

Stanowe

i

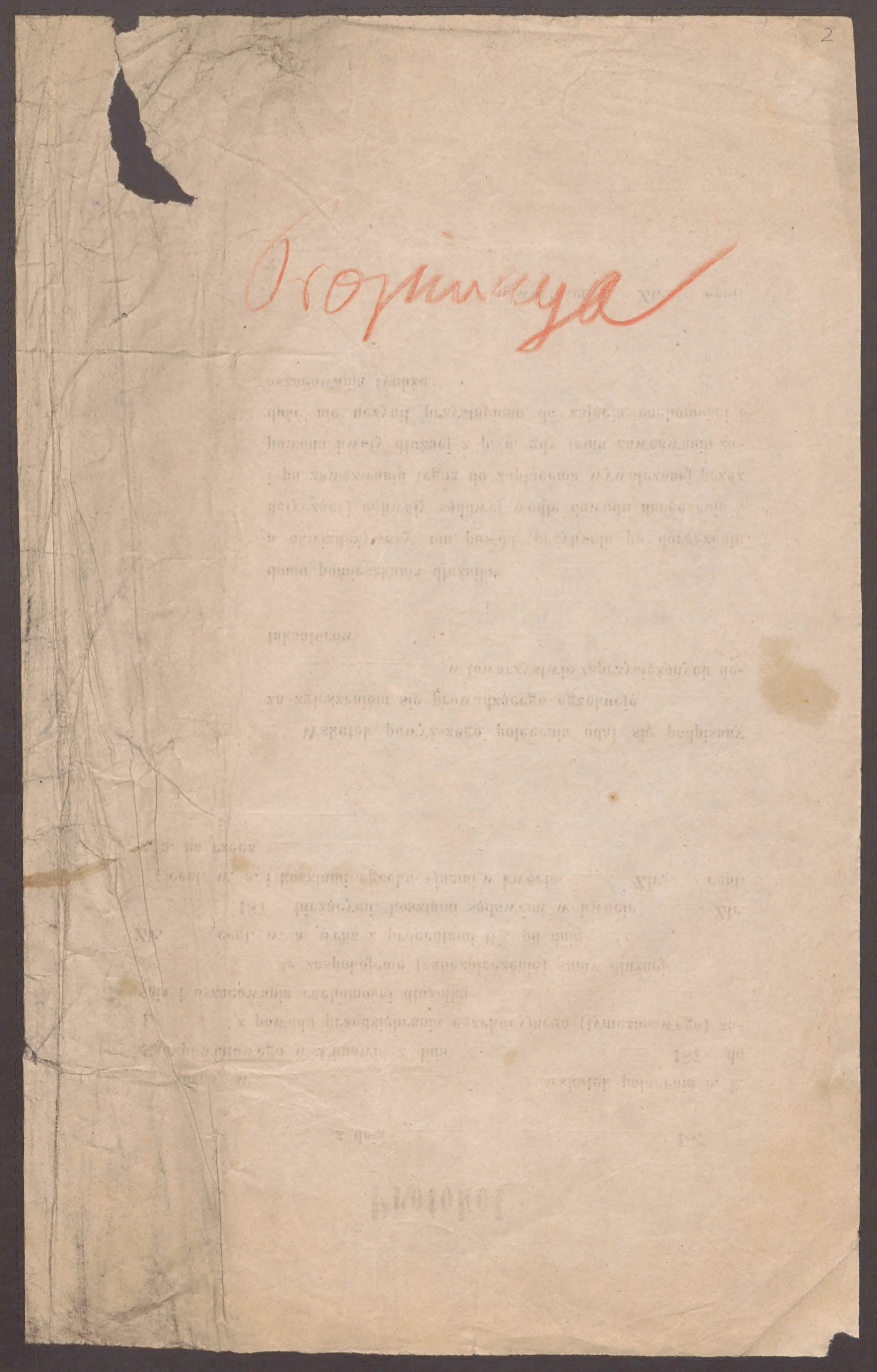
podania in petto

Кнег - 31

584 арк.

Vide Matrikel Buch

Majestats buch

Борніця

Protokoł

z dnia .... 187....

...pisany w .... wskutek polecenia c. k.
S..u powiatowego w Uhnowie z dnia .... 187.... do
I............ z powodu przedsiębrania egzekucyjnego (tymczasowego) za-
jęcia i oszacowania ruchomości dłużnika ....
.... na zaspokojenie (zabezpieczenie) sumy dłużnej ....
Złr. .... cent. w. a. wraz z procentami 6% od dnia ....
.... 187.... bieżącymi, kosztami sądowemi w kwocie .... Złr.
...... cent. w. a. i kosztami egzekucyjnemi w kwocie .... Złr. .... cent.
w. a. na rzecz ....
....

Wskutek powyższego polecenia udał się podpisany
za zgłoszeniem się prowadzącego egzekucję ....
.... w towarzystwie zaprzysiężonych de-
taksatorów ....
.... i ....
domu pomieszkania dłużnika ....
a oświadczywszy mu powód przybycia po doręczeniu
dotyczącej uchwały sądowej wedle dowodu doręczenia [1]/. [1]/.
i po zawezwaniu tegoż do zapłacenia wywalczonej przez
powoda kwoty dłużnej z p. n. gdy temu zawezwaniu za-
dość nie uczynił przystąpiono do zajęcia ruchomości i
oszacowania tychże:

1. .... w wartości .... Złr. .... cent.
2. .... „ „ .... „ .... „
....
....

2

	Wymiar indemnizacyi za każde 100 f. dochodu czystego (po odtrąceniu podatku)			Dochód przyznany jest mniejszy od dochodu obliczonego	Lata potrzebne do amortyzacyi w przypuszczeniu, że indemnizacya płaconą będzie tylko z dochodu propinacyjnego i że ten dochód nie będzie mniejszy, a w większy od obliczonego do indemnizacyi.	Sposób spłaty kapitału	Co się ma stać z propinacyą	
	kapitał	stopa procentowa	suma procentu				przed ukończeniem spłaty wynagrodzenia w całym kraju?	potem?
1. Wydział krajowy	2000		66.17	33.37	40 które mogą być zmniejszone przez dopuszczenie licytacyi in minus	losowanie całemi ciałami tabelarnemi z dopuszczeniem licytacyi in minus.	aż do spłaty amortyzacyi uprawnionemu pozostaje także w posiadaniu propinacyi, który pobiera cały dochód i płaci na amortyzacyą 1% od kapitału czyli 20% od dochodu do indemnizacyi obliczonego.	staje się własnością krajową
2. p. Wężyk	2000				?	losowanie i spłacanie połowy al pari, drugiej zaś połowy z dopuszczeniem licytacyi in minus	Dotychczasowy właściciel otrzymuje koncesyą i ma płacić 1% od kapitału czyli 20% od dochodu do indemnizacyi obliczonego, aż do czasu, w którym otrzyma kapitał indemnizacyjny. Potem otrzyma inna koncesyą, za którą będzie płacić 4% od kapitału czyli 80% od dochodu do indemnizacyi obliczonego, dopóki wynagrodzenie w całym kraju nie będzie spłacone	Sejm ustanowi czy i na jakie cele koncesye mają być wydawane
3. p. Skrzyński 100 f. bez odtrącenia podatku mnoży przez 16 z tąd kapitał 1600 f. jednak podatek dziś wynosi 13 f. 37 kr. więc właściwie p. Skrzyński przyznaje 1600 f. za 86 f. 62½ ct. czyli 1846 f. za 100 f. czystego dochodu. —	1846	4%	73 f. 84 c.	26 6/10	?	obligacyami, przywiązanemi do gruntu, które będą spłacone przez losowanie	Administracya krajowa, lecz dotychczasowemu właścicielowi ma służyć prawo pierwszeństwa do dzierżawienia propinacyi za czynsz, równy dochodowi do indemnizacyi obliczonemu, lub o 5% mniejszy, jeżeli właściciel się zobowiąże trzymać tę dzierżawę aż do spłaty propinacyi w całym kraju. — Dzierżawca płaci podatek od propinacyjnego dochodu. —	staje się przedmiotem wolnego zarobkowania.
4. p. Podlewski zdaje się iż także nie potrąca podatku i mnoży dochód przez 16, więc	1846	4%	73 f. 84 c.	26 6/10	według możności			Kraj jeszcze przez 3 lat będzie miał prawo propinacyi i czyje dochodu z niej na utworzenie banków pożyczkowych powiatowych. Po tych 3. latach kraj pobiera dochód z licencyi na wyszynk. —
5. p. Aleksander hr. Fredro	1200 i obligi użytkowe na 400 f.	6%	72 f.	28%	przez pierwsze 3 lata żadnej amortyzacyi potem 24 lat na amortyzacyą, więc razem 27 lat do ukończenia amortyzacyi	1200 f. obligami, procent niosącemi. — 400 f. obligami użytkowemi, które nie przynoszą procentu, lecz mają prawo do dywidendy z dochodu propinacyjnego, jeśli będzie po ukończeniu amortyzacyi, a przed upływem 30 lat, na które cała operacya się rozciąga.		
6. p. Krzeczunowicz	1200	7%	84	16%	26½	Obligacyami w całości na okaziciela opiewającemi.	Przechodzi w administracyą krajową i właściciel jednak na żądanie administracyi funduszów ma obowiązek dzierżawienia przez pierwszych 6 lat, za czynsz równy dochodowi do indemnizacyi obliczonemu. —	staje się własnością kraju. —
7. p. Krzeczunowicz	1200	7%	84	16%	18½ ; 8 = 26½	połowa zaraz obligacyami, druga połowa rentą do gruntu przywiązaną, która zamieniona będzie na obligacye po zamortyzowaniu pierwszej połowy.	Pozostaje w posiadaniu właściciela aż do zamortyzowania pierwszej połowy kapitału, który płacić będzie czynsz równy dochodowi do indemnizacyi obliczonemu, od którego jednak potrącona zostanie należąca mu renta od drugiej połowy kapitału indemnizacyjnego. Po ukończeniu amortyzowania pierwszej połowy obligacyami wypłaconej, administracya przechodzi na kraj. —	staje się własnością kraju.

płaci by przez 18½ 58%

	Wymiar indemnizacyi za każde 100 f. dochodu czystego (po odtrąceniu podatku)			Dochód przyznany jest mniejszy od dochodu obliczonego	Lata potrzebne do amortyzacyi w przypuszczeniu, że indemnizacya płaconą będzie tylko z dochodu propinacyjnego i że ten dochód nie będzie mniejszy, a w większy od obliczonego do indemnizacyi.	Sposób spłaty kapitału	Co się ma stać z propinacyą	
	kapitał	stopa procentowa	suma procentu				przed ukończeniem spłaty wynagrodzenia w całym kraju?	potem?
1. Wydział krajowy	2000		[illegible] podatek [illegible]	36 20 13.37 33.27 66.73	40 które mogą być zmniejszone przez dopuszczenie licytacyi in minus	losowanie wolnemi ciałami tabularnemi z dopuszczeniem licytacyi in minus.	aż do spłaty amortyzacyi uprawnionemu pozostaje tenże w posiadaniu propinacyi, który pobiera cały dochód i płaci na amortyzacyą 1% od kapitału czyli 20% od dochodu do indemnizacyi obliczonego.	staje się własnością krajową
2. p. Wężyk	2000				?	losowanie i spłacenie połowy al pari, drugiej zaś połowy z dopuszczeniem licytacyi in minus	Dotychczasowy właściciel otrzymuje koncesyą i ma płacić 1% od kapitału czyli 20% od dochodu do indemnizacyi obliczonego, aż do czasu, w którym otrzyma kapitał indemnizacyjny. Potem otrzyma inną koncesyą, za którą będzie płacić 4% od kapitału czyli 80% od dochodu do indemnizacyi obliczonego, dopóki wynagrodzenie w całym kraju nie będzie spłacone	Sejm ustanowi czy i na jakie cele koncesye mają być wydawane
3. p. Skrzyński 100 f. bez odtrącenia potrącenia mnoży przez 16 z tąd kapitał 1600 f. Gdy jednak podatek dziś wynosi 13 f. 37 kr., więc właściwie p. Skrzyński przyznaje 1600 f. za 86 f. 52 kr., czyli 1846 f. za 100 f. czystego dochodu.–	1846	4%	73 f. 84 c.	26 6/10	?	obligacyami, przywiązanemi do gruntu, które będą spłacone przez losowanie	Administracya krajowa, lecz dotychczasowemu właścicielowi ma służyć prawo pierwszeństwa do dzierżawienia propinacyi za czynsz, równy dochodowi do indemnizacyi obliczonemu, lub o 5% mniejszy jeżeli właściciel się zobowiąże trzymać tę dzierżawę aż do spłaty propinacyi w całym kraju.– Dzierżawca płaci podatek od propinacyjnego dochodu.–	staje się przedmiotem wolnego zarobkowania.
4. p. Podlewski zdaje się iż także nie potrąca podatku i mnoży dochód przez 16, więc	1846	4%	73 f. 84 c.	26 6/10	według możności			Kraj jeszcze przez 3 lat będzie miał prawo propinacyi i użyje dochodu z niej na utworzenie banków pożyczkowych powiatowych. Po tych 3 latach kraj pobiera dochód z licencyi na wyszynk.–
5. p. Aleksander hr. Fredro	1200 i obligi użytkowe na 400 f.	6%	72 f.	28%	przez pierwsze 3 lata żadnej amortyzacyi potem 24 lat na amortyzacyą, więc razem 27 lat do ukończenia amortyzacyi	1200 f. obligami, procent niosącemi.– 400 f. obligami użytkowemi, które nie przynoszą procentu lecz mają prawo do dywidendy z dochodu propinacyjnego, jeśli będzie po ukończeniu amortyzacyi, a przed upływem 30 lat, na które cała operacya się rozciąga.		
6. p. Krzeczunowicz	1200	7%	84	16%	26½	Obligacyami w całości na okaziciela opiewającemi.	Przechodzi w administracyę krajową; właściciel jednak na żądanie administracyi funduszów ma obowiązek dzierżawienia przez pierwszych 6 lat, za czynsz równy dochodowi do indemnizacyi obliczonemu.–	staje się własnością kraju.–
7. p. Krzeczunowicz	1200	7%	84	16%	pierwsza połowa 18½ lat druga połowa 8 lat	połowa zaraz obligacyami, druga połowa rentą do gruntu przywiązaną, która zamienioną będzie na obligacye po zamortyzowaniu pierwszej połowy.	Pozostaje w posiadaniu właściciela aż do zamortyzowania pierwszej połowy kapitału, który płacić będzie czynsz równy dochodowi do indemnizacyi obliczonemu, od którego jednak potrąconą zostanie należąca mu renta od drugiej połowy kapitału indemnizacyjnego. Po ukończonem amortyzowaniu pierwszej połowy obligacyami wypłaconej, administracya przechodzi na kraj.–	staje się własnością kraju.

	Wymiar indemnizacyi za każde 100 f. dochodu czystego (po odtrąceniu podatku).			Do indemnizacyi przyznanej jest mniejszy od dochodu obliczonego o	… [torn] …mu, że indemnizacya płacona będzie tylko z dochodu propinacyjnego i że ten dochód nie będzie mniejszy ani większy od obliczonego do indemnizacyi	Sposób spłaty Kapitału	Co się ma stać z propinacyą	
	Kapitał	stopa procentowa	Summa procentu				przed ukończeniem spłaty wynagrodzenia w całym Kraju?	potem?
1. Wydział Krajowy	2000				40 Które mogą być zmniejszone przez dopuszczenie Licytacyi in minus	losowanie całemi częściami tabularnemi, z dopuszczeniem Licytacyi in minus.	aż do spłaty amortyzacyi uprawnionemu pozostaje tenże w posiadaniu propinacyi, który pobiera cały dochód i płaci na amortyzacyą 1% od Kapitału czyli 20% od dochodu do indemnizacyi obliczonego.	staje się własnością Krajową
2. p. Wężyk	2000				?	losowanie i spłacenie połowy al pari drugiej zaś połowy z dopuszczeniem Licytacyi in minus	Dotychczasowy właściciel otrzymuje Koncesyą i ma płacić 1% od Kapitału czyli 20% od dochodu do indemnizacyi obliczonego, aż do czasu, w którym otrzyma Kapitał indemnizacyjny. Potem otrzyma inną Koncesyą, za którą będzie płacić 4% od Kapitału czyli 80% od dochodu do indemnizacyi obliczonego, dopóki wynagrodzenie w całym Kraju nie będzie spłacone	Sejm ustanowi czy i na jakie cele Koncesye mają być wydawane
3. p. Skrzyński 100 f., bez odtrącenia podatku mnoży przez 16, z tąd Kapitał 1600 f. Gdy jednak podatek dziś wynosi 13 f 37½, więc właściwie p. Skrzyński przyznaje 1600 f. za 86 f 62½ Kr., czyli 1846 f. za 100 f. czystego dochodu	1846	4%	73 f 84 x	26 6/10	?	obligacyami, przywiązanemi do gruntu, które będą spłacone przez losowanie.	Administracya Krajowa, lecz dotychczasowemu właścicielowi ma służyć prawo pierwszeństwa do dzierżawienia propinacyi za czynsz, równy dochodowi do indemnizacyi obliczonemu, lub o 5% mniejszy, jeżeli właściciel się zobowiąże trzymać tę dzierżawę aż do spłaty propinacyi w całym Kraju. — Dzierżawca płaci podatek od propinacyjnego dochodu.	staje się przedmiotem wolnego zarobkowania.
4. p. Podlewski zdaje się, iż także nie potrąca podatku i mnoży dochód przez 16, więc	1846	4%	73 f 84	26 6/10	według możności			Kraj jeszcze przez 3 lat będzie miał prawo propinacyi i użyje dochodu z niej na utworzenie banków pożyczkowych powiatowych. — Po tych 3 latach Kraj pobiera dochód z licencyi na wyszynk.
5. alex. hr. Fredro	1200 i obligi wzytkowe na 400 f	6%	72	28%	przez pierwsze 3 lata żadnej amortyzacyi, potem 24 lat na amortyzacyą, więc razem 27 lat do ukończenia amortyzacyi	1200 f. obligacyami, procent niosącemi. 400 f. obligacyami użytkowemi, które nie przynoszą procentu, lecz mają prawo do dywidendy z dochodu propinacyjnego, jeżeli będzie po ukończeniu amortyzacyi a przed upływem 30 lat, na które cała operacya się rozciąga		
6. p. Krzeczunowicz	1200	7%	84	16%	26½	obligacyami w całości na okaziciela opiewającemi	Przechodzi w administracyą Krajową; właściciel jednak na żądanie administracyi funduszu ma obowiązek dzierżawienia przez pierwszych 6 lat, za czynsz równy dochodowi do indemnizacyi obliczonemu	staje się własnością Kraju
7. otto	1200	7%/8	84	16%	renta, do gruntu przywiązana, która zamieniona będzie na obligacye	połowa zaraz obligacyami — druga połowa po zamortyzowaniu pierwszej połowy —	Pozostaje w posiadaniu właściciela aż do zamortyzowania pierwszej połowy Kapitału, który płacić będzie czynsz równy dochodowi do indemnizacyi obliczonemu, od którego jednak potrącono na zastawne renta należąca mu renta od drugiej połowy Kapitału indemnizacyjnego. — Po ukończonym amortyzowaniu pierwszej połowy obligacyami wypłaconej, administracya przechodzi na Kraj.	otto

N. 1.919 W. kr.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie wykupna propinacyi.

Wysoki Sejmie!

Wysoki Sejm uchwalił na 62. posiedzeniu w dniu 27. Marca 1866 wniosek następującej treści:

„Sejm poleca Wydziałowi krajowemu wyrobienie projektu do Ustawy o wykupno propinacyi, własność prywatną stanowiącej, i przedłożenie takowego projektu na przyszłej kadencyi sejmowej.“

Wydział krajowy poddawszy głębokiej rozwadze historyczny początek prawa propinacyi, jego prawną istotę i obecne ekonomiczne znaczenie, i na tych podstawach oparłszy wnioski poniżej skreślone, następujące w tym przedmiocie składa sprawozdanie:

Historyczny i prawny początek prawa propinacyi.

Wyrabianie napojów spirytusowych różnego rodzaju z surowych ziemiopłodów zdaje się być równie dawne jak rolnictwo, gdyż nie znamy prawie narodu rolniczego, któremuby przemysł tego rodzaju był obcym. Najtroskliwsze jednak dochodzenia *co do czasu*, w którym właściwa rozpoczęła się produkcya napojów spirytusowych w Polsce, nie zdołały wyśledzić jej początku, sięgającego tak dawno upłynionych wieków, iż wszelkie w tym kierunku zaginęły ślady. Rozporządzenie z r. 1165, o którem wspomina Czacki w dziele o litewskich i polskich prawach (Warszawa 1800 vol. I. pag. 276) zabraniające poddanym zakładania pokątnych szynków i palenia gorzałki, dowodzi, że już w XII. wieku wyrabiano wódkę w Polsce. Niemniej pewną jest rzeczą, że wyrób piwa już w XV. wieku upowszechnił się w krajach polskich, — świadczy bowiem statut Jana Olbrachta z roku 1496, że już przedtem wolno było poddanym brać piwo i inne trunki zkądkolwiekbądź.

Statut litewski z r. 1564 zastrzega monopol wyrobu i wyszynku wódki na rzecz obywateli ziemskich na Litwie, a gdy Litwa w owych czasach brała z Korony wzory do swych urządzeń, przeto ztąd wnosić można, że i w Koronie już podówczas istniał monopolistyczny wyrób wódki i piwa.

Gdy techniczny wyrób wódki i piwa rozszerzył się w polskich ziemiach, nikt inny *oprócz króla i szlachty* nie był w faktycznem położeniu wykonywania go; nawet *nikt inny nie miał prawa* do zakładania fabryk i wyrabiania w nich napojów spirytusowych, ponieważ postawienie budynków do wyrobu napojów spirytusowych potrzebnych, nie dość że znaczniejszego wymagało kapitału wkładowego, ale jeszcze tylko na własnym gruncie dokonanem być mogło. Gdy zaś cały obszar ziemi w dawnej Polsce wyłączną był własnością króla i szlachty, a wszyscy bądź miast bądź wsiów mieszkańcy byli tylko osadnikami na gruntach cudzych, przeto jedynie nieograniczeni właściciele gruntu król i szlachta, byli w wyłącznem faktycznem położeniu zakładania wyrobni spirytusowych na własnych gruntach i wyłączne do tego mieli prawo w obrębie swych posiadłości.

Właściciele dóbr ziemskich, to jest król i szlachta, zakładając na swych gruntach gorzelnie, browary i miodosytnie, i wyrabiając w nich gorzałkę, piwo i miód, robili tylko użytek z prawa własności ziemi, prawa mieszczącego w sobie uprawnienie do dowolnego rozrządzania nią i wyprowadzania z niej lub wyzyskiwania na niej wszelkich możliwych korzyści i użytków.

Wyłączne produkowanie napojów spirytusowych na własnym gruncie nie mogło być przez nikogo właścicielom dóbr ziemskich zaprzeczanem, tem mniej ograniczanem albo ścieśnia-

nem, gdyż za niemi przemawiała uznana przez wszystkie prawodawstwa zasada prawna: iż każdemu służy prawo przyrodzonej wolności czynienia tego wszystkiego, co nie narusza praw trzecich osób, i że co do rzeczy i praw, które do nikogo nie należą (do rzędu których należał niewątpliwie wyrób napojów, przez nikogo przedtem niewykonywany), ten staje się prawnym onychże nabywcą, kto je najpierw objął w swe posiadanie albo wykonywać począł (*res nullius cedit primo occupanti*). Tak więc właściciele ziemscy, używając wyłącznego prawa produkowania gorących napojów, korzystali tylko z prawa zupełnej, nieograniczonej własności ziemi, jakie im według ówczesnego urządzenia państwowego Rzeczypospolitej Polskiej w myśl ustaw i stosunków społecznych niewątpliwie przysługiwało, a wykonaniem którego nie nadwerężali żadnych praw trzecich osób.

Każde prawodawstwo przyznaje także niewątpliwie producentowi *prawo zbywania produktów własnego wyrobu*, bo prawo wyrobu nie miałoby żadnego znaczenia, gdyby nie było połączone z prawem sprzedawania wyprodukowanych przedmiotów, bądź w całości bądź w małych a nawet *najmniejszych częściach*.

Wyłączne prawo wyrobu dało więc początek wyłącznego prawa drobiazgowej (a la minuta) sprzedaży czyli wyszynku wszystkich trunków z własnych płodów na miejscu wyrabianych. I to prawo także było ściśle z prawem własności dóbr ziemskich połączone, jak bowiem nie wolno budować gorzelni na cudzym gruncie, tak też nie wolno zakładać szynków tylko na gruncie własnym, a właścicielami ziemi byli, raz jeszcze powtarzam, tylko król i szlachta.

Obydwa te prawa, to jest: wyłączne prawo wyrobu napojów spirytusowych, niemniej wyłączne prawo drobiazgowej sprzedaży czyli wyszynku tychże napojów, otrzymały *nazwę prawa propinacyjnego*.

Źródłem, z którego wypłynęło prawo propinacyi było więc *prawo własności ziemi*, które uprawniało właściciela do założenia na własnym gruncie wyrobni i szynków. Było ono w dawnej Polsce *prawem tak zwanem dominikalnem*, t. j. z własnością (dominium) dóbr ziemskich ściśle połączonem i właścicielom onychże wyłącznie przysługującem. Tem samem przybrało prawo propinacyi charakter *prawa rzeczowego*, które wraz z własnością dóbr przechodziło drogą tytułów prawnych na wszystkich następnych i teraźniejszych właścicieli.

Jeżeli prawo propinacyi było w Polsce *monopolem*, to tylko o tyle, o ile nim była własność ziemska, z którą jedną i nierozdzielną stanowiło całość. Tak rozumiało propinacyę prawodawstwo polskie, i w tej rozciągłości obwarowało ją gwarancyami swemi.

Właściciele dóbr ziemskich mając w nich zupełną i nieograniczoną własność, a więc i prawo propinacyi w całej rozciągłości, mogli tem prawem rozrządzać dowolnie, *zrzec się jego całkiem lub częściowo*, ograniczyć siebie samych w wykonywaniu onegoż *przypuszczeniem kogoś trzeciego do konkurencyi* i udzieleniem mu wspólnego prawa propinacyi w całej onegoż objętości lub tylko pojedynczych części i to za lub bez wynagrodzenia. I rzeczewiście często się wydarzało, iż pojedyńczy właściciele w celu dźwignienia jakiejś miejscowości zniszczonej wojną, pożarem lub jakąś inną klęską, nadawali jej prawo wyrobu lub wyszynku dokumentami darowizny lub osobnemi przywilejami, aby przyspieszyć odbudowanie zniszczonych miast lub dopomódz im do większej zamożności. Tym jedynie sposobem powstały *prawa propinacyi pojedynczych miast, gmin, niektórych korporacyj, a niekiedy i pojedynczych* wyjątkowo uprawnionych *osób*; — powstały one więc nie z mocy pierwotnego tytułu prawnego, tak jak prawa propinacyi właścicieli ziemskich, lecz tylko drogą przelania na nich tego prawa przez pierwotnie do tego uprawnione osoby. Tytułem prawnym prawa propinacyi miast lub innych osób uprawnionych są więc *nadania albo przywileja królewskie lub szlachty* jako pierwotnych właścicieli propinacyi. Do dzisiejszego zaś dnia znajdują się w Galicyi miasta i miasteczka, które prawa propinacyi albo wcale nie posiadają, albo posiadają takowe tylko częściowo.

Wyłączność prawa propinacyi uznawały: a) Konstytucye polskie.

Prawo propinacyi jako prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku gorących trunków, właścicielom ziemskim z tytułu pierwotnego, a miastom lub innym pojedyńczym osobom na mocy zlewku pierwiastkowego prawa przysługujące, i przez nich faktycznie i prawnie w ciągu wieków nieprzerwanie wykonywane, prawo to, kilkuwiekowym zwyczajem utwierdzone i uświęcone, *uznawały konstytucye*, nie mniej przywileje, często przez królów a czasem przez Sejm zatwierdzone, mocą których to prawo od właścicieli ziemskich na miasta przechodziło, nareszcie transakcye,

publicznie w Sądach grodzkich o sprzedaż dóbr szlacheckich zeznawane, i lustracye dóbr, w których zwykle między dochodami z dóbr propinacya na pierwszem miejscu przytaczaną bywała.

Z późniejszych konstytucyj dość będzie powołać tutaj:

a) konstytucyę z r. 1767 (vol. legum VII. pag. 93) jako jedną z najnowszych, która między innemi o propinacyi orzeka: „całość *dominii* et proprietatis stanu szlacheckiego nad dobrami ziemskiemi dziedzicznemi i ich poddanymi według praw statutowych nigdy odejmowaną ani umniejszaną być nie ma;“ dalej zaś stanowi, że: „propinacya po miejscach in emphiteusim danych circa *dominos* directos fundi zostawać powinna;“

b) konstytucyę z r. 1768 (vol. leg. VII. pag. 599 i 608) o przysługującem *właścicielowi* głównemu prawie propinacyi na gruntach wieczysto-dzierżawnych;

c) konstytucyę z r. 1768 (vol. leg. VII. pag. 808) o wyłączeniu od tego prawa sołtysów i wybrańców we wsiach starościńskich, królewskich i stołowych;

d) konstytucyę z r. 1775 (vol. leg. VIII. pag. 144) o przyznaniu prawa propinacyi miastom królewskim i duchownym, o poddaniu pod tym względem miast poddańczych ich *dominiom*, a nareszcie

e) konstytucye z lat 1496 (vol. leg. I. pag. 259), 1677 i 1678 (vol. leg. V. pag. 479 i 578), 1764 (vol. leg. VII. pag. 81) zatwierdzające przywileje w tej mierze miastom nadane, a w których wszystkich przychodzą na określenie propinacyi wyrazy: „libertatem mercendi, braxandi, destilandi et propinandi . . . . a następnie: cerevisias, crematum et liquores faciendi et eposillandi;“

f) przywilej dla miasta Lwowa, wydany przez Zygmunta króla polskiego w r. 1537 tak propinacyę określający: „facultatem propinandi vini, cremati, ita videlicet, quod per suos quoscunque administratores vel conductores illud vendere et propinare possint. Praeterea injungimus, ut sine censu illud vendere nulli hominum permittant;“

g) przywilej Jana III. z r. 1676 (vol. leg. V. pag. 373) dla miasta Lwowa, w którym stoi: „prowent gorzałczany na municyą miasta Lwowa zdawna uprzywilejowany mają vendentes et ementes wszyscy aequaliter płacić.“

b) Ustawy austryackie.

Prawo propinacyi, jakie za rządów Rzeczypospolitej Polskiej istniało, w tymże samym zakresie i rozciągłości *przez rząd c. k. austryacki zatwierdzone* zostało wielokrotnemi patentami i rozporządzeniami cesarskiemi, uwydatniającemi dążność prawodawstwa austryackiego, skierowaną ku utrzymaniu prawa propinacyi jako prawa przysługującego wyłącznie właścicielom dóbr i miastom lub innym uprawnionym osobom.

Z rozporządzeń tych przytaczamy tutaj:

a) patent z dnia 19. Sierpnia 1775 zaprowadzający podatek czopowy od wódki i piwa, który wyraźnie zastrzega: „aby nic nie ujmować właścicielom dóbr ziemskich z przynależnych im z tego źródła *przychodów dominikalnych*;

b) patent z dnia 16. Lipca 1786 (§. 58, 68 i 69) w związku z dekretem nadwornym z dnia 5. Maja 1800 l. 1325 orzekający, iż prawo wyrobu wódki nie jest zarobkiem komercyalnym, lecz wyłącznie *prawem dominikalnem*;

c) dekret kancelaryi nadwornej z dnia 27. Lutego 1788, patent z dnia 31. Stycznia 1804, okólnik gubernialny z dnia 15. Lutego 1805 i z dnia 6. Września 1805, dekret kancelaryi nadwornej z dnia 22. Listopada 1798 l. 6670 (L. gub. 35.992) i z dnia 5. Czerwca 1800 l. 1325 (L. gub. 18.744) wyraźnie przyznające: „że prawo propinacyi, będące *wyłącznie prawem dominikalnem*, służy w dobrach prywatnych i duchownych dominiom, w uprzywilejowanych miastach królewskich i duchownych ogółowi mieszczaństwa, zaś w miastach i miasteczkach szlacheckich mieszkańcom o tyle, o ile im takowe od właścicieli dobrowolnie, czy to za wynagrodzeniem, czy też bez takowego odstąpionem zostało;“

d) dekret kancelaryi nadwornej z dnia 13. Maja 1819 l. 13.749 (L. gub. 25.339) zatwierdzający rozporządzenie gubern. z dnia 14. Października 1814 l. 44.238 i ustanawiający warunki wydzierżawienia propinacyi miejskiej, którą jako do *zakładowego majątku* (Stammvermögen) *gminnego* należącą oznacza;

e) cesarskie pismo gabinetowe z dnia 8. Listopada 1837 podane do wiadomości władz galicyjskich dekretem kancelaryi nadwornej z dnia 28. Listopada 1838 i rozporządzeniem gu-

bernialnym z dnia 20. Stycznia 1839 stanowiące, iż we wszystkich orzeczeniach dotyczących sporów o prawo szynkowania dominiów należy się jak najściślej zastosować do utrzymującego się pod względem owego prawa w właściwym dominikalnym obrębie *zwyczaju*;

f) rozporządzenie cesarskie z dnia 4. Października 1855, postanawiające, iż orzeczenie co do wykupna i regulacyi *wyłącznego prawa wyrabiania i szynkowania* trunków i kontraktowego zobowiązania się szynkarzy do pobierania trunków od stron, do propinacyi w Galicyi uprawnionych, pozostawią się dalszej wyjść mającej ustawie.

c) Władze krajowe.

Te rozporządzenia i ustawy najwyższej Władzy prawodawczej *Władze* krajowe nietylko ze ścisłością wykonywały i przestrzegały, ale nawet ile razy c. k. Władze centralne względem prawa propinacyi w Galicyi żądały wyjaśnień, c. k. gubernium dawniej zawsze z wielką stanowczością *w obronie propinacyi* występowało jak tego dowodzą:

a) z powodu rozporządzenia cesarskiego z dnia 27. Lutego 1788, pozwalającego szynkarzom sprowadzać trunki z innego miejsca, gubernium zrobiło pod dniem 18. Września 1788 przedstawienie do c. k. kancelaryi nadwornej z prośbą o nowe sformułowanie tego rozporządzenia, które uprawnionym wykonywanie prawa propinacyi w Galicyi niemożebnem czyni, lub przynajmniej bardzo ogranicza, — motywując tę prośbę przytoczeniem tej okoliczności: „iż w Galicyi wyszynk trunków polega na ustnie zawieranych umowach, których „kardynalną podstawą jest odwieczna, na wyłączności prawa wyszynku oparta praktyka, „zabraniająca szynkarzom poboru trunków z innych miejsc."

b) relacya z dnia 16. Grudnia 1823 r. L. 67.536 do c. k. kancelaryi nadwornej, w której gubernium uzasadnia niemożebność pogodzenia wyłącznego dominiom i miastom w Galicyi przysługującego prawa wyrabiania piwa, gorzałki i miodu z udzielaniem odnośnie do patentu z d. 8. Grudnia 1820 przywilejów, wkraczających w zakres prawa propinacyi — mianowicie przywilejów na wyłączność wyrabiania gorzałki lub piwa według nowo wynalezionego lub poprawionego dawniejszego sposobu wyrabiania tych trunków — które to przedstawienie należyty odniosło skutek, albowiem zapadłe w skutek tego postanowienia cesarskiego z dnia 4. Listopada 1825 orzekło: „iż wykonanie przywilejów, udzielonych na nowe wynalazki lub ulepszenia w zakresie wyrabiania trunków upajających może mieć miejsce z tem tylko ograniczeniem, ażeby przez to nie naruszono prawa wyłącznego propinowania owych trunków, — a późniejszemi w przedmiocie przywilejów wydanemi ustawami, mianowicie patentem z dnia 31. Marca 1832 i najnowszym z dnia 15. Sierpnia 1852 wyraźnie postanowiono, iż udzielanie przywilejów na wyrabianie napojów wcale miejsca mieć nie może."

c) zapytane o naturę prawa propinacyi dekretem c. k. nadwornej kancelaryi z dnia 7. Grudnia 1833 l. 52.610 złożyło gubernium relacyę z dnia 23. Maja 1834 l. 17.492 w tej osnowie: „iż wyłączne prawo dominiów do wyrabiania tudzież szynkowania trunków krajowych polega na zwyczaju od wieków w mocy będącym, upowszechnionym i nienaruszonym;

d) wyjaśnienie do tejże relacyi z dnia 16. Października 1838 l. 62.619, udowadniające, „iż dominia w sposobie przelania przysługującego zwierzchności miejscowej prawa dominikalnego mogą według upodobania swojego użyczać konsensów na wyszynk innym stronom z zastrzeżeniem na korzyść swą pewnych warunków" — dalej zaś, iż właściciele propinacyi znajdują się w posiadaniu niezaprzeczonego prawa ustanawiania szynkarzy według dowolnych warunków, i że się w tem prawie w moc przysługującego im wyłącznego uprawnienia sami utrzymują;"

e) w kwestyi radycyonowanych szynków złożyło gubernium pod dniem 14. Sierpnia 1829 l. 40.394 relacyę: iż w mowie będącą właścicielom nowych austeryj zajezdnych użyczoną koncesyę należałoby uchylić, gdyż wynikające ztąd uprawnienie dowolnego sprowadzania trunków na wyszynk zkądbądź uwłacza prawom prywatnym dominiów i miast, takowe ścieśnia i niewykonalnemi czyni i to tylko na korzyść pojedynczych indywiduów;"

f) w tym samym przedmiocie c. k. gubernium na podstawie otrzymanych do urzędów obwodowych wyjaśnień, tudzież zasiągniętej opinii prokuratoryi skarbu, wypowiedziało zdanie swoje w relacyach do c. k. kancelaryi nadwornej z d. 28. Lipca 1842 i 4. Sierpnia 1843 roku, iż regale propinacyjne dominiów stanowi w Galicyi nierozłączną część składową majątków ziemskich, a zatem od takowych ani całkowicie, ani częściowo oderwanem być nie może.

Prawo propinacyi jest prawem prywatnem.

Prawo propinacyi, zawierające w sobie według tego, cośmy dotąd powiedzieli, prawo właściciela dóbr ziemskich, tudzież miast i pewnych korporacyj, a niekiedy i pojedynczych wyjątkowo uprawnionych osób do wyłącznego wyrobu i wyszynku gorzałki, piwa i miodu, wypłynąwszy z prawa własności gruntu, jest niezaprzeczenie u nas *prawem prywatnem.*

Inaczej było w Niemczech, gdzie propinacya należała *do regaliów korony*, i dopiero w skutek szczególnych nadań lennych na wazalów i podwazalów przechodziła. Ponieważ cały stosunek feudalny był niezawodnie instytucyą publiczną, przeto i propinacya jako jego część *charakter prawa publicznego* na sobie nosi w krajach, które przez feudalizm przechodziły. Ztąd jednak nie wynika, aby te pojęcia aplikować można do stosunków polskich, które na całkiem rodzimych rozwijały się podstawach.

Równie jest fałszywem te albo inne przedmioty podciągać pod pojęcie „*monopolu*" albo „*regalu*," kiedy wiadomo jest wszystkim, że to, co stanowi monopol korony w jednym kraju, gdzieindziej doń nie należy wcale. Propinacya była może regalem w sąsiednich krajach, ale nie była nim w Polsce.

Tytuł posiadanego przez dominia prawa propinacyi nie da się jednak wywieść *ze związku poddaństwa* (*ex nexu subditelae*); w dawniejszych bowiem czasach wolno było włościanom używać napojów w ościennych do obcego państwa należących, a do granicy ich wsi przytykających szynkowniach, a statut Jana Olbrachta wyraźnie przyznaje włościanom prawo sprowadzania napojów na własny domowy użytek zkąd się im podoba. Znajdują się też pojedyncze w Galicyi osady, w których prawo wyrobu napojów, a nawet ich wyszynku służy wszystkim na gruntach osiadłym włościanom, a to na mocy osobnych, przez dziedziców nadanych przywilejów. Łatwo sobie ten fakt wytłómaczyć, zważywszy, że dziedzic gruntowych posiadłości stanowił dowolne warunki pod jakiemi do użytkowania tych posiadłości przybywających osadników chciał przypuścić; mógł więc z tego użytkowania wyłączyć prawo wyrobu i wyszynku napojów, albo takowem z osadnikami się podzielić. Zresztą za zasadą, że tytuł prawa propinacyi wypływa jedynie z posiadania gruntowego, przemawia jeszcze i ta uwaga, że ludzie obcy a więc w stosunkach poddańczych do dziedzica posiadłości gruntowej wcale nie zostający, przyczyniają się także do dochodu propinacyjnego, skoro używają napojów szynkowanych w szynkowni w obrębie jego dziedzictwa położonej. Rząd c. k. austryacki uznał niezależność prawa propinacyi od stosunku poddańczego, orzekając dekretem ministeryalnym z dnia 10. Czerwca 1849 l. 3.965, że prawo wyłącznego wyrabiania i sprzedawania trunków w pewnym okręgu nie zostało ustawą rozwiązującą stosunek poddańczy (z dnia 7. Września 1848) zniesione, i obiecując rozporządzeniem ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 4. Października 1850 co do wykupna i regulacyi prawa propinacyjnego osobną wydać ustawę.

Nie jest też propinacya w cesarstwie austryackiem *instytucyą państwową,* gdyż w jednych prowincyach wcale nie istnieje, w drugich dawno już znacznym uległa ograniczeniom, a w innych nakoniec w pierwotnem swem znaczeniu po dziś dzień utrzymaną została.

Nie jest ona nawet *instytucyą krajową*, czyli prowincyonalną (landesverfassungsmäßiges Recht), bo nigdzie w ordynacyach krajowych nie została zagwarantowana, a nawet zagwarantowaną być nie mogła, nie będąc z natury swej przedmiotem prawa publicznego, które zajmuje się tylko stosunkiem rządzącego do rządzonych.

Trudnoby także podciągnąć propinacyę pod pojęcie *rzemiosła lub innego zajęcia przemysłowego.* Nie jest ona *wolnem* rzemiosłem, gdyż jej wykonanie jest przywiązane do pewnego miejsca. Nie jest rzemiosłem *koncessyonowanem,* bo istnienia swego nie zawdzięcza żadnej koncesyi, którą w pewnych ustawą przewidzianych wypadkach można nawet cofnąć, a tem samem możność zajmowania się jakiemś rzemiosłem komuś odebrać; prawo propinacyi zaś, jak nie powstało w skutek żadnego nadania władzy, tak też uprawnionemu odebranem być nie może. Udzielenie koncesyi jednemu nie wyklucza możności dawania koncesyi innym, podczas gdy charakterystyczną cechą propinacyi jest wyłączność tak, że obok uprawnionego właściciela propinacyi nikt inny w okręgu propinacyjnym prawa tego wykonywać nie może. Prędzejby wrachować można propinacyę do zajęć rolniczych, gdy choć w części ma za przedmiot przerabianie płodów surowych na własnym gruncie wyprodukowanych. To też ustęp VIII. patentu z dnia 20. Grudnia 1859 zaprowadzającego ustawę zarobkową wyraźnie zastrzega, że nie dotyczy ona wcale prawa propinacyi, którem zajmują się osobne przepisy.

Jeżeli propinacya nie wyszła ani ze stosunku poddańczego, ani z urządzenia państwowego lub krajowego, jeżeli nie jest rodzajem zarobkowości, to tem samem byłby przeprowadzony dowód, że jest prawem prywatnem, z prawa własności gruntu wypływającem, i że ma swą całkiem niezależną i samoistną przyczynę bytu.

Wszystkie więc rezonowania, jako propinacya ze zniesieniem pańszczyzny prawnie już istnieć przestała, wypłynąwszy ze stosunku poddańczego, i że będąc przedmiotem prawa publicznego bez żadnego wynagrodzenia w podobny sposób zniesioną być może, jak nikomu na myśl nie przyszło wynagradzać fabrykantów za straty, jakie w skutek obniżenia cła wchodowego na zagraniczne produkta ponieśli; wszystkie te argumenta powiadamy, nie mają zdaniem naszem żadnej podstawy, a przynajmniej do naszego kraju wcale się odnieść nie dadzą.

Przedmiot prawa propinacyi.

Prawo propinacyi za czasów polskich odnosiło się do wyłącznego wyrabiania i sprzedawania *piwa, wódki, miodu i wszelkich przyprawionych gatunków tychże napojów* (patrz konstytucyę z r. 1768, cytowaną wyżej), a ponieważ patent z r. 1775 propinacyę w tejże samej objętości przez Rząd austryacki zatwierdził, w jakiej za Rzeczypospolitej polskiej istniała, przeto prawnie i dzisiaj prawo propinacyi piwo, wódkę, miód i wszystkie przyprawione gatunki tychże napojów obejmuje. — Nie należy jednak do propinacyi sprzedaż *wina*, jak to wyraźnie wyrzeczono w §. 58. patentu z d. 16. Czerwca 1786 r. i dekretem kancelaryi nadwornej z dnia 3. Czerwca 1819 r.

W ostatnich czasach powstała wątpliwość, czy tak zwane *słodzone wódki*, to jest: rosolisy i likiery stanowią przedmiot prawa propinacyi, czy nie? Przeważne argumenta mówią za włączeniem tych napojów do przedmiotów propinacyi:

a) jeszcze konstytucya z roku 1496 mieści w sobie wyrażenie: *liquores faciendi* co oczewiście do słodzonych wódek się odnosi. Prawodawstwo austryackie nigdzie tego przepisu nie uchyliło;

b) regulacya propinacyjna dla miasta Drohobyczy z r. 1802 (zbiór Pillera p. 42) wyraża się w §. 1szym, że prawo wyszynku obejmuje okowitę i inne do niej podobne napoje, które następnie w §. 3cim wyszczególnia, jako *rosolisy*, arak, śliwowicę i t. p.;

c) w urzędowych fasyach propinacyjnych, ogłoszonych pismem cyrkularnem z 15. Lutego 1805 znajduje się osobna rubryka na *rosolisy* (zbiór Pillera p. 11).;

d) dekret kamery nadwornej z d. 21. Stycznia 1821 l. 52457/2682 (zbiór Pillera p. 20), mówiąc o konfiskacie napojów bez wiedzy właściciela w okrąg propinacyjny sprowadzanych, wspomina o okowicie i o rosolisach osobno;

e) dekret Ministerstwa finansów z d. 22. Lipca 1829 l. 5181 (zb. Pillera p. 282) pozwala na pobieranie nadal opłaty od wyrabianych w miastach napojów jako aequivalens propinacyi i to w tej rozciągłości, jak to dotąd miało miejsce. Opłata ta w mieście Lwowie według rozporządzeń magistratu lwowskiego z lat 1818 i 1822 nałożona była na okowitę, arak, likiery, rosolisy, śliwowicę, wiszniak i t. p.;

f) jeszcze w r. 1842 rozporządzenie gubernialne z d. 17. Maja l. 22617 (zb. Pillera 268) zakaz sprzedaży wódek słodzonych w małych ilościach tem motywuje, że przez takowe prawa propinacyjne dominiów i miast naruszane zostają.

Na tych wszystkich okolicznościach się opierając, wykazał wymownie na ostatniej kadencyi sejmowej poseł Żuk-Skarszewski, że rosolisy i likiery nietylko za polskich, lecz także za austryackich czasów do propinacyi należały, i że dopiero w skutek dekretu kamery nadwornej z dnia 31. maja 1839 l. 23627 li tylko z powodu pojedynczego wypadku wydanego, oznaczającego minimum naczynia, w jakiem słodzone napoje w sklepach korzennych i mieszanych sprzedawanemi być mogą, c. k. gubernium rozporządzeniem z dnia 2. Stycznia 1839 l. 40651 z własnego popędu poleciło miastom, aby we warunkach licytacyi wyłączność szynkowania rosolisów i likierów wypuściło. W skutek tego zawezwał Wysoki Sejm uchwałą z dnia 27. Lutego 1866 c. k. Rząd, aby nietylko nadal wstrzymano się z dalszem udzielaniem koncessyj na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych, lecz nawet dawniejsze koncesye cofnięto. Gdy Wys. Władze do pierwszej połowy powyższej ustawy rzeczywiście się przychyliły, przeto sądzić należy, że

szersza interpretacya prawa propinacyi, przez posła Żuka-Skarszewskiego sformułowana, w kompetentnem miejscu uznanie swe znalazła.

Ograniczenia prawa propinacyi.

Prawo propinacyi, chociaż w istocie swej przez c. k. Rząd nienaruszone, *ograniczone* jednak zostało rozlicznemi przepisami, które jego sposób wykonywania bliżej określały. Rozróżnić tu musimy:

a) Ograniczenia prawa wyłącznego wyrobu.

Dekreta nadworne z d. 9. Września 1805 l. 30359 i 29. Kwietnia 1829 l. 14578 wyjęły niejako z pod prawa propinacyi wyrób araku, likieru i rosolisów, których fabrykacya od szczególnego upoważnienia władz administracyjnych zawisłą się stała. Wobec wątpliwości prawnej, czy fabrykant słodzonych wódek obowiązany jest zaopatrywać się w surowy materyał u właściciela propinacyi, faktycznie utrzymał się zwyczaj wynagradzania właściciela propinacyi, na gruncie którego fabryka założoną została, za spirytus nie od niego kupowany. Chociaż wolność zakładania fabryk słodzonych wódek odpowiada potrzebom przemysłu, i ściśle rzecz wziąwszy nie naraża właściciela propinacyi na żadne straty, to przecież ze stanowiska czysto prawnego jest ona wyłomem w prawie propinacyi.

b) Ograniczenie prawa wyłącznego wyszynku.

α) Postanowienie cesarskie z d. 13. Listopada 1788 l. 26359 znosi przymus nabywania napojów na własne użycie tylko u zwierzchności miejscowego państwa gruntowego; republikowane dekretem kancelaryi nadwornej z d. 4. Lutego 1832 l. 2195, który stwierdza wolność poddanych sprowadzania trunków na własną potrzebę bez wszelkiego ograniczenia.

β) Ustęp 11 ustawy sejmowej z d. 7. Września 1848 r. orzekający uchylenie zobowiązania się do przymusowego pobierania piwa i wódki (Bier- und Brandwein-Zwang). Ponieważ przymus tego rodzaju w Galicyi wcale nie istniał, przeto ustęp ten bez żadnego na prawo propinacyi został u nas wpływu.

γ) Właściciele propinacyi obowiązani są nadto szynki swe obsadzać ludźmi uczciwymi i trzeźwymi i dla nich o książeczki zarobkowe u Władz podatkowych się wystarać.

Zresztą najwyższe rozporządzenie z d. 3. Lipca 1813 wkłada na władze administracyjne obowiązek przestrzegania, aby ilość szynków w każdej miejscowości do potrzeby miejsca była zastosowana. Prócz tego istnieje rozporządzenie, zabraniające szynkowania na ustroniach.

Sposób wykonywania prawa propinacyi.

Co do sposobu wykonywania prawa propinacyi oddzielić należy wsie od miast.

Po wsiach utrzymał się w Galicyi aż do ostatnich czasów zwyczaj wypuszczania propinacyi arendarzom czyli dzierżawcom szynków dominikalnych na pewien czas oznaczony, lub też wykonywania jej przez szynkarzy zostających w służebnym stosunku względem stron posiadających prawo propinacyi. Obie te kategorye istnieją z zastrzeżeniem w drodze umowy obowiązku do szynkowania dworskich trunków. Wprawdzie rozporządzenie cesarskie z d. 27. Lutego 1788 zostawiło nawet szynkarzom wolność sprowadzania trunków z innego miejsca, a przynajmniej tym z pomiędzy nich, którzy zobowiązali się wyraźnie do wyłącznego pobierania trunków na wyszynk od upoważnionego *ad hoc* przedsiębiorcy, ale w skutek przedstawień władz krajowych, które zauważały, że wyłącznie na łasce zwierzchności miejscowych będący szynkarze poczynają tu i owdzie owo rozporządzenie tłumaczyć i obracać na swoją korzyść, wyszła ponowna rezolucya kancelaryi nadwornej z d. 30. Października 1788 tej treści, iż ten, który sobie rości prawo do owej wolności, powinien udowodnić nabycie tego prawa, w razie, jeżeli zwierzchność gruntowa onego mu zaprzecza.

Zwyczaj radycyonowania szynków, to jest przywiązania wyłącznego prawa wyszynku do gruntu i zawarowania go hypotecznie, nie przyjął się w Galicyi. Władze krajowe protestowały przeciw takiej częściowej alienacyi prawa propinacyjnego tak, że postanowienie cesarskie z d. 31. Grudnia 1843 orzekło nakoniec, iż odtąd do udzielania owych koncesyj tylko gubernium upoważnionem będzie. Później ustawa przemysłowa z r. 1859 radycyonowania całkiem zakazała. Po dziś dzień trzy tylko domy szynkowe radycyonowane utrzymały się w Galicyi, z których dwa w samym Lwowie się znajdują.

W miastach dwa także sposoby wykonania są w użyciu:

a) Niektóre miasta *wydzierżawiają* przysługujące im prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku napojów według stałej normy, przepisanej rozporządzeniem gubernialnem pod dniem 14. Października 1816 L. 14238. W tem rozporządzeniu polecono; „iż przychód z propinacyi „w miastach w ten sposób ma być wydzierżawianym, żeby dzierżawcy takowego wolno „było piwo, gorzałkę i miód albo samemu wyrabiać, albo takowe zkąd inąd sprowadzać „i szynkarzom do rozprzedawania w drobnych ilościach t. j. szynkowania udzielać, albo „też ze znajdującymi się w mieście przedsiębiorcami, trunki powyższe wyrabiającymi, nie-„mniej z szynkarzami według swego upodobania o wyrób rzeczonych trunków, względnie o „ich rozprzedawanie się ugadzać.“

Później dekret kancelaryi nadwornej z dnia 23. Stycznia 1834 roku L. 24066 pozwolił jeszcze dzierżawcom pobierać od napojów, które mieszkańcy na własną potrzebę, a radycyonowani szynkarze na wyszynk sprowadzają, pewną opłatę tytułem wynagrodzenia za wynikający ztąd ubytek w dochodzie z propinacyi (Erzeugungsentgelt).

b) Inne miasta *pobierają same* dochód z propinacyi przez nałożenie pewnej *opłaty* równie na napoje w mieście wyrabiane, jako też i na napoje do miasta bądź to na wyszynk, bądź na własną potrzebę mieszkańców sprowadzane. Oprócz tego płynie tym miastom pewien dochód z koncesyj szynkarzom udzielanych.

Wszystkie prawie miasta w Galicyi wydzierżawiają swe propinacye, niektóre jednak, jak n. p. Lwów, Stanisławów same je wykonują, nakładając opłaty na trunki w mieście wyrabiane lub doń sprowadzane, tudzież pobierając stałe taksy za udzielanie tak zwanych arkuszów czyli licencyj szynkarskich. We Lwowie taksa ta wynosi według najnowszego rozporządzenia ministeryalnego z dnia 6. Marca 1866 r. 120 złr. w. a.

Strona ekonomiczna prawa propinacyi.

Przechodząc od strony prawnej do *strony ekonomicznej prawa propinacyi* łatwo nam będzie dostrzedz, jak ważne zajmuje stanowisko dochód z propinacyi w gospodarstwie krajowem.

Na żądanie Wydziału krajowego przedkładały po dwakroć w latach 1861 i 1864 dyrekcye finansowe wykazy dochodów propinacyi, na dobrowolnych fasyach właścicieli oparte, wykazy, które pierwszą razą przeszło 48 milionów, a drugą blizko 4 miliony dochodu wykazały.

Wprawdzie mieszczą się tam także dochody z kawałków gruntu zwykle do propinacyi dodawanych, niekiedy dochody z młynów i innych użytkowań przez nieświadomość fasyonujących się z propinacyą pomięszanych. Ale z drugiej strony wielu fasyonowało się pewnie niedokładnie, tak, że niemal z pewnością twierdzić można, że propinacya w Galicyi *dochód trzech i pół do czterech milionów* reprezentuje. Dochód ten według fasyi z r. 1864 rozdziela się jak następuje *):

na dobra kameralne wypada	145.373 złr.
na dobra funduszu religijnego i stypendyjnego . .	38.466 „
na miasta municypalne	688.860 „
na resztę dóbr tabularnych	3,118.938 „
Razem .	3,991.637 złr. w. a.

Jeżeli dochód z propinacyi już w absolutnej cyfrze jest znaczny, to jeszcze większą jest jego względna ważność.

Dwie trzecie części dochodu *dóbr rządowych* płynie z propinacyi.

W miastach propinacya stanowi nieraz cały prawie dochód miejski, z którego pokrywane bywają wszystkie niemal wydatki. Pomiędzy miastami 31 cały dochód ciągnie z propinacyi, a 11 tylko pomaga sobie nakładaniem opłat na artykuły miejskiego konsumu. Propinacya stanowi od 60 do 99% dochodów miejskich, a wzmagając się z wzrostem ludności, jest bardzo ważną rubryką, która z trudnością by się zastąpić dała.

---

*) Dla lepszego poglądu załącza się tabelę dochodu propinacyjnego według obwodów, tudzież płaconego z propinacyi podatku, i tabelę budżetu miast.

Równie ważną jest propinacya *dla właścicieli ziemskich.* W wielu miejscach propinacya, stanowi jedyny dochód całych familij. Dodać tu jeszcze trzeba, że dochód z prawa propinacyi jest niezależny od nieurodzaju lub innych klęsk, które rolnika tak często nawiedzają. Gotowizna płynąca z propinacyi jest dla niego wielką pomocą, bo dostarcza mu środków do opędzenia wydatków gospodarskich i zastępuje tyle rolnikowi potrzebny kapitał obrotowy.

Całe gospodarstwo rolne w Galicyi zostaje z propinacyą w najściślejszym związku. Znaczna ilość produkowanych u nas kartofli i zboża przerabianą zostaje na gorzałkę, której jeżeli nie zabierze zagraniczny handel, to ją miejscowy konsum spotrzebuje. Co producent traci niekiedy na produkcyi okowity, to zyskuje znowu na jej częściowej sprzedaży we własnych szynkach. Pozostałości z wyrobionych kartofli tuczą bydło, ztąd znaczna ilość nawozu, który zasila jałową nieraz ziemię i odnawia jej soki pożywne. Tak więc produkcya kartofli, wyrób okowity, wypas wołów, a w skutek tego znaczniejsza produkcya zboża na znawożonych gruntach, wszystkie te czynniki składają się na jaką taką dla właściciela rentę. Znaczna konsumcya gorzałki, będącej wymaganiami klimatu usprawiedliwionym, i od wieków ulubionym napojem całej większości ludności wiejskiej, tłumaczy dochód, jaki wyszynk tego artykułu przynosi. To też dochód z propinacyi, jaki właściciele ziemscy pobierają, przenosi 3 miliony. Szacując galicyjską rentę ziemską na 20 milionów, z której sumy w najlepszym razie większa połowa, to jest 12 milionów na właścicieli dominikalnych przypadnie, przekonamy się, iż dochód z propinacyi równa się czwartej części renty ziemskiej, na większych właścicieli dóbr przypadającej, a piątej części całej renty ziemskiej w Galicyi. Słusznie więc twierdzić można, że propinacya w Galicyi jest pełną wartości prerogatywą uprawnionych, ona bowiem żywi i utrzymuje mniejszych właścicieli, większym zaś dostarcza kapitału obrotowego.

Nakoniec propinacya nie tylko obchodzi właścicieli ziemskich ale także *kapitalistów* którym jest poręką wypożyczonych na dobra ziemskie kapitałów.

Równie więc właściciele ziemscy, jak rząd, jak miasta i jak kapitaliści mają swe interesa splecione ze sprawą propinacyi, a nawet znaczną część, a nieraz cały majątek w prawie propinacyi posiadają.

Kwestya więc: co się z propinacyą stanie, czy się ją utrzyma, czy zniesie, w jakiej formie, i w jakich na przyszłość ona rękach zostanie, i w jaki sposób poszkodowani wynagrodzeni będą, nie dotyczy pewnej tylko liczby uprzywilejowanych, ale obchodzi cały kraj, na którego pomyślność nieobrachowany wpływ wywrzeć może.

Wykazawszy historyczny początek prawa propinacyi, i jego tytuł prawny, najprzód w prawodawstwie polskiem a potem i austryackiem, określiwszy bliżej pojęcie propinacyi, zastanowiwszy się nad jej przedmiotem, ograniczeniami i sposobem wykonania, udowodniwszy nareszcie jej ekonomiczne znaczenie, wypadałoby teraz zastanowić się nad pytaniem:

jakie względy i powody wymagają wykupna prawa propinacyi, i co upoważnia do wywłaszczenia obecnie uprawnionych?

Stanowczość jednakże danego Wydziałowi krajowemu polecenia: „wyrobienia i przedłożenia Wysokiemu Sejmowi projektu do ustawy o wykupno propinacyi", uchyla to pytanie.

Uchwałą tą uznał Wysoki Sejm, że tu zachodzi wypadek przewidziany w §. 365 Ks. Ust. cyw., że dobro ogółu wymaga, by właściciele propinacyi tę swoją własność za odpowiednim wynagrodzeniem odstąpili, bo inna podstawa do odebrania prywatnej własności byłaby niemożebną.

W tem uznaniu Wysokiego Sejmu musiał znaleźć Wydział krajowy równie wskazane prawidło do odpowiedzi na dalsze pytanie:

Przeniesienie własności propinacyi.

Komu właściciele propinacyi własność swoją odstąpić mają? czyli *co ma się stać z odstąpioną propinacyą?*

Względy na dobro ogółu muszą i tu rozstrzygać.

Dla tego rozróżnić potrzeba prawo wyrobu od prawa wyszynku.

1. Prawa wyrobu.

Propinacyjne prawo wyrobu napojów spirytusowych, jakkolwiek jest tylko *monopolem miejscowym*, nie zaś *monopolem krajowym*, a ztąd co do ceny wyrabianego produktu nie wywiera szkodliwych skutków dla ogółu, bo ten w naturalnej między uprawnionymi konkurencyi znajduje zabezpieczenie, to przecież wyłączność tego prawa pod innym względem jest *szkodliwą gospodarstwu narodowemu, bo tamuje przemysł*, szczególnie tę jego gałęź, która się zajmuje przerabianiem czyli udoskonalaniem surowych płodów naszego gospodarstwa. Fabryki likierów, cukrownie, fabryki drożdży i t. d. nie mogą przybrać u nas większych rozmiarów, w skutek niemożności wprowadzenia ich w użyteczną kombinacyę z gorzelniami. Przedsiębiorstwa pomniejsze jak wyrabianie śliwowicy, wódki tak zwanej Kirschwasser, jałowcówki i t. p. połączone z drobiazgowym zachodem właścicielowi propinacyi nie wypłacą się, a inne osoby trudnić się niemi nie mogą, bo wyłączność prawa wyrobu im tego nie pozwala.

Wyłączność prawa wyrobu szkodzi także i *gospodarstwu rolnemu*. Dzisiaj już powstają z połączenia gruntów rustykalnych folwarki, a przy zniesieniu zakazu podziału gruntów, na co się zanosi, folwarki takie mogą obejmować znaczne przestrzenie. Właścicieli tych folwarków krępuje wyłączność prawa wyrobu w wolności przerabiania własnych ziemiopłodów na trunki gorące, i przeszkadza rozwojowi gospodarstwa.

W ogóle tamuje wyłączność prawa wyrobu *wolność produkcyi*, będącą według uznanej tegoczesnej zasady niezbędnym warunkiem pomyślności kraju i jego bogactwa.

Z tych tedy powodów śmiało powiedzieć można, iż dobro ogółu wymaga, by wyłączne prawo wyrobu gorących trunków odjęte na podstawie §. 365 Ks. Ust. cywil. dotychczas uprawnionym, stało się własnością każdego pojedyńczego, czyli przedmiotem wolnego przemysłu, a to tak dobrze po wsiach jak również i w miastach posiadających prawo propinacyi, z uwzględnieniem jednakże co do tych ostatnich odrębnych miejskich stosunków, o czem poniżej przy kwestyi wynagrodzenia obszerniej będzie mowa.

2. Prawa wyszynku.

Podczas gdy prawo wyrobu ze względów na dobro ogółu powinno być przystępnem dla każdego, a tem samem stać się przedmiotem wolnego zarobkowania, inaczej rzecz się ma *z wyłącznem prawem wyszynku*, tak po wsiach jak i w miastach.

Są zatrudnienia, które z natury swej muszą podlegać nadzorowi i bacznej kontroli władz administracyjnych. Do rzędu tych należy niezaprzeczenie i wyszynk gorących napojów, zwłaszcza w miastach, gdzie dowolność zakładania szynków przy nagromadzonej w jednem miejscu wielkiej ilości ludzi złych i przewrotnych byłaby dla bezpieczeństwa publicznego nader szkodliwą.

Względy wolnego współzawodnictwa ustępować tutaj muszą innym względom nie równie od nich ważniejszym.

Gdyby nawet prawo propinacyi wcale nie istniało, to i tak szynkowanie *nie mogłoby się stać przedmiotem wolnego zarobkowania* i nie możnaby pozwolić wszystkim posiadaczom gruntowym zakładać na swych gruntach szynki bez żadnego ograniczenia. Względy zdrowia, osobistego bezpieczeństwa i moralności publicznej, przemawiają za koniecznością ograniczenia wolności na polu, gdzie ona tak łatwo przedzierżgnąć się może w swawolę. Nie pozostawałoby więc, jak uczynić zakładanie szynków zawisłem od udzielenia osobnego doń upoważnienia, czyli bądź to płatnej bądź bezpłatnej *koncesyi*. Gdy zaś ilość szynków z powyższych względów do potrzeby miejscowej zastosowaną a tem samem ograniczaną być musi, więc wykluczonemby zostało współzawodnictwo, i stworzony *w miejsce propinacyi nowy monopol*. Zaprowadzenie konsensowanych szynków byłoby tylko przeniesieniem części prawa propinacyi *na inne osoby*, nie zmieniając wcale nic w jego istocie. Chociażby na te konsensa znaczna została nałożona opłata, to w żadnym razie nie mogłaby ona pochłonąć wszystkich zysków, jakie wyszynk napojów przynosi. Korzyści z prawa wyszynku, które teraz pobierają prawni właściciele, dostałyby się w ręce koncesyonowanych szynkarzy, a konsumenci małoby na tej zmianie, albo wcale nic nie zyskali.

Jakże trudno znaleźć w razie koncesyonowania szynków *sprawiedliwą i słuszną podstawę*, według której na wielką ilość konkurentów temu, a nie innemu, konsens, t. j. dożywotnie prawo szynkowania, ma być nadanym. Rozdawnictwo konsensów otworzyłoby wolne pole do nadużyć i dowolnego postępowania władz administracyjnych, któreby tak zyskowne i dożywotne, bo aż

do śmierci koncesyonowanego trwać mające przywileja, komu chciały udzielały, najczęściej niemi własnych ulubieńców darząc. Po większej części uzyskaliby koncesyę ci sami szynkarze, którzy obecnie na karczmach siedzą, mają bowiem i środki i zręczność po temu, a nadewszystko wprawę w rzemiośle. Stan rzeczy nie zmieniłby się więc nawet pod względem osób, i ta tylko zachodziłaby różnica, że zyski z prawa wyszynku dostałyby się w całym kraju na wyłączną własność koncesyonowanych, czyli wyjątkowo przez władzę administracyjną uprzywilejowanych szynkarzy. Jakaby zaś ztąd korzyść dla kraju wynikła, żeby milionowy dochód przeszedł w inne ręce, które dziś do niego nie mają żadnego prawa, a mianowicie w ręce tych, którzy potrafią uzyskać dla siebie względy u władz administracyjnych, koncesye udzielających, trudno osądzić. Przeciwnie z ustąpieniem interwencyi dotychczasowych właścicieli propinacyi upadłaby ostatnia kontrola, a nasza ludność przy nieszczęsnej skłonności do używania trunków nad miarę, oddanąby została na łup chciwości szynkarzy, bez nadziei obrony i zasłony z jakiejbądź strony.

Pod względem ekonomicznym przyznać trzeba, iż koncesyonowanie szynków, chociażby nowy stworzyło monopol, przyczyniéby się jednak mogło do obniżenia ceny trunków jako artykułu konsumcyi miejscowej. Ale i ztąd żadna dla kraju nie urosłaby korzyść — przeciwnie taniość, która w innych razach jest dobrodziejstwem, tutaj mogłaby łatwo stać się zarodem nowych klęsk i nieszczęść, zubożenia ludności i upadku rolnictwa; bo stanienie okowity powiększyłoby i tak już zbyteczny nieraz konsum tego artykułu, i zubożyłoby jeszcze więcej lud, czyniąc go niezdolnym do pracy. W obec tych smutnych następstw zwiększenie popytu za gorącemi trunkami w skutek zwiększenia konsumcyi i możliwy wzrost produkcyi tego artykułu, słabą byłyby kompenzatą.

W dzisiejszych więc okolicznościach nic nie przemawia za zniesieniem wyłączności prawa wyszynku, a wszystko za jej utrzymaniem. Dobro ogółu nie tylko nie wymaga, aby prawo wyszynku po wywłaszczeniu dotychczas wyłącznie uprawnionych stało się własnością każdego obywatela kraju, bądź to jako przemysł wolny, bądź jako koncesyonowany, ale raczej temu się stanowczo sprzeciwia, — a powszechny w kraju głos w zaprowadzeniu wolności w tej gałęzi zarobkowania zgubne dla kraju upatrując następstwa, przeciw niej jednomyślnie się oświadcza. Ztąd wypływa, że wyłączne prawo szynkowania w obec naszych dzisiejszych stosunków nie może być zniesione, lecz tylko na własność innych osób przeniesione.

Co do pytania jednakże, na czyją własność ma przejść prawo wyszynku, różne są w kraju zdania.

Jedni sądzą, że dobro ogółu wymaga, by prawo to przeszło na *własność gmin*, i to albo na *wyłączną* własność gmin samych, albo na *wspólną własność gmin z dotychczasowymi właścicielami*; inni żądają przeniesienia własności tego prawa *na kraj*; a jeszcze inni chcą zostawić orzeczenie co do przyszłej własności tego prawa późniejszemu czasowi, a na dziś ograniczyć się tylko na przekazaniu dochodu z prawa wyszynku funduszowi umorzenia, który będzie miał zadanie wynagrodzić dzisiejszych właścicieli za utratę tego prawa, co nazywają przeniesieniem prawa wyszynku na tymczasową własność kraju.

Na tymczasową własność kraju.

Zdanie ostatnie spotyka słusznie zarzut, iż nie ma powodu odkładania orzeczenia, czyją własnością prawo wyszynku ma się stać po uskutecznionem wynagrodzeniu dzisiejszych właścicieli. Jeżeli orzeczenie to jest dzisiaj trudne, to trudność ta z czasem bynajmniej się nie zmniejszy. Przeciwnie pobudzone namiętności w ubieganiu się o rzecz cenną, nie mającą właściciela, przysporzyłyby nowych trudności.

Ważniejszym jednak zarzutem jest, że w pojęciu prawnem żadna rzecz nie może być przedmiotem li tylko czasowej własności, i że bez wieczystego właściciela w społeczeństwie pozostać nie może. Rzecz taka staje się własnością pierwszego, który ją posiąść zechce. Własność jest z pojęcia swego wieczystą. Może ona być ograniczoną na czyjąś korzyść, ale takie ograniczenie, iżby po pewnym przeciągu czasu stawała się rzeczą nie mającą żadnego właściciela, jest niemożebne.

Bez wyraźnego dla reprezentacyi krajowej zastrzeżenia, iż po uskutecznionem wynagrodzeniu dzisiejszych właścicieli wolno jej będzie stanowić o przyszłej własności prawa wyszynku, nie byłaby ona do tego upoważnioną. Zastrzeżenie zaś takie, nadawałoby wprawdzie tej czasowej własności kraju pozór własności wieczystej, ale tylko pozór, bo cecha własności jest,

że dopóki właściciel nią inaczej nie rozporządzi, ona jego własnością być nie przestaje; a tutaj gdyby w przyszłości zapatrywania się rządu i reprezentacyi krajowej co do pytania: komu własność prawa wyszynku przyznać, nie zgadzały się, pozostałoby to prawo bez właściciela. Gdyby zaś miano jeszcze ustawą zastrzedz, że dopóki w drodze ustawodawczej inaczej się nie postanowi, prawo wyszynku będzie własnością kraju, przeniesionoby rzeczewiście już dzisiaj własność tego prawa na kraj. Byłby to tylko spór o słowa, nie zaś o rzecz.

Nieorzekanie dzisiaj o własności prawa wyszynku, mogłoby mieć bardzo łatwo ten skutek, iż do takiego orzeczenia więcejby nie przyszło, i że prawo wyszynku musiałoby się stać przemysłem wolnym albo też koncesyonowanym, czego właśnie kraj w obec dzisiejszych stosunków sobie nie życzy, a nawet się obawia.

Na własność gmin. a) wyłączną.

Za przeniesieniem prawa wyszynku na *wyłączną własność gmin* przemawiają następujące okoliczności:

Dochód z propinacyi jak ważnym jest dla gmin miejskich, wyżej już widzieliśmy, a że dla gmin wiejskich te same co dla miast przynosić mógłby korzyści, nie podlega żadnej wątpliwości. W prawie wyszynku pozyskałyby gminy znakomite źródło dochodów bez niczyjego uszczerbku, a z wielką dla siebie korzyścią. Nie można bowiem sobie taić, że *samorząd gminy*, będący pierwszą podwaliną życia autonomicznego, znaczne na gminy nałoży ciężary. Wiele wydatków, ponoszonych teraz przez skarb państwa, przejdzie później na budżet gminy: co więcej nowe powstaną potrzeby, które za sobą pociągną nowe wydatki. W dzisiejszym stanie rzeczy, gdy nakładanie podatków przy powszechnem ubóstwie i przeciężaniu podatkowem na niesłychane napotyka trudności, trudno sobie zdać sprawę, jakim sposobem gmina tak znacznym ciężarom podołać będzie w stanie. Dodatki gminne przy ograniczeniu wydatków przez pewien przeciąg czasu wystarczyć muszą, ale na rozwój życia autonomicznego rachować nie można, dopóki gminy pewniejszych i większych dochodów posiadać nie będą. Prawo wyszynku przeszedłszy na własność gmin, przynosić im będzie dochody, jakichby w żadnych innych rękach nie przynosiło gdyż one tylko potrafią ciągnąć z niego wszystkie korzyści. Najprzód już sama władza gminna, posiada *w swych rękach środki bronienia* przysługującego gminie prawa wyszynku, i powstrzymywania lub przestrzegania wszystkich nadużyć, jakich nikt inny posiadać nie może. Po tem trudno przypuścić, aby się ktoś na prawo wyszynku gmin porywał, gdy widoczną będzie rzeczą, że ono tylko dla dobra powszechnego gmin utrzymanem zostało. Każdy dochód z prawa wyszynku *zastąpi dodatki gminne*, które poprzednio członkowie gminy z własnych ponosić musieli środków.

Prawo wyszynku zastąpi więc po prostu podatek, albo raczej stanie się najlżejszym i najdogodniejszym rodzajem podatku. W takich okolicznościach wyłączne prawo wyszynku bronione przez miejscową władzę a przestrzegane przez członków gminy, dla których prawdziwem się stanie dobrodziejstwem, przyniesie dochód nie tylko wyrównywający dotychczasowemu, lecz nawet znacznie od niego wyższy.

Nakoniec nie może być obojętną rzeczą, że gminy, chociaż z trudnością, prędzej jednak aniżeli kraj, *do spłacenia teraźniejszych właścicieli propinacyi choć w części przyczynić się mogą*. Przenosząc bowiem prawo wyszynku na własność gmin, możnaby dochód funduszu wynagrodzenia powiększyć dodatkiem na gminy nałożonym, bez którego spłata kapitału indemnizacyjnego nie dałaby się tak łatwo i prędko przeprowadzić. Płacąc taki choćby najmniejszy dodatek, nabędą gminy prawo wyszynku nie tytułem darowizny, lecz *drogą wykupna*, co już samo przez się w obec skrzywionych pojęć o własności nader wielką ma doniosłość. Chociażby zaś ten dodatek gminny nie wyrównywał korzyściom nabytym, to nadwyżka nie byłaby czystą darowizną, bo kraj wkładając przez nową ustawę gminną znaczne na gminę ciężary, jest tylko sprawiedliwym, jeżeli rozmyśla równocześnie środki do ponoszenia tych ciężarów.

Nakoniec pomyślność całego kraju wzrasta z pomyślnością jego pojedyńczych cząstek składowych, i wcale się bez niej pomyśleć nie da. Po familii pierwszem ogniwem społecznem jest gmina, a jej wpływ na pierwsze zawiązki życia towarzyskiego nieobrachowaną ma doniosłość. Dla materyalnej i moralnej kultury ludu wiejskiego przy najlepszych nawet chęciach bez odpowiednich środków materyalnych nigdy wiele nie zrobimy. Oddając gminie wyłączne prawo wyszynku, wynagradzamy ją więc tylko za powierzony jej przeniesiony zakres działania (uebertragener Wirkungskreis), i robimy najlepszy użytek z monopolu, który nikomu nie szkodząc, z korzyścią nawet dla kraju utrzymany być może.

Przeciw oddaniu gminom prawa wyszynku mówi najpierw ta okoliczność, że gminy, gdyby miały pozostać na tym stopniu oświaty, na jakim się dziś znajdują, prawdopodobnie nie potrafiłyby z prawa wyszynku należycie korzystać, i dochodów z niego na właściwe i *dla ogółu pożyteczne* używać cele.

Zachodzi dalsza trudność w tem, iż przenosząc prawo wyłącznego wyszynku na gminy dziś już istniejące, wykluczonoby tem samem owe gminy, które, zanim wynagrodzenie wywłaszczonych przeprowadzonem zostanie, w skutku spodziewanej wolności dzielenia posiadłości dominikalnych prawdopodobnie powstaną na obszarach dworskich, stworzonoby więc już dziś *gminy uprzywilejowane*, obok których w najbliższej przyszłości powstaną nowe, tegoż przywileju już nie mające.

Jeszcze większa zostaje do zwalczenia trudność w określeniu *stosunku gmin* obdarzonych prawem wyszynku, *do właścicieli obszarów dworskich*, pozbawionych tego prawa, które dotąd wyłącznie wykonywali. Przenosząc na gminę wyłączne prawo wyszynku, musianoby przelać na nią to prawo w całości i dotychczasowej rozciągłości, a zatem i prawo wykonywania wyszynku w całym obszarze dworskim, albo też ograniczyć to prawo li do obszaru posiadłości włościańskich.

Ograniczenie prawa wyszynku *do obszaru posiadłości włościańskich*, prócz wielu innych względów i dla tego nie dałoby się usprawiedliwić, ponieważ wszystkie niemal karczmy stoją dziś na gruntach dworskich, które do założenia szynków uważano za najodpowiedniejsze. Często cały dochód z prawa wyszynku zależy od miejsca, na którem znajduje się karczma, tak, iż w razie najmniejszej zmiany miejsca dochód z wyszynku zupełnie znika. A gdy właściciela obszaru dworskiego prawnie zmuszać nie można, by swoją karczmę lub grunt na karczmę przydatny gminie odstąpił, zatem jak z jednej strony przelanie na nią wyłącznego prawa wyszynku z tem atoli ograniczeniem, iż prawo to li na gruntach włościańskich wykonywanem być może, żadnego w takim razie nie miałoby znaczenia i celu praktycznego, tak też z drugiej strony wynagrodzenie za przeniesienie na gminę tego niewykonalnego prawa nie dałoby się usprawiedliwić.

Przenosząc zaś na gminę prawo wyłącznego wyszynku w całej dotychczasowej rozciągłości, a zatem i prawo szynkowania *w obrębie posiadłości dworskiej*, stworzylibyśmy nowy wręcz przeciwny dotychczasowemu stosunek właścicieli obszarów dworskich do posiadaczy gruntów włościańskich, i jeżeli można na drodze analogii prawo wyszynku porównać z prawem służebnictwa, grunt dominikalny dziś panujący stałby się służebnym w obec gminy, do wyszynku w obrębie posiadłości dworskiej i włościańskiej wyłącznieuprawnionej; zaprowadzilibyśmy więc stosunek prawny, do którego uchylenia właśnie dążymy, przemawiając za zniesieniem dotychczasowej wyłączności prawa wyszynku, — stosunek, któryby w przyszłości stał się źródłem rozlicznych niesnasek i kolizyj, — zwłaszcza, jeżeliby właściciel obszaru dworskiego napojami gorącemi we własnej gorzelni lub browarze wyrobionemi, chciał częstować gości lub robotników swoich.

Nareszcie przelanie wyłącznego prawa wyszynku na gminy *utrudniałoby ich połączenie z obszarami dworskiemi*. Właściciel obszaru dworskiego, otrzymawszy zupełne za prawo wyszynku wynagrodzenie, nie mógłby sobie rościć prawa do korzyści, jakie prawo wyszynku gminie przynosi. Gminy zaś już dla tego samego nieprzypuściłyby go do wspólności gminnej, aby się z nim nie dzielić dochodem z wyłącznie przysługującego im prawa wyszynku. W ten sposób połączeniu gromad z obszarami dworskiemi stanęłaby w drodze jedna zapora więcej, — i to bardzo silna, bo dotycząca interesu materyalnego.

b) wspólna z dotychczasowymi właścicielami.

W obec trudności, które przeniesienie prawa wyszynku na wyłączną własność gmin nastręcza, zdawałoby się, że *system spółki*, to jest przypuszczenie gminy do wspólnej własności prawa wyszynku z dotychczas uprawnionymi, a zatem przelanie tego prawa na wspólną własność dworu i gromady czyli przyszłej gminy, która dwór z gromadą w jedne połączy całość, więcej przedstawia korzyści.

Trudność zachodzi tylko w oznaczeniu stosunku, w którym ma stać ta część prawa wyszynku, której dochód przejdzie na gminę, do owej części, której dochód pozostanie na rzecz właściciela. Wynalezienie tego stosunku na podstawie obszaru gruntów, ludności i t. p. na takie napotyka trudności, iż nie pozostaje inny środek uniknięcia ich, jak rozdział na połowę, który tem sprawiedliwszym się zdaje, ile że dzieląc własność tego prawa na dwie równe czę-

ści, żadnemu z wspólników nie daloby się prawnej przewagi nad drugim. W ten sposób dochód z prawa wyszynku dostałby się w jednej połowie w ręce dotychczas uprawnionego, a w drugiej połowie, za którą wywłaszczony stosowne otrzymałby wynagrodzenie, wpłynąłby do kasy gminnej.

W razie różności zdań przyszłych współwłaścicieli co do administracyi prawa wyszynku, rozstrzygałby wszelkie w tym względzie zajść mogące nieporozumienia komitet, składający się z dotychczas uprawnionego jako właściciela jednej, — przełożonego gminy jako właściciela drugiej połowy tego prawa — i delegata najbliższej rady powiatowej.

W ten sposób wyłączne prawo wyszynku nie tylko przestałoby być kością niezgody, lecz przeciwnie stałoby się łącznikiem pomiędzy dworem a gromadą. Wspólny interes pod względem prawa wyszynku dałby początek innym wspólnościom, a w niedługiej przyszłości mogłoby nastąpić zupełne zlanie się obszarów dworskich z gromadami.

Zważywszy jednak, że żadna ustawa nie jest w stanie zapobiedz owym naturalnym następstwom, jakie zazwyczaj każda wspólność majątkowa rodzi, że więc przelanie prawa wyszynku na wspólną własność gmin i dotychczas uprawnionych zamiast doprowadzić do połączenia gromad z obszarami dworskiemi, sprowadziłoby raczej zupełne rozdwojenie, tem draźliwsze, bo wynikające z interesu materyalnego, — zważywszy dalej, że w razie przeniesienia prawa wyszynku na prywatną własność gmin, one nabyłyby prawa rozrządzania dochodem propinacyjnym jako prywatną własnością podług własnej woli, i użycia onychże na cele dowolne, a nie koniecznie dla ogółu pożyteczne, — zważywszy nareszcie, że nadaniem gminom własności prawa wyszynku bez żadnego ograniczenia, łatwo mógłby być zwichnięty cel, dla którego dopięcia prawo wyszynku dotychczas uprawnionym odjęte, a na gminy przeniesione zostało, — powstała myśl *utworzenia z dochodów propinacyjnych funduszu publicznego, przeznaczonego na pewne ogólne cele,* już mocą ustawy ściśle określone, jako to: na założenie, utrzymanie, rozszerzanie i lepsze uposażenie szkół ludowych w każdej gminie, na dotacyę nauczyciela, na założenie i utrzymywanie dróg gminnych i t. p., i poruczenia *gminom administracyi tego funduszu* z tem jednakże ograniczeniem, iż dopóki dotychczas uprawnieni nie odbiorą całego wynagrodzenia, każda gmina obowiązaną będzie, przypadającą na wywłaszczonego właściciela rentę 4% i część kapitału do umorzenia przeznaczoną, z dochodów propinacyjnych co roku spłacać do kasy utworzyć się mającego funduszu indemnizacyi propinacyjnej, i tylko zwyżkę obracać na cele wyżej nadmienione.

Przenosząc administracyę dochodu z prawa wyszynku na gminy, i nadając im zarazem prawo użycia tego dochodu na cele wyżnadmienione, — nie ulega wątpliwości, że każda gmina, mając własny interes w utrzymaniu tego prawa, będzie przestrzegała i broniła dochodu propinacyjnego przeciw wszelkim możebnym nadwerężeniom, — a gdy zarząd gminie poruczony z bardzo małemi kosztami jest połączony, więc i fundusz z dochodu propinacyjnego przeznaczony na spłacenie uprawnionym wynagrodzenia, wydatkami na administracyę nie uszczuplony, a nadto należycie broniony, żadnego nie doznałby uszczerbku. Aby jednak uprawnionym tem większą dać gwarancyę, że dochód z prawa wyszynku w rękach gmin nie zmarnieje, — z drugiej zaś strony gminę do rzetelnej i sumiennej administracyi zniewolić, można ją za nienależyte prowadzenie tej administracyi uczynić odpowiedzialną i tę odpowiedzialność mocą ustawy wypowiedzieć orzeczeniem: „że gdyby coroczny dochód z prawa wyszynku nie pokrywał renty i części kapitału wynagrodzenia do umorzenia przeznaczonej, gmina brakującą kwotę własnym funduszem pokryć obowiązaną będzie."

Na własność kraju.

Wszystkie powyżej wyszczególnione względy muszą jednakże ustąpić temu jednemu, że wywłaszczając dzisiejszych właścicieli z prawa wyszynku dla dobra ogółu, a nie oddając prawa tego na użytek wszystkich, potrzeba je koniecznie przenieść na tego, który ogół przedstawia i jedynie przedstawiać go może, a tym jest *kraj.* Wszelkie dowolne tłómaczenie dobra ogółu nie tylko nie przyniosłoby ogółowi żadnej korzyści, ale naraziłoby go na zgubę, bo podkopałoby własność, która jest podstawą społecznego bytu.

Gdybyż jeszcze cała ludność krajowa ujętą była w gminy, możeby się dało powiedzieć że gminy w najniższym szczeblu przedstawiają ogół. Ale ponieważ ustawa o gminach dała obszarom dworskim odrębne od gminy stanowisko, nie przedstawiają gminy ogółu. Korzyść gminy

nie jest bezpośrednią korzyścią ogółu, lecz tylko pośrednią, jak korzyść każdej innej osoby w kraju.

Zachodzi jeszcze ten ważny wzgląd, iż pojąć się nie da, jakby ustawa mogła przenosić jakąś własność na gminy. Ustawa może dać *prawo nabycia* cudzej własności w drodze wywłaszczenia, ale własności samej nadać nie może. Wszak nawet wiedzieć nie można, czyliby gminy przystały na nabycie własności prawa wyszynku. Sejm krajowy nie reprezentuje gmin jako takie, i w rzeczach natury prywatnej nie może się za nie oświadczać. Nabycie cudzej własności musi pociągać za sobą obowiązek zapłacenia jej wartości. Otóż choćby najniżej prawo wyszynku szacowano, mogłoby zapłacenie i tej niskiej nawet ceny być dla niejednej biednej gminy bardzo uciążliwe. Miałoby więc przeniesienie własności prawa wyszynku na gminy bezsprzecznie cechę *zmuszenia* gmin do nabycia tej własności, co wszelkim pojęciom prawnym rażąco się sprzeciwia.

Dla ratowania pozorów usiłują niektórzy dać przeniesieniu własności prawa wyszynku na gminy taki obrót, iż zdaniem ich prawo to po wywłaszczeniu dzisiejszych właścicieli staje się własnością ogółu, że jednakże wykonanie tego prawa ustawa ze względów moralności i bezpieczeństwa w ten sposób ogranicza, że nie pojedyńcze osoby lecz tylko całe gminy w ich zastępstwie prawo to wykonywać mogą.

Odrębne jednakże stanowisko obszarów dworskich nie dopuszcza i tego tłómaczenia, bo ich imieniem gminy żadnego prawa wykonywać nie mogą.

Ze stanowiska pojęć prawnych potrzeba zatem koniecznie oświadczyć się za przeniesieniem własności prawa wyszynku na kraj.

Ale i względy korzyści przemawiają za przeniesieniem tej własności raczej na kraj, jak na gminy.

Przeniesienie własności prawa wyszynku na gminy, uwieczniłoby, że tak rzec można, monopol. Jeżeli dzisiejsze stosunki i okoliczności nie pozwalają, by szynkowanie było u nas przemysłem czy to wolnym, czy koncesyonowanym, to nikt przecież twierdzić nie poważy się, że stan ten w przyszłości się nie zmieni. Gdyby zatem w przyszłości dobro ogółu wymagało zniesienia wyłączności prawa wyszynku, musianoby znów wywłaszczać i wynagradzać gminy, kiedy przeciwnie kraj w rozrządzeniu tą własnością nie byłby niczem krępowany.

Zatrzymując własność prawa wyszynku dla kraju, bynajmniej nie pozbawia się tem gmin możności korzystania z płynących z tego prawa dochodów; przeciwnie ponieważ obowiązkiem jest kraju przychodzić gminom w pomoc, kraj w dopełnieniu tego obowiązku niezawodnie gminy do uczestnictwa w tych dochodach przypuści. Będzie on mógł jednakże użyć jednocześnie jakąś część tych dochodów na cele ogólniejsze, a nadto przestrzegać, by wszystkie gminy, i w ogóle wszyscy stosownie do rzeczewistych potrzeb z tych dochodów korzystali, kiedy przenosząc własność prawa wyszynku na gminy, miara korzyści pojedyńczych gmin zależałaby zupełnie od przypadku, wszyscy po za związkiem gminy stojący z trudnością w tych korzyściach jakikolwiek udział mieć by mogli, a użycie choćby najmniejszej części tych korzyści, na cele ogólniejsze nie byłoby możebnem.

W końcu pominąć nie można, że z przeniesieniem własności prawa wyszynku na gminy, łączą zwolennicy tego zdania zwykle także zniesienie wolności pobierania gorących trunków na własny użytek, upatrując w tem zniesieniu rękojmię podniesienia się dochodu z prawa wyszynku, a tem samem rękojmię dla dzisiejszych właścicieli odebrania należącego im wynagrodzenia.

Zniesienie jednakże w drodze ustawodawczej tej obecnie istniejącej wolności, byłoby większem jeszcze ograniczeniem osobistej wolności, jak wyłączne prawo propinacyi, i z duchem dzisiejszego ustawodawstwa w żaden sposób pogodzićby się nie dało. Pojedyńcza gmina może sobie nałożyć dobrowolnie takie ograniczenie, i to tylko w pewnych granicach, ale ustawa nakładać go w drodze prawodawczej nie może.

Zniesienia wolności pobierania trunków na własny użytek, nie możnaby ograniczyć li tylko do członków gmin, potrzebaby ją rozciągnąć na całą miejscowość, zatem także i na obszar dworski, bo inaczej nie dałoby się w praktyce utrzymać, byłoby bez istotnego znaczenia i prowadziłoby tylko do nieskończonych skarg i sporów. Tak zaś uciążliwe i kosztowne ograniczenie obszarów dworskich dla pomnożenia dochodów gminy nie da się niczem uspra-

wiedliwić. Jużci za prawo wolności pobierania trunków na własny użytek, obszary dworskie wynagrodzone nie będą i nawet być nie mogą, bo prawo to posiadają zarówno z całą ludnością. Możnaby zapewne przypuścić obszary dworskie do pewnego uczestnictwa w korzyściach z dochodu wyszynku, wynagradzając je tym sposobem za utratę wolności pobierania trunków na własny użytek. Ale i miara takiego uczestnictwa nie łatwa do wynalezienia, i nie wszyscy zwolennicy przeniesienia własności prawa wyszynku na gminy z tem się zgadzają.

Kontrola obszaru dworskiego, posiadającego własny browar lub gorzelnię, by on z własnych wyrobów nic na swój użytek nie obrócił, byłaby albo niemożebną, albo dla przedsiębiorstwa tak uciążliwą, iżby przemysł ten zabić musiała.

Ale nie tylko przemysł, równie i handel musiałby na zniesieniu wolności pobierania trunków na własny użytek niezmiernie ucierpieć, bo przewóz spirytusowych wyrobów potrzebaby poddać także ścisłej kontroli.

Czyliby zniesienie wolności pobierania trunków na własny użytek rzeczewiście podniosło dochód z prawa wyszynku, także wątpić można. Dochód brutto byłby zapewne większy, ale koszta kontroli i straży pochłaniałyby tak znaczną jego część, iż czysty dochód mógłby się stać nawet niższy od dzisiejszego.

Dla tych wszystkich powodów przychylił się Wydział krajowy do przeniesienia własności prawa wyszynku po odjęciu jej dzisiejszym właścicielom *na kraj*.

Pozostawienie miast przy własności prawa wyszynku.

Nie wszystkim jednakże dzisiejszym właścicielom własność prawa wyszynku zdaniem Wydziału krajowego odbieraćby należało.

Dla miast, posiadających prawo szynkowania w miejskim obrębie, wypadałoby zrobić wyjątek.

Prawo to miast ma zupełnie inną cechę, jak prawo reszty właścicieli.

Dochód z prawa, przysługującego miastom, obraca się właśnie na korzyść tych, których w prawie wolnego zarobkowania ogranicza, kiedy przeciwnie u innych właścicieli idzie na korzyść tego, który ogranicza drugich.

Co do miast, można twierdzić, że w nich prawo wyszynku przysłuża każdemu pojedyńczemu członkowi gminy miejskiej, i że tylko z policyjnych względów wykonanie tego prawa poruczono gminie dla korzyści wszystkich członków gminy.

W miastach dochód z prawa wyszynku ma naturę podatku konsumcyjnego, opłacanego przez mieszkańców na pokrycie potrzeb gminnych.

Wreszcie dochód z prawa wyszynku miast, obraca się w najznaczniejszej części na cele, z których każdy bez różnicy czy jest członkiem gminy lub nie, korzysta, jak brukowanie i oświetlanie ulic, utrzymywanie czystości i t. d.

Względy zatem, które za odjęciem prawa wyszynku innym właścicielom przemawiają, nie dadzą się zastosować do prawa wyszynku, przysługującego miastom.

Expropryacya prawa propinacyi za słusznem wynagrodzeniem.

Gdy względy dobra publicznego przemawiają za zniesieniem wyłączności prawa wyrobu po wsiach i miastach, a za przeniesieniem na kraj własności wyłącznego prawa wyszynku, o ile takowe przysługuje właścicielom dóbr tabularnych, tudzież pojedyńczym lub zbiorowym osobom, w szczególności gminom wiejskim — nareszcie za utrzymaniem prawa wyszynku, gminom miejskim wyłącznie przysługującego, przeto, aby przeprowadzić odpowiednie zmiany, trzeba *expropryować prawo propinacyi*, to jest tak prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku, zostające w posiadaniu właścicieli dominikalnych i niektórych osób bądź pojedyńczych, bądź zbiorowych, jako też wyłączne prawo wyrobu, przysługujące niektórym miastom i miasteczkom.

Expropryacya mogłaby tylko nastąpić na podstawie §. 365. U. c., a zatem *za słusznem wynagrodzeniem* wywłaszczonych właścicieli tego prawa.

Wynagrodzenia tego domagają się nie tylko przepisy prawa, ale także względy słuszności. Nie trzeba spuszczać z uwagi, że właściciele dóbr ziemskich zostawali od niepamiętnych wieków w nienaruszonem posiadaniu prawa propinacyi, że prawo to niezliczonemi ustawami za integralną część własności ziemskiej, z którą jednę stanowiło całość, uznanie, niezliczonemi wyrokami tak niższych, jakoteż najwyższych instancyj zawsze właścicielom dóbr przysądzane bywało, że użytkowanie tego prawa ulegało opłacie podatkowej, że nakoniec prawo

propinacyi stanowiło znakomitą część realnej nawet tychże dóbr hipoteki. W dobrej też wierze i pod zasłoną prawa zawierano umowy kupna i sprzedaży dóbr wraz z należącą do nich propinacyą i zaciągano na nie pożyczki. — Nie trzeba dalej spuszczać z uwagi, że nie samym tylko właścicielom dóbr przysłuża prawo propinacyi, nabyły go bowiem także miasta i miasteczka, publiczne instytuta, domy ubogich, szpitale, i to częstokroć za pożyczone z publicznych funduszów kapitały, posiada je nawet sam skarb krajowy. — Zniesienie prawa propinacyi bez lub za niedostatecznem wynagrodzeniem, zachwiałoby więc kredyt krajowy, pozbawiło właścicieli dóbr jedynego jeszcze i ostatniego źródła dochodów, i pociągnęło za sobą nieochybny upadek gospodarstwa rolnego, którego koszta w znacznej części z propinacyi opędzane bywają, zadałoby również ciężki cios pomyślności miast, na której krajowi zależeć powinno, i wiele z nich przyprawiłoby nawet o nieochybny upadek, jednem słowem, zniesienie bez lub za niedostatecznem wynagrodzeniem prawa propinacyi, byłoby zgubnem dla pomyślności całego kraju.

Co ma być przedmiotem wynagrodzenia?

Przyznawszy w zasadzie potrzebę zupełnego wynagrodzenia wywłaszczonych właścicieli prawa propinacyjnego, pozostaje do orzeczenia; *co ma być przedmiotem wynagrodzenia*, t. j. którą z prerogatyw mieszczących się w prawie propinacyi należy wynagrodzić, i na jakiej podstawie oznaczyć przypadające na każdego wynagrodzenie?

Prawo propinacyi ze stanowiska prawnego, obejmuje w sobie dwie ściśle z sobą złączone prerogatywy, t. j. prawo wyrobu i wyszynku. Miastom odejmując prawo wyłącznego wyrobu, innym zaś uprawnionym tak wyłączne prawo wyrobu, jak i wyszynku, należy kwestyę wynagrodzenia z każdego z tych stanowisk z osobna rozpoznać i tak:

Prawo wyrobu: 1) o ile przysługuje gminom miejskim.

1) *Co do wynagrodzenia wyłącznego prawa wyrobu miastom przysługującego*:

Wykazaliśmy wyżej, w jaki sposób miasta wykonywują prawo propinacyi.

Oprócz dochodu z wypuszczania prawa wyszynku, nakładają miasta pewne opłaty za wyrabiane w obrębie miasta gorące napoje, a nadto gdy wolność sprowadzania trunków na własną potrzebę zkąd się komu podoba, dla miast zawieszoną została, ciągną one znaczne korzyści z opłat od trunków po za ich okręgiem wyrobionych, a następnie do nich sprowadzanych.

Dochód z tych opłat, zwany ekwiwalentem propinacyjnym (Erzeugungsentgeld), stanowi największą część całego dochodu z miejskiej propinacyi. I tak n. p. w mieście Lwowie przeciętny trzechletni (1864, 1865 i 1866) dochód z opłat od napojów propinacyjnych w mieście wyrobionych lub do miasta wprowadzonych, wynosił 170.764 złr. — podczas gdy cały dochód z propinacyi w temże trzechletniem przecięciu nie przechodził sumy 208.400 złr. — Gdy c. k. Ministeryum chcąc prowizorycznie uregulować sposób wykonywania prawa propinacyi miastu Lwowu przysługującego, dekretem z dnia 6. Marca 1866 r. orzekło, że prawo wyszynku we Lwowie ma być uważane jako przedmiot koncesyonowanego zarobku, z tem atoli ograniczeniem, iż szynkarze za koncesyę winni opłacać miastu co roku kwotę 120 złr. na peryod trzechletni, t. j. od 1. Lipca 1866 do tegoż 1869 ustanowioną, miasto Lwów, które dawniej na mocy kontraktów z szynkarzami zawartych, znaczniejsze od nich pobierało należytości propinacyjne, uszczuplone tym sposobem w swych dochodach, uciekło się do podwyższenia ekwiwalentu propinacyjnego, w skutek czego dochód od wyrobu lub sprowadzania trunków preliminowany jest w budżecie na rok 1867. w sumie 238.634 złr., reszta zaś dochodów propinacyjnych tylko w sumie 19.000 złr.

Znosząc prawo wyłącznego wyrobu miastom przysługującego, w celu zadosyćuczynienia zasadzie wolności przemysłowej w tej gałęzi zarobkowania, winniśmy zarówno zwrócić całą uwagę na to, iż miastom, od których pomyślności zależy rozwój przemysłu i handlu, należy wynagrodzić użytek dochodu z wyłącznego prawa wyrobu, i to wynagrodzenie na trwałych podstawach zabezpieczyć na wieczne czasy.

Możliwem to jest w dwojaki sposób:

a) za pomocą spłaty *kapitału* wynagrodzenia odpowiedniego dotychczasowym dochodom miast, płynącym z wyłącznego prawa wyrobu, lub też

b) zapewnieniem miastom wiecznej *renty.*

Pierwszego z tych dwóch środków użyć nie możemy, a to z następujących powodów:

Przedewszystkiem byłoby *niepodobnem wymierzenie kapitału* wynagrodzenia za odjęte miastom prawo wyłącznego wyrobu, ponieważ w obec sposobu, w jaki miasta wykonywują

prawo wyrobu i wyszynku, i niejasności odnośnych ustaw nie można z apodyktyczną pewnością twierdzić, co właściwie jest dochodem z wyłącznego prawa wyrobu, i czy tak zwany ekwiwalent propinacyjny stanowi wyłączny dochód z wyrobu, czyli także i z wyszynku?

Dopuściwszy nawet możebność wymierzenia kapitału wynagrodzenia, musielibyśmy *dochód z pewnej epoki* przyjąć za stałą podstawę do wymiaru tego kapitału — a tem samem zadalibyśmy miastom cios śmiertelny, ponieważ dochód z propinacyi w miastach wzmaga się coraz bardziej z wzrostem ludności, a w miarę wzrostu ludności powiększają się w stosunku do niej i wydatki gminne, podczas gdy procent od kapitału indemnizacyjnego, na podstawie dochodu z pewnej epoki wymierzonego, pozostałby niezmienny i znacznie w tyle po za dochodem z propinacyi w przyszłości podnieść się mogącym.

Nakoniec musielibyśmy utworzyć fundusz *na spłatę kapitału* wynagrodzenia *około 20 milionów* na miasta przypadającego, i wymagać *od kraju poręki* za spłatę tak znacznego kapitału, podczas gdy miasta, jako osoby moralne, które wiecznie żyją, jeżeli tylko mają zapewniony sobie trwały i pewny dochód, nie pragną i nie potrzebują wcale posiadać kapitałów.

Ztąd wynika, że zapewnienie miastom wiecznej renty, podnoszącej się z wzrostem ludności i w tym stosunku wzmagających się potrzeb miejskich jest najwłaściwszym, najsprawiedliwszym i tak dla miast mających prawo żądania wynagrodzenia za odjęte im prawo wyłącznego wyrobu, jak i dla kraju, biorącego na siebie porękę za wypłatę tego wynagrodzenia, ze wszech miar najkorzystniejszym rodzajem wynagrodzenia.

Tę wieczną rentę zapewnić można miastom utrzymaniem ich mocą ustawy w prawie pobierania na wieczne czasy pewnej opłaty, czyli osobnego podatku gminnego:

a) od trunków w obrębie miasta *produkowanych i konsumowanych*, niemniej

b) od trunków do miasta *wprowadzanych*.

Zbyteczną byłoby rzeczą dowodzić, że miasta znacznych potrzebują dochodów, i coraz większych potrzebować będą, im więcej wzrasta ludność, bo tem większe powstają potrzeby. Wprawdzie już ustawa gminna zastrzegła gminom prawo nakładania dodatków do podatków rządowych aż do pewnej wysokości. Zważywszy jednak, że nałożenie dodatków gminnych do podatków rządowych, byłoby niemożebnem co do trunków poza obrębem miasta wyrobionych i do miasta wprowadzonych, ponieważ Rząd, ściągnąwszy swój podatek przy wyrobie, żadnego dalszego nie pobiera podatku przy wprowadzeniu do miast już przy wyrobie opodatkowanych trunków, nakazuje więc sama przezorność zastrzedz miastom prawo do opodatkowania wyrabianych i sprowadzanych trunków, aby prawo pobierania podatku tego rodzaju, który jedynie potrafi zastąpić odjęte miastom prawo wyłącznego wyrobu, nigdy w przyszłości nie mogło być ani zakwestyonowanem, ani rozporządzeniami władz administracyjnych ścieśnionem.

Za podatkiem tym przemawiają następujące względy:

a) *nie szkodzi on wcale produkcyi*, bo nakłada się na trunki, o ile one są przeznaczone do konsumcyi miejscowej — a w razie eksportu zwraca się podatek gminny producentowi, za potrąceniem jedynie wydatków z poborem połączonych, nakłada się więc na wyrób jako artykuł konsumcyi, a nie na artykuł handlu;

b) wpływając na podrożenie trunków w mieście, *ogranicza on tem samem konsumcyę* gorących napojów, których zbyteczne użycie jest i szkodliwe i niebezpieczne;

c) podatek ten *wzrasta w miarę wzrostu ludności* i powiększających się w stosunku do niej wydatków gminnych;

d) ponieważ podatek tego rodzaju potrafi zupełnie zastąpić dotychczasowy dochód miejski z propinacyi, przeto *odpada* tem samem *potrzeba wynagrodzenia miast kapitałem* za odebrane im prawo wyrobu i zmniejszy kapitał indemnizacyjny o 20 milionów, nareszcie

e) podatek tego rodzaju jest daleko sprawiedliwszym i lżejszym, jak jakikolwiek podatek, którymby zastąpionym być musiał, obciąża bowiem tylko tych członków gminy miejskiej, którzy trunki gorące w większej lub mniejszej ilości *konsumują*, posiada więc wszytkie przymioty podatku niestałego, gdy przeciwnie dodatek gminny do podatków stałych dotknąłby właścicieli realności i wszystkich zarobkujących i tak już znacznemi przeciążonych podatkami bez różnicy, czy napojów gorących używają lub nie, a nie dotknąłby

owych członków gminy, którzy żadnych nie opłacają podatków, a jednak używają trunków gorących.

Prawo pobierania tego dochodu należy mocą ustawy zapewnić miastom nietylko co do wódki, piwa i miodu, ale w *całej rozciągłości*, w jakiej one ten dochód, tak zwany ekwiwalent propinacyjny prawnie i faktycznie dotychczas pobierały, trzeba więc i nadal utrzymać miasta w prawie pobierania tej opłaty także od rumu, araku, esencyi ponczowej, rosolisu, likieru i wszystkich słodzonych trunków spirytusowych, a nawet od wszelkich chemicznych wyrobów spirytusowych, jako to: tynktury, pokostu, polityry, spirytusów pachnących i wszelkich innych płynów spirytusowych, w których spirytus stanowi część główną, t. j. w granicach ustaw i rozporządzeń dotąd obowiązujących.

Prawo wyrobu i wyszynku. 2) o ile przysługuje innym osobom.

2) Co do wynagrodzenia wyłącznego prawa wyrobu i wyszynku, o ile ono przysługuje właścicielom dóbr ziemskich i innym osobom bądź fizycznym, bądź zbiorowym, a zatem i gminom wiejskim.

Prawo propinacyi przynosi dochód, który jednak nie jest stały, bo zawisł od wielu okoliczności wpływających na jego zniżenie lub podniesienie.

Jeżeli niestałym jest dochód z wyłącznego prawa wyszynku, to niestalszym jeszcze jest dochód z wyłącznego prawa wyrobu. Dawniej gorzelnie znaczne przynosiły korzyści, w ostatnich latach różne okoliczności przyczyniły się do upadku gorzelnictwa, a teraz sprawiedliwszy system opodaktowania i wyswobodzenie browarów z pod ciągłej kontroli władz finansowych lepszą znowu rokuje przyszłość.

Jakkolwiek nie monopolistyczne, zwyczajne jednak przynosi zyski prawo wyrobu, tak jak każde inne przedsiębiorstwo, czegośmy już w wstępnej części niniejszego sprawozdania dowiedli. Te zyski, stanowiące dochód z wyłącznego prawa wyrobu powinny być wynagrodzone. Trudnem atoli, a częstokroć nawet niemożebnem się okaże obrachowanie czystego dochodu z wyłącznego prawa wyrobu, zwłaszcza w tych wypadkach, gdzie uprawniony nigdy albo od wielu lat prawa tego wcale nie wykonywał, a zatem w celu opodatkowania żadnego nie fasyonował dochodu.

Pozbawiając uprawnionych wyłączności prawa wyrobu, a dopuszczając wolnego współubiegania się innych, trzeba nadto uwzględnić nie tylko rzeczewistą stratę, którą się im obecnie wyrządza, lecz także i możliwe w przyszłości zyski, których się ich pozbawia. Gdy jednak w obrachowaniu strat możliwych zachodzą trudności nie do usunięcia, gdy cyfra zależąca od tysiącznych konjunktur nieda się żadną miarą oznaczyć, nie mogąc przeto wyrachować osobno wynagrodzenia za zniesienie wyłącznego *prawa wyrobu*, trzeba je *wynagrodzić razem z prawem wyszynku.*

Przemawia za tem jeszcze i ta okoliczność, iż prawo propinacyi, chociaż ze stanowiska prawnego obejmuje w sobie dwie prerogatywy: prawo wyrobu i wyszynku, faktycznie jednak stanowi jedną i niepodzielną całość, uprawniając właścicieli propinacyi nietylko do wyrobu, ale i do sprzedawania w małych i najmniejszych częściach na własnym gruncie wyprodukowanych napojów. Ponieważ zaś każdy produkuje w celu sprzedawania artykułów własnego wyrobu, przeto i tutaj jedną z znaczniejszych korzyści, wypływających z wyłącznego prawa wyrobu, jest sprzedaż we własnej gorzelni wyrobionych trunków w mniejszych cząstkach, która to sprzedaż jako drobiazgowa wyższe przynosi zyski, niż sprzedaż hurtowna. Znosząc wyłączność prawa wyrobu, zmniejsza się i ten zysk już w skutek konkurencyi. Gdy atoli obrachowanie i oszacowanie tych korzyści równie jest niemożebnem, przeto, aby być sprawiedliwymi, musimy *dochód z prawa wyszynku wyżej nieco wynagrodzić*, jakbyśmy go wynagrodzili, gdyby prawo wyrobu pozostawało w rękach uprawnionych.

Podstawa do wymiarkowania dochodu propinacyjnego.

Zachodzi teraz pytanie, *co przyjąć za podstawę do wymiarkowania dochodu z prawa wyszynku?*

Zbytecznem byłoby dowodzenie, że za podstawę obrachowania dochodu z prawa wyszynku nie może służyć ani ludność gminy, ani czynsz za wydzierżawienie tego prawa, przez publiczną licytacyę uzyskać się mogący. Najwłaściwszą w tej mierze podstawą jest ten dochód, któren na podstawie fasyj przez właścicieli propinacyi składanych, służył c. k. urzędom do

wymiaru podatku dochodowego, trzeba bowiem przypuścić, iż każdy składał fasye zgadzające się z rzeczywistym stanem rzeczy.

Ponieważ tylko *czysty* dochód z prawa wyszynku może służyć za podstawę wyrachowania kapitału wynagrodzenia, przeto jeżeliby w sumie fasyonowanej zawierał się zarówno dochód z prawa wyszynku jak i z innych przedsiębiorstw, musiałyby komisye miejscowe złożone z trzech osób, z których jedną wybraliby uprawnieni, drugą oznaczyłby Wydział krajowy, a trzecią zamianowałby rząd, orzec stanowczo i nieodwołalnie, co właściwie stanowi czysty dochód z prawa wyszynku. Zważywszy dalej, że dochód jednego roku nie stanowi dostatecznej gwarancyi, zawisłym będąc od różnych przypadkowych okoliczności, zatem do obrachowania wynagrodzenia przyjęliśmy dochód przeciętny *z okresu lat trzech.*

Fasyonowany lub przez rzeczoną komisyę wyprowadzony czysty dochód z prawa wyszynku, uważany będzie za rzeczewisty i ma stanowić podstawę do wymierzenia wynagrodzenia.

Dla oznaczenia kapitału wynagrodzenia, pomnoży się dochód ten przez 20. Niższego mnożnika przyjąć nie można, bo nie odpowiadałby obowiązującej w kraju stopie procentowej, a wymierzony na innej podstawie kapitał wynagrodzenia, byłby tem bardziej niesprawiedliwy, iż kapitał ten wynagrodzić ma także wyłączność prawa wyrobu, przy czem i tego pominąć nie można, że uprawnieni nie otrzymają tego kapitału zaraz, ale dopiero po upływie wielu lat, a nim to nastąpi, pobierać będą tylko 4% roczną rentę.

Fundusz wynagrodzenia prawa propinacyi.

Oznaczywszy przedmiot i podstawę wynagrodzenia, trzeba następnie pomyśleć *o środkach, któremiby dojść można do funduszu* wystarczającego na spłacenie procentów i kapitału za wywłaszczone prawo propinacyi.

A nie chodzi tu o rzecz małą, bo propinacya, z wyłączeniem nawet miast, reprezentuje kapitał około 60 milionów.

Najwłaściwsze i najpierwsze źródło do spłacenia uprawnionym propinacyi, stanowić będzie *dochód z samego prawa wyszynku.*

Dochód ten jeżeli nie będzie podkopywany niechęcią władz, i jeżeli będzie broniony przeciw nadużyciom, powinien przy wzmagającej się ludności i dobrobycie wystarczać na wypłacenie teraźniejszym właścicielom propinacyi tak odsetek od przyznanego im kapitału wynagrodzenia, jak i samego kapitału.

Spłata kapitału wynagrodzenia nie będzie mogła nastąpić od razu, tylko częściowo w miarę zasobów funduszu umorzenia, gdyż przedewszystkiem renta powinna być wypłacona. Zanim spłata w gotowiźnie nastąpi, możnaby wprawdzie wręczyć uprawnionym obligacye, reprezentujące kapitał wynagrodzenia, podobnie jak to przy zniesieniu powinności poddańczych w roku 1848 miało miejsce. Zważywszy jednak, iż nasza targowica pieniężna jest przesycona efektami różnego rodzaju, mając dalej wzgląd na niski kurs obligacyj indemnizacyjnych, jesteśmy przeciwni wszelkiemu wypuszczaniu wartości papierowych. Nierównie korzystniej będzie dla uprawnionych, jeżeli chociaż później, odbiorą cały należący się im kapitał w gotowiźnie, jak gdyby otrzymali obligacye, na których w zamianie straciliby blisko połowę kapitału.

Ponieważ zaś dla wielu natychmiastowe odebranie kapitału jest kwestyą żywotną, przeto spłatę urządzić będzie można *za pomocą tak zwanej licytacyi in minus*, w sposób następujący

W pewnych oznaczonych do spłaty terminach zgłosić się mają wszyscy pragnący swój kapitał zaraz odebrać, robiąc oferty, wyrażające, jaką część kapitału zgłaszający się gotów jest odstąpić funduszowi umorzenia pod warunkiem natychmiastowej wypłaty kapitału. Ci, którzy najniższe oferty, t. j. najkorzystniejsze warunki fuduszowi amortyzacyjnemu przedłożą, otrzymają swój kapitał zaraz o tyle, o ile środki funduszu na to pozwolą. Śmiało nawet mógłby fundusz amortyzacyjny zaciągnąć znaczniejszą pożyczkę, i takowym zgłaszającym się właścicielom prawa propinacyi zaraz wypłacić za odstąpieniem pewnej części kapitału. Prawdopodobnie zgłosiłaby się znaczna część uprawnionych zaraz w pierwszym roku, przez co w następnych latach mniejby było do płacenia procentów, a tem samem większa część dochodu z prawa wyszynku mogłaby być użytą na spłatę kapitału. Spłata postępując w progresyi geometrycznej, nader szybko szłaby naprzód i mogłaby się w bardzo krótkim czasie ukończyć.

Tym sposobem osiągnie się ten sam rezultat, jak gdyby obligi indemnizacyjne uprawnionym wręczone zostały. Potrzebujący kapitału otrzyma go zaraz, poświęciwszy tę część kapitału, którąby stracił przy wymianie obligów indemnizacyjnych — ten zaś, kto będzie mógł czekać, otrzyma go później, ale w całości.

Różnica pomiędzy systemem obligacyi, a systemem licytacyjnym jest ta, iż ten ostatni wyklucza pośredników, znaczne za swe pośrednictwo ciągnących korzyści

To co zyskuje na wymianie obligacyi kapitalista, dostanie się funduszowi amortyzacyjnemu, a zatem pośrednio samym indemnizowanym, którzy i prędzej i więcej kapitału odbiorą. System licytacyjny więc równie jest korzystny dla funduszu amortyzacyjnego, jak i dla uprawnionych.

Przyjmując system spłaty przez licytacyę, nie można naprzód oznaczyć pewnego okresu czasu na przeprowadzenie tej spłaty. Jak bowiem niepewny jest dochód z propinacyi, zależący od wzrostu ludności, powiększenia dobrobytu i różnych jeszcze okoliczności, tak niepewniejsze są jeszcze wyniki licytacyi, zawisłemi będąc od stanu kredytu i dopełnienia mnogich formalności prawych. Ustawa, przeznaczając dochód z prawa wyszynku na spłatę wynagrodzenia, nie może ściśle określić czasu, w jakim kapitał indemnizacyjny uprawnionym wypłaconym zostanie. Ponieważ atoli wywłaszczając uprawnionych z własności prawa propinacyi należy im zapewnić wypłatę nietylko renty, ale i kapitału, i to w czasie, ile może być najkrótszym, ponieważ dalej mogą zajść nieprzewidziane wypadki, na dochód z wyszynku choćby tylko chwilowo niekorzystnie wpływające, a tem samem nawet wypłatę renty na czas niejaki uniemożebniające, przeto, przenosząc prawo wyszynku na kraj, słusznem jest żądanie, by kraj w obec uprawnionych przyjął na siebie porękę za wypłatę kapitału wynagrodzenia i renty.

Prawo wyszynku, przechodząc na własność kraju, przechodzi także w administracyę kraju, a właściwie jego organów. Organem takim jest Wydział krajowy. Ponieważ atoli niepodobnem jest, aby jeden organ w tak obszernym kraju, jakim jest Galicya, mógł zajmować się wypuszczaniem w dzierżawę propinacyi w każdej miejscowości osobno, dla tego zdaje nam się praktycznym projekt podzielenia Galicyi na kilkadziesiąt okręgów mogących zresztą zchodzić się z powiatami administracyjnemi i wypuszczania propinacyi całemi okręgami i to przez licytacyę. Za sumę wywołania służyć może fasyonowany dochód, a ten według wszelkiego prawdopodobieństwa osiągnięty będzie. W tym ostatnim razie zagwarantowaną zostanie obiecana właścicielom propinacyi wypłata procentów 4% od kapitału indemnizacyjnego, a przewyżka dochodu służyć będzie na stopniowe umorzenie kapitału.

Nareszcie pozostanie jeszcze pytanie, co się ma stać z karczmami i domami szynkowemi?

Budynki te, będące własnością uprawnionych, powinny i nadal pozostać wyłączną i nietykalną ich własnością, i tylko w skutek osobnej i dobrowolnej ugody na rzecz kraju nabyte być mogą, nie ma bowiem żadnego prawnego powodu wywłaszczenia uprawnionych z tej nieruchomej własności, — niepodobnem nawet byłoby wypośrodkowanie wartości tych budynków, która jest bardzo względną i od wielu okoliczności zależną.

Aby jednak krajowi umożliwić wykonywanie prawa wyszynku, należy ustawą zobowiązać dotychczasowych właścicieli karczem i domów szynkowych do wynajęcia onychże krajowi na pewien przeciąg czasu.

Ponieważ wykupno prawa propinacyi nastąpić ma ze względu na dobro ogółu, możemy mieć słuszną nadzieję, iż rząd nie odmówi uwolnienia czynności z tem wykupnem połączonych od opłaty taks i stempli, jak to uczynił co do czynności odnoszących się do uwolnienia gruntowego.

Nadto ponieważ kraj, na którego własność prawo wyszynku przejdzie, będzie musiał opłacać od dochodu z tego prawa podatek dochodowy, wymaga sprawiedliwość, aby renty od kapitału wynagrodzenia, które dotychczasowi właściciele pobierać będą, były uwolnione od opłaty podatku dochodowego, one bowiem zastąpią uprawnionym dochód z wyszynku, inaczej byłby jeden i ten sam dochód dwa razy opodatkowany.

Udowodniliśmy ze względów dobra publicznego potrzebę zniesienia wyłącznego prawa wyrobu, a przeniesienia na kraj własności wyłącznego prawa wyszynku, o ile ono osobom bądź pojedyńczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem jednak miast, przysługa, — a zatem utrzyma-

nia tegoż prawa po miastach w jego dotychczasowym zakresie, — przyznawszy właścicielom prawa propinacyi prawo do odpowiedniego wynagrodzenia, oznaczywszy nareszcie podstawę do wymierzenia wynagrodzenia i podawszy bliższe szczegóły co do samej spłaty i co do administracyi prawa propinacyi niepozostaje nam, jak ująć te zasady wszystkie w formę prawa.

Przedkładamy więc w załączeniu projekt do ustawy o wykupnie prawa propinacyi, a osobno wnioski do uchwały względem uwolnienia czynności wykupna prawa propinacyi od opłaty taks i stempli, a renty od kapitatału wynagrodzenia od opłaty podatku dochodowego z tym wszakże dalszym wnioskiem, aby Wysoki Sejm ze względu na niezmierną doniosłość sprawy propinacyjnej i trudność wszechstronnie zadawalniającego jej rozwiązania, powyższe projekta do osobnej komisyi przesłać raczył.

Leon książę Sapieha,
Marszałek krajowy.

Grocholski,
referent.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

We Lwowie dnia 27. Listopada 1866.

Ustawa

z dnia

obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o wykupnie prawa propinacyi.

Zgodnie itd. itd. itd.

§. 1.

Z dniem 1. Września 1867 ustaje wyłączność prawa wyrobu wszelkich napojów spirytusowych, o ile to prawo, jako wypływ prawa propinacyi, dotąd z własnością dóbr tabularnych było połączone, lub też wyjątkowo niektórym osobom bądź pojedyńczym, bądź zbiorowym a w szczególności także gminom miejskim przysługiwało.

§. 2.

Prawo wyrobu napojów spirytusowych staje się z dniem 1. Września 1867 przedmiotem wolnego przemysłu i odtąd postanowieniom ustawy przemysłowej z dnia 20. Grudnia 1859 D. u. p. LXV. l. 227 podlegać ma, z tem jednakże ograniczeniem, iż właścicielom gorzelń, browarów i miodosytni, tudzież fabrykantom spirytusów i słodzonych napojów nie będzie wolno sprzedawać przedmiotów swego wyrobu inaczej, jak tylko hurtem i z zastosowaniem się do przepisów o handlu hurtownym temi przedmiotami w kraju obowiązujących.

§. 3.

Z upływem sześciu miesięcy po ukończonem w całym kraju obliczeniu kapitału wynagrodzenia wywłaszczonym właścicielom prawa propinacyjnego należnego, ustaje także prawo wyszynku wszystkich napojów spirytusowych, o ile to prawo jako wypływ prawa propinacyi właścicielom dóbr tabularnych i innym osobom, bądź pojedyńczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem gmin miejskich (§. 4) przysługiwało.

§. 4.

Prawo wyszynku gminom miejskim bądź wyłącznie bądź wspólnie z innemi osobami w obrębie

miejskim przysługujące, pozostaje nadal w dotychczasowych granicach, niniejszą Ustawą w niczem nienaruszone.

§. 5.

Z upływem terminu w §. 3. oznaczonego przechodzi wyłączne prawo wyszynku, o ile ono osobom w §. 3 wymienionym przysługiwało, na własność kraju Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

§. 6.

Za utratę wyłączności prawa wyrobu (§. 1.) i wyłącznego prawa wyszynku (§. 3.) otrzymają wywłaszczeni tych praw właściciele wynagrodzenie.

§. 7.

Utrata wyłączności prawa wyrobu w obrębie miejskim (§. 1.) wynagradza się gminom miejskim utrzymaniem ich w prawie pobierania opłat od trunków do miasta wprowadzanych, lub w obrębie miasta wyrabianych i tamże skonsumowanych, w granicach określonych ustawami i przepisami w tej mierze obowiązującemi.

Opłata od trunków w obrębie miasta wyrabianych i tamże skonsumowanych, nie może być wyższą nad opłatę od trunków do miasta wprowadzanych.

§. 8.

Wszyscy inni dotychczas uprawnieni otrzymają tytułem wynagrodzenia za utratę wyłączności prawa wyrobu i za utratę wyłącznego prawa wyszynku, kapitał wynagrodzenia równający się dwudziestorazowemu rocznemu czystemu dochodowi z prawa wyszynku.

Jako czysty roczny dochód z prawa wyszynku ma być uważane przecięcie z trzechletniego czystego dochodu z prawa wyszynku, przyjętego w latach podatkowych 1863, 1864 i 1865 za podstawę do wymiaru podatku dochodowego, po odtrąceniu przeciętnej kwoty rocznego podatku dochodowego z dodatkami od prawa wyszynku w tych trzech latach opłacanego.

§. 9.

Czysty roczny dochód z prawa wyszynku obliczy i na podstawie tego obliczenia kapitał wynagrodzenia zarazem wymierzy komisya powiatowa, złożona z trzech członków, z których jednego wybiorą większością głosów zgłaszający się do wyboru dotychczas uprawnieni, w powiecie prawo wyszynku

wykonywujący, drugiego wyznaczy Wydział krajowy, a trzeciego zamianuje c. k. Namiestnik.

Gdzie podatek dochodowy był wymierzony z dochodu propinacyjnego w połączeniu z innym dochodem, taż sama komisya orzecze na podstawie oryginalnych fasyj, lub w braku takowych, albo gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie szczegółowych dochodzeń, ile w łącznie opodatkowanym dochodzie mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z prawa wyszynku.

Przeciw orzeczeniom komisyj powiatowych a w szczególności przeciw wymierzeniu kapitału wynagrodzenia, nie ma miejsca żadna reklamacya, ani zażalenie.

§. 10.

Kapitał wynagrodzenia spłacony będzie w gotowych pieniądzach.

§. 11.

Aż do czasu zupełnego uiszczenia kapitału wynagrodzenia, pobierać będą uprawnieni 4% rentę od nieuiszczonego kapitału w półrocznych ratach z dołu od dnia przejścia prawa wyszynku na własność kraju (§. 5.) liczyć się mających.

§. 12.

Od dnia przejścia prawa wyszynku na własność kraju (§. 5.) dochód z tego prawa, jako jedna całość w obrębie Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, wpływać będzie aż do zupełnego uiszczenia należnego uprawnionym wynagrodzenia, do osobnego na ten cel utworzyć się mającego funduszu umorzenia.

Z czystego dochodu z prawa wyszynku, jaki po opłaceniu podatków nań nałożonych i po opędzeniu kosztów zarządu pozostanie, będą przedewszystkiem pokryte renty od całego kapitału wynagrodzenia.

Reszta będzie obróconą corocznie na umorzenie samego kapitału w sposób w §. 13. oznaczony i rozdzieloną na wszystkie powiaty w stosunku do kapitału wynagrodzenia na każdy powiat przypadającego.

Dopóki wszyscy uprawnieni nie odbiorą zupełnego wynagrodzenia, czysty dochód z prawa wyszynku nie może być użyty na inne cele, jak tylko na spłatę renty i na umorzenie kapitału wynagrodzenia.

§. 13.

Spłata kapitału wynagrodzenia rozpocznie się w rok po przejściu prawa wyszynku na własność kraju i odbywać się będzie co roku w pewnych naprzód

obwieszczanych terminach, w miarę zasobów funduszu umorzenia (§. 12.)

Przed innymi mają być zaspokojeni ci z uprawnionych w powiecie, którzy się oświadczą z gotowością opuszczenia funduszowi umorzenia pewnej części z należnego im kapitału i najkorzystniejsze temu funduszowi przedstawią warunki.

Między ofiarującymi opuszczenie jednakowej części kapitału, równie jak i wtenczas, gdyby nikt z uprawnionych w powiecie nie oświadczył gotowości do takiego opuszczenia, rozstrzygnie los, któremu z uprawnionych kapitał wynagrodzenia ma być wypłacony.

§. 14.

Cały kraj królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ręczy uprawnionym za coroczną wypłatę renty i za wypłatę kapitału wynagrodzenia.

O ile inne jeszcze dochody kraju wpływać mają do funduszu umorzenia, postanowią stosownie do potrzeby późniejsze ustawy.

W każdym razie mają wszyscy uprawnieni otrzymać swój kapitał wynagrodzenia najpóźniej do lat trzydziestu po przejściu prawa wyszynku na własność kraju.

§. 15.

Zabudowania i sprzęty do wykonywania wyszynku pozostają własnością uprawnionych. W pierwszych jednakże trzech latach po przejściu prawa wyszynku na własność kraju winni dotychczas uprawnieni osobom, które prawo wyszynku od krajowego zarządu zadzierżawią, lub prawo to na rachunek funduszu umorzenia wykonywać będą, dozwolić używania budynków lub części tychże, które dotychczas do wykonywania prawa wyszynku i na pomieszkanie szynkarzy służyły.

Gdyby co do czynszu lub innych warunków najmu strony się nie porozumiały, orzekną w tym względzie komisye złożone podług postanowień §. 9. jako sądy polubowne.

Przeciw orzeczeniom komisyj połączonych z prawem doraźnej egzekucyi politycznej, nie ma miejsca ani droga prawa, ani zażalenia.

§. 16.

Jeżeli prawo wyszynku razem z dobrami tabularnemi, lub też razem z innemi dochodami nad zakres czasu w §. 3. oznaczonego wydzierżawiono, a strony na wypadek zmian w prawie propinacyi żadnej między sobą nie zawarły umowy, wolno dzierżawcy w przeciągu sześciu miesięcy po obwieszczeniu niniejszej ustawy oświadczyć wydzierżawiającemu, że chce mieć kontrakt dzierżawny rozwiązany. W takim razie

winien dzierżawca z końcem bieżącego roku dzierżawnego, w którym wypowiedzenie z jego strony nastąpiło, ustąpić z dzierżawy; nie może jednak z tego powodu żadnych do wydzierżawiającego rościć sobie pretensyi do wynagrodzenia. Jeżeli zaś dzierżawca takiego oświadczenia nie uczyni, kontrakt dzierżawny pozostaje w swej mocy, i należyć mu tylko będzie wynagrodzenie za ubytek w dochodzie równające się przyznanej właścicielowi rencie, które będzie mógł albo z czynszu dzierżawnego potrącać, albo od wydzierżawiającego zażądać.

Jeżeli wydzierżawiono nad zakres czasu w §. 3. oznaczonego samo prawo wyszynku, winien dzierżawca z dniem przejścia tego prawa na własność kraju (§. 5.) ustąpić z dzierżawy, i nie może z tego powodu żądać żadnego wynagrodzenia od wydzierżawiającego, chyba żeby między stronami inna w tej mierze istniała umowa.

§. 17.

Kapitał wynagrodzenia przyznany uprawnionym mocą orzeczenia komisyi powiatowej (§. 9.), ma być uwidoczniony w księgach hypotecznych przy majętnościach prawo propinacyi obejmujących.

§. 18.

Prawa wierzycieli i inne prawa rzeczowe hypotecznie zabezpieczone na dobrach, z których własnością prawo propinacyi jest połączone, o ileby tą ustawą naruszone być mogły, zastrzeże osobna ustawa.

§. 19.

Przeprowadzenie wykupna prawa propinacyi porucza się Wydziałowi krajowemu i upoważnia się go do użycia potrzebnych w tym celu środków a w szczególności do mianowania członków komisyj powiatowych (§§. 9. i 15.) i do ustanawiania po powiatach organów, jakich przeprowadzenie wykupna i zarządu prawa wyszynku wymagać będą. Wydział krajowy upoważnionym jest także ustanowić na zewnątrz siebie centralną komisyę pod przewodnictwem Marszałka lub jego zastępcy w Wydziale, powołując do niej osoby zaufania godne, i jej powierzyć czynności odnoszące się do wymierzenia kapitału wynagrodzenia, do zarządu prawem wyszynku na własność kraju przechodzącego, do zarządu funduszem umorzenia i do wypłaty uprawnionym rent i kapitału wynagrodzenia równie jej poruczyć mianowanie członków komisyj powiatowych i ustanawianie po powiatach organów pomocniczych.

Komisya centralna składać będzie Wydziałowi krajowemu sprawozdania i szczegółowe rachunki.

W razie nadużyć winien Wydział krajowy komisye lub pojedyńczych członków pociągać do odpowiedzialności.

§. 20.

Wydział krajowy, a względnie komisya centralna upoważnione są żądać wszelkiego współdziałania od wydziałów powiatowych i urzędów gminnych, tak przy zarządzie prawa wyszynku, jak i przy czynnościach umorzenia kapitału wynagrodzenia.

§. 21.

C. k. władze rządowe w królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem użyczą Wydziałowi krajowemu i jego organom wszelkiej pomocy do przeprowadzenia i wykonania postanowień niniejszej ustawy.

§. 22.

Przepisy i ustawy tyczące się przedmiotu tą ustawą objętego, o ile się z nią zgadzają, znoszą się.

Uchwała

Sejmu Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wyraża prośbę:

1. O uwolnienie wszystkich dokumentów, podań i protokołów, które wykupno prawa propinacyi wywoła, równie jak i wpisów hypotecznych wykupna tego tyczących się, od opłaty stemplowej i bezpośrednich opłat ustanowionych ustawami z dnia 2. Sierpnia 1856. D. p. P. Nr. 329 i z dnia 13. Grudnia 1862. D. p. P. Nr. 89.

2. O uwolnienie renty, którą uprawnieni aż do odebrania kapitału wykupna za przeniesione na własność kraju prawo wyszynku gorących trunków pobierać będą, od opłaty podatku dochodowego.

Tabela dochodu propinacyi.

		Dochód według trzechletniego przecięcia z r. 1862, 1863 i 1864		Podatek opłacany od propinacyi					
				dochodowy		zarobkowy		r a z e m	
		złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.
1	Obwód Krakowski .	260.853	23	13.042	66	.	.	13.042	66
2	„ Wadowicki .	154.713	72	7.539	11	196	57	7.735	69
3	„ Rzeszowski .	207.408	75	9.996	.	374	44	10.370	44
4	„ Tarnowski .	215.080	30	7.293	21	1.460	85	8.754	6
5	„ Nowo Sądecki .	156.712	58	7.539	51	295	5	7.834	56
	Suma dochodu w obwodach zachodnich .	994 768	58	45.410	50	2.326	91	47.737	41
6	Obwód Sanocki . .	155.050	89	9.340	32	911	40	10.281	72
7	„ Samborski .	165.334	30	10.487	25	154	35	10.641	60
8	„ Przemyski .	408.187	35	17.064	21	.	.	17.064	21
9	„ Żółkiewski .	182.480	38	12.176	76	5	60	12.182	36
10	„ Lwowski . .	133.280	73	13.494	67	8	50	13.503	18
	Miasto Lwów osobno .	153.818	10	10.767	27	.	.	10.767	27
11	Obwód Stryjski . .	222.453	49	15.557	3	14	70	15.571	73
12	„ Brzeżański .	228,597	97	15.899	10	76	44	15.975	54
13	„ Złoczowski .	256.754	60	16.050	54	1.893	35	17.943	89
14	„ Tarnopolski .	288.156	50	19.789	74	194	77	19.984	52
15	„ Czortkowski .	284.047	1	20.039	82	26	46	20.066	28
16	„ Stanisławowski .	273.985	35	27.626	82	87	93	27.714	75
17	„ Kołomyjski .	245.113	70	24.718	40	44	67	24.763	7
	Suma dochodu w obwodach wschodnich .	2,997.260	38	213.011	96	3.448	18	216.460	14
	Suma ogólna .	3,992.028	96	258,422	46	5.775	9	264.197	55

Budżet miast.

		dochód z propinacyi		dochód z innych źródeł		dochód ogólny		wydatki miejskie	
		zlr.	ct.	zlr.	ct.	zlr.	ct.	zlr.	ct.
1.	Miasto Kraków	15.776	87½	368.890	45½	384.667	33	397.894	83½
	inne miasta w obwodzie Krakowskim	53.989	29	42.702	39½	96.691	68½	87.383	38
2.	miasta w obw. Wadowickim	29.265	84½	38.097	54½	67.363	39	61.591	5½
3.	„ „ Sandeckim	38.658	78½	34.393	85	73.052	63½	71.618	50½
4.	„ „ Tarnowskim	78.326	97	34.841	38	113.168	35	123.171	37
5.	„ „ Rzeszowskim	34.958	30	13.937	26½	48.895	56½	46.499	71
	Suma dochodów miast obwodów zachodnich	250.976	6½	532.862	89	783,838	95½	788.158	85½
6.	Miasto Lwów	243.861	48½	412.324	66½	656.186	15	698.168	46
	inne miasta obwodu Lwowskiego	25.023	65	7.032	31	32.055	96	37.572	34½
7.	miasta obw. Sanockiego	13.406	61½	11.284	36½	24.690	98	24.656	55
8.	„ „ Samborskiego	78.400	25	29.469	39½	107.869	64½	97.752	74½
9.	„ „ Przemyskiego	95.139	32½	41.983	58½	137.122	91	135.553	58
10.	„ „ Żółkiewskiego	21.706	84	8.604	4½	30.310	88½	34.347	99½
11.	„ „ Brzeżańskiego	—	—	9.770	76	9.770	76	22.860	37
12.	„ „ Stryjskiego	47.290	29½	24.543	½	71.833	30	61.645	14½
13.	„ „ Stanisławows.	20.200	—	53.539	85	73.739	85	71.576	67½
14.	„ „ Kołomyjskiego	63.342	44	14.360	49½	77.702	93½	92.727	5
15.	„ „ Tarnopolsk.	64.686	—	13.686	4	78.372	4	85.032	63½
16.	„ „ Czortkowsk.	9.758	66½	783	42	10.542	8½	272	95
17.	„ „ Zloczowskiego	4.356	43	11.015	41½	15.371	84½	17.807	19½
	osobno miasto Brody	12.881	8	31.916	86½	44.797	94½	40.037	50
	Suma dochodów miast obwodów wschodnich	700.053	7½	670.314	21½	1,370.367	29	1,420 011	19
	Suma ogólna	951.029	14	1,203.177	10½	2,154.206	24½	2,208.170	5

Z drukarni K. Pillera 1866.

którzyby w tym wypadku wszedł jako oddzielne postanowienie z kil. ku §§ złożone pomiędzy § 11 a § 12 projektu komisyi.

W tym wypadku brzmiałby następnie powyższy § 5.

§ 5

Następujące miasta jednak . . . .

wynagrodzone będą za wywłaszczone prawo propinacyi, służące im we własnym swoim obrębie, przez udzielenie im prawa pobierania opłat konsumcyjnych od wyrobu, przywozu trunków (w tymże obrębie) w granicie miasta.

§ 20.

„Po upływie trzech lat od ostatecznego zawyrokowania o wysokości kapitału wynagrodzenia w każdym pojedynczym wypadku może odnośne prawo propinacyjne odebranem być na własność funduszu propinacyjnego."

reszta (jak pierwotny projekt)

§ 30.

Oddzielny fundusz rezerwowy przeznaczonym będzie na pokrycie możliwych niedoborów funduszu propinacyjnego.

Każdy wywłaszczony opłacać będzie przez trzy lata po ostatecznem zawyrokowaniu o wysokości przyznanego mu kapitału wynagrodzenia, - w przeciągu których zostaje w posiadaniu prawa propina-

cyi /: § 20: /, - rocznie na fundusz rezerwowy 1⅕ % przyznanego mu kapitału wynagrodzenia.

Do funduszu rezerwowego przyłączone będą także wszystkie nadwyżki dochodów funduszu propinacyjnego, pozostające po pokryciu potrzeb tego funduszu /: § 26: /.

/: dalsze dwa ustępy z pierwotnego projektu /

§ 35.

Administracya funduszu propinacyjnego może wykonywać propinacyjne prawo wyszynku na rachunek własny albo też przez wydzierżawienie, czy to pojedynczemi gminami czy też większemi okręgami, albo przez czasowe koncensa propinacyjne /: uprawniające do propinacyjnego wyszynku trunków / wydawane za stałą roczną opłatą, lub za opłatą od ilości wyszynkowanych trunków. ~~Albo nakonice przez tworzenie okręgów i pobieranie opłat od wyrobu i przywozu napojów do tych okręgów.~~

§ 40.

Przepisy o uregulowaniu propinacyjnego prawa wyszynku zawarte są w ustawie z dnia .

Uwaga 3) Dział drugi, o uregulowaniu propinacyjnego prawa wyszynku, wypadałoby uchwalić jako odzielną ustawę. Sprawozdawca nie podziela je,

Do 1

Do 3. Karol Mier - Weigel - Hausner . . . . . 1.
Do 4. Majer - Zyblikiewicz - Samelson - Seidler . . 1.
Do 5. Koczyński - Rutowski - Zbyszewski . . . 1.
Do 6. Polański - Czartoryski J. - Koczyndyk - Popiel . 1.
Do 7. Kamiński - Kabat - Landesberger . 1.
Do 8. Sawczyński - Königsman . . . . . 1.
Do 9. Kosiński - Pfeiffer - Zawrowski - Minkowicz
Kocko - Tomuś - Szulak . . . . . 2.
Do 10. Potocki Alf. - Dzerowicz - Makowicz - Pawlików . . 1.
Do 11. Monasterski - Gulak - Papczuk - Halka . . 1.
Do 12. Kowbasiuk - Cieński - Lepkaluk - Ozarkiewicz . 1.
Do 13. Kowalski - Jakóbik - Halik - Bazylewicz . . 1.
Do 14. Zyńczak - Sycz - Tyszkowski - Stempek - Dietrich . . 1.
Do 15. Koroluk - Czaczkowski - Krzyżanowski -
Ławrynowicz - Filipów . - . . 1.
Do 16. Guszalewicz - Pietrusiewicz - Naumowicz . . 1.
Do 17. Dziubaty - Włochowicz - Kiernicczny - Baworowski . . 1.
Do 18. Bataglia - Iszczuk - Krasicki - Bodnar . 1.
Do 19. Sapruchа - Polanowski - Janowski . . . 1.
Do 20. Szumańczowski - Potocki Ad. - Hoszard - Nalepa
Dzieduszyński - Struglik - Wyrobek - Zborowski - Wolny . . 1.
Do 21. Rogawski - Wiszniewski - Szczepszczyński
Stupczy - Rękas - Sulikowski - Rybarski
Puszkarz - Kulik - Tarnowski Morgenstern . 3.
Do 22. Barszcz - Saskorz - Oskard - Fihauser - Cichorz . . 1.

Koenigsman

W razie przyjęcia w §5
w §5 drugiej wersyi —
trzeba dać po §11

§12 nowy

Jako wynagrodzenie za wywłaszczone prawo propinacyi, służące gminom miejskim w §6 wspomnianym dozwala się tym gminom pobierać ~~opłaty~~ w ich własnym obrębie opłaty od przywozu i wyszynku trunków podług prawideł w Annexie A ustanowionych

dnak zdania Komisyi, i wzasa-
dnia następnie swe zapatrywanie:

Ekonomiczne i społeczne stosun-
ki kraju naszego nie wymagają nie-
zbędnie natychmiastowego wykupie-
nia prawa propinacyi. Nie da się je-
dnak zaprzeczyć, że wykupienie
tego prawa byłoby zewszech miar
pożądanem. Dla tego też niema
wprawdzie dostatecznych podstaw
do wykupienia u nas już teraz
tego prawa, jednakowoż nad tą kwe-
styą nie można przejść bezwzglę-
dnie do porządku dziennego.

Nieodzownym warunkiem każde-
go wykupienia jest odpowiednie
wynagrodzenie. Kraj nasz jednak,
sam przez się ubogi, podatkami wy-
cieńczony, opłaca prócz tego znaczne
dodatki do podatków celem pokrycia
wynagrodzenia za zniesione stosun-
ki poddańcze; nie jest więc w możno-
ści opłacania nowych dodatków na
pokrycie wynagrodzenia za zniesio-
ne prawo propinacyi, lub udzielenia
wynagrodzenia za nie w jakikol-
wiek inny sposób.

Gdy zatem ani nieodzowna po-
trzeba kraju nie jest natychmia-
stowe wykupienie prawa pro-
pinacyi, ani też kraj nie posia-
da dostatecznych zasobów do wy-
nagrodzenia uprawnionych za
wykupienie tego prawa; prze-
to wykupienie prawa propi-

nacyi przed wytworzeniem odpo-
wiedniego funduszu wynagrodze-
nia byłoby przedwczesnem!

Projekt Komisyi tworzy wpraw-
dzie fundusz wynagrodzenia z dotych-
czasowych dochodów propinacyjnych.
Ależ, czy przyjęcie podobnej zasady
w ustawie nienadwręża prawa
własności? czy da się pogodzić z po-
jęciem instytucyi wywłaszcze-
nia? z godnością Sejmu i Kraju?

Z drugiej strony jednak widzi się
powyższy projekt zmuszonym, uciec
się do pożyczki kraju dla zapewnie-
nia regularnego wpływu rat na
oprocentowanie i umorzenie obligów
wydanych jako wynagrodzenie u-
prawnionych. Uwzględniwszy kosz-
ta administracyi wywłaszczonego
prawa, koszta administracyi fun-
duszu wynagrodzenia, koszta obli-
czenia wynagrodzenia pojedynczym
uprawnionym zachodzącego, możli-
we niedobory w dochodach, tem
prawdopodobniejsze im mniej odpo-
wiednią jest administracya przez
ciała zbiorowe wykonywana, - pow-
staje uzasadniona obawa, że kraj
z powodu powyższej pożyczki naraże-
nym zostanie na wydatki których,
jak wyżej przytoczono, nie jest w sta-
nie ponosić.

Wyrób trunków, tudzież połącza-
ny z nim wypas bydła i nieroga-
cizny, jest jedną z najważniejszych

dźwigni gospodarstwa krajowego. Prawo propinacyi w ogóle, stanowi główny prawie wyłączny dochód miast naszych, jest podstawą bytu wielu gmin. Powtarzane od lat kilku uchwały Sejmu krajowego, liczne podania uprawnionych, częste wypadki bezkarnego naruszania prawa propinacyi, nieuzasadnione wydawanie konsensów na wyszynk złożonych napojów wykazują niebezpieczeństwo grożące prawu propinacyi, będącemu tak ważnym czynnikiem w społecznych i gospodarczych stosunkach kraju.

Dlatego też nie podlega wątpliwości, że reprezentacya kraju obowiązaną jest, obmyśleć bądź to sama, bądź też w porozumieniu z delegatami uprawnionych, odpowiednie środki, ażeby zabezpieczyć to prawo od naruszeń i wytworzyć fundusz do wykupienia takowego.

Najodpowiedniejszym środkiem byłoby z jednej strony wzmocnienie prawa propinacyi, i zagwarantowanie uprawnionym wykonywanie tego prawa przez pewien z góry oznaczony przeciąg czasu, - z drugiej strony zobowiązanie uprawnionych, ażeby nadwyżkę dochodu z prawa propinacyi w ten sposób osiągniętą tę, składali na utworzenie z takowej funduszu wykupu, który po dojściu do odpowiedniej wysokości

./.

przez doliczanie prowizyi i prowizyi od prowizyi, obciążonym zostałby na wynagrodzenie uprawnionych za wywłaszczenie propinacyi; poczem tak wyrób jak wyszynk trunków stałby się przedmiotem zarobkowania na rzecz kraju upodatkowanego.

Gdy Kraj niema obecnie ostatecznych podstaw do wywłaszczenia prawa propinacyi; przeto nie podpada wątpliwości, że wzasadzie odpowiedniejszem byłoby, ażeby reprezentacya Kraju przed ostatecznem rozwiązaniem tej sprawy przedewszystkiem uprawnionych przesłuchała. Gdy jednak ankiety prawie wyłącznie ze samych uprawnionych składane były; gdy uprawnieni mają swoich przedstawicieli w Sejmie; gdy nakoniec unormowanie sposobu przesłuchania uprawnionych i przesłuchanie takowych przewlec musiałoby ostateczne załatwienie tej sprawy; przeto odpowiedniejszem byłoby załatwić ją na powyższych podstawach, bez poprzedniego przesłuchania uprawnionych, mniej więcej w następujący sposób:

do przyjęcia [illegible]

1°) Prawo propinacyi, jako takie, [...] staje z najpierwszym dniem 1[...] Stycznia następującym po zatw[...] nowaniu odnośnej ustawy.

/.

2.) Natomiast staje się prawo propinacyi z tym dniem, wzmocnione w sposób określony w drugim dziale wniosku komisyi sejmowej z dnia 17º Października 1869, regale krajowem, z ograniczeniem nawet poboru gorących napojów na własny użytek.

Dla uzasadnienia tej przemiany natury prawa propinacyi na regale, uwzględnić należy, że tylko tym sposobem da się zapewnić temu prawu należyta ochrona władz, przeciw naruszeniom pomimo ustaw zasadniczych o nienaruszalności pomieszkań, i t. p. Jeżeli zaś tego dobro kraju wymaga, nie podpada wątpliwości, że odpowiednem jest poddać wszystkich mieszkańców kraju na pewien przeciąg czasu, takim ograniczeniom, jakim podlegają mieszkańcy miast zamkniętych, którzy uiszczają opłaty nawet od trunków na własny użytek sprowadzanych.

3.) To regale krajowe trwać będzie od dnia swego wejścia w życie nieprzerwanie przez lat czterdzieści, i wykonywanem będzie przez dotychczasowych uprawnionych w imieniu kraju, z obowiązkiem opłacania piątej części dochodu przez się podanego za podstawę wymierzenia wynagrodzenia w półrocznych ratach razem z podatkami,

/.

mi, i pod temi samemi rygora-
mi, jak podatki.

Dołączona tabela świadczy, że pię-
ta część dochodu zkapitalizowane-
go wedle stopy po 5/100. z prowizyą
i prowizyą od prowizyi, wedle tej
samej stopy obliczona już w trzy-
dziestu siedmiu latach tworzy
kapitał. Nadwyżki prowizyi ja-
kotéż dochód otrzymany z przedłu-
żenia czasu trwania regale, po-
winny wystarczyć na pokrycie
kosztów administracyi funduszu
wynagrodzenia pojedynczym upra-
wnionym, które w obec przyjęcia
proponowanej zasady bardzo poje-
dynczemi będą. Koszta administra-
cyi samego prawa, jakotéż możliwość
niedoborów odpadają zaś zupełnie; w ten
sposób, iż kraj niemiałby innej odpo-
wiedzialności, jak tylko za trwanie
przez lat czterdzieści krajowego regale
propinacyjnego.

4.) Krajowi wolno jednak w każdej po-
jedynczej miejscowości objąć zarząd
krajowego regale propinacyjnego
przed upływem powyższych 40 lat
we własny zarząd, za równocze-
snem wypłaceniem dotychczaso-
wemu uprawnionemu, a równo-
cześnie administratorowi krajo-
wego regale propinacyjnego, ca-
łego kapitału wynagrodzenia, t.j.
stokrotnej ilości kwoty przez tego
uprawnionego krajowi rocznie opła-

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33

Roczny dochód 100 Złr. Kapitał 2000 Złr.

1a rata	10	= 10
2a „	10 + 0.25 + 10	= 20.25
3 „	20 + 0.50 + 10	= 30.75
4a „	30.75 + 0.76 + 10	= 41.51
5a „	41.51 + 1.03 + 10	= 52.54
6a „	52.54 + 1.31 + 10	= 63.85
7a „	63.85 + 1.59 + 10	= 75.44
8a „	75.44 + 1.88 + 10	= 87.32
9a „	87.32 + 2.18 + 10	= 99.50
10a „	99.50 + 2.48 + 10	= 111.98
11a „	111.98 + 2.79 + 10	= 124.77
12a „	124.77 + 3.11 + 10	= 137.88
13a „	137.88 + 3.44 + 10	= 151.32
14a „	151.32 + 3.78 + 10	= 165.10
15a „	165.10 + 4.12 + 10	= 179.22.
16a „	179.22 + 4.48 + 10	= 193.70.
17a „	193.70 + 4.84 + 10	= 208.54.
18a „	208.54 + 5.21 + 10	= 223.75
19a „	223.75 + 5.59 + 10	= 239.34.
20a „	239.34 + 5.98 + 10	= 255.32.
21a „	255.32 + 6.38 + 10	= 272.70
22a „	272.70 + 6.81 + 10	= 289.51
23a „	289.51 + 7.28 + 10	= 306.79.
24a „	306.79 + 7.66 + 10	= 324.45.
25a „	324.45 + 8.11 + 10	= 342.56
26a „	342.56 + 8.56 + 10	= 361.12
27a „	361.12 + 9.2 + 10	= 380.14
28a „	380.14 + 9.50 + 10	= 399.64.
29a „	399.64 + 9.99 + 10	= 419.63.
30a „	419.63 + 10.49 + 10	= 440.12
31a „	440.12 + 11. + 10	= 461.12
32a „	461.12 + 11.52 + 10	= 482.64.
33a „	482.64 + 12.06 + 10	= 504.70.

34ª rata 504.70 + 12.66 + 10 = 527.36
35ª " 527.36 + 13.18 + 10 = 550.54.
36ª " 550.54 + 13.76 + 10 = 574.30
37ª " 574.30 + 14.35 + 10 = 598.65.
38ª " 598.65 + 14.96 + 10 = 623.61.
39ª " 623.61 + 15.59 + 10 = 650.20
40ª " 650.20 + 16.25 + 10 = 676.45.
41ª " 676.45 + 16.91 + 10 = 703.36.
42ª " 703.36 + 17.58 + 10 = 730.94.
43ª " 730.94 + 18.36 + 10 = 759.30.
44ª " 759.30 + 18.98 + 10 = 788.28
45ª " 788.28 + 19.70 + 10 = 817.98
46ª " 817.98 + 20.19 + 10 = 848.17.
47ª " 848.17 + 21.20 + 10 = 879.37.
48ª " 879.37 + 21.98 + 10 = 911.35.
49ª " 911.35 + 22.78 + 10 = 944.13.
50ª " 944.13 + 23.60 + 10 = 977.73.
51ª " 977.73 + 24.44 + 10 = 1012.17
52ª " 1012.17 + 25.30 + 10 = 1047.47
53ª " 1.047.47 + 26.18 + 10 = 1.083.65.
54ª " 1.083.65 + 27.9 + 10 = 1.120.92
55ª " 1.120.92. + 28.2 + 10 = 1.158.94
56ª " 1.158.94 + 28.97 + 10 = 1.197.91
57ª " 1.197.91 + 29.94 + 10 = 1.237.85
58ª " 1.237.85 + 30.94 + 10 = 1.278.79.
59ª " 1.278.79 + 31.96 + 10 = 1.320.75.
60ª " 1.320.75 + 33.01 + 10 = 1.363.76
61ª " 1.363.76 + 34.09 + 10 = 1.407.85.
62ª " 1.407.85 + 35.19 + 10 = 1.453.4.
63ª " 1.453.4 + 36.32 + 10 = 1.499.36
64ª " 1.499.36 + 37.48 + 10 = 1.546.84.
65ª " 1.546.84 + 38.67 + 10 = 1595.51
66ª " 1.595.51 + 39.88 + 10 = 1.645.39.
67ª " 1.645.39 + 41.13 + 10 = 1.696.52.
68ª " 1.696.52 + 42.41 + 10 = 1748.93.
69ª " 1.748.93 + 43.72 + 10 = 1802.65

70ª rata 1802.65 + 45.06 + 10 = 1857.71
71 " 1857.71 + 46.44 + 10 = 1914.15.
72ª " 1914.15 + 47.85 + 10 = 1972.
73ª " 1972. + 49.30 + 10 = 2.031.30.
74ª " 2.031.30 + 50.78 + 10 = 2.092.8.

sanej, w gotówce, względnie złożenia
takowego w papierach publicznych
przez uprawnionego wskazanych,
lub gdyby wskazanemi nie były w li-
stach zastawnych galicyjskiego To-
warzystwa kredytowego obliczonych
wedle Lwowskiego kursu dnia zło-
żenia na rzecz uprawnionego do
depozytu sądowego, gdyby nie u-
zyskał po ów czas prawomocne-
go sądowego przydzielenia tego
kapitału w ratach, w których po-
trzebnem jest takie przydziele-
nie, lub też gdyby zachodziły in-
ne przeszkody przewidziane w §.
1425 Ks. u. c.

5) Dla zawarowania praw wierzycieli
tabularnych zastosowane będą a-
nalogicznie postanowienia ces. pa-
tentu z dnia 8go Listopada 1853. Dz.
U.P. o przydzielaniu kapitału
wynagrodzenia za zniesione
powinności poddańcze.

6.) Z upływem 40 lat od wejścia od-
nośnej ustawy w życie wypłaco-
nem będzie wszystkim uprawnio-
nym wynagrodzenie w sposób,
powyżej w ustępie 4tym określo-
ny, krajowe regale propinacyj-
ne ustaje, a prawo wyrobu i
wyszynku napojów stają się
przedmiotami koncesyonowane-
go zarobku za opłatą uiszczaną
na rzecz kraju.

Skwarczyński

Projekt

ustaw o wywłaszczeniu, i o uregulowaniu prawa propinacyi, przedłożony komisyi kodyfikacyjnej przez sprawozdawcę.

Uwaga 1.) Zmiany, w zasadzie przez Komisyę już uchwalone, są w niniejszym projekcie podkreślone.

§ 1.

Propinacyjne prawo wyłączne, do wyrobu i wyszynku trunków ma być wywłaszczone ~~się na rzecz kraju~~ za odpowiedniem wynagrodzeniem. ~~Temu wywłaszczeniu nie ulega, już jednak~~ Opłaty, pobierane w niektórych miastach, z tytułu prawa propinacyi na rzecz gminy miejskiej, od wyrobu i przywozu trunków, + niemniej od zezwoleń na zakładanie wyrobni trunków, tudzież od ~~nadawania~~ konsensów na szynki ⌈ pozostają nienaruszone. Z wejściem w życie (niniejszej ustawy) ustają jednak ~~też~~ opłaty propinacyjne, jako takie, i będą pobierane * tytułem opłat konsumcyjnych, lub opłat za dozór policyjny.

§ 3.

Wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku ⌈ staje się własnością kraju i ~~krajowego i będzie~~ będzie tak długo przez kraj na rzecz funduszu propinacyjnego wykonywanem, jak długo ~~pokąd~~ ~~zupełnie umorzonemi nie zostaną~~ obligi wy-

./.

dane wywłaszczonym na wynagrodzenie tego prawa nie będą uwzględnieni.

/: alinea 2° jest w projekcie Komisyi Sejmowej: /

§. 4.

/: w pierwotnem brzmieniu opuścić /

/: Natomiast umieścić pierwotny § 5. jako § 4: /

§. 5.

Wywłaszczone prawo propinacyi, służące gminom miejskim w ich własnym obrębie, może być jednak wynagrodzone ~~w ... odpowiedniej gminy miejskiej~~, przez udzielenie tym gminom prawa pobierania, w ich obrębie odpowiednich opłat konsumcyjnych od wyrobu i przywozu trunków. [lub od wyszynku]

Miasta, które mają być wynagrodzone prawem pobierania takich opłat, wymiar i sposób pobierania takowych, niemniej inne odnośne przepisy, oznaczone będą osobnemi ustawami.

W miastach, w których nastąpi takie wynagrodzenie, stanie się wyszynk trunków przedmiotem wolnego zarobkowania.

Uwaga 2.) Gdyby jednak sprawozdawca zdołał zebrać dostateczne dane statystyczne, do przedstawienia należycie uzasadnionego wniosku co do miast, które prawem pobierania podobnych opłat wynagrodzonemi być mają, tudzież co do wymiaru i sposobu pobierania takich opłat; zastrzega sobie prawo przedłożenia osobnego wniosku.

/.

Sprawozdanie

komisyi sejmowej w przedmiocie wykupna prawa propinacyi, a zarazem uregulowania i zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku.

Sprawa wykupna propinacyi od dawna już zwraca na siebie baczną uwagę całego kraju; w ostatnich czasach stawiana na porządku dziennym każdej sesyi sejmowej, była ona przedmiotem wielu wniosków, rozpraw i narad obieranych kolejno komisyj sejmowych, Wydziału krajowego, a wreszcie komisyi posejmowej, przeszłoroczną uchwałą Sejmu, a staraniem Wydziału krajowego zebranej.

Bogactwo tym sposobem zgromadzonych materyałów bynajmniej nie ułatwiało zadania, przeciwnie sama obfitość wniosków, po części naszkicowanych tylko, a wcale nie rozwiniętych w kierunku praktycznego ich przeprowadzenia, stanowiła nie małą trudność już samym wyborem wniosku mającego służyć za podstawę obrad.

Wnioski wspomnionej komisyi pozasejmowej zdawały nam się lepszemi od innych, a do ich przyjęcia za punkt wyjścia skłonił nas i ten wzgląd, że za niemi oświadczyła się przeważna większość obywateli z różnych okolic kraju do tej komisyi powołanych, którym wszystkie inne projekta już były znane.

Wnioski jednak komisyi pozasejmowej przez Wydział krajowy przedłożone były raczej zestawieniem zasad i pojęć, niżeli projektem, mającym cechę niezbędną dla każdej ustawy, wykończenia i dokładności we wszystkich kierunkach.

W przekonaniu o niezbędnej potrzebie stanowczego załatwienia sprawy propinacyjnej komisya nasza starała się, — pomimo krótkości czasu, w jakim pracę swoją ukończyć musiała i rozlicznych trudności, z jakiemi miała do walczenia — ułożyć taki projekt do ustawy, któryby stanowił podstawę działania dodatniego i praktycznego dla urzeczywistnienia wykupna prawa propinacyi, i któryby z jednej strony wymierzał słuszne wynagrodzenie dotychczasowym właścicielom tego prawa, a z drugiej strony nie narażał na niebezpieczeństwo funduszu krajowego, wynagrodzenie gwarantującego.

Uwzględniając teraźniejszą wartość kapitałową prawa propinacyi i tę okoliczność, że w chwili obecnej lokowanie kapitałów w wielu pewnych papierach przynosi około siedm od sta rocznie, mniemała komisya, zgodnie ze zdaniem komisyi pozasejmowej, iż słusznym byłby kapitał wynagrodzenia, równający się tylko trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, wywłaszczyć się mającego, pod warunkiem jednak, że kapitał ten przynosić będzie siedm od sta, więc nie o wiele mniej od propinacyjnego czystego dochodu, i że będzie zaraz wypłacony w obligach przez kraj gwarantowanych, które w razie ich zrealizowania przyniesćby mogły wywłaszczonemu kapitał, od imiennej wartości obligów nie wiele się różniący.

W przekonaniu, że w ubogim kraju naszym nie można znaleźć innych funduszów na płacenie procentów od obligów wspomnionych i na umorzenie tych obligów, projektuje komisya, zgodnie

z komisyą pozasejmową, aby z wykupionego propinacyjnego prawa wyszynku utworzony był fundusz propinacyjny, pod zarządem Wydziału krajowego zostający, którego dochody na spłatę obligów i kuponów byłyby przeznaczone.

Komisya nie widziała dostatecznych powodów, przemawiających za wykupieniem w chwili obecnej prawa propinacyi od gmin, które prawo to posiadają i dochodów z niego na potrzeby gminne używają. Dla ogółu jest to rzeczą obojętną, czy w tych gminach posiadać będzie prawo propinacyi gmina sama, czy też fundusz do spłacenia obligów propinacyjnych przeznaczony; może więc prawo propinacyi bez najmniejszej szkody dla ogółu pozostać tak długo przy tych gminach, jak długo propinacyjne prawo wyszynku w innych wszystkich gminach będzie w posiadaniu funduszu propinacyjnego. Tymczasem zebrane będą doświadczenia, które wskażą, o ile wykupno prawa propinacyi od gmin jest potrzebnem, i jakie w razie wykupna dane być może wynagrodzenie, lub jakim innym sposobem ubywający gminom dochód z prawa propinacyi może być zastąpionym.

Nadwerężane częstokroć prawo wyszynku propinacyjne potrzebuje w ogóle zabezpieczenia i uregulowania w drodze ustawodawczej. Potrzeba ta będzie tem większą, gdy dochód z prawa rzeczonego będzie funduszem przeznaczonym na spłatę obligów propinacyjnych, przez kraj zagwarantowaną. W jednym projekcie do ustawy objęła komisya postanowienia o wykupnie propinacyi i postanowienia do zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku się odnoszące, z obawy przed niebezpieczeństwem, jakieby przy odmiennem postępowaniu (tj. przy uchwalaniu dwóch ustaw, jak proponował Wydział krajowy) zagrażało funduszowi krajowemu w tym przypadku, gdyby ustawa o wykupnie propinacyi otrzymała najwyższą sankcyę, a ustawa o jej zabezpieczeniu tej sankcyi nie uzyskała.

Przedkładając Wysokiej Izbie projekt do ustawy, komisya nie sądzi potrzebnem motywować poszczególnie wszystkie zmiany i uzupełnienia, jakie do projektu, przez Wydział krajowy wniesionego, wprowadzić uznała za konieczne. Dyskusya wyświeci wątpliwości, jakie w tej mierze zachodzić by mogły.

Komisya nie tając sobie, że przy wykonaniu projektowanej ustawy może okazać się potrzeba uzupełnić ją jeszcze osobnemi postanowieniami, sądzi jednak, że przyjęciem ustawy tej sprawa wykupna propinacyi uzyska istotną podstawę, i w tej myśli poleca komisya Wysokiej Izbie do uchwalenia:

1. Projekt do ustawy o wykupnie prawa propinacyi i o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku;

2. wniosek, aby wynagrodzenie za propinacyę, jakoż wszelkie pisma i czynności, do wykupna prawa propinacyi się odnoszące, wolne były od podatków i wszelkich innych opłat państwowych.

Lwów, dnia 17. października 1869.

Przewodniczący i sprawozdawca:
Krzeczunowicz.

Ustawa

z dnia . . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zawierająca postanowienia o wykupnie prawa propinacyi, tudzież o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

Dział pierwszy

o wykupnie prawa propinacyi.

I. Ogólne postanowienia.

§. 1.

Propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków, przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom, bądź pojedynczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem jednak gmin, ma być wykupione w drodze wywłaszczenia.

§. 2.

Po wywłaszczeniu propinacyjnego prawa wyłącznego wyrobu trunków staje się ten wyrób przedmiotem wolnego przemysłu.

§. 3.

Wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku będzie własnością funduszu propinacyjnego aż do zupełnej amortyzacyi obligów, wywłaszczonym na wynagrodzenie tego prawa wydanych.

Gdyby dochód z tego prawa nie wystarczał do pokrycia potrzeb funduszu propinacyjnego, i kraj przyczyniał się zaliczkami do pokrycia tych potrzeb, wtedy propinacyjne prawo wyszynku będzie tak długo własnością funduszu propinacyjnego, jak długo zaliczki takie nie będą zwrócone sposobem w §§. 28., 29. i 33. określonym.

§. 4.

Po upływie czasu w §. 3. oznaczonego ustaje propinacyjne prawo wyszynku jako takie, i będzie przedmiotem przemysłu koncesyonowanego, na rzecz kraju opodatkowanego.

§. 5.

Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi, którzy podług §. 1. mają być wywłaszczeni, otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligach propinacyjnych, przynoszący siedm od sta rocznie i

równający się trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, obliczonemu z przecięcia lat sześciu, od 1865 do 1870 r. włącznie.

II. O wynagrodzeniu i odebraniu prawa propinacyi.

Komisye, wymierzające wynagrodzenie.

§. 6.

Celem wymierzenia kapitału wynagrodzenia (§. 5.) postanowione będą komisye okręgowe i komisya krajowa we Lwowie. Wydział oznaczy liczbę komisyj okręgowych i okręgi, przydzielić im się mające.

§. 7.

Komisya okręgowa złożoną będzie z trzech członków, z których jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, drugiego, jako zastępcę funduszu krajowego, wybiera Wydział krajowy, trzeciego zaś wybierają ci, którzy są w okręgu właścicielami prawa propinacyi, wywłaszczeniu ulegającego.

Członkowie komisyi okręgowej będą mieć i zastępców, tym samym sposobem, jak członkowie sami, mianowanych.

Komisya okręgowa obiera przewodniczącego z grona swojego.

Uchwały zapadają w komisyi bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Wydział krajowy i przez posiadających prawo propinacyi obrani, pobierać będą za czas urzędowania dyety po 3 złr. dziennie i wynagrodzenie kosztów podróży po 1 złr. od mili.

§. 8.

Komisya krajowa złożoną będzie z przewodniczącego w Wydziale krajowym, który będzie przewodniczył komisyi, i z sześciu członków, z których trzech obiera Sejm krajowy, jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, jednego c. k. lwowski sąd krajowy wyższy, jednego zaś Wydział krajowy

Członkowie komisyi będą mieli zastępców, tym samym sposobem, jak członkowie sami, mianowanych.

Do powzięcia uchwał potrzebną jest obecność przewodniczącego i przynajmniej czterech członków komisyi.

Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Sejm i Wydział krajowy obrani pobierać będą za czas urzędowania wynagrodzenie po 200 złr. na miesiąc.

Wymiar wynagrodzenia.

§. 9.

Czysty dochód propinacyjnego prawa wyszynku wyśledzony będzie przez komisyę okręgową, która obliczy także kapitał wynagrodzenia (§. 5.).

Tak uprawnionemu do wynagrodzenia, jak i zastępcy funduszu krajowego, przez Wydział krajowy na członka komisyi okręgowej mianowanemu, służy prawo wniesienia reklamacyi przeciw obliczonemu kapitałowi wynagrodzenia do komisyi krajowej. Reklamacya ma być wniesioną na ręce komisyi okręgowej w nieprzekraczalnym terminie dni trzydziestu, licząc od dnia doręczenia uprawnionemu orzeczenia tej komisyi.

Komisya krajowa rozpoznaje z urzędu orzeczenia komisyi okręgowej, niemniej reklamacye, zarządza w razie potrzeby dochodzenia uzupełniające i ustanowi ostatecznie cyfrę kapitału wynagrodzenia.

§. 10.

Za podstawę do obliczenia czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przyjętą będzie przeciętna cyfra dochodu z lat sześciu, od r. 1864. do 1869. włącznie, który służył do wymiaru podatku od tego prawa.

Gdzie podatek dochodowy wymierzony był od dochodu z prawa wyszynku w połączeniu z innemi dochodami, jak np. z dochodem z młyna, cegielni, z zajazdu itp., komisya orzeknie na podstawie fasyj, lub gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie dochodzeń szczegółowych, ile w dochodzie ogólnym mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

Gdzie przy wymierzeniu podatku dochodowego od dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku nie uwzględniono i nie potrącono czynszu za dodane do wykonywania wyszynku budynki, lub za dodane arędarzowi albo szynkarzowi pola lub pastwiska, albo wreszcie wartości jakichkolwiek innych dodatków, komisya orzeknie na podstawie szczegółowych dochodzeń, o ile te dodatki są skompensowane wzajemnemi dodatkami, które miał właściciel, a które nie były uwzględnione i dodane do dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przy wymiarze podatku od tego prawa. Jeżeli zaś skompensowanemi nie są, orzeknie komisya, ile z tego tytułu należy potrącić od przyjętego dla wymierzenia podatku czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku.

Wyjątkowo może komisya, gdy się przekona z dostatecznych dowodów, że dochód, który służył za podstawę do wymiaru podatku, z rzeczywistym się nie zgadza, cyfrę takowego zmienić.

Od obliczonego tym sposobem dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku ma być potrącony podatek z dodatkiem krajowym i indemnizacyjnym od tego dochodu opłacany, podług przecięcia z lat 1864. do 1869. obliczony.

Pozostający po odtrąceniu podatku dochód, stanowi czysty dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 11.

Przyznany kapitał wynagrodzenia należy się uprawnionemu z procentem, od tego dnia liczyć się mającym, w którym własność propinacyjnego prawa wyszynku odebraną mu będzie (§. 20.).

Sposób wypłaty. Obligi propinacyjne.

§. 12.

Kapitał wynagrodzenia spłacony będzie obligami, noszącemi nazwę „obligów propinacyjnych Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem“, wystawionemi na okaziciela, przynoszącemi siedm od sta rocznie, opatrzonemi w kupony półrocznie z dołu płatne i opiewającemi na 20, 100, 500, 1,000, 5,000 i 10,000 złr. wal. austr.

Za kwotę mniejszą od 20 złr. otrzyma uprawniony oblig na 20 złr. i winien zwrócić resztę gotowemi pieniądzmi.

Przywileje obligów propinacyjnych.

§. 13.

Obligom propinacyjnym służą wszystkie przywileje papierów rządowych.

W Królestwie Galicyi i Lodomeryi i w Wielkiem Księstwie Krakowskiem mogą te obligi być przyjmowane na kaucye i służyć do lokowania kapitałów, należących do sierót, do osób pod kuratelą zostających, do kas oszczędności, niemniej kapitałów kościelnych i innych funduszowych.

Postępowanie przy wypłacie.

§. 14.

Jeżeli prawo propinacyi jest przedmiotem ksiąg tabularnych (hypotecznych), lub połączone jest z posiadaniem przedmiotu w tych księgach zapisanego, prawomocny wyrok o wysokości kapitału wynagrodzenia udzielonym będzie przez Wydział krajowy równocześnie z zarządzeniem odebrania propinacyjnego prawa wyszynku (§. 20.) właściwemu sądowi dla uwidocznienia kapitału wynagrodzenia w dotyczącej księdze.

Uwidocznienie to będzie miało ten skutek prawny, że w miejsce wywłaszczonego prawa propinacyi wejdzie wymierzony zań kapitał wynagrodzenia.

§. 15.

Przy przekazywaniu i wypłacie kapitału wynagrodzenia będą analogicznie zastosowane przepisy ces. patentu z d. 8. listopada 1853. (dz. ust. p. nr. 237.).

Pretensye, na kapitał wynagrodzenia przekazane, powinny być obliczone w wal. austr. według obowiązujących przepisów.

§. 16.

Wydział krajowy, jako zarządzajacy funduszem propinacyjnym, mianuje zastępców tego funduszu do czynności, w sądach przeprowadzić się mających, i wypłaca kapitał wynagrodzenia.

Certyfikaty tymczasowe, uprawniające do pobierania procentu.

§. 17.

W przypadkach, w których potrzebnem jest przekazanie kapitału wynagrodzenia przez sąd, zatrzyma Wydział krajowy obligi wynagrodzenia aż do prawomocnego orzeczenia sądowego w swoim depozycie na rzecz wywłaszczonego, i wyda mu certyfikat tymczasowy, poświadczający wysokość przyznanego kapitału.

Za tym certyfikatem będzie wywłaszczony pobierał półrocznie z dołu procent od kapitału wynagrodzenia aż do dnia, od którego procent od obligów przekazanym będzie orzeczeniem sądowem osobom, obligi te odebrać mającym.

Wynagrodzenie nie ulega podatkowi.

§. 18.

Przyznany kapitał wynagrodzenia i procent, na mocy certyfikatu (§. 17.) pobierany, niemniej obligi propinacyjne i ich kupony, są wolne od stempli i wszelkich podatków i dodatków.

Gwarancya kraju.

§. 19.

Kraj gwarantuje wypłatę kapitału wynagrodzenia i procentu od certyfikatów (§. 17.), a niemniej wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów.

Odebranie prawa propinacyi.

§. 20.

Po ostatecznem zawyrokowaniu o wysokości kapitału wynagrodzenia może propinacyjne prawo wyszynku w każdym pojedynczym przypadku być odebranem na własność funduszu propinacyjnego. nowa redakcya.

Najdalej w trzech latach po ostatecznem orzeczeniu o wysokości kapitału wynagrodzenia w całym kraju powinno wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku być odebranem na własność rzeczonego funduszu.

Odebranie to uskuteczni Wydział krajowy i obejmie odebrane prawo imieniem funduszu propinacyjnego w swój zarząd.

Przy odebraniu propinacyjnego prawa wyszynku zarządzi Wydział krajowy wypłatę kapitału wynagrodzenia, a w przypadkach przewidzianych w §. 17., wydanie certyfikatu.

§. 21.

Równocześnie z odebraniem propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego ustaje wyłączne prawo wyrobu trunków propinacyjnych, wywłaszczonemu służące (§. 2.).

Postanowienia względem dzierżaw.

§. 22.

Jeżeli prawo propinacyi jest wydzierżawione, a dzierżawa podług umowy dzierżawnej trwaćby miała dłużej, niż do dnia odebrania prawa propinacyi (§§. 20. i 21.), winien dzierżawca ustąpić z tym dniem z dzierżawy tego prawa, i nie może ani on, ani wydzierzawiający rościć ztąd sobie pretensyi do funduszu propinacyjnego.

Stosunki między wydzierżawiającym a dzierżawcą.

§. 23.

Jeżeli propinacyjne prawo wyszynku wydzierżawione jest samo, lub tylko z przedmiotami do jego wykonania służącemi, albo odrębnego dochodu nie przynoszącemi, kontrakt dzierżawny z dniem odebrania tego prawa uważanym będzie za rozwiązany, a dzierżawca zapłaci wydzierżawiającemu czynsz dzierżawny, w miarę czasu dzierżawy aż do dnia rozwiązania kontraktu przypadający.

Jeżeli zaś propinacyjne prawo wyszynku z innemi przedmiotami, dochód przynoszącemi, lub też propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu trunków, bądź samo, bądź z innemi przedmiotami, jest wydzierżawione, ma dzierżawca najdalej w rok po ogłoszeniu niniejszej ustawy oświadczyć, że od dzierżawy odstępuje. W razie takiego oświadczenia nastąpi rozwiązanie kontraktu dzierżawnego z końcem tego roku dzierżawnego, w którym oświadczenie było dane. Gdyby dzierżawca nie złożył takiego oświadczenia w terminie rzeczonym, lub gdyby kontrakt dzierżawny zawarty był po dniu, w którym niniejsza ustawa stanie się obowiązującą, kontrakt dzierżawny zostaje w swej mocy, a dzierżawca za odebrane prawo wyłącznego wyrobu trunków (§. 21.) nie otrzyma żadnego wynagrodzenia, za odebrane zaś propinacyjne prawo wyszynku otrzyma od wydzierżawiającego wynagrodzenie, które ma się równać procentowi od dotyczącego kapitału wynagrodzenia, przypadającemu za czas od dnia odebrania propinacyjnego prawa wyszynku do dnia ukończenia dzierżawy. Gdyby kapitał wynagrodzenia nie był oddzielnie obliczonym za propinacyjne prawo wyszynku, ktore jest przedmiotem dzierżawy, komisya krajowa (§. 8.) na żądanie jednego z interesowanych orzeknie ostatecznie o wysokości tego kapitału.

Innych pretensyj z powodu odebrania prawa propinacyi, lub z powodu przewidzianego w tym §. rozwiązania kontraktu dzierżawnego nie mogą wzajemnie do siebie rościć dzierżawca i wydzierżawiający.

Postanowienia tego §. mają być zastosowane o tyle, o ile między dzierżawcą a wydzierżawiającym na przypadki, tym §. objęte, nie ma innej umowy.

III. Umorzenie i spłata obligów propinacyjnych.

§. 24.

Umorzenie obligów propinacyjnych rozpocznie się najpóźniej w dwa lata po odebraniu w całym kraju wywłaszczonego propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego, i ma być ukończone najdalej w 35 latach.

Umorzenie będzie się odbywało podług załączonego planu w połowie przez losowanie, w drugiej połowie przez zakupno podług kursu, lub przez losowanie w miarę tego, jak pierwszy lub drugi z tych sposobów umorzania okaże się korzystniejszym dla funduszu propinacyjnego.

Umorzenie obligów nad plan może nastąpić w przypadkach, przewidzianych w §§. 31. i 33.

§. 25.

Wypłata obligów wylosowanych nastąpi w 6 miesięcy po ich wylosowaniu za zwrotem obligów wraz z kuponami do tego czasu nie zapadłemi; brakujące kupony nie zapadłe potrącone będą od kapitału.

Z dniem upłynienia terminu wypłaty obligów wylosowanych ustaje dalsze ich oprocentowanie. Kupony wylosowanych obligów będą wprawdzie i nadal wypłacane, jednak kwota wypłaconych takich kuponów potrąconą zostanie od kapitału.

Kupony zapadłe podlegają przedawnieniu po upływie 6 lat, wylosowane zaś obligi, po upływie 30 lat od dnia ich zapadłości.

IV. O funduszu propinacyjnym.

Utworzenie funduszu.

§. 26.

Z wywłaszczonego prawa wyszynku propinacyjnego utworzony będzie krajowy fundusz propinacyjny Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

Dochody z tego prawa będą specyalnie przeznaczone na pokrycie potzeb funduszu propinacyjnego, mianowicie:

na administracyę, na podatki z dodatkami (§. 27.) na wypłatę procentów pobieranych z mocy certifikatów (§. 17.), na wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów, nakoniec na zwrócenie zaliczek udzielanych z funduszów krajowych (§§. 28., 29. i 33.).

Podatki od dochodów z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 27.

Dochody z propinacyjnego prawa wyszynku, które stanowi własność funduszu propinacyjnego, podlegają podatkom państwowym, niemniej dodatkom krajowym i indemnizacyjnym; nie podlegają zaś dodatkom powiatowym i gminnym.

Zaliczki z funduszów krajowych.

§. 28.

Potrzeby funduszu propinacyjnego (§. 26.), o ile dochody tego funduszu na ich pokrycie nie wystarczają, pokryte będą zaliczkami z funduszów krajowych.

Zaliczki te będą krajowi zwrócone z funduszu propinacyjnego z procentem, po sześć od sta rocznie liczyć się mającym, a gdyby na ten cel zaciągniona była pożyczka krajowa, zwróci takową fundusz propinacyjny z procentem od niej rzeczywiście opłaconym i z wszystkiemi kosztami, które z jej powodu wynikną.

§. 29.

Dyety i wynagrodzenia podróży członków komisyj okręgowych i komisyi krajowej (§§. 7. i 8.), niemniej inne koszta, wymierzaniem i wypłatą kapitału wynagrodzenia, tudzież odbieraniem propinacyjnego prawa wyszynku spowodowane, pokryte będą z funduszów krajowych tytułem zaliczek, które mają być zwrócone sposobem w §. 28. określonym.

Fundusz rezerwowy.

§. 30.

Z nadwyżek dochodów funduszu propinacyjnego, pozostających po pokryciu potrzeb tego funduszu (§. 26.), utworzony bedzie fundusz rezerwowy, przeznaczony przedewszystkiem na pokrycie możliwych niedoborów funduszu propinacyjnego.

Fundusz rezerwowy ma być korzystnie używany, a dochód z tego użycia będzie do tegoż funduszu przyłączony.

Dochody funduszu rezerwowego nie podlegają podatkom, ani dodatkom.

§. 31.

Gdyby fundusz rezerwowy przenosił sumę do pokrycia półrocznych potrzeb funduszu propinacyjnego potrzebną, wtedy nadwyżka ta może za uchwałą Sejmu krajowego być użytą na wykupno obligów propinacyjnych podług kursu, lub na ich wykupno w wartości imiennej przez losowanie nad plan umorzenia. Obligi tym sposobem wykupione zostaną umorzone.

§. 32.

Pozostałości funduszu rezerwowego, jakie się okażą po umorzeniu wszystkich obligów propinacyjnych i zaspokojeniu wszystkich potrzeb funduszu propinacyjnego, staną się własnością krajową.

Wykupno obligów z innych funduszów krajowych.

§. 33.

Ustawą krajową mogą być przeznaczone inne fundusze krajowe na wykupno obligów, w obiegu zostających, podług kursu, lub przez losowanie nad plan umorzenia.

Sumy, na takie wykupno z funduszów krajowych wydane, uważane będą także jako zaliczki na rzecz funduszu propinacyjnego, i zwrócone zastaną z tego funduszu w sposób w §. 28. określony.

V. Administracya.

Władze administracyjne.

§. 34.

Wydział krajowy zawiaduje wszystkiemi czynnościami administracyjnemi, do wywłaszczenia prawa propinacyi odnoszącemi się, i zarządza funduszem propinacyjnym.

Wydział krajowy może pod własną odpowiedzialnością ustanowić osobną dyrekcyę krajową do administracyi propinacyjnego prawa wyszynku.

Bliższe instrukcye, do administracyi odnoszące się, wydawać będzie Wydział krajowy.

Administracya funduszu propinacyjnego ma prawo żąda przy zarządzie propinacyjnego prawa wyszynku spółdziałania od wydziałów powiatowych i zwierzchności gminnych.

Wykonanie propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 35.

Administracya funduszu propinacyjnego może wykonywać propinacyjne prawo wyszynku na rachunek własny, albo przez wydzierżawianie, alboteż przez czasowe konsensa propinacyjne (do propinacyjnego wyszynku trunków uprawniające), za opłatą roczną udzielane.

Konsensa takie nie podlegają opłatom na rzecz skarbu Państwa.

Szczegółowe uprawnienia administracyi.

§. 36.

W razie, gdyby dzierżawca propinacyjnego prawa wyszynku, lub posiadający konsens propinacyjny dopuścił się czynu lub zaniedbania, pociągającego za sobą podług warunków ugody dzierżawnej lub konsensu utratę dzierżawy lub konsensu, służyć będą administracyi propinacyjnego prawa wyszynku te same środki i ta sama procedura, jakie z mocy cesarskiego patentu z 31. grudnia 1800. służą administracyi dóbr skarbowych.

§. 37.

Wszystkie spory sądowe między administracyą propinacyjnego prawa wyszynku, będącego własnością funduszu propinacyjnego, a dzierżawcami tego prawa lub posiadającymi konsensa propinacyjne wytaczane będą wyłącznie w sądach lwowskich, a mianowicie w tym sądzie lwowskim, do którego spór podług przedmiotu swojego należy.

VI. Postanowienia dodatkowe.

Pomoc władz.

§. 38.

C. k. władze rządowe i sądowe, niemniej reprezentacye powiatowe i gminne, winny są użyczyć pomocy organom powołanym do przeprowadzenia przepisów o wywłaszczeniu prawa propinacyi, niniejszą ustawą wydanych.

Uwolnienie od stempli i opłat.

§. 39.

Wywłaszczenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hypoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności sądowe i pozasądowe, wpisy hypoteczne i inne czynności, wolne są od stempli, należytości bezpośrednich i opłat depozytowych.

Dział drugi

o uregulowaniu propiaacyjnego prawa wyszynku.

§. 40

Z zastrzeżeniem postanowień zawartych w §§. 43. i 44. przysłuża właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku wyłącznie prawo podrobnej przedaży trunków propinacyjnych, jakoto: piwa, trunków miodowych, wódki i innych trunków spirytusowych, i prawo podrobnej przedaży, bez szczegółowej koncesyi, wszelkich innych trunków gorących.

§. 41.

Szynkujący trunki propinacyjne na rachunek właściciela propinacyjnego prawa wyszynku lub jego prawonabywcy, to jest dzierżawcy lub posiadającego konsens od właściciela, mają być uważani jako jego słudzy.

Stosunek służbowy między szynkującym a właścicielem propinacyi, lub jego prawonabywcą podlega ogólnym przepisom o sługach, obowiązującym w kraju.

Szynkujący gorące trunki, który twierdzi, że prawo wyszynku zadzierżawił, lub na to otrzymał konsens, winien udowodnić to twierdzenie pisemnym kontraktem lub konsensem, inaczej będzie uważany, jeżeli szynkuje z woli właściciela propinacyi lub jego prawonabywcy, za sługę, w przeciwnym zaś razie za utrzymującego szynk pokątny.

§. 42.

Posiadaczom gorzelni, browarów i miodosytni, tudzież fabrykantom spirytusów nie wolno przedawać swoich wyrobów inaczej, jak tylko hurtem (§. 44.)

§. 43.

Fabrykom trunków słodzonych, tojest: araku, rumu, ponczowej esencyi, rosolisów i likierów, przyrządzonych w drodze chemicznej i w sposób fabryczny, wolno przedawać wyrób swój w własnych składach w butelkach zapieczętowanych, zawierających przynajmniej pół masy płynu.

Za szczególnem pozwoleniem c. k. urzędu powiatowego, wydanem w porozumieniu z wydziałem powiatowym, mogą handle korzenne, a na prowincyi także i handle towarów mięszanych, przedawać w ten sam sposób wymienione wyżej trunki słodzone, również jak piwa sprowadzane z zagranicy: ale, porter. Kramarzom pozwolenie to nie może być udzielane.

§. 44.

Podrobnej przedaży wymienionych w §. 43. trunków na kieliszki lub w inny, jak tamże oznaczony sposób, pozwalać mogą c. k. urzędy powiatowe w porozumieniu z wydziałem powiatowym tylko traktyerniom, kawiarniom i cukierniom, a podrobnej przedaży ale i porteru, z zagranicy sprowadzonego, także handlom korzennym, a na prowincyi handlom mięszanym, jako zarobkowości dodatkowej, i tylko po ścisłem zbadaniu i wykazaniu rzeczywistej miejscowej potrzeby, i po przekonaniu się, że właściciel propinacyi, względnie dzierżawca lub posiadający konsens, nie zaspokaja tej potrzeby.

§. 45.

Do prowadzenia handlu hurtownego gorącemi trunkami nadaje pozwolenie c. k. urząd powiatowy w porozumieniu z wydziałem powiatowym, tylko właściciele gorzelni, browarów i fabryk nie potrzebują do hurtownej przedaży swego wyrobu żadnego pozwolenia. W handlu hurtowym przedawane mogą być trunki propinacyjne tylko w beczkach pod obręczami, zawierających przynajmniej jedno niższo-austryackie wiadro trunku.

§. 46.

O udzieleniu zastrzeżonego w §§. 43, 44. i 45. c. k. urzędom powiatowym pozwolenia zawiadomi c. k. urząd powiatowy zawsze jednocześnie właściciela propinacyjnego prawa wyszynku i jego prawonabywcę.

Przeciw orzeczeniu c. k. urzędu powiatowego, czy to udzielającemu, czy odmawiającemu pozwolenia, przysłuża stronom prawo odwołania się do c. k. Namiestnictwa, które rozstrzyga ostatecznie. Rekurs powinien być wniesiony do c. k. urzędu powiatowego w nieprzekraczalnym terminie sześciu tygodni od dnia doręczenia orzeczenia, i ma moc wstrzymującą, jeżeli pozwolenia udzielono.

§. 47.

Podrobna przedaż gorących trunków słodzonych w zapieczętowanych butelkach półmasowych przez osoby, ustawą niniejszą do tego nieupoważnione, bez uzyskania szczegółowego pozwolenia (§. 43.) karaną będzie grzywnami od 50 do 200 złr. w. a.; a jeżeli przekroczenia tego dopuścił się handel korzenny lub handel towarów mięszanych, albo kramarz, utratą nadto przy trzecim razie prawa dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 48.

Podrobna przedaż trunków słodzonych na kieliszki lub w butelkach niezapieczętowanych, albo chociażby w butelkach zapieczętowanych w mniejszej ilości, jak pół masy, bez uzyskania wymaganego pozwolenia na tę przedaż (§. 44.) ma być karaną grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Nadto traci właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który miał pozwolenie do przedawania tych trunków w zapieczętowanych półmasowych butelkach, a fabrykant słodzonych trunków, w którego sklepie lub składzie popełnionoby to przekroczenie, przy trzecim razie prawo przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach; a w razie ponownego przekroczenia traci właściciel handlu korzennego lub handlu towarów mięszanych prawo dalszego utrzymywania handlu, a fabrykant słodzonych trunków, prawo dalszego utrzymywania fabryki.

Właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który nie miał pozwolenia do przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach, tudzież kramarz, utracą przy trzeciem tego rodzaju przekroczeniu prawo dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 49.

Każda podrobna przedaż trunków propinacyjnych, bez wyraźnego pozwolenia właściciela propinacyi lub jego prawonabywcy, jest szynkowaniem pokątnem bez względu, czy wzięto za trunek gotowe pieniądze lub inny przedmiot, mający jakąkolwiek wartość, lub czy dano trunek na borg, i czy go dano w własnym domu, lub po za domem.

§. 50.

Szynkowanie pokątne ma być karane, jako przekroczenie, grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Właściciel handlu hurtownego gorącemi trunkami, tudzież upoważniony w moc tej ustawy do podrobnej przedaży trunków słodzonych, bądźto w półmasowych zapieczętowanych butelkach, bądź na kieliszki, ulegną tej karze, jeżeli, czy to sami, czy też którykolwiek z ich domowników lub sług, dopuszczą się tego przekroczenia; a za trzeciem przekroczeniem utracą nadto prawo dalszego prowadzenia handlu lub zarobku.

Oprócz tego ulegnie w każdym razie cały przydybany zapas trunku wraz z naczyniami i przyrządami do szynkowania konfiskacie.

§. 51.

Za okoliczność szczególnie obciążającą przy pokątnem szynkowaniu poczytane będzie przedawanie wódki na zimno farbowanej, zaprawionej lub osłodzonej, jakoby słodzonego trunku fabrycznego, przyrządzonego w drodze chemicznej. Tłumaczenie się, iż pobierano wódkę tę z upoważnionej fabryki gorących trunków, nie może ani uniewinniać, ani zmniejszać winy.

W razie wątpliwości, czy przedany trunek jest rzeczywiście słodzonym trunkiem fabrycznym, lub tylko na zimno przyprawionym spirytusem albo wódką, zasięgnie orzekający c. k. urząd technicznego zdania znawcy na koszt strony, której twierdzenie okaże się fałszywem.

§. 52.

Posiadanie gorących trunków w większej ilości, jak wymagać może pokrycie potrzeby według osobistych stosunków lub chwilowych okoliczności posiadacza, tudzież posiadanie naczyń lub przyrządu do wyszynku, nie stanowią wprawdzie same przez się dowodu popełnionego przekroczenia pokątnego szynkowania, są jednakże silnym dowodem podejrzenia; a obok którejkolwiek z tych okoliczności zeznanie jednego już tylko świadka wystarczy do całkowitego dowodu.

§. 53.

Wprowadzanie trunków propinacyjnych do okręgu propinacyjnego dozwolone jest tylko uprawnionym do szynkowania lub do handlu temi trunkami, niemniej na użytek własnego przedsiębiorstwa przemysłowego, gospodarstwa lub domu. Wprowadzanie tych trunków na użytek trzecich osób, pod pozorem użytku własnego, karane będzie utratą trunków, tym sposobem wprowadzonych, i grzywnami od 10 do 100 złr. w. a.

§. 54.

Zasądzane według niniejszej ustawy grzywny, przypadają w połowie donosicielowi, jeżeli nim nie był zaprzysiężony strażnik propinacyjny, w drugiej zaś połowie wpływają do kasy tej gminy. A jeżeli to przekroczenie popełnione zostało na obszarze dworskim, do kasy tej gminy, z którą obszar dworski tworzy jedną gminę katastralną, w której popełniono przekroczenie. Tejże samej przypadają przedmioty podług §. 50. skonfiskowane. Jeżeli nie było donosiciela, wpływają grzywny całkowicie do kasy rzeczonej gminy.

W razie udowodnionej zupełnej niemożności zapłacenia grzywn, takowe będą zmieniane na odpowiedny areszt, licząc jeden dzień aresztu za 2 złr. w. a.

§. 55.

Dochodzenie i karanie wszystkich w ustawie tej określonych przekroczeń, przysłuża dotyczącym urzędom powiatowym, a w drugiej i ostatniej instancyi Namiestnictwu. Tylko przeciw orzeczonej utracie prawa dalszego prowadzenia handlu lub zarobku można odwołać się do właściwego Ministerstwa.

Dochodzenie powinno nastąpić nie tylko na żądanie właściciela propinacyi, lecz także i na żądanie jego prawonabywcy.

Orzeczenia co do przekroczeń powinny być doręczane zawsze i dotyczącemu właścicielowi propinacyi i jego prawonabywcy, jako stronom interesowanym, którym zarówno z obżałowanym przysłuża prawo rekursu tak co do orzeczenia o winie, jak i przeciw wymiarowi kary.

§. 56.

Przy śledzeniach przekroczeń, w tej ustawie skreślonych, mogą być świadkowie zaprzysiężeni.

§. 57.

W razie poszlak szynkowania pokątnego winien urząd powiatowy, lub zwierzchność miejscowa zarządzić rewizyę domową, wykonać się mającą według przepisów ustawy karnej dla przestępstw skarbowych.

§. 58.

Określone w tej ustawie przekroczenia ulegają przedawnieniu, jeżeli od chwili popełnionego przekroczenia upłynęło sześć miesięcy, a w ciągu tego czasu nie pociągnięto obżałowanego do odpowiedzialności, lub nie przedsięwzięto przeciw niemu we względzie dochodzenia popełnionego przekroczenia żadnego urzędowego kroku, a w szczególności nie wystosowano do niego zawezwania.

§. 59.

Właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku wolno utrzymywać dla skuteczniejszej obrony praw swoich zaprzysiężoną straż propinacyjną.

Prawo zaprzysięgania straży propinacyjnej przysłuża urzędowi powiatowemu. Przepisy rozporządzenia z d. 30. stycznia 1860. (dz. u. p. nr. 28.) co do zaprzysięgania straży polowej, mają być zastosowane także do zaprzysięgania straży propinacyjnej.

Zaprzysięganie ma się odbywać podług następującej roty:

„Przysięgam, że będę strzegł powierzonego memu nadzorowi propinacyjnego prawa wyszynku z jak największą pilnością i wiernością od wszelkiej szkody, że doniosę natychmiast o każdem nieprawnem ukróceniu tego prawa, że nie będę fałszywie nikogo ani oskarżał, ani podawał w podejrzenie, że jednakże o każdym, któryby w jakibądź sposób nieprawnie ukracał prawo wyszynku, doniosę sumiennie, bez żadnych osobistych względów, podług mego najlepszego przekonania, tak mi Boże dopomóż!"

Zaprzysiężona straż propinacyjna uważana będzie przy wykonywaniu swej służby jako straż publiczna, i używać ma wszystkich praw, przysługujących pod tym względem na mocy ustaw osobom urzędowym i publicznej straży cywilnej.

Obowiązki zaprzysiężonej straży propinacyjnej określa rota przysięgi.

Zeznanie zaprzysięgłego strażnika propinacyjnego, uczynione z powołaniem się na służbową przysięgę, o czynach lub okolicznościach, wchodzących w zakres jego obowiązkowej służby, stanowi prawny dowód według określeń §. 427. lit *e*) ustawy o postępowaniu karnem z d. 20. czerwca 1853.

§. 60.

Zwierzchności gminne mają z obowiązku czuwania w gminie nad bezpieczeństwem mienia przestrzegać zachowywania zawartych w tej ustawie postanowień, i udzielać właścicielowi propinacyi, a względnie prawonabywcy, w każdym razie skutecznej pomocy ku obronie ich praw.

§. 61.

Ustawy i przepisy, odnoszące się do przedmiotów niniejszą ustawą objętych, o ile się z nią nie zgadzają, znoszą się.

§. 62.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministerstwu.

Plan umorzenia obligów propinacyjnych.

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia			Półrocznie przypada na: odsetki			umorzenie kapitału			razem		
		złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4
1	I.	1000	—	—	35	—		3	46	—	38	46	—
	II.	996	54	—	34	88		3	58	1	38	46	1
2	I.	992	95	3	34	75		3	71	—	38	46	—
	II.	989	24	3	34	62		3	84	1	38	46	1
3	I.	985	40	2	34	49		3	97	—	38	46	—
	II.	981	43	2	34	35		4	11	1	38	46	1
4	I.	977	32	1	34	21		4	25	—	38	46	—
	II.	973	7	1	34	6		4	40	1	38	46	1
5	I.	968	67	—	33	90		4	56	—	38	46	—
	II.	964	11	—	33	74		4	72	1	38	46	1
6	I.	959	38	3	33	58		4	88	—	38	46	—
	II.	954	50	3	33	41		5	5	1	38	46	1
7	I.	949	45	2	33	23		5	23	—	38	46	—
	II.	944	22	2	33	5		5	41	1	38	46	1
8	I.	938	81	1	32	86		5	60	—	38	46	—
	II.	933	21	1	32	66		5	80	1	38	46	1
9	I.	927	41	—	32	46		6	—	—	38	46	—
	II.	921	41	—	32	25		6	21	1	38	46	1
10	I.	915	19	3	32	3		6	43	—	38	46	—
	II.	908	76	3	31	81		6	65	1	38	46	1
11	I.	902	11	2	31	57		6	89	—	38	46	—
	II.	895	22	2	31	33		7	13	1	38	46	1
12	I.	888	9	1	31	8		7	36	—	38	46	—
	II.	880	73	1	30	82		7	64	1	38	46	1
13	I.	873	9	—	30	56		7	90	—	38	40	—
	II.	865	19	—	30	28		8	18	1	38	46	1
14	I.	857	—	3	30	—		8	46	—	38	46	—
	II.	848	54	3	29	70		8	76	1	38	46	1
15	I.	839	78	2	29	39		9	7	—	38	46	—
	II.	830	71	2	29	7		9	39	1	38	46	1
16	I.	821	32	1	28	74		9	72	—	38	44	—
	II.	811	60	1	28	41		10	5	1	38	46	1
17	I.	801	55	—	28	5		10	41	—	38	46	—
	II.	791	14	—	27	69		10	77	1	38	46	1
18	I.	780	36	3	27	31		11	15	—	38	46	—

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia			Półrocznie przypada na:								
					odsetki			umorzenie kapitału			uazem		
		złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4
18	II.	769	21	3	26	92		11	54	1	38	46	1
19	I.	757	67	2	26	52		11	94	—	38	46	—
	II.	745	73	2	26	10		12	36	1	38	46	1
20	I.	733	37	1	25	67		12	79	—	38	46	—
	II.	720	58	1	25	22		13	24	1	38	46	1
21	I.	707	34	—	24	75		13	71	—	38	46	—
	II.	693	63	—	24	28		14	18	1	38	46	1
22	I.	679	44	3	23	78		14	68	—	38	46	—
	II.	664	76	3	23	27		15	19	1	38	46	1
23	I.	649	57	2	22	73		15	73	—	38	46	—
	II.	633	84	2	22	18		16	28	1	38	46	1
24	I.	617	56	1	21	61		16	85	—	38	46	—
	II.	600	71	1	21	2		17	44	1	38	46	1
25	I.	583	27	—	20	41		18	5	—	38	46	—
	II.	565	22	—	19	78		18	68	1	38	46	1
26	I.	546	53	3	19	13		19	33	—	38	46	—
	II.	527	20	3	18	45		20	1	1	38	46	1
27	I.	507	19	2	17	75		20	71	—	38	46	—
	II.	486	48	2	17	2		21	44	1	38	46	1
28	I.	465	4	1	16	29		22	17	—	38	46	—
	II.	442	87	1	15	50		22	96	1	38	46	1
29	I.	419	91	—	14	69		23	77	—	38	46	—
	II.	396	14	—	13	86		24	60	1	38	46	1
30	I.	371	53	3	13	—		25	46	—	38	46	—
	II.	346	7	3	12	11		26	35	1	38	46	1
31	I.	319	72	2	11	19		27	27	—	38	46	—
	II.	292	45	2	10	23		28	23	1	38	46	1
32	I.	264	22	1	9	24		29	22	—	38	46	—
	II.	235	—	1	8	23		30	23	1	38	46	1
33	I.	204	77	—	7	16		31	30	—	38	46	—
	II.	173	47	—	6	7		32	39	1	38	46	1
34	I.	141	7	3	4	94		33	52	—	38	46	—
	II.	107	55	3	3	76		34	70	—	38	46	—
35	I.	72	85	3	2	55		35	91	—	38	46	—
	II.	36	94	3	1	29		36	94	3	38	23	3

2).

Uchwała.

Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem stawia wniosek:

1. aby kapitał wynagrodzenia, za wywłaszczone prawo propinacyi przyznany, i procenta od tego kapitału, niemniej obligi propinacyjne na spłatę tego kapitału wydane i kupony od tych obligów, wolne były od podatków państwowych i od stempli;

2. aby dochody funduszu rezerwowego, który ma być utworzony przy funduszu propinacyjnym, na spłatę wynagrodzenia za wywłaszczone prawo propinacyi przeznaczonym, wolne były od podatków państwowych;

3. aby konsensa propinacyjne, wyszynk trunków uprawniające, przez administracyę funduszu propinacyjnego wydawane, wolne były od opłat państwowych;

4. aby wywłaszenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hypoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności sądowe i pozasądowe wolne były od stempli, należytości bezpośrednich i opłat depotowych.

1868

Alegat IV

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie wykupna prawa propinacyi.

Wysoki Sejmie!

Dopełniając otrzymanego od Wysokiego Sejmu w dniu 28. grudnia 1866. polecenia, Wydział krajowy ma zaszczyt przedłożyć Wysokiemu Sejmowi w załączeniu:

1/1 Projekt ustawy o wykupnie prawa propinacyi 1/1.

2/2 Projekt ustawy o postępowaniu sądowem względem przyznania kapitału wymierzonego za wykupione prawo propinacyi 2/2.

3/3 Projekt uchwały względem uwolnienia wszystkich dokumentów i podań, tyczących się wykupna prawa propinacyi i przyznania sądowego wymierzonego kapitału wynagrodzenia, od należytości stemplowych i prawnych, i względem uwolnienia, mającego się składać do depozytu sądowego kapitału wynadgrodzenia od opłaty depozytowej 3/3.

Co do natury istniejącego w kraju naszym prawa propinacyi, równie jak co do zasadniczych podstaw przedstawionego projektu o wykupnie tego prawa, powołuje się Wydział krajowy na Sprawozdanie swoje z dnia 27. listopada 1866.

Co do formalnego zaś traktowania przedstawionych projektów, pozwala sobie Wydział krajowy uczynić wniosek:

„Wysoki Sejm raczy przedstawione te projekta przekazać komisyi, złożonej z siedmiu członków, wybranych z całego Sejmu do sprawozdania."

Leon książe Sapieha w. r.
Marszałek krajowy.

Kazimierz Grocholski w. r.
Sprawozdawca.

Z Rady Wydziału krajowego królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.
We Lwowie dnia 2. czerwca 1868.

Liczba Wydz. kraj. 284 z r. 1867.

Ustawa,

obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o uregulowaniu wykonywania prawa propinacyi co do wyszynku gorących trunków.

Zgodnie etc.

§. 1.

Właścicielowi propinacyi przysłuża w okręgu jego propinacyjnym wyłączne prawo podrobnej sprzedaży wszystkich gorących tak zwanych trunków propinacyjnych, jako to: spirytusu, wódki, śliwowicy, piwa, miodu, wiśniaku, maliniaku i t. p., tudzież prawo podrobnej sprzedaży bez szczegółowej koncesyi wszystkich innych trunków gorących.

§. 2.

W tym celu przysłuża właścicielowi propinacyi prawo zaprowadzania i otwierania w swym okręgu propinacyjnym potrzebnych szynków. Ilość szynków, równie jak miejsce ich ustanowienia zależy wyłącznie od jego uznania.

Wydział powiatowy może jednakże z względów policyjnych nakazać zamknięcie jakowego szynku. Przeciw takiemu postanowieniu Wydziału powiatowego przysłuża właścicielowi propinacyi prawo rekursu do Wydziału krajowego. Rekurs ma być wniesiony do Wydziału powiatowego w nieprzekraczalnym terminie dni czternastu od dnia doręczenia dotyczącego rozporządzenia.

§. 3.

Jeżeli w jakiej miejscowości jest dwóch lub więcej właścicieli dawniej dominikalnych, z których niektórzy nie wykonywali dotąd prawa propinacyi na swoim obszarze, powstały między niemi spór o uprawnienie do wykonywania tego prawa należy do drogi prawa.

Przed rozstrzygnięciem tego sporu nie wolno właścicielowi dominikalnemu, który nie wykonywał dotąd prawa propinacyi na swoim obszarze, otwierać szynku.

Przestrzeganie tego postanowienia należy do Wydziału powiatowego.

§. 4.

Szynkarze, to jest ci, którzy nie szynkują na własny rachunnk, mają być uważani jako słudzy właściciela propinacyi, a w razie wydzierżawienia prawa wyszynku jako słudzy dzierżawcy, jeżeli kontrakt dzierżawny nie zastrzegł, że szynkarze pozostają pomimo dzierżawy sługami właściciela propinacyi.

Stosunek służbowy między szynkarzem a właścicielem propinacyi, względnie dzierżawcą, podlega ogólnym przepisom o sługach, obowiązującym w kraju.

Szynkujący gorące trunki tak zwane propinacyjne, który twierdzi, że prawo wyszynku zadzierżawił, winien udowodnić to twierdzenie kontraktem dzierżawnym; inaczej będzie uważany, jeżeli szynkuje z wolą i z wiedzą właściciela propinacyi, za szynkarza, w przeciwnym zaś razie za utrzymującego szynk pokątny. Czas trwania dzierżawy może być udowodniony tylko kontraktem dzierżawnym, a twierdzenie, że został ustnie lub milcząco przedłużonym albo odnowionym, nie będzie uwzględnione, jeżeli właściciel propinacyi temu zaprzeczy.

§. 5.

Wybor osoby szynkarza zależy od woli właściciela propinacyi, względnie tegoż dzierżawcy.

Ze względów policyjnych może Wydział powiatowy nakazać oddalenie szynkarza. Przeciw takiemu nakazowi przysłuża prawo rekursu do Wydziału krajowego. Rekurs ma być wniesiony do Wydziału powiatowego w nieprzekraczalnym terminie dni czternastu.

§. 6.

Krajowym fabrykom trunków słodzonych, to jest: araku, rumu, ponczowej esencyi, rozolisów i likierów, przyrządzonych w drodze chemicznej i w sposób fabryczny, wolno sprzedawać wyrób swój w własnych składach w butelkach zapieczętowanych, zawierających przynajmniej sejtel, czyli ćwierć masy płynu.

Za szczegółowem pozwoleniem c. k. Urzędu powiatowego mogą handle korzenne, a na prowincyi także i handle towarów mięszanych sprzedawać w ten sam sposób wymienione wyżej trunki słodzone, równie jak piwa sprowadzane z zagranicy: ale, porter.

Kramarzom pozwolenie to nie może być udzielane.

§. 7.

Podobnej sprzedaży wymienionych w §. 6. trunków słodzonych na kieliszki, lub w inny, jak tamże oznaczony sposób, pozwalać mogą c. k. Urzęda powiatowe tylko traktyerniom, kawiarniom i cukierniom, jako zarobkowości dodatkowej, i tylko po ścisłem zbadaniu i wykazaniu rzeczywistej miejscowej potrzeby, i po przekonaniu się, że właściciel propinacyi nie zaspokaja tej potrzeby.

Wszystkie wydane dotąd pozwolenia na podrobną sprzedaż gorących trunków, nie odpowiadające powyższemu postanowieniu ustają z upływem trzech miesięcy po ogłoszeniu niniejszej Ustawy, a w razie sporu, czyli pozwolenie ustało lub nie, rozstrzyga c. k. Urząd powiatowy.

§. 8.

Do prowadzenia handlu hurtowego gorącemi trunkami potrzebne jest pozwolenie c. k. Urzędu powiatowego. Tylko właściciele warzelni i fabryk nie potrzebują do hurtowej sprzedaży swego wyrobu żadnego pozwolenia.

W handlu hurtowym sprzedawane mogą być trunki tylko w beczkach pod obręczami, zawierających przynajmniej dwa niższo-austryackie wiadra trunku. Piwo tylko może być sprzedawane w półbeczkach objętości jednego niższo-austryackiego wiadra.

§. 9.

O udzieleniu zastrzeżonego w §§. 6—8. c. k. Urzędom powiatowym pozwolenia, zawiadomi c. k. Urząd powiatowy zawsze jednocześnie właściciela propinacyi, w którego okręgu propinacyjnym handel hurtowy lub podrobna sprzedaż gorących trunków mają być zaprowadzone, jako stronę interesowaną.

Przeciw orzeczeniu c. k. Urzędu powiatowego, czy to udzielającemu, czy odmawiającemu pozwolenia, przysłuża stronom prawo odwołania się do c. k. Namiestnictwa. Rekurs powinien być wniesiony do c. k. Urzędu powiatowego w nieprzekraczalnym terminie dni czternastu od dnia doręczenia orzeczenia, i ma moc wstrzymującą, jeżeli pozwolenia udzielono.

§. 10.

Podrobna sprzedaż gorących trunków słodzonych w zapieczętowanych butelkach sejtlowych przez osoby, Ustawą niniejszą do tego nie upoważnione, bez uzyskania szczegółowego pozwolenia (§. 6.), karana być ma grzywną stopniowaną od 50 do 200 zł. reń. wal. austr., a jeżeli przekroczenia tego dopuścił się handel korzenny lub handel towarów mięszanych albo kramarz, utratą nadto przy trzecim razie prawa dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 11.

Podrobna sprzedaż trunków słodzonych na kieliszki lub w butelkach niezapieczętowanych, albo chociażby w butelkach zapieczętowanych, w mniejszej ilości jak jeden sejtel, bez uzyskania wymaganego pozwolenia na tę sprzedaż (§. 7.), ma być karana grzywną od 50 do 200 zł. reń. wal. austr. Nadto straci właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który miał pozwolenie do sprzedawania tych trunków w zapieczętowanych sejtlowych butelkach, i fabrykant słodzonych trunków, w którego sklepie lub składzie popełnionoby to przekroczenie, przy trzecim razie prawo sprzedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach, a w razie ponownego przekroczenia straci właściciel handlu korzennego lub handlu towarów mięszanych prawo dalszego utrzymywania swego handlu, a fabrykant słodzonych trunków prawo dalszego utrzymywania swej fabryki.

Właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który nie miał pozwolenia do sprzedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach, tudzież kramarz, utracą przy trzeciém tego rodzaju przekroczeniu, prawo dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

518b W razie [illegible] szykowania, pokątnego [illegible] może [illegible] [illegible] lub [illegible] [illegible] zarządzić [illegible] [illegible] [illegible] się [illegible] ⟹

Przy [illegible] śledzeniach [illegible] w tej ustawie [illegible] mogą być świadkowie [illegible].

Alegat V

Sprawozdanie

Wydziału krajowego względem uregulowania i zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą powziętą dnia 27. lutego 1866., na wniosek posła Żuka-Skarszewskiego, oświadczył Sejm krajowy, iż postępowanie co do wyszynku wódek słodzonych, równie jak nadużywanie wolności handlu hurtowego gorącemi trunkami, narusza całość praw propinacyjnych, i wezwał c. k. Rząd do przedsięwzięcia zaradczych w tym względzie kroków.

Uchwała ta Wysokiego Sejmu nie odniosła jednakże zamierzonego skutku. Wprawdzie nie da się zaprzeczyć, iż postępowanie c. k. Władz rządowych jest dziś względniejsze, i że nie zachodzą przynajmniej tak rażące nadużycia, jakie rozprawy toczone przy powzięciu wzmiankowanej uchwały wykazywały. Względność tę winniśmy przecież raczej dobrym chęciom pojedynczych osobistości, niż zmianie systemu, a wydawane w szczegółowych wypadkach orzeczenia, nie mogą wzbudzać ufności, iż własność prawa propinacyi nie jest zagrożoną.

Gdy obecnie ustawa z dnia 21. grudnia 1867., zmieniająca ustawę zasadniczą z dnia 26. lutego 1861. o Reprezentacyi Państwa, wyjęła wyraźnie ustawodawstwo co do praw propinacyjnych, tak karne jak cywilne, z zakresu działalności Rady Państwa, i przekazała takowe Sejmom krajowym, Wydział krajowy poczuwał się do obowiązku przedłożenia Wysokiemu Sejmowi wniosku do uregulowania i zabezpieczenia własności propinacyjnego prawa wyszynku w drodze ustawodawczej. Wydział krajowy sądził, iż winien to uczynić już także i z powodu dopełnienia otrzymanego od Wysokiego Sejmu polecenia, przedłożenia sobie projektu o wykupnie prawa propinacyi. Jeżeliby bowiem prawo propinacyi nie zostało zabezpieczone od grożącego mu niebezpieczeństwa, oszacowanie tego prawa nie nastręczałoby żadnej rękojmi, i nikt nie mógłby nabywać prawa, którego byt jest zagrożony. Jakikolwiek zatem los spotka przedłożony Wysokiemu Sejmowi projekt Wydziału krajowego do ustawy o wykupnie prawa propinacyi,— czy Wysoki Sejm zgodzi się na przeniesienie własności tego prawa na rzecz kraju, czy zechce przenieść takowe na rzecz gmin, czy wreszcie zechce odroczyć jeszcze i teraz załatwienie tej sprawy,— zabezpieczenie własności propinacyjnego prawa wyszynku jest zawsze i w każdym razie nieodzownym warunkiem wykonywania tegoż prawa.

·/. Raczy tedy Wysoki Sejm uchwalić załączoną ·/. «Ustawę o uregulowaniu wykonywania prawa propinacyi co do wyszynku gorących trunków.»

Ustawa ta zawiera częścią obowiązujące już i dzisiaj postanowienia, a częścią takie, których potrzebę c. k. Władze krajowe same uznały. — W ogóle zaś odpowiada ona zapatrywaniu się Wysokiego Sejmu, wypowiedzianemu w wyżpowołanej uchwale z roku 1866.

Leon książe Sapieha w. r.
Marszałek krajowy.

Kazimierz Grocholski w. r.
Sprawozdawca.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.
We Lwowie dnia 26. czerwca 1868.

Liczba Wydz. kraj. 6616 z r. 1867.

§. 12.

Każda podrobna sprzedaż zwyczajnych gorących trunków nie słodzonych, bez wyraźnego pozwolenia właściciela propinacyi, lub w razie wydzierżawienia prawa wyszynku bez wyraźnego pozwolenia dzierżawcy, jest szynkowaniem pokątnem, bez względu, czy wzięto za trunek gotowe pieniądze, albo też inny przedmiot, mający jakąkolwiek wartość, lub czy dano trunek na borg, albo tylko jako wynadgrodzenie za wykonanie jakowej roboty lub posługi, i czy go dano w własnym domu lub poza domem, albo w jakikolwiek inny sposób. Jedynie poczesné (trynkale), dawane własnym stałym sługom, a w warzelniach i dziennym robotnikom jako część wynadgrodzenia za ich trud i pracę, nie mają być uważane za pokątne szynkowanie.

§. 13.

Szynkowanie pokątne ma być karane grzywną od 50 do 200 zł. reń. wal. austr.

Właściciel handlu hurtowego gorącemi trunkami, tudzież upoważniony w moc tej ustawy do podrobnej sprzedaży trunków słodzonych, bądź to w zapieczętowanych sejtlowych butelkach, bądź na kieliszki, ulegną tej karze, jeżeli czy to sami, czy też którykolwiek z ich domowników lub sług dopuszczą się tego przekroczenia, a za trzeciem przekroczeniem utracą nadto prawo dalszego prowadzenia utrzymywanego handlu.

Oprócz tego ulegnie w każdym razie cały przydybany zapas trunku wraz z naczyniami i przyrządami do szynkowania konfiskacie na rzecz właściciela propinacyi, lub dzierżawcy prawa wyszynku, jeżeli takowe jest wydzierżawione.

§. 14.

Za okoliczność szczególnie obciążającą przy przekroczeniu pokątnego szynkowania poczytane będzie sprzedawanie wódki na zimno farbowanej, zaprawionej lub osłodzonej, jakoby słodzonego trunku fabrycznego, przyrządzonego w drodze chemicznej. Tłumaczenie się, iż pociągano wódkę tę z upoważnionej fabryki gorących trunków słodzonych, nie może ani uniewinniać, ani zmniejszać winy.

W razie wątpliwości, czyli sprzedany trunek jest rzeczywiście słodzonym trunkiem fabrycznym, lub tylko na zimno przyprawionym spirytusem albo wódką, zasięgnie orzekający c. k. Urząd technicznego zdania znawcy na koszt strony, której twierdzenie okaże się fałszywem.

§. 15.

Zasądzane według niniejszej ustawy grzywny przypadają w połowie donosicielowi, bez względu, czy był nim zaprzysiężony strażnik propinacyjny, czy ktokolwiek inny, a w połowie wpływają do kasy gminy tej miejscowości, w której popełniono przekroczenie. Jeżeli nie było donosiciela, wpływa cała grzywna do kasy gminnej.

W razie udowodnionej zupełnej niemożności zapłacenia grzywny, takowa będzie zmienianą na odpowiedny areszt, licząc jeden dzień aresztu za 5 zł. reń. wal. austr.

§. 16.

Dochodzenie i karanie wszystkich w Ustawie tej określonych przekroczeń przysłuża dotyczącym Urzędom powiatowym, a w drugiej i ostatniej instancyi Namiestnictwu, jeżeli orzeczenie pierwszej instancyi zostało zatwierdzone lub złagodzone. Tylko w razie orzeczenia utraty prawa do dalszej zarobkowości, można odwołać się do Ministeryum.

Dochodzenie powinno nastąpić nie tylko na żądanie właściciela propinacyi, lecz także i na żądanie dzierżawcy prawa wyszynku.

Orzeczenia co do przekroczeń powinny być doręczane zawsze i dotyczącemu właścicielowi propinacyi lub dzierżawcy prawa wyszynku, jako stronie interesowanej, której zarówno z obżałowanym przysłuża prawo rekursu tak co do orzeczenia o winie, jak i przeciw wymiarowi kary.

§. 17.

Posiadanie gorących trunków w większej ilości, jak wymagać może pokrycie własnej domowej potrzeby według osobistych stosunków lub chwilowych okoliczności posiadacza, tudzież posiadanie naczyń lub przyrządu do wyszynku nie stanowią wprawdzie same przez się dowodu popełnionego przekroczenia pokątnego szynkowania, są jednakże silnym powodem podejrzenia, a obok którejkolwiek z tych okoliczności, zeznanie jednego już tylko świadka, wystarczy do całkowitego dowodu.

§. 18.

Określone w tej ustawie przekroczenia ulegają przedawnieniu, jeżeli od chwili popełnionego przekroczenia upłynęło sześć miesięcy, a w ciągu tego czasu nie pociągnięto obżałowanego do odpowiedzialności, lub nie przedsięwzięto przeciw niemu we względzie dochodzenia popełnionego przekroczenia żadnego urzędowego kroku, a w szczególności nie wystosowano do niego zawezwania.

§. 19.

Właścicielowi propinacyi, równie jak dzierżawcy prawa wyszynku, wolno utrzymywać dla skuteczniejszej obrony praw swoich zaprzysiężoną straż propinacyjną.

Prawo zaprzysięgania straży propinacyjnej przysłuża Urzędowi powiatowemu. Przepisy rozporządzenia z dnia 30. stycznia 1860. (Dz. U. P. nr. 28.) co do zaprzysięgania straży polowej mają być zastosowywane także do zaprzysięgania straży propinacyjnej.

Zaprzysięganie ma się odbywać podług następującej roty:

«Przysięgam, że będę strzegł powierzonego memu nadzorowi propinacyjnego prawa wyszynku z jak największą pilnością i wiernością od wszelkiej szkody, że doniosę natychmiast o każdem nieprawnem ukróceniu tego «prawa, że nie będę fałszywie nikogo ani oskarzał, ani podawał w podejrzenie, że jednakże o każdym, któryby w «jakibądź sposób nieprawnie ukracał prawo wyszynku, doniosę sumiennie bez żadnych osobistych względów, podług «mego najlepszego przekonania. Tak mi Boże dopomóż!»

Zaprzysiężona straż propinacyjna uważana będzie przy wykonywaniu swej służby jako straż publiczna, i używać ma wszystkich praw przysługujących pod tym względem na mocy ustaw osobom urzędowym i publicznej straży cywilnej.

Obowiązki zaprzysiężonej straży propinacyjnej określa rota przysięgi.

Zeznanie zaprzysięgłego strażnika propinacyjnego, uczynione z powołaniem się na służbową przysięgę, o czynach lub okolicznościach, wchodzących w zakres jego obowiązkowej służby, stanowi prawny dowód według określeń §. 426. lit. e. Ustawy o postępowaniu karnem z dnia 20. czerwca 1853.

§. 20.

Zwierzchności gminne mają, z obowiązku czuwania w gminie nad bezpieczeństwem mienia, przestrzegać zachowywania zawartych w tej Ustawie postanowień, i udzielać właścicielowi propinacyi lub dzierżawcy prawa wyszynku w każdym razie skutecznej pomocy ku obronie ich praw.

§. 21.

Ustawa niniejsza nie narusza w niczem stosunków prywatnych, opartych na specyalnych tytułach prawnych.

§. 22.

Przeprowadzenie tej Ustawy polecam Memu Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Z drukarni Zakładu narod. im. Ossolińskich.

I.

Ustawa,

obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o wykupnie prawa propinacyi.

Zgodnie etc. etc.

§. 1.

Prawo propinacyi, to jest wyłączne prawo wyrobu i wyłączne prawo wyszynku wszystkich napojów spirytusowych, przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom, bądź pojedynczym, bądź zbiorowym, a w szczególności także gminom, ma być wykupione w drodze wywłaszczenia.

§. 2.

Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi otrzymają tytułem wynadgrodzenia za utratę prawa propinacyi kapitał, równający się dwudziestorazowemu rocznemu czystemu dochodowi z prawa wyszynku.

Jako czysty roczny dochód z prawa wyszynku ma być uważane przeciecie z trzechletniego czystego dochodu z prawa wyszynku, przyjętego w latach podatkowych 1863., 1864. i 1865. za podstawę do wymiaru podatku dochodowego, po odtrąceniu przeciętnej kwoty rocznego podatku dochodowego z dodatkami, opłacanego od prawa wyszynku w tych trzech latach.

§. 3.

Czysty roczny dochód z prawa wyszynku obliczy, i na podstawie tego obliczenia wymierzy zarazem kapitał wynadgrodzenia osobno dla każdego pojedynczego ciała tabularnego, równie jak dla każdego dotychczasowego właściciela prawa propinacyi, nie będącego właścicielem tabularnym, Komisya powiatowa, złożona z trzech członków. Jednego z tych członków zamianuje c. k. Namiestnik, drugiego wyznaczy Wydział krajowy, a trzeciego wybiorą większością głosów zgłaszający się do wyboru właściciele tabularni, w powiecie prawo wyszynku wykonywujący. Współwłaściciele ciała tabularnego mają tylko jeden głos.

Gdzie podatek dochodowy wymierzony był z dochodu, z prawa wyszynku w połączeniu z innemi dochodami, jak n. p. z dochodem z młyna, z cegielni, z zajazdu, w gminach z dochodem z dodatku gminnego i t. p., lub gdzie podatek dochodowy z dochodu z prawa wyszynku był wymierzonym łącznie dla dwóch lub więcej ciał tabularnych, Komisya ta orzecze na podstawie oryginalnych fasyj, lub w braku takowych, albo gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu zosobna, a względnie nie wykazywały osobno dochodu każdego pojedynczego ciała tabularnego, na podstawie szczegółowych dochodzeń, ile w łącznie opodatkowanym dochodzie mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z prawa wyszynku, lub ile przypada dochodu z prawa wyszynku na każde z łącznie opodatkowanych ciał tabularnych.

Gdzie przy wymierzaniu podatku dochodowego z dochodu z prawa wyszynku nie uwzględniono i nie potrącono czynszu za dodane do wykonywania wyszynku budynki, lub za dodane arendarzowi pola lub pastwiska, albo wreszcie wartości jakichkolwiek innych dodatków lub dogodności, taż sama Komisya orzecze na podstawie szczegółowych dochodzeń, ile z tego tytułu należy potrącić z przyjętego dla wymierzenia podatku czystego dochodu z prawa wyszynku.

Przeciw orzeczeniom Komisyi powiatowej, powziętym większością głosów, a w szczególności przeciw wymierzeniu kapitału wynadgrodzenia, nie ma miejsca żadna reklamacya, ani zażalenie.

§. 4.

W dniu 1. lipca, który nastąpi po ogłoszeniu przez Wydział krajowy w Dzienniku ustaw krajowych, że kapitał wynagrodzenia za prawo propinacyi został wymierzonym w całym kraju, stanie się prawo wyrobu napojów spirytusowych przedmiotem wolnego przemysłu, i podlegać odtąd będzie postanowieniom ogólnej ustawy przemysłowej, z tem jednakże ograniczeniem, iż właścicielom gorzelń, browarów i miodosytni, tudzież fabrykantom spirytusów i słodzonych napojów nie będzie wolno sprzedawać przedmiotów swego wyrobu inaczej, jak tylko hurtem, i z zastosowaniem się do przepisów o handlu hurtowym temi przedmiotami w kraju obowiązujących.

§. 5

Jednocześnie przejdzie wyłączne prawo wyszynku napojów spirytusowych na własność kraju Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, i przestanie być częścią dóbr tabularnych, a w miejsce jego wstąpi kapitał wynadgrodzenia.

Oddanie jednakże krajowi tego prawa wyszynku przez dotychczasowych właścicieli nastąpi dopiero po uiszczeniu tymże przez kraj kapitału, i w miarę wypłacania takowego.

§. 6.

Każdy dotychczasowy właściciel prawa wyszynku pozostaje przy nieograniczonem posiadaniu i wykonywaniu prawa tego, dopóki przyznany mu kapitał wynadgrodzenia nie zostanie wypłaconym.

W ciągu tego posiadania winien jednakże sam opędzać i ponosić wszelkie podatki i ciężary, tego prawa i dochodu z niego tyczące się.

§. 7.

Zabudowania i sprzęty do wykonywania wyszynku pozostają własnością dotychczasowych uprawnionych.

§. 8.

Ustawa niniejsza nie narusza i nie nadweręża w niczem pobieranych przez niektóre gminy pod nazwiskiem dodatku gminnego opłat od wprowadzenia gorących trunków, równie jak prawa gmin do pobierania w granicach ustawy gminnej opłat od konsumcyi tychże.

§. 9.

Kapitał wynadgrodzenia spłacony będzie w gotowych pieniądzach.

§. 10.

Cały kraj Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ręczy uprawnionym za wypłatę wynadgrodzenia.

Wszyscy uprawnieni mają otrzymać swój kapitał wynadgrodzenia najpóźniej do lat czterdziestu po przejściu prawa wyszynku na własność kraju.

§. 11.

Przyznany uprawnionym mocą orzeczenia Komisyj powiatowych kapitał wynadgrodzenia ma być uwidocznionym zaraz po przyznaniu w stanie czynnym dotyczących majętności, i dopóki nie będzie wypłaconym, pozostaje nierozdzielną częścią tych majętności. Uwidocznienie uskuteczni sąd tabularny na żądanie Wydziału krajowego, lub organu, przez Wydział krajowy do tego upoważnionego.

§. 12.

W celu przeprowadzenia wypłaty przyznanego uprawnionym wynadgrodzenia, utworzony będzie osobny fundusz umorzenia.

Do funduszu tego płacić będzie każdy dotychczasowy właściciel prawa wyszynku, od dnia przejścia prawa wyszynku na własność kraju aż do czasu oddania go w jego posiadanie, corocznie $^{1}/_{00}$ od wymierzonego wynadgrodzenia w kwartalnych ratach z góry. Opłata ta pobieraną i ściąganą będzie w ten sam sposób i w tych samych terminach, jak dodatki krajowe do podatku gruntowego. Zaległościom tej opłaty przysługiwać będzie równe z podatkami pierwszeństwo hypoteczne, a przy likwidowaniu tychże urzędowy wyciąg z ksiąg rachunkowuch Wydziału krajowego stanowić będzie zupełny dowód.

Nadto wpływać będą do tego funduszu umorzenia aż do zupełnego uiszczenia należnego wszystkim uprawnionym wynadgrodzenia, wszystkie dochody z prawa wyszynku, które przejdzie w skutek wypłaconego wynadgrodzenia w posiadanie kraju.

Dopóki kapitał wynadgrodzenia nie będzie wypłaconym w całym kraju, przekazane te funduszowi umorzenia wpływy nie mogą być użytemi na inne cele, jak tylko na umarzanie kapitału wynadgrodzenia. Jedynie koszta dotyczącego zarządu pokrywane będą z tych wpływów.

O ile inne jeszcze dochody wpływać mają do funduszu umorzenia, postanowią stósownie do potrzeby późniejsze ustawy. Posiadacze prawa wyszynku nie mogą być jednakże w żadnym razie pociągani z tytułu tego posiadania do jakiejkolwiek dalszej opłaty na fundusz umorzenia.

Wszystkie sumy, wpływające do funduszu umorzenia, winny być na rzecz tegoż funduszu fruktyfikowane. Jednakże nie mogą być lokowane w papierach podlegających kursowi.

§. 13.

Spłata kapitału wynadgrodzenia rozpocznie się w rok po przejściu prawa wyszynku na własność kraju (§. 5.), i odbywać się będzie co roku w miarę zasobów funduszu umorzenia.

§. 14.

Przed innemi mają być zaspokojeni ci z uprawnionych, którzy się oświadczą z gotowością opuszczenia funduszowi umorzenia pewnej części z należącego im kapitału, a między tymi ci, którzy największe procentowe opuszczenie zaofiarują. Między ofiarującymi opuszczenie jednakowej procentowej części kapitału wynadgrodzenia rozstrzygnie los. Uprawniony, chcący korzystać z prawa ubiegania się o prędszą zapłatę przez opuszczenie pewnej części kapitału wynadgrodzenia, którego prawo propinacyi było połączone z majętnością tabularną, winien uwidocznić w księgach hypotecznych, iż zastrzega sobie korzystanie z tego prawa. Zastrzeżenie to każe Sąd tabularny zanotować w stanie czynnym dotyczącej majętnośoi na proste podanie jej właściciela. Zanotowanie takie będzie miało ten skutek, iż pokąd nie będzie wymazane, wierzyciele którzyby weszli do tabuli po tem zanotowaniu, nie będą mogli żadnym względem ani zaprzeczać ważności ofiarowanego funduszowi umorzenia przez uprawnionego opuszczenia pewnej części kapitału wynagrodzenia, ani rościć sobie do funduszu umorzenia, a względnie do funduszu krajowego żadnej pretensyi w razie przyjęcia przez tenże ofiarowanego opuszczenia.

Wymazanie wzmiankowanego zastrzeżenia z tabuli nastąpi na żądanie właściciela majętności, jednakże tylko za przyzwoleniem Wydziału krajowego.

Ubiegający się o prędsze zaspokojenie winien przedłożyć Wydziałowi krajowemu legalizowany dokument, zawierający oświadczenie, jaką procentową część kapitału wynadgrodzenia opuszcza, a jeżeli prawo propinacyi, o którego zapłatę chodzi, było połączone z majętnością tabularną, winien przedłożyć nadto tejże extrakt tabularny dowodzący, że zastrzeżenie prawa ofiarowania opuszczenia jest zanotowane w jej stanie czynnym, tudzież legalizowane oświadczenie wszystkich wierzycieli, którzy przed tem zanotowaniem uzyskali prawo hypoteki na tej majętności, że zezwalają na ofiarowane opuszczenie.

§. 15.

Gdyby nikt z uprawnionych nie oświadczył gotowości do opuszczenia pewnej części kapitału, albo gdyby oświadczenia nie wyczerpywały całej w tym roku na spłaty przypadającej sumy, rozstrzygnie los, któremu z uprawnionych wypłacony będzie kapitał wynadgrodzenia.

Przy losowaniu otrzyma każde ciało tabularne i każdy uprawniony, wykonywujący prawo wyszynku nie z tytułu własności ciała tabularnego, w tabuli krajowej zapisanego, osobny numer.

§. 16.

Uprawnieni, wykonywujący nie z tytułu własności majątku tabularnego prawo wyszynku w jednej i tej samej miejscowości, muszą być wynadgrodzeni jednocześnie. Oświadczenie względem opuszczenia części kapitału wynadgrodzenia może być zatem uczynione tylko łącznie przez nich wszystkich, a przy losowaniu otrzymają wszyscy jeden wspólny numer.

§. 17.

Przyznany kapitał wynadgrodzenia nie może być spłacany częściowo, lecz musi być wypłacony w całości. Jeżeliby zatem fundusz na spłatę przeznaczony nie wystarczał na całkowite zapłacenie uprawnionego, na którego

przychodziła kolej czy to w skutek opuszczenia części kapitału, czy też w skutek losowania, otrzymają wynadgrodzenie dalsi z kolei uprawnieni, których kapitały będą mogły być całkowicie spłacone.

Resztę, jakiej w ten sposób nie da się użyć, zatrzyma fundusz umorzenia do roku następnego.

§. 18.

Z dniem ostatnim grudnia każdego roku zamknięty będzie roczny rachunek funduszu umorzenia, a w miesiącu styczniu ogłoszona zostanie w Dzienniku ustaw krajowych i w gazecie urzędowej wysokość sumy, przypadającej na spłaty wynadgrodzenia.

Oświadczenia względem opuszczenia pewnej części kapitału wynadgrodzenia winny być wnoszone do Wydziału krajowego opieczętowane, i podane najpóźniej do końca lutego. Rozpieczętowanie ofert odbędzie się na pierwszem posiedzeniu Wydziału krajowego w miesiącu marcu.

Oświadczenia ważne są tylko na ten jeden rok, w którym były podane.

Najpóźniej w początku czerwca nastąpi ogłoszenie w Dzienniku ustaw krajowych i w gazecie urzędowej, którym uprawnionym wypłacony będzie w tym roku kapitał wynadgrodzenia.

§. 19.

Wypłata kapitału wynadgrodzenia nastąpi w ciągu miesiąca czerwca przez złożenie go do depozytu c. k. Sądu krajowego lub obwodowego, w którego okręgu terytoryalnym spłacone prawo wyszynku wykonywano. Przez złożenie do depozytu wymierzonej lub ugodzonej (§. 14.) sumy kraj uiszcza zupełną zapłatę.

Jeżeli spłacone prawo wyszynku połączone było z własnością majątku tabularnego, zawezwie Wydział krajowy jednocześnie z złożeniem do depozytu kapitału wynadgrodzenia Sąd tabularny o odpisanie wypłaconego wynadgrodzenia z stanu czynnego dotyczącego ciała tabularnego.

§. 20.

W dniu pierwszym lipca przejdzie spłacone prawo wyszynku w wyłączne posiadanie i użytkowanie kraju Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem. Oddanie tego posiadania uskutecznią c. k. polityczne władze na podstawie zamieszczonego w Dzienniku ustaw krajowych obwieszczenia o mających być w tym roku spłaconych kapitałach wynadgrodzenia (§. 18.) bez wymagania dowodu, iż kapitał został istotnie złożonym do depozytu sądowego. Przy tem oddaniu nie będą uwzględnione żadne roszczenia trzecich osób, pochodzące z jakiegobądź tytułu. Za pretensye ztąd wynikłe kraj nie odpowiada.

§. 21.

Osobna ustawa krajowa oznacza postępowanie sądowe względem przyznania kapitału. wymierzonego za wykupione prawo propinacyi.

§. 22.

Przeprowadzenie wykupna prawa propinacyi porucza się Wydziałowi krajowemu, i upoważnia się go do użycia potrzebnych w tym celu środków, a w szczególności do mianowania członków Komisyj powiatowych i do ustanawiania po powiatach organów, jakich przeprowadzenie wykupna i zarządu prawa wyszynku wymagać będą. Wydział krajowy upoważnionym jest także ustanowić nazewnątrz siebie centralną Komisyę pod przewodnictwem Marszałka lub Członka Wydziału przez niego do tego mianowanego, powołując do niej osoby zaufania godne, i jej powierzyć czynności, odnoszące się do wymierzenia kapitału wynadgrodzenia, do zarządu funduszem umorzenia, i do wypłaty uprawnionym kapitału wynadgrodzenia, do odbierania w posiadanie kraju spłaconego prawa wyszynku i do zarządu niem, równie jej poruczyć mianowanie członków Komisyj powiatowych, i ustanawianie po powiatach organów pomocniczych.

Komisya centralna składać będzie Wydziałowi krajowemu sprawozdania i szczegółowe rachunki.

W razie nadużyć winien Wydział krajowy Komisye lub pojedynczych członków pociągać do odpowiedzialności.

§. 23.

Wydział krajowy a względnie Komisya centralna upoważnione są żądać wszelkiego współdziałania od wydziałów powiatowych i urzędów gminnych tak przy czynnościach wymierzenia umarzania kapitału wynadgrodzenia, jak i przy zarządzie odebranego prawa wyszynku.

§. 24.

C. k. władze rządowe w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem użyczą Wydziałowi krajowemu i jego organom wszelkiej pomocy do przeprowadzenia i wykonania postanowień niniejszej ustawy.

2/2

II.

Ustawa,

obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem,

o postępowaniu sądowem względem przyznania kapitału wymierzonego za wykupione prawo propinacyi.

Zgodnie etc. etc.

§. 1.

Do czynności sądowych, zawartych w niniejszej ustawie właściwym jest ten c. k. Sąd krajowy lub obwodowy, w którego okręgu terytoryalnym wykonywano spłacone prawo wyszynku.

§. 2.

Złożony kapitał wynadgrodzenia za prawo propinacyi, które nie było połączone z majątkiem tabularnym, wypłaci Sąd bezwłocznie dotyczącemu uprawnionemu, jeżeli prawa trzecich osób nie stają na przeszkodzie.

§. 3.

Względem przyznania złożonego kapitału wynadgrodzenia za prawo propinacyi, które było połączone z dobrami tabularnemi, winien Sąd wprowadzić postępowanie sądowe, skoro wezwany będzie do tej czynności czy to przez właściciela, czy przez wierzyciela tabularnego.

§. 4.

Otrzymawszy takie wezwanie, winien Sąd przekonać się, czyli własność majętności nie jest ograniczona warunkiem krępującym wolne rozrządzanie, jakie ciężary na niej są zapisane, i czyli właściciel jest własnowolnym.

§. 5.

Jeżeli albo majątek nie jest obciążonym, albo wszyscy wierzyciele zahypotekowani na nim przed odpisaniem z jego stanu czynnego spłaconego wynadgrodzenia przyzwolą na oświadczeniach legalizowanych na wydanie złożonego kapitału, wyda Sąd takowy właścicielowi majątku, zapisanemu jako taki w księgach hypotecznych.

§. 6.

W każdym innym razie zawezwie Sąd edyktem sądowym wszystkich, mających prawo hypoteki na majątku do zgłoszenia swoich pretensyj. Od tej zasady odstąpi tylko w tym wypadku, jeżeli uprawniony dowiedzie extraktem tabularnym, że zawezwanie edyktem wierzycieli ze względu na ich małą liczbę i znany ich pobyt nie jest potrzebnem. W takim razie Sąd wyznaczy natychmiast termin do wysłuchania wszystkich interesentów, i postąpi sobie dalej podług postanowień tej ustawy.

Obowiązek przedłożenia extraktu tabularnego odpada, jeżeli Sąd jest oraz sądem tabularnym.

Od orzeczenia Sądu, że wezwanie edyktem ma miejsce lub nie, nie ma odwołania się do wyższego sędziego.

§. 7.

Edykt ogłasza się przez zamieszczenie trzyrazowe w gazecie urzędowej, i przez przybicie za kratami Sądu, i zawierać ma:

a) Nazwisko Sądu, który go wydał.

b) Dokładne oznaczenie majątku.

c) Imie i nazwisko właściciela majątku.

d) Wysokość złożonego kapitału wynadgrodzenia.

e) Wymienienie, że kto nie zgłosi w przepisanym terminie swej pretensyi, podpadnie surowości §. 9.

f) Wymogi zgłoszenia.

g) Wyznaczenie dnia, z którym kończy się termin do zgłoszenia się,— a który ma trwać mniej więcej dni 60.

§. 8.

Jednocześnie z wydaniem edyktu zarządzi Sąd zanotowanie w stanie czynnym majątku, że edykt został wydany z wymienieniem dnia, z którym zgaśnie prawo zgłoszenia się, i z wyrażeniem prawnych skutków dla tych, którzybyby się nie zgłosili (§. 9.).

§. 9.

Kto się nie zgłosi w naznaczonym terminie, będzie nieodwolalnie uważany za zadowalniającego się hypoteką dóbr, nie będzie mógł rościć sobie żadnego prawa do kapitału wynadgrodzenia, i nie będzie miał prawa występywania ani przeciw jakiegobądź rodzaju umowie, zawartej przez stawające do rozprawy strony, ani też przeciw orzeczeniu sądowemu, jakkolwiekby ono wypadło.

§. 10.

Zgłoszenie się może być uczynione pisemnie albo ustnie, i winno zawierać:

a) Imię, nazwisko i mieszkanie (liczba domu) zgłaszającego się, a w razie działania przez pełnomocnika, tegoż imię, nazwisko i mieszkanie, z dołączeniem pełnomocnictwa, należycie wystawionego i legalizowanego.

b) Wysokość pretensyi tak co do kapitału, jakoteż co do procentów;

c) oznaczenie pozycyi tabularnej zgłoszonej pretensyi;

d) jeżeli zgłaszający się nie mieszka w miejscu siedziby Sądu, wymienienie zamieszkałego tamże pełnomocnika do odbierania rozporządzeń sądowych, inaczej bowiem przesyłane one mu będą przez pocztę z takim samym skutkiem, jak gdyby doręczone były do rąk jego własnych.

§. 11.

Za osoby niewłasnowolne, za gminy i inne korporacye, za fundusze, stojące pod publiczną administracyą lub kontrolą, za fideikomisy i tym podobne, zgłosić się winni ich zastępcy i organa ustanowione na mocy szczególnych postanowień prawa.

§. 12.

Nadchodzące zgłoszenia się należy zbierać i zapisywać natychmiast w osobnym dla każdego majątku wykazie. — Zgłoszenia te będzie mógł każdy w kancelaryi przejrzeć.

§. 13.

Po upływie terminu edyktalnego, naznaczy Sąd bezzwłocznie z urzędu termin do rozprawy ustnej, i zawezwie nań właściciela majątku, zastępcę funduszu umorzenia, przez Wydział krajowy oznaczyć się mającego, i tych wszystkich wierzycieli, którzy się zgłosili z wezwaniem przyniesienia do rozprawy wszystkich oryginalnych dokumentów i aktów, mogących służyć do udowodnienia ich pretensyj, i z zagrożeniem skutków prawnych nie stawienia się, wymienionych w §. 19.

§. 14.

Jeżeli właściciel majątku, prawny tegoż zastępca lub wykazany pełnomocnik, nie może być wezwany, należy ustanowić na jego koszt i niebezpieczeństwo kuratora ad actum.

Jeżeli o własność majątku toczy się między dwoma lub więcej osobami spór, albo jeżeli majątek jest wspólną własnością, lub więcej osób, winne są takowe ustanowić wspólnego pełnomocnika, i wymienić takowego Sądowi przynajmniej ośm dni przed wyznaczonym terminem do rozprawy.

W przeciwnym razie zamianuje Sąd na ich koszt i niebezpieczeństwo kuratora ad actum.

Jeżeli majątek jest w sekwestracyi, winien być przyzwany także sekwestrator.

§. 15.

Jeżeli na majątku cięży substytucya, wezwany będzie oprócz posiadacza majątku także i substytut, a jeżeli ustanowiony jest kurator substytucyi, równie i kurator.

W wypadku prostego użytkowania majątku (ususfructus) należy wezwać tak właściciela majątku, lub ustanowionego do obrony praw jego zastępcę, jak i użytkującego.

§. 16.

Jednocześnie z wyznaczeniem terminu do rozprawy wyjmie Sąd z urzędu dokładny wyciąg hypoteczny względem wszystkich ciężarów hypotecznych, zabezpieczonych na majątku przed odpisaniem kapitału wynadgrodzenia wraz z możliwemi ich podzastawami. Wyciąg ten ma służyć przy rozprawie za podstawę; a twierdzący, iż po wyjęciu wyciągu nastąpiły w stanie tabularnym zmiany, winien udowodnić swe twierdzenie.

§. 17.

Na terminie rozprawy winien Sąd, jeżeli któryś z wezwanych nie stanie, przedewszystkiem przekonać się, czyli wezwanie zostało mu doręczone:

a) jeżeli dotyczące świadectwa doręczenia brakują, należy toczyć rozprawę, jak dalece można, ze stronami które stanęły, następnie zaś odroczyć rozprawy, a o dniu i godzinie tejże zawiadomić strony obecne natychmiast zapomocą protokółu, który podpiszą, nieobecne zaś przez osobne wezwanie.

b) Jeżeliby i na tym drugim terminie któraś z stron pierwotnie nieobecnych nie stanęła, i brakowało dowodu, że wezwanie zostało jej należycie doręczone, należy z stronami obecnemi postąpić podług ustępu *a)*, termin zaś jeszcze raz odroczyć, strony jednakże nieobecnej więcej już nie wzywać, lecz na jej koszt i niebezpieczeństwo wyznaczyć kuratora ad actum, a ją edyktem o tem zawiadomić.

§. 18.

Wierzyciel, należycie wezwany, który nie stanął do rozprawy, podpadnie surowości wyrażonej w §. 9. tejże Ustawy.

§. 19.

Jeżeli należycie wezwany właściciel majątku lub jego zastępca nie stanie, należy na jego koszt i niebezpieczeństwo ustanowić kuratora ad actum, z którym rozprawa toczyć się będzie z wszelkim skutkiem prawnym tak długo, dopóki właściciel sam osobiście lub przez pełnomocnika nie stanie.

Jeżeli nie stanie zastępca funduszu umorzenia, nie należy odraczać dlatego terminu rozprawy, lecz prowadzić takową i w jego nieobecności.

§. 20.

Podania pisemne stron, które nie stanęły do rozprawy, nie będą uwzględniane.

§. 21.

Oprócz wypadków, przewidzianych w §§. 17. i 19, można odroczyć termin rozprawy wtenczas tylko, jeżeli z powodów do nieprzyzwyciężenia takowa nie mogła być odpowiednio natychmiast dalej prowadzoną.

W tym względzie rozstrzyga Sąd bez dopuszczenia dalszego odwołania się.

Jeżeli rozprawa nie skończy się w jednym dniu, będzie prowadzoną dalej nazajutrz, i tak dalej aż do zupełnego ukończenia.

§. 22.

Przy rozprawie winien Sąd przedewszystkiem starać się, aby co do rozdziału i wypłaty złożonego kapitału wynadgrodzenia przyszło między wszystkiemi stronami do ugody. Ugoda taka ma skutki ugody sądowej.

§. 23.

Oświadczenia, uczynione przy rozprawie przez zastępców osób nie używających własnowolności, gmin lub innych korporacyj, fideikomissów, funduszów, zostających pod zarządem publicznym i t. d. nie potrzebują do swej ważności szczególnego pozwolenia właściwych władz opiekuńczych, nadzorczych, administracyjnych lub autonomicznych.

*

§. 24.

Stawający do rozprawy wierzyciele, którzy będą obstawali przy zaspokojeniu lub zabezpieczeniu złożonego kapitału wynadgrodzenia, winni być w braku ugody zaspokojeni lub ubezpieczeni porządkiem pierwszeństwa hypotecznego ich wierzytelności podług następujących postanowień aż do wyczerpania całego złożonego kapitału wynadgrodzenia.

§. 25.

Prawa, które wedle swej natury pozostać muszą na gruncie, nie mogą być przekazane na kapitał wynadgrodzenia.

§. 26.

Wierzytelność niezgłoszona nie może być przeniesioną na kapitał wynadgrodzenia, lub zabezpieczoną na nim.

§. 27.

Gdzie oktawa nie jest jeszcze odpisaną, tam na pokrycie jej winna być zatrzymana jedna szesnasta część kapitału wynadgrodzenia w depozycie sądowym.

Właściciel majątku będzie miał w takim razie prawo żądania, aby za zatrzymaną sumę zakupiono procentowe papiery hypoteczne wedle jego wyboru, i aby mu wypłacano płynące od nich odsetki.

Po odpisaniu oktawy będzie zatrzymana suma użytą na zaspokojenie niezapłaconych jeszcze wierzycieli w drodze rozprawy dodatkowej, lub wydaną właścicielowi majątku, gdyby takowych już nie było, lub istniejący na wydanie przysłali.

§. 28.

Dług rzeczywisty i zapadły w skutek prawomocnego wyroku sądowego, ugody sądowej lub przyznania przez właściciela dóbr będzie zaspokojonym z kapitału wynadgrodzenia, tak co do kapitału jak co do procentów, mających równe z kapitałem pierwszeństwo hypoteczne, i co do kosztów sądowych.

§. 29.

Jeżeli zaś między właścicielem majątku i wierzycielem, żądającym zaspokojenia z kapitału wynadgrodzenia zajdzie spór o rzeczywistość zapadłej już wierzytelności zahypotekowanej w pewnej sumie pieniężnej, sąd odeszle sprawę do zwyczajnej drogi prawa, i zarazem na pokrycie tej wierzytelności wyłączy z kapitału wynadgrodzenia, i zatrzyma w depozycie sądowem sumę odpowiedną kapitałowi i zahypotekowanym procentom. Suma ta stanowić będzie odtąd jedyny fundusz przyszłego zaspokojenia spornej wierzytelności w miarę sądowego przyznania, w skutek czego ustaje natychmiast wszelki osobisty obowiązek dłużnika i odpowiedzialność hypoteki dóbr tak co do kapitału, jak co do procentów (§. 41.).

Jeżeli między właścicielem majątku i wierzycielem nie nastąpi porozumienie co do sposobu lokacyi sumy, w depozycie zatrzymanej, wierzyciel winien się oświadczyć, w jakich papierach wartościowych, procent niosących, chce ją mieć ulokowaną.

Po prawomocnem rozstrzygnięciu procesu wyda Sąd wierzycielowi w miarę przyznanej mu należytości papiery wartościowe według kursu, w jakim były zakupione wraz z kuponami narosłemi. Jeżli po zaspokojeniu przyznanej wierzycielowi należytości pozostanie jaka reszta, takowa będzie użytą na zaspokojenie późniejszych wierzycieli w drodze rozprawy dodatkowej, lub gdyby takowych już nie było, albo istniejący na to przyzwolili, będzie wydaną właścicielowi majątku.

§. 30.

Wierzyciel, którego pretensya nie jest wyrażoną w księgach hypotecznych w pewnej sumie pieniężnej, winien likwidować takową przy rozprawie w pieniężnej kwocie.

Jeżeli w tym względzie nie przyjdzie między wierzycielem a właścicielem majątku do porozumienia, odeszle Sąd sprawę do zwykłej drogi prawa, a do ukończenia procesu zatrzyma kapitał wynadgrodzenia, o ile nie został wyczerpanym poprzedzającemi pretensyami, w swojem przechowaniu.

Gdyby w takim razie nie przyszło między właścicielem majątku a wierzycielami do porozumienia co do sposobu fruktyfikacyi zatrzymanego kapitału, właściciel majątku będzie miał prawo oznaczenia, w których procentowych papierach hypotekowanych takowy ma być lokowany, tudzież żądania, aby mu wypłacano płynące od tych papierów procenta.

Po ukończeniu procesu zarządzi Sąd na żądanie którejkolwiek strony dalsze prowadzenie nieukończonej rozprawy co do zatrzymanego kapitału.

§. 31.

Jeżeli w czasie rozprawy nie nadszedł jeszcze termin lub warunek zapłacenia hypotekowanej należytości, i takowa nie może być natychmiast wypowiedzianą, może wierzyciel żądać, aby na pokrycie takowej wyłączono z kapitału wynadgrodzenia i zatrzymano w depozycie odpowiadającą tej wierzytelności sumę. Suma ta stanowić będzie odtąd jedyny fundusz przyszłego zaspokojenia tej wierzytelności, w skutek czego ustaje natychmiast wszelki osobisty obowiązek dłużnika i odpowiedzialność hypoteki dóbr (§. 41.).

Jeżeli wierzyciel ma prawo pobierania procentów od tej należytości, może żądać, aby za złożoną sumę kupiono procentowe papiery hypoteczne wedle jego wyboru, i aby z pobieranych odsetków wypłacano mu należące procenta. Coby z pobieranych odsetków po zapłaceniu należących mu procentów zostawało, ma być oddawane właścicielowi majątku.

Wierzyciel zaś nie może żądać żadnej dopłaty, gdyby odsetki nie pokrywały w zupełności należących mu procentów.

Jeżeli wierzyciel nie ma prawa pobierania procentów, właściciel majątku może żądać, aby za złożoną sumę zakupiono procentowe papiery hypoteczne wedle jego wyboru, i aby mu oddawano w całości odsetki od nich.

Z nadejściem terminu wypłaty należytości będzie miał wierzyciel prawo żądania zaspokojenia z zatrzymanego w depozycie funduszu. Nadwyżka, jakaby według ówczesnego kursu procentowych papierów hypotecznych zostawała od tego zaspokojenia, ma być użytą na zaspokojenie późniejszych niezapłaconych jeszcze wierzycieli w drodze rozprawy dodatkowej, lub wypłaconą właścicielowi majątku, albo jego prawonabywcom, gdyby wierzycieli niezapłaconych już nie było, albo istniejący na wypłatę przyzwolili. Przeciwnie nie może wierzyciel żądać żadnej dopłaty, gdyby z jakiegokolwiek powodu coś brakowało do pokrycia jego należytości.

§. 32.

Przy rentach i innych tego rodzaju należytościach, może wierzyciel żądać zakupienia z kapitału wynadgrodzenia takiej ilości procentowych papierów hypotecznych wedle wyboru właściciela majątku, jaka będzie potrzebną, aby odsetki od nich pokrywały należącą mu rentę, zatrzymania ich w depozycie sądowym jako zakład swej pretensyi i wypłacania mu z wpływających odsetków należącej renty. Nadwyżka, jakaby może od zapłacenia renty zostawała, ma być oddawaną właścicielowi majątku.

Jeżeliby właściciel majątku nie oznaczył, jakie papiery hypoteczne mają być zakupione, oznaczy je sam wierzyciel.

Gdyby złożony w depozycie papier hypoteczny został wylosowanym, zakupiony będzie z odebranej zań należytości taki sam procentowy papier hypoteczny, i na taką samą sumę, na jaką opiewał papier wylosowany. Reszta odebranej należytości będzie użytą na zaspokojenie późniejszych niezapłaconych jeszcze wierzycieli w drodze rozprawy dodatkowej, lub oddaną właścicielowi majątku, lub jego prawonabywcom, jeżeliby niezapłaconych wierzycieli już nie było, lub istniejący na oddanie zezwolili.

To samo nastąpi po zgaśnięciu prawa do pobierania renty z całą złożoną na jej zabezpieczenie sumą.

§. 33.

Zastrzeżone wierzycielowi w §§. 30. i 31. prawo żądania zatrzymania w Sądzie zakupionych z kapitału wynadgrodzenia procentowych papierów hypotecznych na zabezpieczenie jego należytości przysługa mu o tyle, o ile należytość, lub skapitalizowana przez 20 roczna renta nie znajdą zabezpieczenia w dwóch trzecich częściach wartości majątku, bądź podług stanu tabularnego, bądź w skutek przekazania wszystkich lub niektórych wierzycieli na kapitał wynadgrodzenia. W przeciwnym razie musi on na żądanie właściciela majątku zadowolnić się hypoteką dóbr, i na niej poprzestać. To prawo żądania nie przysługuje wierzycielom.

Jako wartość majątku przyjmuje się storazowy roczny podatek gruntowy zwyczajny, z dodatkiem jednej trzeciej części.

Urzędowy wykaz opłacanego z majątku podatku gruntowego przynieść winien właściciel majątku do rozprawy.

§. 34.

Posiadacz dożywotni majątku lub mający prawo użytkowania (usufructuarius) majątku, z którym połączone prawo propinacyi zostało spłacone, ma prawo żądania, aby za cały kapitał wynadgrodzenia, jaki pozostanie

po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli przed nim zahypotekowanych, zakupione były papiery procentowe hypoteczne wedle jego wyboru, aby takowe zatrzymano w Sądzie, aby w razie wylosowania którego z nich zakupowaną za otrzymaną ztąd gotówkę dalsze takie same papiery hypoteczne. i aby mu wypłacano pobierane od zatrzymanych papierów odsetki.

Po zgaśnięciu dożywocia użytą będzie zatrzymana suma na zaspokojenie późniejszych niezapłaconych jeszcze wierzycieli w drodze rozprawy dodatkowej, lub oddana właścicielowi majątku lub jego prawonabywcom, gdyby niezapłaconych wierzycieli już nie było, lub istniejący na oddanie przyzwolili.

§. 35.

O ile w ustawie tej zastrzeżone jest właścicielowi majątku prawo oznaczania, w jakich procentowych papierach hypotecznych mają być lokowane sumy zatrzymane dla bezpieczeństwa wierzycieli, i pobierania od tychże odsetków, przysługiwać będzie to samo prawo dożywotnikowi, i mającemu prawo użytkowania co do wierzytelności, poprzedzających w tabuli prawo dożywocia lub prawo użytkowania.

§. 36.

Rzeczywistości pretensyi może zaprzeczać tylko dłużnik. Zaś pierwszeństwa tabularnego i w ogóle prawa zastawu mogą zaprzeczać tak dłużnik, jakoteż i pomniejsi wierzyciele tabularni. Spór o prawo zastawu, lub o pierwszeństwo hypoteczne rozstrzygnie Sąd, przekazujący orzeczeniem przyznającém kapitał wynadgrodzenia z wykluczeniem zwykłej drogi prawa.

§. 37.

Jeżeli pretensya, mająca być zaspokojoną z kapitału wynadgrodzenia obciążona jest prawem podzastawu, lub związana w inny sposób, należy zabezpieczyć prawa interesowanych podług ogólnych ustaw cywilnych.

§. 38.

Kapitał wynadgrodzenia, nieużyty podług powyższych postanowień na zaspokojenie lub pokrycie wierzycieli, ma być wydany właścicielowi majątku.

§. 39.

Bezzwłocznie po ukończeniu rozprawy winien ją Sąd załatwić bądź doręczeniem stronom dosłownej treści ugody, bądź w razie sporu orzeczeniem w formie uchwały, którą doręczy wszystkim, uczestniczącym przy rozprawie stronom.

Gdyby ugoda lub uchwała nie mogły być z jakiegobądź powodu doręczone którejkolwiek stronie, przybicie za kratami w Sądzie zastąpi doręczenie. Dzień, w którym przybicie nastąpiło, należy zanotować.

§. 40.

Przeciw orzeczeniu Sądu przysłuża stronom prawo rekursu w przeciągu dni ośmiu. Rekurs winien być wniesionym do Sądu, który wydał orzeczenie.

Przeciw dwom równobrzmiącym orzeczeniom nie wolno odwoływać się, równie jak nie ma miejsca przywrócenie do dawnego stanu upadłego terminu do rekursu.

§. 41.

Przez prawomocne przekazanie wierzytelności na kapitał wynadgrodzenia, czy to w celu zaspokojenia, czyli też w celu zabezpieczenia (§§. 29. 31. i 32.), dłużnik osobisty i dłużnik hypoteczny przestają być dłużnikami przekazanej wierzytelności.

§. 42.

Równocześnie z doręczeniem ugody, równie jak po nastąpionej prawomocności orzeczenia sądowego winien Sąd orzekający z urzędu udzielić ugodę lub orzeczenie sędziemu tabularnemu z wezwaniem, aby pretensye, przekazane na kapitał wynadgrodzenia (§§. 29., 31. i 32.), gdziebądź one ciężą, wraz z wszystkiemi podzastawami w tabuli wymazane zostały, i aby zawiadomił Sąd orzekający wraz z wymienieniem o zaszłych tymczasem w tabuli zmianach.

§. 43.

Odebrawszy to uwiadomienie, przystąpi Sąd z urzędu do wydania przekazanych sum, stosując się przytem do przepisów, istniejących względem wydania złożonych w depozycie sądowym pieniędzy. Wypłata, czy to całkowita, czy częściowa, ma być zanotowana na dotyczącym dokumencie.

§. 44.

Do każdej późniejszej rozprawy, bądź uzupełniającej (§. 30.), bądź dodatkowej wezwani będą bez wydawania nowego edyktu tylko ci z niezaspokojonych jeszcze wierzycieli, którzy oświadczyli przy pierwszej rozprawie żądanie zaspokojenia lub zabezpieczenia swych należytości z kapitału wynadgrodzenia. Ci zaś, którzy, czy to wyraźnie, czy milcząco przez niejawienie się poprzestali na hypotece dóbr, nie mogą rościć sobie już żadnego prawa do kapitału wynadgrodzenia, i nie będą słuchanymi.

Zresztą zastosować należy i przy rozprawach uzupełniających, i dodatkowych postanowienia niniejszej ustawy.

§. 45.

Złożony kapitał wynadgrodzenia za prawo propinacyi, połączone z majętnością należącą do fideikomisu nie podpada postępowaniu przepisanemu tą ustawą, ale ulega przepisom istniejącym dla fideikomisów.

Sąd prześle kapitał wynadgrodzenia Sądowi fideikomisaryjnemu, który uwidoczni ciężary hypoteczne w księgach depozytowych przy tym kapitale.

§. 46.

Przepisy tej ustawy nie będą zastosowane, jeżeli już po złożeniu kapitału wynadgrodzenia do depozytu sądowego majątek tabularny został sprzedany w drodze exekucyi, lub pociągnięty do masy krydalnej, albo ugodowej. W takich razach rozpoczęte już postępowanie sądowe ustaje, a kapitał wynadgrodzenia podpada, jak każdy inny majątek, postępowaniu sędziego exekucyjnego, krydaryalnego, lub ugodowego. Tylko kapitał, przez prawomocną ugodę, lub prawomocne orzeczenie sędziego (§. 39.) przyznany wierzycielowi nie może już być wciągnięty do innego postępowania.

$^{3}/_{3}$

III.

Uchwała.

Sejm Królestw Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wyraża prośbę:

1) o uwolnienie wszystkich dokumentów, podań i protokółów, które wykupno prawa propinacyi i postępowanie sądowe względem przyznania wymierzonego zań kapitału wynadgrodzenia wywołają, równie jak wpisów hypotecznych, wykupna tego tyczących się, od opłaty stemplowej i od opłat bezpośrednich, ustanowionych ustawami z dnia 2. sierpnia 1856. (Dz. p. P. Nr. 329), i z dnia 13. grudnia 1862. (Dz. p. P. Nr. 89.);

2) o uwolnienie wymierzonego za wykupno prawa propinacyi kapitału wynadgrodzenia, który w celu uiszczenia wypłaty ma być składany do depozytu sądowego, od opłaty za przechowanie, czyli taxy depozytowej, ustanowionej patentem z dnia 26. stycznia 1853. (Dz. p. P. Nr. 18), i rozporządzeniem cesarskiem z dnia 12. września 1858. (Dz. p. P. Nr. 151.)

Fredry

Projekt

skapitalizowania dochodów propinacyjnych w 30. latach. (*)

1. Wydział krajowy w zastępstwie całego kraju odbiera w zarząd dochody wszystkich propinacyi na lat trzydzieści.
2. Kraj gwarantuje 5% od skapitalizowanego dochodu propinacyjnego licząc dwadzieścia za jeden.
3. Ustanowi osobną administracyę funduszów propinacyjnych.
4. Właściciele propinacyi zostają wynadgrodzeni 16/20 części swojego wykazanego kapitału.
   a) 12/20 obligami na okaziciela niosącemi 6% rocznego dochodu. /. Te obligi nazwiemy tymczasem: Listami Wykupna./
   b) 4/20 obligami użytkowania (Genuß-Scheine) - t. j. Certyfikatami zapewniającemi roczną dywidendę od dnia spełnienia Amortyzacyi Listów aż do postanowionego zakresu całej operacyi.
   c) Łącznie zatem 16/20 - najmniej - dochód bowiem jest zagwarantowany na lat 30; a lata dywidendy pomnażać się mogą w miarę skrócenia lat amortyzacyi listów.
5. Oblig użytkowania (Genuß-Scheine) otrzymuje własnoręczny przekaz (Giro) ile razy zmieni właściciela
6. Fundusz propinacyjny daje 1000000 w Listach Wykupna do dyspozycyi Wydziałowi krajowemu.
7. Podatek dochodowy służy za podstawę do wykazania kwoty kapitału, wynadgradzającego propinacyę.
8. Kapitał umarza się:
   a) Losowaniem co pół roku Listów Wykupna;
   b) Kupnem ciągłem Listów po bieżącym kursie. Do połowy wszakże tylko kwoty przeznaczonej na roczną Amortyzacyę.
9. Amortyzacya 2% od całego dochodu wstrzymuje się na pierwszych lat . . . 3
   Amortyzacya 2% przy 6% renty trwa lat 24
   Dywidenda natomiast zabiera wszystkie dochody przez lat najmniej . . 3

   Łącznie lat . . . 30.
10. Z zatrzymanych przez trzy lata kwot, przeznaczonych na roczną Amortyzacyę utworzy się osobny fundusz rezerwowy od którego procent przeznacza się na wzmocnienie w potrzebie procentów przez kraj zagwarantowanych. Kapitał zaś powiększony możliwą fruktyfikacyą, będzie wliczony w Dywidendę lat ostatnich.
11. Przy wykupnie po bieżącym kursie kwoty skorzystane przez kupno listów

./.

(*) Obacz Notę przy końcu.

niżej pari będą oddane funduszowi rezerwowemu i tamże frukty fikowane

12. Wydział krajowy wydzierżawia dochody propinacyjne powiatami, w drodze publicznej licytacyi. (*)

13. Dzierżawcy składają cały czynsz bezpośrednio do kasy funduszu półroczne mi ratami z góry.

14. Propinacye, które są własnością Corporacyi w miejscach pewnej liczby ludności mogą na własne żądanie być wyłączone z ogólnego prawa na lat 30 pod warunkami postawionemi przez Wydział Krajowy.

15. Właściciel oddanej propinacyi szuka lokatora na swoje karczmy, których pozostaje nieograniczonym właścicielem, a lokatorom zostawia wolność i możność zawierania wszelkich układów z ogólnemi dzierżawcami.

16. Po upływie lat 30 kraj staje się właścicielem wszelkich propinacyi dochodów jakie ówczesne dozwolą ustawy.

(*) Właściwie mówiąc sprzedaje na pewny czas prawo szynkowania w granicach powiatu.

Wniosek Posła Józefa Tyszkowskiego dla Ustawy o wykupnie prawa propinacyi obowiązującej w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem.

§1.

Prawo propinacyi, to jest prawo wyrobu i prawo wyłączne wyszynku wszystkich napojów spirytusowych przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom bądź pojedynczym bądź zbiorowym a w szczególności także gminom – znosi się za wynadgrodzeniem, które właścicielom prawa tego gotówką w wysokości równającej się szesnastorazowemu czystemu rocznemu dochodowi, uiszczone być ma. –

§2.

Jako czysty roczny dochód dotychczasowego prawa wyszynku ma być uważane przecięcie z sześcioletnego w latach podatkowych 1863. 1864. 1865. 1866. 1867 i 1868. za podstawę do wymiaru podatku dochodowego przyjętego czystego dochodu z rzeczonego prawa, po potrąceniu przecięttnej rocznej kwoty dochodowego podatku z dodatkami, od prawa wyszynku w tych 6. latach opłacanego. –

§3.

Obliczenie czystego dochodu z prawa wyszynku i wymierzenie wynadgrodzenia za nie uskuteczni w każdym powiecie wybrana do tego komisyja powiatowa, złożona z 5. członków, z których jednego posiadający wyłączne prawo wyszynku właściciele tabularni – drugiego zwierzchności gmin miejskich i wiejskich w zastępstwie konsumentów, trzeciego wydziały Rad powiatowych, czwartego Wydział krajowy a piątego ck. Namiestnictwo obierą.

§4.

Kapitał dotychczasowym właścicielom prawa propinacyi jako wynadgrodzenie za zniesienie prawa wyłącznego wyszynku napojów spirytusowych przyznany zostanie w całości wraz z odnośnemi przynależytościami przez konsumentów tych napojów spirytusowych za pomocą dodatku konsumcyjnego, któren w stosownej wysokości od każdego garca tychże przy wprowadzeniu w okręg gminy do spożycia – przez przeciąg lat 26. spłacany być ma, wyspokojony.

/.

/

Odbieranie dodatku tego konsumcyjnego w pojedyńczych gminach poruca się zwierzchnościom gminnym pod kontrolą wydziałów powiatowych, lub też wydzierżawiane w drodze publiczny licytacyi.

Wydział krajowy, do którego kasy odbierane w całym kraju dodatki konkurencyjne wpływać mają, zaciągnie na hipotekę tych dodatków - w kraju lub za granicą pożyczkę w 26 latach ratami umarzalną, do wysokości przyznanego wszystkim dotychczasowym właścicielom prawa propinacyi wynadgrodzenia za to prawo i wypłaci z niej przyznane dotychczasowym właścicielom wynadgrodzenie w całości gotówką.

§ 5.

Z dniem wypłacenia dotychczasowym właścicielom przyznanego im wynadgrodzenia za prawo wyszynku spirytusowych napoi, tracą oni przywiléj dalszego wyłącznego wyszynku tychże, i wyszynk tych napoi staje się przedmiotem wolnego zarobkowania za opłatą dodatku konsumcyjnego powyż wzmiankowanego, który przy wprowadzeniu tych napoi w okręg gminy do użycia czy to na własną potrzebę, czyli w drodze wyszynku pod karą 50 zł. W.A. od garca przemyconego napoju i utraty prawa wyszynku do kasy gminnéj wpłacony być ma.

§ 6.

Prawo wyrobu napojów spirytusowych staje się z dniem ogłoszenia niniejszéj ustawy przez wydział krajowy w Dzienniku ustaw przedmiotem wolnego przemysłu bez osobnego wynadgrodzenia. —

§ 7.

Nadwyżki przychodów z opłaty dodatków konsumcyjnych w pojedyńczych powiatach okazujące się stanowią własność tych powiatów w których na potrzeby oświaty rolnictwa i inne cele dobroczynne użyte być mają - gdyby jednak w innych powiatach niedobór w przychodach dodatków konkurencyjnych się okazał i niedobór ten w inny sposób z funduszy dotyczącego powiatu pokryty być nie mógł, można ten niedobór z takich nadwyżek przychodowych innych powiatów załatwić w którym celu osobny fundusz rezerwowy z odpowiedniéj części nadwyżek tych przychodów utworzony być ma. -

/.

/

Okaże się niedobór tak znaczny, iżby nadwyżka przychodów wszystkich powiatów pokryty być nie mógł, nateraz ma nastąpić, albo wprowadzenie stosownych środków zaradczych w zarządzie odbioru podatków w powiatach niedobór wykazujących, lub też odpowiedne podwyższenie stopy nałożonego dodatku konsumcyjnego od spirytusowych napojów. –

§ 8.

Wszelkie dotychczasowe przepisy dotyczące prawo wyrobu i prawo wyłącznego wyszynku napojów spirytusowych uważają się za nieważne i nieobowiązujące. –

100×16 = 1600 4% = 64 f

55

Projekt Wykupna Propinacii.

Prawo Propinacii powinno być w całym kraju wykupio- ne na warunkach następujących:

1 Po zadecydowaniu przez Wysoki Sejm wykupna Propinacii mają być przez Wysoki Wydział krajowy ustanowione kom- missye w składzie trzech Sędziów, dla wykazania wartości Propinacyi każdéj osady osobno wedle fassii z lat 1863 – 4 – 5 i podług obrachunku tym sposobem wyprowadzonego ma być wymierzony kapitał należący za wykupno Pro- pinacyi.–

2. Na kapitał należący za wykupno Propinacii mają być emitowane obligacie 4ro procentowe (jeżli możnaby by- ło do życzenia by pod gwarancyą krajową)

3. Ponieważ niema innego funduszu na wykupno Pro- pinacii, więc ta sama Propinacia ma być wzięta pod dobrą administracyę organów krajowych, po orzecze- niu przez Sejm gwarancii propinacyjnego prawa a oraz po orzeczeniu, przez Wysoki Sejm, od któ- rego czasu ta administracya organów krajowych ma wejść w życie

4. Renta propinacyjna od obligacii ma być z dołu pła- tną – a administracyja krajowa ma pobierać dochód z góry i takowy oprocentowywać, a tém samém sta- rać się zwiększać kapitał na wykupno przezna- czony.–

5. I że całemu krajowi na tém zależy, ażeby propi- nacyjne prawo jako najprędzéj było wykupione więc uważam koniecznością, ażeby propinacya po odebra- niu w krajową administracyę przez publiczną li- cytacyę w każdym Powiecie oddziałami, a nawet po- jedynczemi wsiami była wypuszczana, ażeby tym sposobem jako największy dochód można osiągnąć a tém samém i kapitał wykupna mógł być zwię- kszanym.–

/.

6. Kapitał należący za wykupno Propinacii ma być wymierzony podług skali 16. to jest, dochód wyprowadzony przez komisię mnoży się przez 16 – bez potrącania jakichkolwiek podatków. –

7. Chcąc zainteresować wszystkich mieszkańców możnością wykupienia jako najprędszego prawa Propinacii, proponuję, ażeby po wypuszczaniu przez licytacye, za pośrednictwem organów krajowych – starając się o jak najkorzystniejsze wypuszczenie – przewyżka tym sposobem osiągnięta nad dochód obliczony podług fassii z lat 1863 – 4 – i 5. dzielono na trzy części:
a. jedna trzecia część przewyżki przydziela się do funduszu wykupna. –
b. druga trzecia część przewyżki przeznacza się na zakładanie banków hipotecznych w każdym Powiecie dla całej ludności tego powiatu – chcąc ją chronić okropnych następstw lichwy –
c. a jedną trzecią część przeznaczyć każdej gminie na wydatki gminne, gdyż mało która gmina posiada jakiś taki fundusz na mnogie wydatki z życiem autonomicznem połączone. –

8. Na wyższy dochód z propinacyi rachuję z pewnością z następujących przyczyn: –
a. ponieważ fassie okażą się w wielu miejscach niższemi od rzeczywistego Dochodu –
b. ponieważ wykupno potrwa między 20 do 23. lat, a zatem przez długi szereg lat, a więc ludność co raz więcej się wzmagająca przyczyni się nie mało do powiększenia dochodów. –
c. ponieważ ludność będzie zainteresowaną fundacyą Banków hipotecznych, i oddzieleniem jednej trzeciej części przewyżki na wydatki gminne, należy się spodziewać, że nadużyć mniej będzie się dopuszczała. –

9. Nim kapitał kto odbierze, pobierać będzie rentę czteroprocentową. –

10. Co roku nastąpi losowanie w miarę uzbieranego kapitału z dochodu – jednakowoż nie większemi kompleksami

/.

tylko pojedynczemi wsiami, ażeby tym sposobem losowanie sprawiedliwiej rozdzielać mogło fundusze zapasowe.

11. Po każdem wylosowaniu pojedynczych wsi obligacye dotyczącej wsi na propinacye wydane mają być wypłacone gotówką w trzy miesiące po dokonanym losowaniu. –

12. Po dokonanym wypłaceniu kapitału należącego się interessowanym Propinacye jeszcze przez trzy lata mają być wypuszczane przez licytacye a kapitał otrzymany ma być oddany dla wzmocnienia banków hipotecznych w każdym powiecie założonych, ażeby dla ludności została pożyteczna pamiątka z prawa, z którego tyle lat użytkowaliśmy. –

13. Gdyby mój projekt był przyjętym, pozwolę sobie później przedłożyć statuta Banków hipotecznych dla każdego Powiatu. –

14. Wszelkie pozostałości, jakieby się okazały po ostatecznem wylosowaniu wszystkich obligacyi propinacyjnych przypadają bankom hipotecznym w równym podziale na wszystkie Powiaty. –

15. Po zupełnym wykupnie Propinacyi i zaprowadzeniu banków hipotecznych w każdym Powiecie kraj będzie pobierać dochód licencyalny od wyszynków. –

16. (Tu się dodaje, że karczmy i karczemki pozostają nienaruszoną własnością dotychczasowych właścicieli.

Chomjakówka 15. Sierpnia 1868.

Walerian Podlewski
Poseł Czortkowski

Zarys projektu do ustawy znoszącej prawo propinacji.

§. 1.

Propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom bądź pojedynczym, bądź zbiorowym lub gminom, ma być wykupione w drodze wywłaszczenia, za wynagrodzeniem, które właścicielom prawa tego w obligacjach 5procentowych w wysokości równającej się dwudziesturazowemu czystemu rocznemu dochodowi wypłacone być winno. (p. §. 3.)

§. 2.

Po wywłaszczeniu propinacyjnego prawa wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków, staje się to prawo przedmiotem wolnego przemysłu i zarobkowania.

§. 3.

Kapitał wynagrodzenia, który stanowi dwudziestorazowy czysty roczny dochód (p. §. 1.), będzie przeciętnie z ostatnich sześciu lat po r. 1869 przez komisję powiatową (p. §. 4.) a w razie rekursu... przez komisję krajową (p. §. 5.), na podstawie kontraktów dzierżawnych, lub wiarogodnych rachunków i na podstawie fasji do wymiaru podatku dochodowego od propinacji obliczony.

§. 4.

Obliczenie czystego dochodu z prawa wyrobu i wyszynku, tudzież wymierzenie wynagrodzenia za nie, uskuteczni w każdym powiecie wybrana do tego komisja powiatowa, złożona z 5 członków,

z których jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, drugiego Wydział krajowy, trzeciego obierą dotychczasowi właściciele propinacji, czwartego zwierzchności gmin miejskich i wiejskich, zaś piątego wydział powiatowy.

§. 5.

Komisya krajowa złożoną będzie z 9 członków, z których sześciu obiera Sejm krajowy, jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, jednego c. k. lwowski sąd krajowy wyższy, jednego zaś Wydział krajowy.

§. 6.

Fundusze do opłacenia kuponów i do umorzenia kapitału jak równie potrzebne do przeprowadzenia wykupna stanowić będą: Opłaty konsumcyjne od napojów stanowiących przedmiot propinacji, nareście fundusze, które Sejm krajowy na ten cel w czasie trwania wykupna przekaże.

§. 7.

Komisja krajowa zajmie się przeprowadzeniem tej operacji finansowej celem puszczenia w obieg obligacyi 5procentowych ze względu najspieszniejszej wypłaty wynagrodzenia.

§. 8.

Komisji powiatowej przysługuje prawo udzialania konsensów, zaś Komisji krajowej prawo podzielenia kraju na okręgi, celem wydzierżawienia opłaty konsumcyjnej w drodze publicznej licytacji.

Lwów 20 Października 1869.

Józef Tyszkowski.

Nakładem Józefa Tyszkowskiego. Z drukarni „Dz. lw.“ Dr. H. Jasieńskiego.

Plan amortyzacyi kapitału 100 Zł, od którego płaci się ciągle 7% i 1% na amortyzacyę w półrocznych ratach

Półrocze	Kapitał		Prowizya		Amortyz.		Rata	Półrocze	Kapitał		Prowizya		Amortyz.		Rata
	Zł	ct	Zł	ct	Zł	ct									
1	100	.	3	50	.	50	4 Zł	25	81	68	2	86	1	14	4 Zł
2	99	50	3	48½	.	51½	"	26	80	54	2	82	1	18	"
3	98	98½	3	46½	.	53½	"	27	79	36	2	77½	1	22½	"
4	98	44	3	44½	.	55½	"	28	78	14½	2	73	1	27	"
5	97	88½	3	42½	.	57½	"	29	76	87½	2	69½	1	31½	"
6	97	31	3	40½	.	59½	"	30	75	56	2	64½	1	35½	"
7	96	71½	3	38½	.	61½	"	31	74	21½	2	60	1	40	"
8	96	10	3	36	.	63½	"	32	72	80½	2	55	1	45	"
9	95	47	3	34	.	66	"	33	71	35½	2	50½	1	50½	"
10	94	81	3	32½	.	68½	"	34	69	85	2	44	1	55	"
11	94	13½	3	29	.	70	"	35	68	30	2	39½	1	61½	"
12	93	42½	3	27½	.	73½	"	36	66	69½	2	33½	1	66½	"
13	92	69	3	24	.	75	"	37	65	2	2	27½	1	72½	"
14	91	94	3	22	.	78	"	38	63	30½	2	21	1	78	"
15	91	16	3	19½	.	81½	"	39	61	51½	2	15	1	85	"
16	90	35½	3	16½	.	83½	"	40	59	66½	2	9	.	91	"
17	89	51	3	13½	.	86½	"	41	57	75½	2	2	1	98	"
18	88	65½	3	10½	.	89½	"	42	55	77½	1	95	2	5	"
19	87	75	3	7	.	92	"	43	53	72½	1	88½	2	12½	"
20	86	83	3	4	.	96½	"	44	51	60	1	80	2	19	"
21	85	87½	3	½	.	99	"	45	49	41	1	73	2	27	"
22	84	87½	2	97½	1	3½	"	46	47	14	1	65	2	35	"
23	83	84	2	93	1	6	"	47	44	79	1	57	2	43	"
24	82	78	2	90	1	10	"	48	42	36	1	48	2	52	"

Rok roku	Pozostat		Prowizya		Amortyza		Rata
	zł	ct	zł	ct	zł	ct	
49	39	54½	1	39½	2	60½	4 zł
50	35	23	1	30	2	69	"
51	34	54	1	21	2	79	"
52	31	75	1	11	2	59	"
53	25	56	1	1½	2	99½	"
54	25	57½	.	90	3	9	"
55	22	77½	.	80	3	20½	"
56	19	57	.	65½	3	31	"
57	16	26	.	57	3	43	"
58	12	53	.	45½	3	55½	"
59	9	25½	.	32	3	67	"
60	5	60½	.	20	3	80½	"
61	1	80	.	6½	1	80	127 87

7% — 3% amortyzacyi gdzie dochód większy jest [illegible] 10%

Fredro

1000 — 100 ✓

	Procent	co zostaje na kapitał	reszta kapitału
1.	70	30	970
2.	67.90	32.10	937.90
3.	65.65.30	34.34.70	903.55.30
4.	63.24.92	36.75.08	866.80.28
5.	60.67.60	39.32.40	827.47.88
6.	57.92.36	42.07.64	785.40.24
7.	54.97.80	45.02.20	740.38.04
8.	51.82.66	48.17.34	692.20.70
9.	48.45.47	51.54.53	640.66.17
10.	44.84.62	55.15.38	585.50.79
11.	40.98.57	59.01.43	526.49.36
12.	36.85.43	63.14.57	463.34.79
13.	32.43.45	67.56.55	395.78.24
14.	27.70.46	72.29.54	322.48.70
15.	22.57.43	77.42.57	245.06.13
16.	17.15.42	82.84.58	162.21.55
17.	11.35.47	88.64.53	73.57.02
18.	5.14.99	94.85.01	

zostaje +21.27.99

jeżeli dochód z którego się o 8% / 7% – a 2% amortyzacja jeden z dochodu drugi z reszty zł

1000 – R. 90 –

	procent	na kapitał	zostaje
1.	70.	20.	980
2.	68.60	21.40	958.60
3	67.10.20	22.89.80	935.70.20
4	65.49.90	24 50.10	911.20.10
5	63.78.40	26.21.60	884.98.50
6	61 94.93	28.05.7	856.93.43
7	59.98.58	30.01.42	826 92.1
8	57.88.44	32.11.56	794.80.45
9	55.63.67	34.36.33	760.44.12
10	5323.08	36.76.92	723.67.20
11	5065.69	39.34.31	684.32.89
12	4790.31	42.09.69	642.23.20
13	44.95.61	45.04.39	597.18.81
14	41 80 33	48.19.67	548.99.14
15	38.42.93	51.57.07	497.42.7
16	34.81.94	55.18.6	442.24.1
17	3095.68	60.04.32	382.19.[illegible]
18	26.75.40.	~~63.09.60~~ 63.24.60	318.95
	22.32.65	67.67.35	251.27
19.	17.58.96	72.40.4	178.87.
20	12.52.16	77.47.84	101.39
21	7.09.80	82.90.20	18.49.
22			

7% 1½ % amortyzacya [illegible] [illegible] Kapitału 0 2 % —

			na	na Kapitał		zostaje
ooo f … 1.	85	1	70	15	~~985~~	985
2.	85	2	68.95	16.5	~~969 .95~~	968.95
3	85	3	67 82.65	17.17.35		951.77.65
		4	66.62.46	18.37.54		933.40.11
		5	65.33.80	~~68.~~ 19.86.20		913.73.91
		6	63.96.18	21.03.82		892.70.9
		7	62.58.97	~~4.41.~~ 22.41.3		870.29.6
		8.	60.92.10	24 07.90		846.21.16
		9.	59.05.47	25.94.53		820.26.63
		10.	57.41.89	27.58.11		792.68.52
		11.	55.48.83	29.51.17		763.17.35
		12	53.42.19	31.57.81		731.59.54
		13	51.21.20	33.78.80		697.80.74
		14	48.84.67	36.15.33		661.65.41
		15	46.31.55	38.68.45		622.96.96
		16.	43.58.79	41.41.21		581.55.75
		17	40.70.92	44.29.8		537.26.67
		18	37.60.89	47.39.11		489.87.56
		19	34.29.16	50.70.84		439.16.72
		20	30.74.19	54.25.81		384.90.91
		21	26.94.37	58.05.63		326.85.28
		22	22.87.95	62.12.5		264.73.23
		23	18.53.11	66.46.89		198.26.34
		24	13.87.82	71.12.18		127.13.16
		25	8.89.98	76.10.2		51.04.14
		½ 26	3.57.28	81.42.72	zostaje +	30.48.58

100. 6½% 1%

Rata	Kapitał zł.	kr.	Procent zł	kr.	Amort: zł.	kr.	Razem zł.	kr.	Rata	Kapitał zł.	kr.	Procent zł.	kr.	Amort. złr.	kr.	Razem zł.	kr.
1	100	.	3	25	.	50	3	75	33	72	46	2	35	1	40	3	75
2	99	50	3	23	.	52	3	75	34	71	06	2	31	1	44	3	75
3	98	98	3	21	.	54	3	75	35	69	62	2	26	1	49	3	75
4	98	44	3	19	.	56	3	75	36	68	13	2	21	1	54	3	75
5	97	88	3	18	.	57	3	75	37	66	59	2	16	1	59	3	75
6	97	31	3	16	.	59	3	75	38	65	.	2	11	1	64	3	75
7	96	72	3	14	.	61	3	75	39	63	36	2	06	1	69	3	75
8	96	11	3	12	.	63	3	75	40	61	67	2	-	1	75	3	75
9	95	48	3	10	.	65	3	75	41	59	92	1	94	1	83	3	75
10	94	83	3	08	.	67	3	75	42	58	09	1	89	1	86	3	75
11	94	16	3	06	.	69	3	75	43	56	23	1	83	1	92	3	75
12	93	47	3	03	.	72	3	75	44	54	31	1	77	1	98	3	75
13	92	75	3	01	.	74	3	75	45	52	33	1	70	2	05	3	75
14	92	01	2	99	.	76	3	75	46	50	28	1	63	2	12	3	75
15	91	25	2	96	.	79	3	75	47	48	16	1	57	2	18	3	75
16	90	46	2	94	.	81	3	75	48	45	98	1	49	2	26	3	75
17	89	65	2	91	.	84	3	75	49	43	72	1	42	2	33	3	75
18	88	81	2	89	.	86	3	75	50	41	39	1	35	2	40	3	75
19	87	95	2	86	.	89	3	75	51	38	99	1	27	2	48	3	75
20	87	06	2	83	.	92	3	75	52	36	51	1	19	2	56	3	75
21	86	14	2	80	.	95	3	75	53	33	95	1	10	2	65	3	75
22	85	19	2	77	.	98	3	75	54	31	30	1	02	2	73	3	75
23	84	21	2	74	1	01	3	75	55	28	57	.	93	2	82	3	75
24	83	20	2	70	1	05	3	75	56	25	75	.	84	2	91	3	75
25	82	15	2	67	1	08	3	75	57	22	84	.	74	3	01	3	75
26	81	07	2	64	1	11	3	75	58	19	83	.	64	3	11	3	75
27	79	96	2	60	1	15	3	75	59	16	72	.	54	3	21	3	75
28	78	81	2	56	1	19	3	75	60	13	51	.	44	3	31	3	75
29	77	62	2	52	1	23	3	75	61	10	20	.	33	3	42	3	75
30	76	39	2	48	1	27	3	75	62	6	78	.	22	3	53	3	75
31	75	12	2	44	1	31	3	75	63	3	25	.	11	3	25	3	36
32	73	81	2	40	1	35	3	75									

Plan umorzenia

Kapitału 100 Zł. płacąc 3 1/2 % prowizyi, a 1 1/3 % na umorzenie w równych ratach.

Półrocze	Kapitał Zł	Kapitał Ct	Prowizya Zł	Prowizya Ct	Umorzenie Zł	Umorzenie Ct	Rata Zł	Rata Ct
1	50		1	75	.	4/6. 66	2	4/6 41
2	49	2/4 33	1	3/. 72	.	2/. 69	"	"
3	48	64	1	2/. 70	.	12/. 71	"	"
4	47	4/. 92	1	4/ 67	.	74	"	"
5	47	4/. 18	1	65	.	4 76	"	"
6	46	42	1	3/ 62	.	./. 79	"	"
7	45	3/ 62	1	5/ 59	.	15/ 81	"	"
8	44	81	1	57	.	4/. 84	"	"
9	43	2/. 96	1	53	.	4/. 87	"	"
10	43	4 8	1	51	.	4/. 90	"	"
11	42	18	1	4/ 47	.	94	"	"
12	41	24	1	3/ 44	.	./. 97	"	"
13	40	3/. 26	1	41	1	4/. .	"	"
14	39	./. 26	1	3/. 37	1	./. 4	"	"
15	38	22	1	34	1	4/. 7	"	"
16	37	2/. 14	1	30	1	4 11	"	"
17	36	4/. 2	1	26	1	4/. 15	"	"
18	34	87	1	2/. 22	1	2/. 19	"	"
19	33	4/. 67	1	18	1	4/ 23	"	"
20	32	44	1	3/. 13	1	1/. 28	"	"
21	31	5 15	1	9	1	4/. 32	"	"
22	29	1. 83	1	3/. 4	1	./. 37	"	"
23	28	46	.	4/. 90	1	42	"	"
24	27	4	.	14/ 94	1	47	"	"
25	25	57	.	3/. 80	1	1/. 52	"	"
26	24	3/. 4	.	3/. 84	1	./. 57	"	"
27	22	4/6 47	.	79	1	4/6 62	2	4/6. 41
28	20	85	.	73	1	4/. 68	"	"
29	19	2/. 16	.	./. 67	1	4/. 74	"	"
30	17	4/ 41	.	61	1	4/. 80	"	"
31	15	61	.	55	1	4/ 86	"	"
32	13	2/. 74	.	2/. 48	1	4/. 93	"	"
33	11	81	.	3/ 41	2	./. .	"	"
34	9	5/. 80	.	4/. 34	2	7	"	"
35	7	5/. 73	.	./. 27	2	3/ 14	"	"
36	5	2/. 59	.	4/. 19	2	22	"	"
37	3	2/. 37	.	12	2	4. 29	"	"
38	1	4/. 7	.	4/. 3	1	4/. 7	1	2/6 11

Plan amortyzacyi kapitału 100 Zł od którego płaci się ciągle 7% i 1% na amortyzacyę.

Rok	Kapitał	7% prowizya	1% amortyzacya		Ogólna wypłata wciągu roku
1.	100	7%	1%	=	8 Zł
2	99	6·93	1·07	=	8 "
3	97·93	6·85½	1·14½	=	8 "
4	96·78	6·77½	1·22½	=	8 "
5	95·56	6·69	1·31	=	8 "
6	94·25	6·60	1·40	=	8 "
7	92·85	6·50	1·50	=	8 "
8	91·35	6·39	1·61	=	8 "
9	89·74	6·28	1·72	=	8 "
10	88·2	6·16	1·84	=	8 "
11	86·18	6·3	1·97	=	8 "
12	84·21	5·89	2·11	=	8 "
13	82·10	5·75	2·25	=	8 "
14	79·85	5·59	2·41	=	8 "
15	77·44	5·42	2·58	=	8 "
16	74·86	5·24	2·76	=	8 "
17	72·10	5·5	2·95	=	8 "
18	69·15	4·84	3·16	=	8 "
19	65·99	4·62	3·38	=	8 "
20	62·61	4·38	3·62	=	8 "
21	58·99	4·13	3·87	=	8 "
22	55·12	3·86	4·14	=	8 "
23	50·98	3·57	4·43	=	8 "
24	46·55	3·26	4·74	=	8 "
25	41·81	2·92	5·8	=	8 "
26	36·73	2·57	5·43	=	8 "
27	31·30	2·19	5·81	=	8 "
28	25·49	1·78	6·22	=	8 "
29	19·27	1·35	6·65	=	8 "
31	12·62	·88	7·12	=	8 "
31	5·50	·38	7·62	=	8 "

prosze o ~~wy~~ obliczenie
w gotowych ratach

Zarząd [illegible]

Skrzyński

Przyjmuję jako dane, do których zastósować się należy

Potrzebę i konieczność jak najrychlejszego wykupna prawa propinacji tj. wykupna wyłącznego prawa wyrobu i wyszynku wszystkich napojów spirytusowych przysługującego czy to właścicielom dóbr tabularnych, czyli też innym bądź pojedyńczym bądź zbiorowym osobom.

Jeżeli wywłaszczenie dzisiejszych prawnych właścicieli prawa propinacji ani kosztem Państwa ani kosztem kraju z przyczyn wszystkim wiadomych uskutecznionem być nie może, to nie pozostaje inny środek przeprowadzenia wykupna, jak ten, aby uprawnieni sami wspólnym dochodem propinacyjnym wykupno to doprowadzili do skutku.

Gdy dochód z prawa propinacji ma być jedynym funduszem, z którego spłacone być mają tak kapitał amortyzacyjny jako też należąca się od niego renta, jest więc niezbędną koniecznością aby ten dochód utrzymany został w całej dzisiejszej swojej rozciągłości, aż do czasu zupełnego przeprowadzenia wykupna. Dla tego koniecznym warunkiem przedłożonego projektu jest zagwarantowanie przez kraj przyznanego uprawnionym kapitału propinacyjnego z jednej strony, z drugiej zaś utrzymanie kraju przy prawie i dochodach propinacyjnych aż do czasu, w którym temi dochodami będzie mógł wypłacić całą należytość propinacyjną.

Sprawa ta, która niezaprzeczenie wielką ma doniosłość tak społeczną jak i ekonomiczną, a przeto według tego, jak zostanie załatwiona

twiona, korzystnie lub zgubnie na cały dalszy rozwój gospodarstwa krajowego wpłynąć może, dotyka tak dobrze kraju całego a nawet i interesów Państwa jak i uprawnionych. Dla tego w każdym do tej sprawy odnoszącym się projekcie wzgląd mieć należy tak na prawa prywatne jak i na interes kraju i Państwa.

*

Zarysy projektu do wykupna prawa propinacji.

1. Prawo propinacji /: w swej wyżokreślonej rozciągłości:/ będzie wykupionem w drodze wywłaszczenia.

2. Dotychczasowi właściciele prawa propinacji otrzymają kapitał wykupna wyrównywający 16 razowemu rocznemu czystemu dochódowi z prawa wyszynku /: nie strącając podatków, które dziś 13½ % wynoszą :/.
Jako czysty roczny dochód z prawa wyszynku uważanem będzie przecięcie z trzechletniego czystego rocznego dochodu z tegoż prawa przyjętego w latach 1863 1864. i 1865 za podstawę do wymiaru podatku dochodowego.

3. Na tej podstawie czysty roczny dochód z prawa wyszynku obliczy i według niego kapitał wymierzy wysadzona do tej sprawy komisja krajowa, z pozostawieniem jednak uprawnionym do pewnego oznaczonego czasu prawa reklamacji i po poprzedniem zasięgnięciu zdania komisji powiatowej. Przeciw ostatecznemu orzeczeniu komisji krajowej a w szczególności przeciw wymierzeniu kapitału wykupna nie będzie dopuszczona żadna reklamacja ani zażalenie.

4. Po ogłoszeniu przez Wydział krajowy w dzienniku Ust. kr. że kapitał wykupna za prawo propinacji wymierzony został w całym kraju, będzie kapitał ten w księgach hipotecznych w stanie czynnym uwidoczniony i odtąd pocznie płynąć 4% towa renta od takowego na rzecz uprawnionych, równocześnie zaś przejdzie wyłączne prawo propinacji w całej dzisiejszej swej prawnej rozciągłości na własność kraju Królestwa Galicji i Lodomerji wraz z Wielkiem księstwem Krakowskiem.

Zarysy projektu do wykupna prawa propinacyi.

1. Prawo propinacyi będzie wykupionem w drodze wywłaszczenia.—

2. Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi otrzymają kapitał wykupna, wyrównywający 16razowemu rocznemu czystemu dochodowi z prawa wyszynku (nie strącając podatków, które dziś 13½% wynoszą). Jako czysty roczny dochód z prawa wyszynku uważanym będzie przecięcie z trzechletniego czystego rocznego dochodu z tegoż prawa, przyjętego w latach 1863, 1864 i 1865 za podstawę do wymiaru podatku dochodowego.

3. Na tej podstawie czysty roczny dochód z prawa wyszynku obliczy i według niego kapitał wymierzy wysadzona do tej sprawy komisya krajowa, z pozostawieniem jednak uprawnionym do pewnego oznaczonego czasu prawa reklamacyi, i po poprzednim zasięgnięciu zdania komisyi powiatowej. Przeciw ostatecznemu orzeczeniu komisyi krajowej, a w szczególności przeciw wymierzeniu kapitału wykupna, nie będzie dopuszczoną żadna reklamacya, ani zażalenie.—

4. Po ogłoszeniu przez Wydział krajowy w dzienniku ust. kraj., że kapitał wykupna za prawo propinacyi wymierzony został w całym kraju, będzie kapitał ten w księgach hypotecznych w stanie czynnym uwidoczniony, i od tąd pocznie płynąć 4% renta od takowego na rzecz uprawnionych, równocześnie zaś przejdzie wyłączne prawo propinacyi w całej dzisiejszej swej prawnej rozciągłości na własność kraju Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem księstwem Krakowskiem.—

5. Każdy dotychczasowy właściciel prawa propinacyi będzie miał prawo pierwszeństwa do zadzierżawienia tegoż we własnym majątku, za opłatą czynszu równego dochodowi, według którego kapitał wykupna wymierzonym mu został, a to w dwóch równych półrocznych ratach z góry opłacanych. Wciągu tej dzierżawy winien będzie sam od niej podatek zarobkowy i dochodowy opłacać, lecz jak długo w ten sposób podatki te opłacane będą, ma być renta od kapitału wolną od wszelkiego podatku.—

Każdy właściciel ma złożyć oświadczenie, czy i na jak długo chce z przyznanego mu prawa pierwszeństwa korzystać. Jeżeli się oświadczy, iż ugodę dzierżawną chce zawrzeć na cały czas aż do zupełnego przeprowadzenia wykupna w całym kraju, to mu z wyżokreślonego czynszu każdego roku 5% potrącony zostanie. W razie zaś odmownej odpowiedzi prawo propinacyi w majątku jego wydzierżawione będzie w drodze licytacyi, przyczem jednakowoż każdy z dzisiejszych właścicieli tego prawa będzie miał prawo pierwszeństwa do dzierżawy.—

6. Cały kapitał wykupna stanowić będzie integralną część dóbr tabularnych, będzie zaś reprezentowany w obligacyach opierających na pewne kwoty, zaopatrzonych liczbami bieżącemi i w tej formie w tabuli uwidocznionym zostanie. Obligacye te będą każdego roku w kwocie wyrównywającej każdoczesnemu funduszowi amortyzacyjnemu, losowane, a wylo-

sowane gotówką spłacone, która do rąk uprawnionych wypłaconą, lub jeżeli prawa trzecich osób tego nie dozwolą, do właściwego Depozytu złożoną będzie.

7) Cały kraj królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, ręczy uprawnionym za wypłatę kapitału wykupna za prawo propinacyi.-

8) W celu przeprowadzenia spłaty przyznanego uprawnionym kapitału wykupna utworzony będzie pod nadzorem Wydziału krajowego a pod bezpośrednim zarządem krajowej komisyi wykupna osobny fundusz umorzenia.

Do kasy tej komisyi wpływać będą na rzecz funduszu umorzenia wszystkie dochody z prawa propinacyi pochodzące, i z tejże kasy wypłacane także będą renty należące się od kapitału wykupna. Komisya krajowa pod zwierzchniczym nadzorem Wydziału krajowego zajmie się fruktyfikacyą wpływających do jej kasy funduszów.-

9) Spłata kapitału wykupna rozpocznie się w rok po przejściu prawa wyszynku na własność kraju i odbywać się będzie co roku w miarę zasobów funduszów umorzenia.-

10) Przeprowadzenie wykupna prawa propinacyi porucza się osobnej w tym celu wyznaczonej komisyi krajowej pod zwierzchniczym nadzorem Wydziału krajowego.-

11) Wydział krajowy, a względnie komisya krajowa, upoważnione są żądać wszelkiego współdziałania od Wydziałów powiatowych tak przy wymiarzaniu kapitału wykupna jak i przy zarządzie w danym razie odebranego prawa wyszynku.-

12) C. k. Władze rządowe w królestwie Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, użyczą Wydziałowi krajowemu i jego organom wszelkiej pomocy do przeprowadzenia i wykonania postanowień ustawy o wykupnie prawa propinacyi.-

13) Po całkowitej spłacie przyznanego uprawnionym kapitału propinacyjnego, prawo propinacyi jako monopol prywatny ustaje, a stanie się przedmiotem wolnego zarobkowania, które w drodze opodatkowania będzie mógł być obciążony na rzecz kraju lub gmin i powiatów.-

Ułożony na podstawie tych zasad plan umorzenia udowadnia, iż prawo propinacyi najdalej w 25, a przy pomyślnych okolicznościach i w 20. latach może być spłacone.-

Ludwik Skrzyński.

III

Według mego projektu jak był ogłoszony:

100 - 0 = 100 x 16 = 1600. Renta 4% = 64 złr.

Uprawniony więc miałby:

A. Przed spłatą kapitału:

a. Rentę czystą . . . . 64 złr.
b. wrazie stałej dzierżawy opuszczenie . 5 „
razem . . . 69 .

c i możebny zysk z podwyżki dochodu propinacyjnego nad 95 f. która jest prawdopodobna, przy silniejszem obwarowaniu monopolu Krajowego /: aniżeli dotąd było przy prywatnym charakterze tego monopolu :/

B. Po spłacie:

W gotówce . . . . 1600 f.

i cały możebny zysk wyżej pod c. wykazany aż do przeprowadzenia wykupna w całym Kraju.

Dalsze korzyści niedające się ująć w pewne liczby lecz niewątpliwe są następujące:

1. Właściciel otrzymuje cały kapitał wymierzony /: w gotówce :/.
2. Żadnej nie przyjmuje gwarancji i żadnego ryzyka, gdyż jako dzierżawca nie może być tak bezwzględnie pociągnięty do opłaty czynszu jak posiadacz /: według projektu Wydziału :/ pociągany będzie musiał być do opłaty 1% na amortyzację.
3. Amortyzacja całego kapitału dokonaną będzie najpóźniej w 25 latach, a przy pomyślnej fruktyfikacji może i w 22 latach.

Skrzyński.

II.

Według mego projektu:

Chcąc tu zrobić porównawcze zestawienie, muszę przyjąć ten sam mnożnik co Wydział.

100 - 0 = 100 X 20 = 2000. Renta 4%	=	80 f
strąciwszy 10% podatku dochodowego	-	8 f
czysta renta	-	72 f
oprócz tego opuszcza się w razie stałej dzierżawy 5%		5 f
razem	.	77 f

Dalszego zysku nad 100 f nie obliczam, chociaż zważywszy silniejsze obwarowanie monopolu krajowego niezawodnie będzie.

Rezultat dla uprawnionego:

za 100 f dochodu odbierze kapitału 2000 f gotówką, a zanim to odbierze ma dochód 77 f z pewnością /: za 100 f dawnego :/ a prawdopodobnie, jeżeli nie 100 f, to 85-90 f za sto dawnego dochodu.

Gwarancją ma kraju, sam nic nie poręczając i nic nie ryzykując. ~

37.	20.778	359.462
38.	16.599	287.161
39.	12.254	212.004
40.	7.739	133.877
41.	3.044	52.666

W powyższy sposób amortyzuje się kapitał za propinację w 41 latach fruktyfikując ów 1% na spłatę propinacji po 5% całorocznie.

Przeprowadzona tu amortyzacja składa się z 3 czynników:

1º z całego 1% od kapitału resztującego do amortyzowania
2º z całych 5% od tej 1% raty i
3º z całego odkupionego dochodu propinacyjnego.

Zważywszy, że całoroczna 5% fruktyfikacja rat nie da się uskutecznić, dalej że w powyższej amortyzacji nie uwzględniono wcale kosztów administracji od odebranych na własny rachunek propinacyi które zwłaszcza z początku 10% i więcej a w przecięciu do 5% wyniosą, amortyzacja propinacji znacznie się przedłuży nad lat 41 - może do 50^ciu^

W takim wypadku należy z niejaką pewnością przypuścić, że dochody propinacji przechodzące w ręce Kraju z upływem dłuższego czasu znacznie upadną, a im dłużej amortyzacja trwać będzie tem bardziej prawdopodobnie zmniejszać się będą, - co amortyzację znowu na czas nieobliczony przedłużyć może.

Jeżeli zaś według wniosku wydziału krajowego preliminowana fruktyfikacja wpływających rat amortyzacyjnych po 4% przyjętą będzie, wtedy przybywa jeszcze jeden czynnik przedłużający amortyzację może do lat 60^ciu^ zwłaszcza że fruktyfikacja powtarzać się będzie od pół do pół roku przyczem i małą utratę czasu uwzględnić wypada.

Skrzyński.

Alegat I.

Według projektu wydziałowego.

Fasjonowana renta propinacyjna podatki kapitał do indemnizowania

Złr. 100.000 mniej Złr. 13.500 = Złr 86.500 x 20 = Złr 1,730.000

		renta		kapitał
1.	"	1.050 indemn. propin.	Na amortyzację 1% f 17.300 roczna fruktyfik. 5% " 865	" 18.165
2	"	98.950 reszta renty niewykup.	reszta kapitału	" 1,711.835
3		97.858		1,692.952
4.		96.724		1,673.324
5.		95.545		1,652.920
6.		94.318		1,631.711
7.		93.044		1,609.663
8.		91.720		1,586.745
9.		90.909		1,562.722
10.		88.934		1,538.450
11.		87.440		1,512.742
12.		85.895		1,485.976
13.		84.288		1,458.172
14.		82.605		1,429.270
15.		81.459		1,409.216
16.		79.647		1,378.371
17.		77.832		1,346.316
18.		75.897		1,313.022
19.		73.895		1,278.383
20.		71.814		1,242.383
21.		69.639		1,204.962
22.		67.402		1,166.048
23.		65.065		1,125.617
24.		62.635		1,083.579
25.		60.108		1,039.880
26		57.483		994.454
27.		54.759		947.335
28.		51.922		898.254
29.		48.973		847.234
30.		45.909		794.221
31.		42.722		739.093
32.		39.409		681.788
33.		35.966		622.218
34.		32.387		560.295
35.		28.666		495.927
36.		24.799		429.016

Alegat II.

Plan umorzenia długu propinacyjnego.

Kapitał dłużny 48.000 000 zł. w. a. *)

	I rata 1° Stycznia.	Odsetki do 1° lipca 4% (2% ½ roczn.)	zatem Kapitał 1° lipca	Kupon płatny 1° lipca	zatem pozostaje Kapitał 1° lipca	II rata 1° lipca	zatem Kapitał 1° lipca	odsetki do 1° stycznia 4% (2% ½ roczn.)	zatem Kapitał 1° stycznia	Kupon płatny 1° stycznia	zatem pozostaje Kapitał 1° stycznia	Dług.	Po zapłaceniu amortyzacji pozostaje dług.
1.	1,500.000	30,000	1,530,000	960.000	570.000	1,500.000	2,070.000	41.400	2,111.400	960.000	1,151.400	48,000.000	46,848.600
2.	1,500.000	30.000	1,530.000	936.972	593.028	1,500.000	2,093.028	41.861	2,134.889	936.972	1,197.917	46,848.600	45,650.683
3.	1,500,000	30,000	1,530.000	913.014	616.986	1,500.000	2,116.986	42.340	2,159.326	913.014	1,246.312	45,650.683	44,404.371
4.	1,500.000	30.000	1,530.000	888.087	641.913	1,500.000	2,141.913	42.838	2,184.751	888.087	1,296.664	44,404.371	43,107.707
5.	1,500.000	30,000	1,530.000	862.154	667.846	1,500.000	2,167.846	43.357	2,211.203	862.154	1,349.049	43,107.707	41,758.658
6.	1,500,000	30,000	1,530.000	835.173	694.827	1,500.000	2,194.827	43.896	2,238.723	835.173	1,403.550	41,758.658	40,355.108
7.	1,500.000	30,000	1,530.000	807.102	722.898	1,500.000	2,222.898	44.458	2,267.356	807.102	1,460.254	40,355.108	38,894.854
8.	1,500.000	30.000	1,530.000	777.897	752.103	1,500.000	2,252.103	45.042	2,297.145	777.897	1,519.248	38,894.854	37,375.606
9.	1,500.000	30.000	1,530.000	747.512	782.488	1,500.000	2,282.488	45.650	2,328.138	747.512	1,580.626	37,375.606	35,794.980
10.	1,500.000	30.000	1,530.000	715.900	814.100	1,500.000	2,314.100	46.282	2,360.382	715.900	1,644.482	35,794.980	34,150.498
11.	1,500.000	30.000	1,530.000	683.010	846.990	1,500.000	2,346.990	46.940	2,393.930	683.010	1,710.920	34,150.498	32,439.578
12.	1,500.000	30.000	1,530.000	648.792	881.208	1,500.000	2,381.208	47.624	2,428.832	648.792	1,780.040	32,439.578	30,659.538
13.	1,500.000	30.000	1,530.000	613.191	916.809	1,500.000	2,416.809	48.336	2,465.145	613.191	1,851.954	30,659.538	28,807.584
14.	1,500.000	30.000	1,530.000	576.152	953.848	1,500.000	2,453.848	49.077	2,502.925	576.152	1,926.773	28,807.584	26,880.811
15.	1,500.000	30.000	1,530.000	537.616	992.384	1,500.000	2,492.384	49.848	2,542.232	537.616	2,004.616	26,880.811	24,876.195
16.	1,500.000	30.000	1,530.000	497.524	1,032.476	1,500.000	2,532.476	50.650	2,583.126	497.524	2,085.602	24,876.195	22,790.593
17.	1,500.000	30.000	1,530.000	455.812	1,074.188	1,500.000	2,574.188	51.484	2,625.672	455.812	2,169.860	22,790.593	20,620.733
18.	1,500.000	30.000	1,530.000	412.415	1,117.585	1,500.000	2,617.585	52.352	2,669.937	412.415	2,257.522	20,620.733	18,363.211
19.	1,500.000	30.000	1,530.000	367.264	1,162.736	1,500.000	2,662.736	53.254	2,715.990	367.264	2,348.726	18,363.211	16,014.485
20.	1,500.000	30.000	1,530.000	320.290	1,209.710	1,500.000	2,709.710	54.194	2,763.904	320.290	2,443.614	16,014.485	13,570.871
21.	1,500.000	30.000	1,530.000	271.417	1,258.583	1,500.000	2,758.583	55.172	2,813.755	271.417	2,542.338	13,570.871	11,028.533
22.	1,500.000	30.000	1,530.000	220.571	1,309.429	1,500.000	2,809.429	56.189	2,865.618	220.571	2,645.047	11,028.533	8,383.486
23.	1,500.000	30.000	1,530.000	167.670	1,362.330	1,500.000	2,862.330	57.247	2,919.577	167.670	2,751.907	8,383.486	5,631.579
24.	1,500.000	30.000	1,530.000	112.632	1,417.368	1,500.000	2,917.368	58.347	2,975.715	112.632	2,863.083	5,631.579	2,768.496
25.	1,500.000	30.000	1,530.000	55.370	1,474.630	1,293.866	2,768.496	55.370	2,823.866	55.370	2,768.496	2,768.495	.

*) Dochód 3,000.000 × 16 = 48,000.000.

Skrzyński

I.

Według projektu wydziałowego.

A. Przed spłatą kapitału:

/: 100 - 13 f 50 k. = 86 f 50 k. × 20 = 1730 Złr. :/

uprawniony więc ma:

a 100 - b 13 f 60 k. /: może i więcej :/ - c 17 f 30 k. = d 69 f 20 k.

czysty dochód 69 Zł. 20 k. /: maximum zważywszy b :/ i możebny zysk przy podwyższeniu dochodu propinacyjnego nad 100 Złr /: a :/.

B. Po spłacie kapitału:

otrzymuje w kapitale 1730 Złr. ani renty, ani dochodu już nie ma, a że do przeprowadzenia wykupna według tego projektu potrzeba będzie 40-50 lat /: jak alegat I :/ wypływają więc dalsze niekorzyści z projektu wydziałowego niewątpliwe, lecz niedające się pewnemi liczbami oznaczyć; niekorzyści te są:

Uprawniony jako przymusowy posiadacz /: bez opłaty czynszu :/ prawa propinacji wszystkie złe szanse jakie to prawo, czyli raczej dochód spotkać mogą w ciągu 40-50 lat ponosi sam bez możebnego regresu owszem z bezwzględnym obowiązkiem opłacania 1% od kapitału wymierzonego. Jeżeliby więc n. p. dochód spadł ze 100 f na 50 f to uprawniony opłacając 6 f 75 k. /: od 50 f :/ podatków - a 17 f 30 k /: 1% od Kapitału :/ na umorzenie, opłacałby 24 f 5 k. - a przeto pozostałoby mu ze 100 Złr. dawnego dochodu 25 f 95 k. i ten stosunek mógłby trwać dla niektórych przez lat 40.

Jeżelibyśmy usunęli z projektu wydziałowego licytację in minus to amortyzacja mogłaby się przedłużyć do lat 60. Aleg. I.

Przyjmuję, jako dane, do których zastosować się należy

Potrzebę i konieczność jak najrychlejszego wykupna prawa propinacji tj. wykupna wyłącznego prawa wyrobu i wyszynku wszystkich napojów spirytusowych przysługującego czy to właścicielom dóbr tabularnych, czyli też innym bądź pojedynczym bądź zbiorowym osobom.

Jeżeli wywłaszczenie dzisiejszych prawnych właścicieli prawa propinacji ani kosztem Państwa ani kosztem kraju z przyczyn wszystkim wiadomych uskutecznionem być nie może, to nie pozostaje inny środek przeprowadzenia wykupna, jak ten, aby uprawnieni sami wspólnym dochodem propinacyjnym wykupno to doprowadzili do skutku.

Gdy dochód z prawa propinacji ma być jedynym funduszem, z którego spłacone być mają tak kapitał amortyzacyjny jako też należąca się od niego renta, jest więc niezbędną koniecznością, aby ten dochód utrzymany został w całej dzisiejszej swojej rozciągłości, aż do czasu zupełnego przeprowadzenia wykupna. Dla tego koniecznym warunkiem przedłożonego projektu jest zagwarantowanie przez kraj przyznanego uprawnionym kapitału propinacyjnego z jednej strony, z drugiej zaś utrzymanie kraju przy prawie i dochodach propinacyjnych aż do czasu, w którym temi dochodami będzie mógł wypłacić całą należytość propinacyjną.

Sprawa ta, która niezaprzeczenie wielką ma doniosłość tak społeczną jak i ekonomiczną, a przeto według tego, jak zostanie zała-

twiona, korzystnie lub zgubnie na cały dalszy rozwój gospodarstwa krajowego wpłynąć może, dotyka tak dobrze kraju całego a nawet i interesów Państwa jak i uprawnionych. Dla tego w każdym do tej sprawy odnoszącym się projekcie wzgląd mieć należy tak na prawa prywatne jak i na interes kraju i Państwa.

*

Zarysy projektu do wykupna prawa propinacji.

1. Prawo propinacji /: w swej wyżokreślonej rozciągłości:/ będzie wykupionem w drodze wywłaszczenia.

2. Dotychczasowi właściciele prawa propinacji otrzymają kapitał wykupna wyrównywający 16 razowemu rocznemu czystemu dochodowi z prawa wyszynku /: nie strącając podatków, które dziś 13½ % wynoszą :/.
Jako czysty roczny dochód z prawa wyszynku uważanem będzie przecięcie z trzechletniego czystego rocznego dochodu z tegoż prawa przyjętego w latach 1863 1864. i 1865 za podstawę do wymiaru podatku dochodowego.

3. Na tej podstawie czysty roczny dochód z prawa wyszynku obliczy i według niego kapitał wymierzy wysadzona do tej sprawy komisja krajowa, z pozostawieniem jednak uprawnionym do pewnego oznaczonego czasu prawa reklamacji i po poprzedniem zasięgnięciu zdania komisji powiatowej. Przeciw ostatecznemu orzeczeniu komisji krajowej a w szczególności przeciw wymierzeniu kapitału wykupna nie będzie dopuszczoną żadna reklamacja ani zażalenie.

4. Po ogłoszeniu przez Wydział krajowy w dzienniku Ust. kr. że kapitał wykupna za prawo propinacji wymierzony został w całym kraju, będzie kapitał ten w księgach hipotecznych w stanie czynnym uwidoczniony i odtąd pocznie płynąć 4% towa renta od takowego na rzecz uprawnionych, równocześnie zaś przejdzie wyłączne prawo propinacji w całej dzisiejszej swej prawnej rozciągłości na własność kraju Królestwa Galicji i Lodomerji wraz z Wielkiem księstwem Krakowskiem.

5. Każdy dotychczasowy właściciel prawa propinacji będzie miał prawo pierwszeństwa do zadzierżawienia tejże w własnem majątku, za opłatą czynszu równego dochodowi według którego kapitał wykupna wymierzonym mu został, a to w dwóch równych półrocznych ratach z góry opłacanych. W ciągu tej dzierżawy winien będzie sam od niej podatek zarobkowy i dochodowy opłacać; lecz jak długo w ten sposób podatki te opłacane będą, ma być renta od kapitału wolną od wszelkiego podatku.

Każdy właściciel ma złożyć oświadczenie czy i na jak długo chce z przyznanego mu prawa pierwszeństwa korzystać, jeżeli się oświadczy, iż ugodę dzierżawną chce zawrzeć na cały czas aż do zupełnego przeprowadzenia wykupna w tirażu, to mu z wyż określonego czynszu każdego roku 5% potrącony zostanie. Wrazie zaś odmownej odpowiedzi prawo propinacji w majątku jego wydzierżawione będzie w drodze licytacji, przyczem jednakowoż każdy z dzisiejszych właścicieli tego prawa będzie miał prawo pierwszeństwa do dzierżawy.

6. Cały kapitał wykupna stanowić będzie integralną część dóbr tabularnych, będzie zaś reprezentowany w obligacjach opiewających na pewne kwoty, zaopatrzonych liczbami bieżącemi i w tej formie w tabuli uwidocznionym zostanie. Obligacje te będą każdego roku w kwocie wyrównywającej każdoczesnemu funduszowi amortyzacyjnemu losowane, a wylosowane gotówką spłacone, która do rąk uprawnionych wypłaconą lub jeżeli prawa trzecich osób tego nie dozwolą do właściwego depozytu złożoną będzie.

7. Cały kraj Królestwa Galicji i Lodomerji wraz z Wielkiem księstwem Krakowskiem ręczy uprawnionym za wypłatę kapitału wykupna za prawo propinacji.

8. W celu przeprowadzenia spłaty przyznanego uprawnionym kapitału wykupna, utworzony będzie pod nadzorem Wydziału krajowego a pod bezpośrednim zarządem krajowej komisji wykupna osobny fundusz umorzenia.

Do kasy tej komisji wpływać będą na rzecz funduszu umorzenia wszystkie dochody z prawa propinacji pochodzące, i z tejże kasy wypłacane także będą renty należące się od kapitału wykupna. Komisja krajowa pod zwierzchniczym nadzorem Wydziału krajowego zajmie się fruktyfikacją wpływających do jej kas funduszów.

9. Spłata kapitału wykupna rozpocznie się w rok po przejściu prawa wyszynku na własność kraju i odbywać się będzie co roku w miarę zasobów funduszu umorzenia.

10. Przeprowadzenie wykupna prawa propinacji porucza się osobnej w tym celu wysadzonej komissji krajowej pod zwierzchniczym nadzorem Wydziału krajowego.

11. Wydział krajowy a względnie komisja krajowa upoważnione są żądać wszelkiego współdziałania od Wydziałów powiatowych tak przy czynnościach wymierzania kapitału wykupna jak i przy zarządzie w danym razie odebranego prawa wyszynku.

12. C. k. władze rządowe w Królestwie Galicji i Lodomerji wraz z W. Księstwem Krakowskiem użyczą Wydziałowi krajowemu i jego organom wszelkiej pomocy do przeprowadzenia i wykonania postanowień ustawy o wykupnie prawa propinacji.

13. Po całkowitej spłacie przyznanego uprawnionym kapitału propinacyjnego prawo propinacji jako monopol prywatny ustaje, a stanie się przedmiotem wolnego zarobkowania, który w drodze opodatkowania będzie mógł być obciążany na rzecz kraju lub gmin i powiatów.

*

Ułożony na podstawie tych zarysów plan umorzenia uwidocznia, iż prawo propinacji najdalej w 25, a przy pomyślnych okolicznościach i w 20 latach może być spłacone.

Ludwik Skrzyński.

5. Każdy dotychczasowy właściciel prawa propinacji będzie miał prawo pierwszeństwa do zadzierżawienia tejże w własnem majątku, za opłatą czynszu równego dochodowi według którego kapitał wykupna wymierzonym mu został, a to w dwóch równych półrocznych ratach z góry opłacanych. W ciągu tej dzierżawy winien będzie sam od niej podatek zarobkowy i dochodowy opłacać; lecz jak długo w ten sposób podatki te opłacane będą, ma być renta od kapitału wolną od wszelkiego podatku.

Każdy właściciel ma złożyć oświadczenie czy i na jak długo chce z przyznanego mu prawa pierwszeństwa korzystać, jeżeli się oświadczy, iż ugodę dzierżawną chce zawrzeć na cały czas aż do zupełnego przeprowadzenia wykupna w kraju, to mu z wyż określonego czynszu każdego roku 5% potrącony zostanie. Wrazie zaś odmownej odpowiedzi prawo propinacji w majątku jego wydzierżawione będzie w drodze licytacji, przyczem jednakowoż każdy z dzisiejszych właścicieli tego prawa będzie miał prawo pierwszeństwa do dzierżawy.

6. Cały kapitał wykupna stanowić będzie integralną część dóbr tabularnych, będzie zaś reprezentowany w obligacjach opiewających na pewne kwoty, zaopatrzonych liczbami bieżącemi i w tej formie w tabuli uwidocznionym zostanie. Obligacje te będą każdego roku w kwocie wyrównywającej każdoczesnemu funduszowi amortyzacyjnemu losowane, a wylosowane gotówką spłacone, która do rąk uprawnionych wypłacona, lub jeżeli prawa trzecich osób tego nie dozwolą, do właściwego depozytu złożoną będzie.

7. Cały kraj Królestwa Galicji i Lodomerji wraz z Wielkiem księstwem Krakowskiem ręczy uprawnionym za wypłatę kapitału wykupna za prawo propinacji.

8. W celu przeprowadzenia spłaty przyznanego uprawnionym kapitału wykupna, utworzony będzie pod nadzorem Wydziału krajowego a pod bezpośrednim zarządem krajowej komisji wykupna osobny fundusz umorzenia.

Do kasy tej komisji wpływać będą na rzecz funduszu umorzenia wszystkie dochody z prawa propinacji pochodzące, i z tejże kasy wypłacane także będą renty należące się od kapitału wykupna. Komisja krajowa pod zwierzchniczym nadzorem Wydziału krajowego zajmie się fruktyfikacją wpływających do jej kas funduszów.

9. Spłata kapitału wykupna rozpocznie się w rok po przejściu prawa wyszynku na własność kraju i odbywać się będzie co roku w miarę zasobów funduszu umorzenia.

10. Przeprowadzenie wykupna prawa propinacji porucza się osobnej w tym celu wysadzonej Komissji krajowej pod zwierzchniczym nadzorem Wydziału krajowego.

11. Wydział krajowy a względnie Komisja krajowa upoważnione są żądać wszelkiego współdziałania od Wydziałów powiatowych tak przy czynnościach wymierzania kapitału wykupna jak i przy zarządzie w danym razie odebranego prawa wyszynku.

12. C. k. władze rządowe w Królestwie Galicji i Lodomerji wraz z W. Księstwem Krakowskiem użyczą Wydziałowi krajowemu i jego organom wszelkiej pomocy do przeprowadzenia i wykonania postanowień ustawy o wykupnie prawa propinacji.

13. Po całkowitej spłacie przyznanego uprawnionym kapitału propinacyjnego prawo propinacji jako monopol prywatny ustaje, a stanie się przedmiotem wolnego zarobkowania, który w drodze opodatkowania będzie mógł być obciążany na rzecz kraju lub gmin i powiatów.

*

Ułożony na podstawie tych zarysów plan umorzenia uwidocznia, iż prawo propinacji najdalej w 25, a przy pomyślnych okolicznościach i w 20 latach może być spłacone.

Ludwik Skrzyński.

Zarys projektu wykupna propinacyi.

1. Prawo wyłącznego wyrobu trunków zawarte w sprawie propinacji znosi się bez wszelkiego wynadgrodzenia.

2. Prawo wyłączne wyszynku trunków przechodzi od właścicieli dóbr tabularnych, którym to prawo po dziś służyło, na własność kraju za wynadgrodzeniem.

3. Celem ustawienia tego wynadgrodzenia ma być w każdej majętności wartość prawa wyłącznego wyszynku trunków oszacowana — i na prawomocnie ustanowiony szacunek wydanym będzie właścicielowi Certyfikat. — Norma oszacowania: dochód 20 razy pomnożony.

4. Dopóki oszacowana wartość właścicielowi w zupełności spłaconą nie będzie, pozostanie on w posiadaniu prawa wyszynku i pobierania z niego dochodów.

   Ustawa określi sposób zabezpieczenia tych dochodów przeciw dowolności tak władz jak i osób prywatnych na czas trwania wykupu.

5. Dla utworzenia funduszu wynadgrodzenia winien jest
   a) posiadacz prawa wyłącznego wyszynku opłacać corocznie do kasy funduszowej 1½ procentu od szacunku w Art. 3 wspomnionego tak długo, dopóki wynadgrodzenia mu należnego nie otrzyma;
   b) również opłacać będzie także kraj, na którego własność ma przejść, do wspomnionej kasy kwotę roczną wyrównywającą ilości tego ½ procentu.

6. Z tak utworzonego funduszu wypłacany będzie corocznie kapitał wynadgrodzenia podług porządku, wylosowaniem lub ugodą oznaczyć się mającego.

7. Dochód z prawa wyszynku, za który właściciel całe wynadgrodzenie otrzymał, przechodzi na kraj i obracanym będzie do pomnożenia funduszu indemnizacyjnego.

NB. Wziąwszy wartość propinacyi 60 milionów

posiadacze propinacyj płacąc 1½%	czyni	900.000 zł. w. a.
kraj płaciłby rocznie do wykupu ½%	„	300.000 „ „
	Suma	1.200.000 zł. w. a.

W ten sposób w przeciągu lat 24 nastąpiłoby wykupno — nawet w krótszym czasie, gdyby ugodę praktykowano.

300.000 zł. w. a. rozłożonych na kraj do podatków stałych wynosi mniej więcej **5 kr. w. a. od 1 zł. w. a.**

Lwów, 1. Grudnia 1866.

Erazm Wolański.

Z drukarni E. Winiarza.

78

propinacya

Sprawozdanie

komisyi wysadzonéj do rozpoznania wniosku posła Żuka Skarszewskiego w sprawie propinacyi.

Uchwałą z dnia 28. Grudnia 1865. r. postanowiła Wysoka Izba odesłać do komisyi specyalnéj wniosek posła Żuka Skarszewskiego osnowy następującéj:

Wybrać komisyę specyalną i polecić jéj:

I. By przedsięwzięła rewizyę ustaw i rozporządzeń, odnoszących się do prawa propinacyi lub na takowe oddziaływujących, i poczyniła wnioski ku zabezpieczeniu zagrożonego prawa własności; tymczasem zaś;

II. Postarać się u c. k. Rządu, o wstrzymanie się z udzieleniem nowych konsensów do wyszynku słodkich napojów spirytusowych.

Komisya do rozpoznania wniosku tego wybrana, starała się zbadać należycie przedmiot, rozpatrzéć się w ustawach i rozporządzeniach, odnoszących się do takowego, i składa owoc swéj pracy, w dołączonym do niniejszego sprawozdania memoryale, do którego się odwołuje, a którego główną osnowę, streszcza tu jak następuje:

I° Prawo propinacyi, zawierające w sobie prawo właścicieli dóbr tabularnych, miast i pewnych korporacyj do wyłącznego wyrobu i wyszynku piwa, gorzałki i miodu, zasadzające się na nadaniach niegdyś królów polskich, a utwierdzone zwyczajem kilkuwiekowym i konstytucyami, zostało i przez c. k. Rząd austryacki wielokrotnemi patentami i postanowieniami cesarskiemi w całéj rozciągłości zatwierdzonem.

II° Sam c. k. Rząd wykonuje to prawo faktycznie w dobrach kameralnych, sprzedawał i sprzedaje te dobra wraz z prawem propinacyi, zatwierdza kontrakty, mocą których miasta to swoje prawo wydzierżawiają lub takowe na własność nabywają, a nawet dopomagał miastom do lokowania swych kapitałów w nabywaniu tego prawa. Istnieją téż przepisy, orzekające, że prawo propinacyi należy do majątku zakładowego miast, który bez zezwolenia c. k. Władz, nie może być sprzedawanym; inne zaś, stanowiące warunki, pod któremi jedynie nastąpić może odłączanie prawa propinacyi od całości dóbr nieruchomych, do których warunków należy i zezwolenie wierzycieli hypotecznych, — uznają tém samém to prawo, za część integralną dóbr nieruchomych, za część prawa własności tychże dóbr. Prawo to przeto, już jako część własności, jako służące za hypotekę wierzycielom i jako prawo, w dobréj wierze a przez miasta czasami nawet za pomocą c. k. Rządu nabyte, bez zezwolenia strony uprawnionéj, niepowinno być nadwerężone.

III. Objętość tego prawa w dawnéj Polsce, rozciągała się do wyłącznego wyrobu i wyszynku wszelkiego rodzaju gorzałki, piwa i miodu. C. k. Rząd austryacki regulując w roku 1805. pobór podatku czopowego, żądał od właścicieli dóbr fasyonowania się z dochodów propinacyjnych, między innemi z wyszynkowanéj ilości szumówki, okowity, rosolisu i likieru i t. d. To wskazuje, że w onym czasie słodzone napoje spirytusowe należały do trunków propinacyjnych; co uznały również rozporządzenia gubernialne z r. 1834. i z r. 1839. świadczące, że miasta, a względnie magistraty miały sobie nawet przepisany

wzór warunków licytacyjnych do wydzierżawiania prawa propinacyi, wedle którego wzoru wyrażone było w warunku pierwszym licytacyjnym, iż „miasto wypuszcza swe prawo wyłącznie mu przysługujące, wyrabiania i szynkowania gorzałki, piwa, miodu, niemniéj rumu, araku, śliwowicy, rosolisu, likieru, okowity, essencyi ponczowéj, wiśniaku i maliniaku,“ z czego wypływa dowód, że przynajmniéj aż do r. 1839. owe słodzone trunki, były wyłącznemi trunkami propinacyjnemi. A gdy cesarskie pismo gabinetowe z dnia 28. Listopada 1837. r. stanowi, iż „we wszystkich wypadkach, dotyczących dominikalnego prawa wyszynku, trzymać się jak najściślej należy, jedynie zwyczaju dotąd się utrzymującego“ — przeto nie podlega wątpliwości, że i tak zwane słodzone trunki spirytusowe należą w Galicyi do wyłącznych trunków propinacyjnych, zaś w W. Ks. Krakowskiem tem bardziéj, gdy tam obowiązuje dotąd, jako niezniesiona ustawa Senacka z r. 1843. tożsamo co do trunków zagranicznych orzekająca.

IV. Pomimo to wszystko, rozporządzenia c. k. Władz w ostatnich latach w drodze administracyjnéj jawnie i potajemnie wydane, czasami pomiędzy sobą sprzeczne, dozwoliły bić wyłomy w prawie propinacyjném trzema drogami.

1. przez dozwalanie właścicielom sklepów, sklepików a nawet kramów, sprzedawania flaszkami tak zwanych wódek słodzonych.
2. przez bezwzględne dozwalanie zaprowadzania przez kogokolwiek i gdziekolwiekbądź, hurtownego handlu wódką; głównie zaś
3. przez udzielanie koncesyi na wyszynk rzeczonych słodzonych wódek spirytusowych.

Że zakładanie, zwłaszcza po wsiach, sklepów i sklepików, tudzież hurtownych handlów wódką, są częstokroć li pozornemi przedsiębiorstwami, mającemi głównie na celu wyszynk i sprzedaż wódki w ilościach najdrobniejszych, a tém samém w obec niemożliwości skutecznéj kontroli, wielki prawom propinacyjnym czynią uszczerbek, nareszcie, że główny wyłom w prawie propinacyjném, dzieje się w skutek rozdawanych od kilku lat koncesyj na wyszynk słodzonych napojów, jest szczegółowo w oddziale IV. memoryału wyłożone, niemniéj udowodniona nielegalność postępowania przytém c. k. władz.

V. Skutki takiego naruszania praw propinacyjnych są pod każdym względem destrukcyjne albowiem:

1° prawo propinacyi przedstawia do stu milionów wartości kapitalnéj. — Kapitał ten, bądź on, jak obecnie, pozostanie w rękach ziemian i miast, bądź przejdzie na własność gmin lub ogółu mieszkańców kraju, jest w każdym razie znacznym kapitałem narodowym, któremu zagładą grożą drogi ad IV. wykazane.

Na uszczuplaniu i w końcu zupełném zniknięciu onego, straciliby nietylko właściciele dóbr, prawną i w dobréj wierze nabytą własność swoją, lecz także wierzyciele hypoteczni i miasta, których propinacya stanowi częstokroć główną część przychodów, szkoły i inne instytuta publiczne kosztem miast utrzymywane, wreszcie kraj, jako właściciel dóbr narodowych i skarb Państwa przez umniejszanie się podatków. —

Zatém wywłaszczanie z tego prawa prawnych właścicieli takiemi sposobami, nietylko nie może być w myśl §. 365 ust. cywilnéj potrzebą dobra ogółu usprawiedliwionem, lecz owszem działoby się to właśnie na szkodę dobra publicznego, przez uszczuplanie funduszów, częstokroć przeznaczonych na szkoły, szpitale i t. p. instytuta.

Korzyści, jakieby z ograniczenia prawa propinacyi wyprowadzić można dla rozwoju industryi i handlu, przedstawiają się jako bardzo problematyczne w stosunku do szkód, zwłaszcza dotychczasowém bezwzględném postępowaniem władz administracyjnych, wyrządzonych tak ogólnemu dobru, jakoteż prywatnéj na ustawach opartéj własności. Wywłaszczenie, jakkolwiek nie doraźne odbywa się bezwzględnie z uszczerbkiem prawnych właścicieli na korzyść osób pojedynczych, wdzierających się bez żadnego prawnego tytułu w cudzą własność.

2° Ulegalizowanie zasady naruszenia prawnéj własności, sprowadza zamęt w pojęciach o prawie własności, niszczy powagę władz, nastręcza pokusy do nadużyć, i jak każdy czyn nieprawy, mnoży demoralizacyę i wszelkiego rodzaju bezprawie, jak to w memoryale obszernie wykazano.

Postanowienie cesarskie z dnia 4. Października 1850. r. zapowiedziało wprawdzie w oddziale I. §. 1. art. 3., iż „orzeczenie co do wykupna i regulacyi wyłącznego prawa wyrabiania i szynkowania trun- „ków i kontraktowego zobowiązania się szynkarzów, do pobierania trunków w Galicyi, pozostawia się od- „dzielnéj, wyjść mającej ustawie.“

Gdy jednak zapowiedziana ta ustawa, dotąd nie została wydaną, a w dzisiejszych okolicznościach trudno przewidzieć, kiedy to ostatecznie nastąpi, przeto nie pozostaje, jak w myśl wniosku do

propinacyi

Wniosek naglący.

Zważywszy, że prawo propinacyi jako część integralna dóbr ziemskich, jest wedle ustaw niezaprzeczalnem prawem właścicieli tychże dóbr, — tudzież prawem miast należącem do majątku tychże miast zakładowego, lub innych osób wyjątkowo uprawnionych;

zważywszy, że istnieją przepisy zakazujące osobom nieuprawnionym wdzierania się w to prawo;

zważywszy atoli, że w ostatnich czasach c. k. władze administracyjne poczęły i innym do propinacyi nieuprawnionym osobom udzielać koncesye: bądź do wyszynku tak zwanych słodkich napojów spirytusowych, bądź do sprzedawania takowych flaszkami i t. p., przezco właściciele prawa propinacyjnego w przychodach propinacyjnych stanowiących częstokroć główną część ogólnych swych dochodów, znacznego doznają uszczerbku;

zważywszy, że tym sposobem prawo własności w dobrej wierze i prawnym tytułem nabyte, bywa na korzyść osób trzecich wszelkiego tytułu pozbawionych, nadwerężanem;

że przeto kwoli zabezpieczenia prawnie istniejącego a zagrożonego prawa własności, — dopókąd go ustawa nie zmieni, — środki zaradcze obmyślić jest niezbitą sprawiedliwości i słuszności potrzebą;

Wysoka Izba raczy uchwalić:

I. Wybrać komisyę specyalną z 5ciu członków i polecić jej, aby przedsięwzięła rewizyę ustaw i rozporządzeń odnoszących się do prawa propinacyi lub na takowe oddziaływających, i poczyniła wnioski ku zabezpieczeniu zagrożonego prawa własności. — Tymczasem zaś:

II. Wydział krajowy ma się postarać u c. k. Rządu o wstrzymanie się z udzielaniem nowych konsensów do wyszynku słodkich napojów spirytusowych.

F. Żuk Skarzewski, poseł sądecki w. r.
Gutowski w. r.
Gniewosz w. r.
Hoppen w. r.
Zbyszewski, poseł rzeszowski w. r.
Ignacy Lipczyński w. r.
Dr. Szymon Samelson w. r.
Rutowski, poseł tarnowski w. r.
Dr. Zduń w. r.
Agopsowicz w. r.
Kmietowicz w. r.
Hausner w. r.
Zatwarnicki, poseł stryjski w. r.
Dr. Rydzowski w. r.
Szemelowski w. r.

rozpoznania przekazanego, zastanowić się nad sposobami bronienia całości tego prawa, dopóki w powyższy sposób w drodze ustawy nie będzie zniesione.

Owoż komisya rozpatrzywszy się w dotyczących ustawach i przepisach, widzi możebność tymczasowego sprawy téj załatwienia, sposobem następującym:

1° Co do sprzedaży słodzonych napojów spirytusowych w sklepach, znajduje komisya środek zaradczy naprzeciw wyzyskiwaniu tych przedsiębiorstw na szkodę praw propinacyjnych, w §. 30. ustawy zarobkowéj z dnia 20. Grudnia 1859. r., wedle którego §fu w razach, jeżeli się po zrobionem doświadczeniu, okazuje w myśl §. 2. téjże ustawy, potrzeba — upoważnioném jest c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych, aby w porozumieniu z c. k. Ministerstwem policyi, podciągnęło w drodze rozporządzenia w ogólności, lub dla pewnych tylko okolic pod kategoryę przedsiębiorstw koncesyonowanych, i inne jeszcze przedsiębiorstwa, aniżeli te, które w rozdziale drugim rzeczonéj ustawy są poszczególnione i ustanowiło warunki uzyskania koncesyi na zaprowadzenie takich przedsiębiorstw.

Otóż zabezpieczenie praw właścicieli propinacyi z téj strony, dałoby się osiągnąć przez wydanie rozporządzenia w myśl §. 30. ustawy zarobkowéj z roku 1859., któreby postanowiło, że do tego, ażeby właścicielom handlów towarami korzennemi lub mięszanemi, wolno było sprzedawać także słodzone wódki spirytusowe, rozumie się we flaszkach, najmniéj pół kwartowych, potrzebném jest, uzyskanie urzędowéj koncesyi pod warunkami, chroniącemi właścicieli praw propinacyjnych od nadwerężania tychże ich praw. Do takich warunków zaliczyć wypada wymaganie protokołowania firmy, prowadzenia prawem przepisanych ksiąg handlowych i inwentarza, z któregoby w każdym czasie powziąść można przekonanie o rzeczywistym stanie handlu, a zatém, że sprzedaż słodzonych wódek jest rzeczywiście tylko akcesoryum obok znacznego innego przedsiębiorstwa (art. od 28 do 33 ustawy handl. z $^{17}/_{12}$ 1862.)

2o Co do hurtownego handlu okowitą, możnaby również w środkach pod 1. podanych, znaleźć rękojmię, iż celem takowego jest rzeczywiście właściwy handel hurtowny, a nie jak dotąd po największéj części, pozór tylko do ulegalizowanego wdzierania się w prawo propinacyjne.

Handle podobne już istniejące, powinnyby w pewnym zakresie czasu, dodatkowo dopełnić tych warunków pod stosownemi rygorami.

3o Co zaś do wyszynku słodzonych napojów spirytusowych, gdy prawo szynkowania takowemi w Galicyi i W. Ks. Krakowskiém z wyjątkiem jedynie miasta Krakowa mieści się, wedle powyższych dowodów, w wyłączném prawie propinacyjném, przeto koncesye na wyszynk takowych nie powinnyby bez przyzwolenia właścicieli praw propinacyjnych, innym osobom być udzielane, zaś te, które już, zatém nieprawnie są udzielone, winny w przeciągu pewnego zakresu czasu być odwołane.

Wychodząc z zapatrywania że, właściwie tylko idzie o zastosowanie rozporządzeń do ustaw istniejących, mianowicie cesarskiego pisma gabinetowego z dnia 28. Listopada 1837. r., uświęcającego: prawo zwyczajowe i ustępu VIII. patentu, zaprowadzającego ustawę zarobkową z dnia 20. Grudnia 1859. r., tudzież saméjże ustawy zarobkowéj i ustawy handlowéj, wreszcie co do W. Ks. Krakowskiego, ustawy Senackiej z dnia 6. Marca 1843. r, i pokładając nadzieję, że teraźniejsze c. k. Ministerstwo, które dało dowody szanowania praw nabytych, załatwi sprawę tę, wedle sprawiedliwości i słuszności.—Komisya stawia wniosek następujący:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Zważywszy, że całość praw propinacyjnych wielce bywa naruszaną:

1. przez rozpowszechnione w ostatnich latach, nielegalne wydawanie koncesyj, na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych;

2. przez zaprowadzenie sprzedaży wódek spirytusowych w drobnych nawet sklepikach, nie odpowiadających dawniejszéj kategoryi handlów korzennych lub mięszanych;

3. przez nadużycia, które się wydarzają pod pozorem:

a) sprzedawania nawet i w tego rodzaju większych sklepach wódek spirytusowych, tak zwanych fabrycznie słodzonych, i

b) pod pozorem wykonywania hurtownego handlu wódką;

Sejm wzywa c. k. Rząd:

I° aby aż do nastąpić mającego w myśl postanowienia cesarskiego z d. 4. Października 1850. r. oddz. I. §. 1. art. 3. wykupna praw propinacyjnych, całość tychże praw, była w myśl cesarskiego pisma ga-

binetowego z dnia 28. Listopada 1837. r. szanowaną i aby odpowiednie temu celowi rozporządzenia były wydane. — Przyczem wskazuje Sejm na ustęp VIII. patentu z dnia 20. Grudnia 1859. r., zaprowadzającego ustawę zarobkową i na artykuły 10. i od 28. do 33. ustawy handlowéj z r. 1862., wreszcie co do W. Ks. Krakowskiego, na ustawę niegdyś Senatu Rządzącego z d. 6. Marca 1843. r.

IIie Dopóki zaś bliższe rozporządzenia w téj mierze nie będą wydane, aby wstrzymano się z dalszém udzielaniem koncesyj na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych.

Maurycy Kraiński,
Przewodniczący.

Faustyn Żuk Skarszewski,
Sprawozdawca.

Z drukarni K. Pillera 1866.

Memoryał w sprawie Propinacyi.

I.

Prawo propinacyi zawierające w sobie prawo właścicieli dóbr ziemskich, tudzież miast i pewnych korporacyj, a niekiedy i pojedynczych, wyjątkowo uprawnionych osób, do wyłącznego wyrobu i wyszynku gorzałki, piwa i miodu, miało w dawnéj Polsce swe źródło w nadaniach królewskich, i dla tego zwane inregalem propinacyjnym; utwierdzone zaś zostało zwyczajem kilkuwiekowym i konstytucyami, między innemi z r. 1496., 1677., 1678., 1764., 1768., a konstytucya z r. 1496., określając objętość tego prawa, wyraża się, iż takowe rozciągało się do wyrobu, sprzedaży i wyszynku wszelkiego rodzaju piwa, gorzałki i likierów, w słowach: *„circa libertatem mercendi, braxandi, destillandi et propinandi"*, a następnie: *„cerevisias, crematum et liquores faciendi et epocillandi"*.

C. k. Rząd austryacki, objąwszy część Polski, obecnie Galicyą i Wielkiem Xięstwem Krakowskiem zwaną, w swe posiadanie, zatwierdził to prawo właścicielom dóbr i miastom, wielokrotnemi patentami i postanowieniami cesarskiemi, między któremi wymienić tu wypada:

a) Patent z dnia 19. Sierpnia 1775. r., zaprowadzający podatek zwany czopowem, od gorzałki i piwa, który się wyraża:

„aby nic nie ujmować zwierzchnościom i dziedzicom dóbr ziemskich, z przynależnych im z tego „źródła przychodów dominikalnych;"

b) art. 58. Uniwersału z dnia 16. Czerwca 1786. r.;

c) postanowienie cesarskie z dnia 21. Marca 1788. r., republikowane w skutek postanowienia cesarskiego z dnia 28. Stycznia 1832 r.;

d) postanowienie cesarskie z dnia 21. Marca 1789. r., uznające potrzebę ograniczenia liczby szynków, zostawiając ocenienie potrzeby: w miastach Magistratom, zaś we wsiach, zwierzchnościom miejscowym;

e) postanowienie cesarskie z dnia 21. Września 1789. r., stanowiące co do szynkarzów sklepikowych, że podstawą rozstrzygnięcia sporów, mają być warunki ich umowy, ze zwierzchnością o arędę zawartej;

f) dekret kancelaryi nadwornéj z dnia 22. Listopada 1798. r., l. 3670, przyznający, „że prawo wyrabiania „i szynkowania trunków w Galicyi, wedle urządzeń krajowych (Landesverfassung) w dobrach prywat„nych i duchownych, przysługuje zwykle właścicielom ziemskim, zaś w królewskich miastach, ogóło„wi obywateli, w innych wreszcie miastach i miasteczkach, że przysługuje mieszkańcom o tyle, o ile „posiadacze tychże zlali to swoje prawo na, w mowie będących mieszkańców dobrowolnie;"

g) cesarskie pismo gabinetowe z dnia 28. Listopada 1837. r., stanowiące, by w rozstrzyganiu wszelkich „przypadków dominikalnego prawa wyszynku dotyczących, trzymać się jak najściśléj j e d y n i e z a„c h o w u j ą c e g o s i ę z w y c z a j u." Nareszcie

h) postanowienie cesarskie z dnia 4. Października 1855. r., które w oddziale I., §. 1., art. 3. stanowi, iż „orzeczenie co do wykupna i regulacyi wyłącznego prawa wyrabiania i szynkowania trunków, „i kontraktowego zobowiązania się szynkarzów do pobierania trunków od strón, do propinacyi upra- „wnionych w Galicyi, pozostawia się oddzielnéj, wyjść mającéj ustawie.“

II.

Faktycznie uznawał i uznaje c. k. Rząd to prawo, nietylko tém, że sprzedawał i sprzedaje dobra kameralne, wraz z prawem wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków, lecz i zatwierdzeniem kontraktów, mocą których miasta prawo to wydzierżawiają, lub takowe, bądź wraz z dobrami lub bez takowych, na własność swoją nabywają. A nietylko że c. k. Rząd w czasach, kiedy nad majątkami miast szczególną wywierał opiekę, nie odwracał lokacyi miejskich kapitałów od nabywania prawa propinacyjnego, lecz owszem różnemi sposobami wspierał zamiary gmin miejskich w zakupywaniu tego prawa na rzecz gmin, a nawet i w ostatnich czasach pośredniczył w podobnych układach, jak n. p. między miastem Kołomyją a Bankiem narodowym austryackim, względem zastawionego w tymże Banku kameralnego prawa propinacyi.

To téż wiele miast ponabywało propinacyę w drodze kupna i innych prawnych tytułów, między innemi Tarnów, Rzeszów, Jarosław, Tarnopol, Sambor, Śniatyn, Złoczów i t. d., i zostały na zasadzie kontraktów nabycia, przez c. k. Rząd zatwierdzonych, za właścicieli praw propinacyjnych, w stanie czynnym dotyczących ciał tabularnych, n. p. gmina miasta Tarnowa w księdze dom. 305. str. 2. n. 7. własn.; miasto Sambor dom. 70. pag. 447. n. 2. haer. intabulowane.

Wiara w pewność i nienaruszalność prawa propinacyjnego, była nietylko u osób prywatnych, lecz i u samegoż c. k. Rządu tak silnie wkorzenioną, że dekret. nadw. z dnia 13. Maja 1819. l. 13.749., uznał prawo propinacyjne miast za majątek tychże miast zakładowy, który wedle okólnika z dnia 3. Kwietnia 1787. r. bez szczegółowego zezwolenia c. k. władz, ani sprzedany, ani przez zastaw obciążonym być nie może; zaś dekrety nadworne z dnia 30. Sierpnia 1790. r. i z dnia 1. Września 1798. r., stanowią warunki, pod jakiemi dozwolonėm być może odłączenie praw propinacyi od komplexu dóbr ziemskich, których część integralną prawo to stanowi; między temi warunkami zaś znajduje się i przyzwolenie wierzycieli hipotecznych.

Lecz zdarza się, że i samo prawo propinacyjne bywa hypotecznie obciążoném. Tak między innemi są na prawie propinacyjnym miasta Sambora, które na zasadzie przywileju przez Cesarza Józefa dnia 26. Czerwca 1788. nadanego, a przez Cesarza Franciszka pod dniem 19. Lutego 1795. r. zatwierdzonego, jest dom. 70. pag. 447. n. 2 haer. intabulowanym właścicielem propinacyi; otóż na tém prawie są, na mocy deklaracyi przez gminę miasta Sambora dnia 17. Maja 1841. roku zeznanéj, a ze strony c. k. krajowéj władzy szkolnéj, imieniem funduszu szkolnego dnia 7. Sierpnia 1841 r. do L. 2.170. zatwierdzonéj obowiązki rzeczonéj gminy, jakoto: 1° obowiązek urządzenia lokalności na pomieszczenie VIIéj i VIIIéj klasy gimnazyalnéj, tudzież utrzymywania i ogrzewania takowych własnym kosztem; 2° obowiązek dostarczania na potrzeby tegoż gimnazyum, między innemi także na założenie ogrodu botanicznego, kwoty przez c. k. wyższe władze corocznie oznaczyć się mającéj; 3° obowiązek dopłacania corocznie do utrzymania nauczycieli kwoty 1.000 złr. m. k. — na rzecz funduszu szkolnego w księdze Test. 65 pag. 78. n. 4on zaintabulowane.

Zatem już i dla tego samego, obok względów powyżéj przytoczonych, prawo propinacyi jako stanowiące bezpieczeństwo hypoteczne wierzycieli tabularnych, wreszcie w obec §. 365. Ustaw cywilnych w myśl którego, prawny właściciel do ustąpienia części lub całości majątku swego nieruchomego, jedynie tylko ze względu na wymagające takiéj ofiary dobro publiczne, lecz i w takim razie, tylko za słusznem wynagrodzeniem może być zniewolonym, nie powinno, skoro warunki tego §. nie zachodzą, żadną miarą być uszczuplanem.

III.

Objętość prawa propinacyjnego była:

1) W dawnéj Polsce nader rozciągła, gdyż nie ma śladu przepisu, wzbraniającego właścicielom prawa propinacyi wyszynku jakiegokolwiek rodzaju trunków spirytusowych, lub takowych wyrabiania.

Owszem, jak powyżéj przytoczono, jest ślad w konstytucyach, oznaczający rozciągłość tego prawa słowami; *„libertatem mercendi, braxandi, destillandi et propinandi“* tudzież *„cerevicias, crematum et liquores faciendi et epociltandi“*

2) Po objęciu Galicyi przez c. k. Rząd austryacki, wydanem zostało, w celu uregulowania podatku czopowego, postanowienie cesarskie z dnia 31. Stycznia 1805. r. okólnikiem z dnia 15. Lutego 1805. r. obwieszczone, które rozporządza: „by każde dominium intratę propinacyjną z r. 1804. czyli ilość gorzałki, piwa i miodu przez ten rok wyszynkowanych, wiernie podało,“ wedle załączonéj do tegoż okólnika, w artykule onego 1szym powołanéj informacyi, do któréj dołączony i w niéj powołany formularz *A*, następującą zawiera rubrykę:

W tych domach szynkownych szynkują się:					
Okowita	Szumówka	Rosolis	Miód	Dubeltowe piwo	Proste piwo

z czego niezaprzeczenie wypływa, że i słodzone wódki, objęte tu nazwą rosolisu, należały do trunków propinacyjnych, zwłaszcza, że

3) wydany następnie w skutek postanowienia cesarskiego z dnia 5. Sierpnia 1805. r. okólnik z dnia 6. Września 1805. r., sprawę poboru podwyższonego czopowego znowu regulujący, stanowi w *art. 23.* „podatek czopowy od gorzałki będzie jak dotąd od konsumentów przez wyszynk pobierany;“ zaś w *art. 24.* „opłata takowa ustanawia się w $16\frac{4}{8}$ kr. od każdego wyszynkowanego garnca gorzałki, rosolisu i likieru,“ *art. 35.* ponieważ podług prawa każdemu jest pozwolono, trunki dla swéj własnéj potrzeby z kądkolwiek sprowadzać, jednakże sprowadzający obowiązany jest, w tém miejscu opłatę podatku czopowego złożyć, gdzie się trunek dla konsumcyi sprowadza, zatém każdy który gorzałkę lub rosolis dla własnéj potrzeby gdziekolwiek sprowadził, obowiązanym jest, pod karą skonfiskowania potajemnie sprowadzonéj gorzałki lub rosolisu, i złożenia od tego należącéj się opłaty, takowy trunek, albo zwierzchności gruntowéj, albo téż pachciarzowi tego dochodu oznajmić, aby tenże opłatę podatku czopowego pobierać mógł.“

Słodzone wódki zatém, były zupełnie na równi postawione z innemi rodzajami gorzałki, i wraz z takowemi, należały w kraju naszym do trunków propinacyjnych.

A że o tém i po upływie dalszych lat trzydziestu, nikt u nas, a nawet sam c. k. Rząd nie wątpił, dowodem tego:

4te Rozporządzenie c. k. Gubernium z dnia 5. Kwietnia 1834. do l. 9.610. w następstwie dekretu kancelaryi nadw. z dnia 23. Stycznia 1834. l. 24.066. wydane, przepisujące jako normę do zachowania na przyszłość, warunki licytacyjne, pod któremi miasta mają wydzierżawiać dochody swe propinacyjne.

Tak przepisany warunek pierwszy ma opiewać, iż: „miasto wypuszcza swe prawo wyłącznie mu przysługujące, wyrabiania i szynkowania gorzałki, piwa, miodu, nie mniéj rumu, araku, śliwowicy, rosolisu, likieru, okowity, essencyi ponczowéj, wiśniaku i maliniaku. . . . w dzierżawę“ i t. d.

Dopiero w skutek dekretu kamery nadwornéj z dnia 31. Maja 1839. r. l. 23.627. li tylko z powodu pojedynczego wypadku wydanego, oznaczającego minimum naczynia, w jakiem słodzone napoje w sklepach korzennych i mięszanych sprzedawanemi być mogą, c. k. Gubernium rozporządzeniem z dnia 2. Sierpnia 1839. l. 40.651. w dalszém, jakoby myśli owego dekretu zastosowaniu, z własnego popędu wydało polecenie do miast, aby odtąd, przy wydzierżawianiu propinacyj miejskich, powyższy, wyłączność wyrobu i wyszynku także rumu, araku, śliwowicy, rosolisu i essencyi ponczowéj zastrzegający warunek pierwszy licytacyjny, zmienić wedle redakcyi nowo przepisanéj, następującéj osnowy: „Wypuszcza miasto w dzierżawę, przysługujące mu... wyłączne prawo wyrabiania i szynkowania gorzałki, piwa, miodu, wiśniaku i maliniaku, tudzież prawo wyrabiania i szynkowania rumu, araku, śliwowicy, rosolisu, likieru i essencyi ponczowéj“ i t. d.

Zatém w téj nowéj redakcyi artykułu licytacyjnego pierwszego, przyznaje wprawdzie jeszcze c. k. Gubernium, że, wyrabianie i wyszynk owych słodzonych napojów, należy do praw propinacyjnych, wykluczając wszakże odtąd z prawa propinacyjnego wyłączność prawa wyrabiania i szynkowania takowych.

Urzędowe to przyznanie zatwierdza przeto fakt, z powyższego wywodu ad 1., 2., 3., 4. wypływający, że, przynajmniéj po dzień 2. Sierpnia 1839. r. jako datę owego rozporządzenia Gubernialnego, wymienione co dopiéro słodzone napoje spirytusowe, należały w kraju naszym do wyłącznie propinacyjnych trunków.

A skoro cesarskie pismo gabinetowe z dnia 28. Listopada 1837. r. rozporządzeniem gubernialném z dnia 20. Stycznia 1839. do l. 86.712. ogłoszone, orzekło, że, aż do wydania dalszego stanowczego postanowienia, które wydaném nie zostało, „we wszystkich przypadkach; dotyczących dominikalnego prawa „wyszynku, trzymać się jak najściśléj należy jedynie zwyczaju dotąd się utrzymującego,“ więc ztąd wypływa, że, przytoczone powyżéj rozporządzenie gubernialne z dnia 2. Sierpnia 1839. r. l. 40.651, które wbrew owemu postanowieniu cesarskiemu z dnia 28. Listopada 1837. r. zmienia prawo zwyczajowe pod względem zaprzeczonéj wyłączności prawa propinacyjnego co do wyrobu i wyszynku w mowie będących napojów słodzonych, nie może być uważane za obowiązujące, w następstwie czego i powyżéj wyliczone napoje słodzone spirytusowe, jako do wyłącznego regalu propinacyjnego należące, muszą być uważanemi. —

Za takie téż uważała je, lubo wyjątkowo i w sprzeczności z innemi swemi orzeczeniami, c. k. komisja Namiestnicza Krakowska, jeszcze dnia 9. Października 1863. r., gdy uchwałą swoją z tegoż dnia do l. 24.361. wydaną, zatwierdziła kontrakt, pomiędzy miastem Bochnią a Eliaszem Klausner, o dzierżawę propinacyi tegoż miasta na czas od 1863. do 1866 r. zawarty, w którego §. 1. postanowiono, iż miasto wypuszcza Klausnerowi w dzierżawę „wyłącznie sobie przysługujące prawo wyrabiania i szynkowania „piwa, wódki, miodu, rosolisu, śliwowicy, araku, rumu i essencyi ponczowej i t. d.“

Co do okręgu byłéj Rzeczypospolitéj Krakowskiéj, to obowiązywała tamże aż do przyłączenia w roku 1846. téj części kraju naszego do cesarstwa Austrjackiego, Ustawa Senatu Rządzącego z dnia 6. Marca 1843. r. dla całego okręgu, z wyjątkiem tylko miasta Krakowa wydana, która przytoczywszy, we wstępie, że „mając oraz na względzie zabezpieczenie praw propinacyjnych właścicieli dóbr, które, zwłaszcza po miastach okręgowych, pod pozorem wolności handlu trunkami zagranicznemi, na uszczerbek są „wystawionemi, przez szynkowanie tychże ze strony handlujących“ i t. d. stanowi:

Art. 1. „Właściciele i posiadacze wieczyści dóbr, którym służy prawo propinacyi, mają wyłączną wolność wyrabiania trunków, handlowania temiż z wyrobu własnego „lub kupna pochodzącemi, i szynkowania na swą korzyść takowemi w swych do„brach i na własnym gruncie, a to względnie przestrzeni ich prawu propinacyjnemu ulegającéj, przez co „atoli handel trunkami zagranicznemi, bez połączonego wyszynku w miejscu handlu, „nie jest wzbroniony kupcom po miastach okręgowych osiadłym, lub po wsiach, za zezwoleniem „właścicieli dóbr i praw propinacyjnych osiedlenie swe, w celu handlu mającym, o ile ci, prócz „tego, szczególne na to konsensa, odnośnie do właściwych ustaw posiadają.“

§. 7. „Dla zabezpieczenia właścicieli i posiadaczów wieczystych dóbr, prawo propinacyi ma„jących, oznaczoną zostaje wolność handlu trunkami zagranicznemi w §. 1. wzmiankowana, w ten sposób, „iż tylko sprzedaż takowych, nie na mniejszą miarę, jak na butelkę i nie do użycia w miejscu handlu, „czyli nie w sposobie wyszynku, dziać się może. Wyszynki bowiem zagranicznych trunków, „nie tylko że bez pozwolenia posiadaczów praw propinacyjnych, otwierane być „nie mogą, ale nadto w liczbie oznaczonych wyszynków mieścić się, lub z temiż połączone być winny, „inaczéj bowiem miejsca mieć nie mogą.“

Ustawa ta, jako dotąd nie zniesiona, za prawnie tamże obowiązującą musi być uważaną, z czego wypływa, że również, a nawet tém bardziéj w okręgu Krakowskim, z wyjątkiem li miasta Krakowa, wyszynk i sprzedaż w mowie będacych słodzonych napojów, należą także do praw wyłącznie propinacyjnych.

IV.

Wbrew tym przepisom pozytywnym i Cesarskiem słowem z dnia 28. Listopada 1837., uświęconym prawom zwyczajowym, wydały c. k. Władze w ostatnich czasach wielką liczbę tajemnych, poufnych

i jawnych, po części między sobą sprzecznych rozporządzeń, które aczkolwiek różnemi drogami, zmierzają do bicia wyłomów w prawie propinacyjnem.

Drogami temi głównemi są:

1. Dozwalanie właścicielom sklepów, sklepików, a nawet kramów, sprzedawania flaszkami tak zwanych słodzonych wódek spirytusowych;
2. dozwalanie zaprowadzania przez kogokolwiek i gdziekolwiekbądź, nawet po wsiach, handlu wódką, takzwanego hurtownego, pod warunkami, ułatwiającemi właścicielom tychże handlów, wdzieranie się w prawa propinacyjne; głównie zaś
3. udzielanie koncessyj, na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych.

Ad 1. Co do sprzedaży słodzonych napojów spirytusowych, odwołują się c. k. Władze, głównie na dekret kamery nadwornéj z dnia 31. Maja 1839. r. l. 23.627., który właścicielom handlów korzennych i mięszanych, dozwala sprzedawać takież napoje n. p. arak, likier i t. p. w butelkach, najmniéj półkwartowych, bez dozwolenia wyszynku.

Owoż, na zasadzie tego dekretu, zwłaszcza po wyjściu Ustawy zarobkowéj z dnia 20. Grudnia 1859. r., uważają c. k. Władze administracyjne, każdego właściciela, nie już tylko handlów korzennych i mięszanych, lecz nawet właścicieli drobnych sklepików i kramów, za uprawnionych do sprzedawania w mowie będących trunków, we flaszkach najmniéj półkwartowych, bez względu na to:

a) że ów dekret z dnia 31. Maja 1839. r. jako wydany li z powodu pojedynczego przypadku, nie powinien być generalizowanym;

b) że takowy o tyle tylko mógłby dozwalać sprzedawania właścicielom handlów korzennych i mięszanych, w mowie będących trunków flaszkami, o ile ta sprzedaż nie wkracza w nabyte prawa propinacyjne; w razie bowiem przeciwnym, sprzeciwiałby się wyżwspomnionemu pismu Monarszemu z dnia 28. Listopada 1837. r.;

c) to samo odnosi się i do Ustawy zarobkowéj z r. 1859., w obec ustępu VIII. patentu z dnia 20. Grudnia 1859. r., tę Ustawę zaprowadzającego, a w myśl którego, istniejące prawa propinacyjne, nie mają przez zaprowadzenie Ustawy zarobkowéj doznawać uszczerbku.

Że zaś prawa propinacyjne, przez sprzedaż słodzonych napojów spirytusowych, należących wedle dowodów, w oddziale III. przytoczonych, do tychże praw propinacyjnych, nie tylko już, w myśl owego dekretu z dnia 31. Maja 1839 r. w handlach znakomitszych, jakiemi są handle korzenne i mięszane, lecz nawet w drobnych sklepikach, a nawet kramach wykonywaną, rzeczywiście i w nadzwyczajnym stopniu bywają nadwerężanemi, jest rzeczą niezaprzeczalną, albowiem

aa) te rodzaje zarobkowania, zwłaszcza po wsiach, po największéj części u nas przez ludzi, z natury swéj przebiegłych, a z sumieniem, w obec uprawnionego, gdzie o zysk chodzi, rzadko się rachujących, bywają wykonywane;

bb) co do sklepików w mowie będących szczególnie po wsiach, już ze stosunku zbyt małéj tamże ilości i wartości wszystkich innych towarów, do ilości trunków, okazuje się po największéj części, iż w nich spekulacya trunkami, jest głównėm, zaś handel innemi artykułami, li pozornėm przedsiębiorstwem;

cc) niepodobna sprawdzić, jaka pod widzialnym napisem (etykietą) mieści się w każdéj flaszce wódka; zwykle zaś w podobnych sklepikach sprzedają wódki z zastrzeżeniem zwrotu flaszki, w którym razie szacując flaszkę, nad jéj wartość rzeczywistą, umożebnionem jest zniżenie ceny rzekomego fabrycznego, a w rzeczywistości najczęściéj tylko zafarbowanego ordynaryjnego napoju;

dd) pod protextem własnéj potrzeby, wolno każdemu posiadać każdego rodzaju wódkę, przeto, nawet w razie wykrycia onéjże, wybiegliwe to tłumaczenie, zastawia pokątnego szynkarza od odpowiedzialności;

ee) zbyt trudnem jest oznaczenie, jaki napój ma być uważanym za fabryczny, w myśl powyższego dekretu z dnia 31. Maja 1839. r. i dowolnemu podlega tłumaczeniu. W sztuce biegłych, zwłaszcza w miejscowościach, od większych miast oddalonych, na próżno byłoby szukać; sprowadzanie ich, ze zbyt wielkiemi musiałoby być połączone kosztami, nastąpiłoby zaś prawdopodobnie po niewczasie;

ff) przeto kontrola, gdyby nawet miała przez kogo być wykonywaną, tak pod względem prawdziwości napoju, jako fabrycznego, jak i co do prowadzonego pokątnie szynku, nadzwyczajnym podlega trudnościom, a w miarę oddalenia od siedziby władz, jest zgoła niemożebną.

Ad 2. Dozwalanie zaprowadzenia gdziekolwiekbądź i przez kogokolwiek, hurtownego handlu wódką, uzasadniają c. k. Władze, na dekrecie kancelaryi nadwornéj z dnia 3. Października 1846. r. l. 31.146.

zawierającym 4 punkta, z których punkt 1szy stanowi, że handel hurtowny okowitą jest zatrudnieniem wolnem, a zatém niezawislém od udzielenia formalnego pozwolenia; zaś punkt 2gi, że przedsiębiorca winien jedynie donieść o dotyczącym swoim zamiarze, zwierzchności miejscowéj, celem uzyskania arkusza zarobkowego.

Lecz ów dekret kancelaryi nadwornéj, a przynajmniéj trzy pierwsze punkta onego, jako w kraju naszym nigdy niepublikowane, nie mogą być uważane za bezwzględnie obowiazujące. Punkt jedynie 4ty owego dekretu, oznaczający za minimum naczynia, w którym się handel hurtowny okowitą odbywać może, w objętości jednego całkowitego wiadra niższo-austryackiego, ten punkt jedynie był dla Galicyi, okólnikiem gubernialnym z d. 14. Listopada 1846. r. do l. 60.788. ogłoszonym, i jako taki prawnie obowiązuje.

Właśnie przeto, zaniechanie ogłoszenia trzech pierwszych punktów wskazuje, iż nie uznano za zgodne ze stosunkami kraju naszego, **bezwzględnego** owéj wolności zastósowywania.

Daléj odwołują się c. k. Władze na Ustawę zarobkową z r. 1859., wedle któréj to przedsiębiorstwo, nie należąc do koncesyowanych, jest tem samém bezwarunkowo wolném. Lecz Ustawa ta, wedle ustępu VIII. patentu, takową zaprowadzającego z 20. Grudnia 1859. r. jest o tyle obowiązującą, o ile nie wkracza w prawa propinacyjne.

Że zaś handel wódką hurtowny, zatém wedle punktu 4. owego dekretu, najmniéj jednowiadrowy, przeradza się, jak tego dowodem nadesłane z różnych stron kraju zażalenia, zwykle na szynk pospolity, w miarę oddalenia od władzy urzędowéj, do kontrolowania tém trudniejszy, a po wsiach już zgoła niepodobny, przeto z powodu takiego handlu, własność propinacyjna znacznego doznaje uszczerbku.

Mianowicie nadużywają handlu tego przedsiębiorcy, w ten sposób, że jeżeli już nie wprost szynkują, co również często się zdarza, to wypytują się przybyłych, lub nawet spotkanych gdziekolwiek ludzi, ile potrzebują wódki; zapisują ilość przez każdego żądaną, po garncu, kwarcie i t. p. wstrzymując się z wydaniem, aż popyt dójdzie do całości wiadra. Wtenczas nabywcy biorą wiadro do najbliższego domu, gdzie ich, przydany przez handlarza jego wyręczyciel, najczęściéj nawet miarami przez niego dostarczonemi, obdziela wedle spisanéj konsygnacyi, odbierając należytość, lub zapisując ją na dług. Jakkolwiek zaś sprzedaż jest tym sposobem nieco utrudnioną, znajduje jednak, szczególnie w razach większéj frekwencyi n. p. w przechodzie na targ, odpust i t. p. zawsze chętnych, w obec tego, że, rzekomo hurtowny handlarz, nie opłacając czynszu propinacyjnego, po niższych cenach niż propinator lub jego szykarze, wódkę sprzedawać jest w możności.

Że przeto tak wykonywany handel, znaczny prawom propinacyjnym czyni uszczerbek, jest rzeczą oczywistą i przyznał to nawet reskrypt c. k. Namiestnictwa z dnia 30. Września 1862. l. 32.178, o którym poniżéj obszerniéj będzie mowa; dodając do tego przyznania, zgodnie z prawdą powszechnie doświadczoną, że tém przedsiębiorstwem trudnią się u nas prawie wyłącznie żydzi, którzy propinacyę albo utracili, lub też nie mogą jéj otrzymać, dla tego pragną współzawodnikom swoim tak długo szkodzić, dopóki nie otrzymają monopolu.

Podobnież wypowiada to otwarcie uchwała c. k. urzędu powiatowego Bodzanowskiego z d. 12. Listopada 1865. l. 1.914., do petycyi p. Józefa Gromnickiego allegowana, która odmawiając Mendlowi Hirschbaum zezwolenia na założenie hurtownego handlu wódką we wsi Laskowcach, ani będącéj miejscem targów, ani gościńcami przerzniętéj, wnosi z okoliczności, że przeto tenże Mendel Hirschbaum, ów handel jedynie w celu szkodzenia propinacyi otworzyć zamierza.

Rażącą do tego illustracyą zawiera petycya Cezara hr. Męcińskiego, wedle któréj tenże, jako właściciel prawa propinacyi w mieście Dukli, doznając znacznego uszczerbku przez bezkarne wykonywanie pokątnego wyszynku przez w mowie będących przedsiębiorców, ofiarował im rocznie po 1000 złr., jeżeli się zobowiążą przed swoim rabinem, nie czynić mu defraudacyi, na który warunek jednak szanowni przedsiębiorcy przystać nie chcieli.

Ad 3. Wyszynk tak zwanych słodzonych napojów spirytusowych, aczkolwiek w kraju naszym w obec małego o te napoje popytu, rzadko wykonywany, mieścił się, jak powyżéj ad III. udowodniono, w ogólném prawie propinacyjném. To też aż po rok 1855., nikomu do propinacyi nieuprawnionemu, o zaprowadzaniu podobnych przedsiębiorstw ani na myśl nie przyszło. Pokuszenie się o coś podobnego, byłoby aż do owego czasu, musiało pozostać tém bezskuteczniejszém, ile że właściciele dóbr ziemskich, a tém samém i propinacyi, wykonywując aż do 29. Września 1855. r. w obrębie dóbr swoich jurusdykcyę, niedopuściliby byli podobnego wdzierania się w swe prawa.

Dopiéro gdy z dniem 29. Września 1855. r. weszły u nas w życie c. k. urzędy powiatowe, których kierownictwo poruczono po wielkiéj części ludziom, z innych prowincyj ponasyłanym, nieznającym potrzeb, stosunków, prawa zwyczajowego kraju naszego, natenczas ci ludzie nowi, zastósowując do naszego kraju Ustawę i zwyczaje, w innych prowincyach obowiązujące, zaczęli i u nas wydawać, pomiędzy innemi, z używalnością i potrzebami kraju zupełnie niezgodnymi innowacyami — także koncessye na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych.

Rekursa przeciw podobnym udzielaniom koncessyj do wyższych Władz zanoszone, rzadko odnosiły skutek, albowiem kraj nasz, nie mając u c. k. Władz najwyższych przedstawicieli swych interesów, sądzony był u góry, podobnie jak na dole przez ludzi obcych, z właściwościami jego nieobznajomionych, a może téż i panujący aż do miesiąca Lipca z. r. system, bezwzględnego wszystkich prowincyj, pomimo właściwości, zwyczajów i potrzeb odrębnych, ujednostajania, przyczynił się do tego, że, właściwości prawa zwyczajowego kraju naszego, były w załatwianiu rekursów w téj sprawie coraz bardziéj zapoznawane.

Że takie decyzye sprzeciwiają się przepisom, u nas w téj mierze obowiązującym, już powyżéj w oddziale III. udowodniono. Jak zaś szkodliwie udzielanie owych koncessyj wpływa na prawo propinacyi, zwłaszcza w obec niepodobnéj pod tym względem kontroli, jest rzeczą powszechnie wiadomą, poświadczoną nadchodzącemi ze wszystkich stron kraju zażaleniami, a nawet przyznaniem samychże c. k. Władz, mianowicie:

1) Dekret gubernialny z dnia 17. Maja 1842. r. l. 22.617., wyznaczający kary na fabrykantów słodzonych napojów, trudniących się wyszynkiem, uzasadnia to postanowienie tém, że taki wyszynk, byłby wkraczaniem w prawa propinacyjne, podobnież

2) Reskrypt c. k. Namiestnictwa z dnia 30. Września 1862. r. l. 32.179. przyznaje, że „koncessye na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych, podobnie jak i handel wódką hurtowny, są dotkliwie szkodliwemi dla dochodów propinacyjnych“ — i wyraża się daléj tak:

„Praktyka jest tu w kraju w sprzeczności z teoryą i ze zdaniem prawodawstwa. Podczas gdy „w teoryi, obadwa te sposoby zarobkowania uważanemi są jako nieszkodliwe, są one w praktyce „głównie na szkodzenie prawu propinacyjnemu obliczone, (!) bywają poszukiwane i wykonywane najczęściej przez Izraelitów, którzy albo dzierżawę propinacyi utracili, lub takowéj nie mogą uzyskać, „dlatego téż pragną oni, swoim współzawodnikom, a względnie uprawnionym do propinacyi, tak „długo wyrządzać szkody (Verluste zu zuwenden), dopóki znowu nie otrzymają monopolu.“

„Rosolis i likiery fabryczne na drodze chemicznéj utworzone, rzadko tu w kraju znajdują odbytu „u ludu, jako za drogie i za łagodne. Wieśniak galicyjski lubi używać mocnych, długo podniebienie „drażniących, a przytém tanich napojów. Dlatego wyzyskiwują żydzi w mowie będące koncessye do „fabrykowania słodzonych napojów w drodze zimnéj, przez przymięszanie cukru, miodu i farby, ustanawiają ceny na równi z cenami napojów propinacyjnych, i odstręczają oczywiście, bez wielkich „wydatków, szynkarzom propinacyjnym konsumentów.“

„Podobnież i w hurtownym handlu wódczanym, szkodzenie (Bevortheilung) propinacyi jest na „dziennym porządku, albowiem sprzedaż w najmniejszéj mierze jednego wiadra, rozdzieleniem wódki „pomiędzy kilku konsumentów, czyni oczywisty uszczerbek przychodom propinacyjnym.“

„Ostrożność, czuwanie, kary, okazują się nieskuteczną kontrolą, mnożą czynności władz, są „jednak niedostateczne do wytępienia bezprawia.

„Reklamacye przeto właścicieli propinacyi, nie są bezzasadnemi, i wymagają opieki, któréj „nie można odmówić, dopóki propinacya tworzy część essencyonalną dochodów, nietylko właścicieli „dóbr, lecz i miast, i dopóki wykupno takowych . . . . nie nastąpi.“ Opiekę tę tym sposobem wykonywać należy, by przy udzielaniu nowych koncessyj postępywać ze staranną przezornością, i ile możności ograniczeniem do rzeczywistéj potrzeby, i aby w razach wykroczeń i oszustw, z całą surowością karać.“

Reskrypt zatém przyznaje, że prawo propinacyi, jest częścią assencyonalną przychodów, nietylko właścicieli dóbr, lecz i miast; że wieśniak galicyjski nielubi słodkich trunków, jako za łagodnych i za drogich, z czego idzie wniosek, że przeto szynki temi trunkami, zwłaszcza po wsiach są niepotrzebne; że o koncessye do wyszynku takowych, starają się głównie ludzie niemoralni na to, by czynić uszczerbek propinacyi, i tym sposobem, z krzywdą prawnych właścicieli, ciągnąć podstępnie dla siebie zyski; — przyznaje, że, reklamacye właścicieli prawa propinacyjnego są uzasadnione, że nie można im odmówić opieki przeciw takiemu wdzieraniu się ludzi podstępnych w ich prawa nabyte; przyznaje przeto pośrednio, że udzielanie podobnych koncessyj, dąży z jednéj strony ku podkopywaniu prawa

własności, z drugiéj zaś szerzy niemoralność; przyznaje nareszcie, że, półśrodki, jakiemi są ostrożność, czuwanie i wymierzanie kar, są niedostatecznemi środkami, a przyznawszy to wszystko, zaleca tych samych półśrodków, dopiero co, przez siebie niedostatecznemi uznanych. Zdawałoby się, że piszący motywa, zamierzał dójść do wręcz innéj konkluzyi, do stanowczego złemu zaradzenia, albowiem konkluzya a motywa, wręcz przeciw sobie stoją.

Reskrypt ten przyznał bezsprzecznie wiele, przyznał również na wstępie, że pomiędzy uprawnionymi do propinacyi w Galicyi, powszechném jest mniemanie, iż wyszynk słodzonych napojów spirytusowych, prawem propinacyi jest objęty, tudzież że udzielanie w mowie będących koncessyj, uważaném jest powszechnie, jako środek rozmyślnego uszczuplania regalu propinacyjnego; — przyznawszy atoli powszechność takiego, w kraju ustalonego przekonania, rozcina kwestyę orzeczeniem dowolném, że to przekonanie w kraju rozpowszechnione, o ile się odnosi do słodzonych napojów spirytusowych fabrycznie, w drodze chemicznéj utworzonych, nie jest uzasadnioném.

Tak dowolnemi orzeczeniami usiłują c. k. Władze, usprawiedliwić dodatkowo nadużycie, udzielaniem od 29. Września 1855 r. owych koncessyj dla kraju naszego, przez ludzi, z przepisami u nas obowiązującemi nieobznajomionych, z powodu téjże ich niewiadomości faktycznie wprowadzone.

Usprawiedliwianie się jednak to, nie ma żadnéj podstawy, albowiem dowód nielegalności udzielania owych koncessyj, wypływa z udowodnionego w powyższym oddziale III., prawa u nas zwyczajowego nawet rozporządzeniami gubernialnemi ad III. przytoczonemi z dnia 5. Kwietnia 1834. l. 9.610. i z dnia 2. Sierpnia 1839. l. 40.651. zaliczającemi w mowie będące słodzone napoje, do praw propinacyjnych, jako stan faktyczny przyznanego, — zresztą cesarskiem słowem z dnia 28. Listopada 1837. jako norma na przyszłość usankcyonowanego, a w szczególności co do Wielkiego Xięstwa Krakowskiego także, z obowiązującéj tamże z wyjątkiem li miasta Krakowa, powyżéj ad III. przytoczonéj Ustawy senackiéj z dnia 6. Marca 1843. r. jako żadną następną Ustawą dotąd nie zniesionéj, która w artykule 7mym stanowi, że wyszynki zagranicznych trunków, bez pozwolenia posiadaczów praw propinacyjnych, otwierane być nie mogą" — a przecież nie zechcą c. k. Władze posuwać dowolność w interpretowaniu Ustaw aż do utrzymywania, że, pod trunkami „zagranicznemi" rozumieć należy takie jedynie, które niefabrycznie i nie na drodze chemicznéj zostały utworzone.

Odwoływanie się zresztą na Ustawę zarobkową z 1859. r. nie poparłby także argumentacyi c. k. władz, w obec przeprowadzonego powyżéj dowodu, że wyszynk słodzonych napojów spirytusowych, należy do wyłącznych praw propinacyi, tudzież ustępu VIII. patentu z dnia 20. Grudnia 1859. r. rzeczoną Ustawę zarobkową, zaprowadzającego, wedle którego przepisy, w sprawie propinacyi obowiązujące, żadnéj przez zaprowadzenie Ustawy zarobkowéj, niemają podlegać zmianie.

V.

Następstwa, jakie za sobą pociąga to powolne, lecz w skutkach swych niechybne podkopywanie prawnéj własności, są pod każdym względem destrukcyjne, albowiem

1. Niknie powoli prawo, reprezentujące do 100 milionów złr. wartości kapitalnéj, który kapitał, bądź on, jak obecnie, zostaje w rękach, przeważnie tylko właścicieli dóbr tabularnych i miast, bądź przejdzie na własność gmin, reprezentacyi wyższego rzędu, lub ogółu mieszkańców, w każdym razie, już jako kapitał narodowy, zresztą jako nabyte prawo, wymaga poszanowania i skutecznéj opieki tém bardziéj, że, przez powolne lecz niewątpliwe niszczenie onego, wyż wymienionemi trzema drogami, narażeni są na utratę prawnie nabytego mienia swego, nietylko właściciele ziemscy i hypoteczni dóbr wierzyciele, lecz równie, a nawet głównie miasta, które, z dochodów propinacyjnych, stanowiących po wielkiéj części główną część ogólnych ich przychodów, jak to w petycyach wyłuszczono i doświadczenie poucza, utrzymują szkoły, szpitale i inne zakłady dobra publicznego, pokrywają ciężary rządowe, gminne, parafialne i t. p.

I tak np. miasto Bochnia, które ma rocznie przychodu ogółem około 26.000 złr. a w tém dochodu z propinacyi 19.001 złr. opłaca rocznie, tytułem podatków rządowych 3.052 złr., dodatku do utrzymania c. k. wojska 1.456 złr., na utrzymanie szkół i kościoła do 6.000 złr., zatém już na pokrycie tych jedynie trzech pozycyj wydatków publicznych, nietylko cały przychód miasta, z innych źródeł niż propinacyjnych, zostaje wyczerpanym, lecz nawet o 3.500 złr. przewyższonym, które jedynie z dochodów propinacyi, równie jak wszelkie ciężary gminne opędzane być muszą.

Co do miasta Sambora, już w powyższym oddziale II. udowodniono, że obowiązki przez gminę tego miasta na siebie przyjęte, a przez c. k. władzę szkolną zatwierdzone, względem utrzymywania kosztem swoim wyższego gimnazyum tamże, właśnie na prawie tegoż miasta propinacyjnem są hypotecznie zabezpieczone. Zatém podkopywanie praw propinacyjnych, nie tylko podkopuje prawa własności i prawa wierzycieli tabularnych, lecz nawet, nie będąc koniecznością dobra publicznego w myśl §. 365. Ust. cyw. usprawiedliwionem, dąży przeciwnie do czynienia szkody dobru publicznemu, ukrócając fundusze zabezpieczające byt szkół, szpitalów i t. p. instytucyj humanitarnych.

Nareszcie przez owo podkopywanie praw propinacyjnych traci kraj, jako właściciel dóbr rządowych, i Skarb Państwa przez zmniejszanie się podatków, albowiem podatek opłacany od udzielanych koncesyj ani w części nie wyrównywa podatkom z dochodów propinacyjnych, przez właścicieli i dzierżawców propinacyi opłacanym.

2. Podkopywanie, za wiedzą i sankcyą c. k. władz prawnie nabytéj cudzéj własności, sprowadza zamęt w pojęciach o prawie własności, niszczy powagę władzy, nastręcza pokusę do nadużyć, i jak każdy czyn nieprawy, mnoży w skutkach swych demoralizacyę i wszelkiego rodzaju bezprawia.

Komisya, przejrzawszy nadesłane z różnych stron kraju petycye, listy i różne dokumenta, tudzież na podstawie zeznań osób zupełnie wiarygodnych i właściwego doświadczenia, powzięła przekonanie, że niektóre c. k. urzędy powiatowe, rażących na tem polu zwykły się dopuszczać nadużyć. Istnieją wprawdzie przepisy c. k. Namiestnictwa, między innemi z dnia 20. Października 1860. l. 44.630. z 30. Września 1862. l. 32.179 z 1. Marca 1764 l. 8.817., wedle których, przed udzieleniem koncesyj na wyszynk słodzonych napojów, ma być przedewszystkiem zbadana potrzeba lokalna, a koncesya nie udzielana jako zatrudnienie samoistne, jeno jako akcesoryum innego przedsiębiorstwa zarobkowego.

Lecz same wyższe c. k. władze, wstąpiwszy raz na drogę fałszywą hołdowania idei teoretycznéj kosztem praw nabytych, gubią się w wydawaniu rozporządzeń, po części między sobą sprzecznych, a w powyżprzytoczonym reskrypcie z dnia 30. Września 1862. przyznawszy się do własnéj niemocy, nie mogą znaleźć drogi do wyjścia z labiryntu, to téż, w rozstrzygnieniach jednakowych wypadków niejednostajne wydając orzeczenia, upoważniają tém poniekąd niższe urzędy do dowolności.

Otóż c. k. urzędy powiatowe, o których mowa, pod względem dochodzenia potrzeby lokalnéj, nawet §. 18. Ustawy zarobkowéj wymaganego, poprzestają częstokroć na zdaniu li tylko własném, lub chyba tego, który się o koncesyę stara, z pominięciem ludzi miejscowych, z pominięciem wreszcie osoby, głównie w tém interesowanéj, t. j. właściciela prawa propinacyi; zaś pod względem głównéj zarobkowości, wystarczy w powiatach, o których mowa, mieć jakiekolwiek chociażby tylko pretextowe inne zatrudnienie, być n. p. urzędnikiem powiatowym, lub rzemieślnikiem, albo posiadać jakiekolwiek przedsiębiorstwo z handlem ani wyszynkiem wódek żadnéj nie mające styczności, by uzyskać koncesyę na wyszynk słodkich napojów w miejscowościach nawet takich, w których się nie mieszka; w takim razie wyszynk ukoncesyonowany wykonywuje koncesyonaryusz albo przez podstawione inne osoby, nie posiadające częstokroć żadnego z warunków do koncesyi przepisanych, lub téż, co się częściéj zdarza, przez wymuszenie opłaty od uprawnionego do propinacyi, który zagrożony ową koncesyą, opłaca się koncesyonaryuszowi dla uratowania chociaż części zagrożonych przychodów swoich propinacyjnych.

W takich razach zdarza się, że podstępny koncesyonaryusz, za kilka lub kilkanaście złr., wydanych na koszta koncesyi i opłacenie od niéj podatku, otrzymuje tytułem odczepnego parę set reńskich rocznego przychodu.

Do jakiego stopnia dzieją się na tém polu z wszech stron nadużycia, wyświecą fakta następujące, w różnych cześciach kraju wydarzone:

a) W dniach 30. Kwietnia i 1. Maja 1865 r. wniósł propinator Izrael Hollender, któremu się dzierżawa propinacyi w znacznych dobrach niedługo miała kończyć, prożby do c. k. urzędu powiatowego w Starym Sączu o udzielenie koncesyi na wyszynk slodzonych napojów w siedmiu wsiach do tychże dóbr należących.

Dowiedziawszy się o tém pełnomocnik właściciela tychże dóbr, pospieszył poczynić tyle podań o udzielenie takichże koncesyj na rzecz właściciela dóbr, ile jest wsi do tychże dóbr należących, upraszając zarazem, by te koncesye, jeżeli już koncesyj koniecznie potrzeba, były udzielone, raczéj właścicielowi dóbr, a tém samém prawa propinacyi, aniżeli owemu propinatorowi, który tym sposobem propinacyę w swych rękach z krzywdą właściciela uwiecznić zamierza. Zarazem upraszał pełnomocnik właściciela o ścisłe wedle przepisów dochodzenie potrzeby owéj koncesyi we wsiach, do których jéj żądano, i dla pewno-

ści, sam w dniach 7. i 8. Maja wręczył c. k. naczelnikowi powiatu dotyczące podania, przy któréj sposobności, widział owe podania propinatora, naówczas jeszcze niezałatwionemi, nad których jednak załatwieniem aktuaryusz powiatowy właśnie pracował. Dlatego pełnomocnik właściciela dóbr, treść żądania w podaniach swych wyrażonego naczelnikowi powiatu ustnie jeszcze powtórzył.

Cóż na to robi c. k. urząd powiatowy? Oto, bez najmniejszego dochodzenia co do potrzeby miejscowéj, pospiesza wydać dla wspomnionego Izraela Hollendra datowane z dnia 7. i 8. Maja koncesye na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych do siedmiu wsi do wzmiankowanych dóbr należących między temi w téj saméj wsi Stadle, w któréj niedawno przedtém, kazał zamknąć otworzony tamże przez dzierżawcę propinacyjnego szynk nowy, jako niepotrzebny, i doręcza tę koncesyę nowemu koncesyonaryuszowi dnia 12. Maja; zaś podania ze strony właściciela dóbr o udzielenie podobnychże koncesyj wniesione, uchwałami z dnia 13. Maja 1865. do l. 1.311. i następnych wydanemi zwraca pełnomocnikowi właściciela pod pretextem niedokładności do uzupełnienia, pretextem tém błahszym, oczywiście tylko w zamiarze odroczenia stanowczego załatwienia podań właściciela, a tém samém w zamiarze faworyzowania Izraela Hollendra wymyślonym, ile że, po ponownem tych samych bezowocnie zwróconych podań, w dniu 20. Maja bez jakiegokolwiekbądź uzupełnienia do tegoż samego c. k. urzędu powiatowego wniesieniu, tenże c. k. urząd uchwałą z dnia 31. Maja 1865. r. do téjże saméj liczby, pod którą poprzednio podania były wniesione, t. j. do l. 1.311. i następnych udzielił także i właścicielowi dóbr koncesye na wyszynk rzeczonych trunków do wszystkich wsi, do dóbr jego należących.

Gdy następnie Izrael Hollender w ciągu trwającéj jeszcze dzierżawy swéj propinacyjnéj, z uzyskanych do siedmiu wsi koncesyj wyszynkowych, do dnia 12. Listopada 1865. nie korzystał, natenczas pełnomocnik właściciela dóbr, ze względu na upływający z tymże dniem, od uzyskania przez propinatora koncesyi 6cio miesięczny termin, posłał do tegoż c. k. urzędu powiatowego przez posłańca pisemne podanie, w którem z powodu niewykonywanéj przez 6 miesięcy koncesyi, w myśl art. 60. ustawy zarobkowéj, upraszał o unieważnienie onejże. Jednakże p. naczelnik powiatu podanie to z dnia 12. Listopada 1865., zatém w niedzielę o $12^1/_2$ godzinie w południe sobie doręczone, zwrócił posłańcowi, pod pretextem zamknięcia już o téj porze w dzień świąteczny dziennika podawczego, z poleceniem, by podanie nazajutrz przyniosł. Zanim jednak przyszło do zajutrza, stało się, że faworyzowany koncesyonaryusz Izrael H., tegoż samego dnia 12. Listopada popołudniu udał się na wsie, poustanawiał z ramienia swego szynkarzów do wyszynku słodzonych napojów, popisał doniesienia do c. k. urzędu powiatowego, z wymienieniem nazwisk swych w każdéj z siedmiu wsi zastępców, i znalazł środki bezzwłocznego o tém do tegoż c. k. urzędu powiatowego w tymże samym dniu 12. Listopada doniesienia.

b) Wspomniony ad **a.** pełnomocnik właściciela dóbr, wyjednał na rzecz tegoż, jak wyżéj wspomniono, dnia 31. Maja 1865. koncesyę na wyszynk słodzonych napojów, do wszystkich wsi, do owych dóbr należących, między temi także do wsi Gostwicy.

Dowiedziawszy się w Listopadzie, iż tamże Josek B. szynk pokątny otworzył, doniósł o tém do tegoż samego c. k. urzędu powiatowego Staro-Sądeckiego, żądając pomocy. Ku wielkiemu jednak zdziwieniu, otrzymał pod dniem 13. Listopada 1865. r. do l. 3.431. zawiadomienie, że jeszcze d. 17. Sierpnia udzielono również i w mowie będącemu Joskowi B. koncesyę na wyszynk słodzonych napojów w owéj wsi.

Zatém w wiosce górzystéj, zaledwo przystępnéj, od wszelkiego ruchu handlowego, nawet od dróg komunikacyjnych oddalonéj, liczącéj zaledwo 616 dusz ludności, i nie posiadającéj własnego kościoła, dozwolił c. k. urząd powiatowy, prócz szynku zwyklego propinacyjnego, założyć jeszcze dwa szynki napojów słodzonych; dnia 31. Maja właścicielowi dóbr, zaś dnia 17. Sierpnia Joskowi B., nie uznając nawet za stósowne, zawiadomić właściciela dóbr o téj nowéj, w prawa jego wkraczającéj koncesyi, i pomimo że Josek B. żadnego nie wykonywał przedsiębiorstwa, ani jakiegokolwiek widzialnego zatrudnienia.

Oczywiście że, podobnie jak w poprzedniém ad **a.** opisanym wypadku, tak i w obecnym, dowiedziawszy się o tém pełnomocnik właściciela dóbr, założył bezzwłocznie do wyższych władz rekurs, lecz jak rekurs jego przeciwko koncesyi udzielonéj Izraelowi H., lubo jeszcze dnia 17. Czerwca do c. k urzędu powiatowego wniesiony, do tego czasu, a przynajmniéj do końca Stycznia r. b. oczekiwał jeszcze rozstrzygnięcia, albowiem c. k. urząd powiatowy, akta od c. k. komisyi namiestniczéj powtórnie mu do wyjaśnienia odsełane, zawsze z niedostateczném wyjaśnieniem téjże c. k. wyższéj władzy przedkładał, a tymczasem protegowany Izrael H. przez podstawionych szynkarzów, szynk rzekomych słodzonych napojów w siedmiu cudzych wsiach wykonywuje, tak też i sprawa Joska B. nie prędko zapewne ostatecznego doczeka się rozstrzygnięcia, w oczekiwaniu którego, Josek B. swój szynk bezprzeszkodnie prowadzi.

c) Właściciele Nowej-Wsi Narodowej w Krakowskiem, dowiedziawszy się, iż tamże, w domu ślusarza zaprowadzono szynk pokątny, zaniósłszy o to skargę do urzędu powiatowego w Liszkach, gdy otrzymali zawiadomienie, że szynk ten prowadzi się imieniem c. k. kancelisty powiatowego M., któremu koncesyę na wyszynk słodzonych napojów udzielono, założyli rekurs do c. k. Komisyi namiestniczéj, która rozporządzeniem z dnia 10. Lutego 1863. r. do l. 2.906 koncesyę tę z tego powodu unieważniła, że „utrzymywanie szynkowni ze stanowiskiem c. k. urzędnika nie zgadza się."

Gdy pomimo takiego wyższych władz orzeczenia, ów szynk, w domu owego ślusarza, ani na chwilę nie ustając, daléj był prowadzonym, zanieśli właściciele dóbr ponownie do tegoż c. k. urzędu powiatowego Lisieckiego zażalenie, wskutek którego dopiéro dowiedzieli się, iż obecnie szynk w owym domu ślusarza M. wykonywuje się w skutek koncesyi na wyszynk słodzonych napojów, uzyskanéj przez pewnego Pohlmana. Ów Pohlman jest aptékarzem, zamieszkałym w Arcyksięstwie Austryackiem, kluczem zaś do rozwiązania zagadki jest okoliczność, iż ten nowy koncesyonaryusz, jest szwagrem tegoż samego kancelisty pow. M., którego koncesya została unieważnioną. Oczywiście, że znowu rekurs z kosztem i zachodami połączony, a tymczasem szynk ów znowu bezprzeszkodnie prowadzony na korzyść szwagra c. k. kancelisty, a na zniszczenie właścicieli dóbr, którzy pobierając z dzierżawy dóbr bez propinacyi wydzierżawionych z mocy kontraktu, przez c. k. sąd pupilarny zatwierdzonego, rocznego czynszu 800 złr., opłacają podatków z dod. 440 złr. zaś tytułem procentów i amortyzacyi od wykupna wieczystéj dzierżawy 631 złr. łącznie przeto na rzecz samego tylko c. k. skarbu rocznie 1.071 złr. Zatém na pokrycie samych tylko należytości skarbowych potrzeba, prócz wyczerpania całkowitego czynszu dzierżawnego, dokładać z przychodów propinacyjnych rocznie 271 złr. Prócz tego ma propinacya dostarczyć funduszów na pokrycie innych ciężarów z posiadaniem ziemi połączonych, poczém dopiéro reszta dochodu przypadłaby właścicielom w połowie małoletnim, już jako takim pod opieką prawa zostającym, co wszystko c. k. urząd powiatowy wiedząc dokładnie, rozdaje mimoto znaczną część ich dochodów tak skoro, a nawet tak podstępnie własnym swym urzędnikom i ich szwagrom.

d) W miasteczku Olpinach właściciele sklepików, nie mający koncesyi do wyszynku czegokolwiek, poczęli w roku zeszłym sprzedawać kieliszkami wódkę, jakiemiś surrogatami zaprawioną (krople). Właściciel propinacyi, donoszące do c. k. urzędu powiatowego w Brzostku o tym nowym pretexcie wykonywania wyszynku pokątnego, nie dającego się ukontrolować, upraszał o wydanie zakazu sprzedawania w sklepikach żydowskich owych mniemanych kropel, jako podkupujących propinacyę, a że sprzedawanych bez ordynacyi i kontroli lekarskiéj, i nie w aptékach, jeno przez ludzi, przedewszystkiem zysku chciwych, przeto prawdopodobnie zatruwających zdrowie ludzkie. C. k. urząd pow. jednak rezolucyą z dnia 21. Września 1861. do l. 2.839. nie uznał za stosowne wydanie zakazu, zbywając żalącego się właściciela li orzeczeniem, że „krople tak zwane Hoffmanowskie zdrowiu ludzkiemu nie są szkodliwe", i tym sposobem ulegalizował prowadzenie szynków pokątnych pod pozorem owych kropel.

e) Propinator w Makowie J. Blumenfeld, uzyskawszy na wyjściu z dzierżawy propinacyjnéj zezwolenie na założenie w Makowie domu gościnnego i na wyszynk tamże słodzonych napojów spirytusowych, i utraciwszy w następstwie tego dzierżawę propinacyi, udał się dnia 28. Września 1865. do c. k. urzędu pow. Makowskiego z prożbą o udzielenie mu koncesyi także na wyszynk zwykłéj wódki i piwa.

C. k. urząd powiatowy pospiesza z wydaniem mu jeszcze tego samego dnia 28. Września 1865. do l. 2.613. uchwały, która orzeka, że zaprowadzenie w domu gościnnym J. Blumenfelda wyszynku także zwykłéj gorzałki i piwa, jest potrzebą nakazane; wzywa przeto zarząd dóbr, do zdeklarowania się w 3 dniach, ażali owego J. Blumenfelda zechce przy wyszynku wódki i piwa nadal pozostawić; gdyż w razie przeciwnym c. k. urząd powiatowy widziałby się zmuszonym, J. Blumenfelda mianować z urzędu szynkarzem (als Gewerbsschänker zu ernennen, bemüssiget wäre). I tak jednym pociągiem pióra, c. k. urząd pow. zamierzył znieść na korzyść swego protegowanego J. Blumenfelda pozostałe resztki prawa propinacyjnego.

Konsekwentnie zresztą postąpił sobie urząd pow. Makowski. Widząc, iż przepisy wyższych c. k. władz dozwalają trzema powyżéj wskazanemi drogami naruszać całość własności propinacyjnéj, że przeto prawo to już temi drogami pierwéj czy późniéj na zniesienie faktyczne jest skazane, słowem widząc zasadę naruszania własności ulegalizowaną, poszedł o krok daléj na téj saméj drodze, i zamierzył jednym zamachem znieść prawo propinacyjne, i tak już owemi wyłomami na powolną śmierć skazane.

Jakim sposobem dzieje się, że ludzie podstępni, a zysku bez wyboru środków chciwi tak nadzwyczajnych u c. k. urzędów doznają uwzględnień, — że w drodze samych nadzwyczajności i z pospiechem dla innych warstw społeczeństwa prawie niepraktykowanym uzyskują, z oczywistą krzywdą uprawnionych, tak nadzwyczajne postanowienia? o tém jakie krążą wieści, i jaki głos publiczny? raczéj wolimy zamilczeć.

Czego wszakże pominąć niepodobna, to że, jeżeli raz ulegalizowane naruszenie zasady własności prowadzi nawet ludzi postawionych na czele c. k. urzędów, do takiego zamętu w pojęciach o własności, i do takich pokus daje sposobność, jakiéjże nie wywiera destrukcyjnéj demoralizacyi na warstwy społeczeństwa niższe, nieoświecone, o prawie własności i tak już zbyt zmącone mające wyobrażenie, które przeto przy znaném łaknieniu cudzego, a ponętnym przykładzie, iż u c. k. urzędów wyjednać sobie można bez innego do tego tytułu, jak tylko chciwości i podstępu, nawet zezwolenie na wysadzenie bezsprzecznego właściciela z prawnie nabytéj jego własności, cóż z tego wnosić mogą? oto: albo że c. k. Rząd pozwolił zabierać bezkarnie prawną własność pewnéj warstwy społeczeństwa, lub téż, że c. k. urzędy są przekupne, a przeto, że na korzyść osób niemoralnych, lecz dysponujących kapitałami, nakręcają prawa, chociażby z oczywistą cudzą krzywdą.

Jedno i drugie mniemanie są pomiędzy ludem naszym niestety rozpowszechnionemi, co wiadomo każdemu, kto z nim miewa styczności. Byłoto nawet po części już tu w Izbie przy dyskusyi sprzedaży soli bydlęcéj skonstatowane.

Że lud nasz przy tak zmąconych pojęciach o tém, co jest dozwolone i godziwe, zapragnie także niekiedy cudzego mienia, że nawet żąda czasami do tego pomocy także c. k. urzędów, temu mając wzgląd na nizki stopień jego wykształcenia, zwłaszcza po takiéj nauce z góry idącéj, trudno się nawet dziwić. Lecz z trwogą możnaby zapytać: dokądby go doprowadziło dalsze takich przykładów udzielanie, a przy tém mnożąca się z każdym dniem ilość szynków, sklepów i sklepików, z cywilizowanemi wódkami wszelkiego rodzaju, już nie na zaspokojenie istotnéj potrzeby, jeno na bezustanną pokusę obliczonych, istnych szkół występku i jaskiń wszelkiego bezprawia; a z każdéj wyciąga swe sidła na przechodniów, a nawet nachodzi ich po domach ów wyżprzytoczonym reskryptem zgodnie z prawdą odszkicowany szynkarz żyd z gorzałką w jednéj, a blankietem wexlowym w drugiéj ręce, godząc zarazem na mienie i duszę swych ofiar. Nie dziw, że w takich warunkach mnożą się narzekania na brak rąk do pracy, na nieurodzaj, na głód, na tysiące spraw wexlowych, przeciw włościanom do sądów wytoczonych, nareszcie na coraz więcéj mnożące się zbrodnie podpalania, rabunku, morderstwa i t. p., których częstém wyliczaniem przerażają nas dzienniki. A wszystko to jest naturalném następstwem wyżopisanéj, uorganizowanéj demoralizacyi, owocem rządów, dzięki Bogu i Najjaśniejszemu Panu, minionych, poczynających cywilizowanie co dopiéro z poddaństwa oswobodzonego ludu, od potrojenia liczby szynków.

VI.

Jak skoro przeto udzielanie koncesyj na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych, podobnie jak i coraz się wzmagające, a nie mogące być ukontrolowanemi nadużycia przy sprzedaży wódek upajających w sklepach i sklepikach, nareszcie powyżéj opisane nadużycia z powodu zaprowadzenia przez kogokolwiek i gdziekolwiekbądź nawet po wsiach handlów wódki hurtownych, jak w powyższym wywodzie wykazano, sprzeciwiają się prawu zwyczajowemu, słowem Monarszem z dnia 28. Listopada 1837. r. usankcyonowanemu, a nawet duchowi saméjże ustawy zarobkowéj, która jakkolwiek dążąc do wolności zarobkowania, ma jedynie na celu zarobkowanie uczciwe, a nie przedsiębiorstwo podstępne, lub na podkopywanie cudzéj własności obliczone, przytém wielce naruszają nabyte prawa własności, i prowadzą do tak potwornych wyżwykazanych następstw i to wszystko nie tylko bez żadnéj konieczności, któraby się przynajmniéj w myśl §. 365. ust. cyw. mniemaném jakiem dobrem ogółu dała poniekąd usprawiedliwić, lecz owszem, jak powyżéj wykazano, na szkodę tak prawnych właścicieli, jak i dobra publicznego, jedynie na korzyść pewnéj klasy ludności wszelkiego prawnego tytułu pozbawionéj, niemoralnéj, podstępem w cudzą własność się wdzierającéj, toć niezaprzeczenie naglącym jest Wysokiego Sejmu obowiązkiem, tak potwornemu stanowi rzeczy starać się co rychléj kres położyć.

Z drukarni K. Pillera 1866.

L. 94.
S.

Wniosek posła Antoniego Golejewskiego

obejmujący przeniesienie prawa własności propinacyi (służącego właścicielom dóbr tabularnych, niegdyś dominikalnych) na gminy, za odpowiedniem wynagrodzeniem uprawnionych.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

§. 1. Prawo wyłącznego wyrobu trunków palonych, przysłużające dotąd właścicielom dóbr tabularnych, niegdyś dominikalnych, ustaje bez wynagrodzenia, i staje się wolnym przemysłem ogółu, ulegającym przepisom Ustawy przemysłowej.

§. 2. Prawo wyłącznego wyszynku trunków przysłużające dotąd właścicielom dóbr tabularnych, niegdyś dominikalnych, przechodzi z każdej majętności dominikalnej na własność gminy, za odpowiedniem wynagrodzeniem.

§. 3. Dotychczasowemu właścicielowi prawa propinacyi, należy się za przeniesienie prawa wyszynku na gminę, wynagrodzenie od tejże gminy, na którą to prawo przechodzi.

§. 4. Wynagrodzenie oznaczone będzie przez komisyę w każdym powiecie ustanowioną przez Wydział krajowy.

§. 5. Za podstawę do obliczania przypadającego wynagrodzenia, służyć będzie 6cioletnie przecięcie fasyi podatku dochodowego z propinacyi do roku 1865.

§. 6. Tym sposobem oznaczony dochód roczny wzięty 20 razy, przedstawia kapitał wynagrodzenia, czyli wykupu wypłacić się mającego dotychczasowemu właścicielowi prawa propinacyi.

§. 7. Wykup oznaczony wedle §. 4., 5 i 6., wypłaconym będzie w obligacyach 5%, wydanych przez Wydział krajowy za gwarancyą kraju, amortyzowanych przez losowanie według oznaczonego planu, do lat (36) trzydziestu sześciu.

§. 8. Do czasu amortyzowania obligów 5% prawo wyszynku w każdej gminie administruje, i wydzierżawia Wydział krajowy w drodze publicznej licytacyi, najwięcej dającemu; osiągnięty tym sposobem czynsz roczny z prawa wyszynku stanowi w każdej gminie fundusz do opłacania 5% od wydanych obligów i oraz fundusz do umorzenia przez losowanie wydanych obligów.

§. 9. Gdyby zaś roczny dochód z przeniesionej propinacyi na gminę podług §. 8. nie przynosił takiej kwoty pieniężnej, którąby pokrywała propinacyę 5% od wydanych obligów dla tej gminy, na którą prawo propinacyi przeniesione zostało, i oraz kwotę na amortyzacyę przeznaczoną, natenczas niedobór ten opłaca w połowie ta gmina, na którą przeniesiona została własność wyszynku czyli propinacyi, z własnych funduszów, — a drugą połowę dawniejszy właściciel tej propinacyi.

§. 10. Gdyby zaś w jakiej gminie roczny dochód z przeniesionej propinacyi na gminę podług §. 8 przynosił wyższy dochód, jak na pokrycie prowizyi 5$^0/_0$ od wydanych obligów, i na pokrycie. kwoty na amortyzacyę kapitału, oznaczonym jest; natenczas każda roczna przewyżka staje się własnością w połowie tej gminy, na którą prawo propinacyi przeniesionem zostało, a druga połowa staje się własnością dawnego właściciela propinacyi.

§. 11. Po zupełnem umorzeniu obligacyj za wykup wyszynku wydanych, prawo to przechodzi w nieograniczoną administracyę tej gminy, na którą przeniesione zostało; dochód zaś przedewszystkiem używany być ma na pokrycie wydatków, do których wedle prawa tak gmina, jakoteż obszar dworski wspólnie przyczyniać się winny.

§. 12. Budynki dworskie służące do wyszynku trunków, będące własnością dzisiejszych właścicieli prawa propinacyi, zostają wyłączną tychże własnością.

§. 13. Przy wypłacie tego wykupu dla zabezpieczenia praw wierzycieli hipotecznych nastąpi pertraktacya sądowa, na wzór pertraktacyi odbytej przy wypłacie wynagrodzenia za zniesione powinności poddańcze.

Antoni hr. Golejewski.

Dnia 4. Grudnia 1866.

Agopsowicz, Sawczyński, Gutowski, Ruczka, Rydzowski, Zatwarnicki, Hubicki, ks. Stępek, Hausner, Ziembicki, Samelsohn, Koczyński, Rodakowski, Hóppen.

Z drukarni K. Pillera 1866.

Dłużnik zauważa, iż zajęte w pozycyi

rzeczy należą do potrzebnego inwentarza gospodarczego, przeto z pod zajęcia wyłączone być mają.

Badani na te okoliczność detaxatorowie oświadczają:

Wedle naszego zdania (nie) należą zajęte w pozycjach rzeczy do funduszu gospodarczego (fundus instructus)

Na żądanie prowadzącego exekucję przeniesiono zajęte ruchomości do domu

Za zezwoleniem prowadzącego exekucję zostawiono zajęte ruchomości w domu dłużnika i temuż takowe powierzono.

Odebrałem poszczególnione w pozycjach rzeczy pod własny dozór i za takowe ręczę.

Detaxatorowie zaliczają jako należytość kwotę Złr. cent. w. a.

Woźny (komisarz) Sądowy zalicza jako należytość:

a) za jazdę mil tam na powrót za milę po Złr. cent.
b) diety za 1. dzień

a) za drogę mil tam i napowrót Złr. cent.
b) strawne za jeden dzień

Protokoł zamknięto (z tą uwagą że)

1866 – 87[illegible]

Звіти і [illegible] записів

1866 – 1870
копії, відбитки (друки)
м. [illegible], [illegible]

Projekt

wykupna propinacyi.

Prawo propinacyi powinno być w całym kraju wykupione na warunkach następujących:

1. Po zdecydowaniu przez Wysoki Sejm wykupna propinacyi mają być przez Wysoki Wydział krajowy ustanowione komisye w składzie trzech sędziów, dla wykazania wartości propinacyi każdej osady osobno według fassyi z lat 1863–4–5. i podług obrachunku tym sposobem wyprowadzonego ma być wymierzony Kapitał należący za wykupno propinacyi. –

2. Na kapitał należący za wykupno propinacyi mają być emitowane obligacye 4/100 procentowe (jeżeli można, byłoby do życzenia, by pod gwarancyą krajową.)

3. Ponieważ niema innego funduszu na wykupno propinacyi, więc ta sama propinacya ma być wzięta pod dobrą administracyę organów krajowych po orzeczeniu przez Sejm gwarancyi propinacyjnego prawa, a oraz po orzeczeniu przez Wysoki Sejm, od którego czasu ta administracya organów krajowych ma wejść w życie. –

4. Renta propinacyjna od obligacyi ma być z dołu płatną, – a administracya krajowa ma pobierać dochód z góry i takowy oprocentowywać, a tem samem starać się zwiększać kapitał na wykupno przeznaczony. –

5. A że całemu krajowi na tem zależy, ażeby propinacyjne prawo jak najprędzej było wykupione, więc uważam konieczności, ażeby propinacya po odebraniu w krajową administracyę przez publiczną licytacyę w każdym powiecie oddziałami, a nawet pojedynczemi wsiami była wypuszczaną, ażeby tym sposobem jako największy dochód można osiągnąć a tem samem i kapitał wykupna mógł być zwiększanym. –

6. Kapitał należący za wykupno propinacyi ma być wymierzony podług skali 10. t. j. dochód wyprowadzony przez Komisyę mnoży się przez 10. – bez potrącenia jakichkolwiek podatków. –

7. Chcąc zainteresować wszystkich mieszkańców możnością wykupienia jak najprędszego prawa propinacyi, proponuję, ażeby po wypuszczaniu przez licytacyę, za pośrednictwem organów krajowych starających się o jak najkorzystniejsze wypuszczenie, nadwyżka tym sposobem osiągnięta nad dochód obliczony podług fassyi z lat 1863–4 i 5. dzielona na trzy części:

a) jedna trzecia część przewyżki przydziela się do funduszu wykupna.
b) druga trzecia część przewyżki przeznacza się na zakładanie banków hypotecznych w każdym powiecie dla całej ludności tego powiatu, chcąc ją chronić od okropnych następstw lichwy. –
c) a jedną trzecią część przeznaczyć każdej gminie na wydatki gminne,

–/–

gdyż mało która gmina posiada jaki taki fundusz na mnogie wydatki z życiem autonomicznym połączone.

8, Na wyższy dochód z propinacyi rachuję z pewnością z następujących przyczyn:

a) ponieważ pacye okażą się w wielu miejscach niższemi od rzeczywistego dochodu.

b) ponieważ wykupno potrwa między 20 - 23. lat, a zatem przez długi szereg lat, a więc ludność coraz więcej się wzmagająca przyczyni się nie mało do powiększenia dochodów; -

c) ponieważ ludność będzie zainteresowaną fundacyą banków hypotecznych, i oddzieleniem jednej trzeciej części przewyżki na wydatki gminne, należy się spodziewać, że nadużyć mniej będzie się dopuszczała. -

9/ O ile kapitał kto odbierze, pobierać będzie rentę czteroprocentową. -

10/ Co roku nastąpi losowanie w miarę uzbieranego kapitału z dochodu, jednakże nie większemi kompleksami tylko pojedynczemi wsiami, ażeby tym sposobem losowanie sprawiedliwiej rozdzielać mogło fundusze zapasowe. -

11/ Po każdem wylosowaniu pojedynczych wsi obligacye dotyczącej wsi na propinacye wydane, które mają być wypłacane gotówką w trzy miesiące po dokonanym losowaniu. -

12/ Po dokonanym wypłaceniu kapitału należącego się interesowanym propinacye jeszcze przez trzy lata mają być wypuszczane przez licytacyę, a kapitał otrzymany ma być oddany dla wzmocnienia banków hypotecznych w każdym powiecie założonych, ażeby dla ludności została pożyteczna pamiątka z prawa, z którego tyle lat użytkowaliśmy. -

13/ Gdyby mój projekt był przyjętym, pozwolę sobie później przedłożyć statuta banków hypotecznych dla każdego powiatu. -

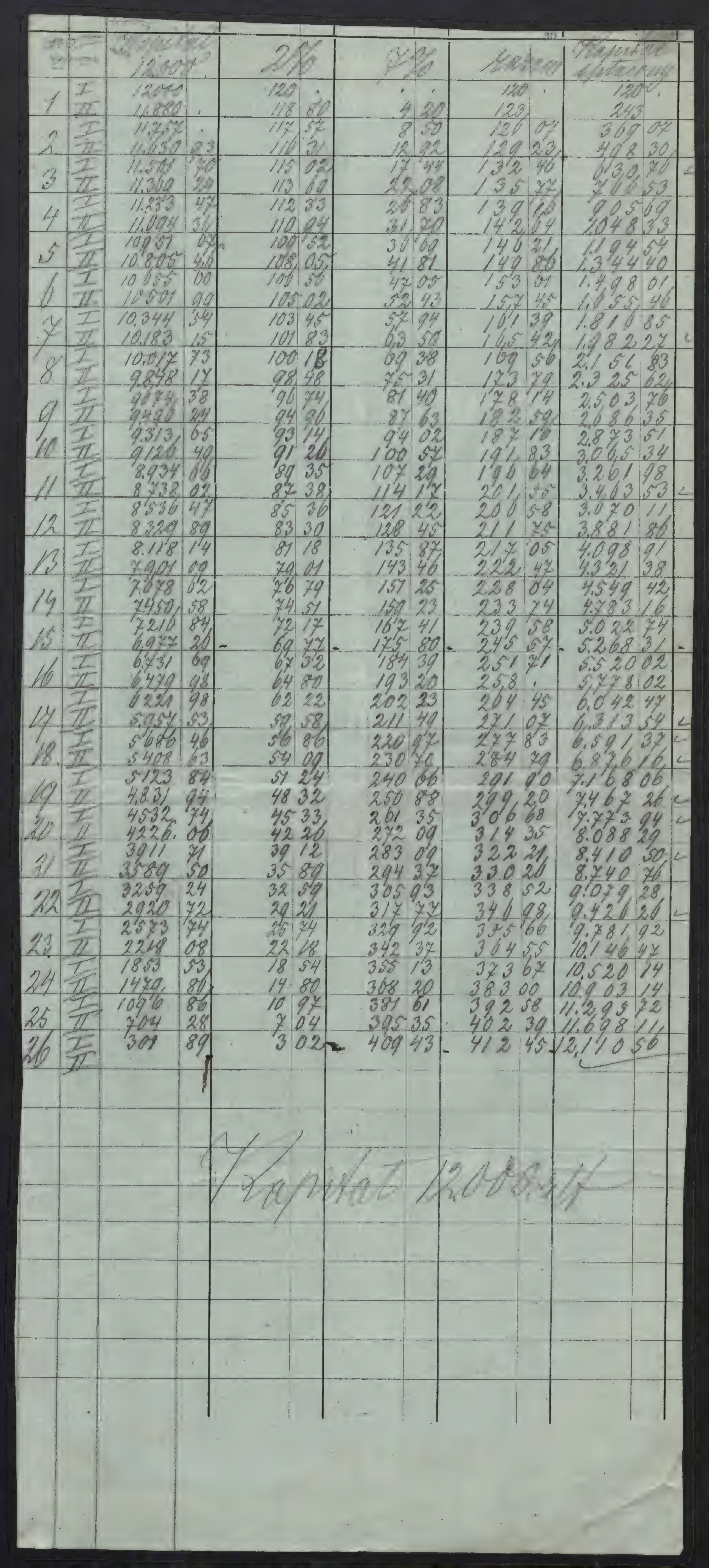
14/ Wszelkie pozostałości, jakieby się okazały po ostatecznem wylosowaniu wszystkich obligacyi propinacyjnych przypadają bankom hypotecznym w równym podziale na wszystkie powiaty. -

15/ Po zupełnem wykupnie propinacyi i zaprowadzeniu banków hypotecznych w każdym powiecie kraj będzie pobierał dochód licencyalny od wyszynków.

16/ Tu się dodaje, że karczmy i karczemki pozostają nienaruszoną własnością dotychczasowych właścicieli. -

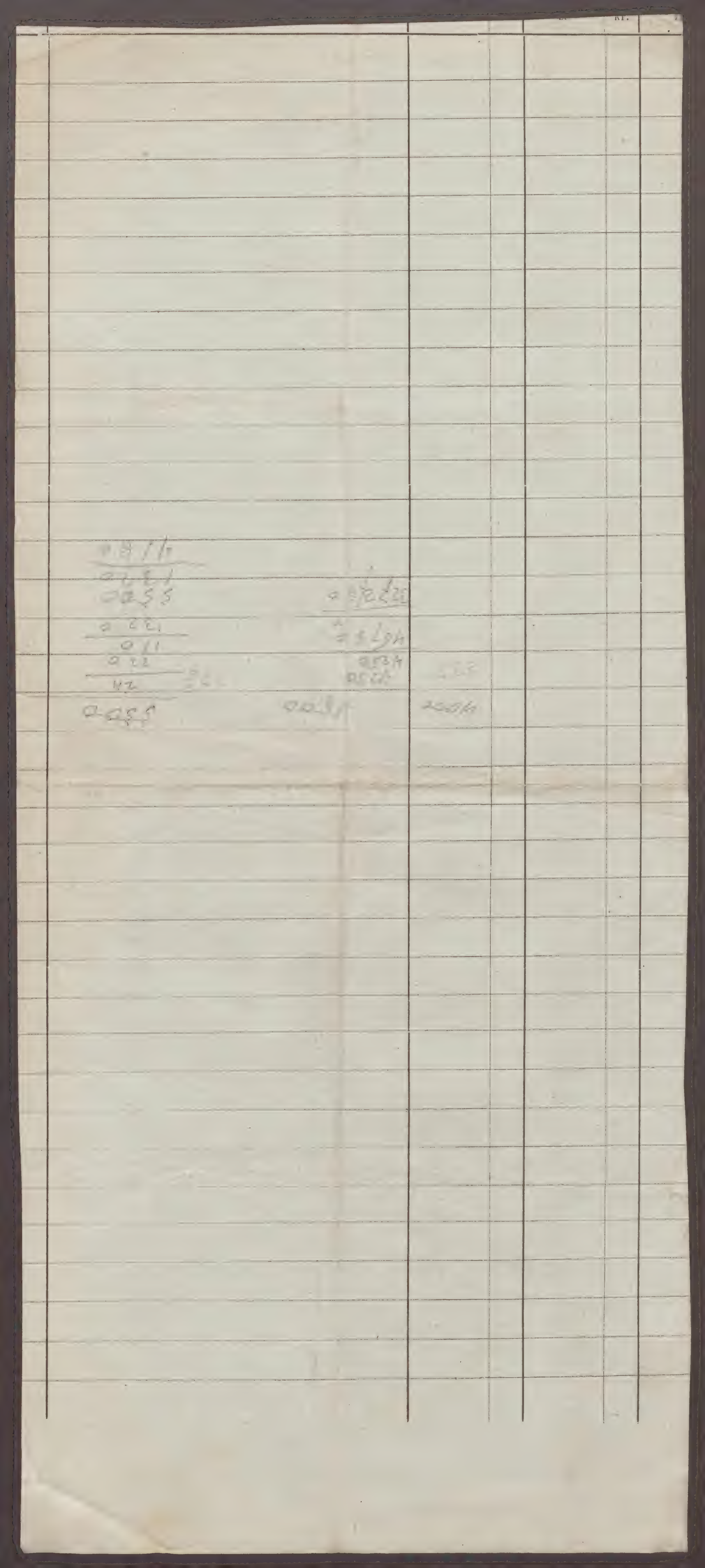
Chomiakówka 15. sierpnia 1868.

Walerjan Podlewski
poseł Czortkowski

Nr.		[illegible] 12.000		2%		[illegible]%		[illegible]		[illegible]	
1	I	12.000		120	.	.	.	120	.	120	.
	II	11.880	.	118	80	4	20	123		243	
2	I	11.757	.	117	57	8	50	126	07	369	07
	II	11.630	93	116	31	12	92	129	23	498	30
3	I	11.501	70	115	02	17	44	132	46	630	76
	II	11.369	29	113	69	22	08	135	77	766	53
4	I	11.233	47	112	33	26	83	139	16	905	69
	II	11.094	31	110	94	31	70	142	64	1.048	33
5	I	10.951	07	109	52	36	69	146	21	1.194	54
	II	10.805	46	108	05	41	81	149	86	1.344	40
6	I	10.655	00	106	56	47	05	153	61	1.498	01
	II	10.501	99	105	02	52	43	157	45	1.655	46
7	I	10.344	54	103	45	57	94	161	39	1.816	85
	II	10.183	15	101	83	63	59	165	42	1.982	27
8	I	10.017	73	100	18	69	38	169	56	2.151	83
	II	9.878	17	98	48	75	31	173	79	2.325	62
9	I	9.674	38	96	74	81	40	178	14	2.503	76
	II	9.496	24	94	96	87	63	182	59	2.686	35
10	I	9.313	65	93	14	94	02	187	16	2.873	51
	II	9.126	49	91	26	100	57	191	83	3.065	34
11	I	8.934	66	89	35	107	29	196	64	3.261	98
	II	8.738	02	87	38	114	17	201	55	3.463	53
12	I	8.536	47	85	36	121	22	206	58	3.670	11
	II	8.329	89	83	30	128	45	211	75	3.881	86
13	I	8.118	14	81	18	135	87	217	05	4.098	91
	II	7.901	09	79	01	143	46	222	47	4.321	38
14	I	7.678	62	76	79	151	25	228	04	4.549	42
	II	7.450	58	74	51	159	23	233	74	4.783	16
15	I	7.216	84	72	17	167	41	239	58	5.022	74
	II	6.977	26	69	77	175	80	245	57	5.268	31
16	I	6.731	69	67	32	184	39	251	71	5.520	02
	II	6.479	98	64	80	193	20	258	.	5.778	02
17	I	6.221	98	62	22	202	23	264	45	6.042	47
	II	5.957	53	59	58	211	49	271	07	6.313	54
18	I	5.686	46	56	86	220	97	277	83	6.591	37
	II	5.408	63	54	09	230	70	284	79	6.876	16
19	I	5123	84	51	24	240	66	291	90	7.168	06
	II	4.831	94	48	32	250	88	299	20	7.467	26
20	I	4532	74	45	33	261	35	306	68	7.773	94
	II	4226.	06	42	26	272	09	314	35	8.088	29
21	I	3911	71	39	12	283	09	322	21	8.410	50
	II	3589	50	35	89	294	37	330	26	8.740	76
22	I	3259	24	32	59	305	93	338	52	9.079	28
	II	2920	72	29	21	317	77	346	98	9.426	26
23	I	2573	74	25	74	329	92	355	66	9.781	92
	II	2218	08	22	18	342	37	364	55	10.146	47
24	I	1853	53	18	54	355	13	373	67	10.520	14
	II	1470	80	14	80	368	20	383	00	10.903	14
25	I	1096	86	10	97	381	61	392	58	11.295	72
	II	704	28	7	04	395	35	402	39	11.698	11
26	I	301	89	3	02	409	43	412	45	12.110	56
	II										

Kapital 12.000 [illegible]

L. 7775.

Wielmożny Panie!

Wysoki Sejm uchwalił na posiedzeniu dnia 17. Październi-
ka 1871. projekt do ustawy względem zwołania Komisyi nieu-
stającej pozasejmowej, która by się zajęła wypracowaniem projektu
ustawy względem wywłaszczenia prawa propinacyi. -

Ta uchwała Sejmu nieotrzymała atoli sankcyi monarszej, po-
nieważ ze względu na postanowienia drugiego ustępu §. 26.
Statutu Krajowego niezachodzi potrzeba podobnego postanowienia,
które zawiera w sobie zmianę tegoż statutu. -

Żeby jednak ile możności pełnić wolę wysokiego Sejmu, Wy-
dział Krajowy postanowił zwołać ankietę do obrady nad projektem
ustawy o wykupnie prawa propinacyi i w skład tej ankiety
zaprosić tych Panów posłów, których Sejm swem zaufaniem
obdarzył i którym poruczył rozwiązanie tak ważnej i ży-
wotnej kwestyi, jaką jest sprawa wykupna propinacyi. -

Spełniając tę wolę Sejmu, Wydział Krajowy ma zaszczyt
wezwać Wgo Pana uprzejmie, byś zechciał wziąść udział
w obradach nad sprawą wykupna propinacyi, które się od-
będą dnia 11. Września 1872. i w następnych dniach o godzi-
nie 10. przed południem w Sali Radnej Wydziału Krajowego.

We Lwowie dnia 20. Sierpnia 1872.

W zastępstwie J.O. Ks. Marszałka.

Pietruski

Podlewski

Zasady wykupu prawa propinacyi:

1.

Uprawnieni otrzymają kapitał, równający się pięt- nastoletniemu czystemu dochodowi, obliczonemu z ostatnich 6 lat.

2.

Aż do zupełnej wypłaty wynagrodzenia w całym kraju pozostanie prawo propinacyi ~~własnością~~ przy dotychczaso- wych uprawnionych, z których każdy opłacać będzie na fundusz wynagrodzenia 1½ procentu od kapitału mu przyznanego, aż do chwili, w której otrzyma po- łowę tego kapitału. Po otrzymaniu tej połowy o- płacać będzie od niej 5%, od drugiej zaś połowy 1½ % aż do ⊤ otrzymania wypłaty tej drugiej połowy. Po otrzymaniu zaś całego kapitału przyznanego opłacać będzie od niego 5% aż do wypłaty kapi- tału wszystkim uprawnionym.

⊤ ~~lat, po których wystarczy zebranej fundusz roz~~ [margin note, partly crossed out and faded: funduszu rozdzielony będzie pomiędzy uprawnionych w stosunku do kwot im należnych, 3.]

3.

Obowiązek dotychczasowego uprawnionego do uiszczania wskazanych w punkcie 2. opłat, ciężyć będzie jedynie na zostającem w jego rękach prawie propinacyi, które zostanie w Tabuli odłączone od dóbr i będzie stanowić osobne ciało tabularne.

4.

Połowa kwoty każdego roku do amortyzacyi przy- padającej, będzie użyta na opłatę kapitału przez licytacye in minus; - druga zaś połowa, niemniej i reszta, z pierwszej połowy nie rozebrana w dro- dze licytacyi in minus, użyta będzie na spłace- nie kapitału przez losowani

5.

Wypłata kapitału wynagrodzenia dzieli się na 2 równe raty. Dopiero po spłaceniu pierwszej poło- wy kapitału wynagrodzenia wszystkim uprawnio- nym, nastąpi wypłata drugiej połowy w drodze po-

nownego losowania (lub ponownej licytacyi).

6.

Utworzony będzie fundusz rezerwowy tym sposobem, iż wypłata kapitału wynagrodzenia rozpocznie się dopiero w rok [illegible] po tym dniu, w którym się zacznie w całym kraju uiszczanie opłat w punkcie 2. wskazanych.

Fruktyfikacye rat wpływać będą do funduszu rezerwowego.

Skoro fundusz rezerwowy urośnie do wysokości, przenoszącej ~~2% od kapitału jeszcze nie spłaconego~~ [rocznej potrzeby wypłat, uiszczać się mających], ma być także i ta nadwyżka użyta na umorzenie kapitału.

7.

[illegible], iż każdemu wolno nie przyjąć tej ustawy.

8

9.

Po spłaceniu wynagrodzenia w całym kraju, ustaje wyłączne prawo propinacyjne.

№ 14646)

Chociaż niewątpimy, że znane są Wielmożnemu Panu wszystkie wnioski w sprawie wykupna propinacyi wysokiemu Sejmowi przedłożone, jednak niewątpimy, że przyjemnem Wielmożnemu Panu będzie odświeżyć w Swej pamięci treść takowych, przed zebraniem ankiety, udzielamy przeto Wielmożnemu Panu w załączeniu ./. zbiór tych wniosków, odnośnie do naszego pisma z 20. Sierpnia 1872. L. 7775.

./.

We Lwowie, dnia 4. Września 1872.

L. Sapieha

Skwarczyński

Do
Wielmożnego Pana Kornela Krzeczunowicza
właściciela dóbr
i posła na Sejm krajowy w Bołszowcach.

Ustawa

o nieustającej komisyi Sejmowej do wypracowania ustawy krajowej o wywłaszczeniu prawa propinacyi.

Zgodnie z Uchwałą Sejmu Mojego królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem księstwem Krakowskiem rozporządzam co następuje:

§. 1.

Po zamknięciu 2. sessyi III. peryodu Sejmu będzie zasiadać komisya Sejmowa, z dziesięciu członków złożona, celem wypracowania i przedłożenia Sejmowi na najbliższej sesyi projektu do ustawy o wywłaszczeniu prawa propinacyi.

§. 2.

Wykonanie tej ustawy polecam Memu ministerstwu.

L. 614.
S.

Sprawozdanie komisyi propinacyjnej

o wniosku Wydziału krajowego względem wywłaszczenia i uregulowania prawa propinacyi.

Wysoki Sejmie!

Sprawa przekazana komisyi propinacyjnej do rozpoznania, była już przedmiotem mnogich rozpraw w Sejmie, w Wydziale krajowym i w specyalnych komisyach, oraz licznych a po części szczegółowo wypracowanych projektów.

Gdzie chodzi o prawo przynoszące dochód, który odpowiada kapitałowi kilkudziesięciu milionów, tam zainteresowani są już nietylko ci, krórzy na zamierzonej reformie mają zyskać lub stracić, ale tacy nawet obywatele kraju, których własnego interesu ta sprawa bezpośrednio nie dotyka. Tak więc wyrabiały się w opinii publicznej pewne zasadnicze zdania co do zniesienia prawa propinacyi, zdania, które dziś już nie znajdują w kraju opozycyi.

Uznano powszechnie, iż prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków propinacyjnych, nie daje się pogodzić z panującą zasadą wolności zarobkowania, że więc w nowym porządku rzeczy nie ma dla niego miejsca.

Dziś jeszcze propinacya nie przestała być źródłem dochodu. Ale jej wykonywanie coraz częściej staje się źródłem zatargów z przemysłowcami, obchodzącemi prawo, a ścisłe przestrzeganie przepisów, ku ochronie propinacyi wydanych, staje się coraz trudniejszem. Pytanie więc, czy propinacya ma być zniesioną, nie było już nawet przedmiotem rozpraw w komisyi.

Opinia publiczna zgadza się jednogłośnie na to, iż prawo propinacyi, bez względu na jego pochodzenie i naturę, jako prawo przez uprawnionych w dobrej wierze i pod sankcyą ustaw nabyte, nie może im być odjęte bez wynagrodzenia. Dla tego nie widziała komisya potrzeby brać pod rozbiór pytanie, czy właścicielom propinacyi należy się za nią wynagrodzenie.

Zniesienie propinacyi za wynagrodzeniem, czyli jej wywłaszczenie ma nastąpić dla dobra ogółu. Z tego by wynikało, że propinacya powinna być wykupioną z funduszów ogólnych, tak jak się to stało po części przy zniesieniu stosunków poddańczych. Wszelako wzgląd na ubóstwo kraju i na tę okoliczność, iż kraj dotąd jeszcze ponosi ciężary pochodzące z wykupna powinności poddańczych, spowodował to powszechne przekonanie, iż funduszu za wywłaszczenie propinacyi tylko w niej samej szukać należy, że więc zupełna wolność zarobkowania przez wyszynk w tenczas dopiero

będzie mogła być zaprowadzoną, kiedy z dochodów propinacyjnych urośnie fundusz wystarczający na prowadzenie wykupna, komisya nie wahała się przyjąć bez rozpraw tę zasadę, z zastrzeżeniem jedynie odmiennego może postanowienia co do gmin miejskich, uprawnionych do propinowania na obszarze gminnym.

Potąd więc zapatrywanie komisyi było zgodne z zasadniczą myślą wszystkich dawniejszych projektów, które bez wyjątku uznawały, iż prawo propinacyi ma być wywłaszczone, to jest zniesione za wynagrodzeniem i że fundusz na to wynagrodzenie ma być zebrany z dochodów, jakie aż do umorzenia swojej wartości nieść będzie prawo szynkowania trunków propinacyjnych.

Dopiero przechodząc do sposobu wywłaszczenia i utworzenia funduszu na wynagrodzenie, ujrzała się komisya w obec najrozmaitszych zapatrywań i projektów.

Usiłując zestawić te projekta według pewnych kierujących myśli, komisya doszła do przekonania, iż pominąwszy różnice w cyfrach i różnice w szczegółach podrzędnych, rozchodzą się te projekta w dwóch głównych kierunkach.

Według jednych miałoby odjęte właścicielom prawo propinowania, przejść w całej swej rozciągłości, z wyjątkiem prawa wyrobu trunków, na fundusz indemnizacyjny i mogłoby być dopiero wtenczas zmienione, kiedy cała operacya wykupna przeprowadzoną zostanie. W myśl tych projektów właściciele w zamian za odjęte im prawo otrzymaliby jednocześnie wynagrodzenie w obligach, oprocentowanych a bezimiennych, mających przeto wolny obieg giełdowy i o tyle zastępujących gotowiznę. Na oprocentowanie i umorzenie tych obligacyi służyłby dochód z propinacyi wykonywanej przez zarząd funduszu. Sejm zagwarantowałby imieniem kraju wypłatę kuponów od obligacyi i ich umorzenie według planu, z góry przyjętego.

Według projektów, które zasadniczo różnią się od pierwszych, prawo propinowania zostałoby od razu zniesione i stałoby się przedmiotem koncessyonowanego przemysłu. Właściciele otrzymaliby wynagrodzenie w gotowiźnie według kolei, wskazanej przez losowanie. Aż do ukończenia całej operacyi wykupna t. j. aż do uskutecznionej spłaty wszystkich uprawnionych, miałby każdy z nich w moc ustawy koncesyę na wyszynk napojów propinacyjnych na całym tym obszarze, na którym przysługiwało mu prawo propinowania. Musiałby on jednak opłacać tę koncesyę pewnym procentem od przyznanego mu kapitału wynagrodzenia. Z tych procentów powstałby fundusz indemnizacyjny. Aż do chwili otrzymania kapitału właściciel opłacałby procent stosunkowo niski, odpowiedni niejako procentowi amortyzacyjnemu, np. 1 %, a nadwyżka dochodu z koncessyonowanego wyszynku zastępowałaby mu procent od kapitału wynagrodzenia. Od chwili otrzymania kapitału opłacałby właściciel za koncessyę procent zwykły np. 5 % od kapitału jaki otrzymał, aż do chwili, w której wynagrodzenie w całym kraju byłoby spłacone. Od chwili spłacenia indemnizacyi w całym kraju szynkowanie trunków propinacyjnych zostało by podciągnięte pod przepisy ustawy przemysłowej.

Według tego drugiego systemu nie byłyby wydawane obligacye mające obieg giełdowy, przeto gwarancya kraju nie byłaby potrzebną. Dla ubezpieczenia funduszu wystarczałoby tabularne odłączenie prawa propinacyi od dóbr i ustanowienie osobnego ciała tabularnego dla koncessyonowanego prawa wyszynku, na którem ciążyłaby odpowiedzialność za opłatę od koncessyi. W celu zaś jeszcze skuteczniejszego ubezpieczenia swobodnego i szybkiego postępu wykupna, mogłyby być przy tym systemie dozwolone licytacye in minus, które najmniej żądającemu właścicielowi dawałyby pierwszeństwo do spłaty. Licytacye takie podałyby tym, którzy kapitału potrzebują, możność wcześniejszego nabycia gotówki, a zarazem podałyby funduszowi możność założenia rezerwy i przyspieszenia całego wykupna.

Za jednym równie jak za drugim systemem przemawiają nader ważne względy.

Za pierszym przemawia mianowicie to, że względem uprawnionych rzecz jednym zamachem przecina. Otrzymają oni tak jak tego słuszność wymaga, wynagrodzenie za prawo swoje w tej chwili, kiedy to prawo utracą. Wzrost czy upadek dochodów z propinacyi już się dla nich oboję-

Z drukarni Instytutu Stauropigiańskiego; Lwów, 1871,
pod zarządem St. Huczkowskiego

tnym stanie. Wolni też będą od trosk i zachodów, połączonych z zarobkowaniem czy to z tytułu propinacyi czy z tytułu koncessyonowanego wyszynku.

Z drugiej strony jednak poddają się oni sami, na czas potrzebny do umorzenia obligacyi, pod ten monopol, w którego posiadaniu byli względem innych. Może też musieliby się poddać wywłaszczeniu choćby tymczasowemu budynków do propinowania potrzebnych. Otrzymaliby oni nie gotówkę ale wartościowy papier, którego kurs przy znacznej sumie emissyi byłby zapewne niższym od jego imiennej wartości. Kapitał indemnizacyjny musiałby być nader oględnie wymierzony, bo już przy ustanowieniu cyfry tego kapitału musianoby mieć na względzie niepewność dochodu propinacyjnego, i ogromne koszta zarządu, a niechcianoby narażać kraju na to, aby dopłatami z funduszów swoich pokrywał niedobory, możebne w razie szczodrego wymiaru indemnizacyi.

Za drugim systemem przemawia to, że od razu usuwa samo pojęcie uprawnienia niezgodnego z dzisiejszym duchem ustawodawstwa, a jednak faktycznie. Stopniowem i łagodnem przejściem wprowadza wolność w miejsce wyłączności.

Nie daje on wprawdzie uprawnionym kapitału na razie, ale daje im rękojmię materyalną do rąk, zostawiając im samym pobieranie dochodu i tworzenie funduszu, który jest całej operacyi podstawą. Usuwa ten system trudności koncentrowanego zarządu propinacyi w kraju i unika kosztów, jakie za sobą pierwszy system z wielu względów pociąga. Usuwa on potrzebę wywłaszczenia karczem. Usuwa nakoniec emissyę obligacyi za kilkadziesiąt milionów i obciążenie kredytu krajowego gwarancyą, chociażby tylko imienną. Upraszcza więc ten system cały sprawę i to stanowi główną jego zaletę.

Z drugiej strony pozostaje uprawniony przy tym systemie, postradawszy już prawo swoje, uczestnikiem tej niepewności, jakiej z natury swojej podlega dochód z wyszynku. Cyfra wynagrodzenia może wprawdzie oznaczoną być wyżej, niż przy systemie pierwszym, ale ta korzyść równoważy się poniekąd niepewnością, kiedy kapitał wypłaconym zostanie. Gdyby licytacye in minus nie ułatwiły znacznie całej operacyi, potrzebowałaby ona przy tym systemie dłuższego czasu. Nakoniec natrafiamy na tej drodze na niemałą trudność z powodu niedostatecznej kompetencyi Sejmu. Ustawodawstwo o propinacyi jest wprawdzie konstytucyą zastrzeżone dla Sejmu. Ale ustawodawstwo o zarobkowaniu przemysłowem należy do zakresu Rady Państwa. Jest rzeczą wątpliwą, czy w razie niepewności co do kompetencyi, utrzymałoby się zdanie, że przemysł wyszynkowy, zaprowadzony w miejsce propinacyi i jako środek do jej wywłaszczenia, o ile i na tak długo przynajmniej do tego samego co propinacya, zakresu należy.

Obawa iż przemysł ten od chwili zniesienia propinacyi przeszedłby do zakresu ustawodawstwa państwowego, odstręcza od tego systemu wielu takich, którzy z resztą zalet jego wcale nie zapoznają. Czas pokaże, czy przy spodziewanej zmianie kompetencyi zgromadzeń ustawodawczych, Sejm nasz uzyska tyle swobody, ile dla dobra kraju potrzebuje. W obecnym składzie rzeczy możnaby ujść niebezpieczeństwa jedynie postanowieniem, które pozbawiłoby ten system jednej z celnych jego zalet, to jest postanowieniem, iż prawo propinacyi pozostaje jako takie własnością aż do uskutecznienia w całym kraju wykupna, ale własnością, na której ciąży opłata procentów, jakie według pierwotnego projektu miały być opłacane od koncessyi na wyszynk.

Większość komisyi była wprawdzie skłonniejszą do przyjęcia pierwszego systemu. Ale nie tajno jej było, że w Sejmie równie jak w kraju ma drugi system licznych zwolenników. Znajdowali się tacy także w łonie komisyi. Komisya czuła się przeto obowiązaną stanąć przed Sejmem z porównawczym poglądem na obadwa systemy, i to z poglądem nietylko pod względem zasadniczych pojęć, ale także pod względem cyfrowego przeprowadzenia wyczerpującym.

Rozbiór i uzasadnienie pierwszego systemu, który ostatniemi czasy był we wnioskach Wydziału krajowego i specyalnych komisyj szczegółowo opracowywany, nie przedstawiały trudności. Drugi system, w ogólnych tylko zarysach przez posła Wężyka w r. 1866 Sejmowi przedstawiony, potrzebuje wyrobienia szczegółowego.

Pomimo usilnej pracy nie mogła komisya wykończyć zamierzonego dzieła, a przepełnienie porządku dziennego w Sejmie sprawami nagłemi, bo administracyi bieżącej dotyczącemi, niepozwa-

łało nam się spodziewać, że wnioski nasze na tej krótkiej kadencyi przyjdą jeszcze pod rozprawy Sejmu.

Nie chciała komisya składać sprawozdania jednostronnego a tem samem nie wyczerpującego, i woli wyznać, iż nie zdołała dojrzałej wygotować pracy.

Aby jednak załatwienie sprawy przyspieszyć, postanowiła komisya zaproponować Wysokiemu Sejmowi zamianowanie nieustającej komisyi Sejmowej propinacyjnej.

Wprawdzie uchwała Sejmu z d. 27. Paźdz. 1869 o nieustających komisyach Sejmowych pozostała bezskuteczną. Wolno nam jednak mieć nadzieję, iż wzgląd na krótkie trwanie kilku ostatnich sessyi i na ważność przedmiotu wyjedna teraz przychylniejsze ocenienie dla uchwały tylko ad hoc powziętej.

Komisya wnosi:

1. Sejm raczy uchwalić załączony wniosek do Ustawy.

2. Sejm raczy uchwalić:

Każdy z członków nieustającej komisyi propinacyjnej będzie pobierać dyety po trzy złote w. a. przez cały czas swego udziału w pracach komisyi. Członkowie niezamieszkali we Lwowie otrzymają wynagrodzenie kosztów podróży po jednemu złotemu w. a. od mili.

3. Sejm w nadziei Najwyższej sankcyi, wybierze nieustającą komisyę Sejmową z 9 członków złożoną, z poleceniem wypracowania i przedłożenia Sejmowi na najbliższej sessyi projektu do ustawy krajowej o wywłaszczeniu prawa propinacyi.

Przewodniczący i sprawozdawca
Smarzewski.

Alegat L.

Sprawozdanie

komisyi propinacyjnej o wniosku posła Wolnego względem zniesienia prawa propinacyi.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą na dniu 13. października 1869. powziętą, przekazał Wysoki Sejm wniosek posła Wolnego o zniesieniu propinacyi komisyi propinacyjnej, nie w celu rozpoznawania i poczynienia wniosków, lecz w celu odparcia wywodów prawnych i historycznych, które tak we wniosku samym, jak i w przemówieniu były przytoczone.

Komisya propinacyjna, wywiązując się z tego zadania i rozpatrzywszy się w wywodach, jak z jednej strony nie mających ani żadnego loicznego związku, ani żadnej podstawy, tak z drugiej strony nacechowanych zachciankami jaskrawego komunizmu, musi wniosek ten uważać za zamach na prawo własności, na ten węgielny kamień społecznego porządku, którego naruszenie całą społeczeńską wywraca budowę.

Przystępując do odparcia wywodów, z mętnego zaczerpiętych źródła, komisya czuje się w obowiązku, te pseudo-historyczne wywody z historyi polskiej kilkoma głównemi rysami w całej wykazać nagości.

Prawo propinacyjne, zawierające prawo właścicieli dóbr ziemskich, miast, korporacyj, a niekiedy i pojedynczych wyjątkowo uprawnionych osób—prawo do wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków propinacyjnych, miało w dawnej Polsce swe źródło w nadaniach królewskich, utwierdzone zwyczajem kilkowiekowym i konstytucyami, między innemi z roku 1496., 1677., 1678., 1764., 1768. Objętość tego prawa oznacza konstytucya z r. 1496., iż prawo to rozciągało się do wyrobu, przedaży i wyszynku wszelkiego rodzaju gorzałki, piwa i likierów „cerevisias, crematum et liquores faciendi et epocilandi“.

Konstytucye z ostatnich czasów za Króla Stanisława Augusta wydane, jak konstytucya z roku 1768. (Vol. leg. VII. pag. 599. i 608.) orzeka o przysługującem właścicielowi głównemu prawie propinacyi na gruntach wieczysto-dzierżawnych; z roku 1768. (Vol. leg. VII. pag. 808.) stanowi o wyłączeniu od tego prawa sołtysów i wybrańców we wsiach starościańskich, królewskich i stołowych; z roku 1775. (Vol. leg. VIII. pag. 144.) o przyznaniu prawa propinacyi miastom królewskim i duchownym, a poddaniu miast poddańczych ich dominiom pod względem tego prawa. Z dziwną nieświadomością rzeczy wskazuje wnioskodawca na statut Jana Olbrachta z roku 1496., właśnie na ten dokument historyczny, w którym po raz pierwszy w prawodawstwie polskiem określone jest bliżej prawo propinacyi słowami: „wolność sprzedawania, warzenia piwa i palenia, i szynkowania wódki“ (circa libertatem mercendi, braxandi, destilandi et epocilandi).

Wszakże przytoczone przez wnioskodawcę z tego statutu słowa: „iż w niektórych starostwach przymuszają poddanych naszych duchownych i świeckich do brania na domowe użycie i do karczem piwa z miasteczek naszych do starostw należących“, i zgromienie tego nadużycia nie mają żadnego z prawem propinacyi związku, bo tu nie idzie o wyłączne prawo wyrobu i wyszynku, lecz o przymus brania na własną potrzebę i wyszynk napojów z browarów i gorzelń miast królewskich — ten sam przymus, który w niemieckich prowincyach Austryi do niedawna jeszcze miał prawną podstawę, a który naszym stosunkom prawnym w Galicyi jest zupełnie obcym, gdyż według cyrkularza z dnia 21. marca 1788., ogłoszonego powtórnie w skutek najwyższego postanowienia z d. 18. stycznia 1832. r. wolno „każdemu poddanemu nabywać napoje w terytoryum swojej lub obcej zwierzchności gruntowej, od kogo mu się podoba, jednakowo to prawo służy tylko do sprowadzania napojów, na własny użytek domowy przeznaczonych, nie jest jednak wolno, napoje nabyte w jakibądź sposób szynkować“.

Gdy Galicya przeszła pod panowanie austryackie, Rząd austryacki zatwierdził to prawo propinacyi, właścicielom dóbr, miastom i niektórym korporacyom przysługujące, całym szeregiem patentów i postanowień cesarskich. Dość będzie przytoczyć: patent z d. 19. sierpnia 1775. r., zaprowadzający podatek zwany czopowym od gorzałki i piwa, któryto patent się wyraża: „aby nic nie ujmować zwierzchnościom i dziedzicom dóbr ziemskich z przynależnych im z tego źródła przychodów dominikalnych“; uniwersał z d. 16. czerwca 1786.; postanowienie cesarskie z d. 21. marca 1788., z d. 21. marca 1789. i z d. 21. września 1789.; dekret kancelaryi nadwornej z d. 22. listopada 1798.; najwyższe postanowienie z d. 5. czerwca 1800., nareszcie cesarskie pismo gabinetowe z d. 28. listopada 1837.

Sam Rząd wykonywał i wykonuje to prawo wyłączne propinacyi w dobrach kameralnych, przedawał i przedaje dobra te wraz z prawem propinacyi, a ostatniemi czasami wyprzedawał w dobrach kameralnych prawo propinacyi osobno od gruntów, i wiele gmin przyszło w ten sposób w posiadanie prawa propinacyi.

Idąc za wnioskiem posła Wolnego, i gminy włościańskie, a jest ich więcej, które są w posiadaniu prawa propinacyi tak na mocy dawnych nadań, jak i na mocy nowszych kontraktów kupna, musiałyby prawa swoje do propinacyi, pod powagą ustaw nabyte, bez wynagrodzenia utracić.

A cóż dopiero powiedzieć o miastach, które Rząd austryacki do kupna praw propinacyi, po miastach prywatną własnością będących, zachęcał.

Wszakże sam Rząd, jako dawniejszy zwierzchniczy opiekun miast, pozwalał na lokowanie funduszów miejskich w kupnie prawa propinacyi, rozpoznawał i zatwierdzał kontrakty kupna. To też wiele miast, Tarnów, Rzeszów, Jarosław, Tarnopol, Sambor, Śniatyn, Kołomyja, Złoczów ponabywało prawo propinacyi w drodze kontraktów kupna, przez c. k. Rząd zatwierdzonych; a miasto Sambor nawet na prawie propinacyjnem zabezpieczyło tabularnie z upoważnienia Rządu obowiązek utrzymywania szkół, a mianowicie obowiązek dopłacania corocznie do utrzymania nauczycieli kwoty 1000 złr. w. a. Miałyżby te miasta z niezaprzeczonej, pod powagą praw i za upoważnieniem Rządu nabytej własności bez wszelkiego wynagrodzenia być wyzute?

A w cóż się obrócą prawa wierzycieli hypotecznych, którzy w dobrej wierze nie tylko na gruntach tabularnych, lecz także na ich przynależności nieodłącznej, tj. na prawie propinacyi szukali i znaleźli zabezpieczenie? Mająż i ci przez uszczuplenie hypoteki być pokrzywdzeni?

Przejdźmy teraz do wywodów prawnych, przez wnioskodawcę na patentach z dnia 15. maja i 7. września 1848. osnutych.

Wnioskodawca twierdzi, iż powołanemi patentami „pańszczyzna i wszelkie przywileje dworskie na gruntach włościańskich i mieszczańskich za wynagrodzeniem zniesione zostały.“ Tymczasem w powyższych patentach oprócz zniesienia pańszczyzny za wynagrodzeniem nie ma żadnej wzmianki o znie-

sieniu jakichkolwiek innych przywilejów dworskich z gruntów włościańskich. Prawo propinacyi nie jest zresztą wynikiem prawa zwierzchności gruntowej i stosunku poddańczego, z którymby razem upaść miało, gdyż prawo propinacyi istnieje w wielu miejscach, a mianawicie po gminach miejskich, gdzie nie było żadnego stosunku poddańczego.

Prawo propinacyi nie ciężyło i nie ciąży na gruntach włościańskich, i nie ma z gruntami włościańskiemi żadnego związku. Zupełne pomięszanie pojęć przebija się tak z wniosku, jak i z przemówienia wnioskodawcy. Owoż patent z 17. kwietnia 1848. (nie z 15. maja 1848.) stanowi dosłownie: „Wszystkie robocizny i innę poddańcze powinności tak gospodarzy gruntowych, jakoteż chałupników i komorników ustać mają z dniem 15. maja 1848.“ W patencie zaś z dnia 7. września 1848. ustęp 3. brzmi dosłownie:

„Wszelkie ze stosunku poddaństwa wynikające, do poddańczego gruntu przywiązane ciężary, służebności i daniny wszelkiego rodzaju, niemniej wszelkie z tytułu zwierzchniej własności gruntowej, z dziesięcin, władzy opiekuńczej wójtowskiej, z winnic, górnictwa i ze zwierzchnictwa wiejskiego pochodzące, od posiadłości gruntowych lub od osób dotąd w naturaliach, robociznie lub pieniądzach składane, zostają odtąd uchylone“;

zaś w ustępie 11. postanowiono:

„Uchyla się także przymus pobierania piwa i wódki, tudzież zobowiązania z tymże połączone.“ O zniesieniu zaś prawa propinacyi nie masz żadnego orzeczenia. Przeciwnie postanowienie cesarskie z dnia 4. października 1850. (nr. 1. i 36. dz. rząd. kraj. dla Galicyi z r. 1851.) stanowi dosłownie: „orzeczenie co do wykupna i regulacyi wyłącznego prawa wyrabiania i szynkowania trunków, kontraktowego zobowiązania się szynkarzów do pobierania trunków od stron do propinacyi w Galicyi uprawnionych, pozostawia się oddzielnej wyjść mającej ustawie.“ Również i ustawa zarobkowa, przemysłowa z dnia 20. grudnia 1859. w ustępie VIII., ustawę tę wprowadzającym, orzeka: „iż istniejące prawa propinacyjne nie mają przez zaprowadzenie ustawy przemysłowej doznawać uszczerbku.“

Wszystkie tedy prawne wywody posła Wolnego wobec dosłownego brzmienia powołanych ustaw, okazują się czczym wymysłem. Komisya nie może jeszcze pominąć jednego „zważywszy“ w wniosku posła Wolnego, który z całą naiwnością twierdzi, „że każdy od zniesienia pańszczyzny dochód propinacyjny kilka razy się pomnożył, a kapitał w przeciągu 20 lat przynajmniej podwaja się, a przeto już same propinacyę wykonujące strony, jeśliby nawet jakie prawo do tejże mieli, już dawno zostali całkowicie zaspokojeni“. Wszakże według tej loiki każden właściciel gruntu, młyna, domu, musiałby po upływie 20 lat z swojej własności ustąpić, gdyż według twierdzenia posła Wolnego, pobierając przez lat dwadzieścia dochody, odebrał już cały kapitał, całkowite wynagrodzenie.

Zaprawdę, nie wiedzieć, czemu się dziwić, czy tej naiwności, z jaką poseł Wolny wygłasza swoje komunistyczne zdania, czy też brakowi wszelkich pojęć o prawie własności.

Poseł Wolny powołuje się na kraj szlasko-morawski, w którym miano uznać dochód wyszynku z karczem jako nieistniejący. Wprawdzie poprawia się wnioskodawca, mówiąc: „iż reprezentanci z Szlązka uznali, że jeżeli kto buduje browary, ma pewien kapitał na wynagrodzenie prawa propinacyjeego złożyć“. Owoż w sejmie szląskim ustawą z dnia 23. maja 1869. w §. 1, zniesiono prawo wyłącznego wyrobu, a w §. 4. zniesiono przymus brania piwa i wódki od uprawnionych do prawa propinacyi, o ile ten przymus na umowie był oparty. I kiedy projekt komisyi propinacyjnej w interesie gospodarstwa krajowego i ożywienia produkcyi znosi prawo wyłącznego wyrobu bez wynagrodzenia, ów sławiony przez wnioskodawcę sejm szląski nie znosi bezpłatnie kontraktowego przymusu brania piwa i wódki od uprawnionych do propinacyi, lecz stanowi w §. 9. powołanej ustawy wynagrodzenie, a mianowicie piętnaście, a względnie dziesięć procent czystego dochodu z powołanego prawa przymusu — i tenże

sam obowiązany, który się chce z tego prymusu uwolnić, musi się sam wykupić i wynagrodzenie uprawnionemu z własnej kieszeni złożyć. Wszakże i na Szląsku, który wnioskodawcy za wzór służy, muszą mieć pojęcie o równouprawnieniu, autonomii i konstytucyi, tej potężnej trójcy, w imię której wnioskodawca wywraca prawo własności.

Jednakże pomimo te trzy potęgi każą na Szląsku nawet za zniesienie przymusu pobierania piwa wódki od uprawnionych płacić wynagrodzenie temu, który się chce z tego przymusu uwolnić.

Odeprzeć jeszcze należy zarzut, jakoby prawo propinacyi dlatego bez wynagrodzenia ustać powinno, ponieważ prawo to służyło na pokrycie kosztów jurysdykcyi, a gdy jurysdykcya dominikalna ustała, i to prawo propinacyi ustać powinno. Snać, nie wiadomo wnioskodawcy, iż właściciele nie otrzymali za pańszczyznę całkowitego wynagrodzenia, i że im trzecią część z kapitału potrącono za uchylenie z byłych dominiów różnych ciężarów, a między innemi za uchylenie obowiązku utrzymywania jurysdykcyi. Błędnem więc jest zapatrywanie wnioskodawcy; i dopuścić nie można, aby Rząd, który zniósł w r. 1848. jurysdykcyję dominikalną, mógł ochraniać i utrzymywać prawo propinacyi aż do tej chwili, gdyby to prawo w uchyleniu kosztów utrzymywania jurysdykcyi wynagrodzenie znalazło. Najnowsza ustawa państwowa zasadnicza z dnia 21. grudnia 1867. uznaje istnienie prawa propinacyi, przekazując w §. 11. lit. e) ustawodawstwo o prawie propinacyi Sejmom krajowym.

Komisya musi z całą grozą potępić podsuwanie Wydziałowi krajowomu zamiaru, jakoby w projekcie swoim chciał „miljony ciężaru na kraj włozyć."

Niemniej potępienia godnem jest chęć obałamucenia nieświadomych, jakoby Wydział krajowy lub komisya, znosząc prawo propinacyi za wynagrodzeniem, zamierzała kilkadziesiąt milionów nałożyć „dodatków do podatków, albo jeszcze jakichś dodatków do dodatków." Ani w projekcie Wydziału, ani w projekcie komisyi nie masz śladu takiej myśli, takiego zamiaru. Przeciwnie, zniesienie prawa propinacyi przechodzi na fundusz propinacyjny, i z tychże samych dochodów, jakie dziś niesie prawo propinacyi, ma być utworzonym fundusz na wynagrodzenie dotychczasowych właścicieli. Kraj, ani gminy, ani nikt z mieszkańców tego kraju nie będzie się przyczyniał jakimkolwiek nałożyć się mającym podatkiem lub dodatkiem do utworzenia funduszu wynagrodzenia (§§. 26. i 28. projektu komisyi). Insynuacyę tę przewrotną, nie mającą jak się wykazuje z powyższych wywodów innego celu, jak chęć obałamucenia ludu, musi komisya z całą stanowczością odeprzeć.

Pozostawiając dla krótkości czasu ustnemu wywodowi sprawozdawcy wykazanie nicości innych jeszcze tu nietkniętych punktów, — komisya wnosi:

Sejm raczy uchwalić:

„Sejm przechodzi nad wnioskiem posła Wolnego o zniesieniu prawa propinacyi do porządku dziennego.

Przewodniczący: **Krzeczunowicz.**

Sprawozdawca: **Kamiński.**

Sprawozdanie

komisyi sejmowej, do wniosku Wydziału krajowego względem zabespieczenia i wykupna prawa propinacyi ustanowionej, w przedmiocie dalszego trwania tejże komisyi, po zamknięciu sesyi Sejmu krajowego.

Od roku 1865. pojawiają się na każdej sesyi Sejmu wnioski bądź to o zabespieczenie, bądź też o zniesienie i wykupno prawa propinacyi.

Każdocześnie, a obecnie już po raz trzeci wybiera wysoki Sejm do tej sprawy komisyę specyalną, która po długich i nużących naradach, niedoprowadza poruczonego sobie przedmiotu do ostatecznego załatwienia.

Już to samo postępowanie komisyj wskazuje, iż przedmiot ten, albo do narad i uchwał nie jest jeszcze dojrzałym, albo też, iż jest tak wielkiej doniosłości, że komisya złożona zwykle z członków oprócz w tej komisyi jeszcze w innych pracach sejmowych udział biorących, nie jest w możności fizycznej, gruntownemu rozebraniu rozlicznych stosunków, na kwestyę propinacyjną w kraju naszym wpływających, tyle poświęcić czasu, aby rozważnie i gruntownie zbadany przedmiot do uchwały wysokiej Izby w ciągu jednej sesyi sejmowej przedstawić zdołała.

I rzeczywiście wniosek o wykupno propinacyi jest dla kraju naszego tak wielkiej doniosłości, nie tylko co do wewnętrznej wartości tego prawa, ale i co do sposobów przeprowadzenia wykupna, że komisya sejmowa w rzetelnem poczuciu obowiązku na nią włożonego, nie odpowiedziałaby powołaniu swojemu, gdyby jedynie dla rychlejszego załatwienia, pospieszyła obecnie z przedłożeniem ostatecznego sprawozdania wysokiej Izbie w przedmiocie, który jeszcze wielostronnie badany, jeszcze przez zbieranie wielu dat statystycznych objaśniany, który wreszcie tak załatwiany być powinien aby usuwając ostatni zabytek prawa z dzisiejszemi pojęciami o wolności przemysłu niezgodnego, nie marnował bardzo znacznego dochodu wielkiej części mieszkańców, do ponoszenia ciężarów krajowych, nie omal w całej połowie przyczyniających się.

Komisya w ciągu kilkunastu posiedzeń, podczas obecnej sesyi sejmowej odbytych zgodziła się już na za zasady według których prawo propinacyi ma być zniesione i wykupione.

Zasady te różnią się w głównych punktach od projektu przez Wydział krajowy przedstawionego; przyjęła bowiem komisya zasadę wykupna za pośrednictwem obligów propinacyjnych; wszakże komisya nie była wstanie wniosek do ustawy we wszystkich szczegółach o tyle wykończyć, aby już w ciągu tej sesyi, wysokiej Izbie mógł być przedstawionym, a to tem bardziej, ile że w krótkim już zapewne trwaniu tej sesyi jeszcze dużo ważnych robót całą uwagę i ciężar wysokiej Izby zajmą.

Z tych powodów komisya wasza, idąc za praktyką parlamentarną, tudzież wiedziona tém przekonaniem że przedmiot zniesienia i wykupna propinacyi powinien być z największą rozwagą i oględnością traktowany, że nagromadzone rozliczne projekta gruntownie winny być ocenione, co wszystko spokojnego umysłu i dłuższego wymaga czasu, — postanowiła przedstawić wysokiej Izbie dołączoy pod ·/. projekt do ustawy, dążącej do tego, aby komi-

sya sejmowa do opracowania wniosku o ubespieczenie i wykupno prawa propinacyi wybrana, i po zamknięciu sesyi sejmowej, w czynności swojej była utrzymaną; gdyż tylko tym postępując trybem, komisya będzie w możności, przy następnej sesyi Sejmu dobrze rozważony projekt wykupna pozostawić i tylko w ten sposób, nagromadzone materyały, korzystnie spożytkowane zostaną.

Komisya Wasza przeto uprasza:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony wniosek do ustawy.

Przewodniczący:
Litwinowicz.

Sprawozdawca:
Zbyszewski.

Ustawa

o dalszem trwaniu komisyi sejmowej, dla przedmiotu zabespieczenia i wykupna prawa propinacyi ustanowionej, po zamknięciu sesyi Sejmu krajowego.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, postanawiam co następuje.

§. 1.

Komisya sejmowa podczas drugiego peryodu, sesyi drugiej Sejmu, do wniosku o ubespieczenie i wykupno prawa propinacyi wybrana, pozostaje czynną po zamknięciu sesyi Sejmowej.

§. 2.

Działalność rzeczonej komisyi ogranicza się wyłącznie do narady i wyrobienia sprawozdania w przedmiocie ubespieczenia i wykupna prawa propinacyi.

§. 3.

Cesarzowi przysłuża prawo, posiedzenia tej komisyi zamknąć, albo takowe z zastrzeżeniem powtórnego zwołania członków tymczasowo odroczyć.

§. 4.

Przy następującym zebraniu Sejmu, członkowie do komisyi wybrani pozostają w takowej.

Wszakże ci członkowie, których mandat poselski témczasem zgaśnie, przez nowy wybór Sejmu będą uzupełnieni.

§. 5.

Komisya zachowuje wszelkie prawa, na podstawie obowiązującego projektu do regulaminu, zwykłym komisyom sejmowym służące.

§. 6.

Po zakończeniu narad, komisya złoży sprawozdanie do Sejmu, z którem postąpionem będzie, według przepisów regulaminu.

§. 7.

Przeprowadzenie tej ustawy, polecam mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Alegat LIII.

Sprawozdanie

komisyi wysadzonéj do rozpoznania wniosku posła Żuka Skarszewskiego w sprawie propinacyi.

Uchwałą z dnia 28. Grudnia 1865. r. postanowiła Wysoka Izba odesłać do komisyi specyalnéj wniosek posła Żuka Skarszewskiego osnowy następującéj:

Wybrać komisyę specyalną i polecić jéj:

I. By przedsięwzięła rewizyę ustaw i rozporządzeń, odnoszących się do prawa propinacyi lub na takowe oddziaływujących, i poczyniła wnioski ku zabezpieczeniu zagrożonego prawa własności; tymczasem zaś;

II. Postarać się u c. k. Rządu, o wstrzymanie się z udzieleniem nowych konsensów do wyszynku słodkich napojów spirytusowych.

Komisya do rozpoznania wniosku tego wybrana, starała się zbadać należycie przedmiot, rozpatrzéć się w ustawach i rozporządzeniach, odnoszących się do takowego, i składa owoc swéj pracy, w dołączonym do niniejszego sprawozdania memoryale, do którego się odwołuje, a którego główną osnowę, streszcza tu jak następuje:

I° Prawo propinacyi, zawierające w sobie prawo właścicieli dóbr tabularnych, miast i pewnych korporacyj do wyłącznego wyrobu i wyszynku piwa, gorzałki i miodu, zasadzające się na nadaniach niegdyś królów polskich, a utwierdzone zwyczajem kilkuwiekowym i konstytucyami, zostało i przez c. k. Rząd austryacki wielokrotnemi patentami i postanowieniami cesarskiemi w całéj rozciągłości zatwierdzonem.

II° Sam c. k. Rząd wykonuje to prawo faktycznie w dobrach kameralnych, sprzedawał i sprzedaje te dobra wraz z prawem propinacyi, zatwierdza kontrakty, mocą których miasta to swoje prawo wydzierżawiają lub takowe na własność nabywają, a nawet dopomagał miastom do lokowania swych kapitałów w nabywaniu tego prawa. Istnieją téż przepisy, orzekające, że prawo propinacyi należy do majątku zakładowego miast, który bez zezwolenia c. k. Władz, nie może być sprzedawanym; inne zaś, stanowiące warunki, pod któremi jedynie nastąpić może odłączanie prawa propinacyi od całości dóbr nieruchomych, do których warunków należy i zezwolenie wierzycieli hypotecznych, — uznają tém samém to prawo, za część integralną dóbr nieruchomych, za część prawa własności tychże dóbr. Prawo to przeto, już jako część własności, jako służące za hypotekę wierzycielom i jako prawo, w dobréj wierze a przez miasta czasami nawet za pomocą c. k. Rządu nabyte, bez zezwolenia strony uprawnionéj, niepowinno być nadwerężone.

III. Objętość tego prawa w dawnéj Polsce, rozciągała się do wyłącznego wyrobu i wyszynku wszelkiego rodzaju gorzałki, piwa i miodu. C. k. Rząd austryacki regulując w roku 1805. pobór podatku czopowego, żądał od właścicieli dóbr fasyonowania się z dochodów propinacyjnych, między innemi z wyszynkowanéj ilości szumówki, okowity, rosolisu i likieru i t. d. To wskazuje, że w onym czasie słodzone napoje spirytusowe należały do trunków propinacyjnych; co uznały również rozporządzenia gubernialne z r. 1834. i z r. 1839. świadczące, że miasta, a względnie magistraty miały sobie nawet przepisany

wzór warunków licytacyjnych do wydzierżawiania prawa propinacyi, wedle którego wzoru wyrażone było w warunku pierwszym licytacyjnym, iż „miasto wypuszcza swe prawo wyłącznie mu przysługujące, wyrabiania i szynkowania gorzałki, piwa, miodu, niemniéj rumu, araku, śliwowicy, rosolisu, likieru, okowity, essencyi ponczowéj, wiśniaku i maliniaku," z czego wypływa dowód, że przynajmniéj aż do r. 1839. owe słodzone trunki, były wyłącznemi trunkami propinacyjnemi. A gdy cesarskie pismo gabinetowe z dnia 28. Listopada 1837. r. stanowi, iż „we wszystkich wypadkach, dotyczących dominikalnego prawa wyszynku, trzymać się jak najściślej należy, jedynie zwyczaju dotąd się utrzymującego" — przeto nie podlega wątpliwości, że i tak zwane słodzone trunki spirytusowe należą w Galicyi do wyłącznych trunków propinacyjnych, zaś w W. Ks. Krakowskiem tem bardziéj, gdy tam obowiązuje dotąd, jako niezniesiona ustawa Senacka z r. 1843. toż samo co do trunków zagranicznych orzekająca.

IV. Pomimo to wszystko, rozporządzenia c. k. Władz w ostatnich latach w drodze administracyjnéj jawnie i potajemnie wydane, czasami pomiędzy sobą sprzeczne, dozwoliły bić wyłomy w prawie propinacyjném trzema drogami.

1. przez dozwalanie właścicielom sklepów, sklepików a nawet kramów, sprzedawania flaszkami tak zwanych wódek słodzonych.
2. przez bezwzględne dozwalanie zaprowadzania przez kogokolwiek i gdziekolwiekbądź, hurtownego handlu wódką; głównie zaś
3. przez udzielanie koncesyi na wyszynk rzeczonych słodzonych wódek spirytusowych.

Że zakładanie, zwłaszcza po wsiach, sklepów i sklepików, tudzież hurtownych handlów wódką, są częstokroć li pozornemi przedsiębiorstwami, mającemi głównie na celu wyszynk i sprzedaż wódki w ilościach najdrobniejszych, a tém samém w obec niemożliwości skutecznéj kontroli, wielki prawom propinacyjnym czynią uszczerbek, nareszcie, że główny wyłom w prawie propinacyjném, dzieje się w skutek rozdawanych od kilku lat koncesyj na wyszynk słodzonych napojów, jest szczegółowo w oddziale IV. memoryału wyłożone, niemniéj udowodniona nielegalność postępowania przytém c. k. władz.

V. Skutki takiego naruszania praw propinacyjnych są pod każdym względem destrukcyjne albowiem:

1° prawo propinacyi przedstawia do stu milionów wartości kapitalnéj. — Kapitał ten, bądź on, jak obecnie, pozostanie w rękach ziemian i miast, bądź przejdzie na własność gmin lub ogółu mieszkańców kraju, jest w każdym razie znacznym kapitałem narodowym, któremu zagładą grożą drogi ad IV. wykazane.

Na uszczuplaniu i w końcu zupełném zniknięciu onego, straciliby nietylko właściciele dóbr, prawną i w dobréj wierze nabytą własność swoją, lecz także wierzyciele hypoteczni i miasta, których propinacya stanowi częstokroć główną część przychodów, szkoły i inne instytuta publiczne kosztem miast utrzymywane, wreszcie kraj, jako właściciel dóbr narodowych i skarb Państwa przez umniejszanie się podatków. —

Zatém wywłaszczanie z tego prawa prawnych właścicieli takiemi sposobami, nietylko nie może być w myśl §. 365 ust. cywilnéj potrzebą dobra ogółu usprawiedliwionem, lecz owszem działoby się to właśnie na szkodę dobra publicznego, przez uszczuplanie funduszów, częstokroć przeznaczonych na szkoły, szpitale i t. p. instytuta.

Korzyści, jakieby z ograniczenia prawa propinacyi wyprowadzić można dla rozwoju industryi i handlu, przedstawiają się jako bardzo problematyczne w stosunku do szkód, zwłaszcza dotychczasowém bezwzględném postępowaniem władz administracyjnych, wyrządzonych tak ogólnemu dobru, jakoteż prywatnéj na ustawach opartéj własności. Wywłaszczenie, jakkolwiek nie doraźne odbywa się bezwzględnie z uszczerbkiem prawnych właścicieli na korzyść osób pojedynczych, wdzierających się bez żadnego prawnego tytułu w cudzą własność.

2° Ulegalizowanie zasady naruszenia prawnéj własności, sprowadza zamęt w pojęciach o prawie własności, niszczy powagę władz, nastręcza pokusy do nadużyć, i jak każdy czyn nieprawy, mnoży demoralizacyę i wszelkiego rodzaju bezprawie, jak to w memoryale obszernie wykazano.

Postanowienie cesarskie z dnia 4. Października 1850. r. zapowiedziało wprawdzie w oddziale I. §. 1. art. 3., iż „orzeczenie co do wykupna i regulacyi wyłącznego prawa wyrabiania i szynkowania trun„ków i kontraktowego zobowiązania się szynkarzów, do pobierania trunków w Galicyi, pozostawia się od„dzielnéj, wyjść mającej ustawie."

Gdy jednak zapowiedziana ta ustawa, dotąd nie została wydaną, a w dzisiejszych okolicznościach trudno przewidzieć, kiedy to ostatecznie nastąpi, przeto nie pozostaje, jak w myśl wniosku do

rozpoznania przekazanego, zastanowić się nad sposobami bronienia całości tego prawa, dopóki w powyższy sposób w drodze ustawy nie będzie zniesione.

Owoż komisya rozpatrzywszy się w dotyczących ustawach i przepisach, widzi możebność tymczasowego sprawy téj załatwienia, sposobem następującym:

1° Co do sprzedaży słodzonych napojów spirytusowych w sklepach, znajduje komisya środek zaradczy naprzeciw wyzyskiwaniu tych przedsiębiorstw na szkodę praw propinacyjnych, w §. 30. ustawy zarobkowéj z dnia 20. Grudnia 1859. r., wedle którego §fu w razach, jeżeli się po zrobionem doświadczeniu, okazuje w myśl §. 2. téjże ustawy, potrzeba — upoważnionêm jest c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych, aby w porozumieniu z c. k. Ministerstwem policyi, podciągnęło w drodze rozporządzenia w ogólności, lub dla pewnych tylko okolic pod kategoryę przedsiębiorstw koncesyonowanych, i inne jeszcze przedsiębiorstwa, aniżeli te, które w rozdziale drugim rzeczonéj ustawy są poszczególnione i ustanowiło warunki uzyskania koncesyi na zaprowadzenie takich przedsiębiorstw.

Otóż zabezpieczenie praw właścicieli propinacyi z téj strony, dałoby się osiągnąć przez wydanie rozporządzenia w myśl §. 30. ustawy zarobkowéj z roku 1859., któreby postanowiło, że do tego, ażeby właścicielom handlów towarami korzennemi lub mięszanemi, wolno było sprzedawać także słodzone wódki spirytusowe, rozumie się we flaszkach, najmniéj pół kwartowych, potrzebném jest, uzyskanie urzędowéj koncesyi pod warunkami, chroniącemi właścicieli praw propinacyjnych od nadwerężania tychże ich praw. Do takich warunków zaliczyć wypada wymaganie protokołowania firmy, prowadzenia prawem przepisasanych ksiąg handlowych i inwentarza, z któregoby w każdym czasie powziąść można przekonanie o rzeczywistym stanie handlu, a zatém, że sprzedaż słodzonych wódek jest rzeczywiście tylko akcesoryum obok znacznego innego przedsiębiorstwa (art. od 28 do 33 ustawy handl. z $^{17}/_{12}$ 1862.)

2o Co do hurtownego handlu okowitą, możnaby również w środkach pod 1. podanych, znaleźć rękojmię, iż celem takowego jest rzeczywiście właściwy handel hurtowny, a nie jak dotąd po największéj części, pozór tylko do ulegalizowanego wdzierania się w prawo propinacyjne.

Handle podobne już istniejące, powinnyby w pewnym zakresie czasu, dodatkowo dopełnić tych warunków pod stosownemi rygorami.

3o Co zaś do wyszynku słodzonych napojów spirytusowych, gdy prawo szynkowania takowemi w Galicyi i W. Ks. Krakowskiém z wyjątkiem jedynie miasta Krakowa mieści się, wedle powyższych dowodów, w wyłącznêm prawie propinacyjném, przeto koncesye na wyszynk takowych nie powinnyby bez przyzwolenia właścicieli praw propinacyjnych, innym osobom być udzielane, zaś te, które już, zatém nieprawnie są udzielone, winny w przeciągu pewnego zakresu czasu być odwołane.

Wychodząc z zapatrywania że, właściwie tylko idzie o zastosowanie rozporządzeń do ustaw istniejących, mianowicie cesarskiego pisma gabinetowego z dnia 28. Listopada 1837. r., uświęcajacego: prawo zwyczajowe i ustępu VIII. patentu, zaprowadzającego ustawę zarobkową z dnia 20. Grudnia 1859. r., tudzież saméjże ustawy zarobkowéj i ustawy handlowéj, wreszcie co do W. Ks. Krakowskiego, ustawy Senackiej z dnia 6. Marca 1843. r, i pokładając nadzieję, że teraźniejsze c. k. Ministerstwo, które dało dowody szanowania praw nabytych, załatwi sprawę tę, wedle sprawiedliwości i słuszności.—Komisya stawia wniosek następujący:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Zważywszy, że całość praw propinacyjnych wielce bywa naruszaną:

1. przez rozpowszechnione w ostatnich latach, nielegalne wydawanie koncesyj, na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych;

2. przez zaprowadzenie sprzedaży wódek spirytusowych w drobnych nawet sklepikach, nie odpowiadających dawniejszéj kategoryi handlów korzennych lub mięszanych;

3. przez nadużycia, które się wydarzają pod pozorem:

a) sprzedawania nawet i w tego rodzaju większych sklepach wódek spirytusowych, tak zwanych fabrycznie słodzonych, i

b) pod pozorem wykonywania hurtownego handlu wódką;

Sejm wzywa c. k. Rząd:

I° aby aż do nastąpić mającego w myśl postanowienia cesarskiego z d. 4. Października 1850. r. oddz. I. §. 1. art. 3. wykupna praw propinacyjnych, całość tychże praw, była w myśl cesarskiego pisma ga-

binetowego z dnia 28. Listopada 1837. r. szanowaną i aby odpowiednie temu celowi rozporządzenia były wydane. — Przyczem wskazuje Sejm na ustęp VIII. patentu z dnia 20. Grudnia 1859. r., zaprowadzającego ustawę zarobkową i na artykuły 10. i od 28. do 33. ustawy handlowéj z r. 1862., wreszcie co do W. Ks. Krakowskiego, na ustawę niegdyś Senatu Rządzącego z d. 6. Marca 1843. r.

II[ie] Dopóki zaś bliższe rozporządzenia w téj mierze nie będą wydane, aby wstrzymano się z dalszém udzielaniem koncesyj na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych.

Maurycy Kraiński,
Przewodniczący.

Faustyn Żuk Skarszewski,
Sprawozdawca.

Z drukarni K. Pillera 1866.

Alegat X.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego względem uregulowania i zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku.

Wysoki Sejmie!

Wniosek do ustawy o uregulowaniu wykonywania prawa propinacyi co do wyszynku gorących trunków, na przeszłej sesyi przez Wydział krajowy do Wysokiej Izby wniesiony, nie przyszedł pod obrady.

Wydział krajowy oddał go do zbadania komisyi pozasejmowej, zebranej z polecenia Wysokiej Izby w celu ułożenia projektu ostatecznego załatwienia sprawy propinacyjnej, która w nim niektóre zmiany poczyniła i potrzebę takiej ustawy umotywowała w następujący sposób:

Zdanie

komisyi przez Wydział krajowy powołanej w sprawie zabezpieczenia i uregulowania propinacyjnego prawa wyszunku.

Z wyjątkiem przypadków pojedynczych, szczególnie takich, w których rozstrzygnienia władz w skutek rozporządzeń ministeryalnych propinacyjne prawo wyszynku naruszają, dochód z prawa tego nie umniejsza się, lecz wzrasta; jednak pewność jego zagrożoną jest i podkopaną brakiem ochrony i rozporządzeniami przeciwnemi prawom nabytym.

Prawo to powinno być chronione, jak każde inne prawo własności.

Skuteczna ochrona tego prawa po przeniesieniu jego na kraj, już nie dla interesu prywatnych, ale dla interesu całego kraju stanie się potrzebną, aby kraj nie tylko miał zabezpieczony dochód potrzebny do płacenia kuponów i amortyzowania obligacyj propinacyjnych, lecz aby dochód ten mógł być zwiększonym dla pożądanego przyspieszenia amortyzacyi.

Osądzenie zmian, jakie po zamortyzowaniu obligacyj mogą nastąpić w przepisach, zabezpieczających i regulujących krajowe prawo wyszynku propinacyjnego, należy pozostawić przyszłemu ustawodawstwu krajowemu. Dla zabezpieczenia i uregulowania prawa propinacyi są zdaniem komisyi potrzebne następujące przepisy.

Wniosek przez komisyę wypracowany przedstawia Wydział krajowy Wysokiej Izbie z prośbą: Wysoki Sejm raczy uchwalić załączoną ·/. ustawę o uregulowaniu wykonywania prawa propinacyi co do wyszynku gorących trunków.

Marszałek krajowy:

Leon książe Sapieha w. r.

Sprawozdawca:

Haller w. r.

We Lwowie dnia 3. września 1869.

·|·

Ustawa

z dnia

dla królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zawierająca postanowienia o uregulowaniu wykonywania prawa propinacyi co do wyszynku gorących trunków.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego rozporządzam, co następuje:

§. 1.

Z zastrzeżeniem postanowień zawartych w punkcie 4. przysłuża właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku (dotychczasowemu uprawnionemu, a po odebraniu w zarząd krajowy, administracyi funduszu propinacyjnego) wyłączne prawo podrobnej przedaży trunków propinacyjnych jako: piwa, trunków miodowych, wódki i wszelkich trunków spirytusowych słodzonych lub niesłodzonych, niemniej prawo podrobnej przedaży, bez szczegółowej rządowej koncesyi, wszelkich innych trunków gorących.

§. 2.

Szynkujący trunki propinacyjne na rachunek cudzy mają być uważani jako słudzy właściciela, a w razie wydzierżawienia lub wydania konsensu, jako słudzy dzierżawcy lub posiadającego konsens.

Stosunek służbowy między szynkującym, a właścicielem propinacyi, względnie dzierżawcą lub posiadającym konsens, podlega ogólnym przepisom o sługach, obowiązującym w kraju.

Szynkujący gorące trunki tak zwane propinacyjne, który twierdzi, że prawo wyszynku zadzierżawił, lub na to otrzymał konsens, winien udowodnić to twierdzenie pisemnym kontraktem lub konsensem, inaczej będzie uważany, jeżeli szynkuje z woli właściciela propinacyi, jego dzierżawcy lub posiadającego konsens, za sługę, w przeciwnym zaś razie za utrzymującego szynk pokątny. Czas trwania dzierżawy lub konsensu może być udowodnionym tylko pisemnym kontraktem lub konsensem.

§. 3.

Posiadaczom gorzelni, browarów i miodosytni i fabrykantom spirytusów nie wolno przedawać swoich wyrobów inaczej, jak tylko hurtem (§. 5.). Fabrykom trunków słodzonych, to jest: araku, rumu, ponczowej esencyi, rosolisów i likierów, przyrządzonych w drodze chemicznej i w sposób fabryczny, wolno przedawać wyrób swój w własnych składach w butelkach zapieczętowanych, zawierających przynajmniej pół masy płynu.

Za szczególnem pozwoleniem c. k. urzędu powiatowego, wydanem w porozumieniu z wydziałem powiatowym, mogą handle korzenne, a na prowincyi także i handle towarów mięszanych przedawać w ten sam sposób wymienione wyżej trunki słodzone, równie jak piwa sprowadzane z zagranicy: ale, porter. Kramarzom pozwolenie to nie może być udzielane.

§. 4.

Podobnej przedaży wymienionych w §. 3. trunków na kieliszki, lub w inny, jak tamże oznaczony sposób, pozwalać mogą c. k. urzędy powiatowe w porozumieniu z wydziałem powiatowem tylko traktyerniom, kawiarniom i cukierniom, a podobnej przedaży ale i porteru z zagranicy sprowadzonego, także handlom korzennym, a na prowincyi handlom mięszanym, jako zarobkowości dodatkowej, i tylko po ścisłem zbadaniu i wykazaniu rzeczywistej miejscowej potrzeby, i po przekonaniu się, że właściciel propinacyi, względnie dzierżawca lub posiadający konsens, nie zaspokaja tej potrzeby.

Wszystkie wydane dotąd pozwolenia na podobną przedaż gorących trunków, nie odpowiadające powyższemu postanowieniu ustają z upływem trzech miesięcy po ogłoszeniu niniejszej ustawy, a w razie sporu, czyli pozwolenie ustało lub nie, rozstrzyga c. k. urząd powiatowy po zasięgnięciu zdania wydziału powiatowego. Rekurs od tego rozstrzygnięcia, który winien być wniesiony w nieprzekraczalnym terminie 14 dni do urzędu powiatowego, rozstrzyga ostatecznie c. k. Namiestnictwo po zasiągnieniu zdania Wydziału krajowego.

§. 5.

Do prowadzenia handlu hurtowego gorącemi trunkami nadaje pozwolenie c. k. urząd powiatowy w porozumieniu z wydziałem powiatowym; tylko właściciele gorzelni, browarów i fabryk nie potrzebują do hurtownej przedaży swego wyrobu żadnego pozwolenia. W handlu hurtowym przedawane mogą być trunki tylko w beczkach pod obręczami, zawierających przynajmniej jedno niższo-austryackie wiadro trunku.

§. 6.

O udzieleniu zastrzeżonego w §§. 3., 4., i 5. c. k. urzędom powiatowym pozwolenia, zawiadomi c. k. urząd powiatowy zawsze jednocześnie Wydział krajowy i dzierżawcę lub posiadającego konsens

Przeciw orzeczeniu c. k. urzędu powiatowego, czy to udzielającemu, czy odmawiającemu pozwolenia, przysługa stronom prawo odwołania się do c. k. Namiestnictwa, które rozstrzyga ostatecznie. Rekurs powinien być wniesiony do c. k. urzędu powiatowego w nieprzekraczalnym terminie sześciu tygodni od dnia doręczenia oznaczenia, i ma moc wstrzymującą, jeżeli pozwolenia udzielono.

§ 7

Podobna przedaż gorących trunków słodzonych w zapieczętowanych butelkach półmasowych przez osoby, ustawą niniejszą do tego nieupoważnione, bez uzyskania szczegółowego pozwolenia (§.3) karaną ma być grzywnami stopniowanemi od 50 do 200 złr. w. a.; a jeżeli przekroczenia tego dopuścił się handel korzenny lub handel towarów mięszanych, albo kramarz, utratą nadto przy trzecim razie prawa dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 8.

Podobna przedaż trunków słodzonych na kieliszki lub w butelkach niezapieczętowanych, albo chociażby w butelkach zapieczętowanych, w mniejszej ilości, jak pół masy, bez uzyskania wymaganego pozwolenia na tę przedaż (§. 7.) ma być karana grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Nadto traci właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który miał pozwolenie do przedawania tych trunków w zapieczętowanych półmasowych butelkach, a fabrykant słodzonych trunków, w którego sklepie lub w składzie popełnionoby to przekroczenie, przy trzecim razie prawo przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach; a w razie ponownego przekroczenia traci właściciel handlu korzennego lub handlu towarów mięszanych prawo dalszego utrzymywania owego handlu, a fabrykant słodzonych trunków, prawo dalszego utrzymywania swej fabryki.

Właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który nie miał pozwolenia do przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach, tudzież kramarz, utracą przy trzeciem tego rodzaju przekroczeniu prawo dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 9.

Każda podobna przedaż trunków propinacyjnych bez wyraźnego pozwolenia właściciela propinacyi, względnie dzierżawcy lub posiadającego konsens, jest szynkowaniem pokątnem bez względu, czy wzięto za trunek gotowe pieniądze lub inny przedmiot, mający jakąkolwiek wartość, lub czy dano trunek na borg, i czy go dano w własnym domu lub po za domem.

§. 10.

Szynkowanie pokątne ma być karane grzywnami od 50 do 200 złr w. a. Właściciel handlu hurtowego gorącemi trunkami, tudzież upoważniony w moc tej ustawy do podobnej przedaży trunków słodzonych, bądźto w półmasowych zapieczętowanych butelkach, bądź na kieliszki, ulegną tej karze, jeżeli, czy to sami, czy też którykolwiek z ich domowników lub sług, dopuszczą się tego przekroczenia; a za trzeciem przekroczeniem utracą nadto prawo dalszego prowadzenia handlu lub zarobku.

Oprócz tego ulegnie w każdym razie cały przydybany zapas trunku wraz z naczyniami i przyrządami do szynkowania konfiskacie na rzecz właściciela propinacyi, względnie dzierżawcy lub posiadającego konsens.

§. 11.

Za okoliczność szczególnie obciążającą przy przekroczeniu pokątnego szynkowania poczytane będzie przedawanie wódki na zimno farbowanej, zaprawionej lub osłodzonej, jakoby słodzonego trunku fabrycznego, przyrządzonego w drodze chemicznej. Tłumaczenie się, iż pobierano wódkę tę z upoważnionej fabryki gorących trunków nie może ani uniewinniać, ani zmniejszać winy.

W razie wątpliwości, czyli przedany trunek jest rzeczywiście słodzonym trunkiem fabrycznym, lub tylko na zimno przyprawionym spirytusem albo wódką, zasięgnie orzekający c. k. urząd technicznego zdania znawcy na koszt strony, której twierdzenie okaże się fałszywem.

§. 12.

Zasądzane według niniejszej ustawy grzywny przypadają w połowie donosicielowi, jeżeli nim nie był zaprzysiężony strażnik propinacyjny, w drugiej zaś połowie wpływają do kasy gminnej tej miejscowości, w której popełniono przekroczenie. Jeżeli nie było donosiciela, wpływają grzywny całkowicie do kasy gminnej.

W razie udowodnionej zupełnej niemożności zapłacenia grzywn, takowe będą zmieniane na odpowiedny areszt, licząc jeden dzień aresztu za 2 złr. w. a.

§. 13.

Dochodzenie i karanie wszystkich w ustawie tej określonych przekroczeń przysłuża dotyczącym urzędom powiatowym, a w drugiej i ostatniej instancyi Namiestnictwu.

Dochodzenie powinno nastąpić nie tylko na żądanie właściciela propinacyi, lecz także i na żądanie dzierżawcy prawa wyszynku lub posiadającego konsens.

Orzeczenia co do przekroczeń powinny być doręczane zawsze i dotyczącemu właścicielowi propinacyi, względnie dzierżawcy lub posiadającemu konsens, jako stronie interesowanej, której zarówno z obżałowanym przysłuża prawo rekursu tak co do orzeczenia o winie, jak i przeciw wymiarowi kary.

§. 14.

Posiadanie gorących trunków w większej ilości, jak wymagać może pokrycie potrzeby według osobistych stosunków, lub chwilowych okoliczności posiadacza, tudzież posiadanie naczyń lub przyrządu do wyszynku, nie stanowią wprawdzie same przez się dowodu popełnionego przekroczenia pokątnego szynkowania, są jednakże silnym dowodem podejrzenia; a obok którejkolwiek z tych okoliczności zeznanie jednego już tylko świadka wystarczy do całkowitego dowodu.

§. 15.

Wprowadzanie trunków propinacyjnych do okręgu propinacyjnego dozwolone jest tylko uprawnionym do szynkowania lub do handlu temi trunkami, niemniej na użytek własnego przedsiębiorstwa przemysłowego, gospodarstwa lub domu. Wprowadzanie tych trunków na użytek trzecich osób pod pozorem użytku własnego karane będzie utratą trunków, tym sposobem wprowadzonych, i grzywnami od 10 do 100 złr. w. a.

§. 16.

Określone w tej ustawie przekroczenia ulegają przedawnieniu, jeżeli od chwili popełnionego przekroczenia upłynęło sześć miesięcy, a w ciągu tego czasu nie pociągnięto obżałowanego do odpowiedzialności, lub nie przedsięwzięto przeciw niemu we względzie dochodzenia popełnionego przekroczenia żadnego urzędowego kroku, a w szczególności nie wystosowano do niego zawezwania.

§. 17.

W razie poszlak szynkowania pokątnego winien urząd powiatowy, lub zwierzchność miejscowa zarządzić rewizyę domową, wykonać się mającą według przepisów ustawy karnej dla przestępstw skarbowych.

Przy śledzeniach przekroczeń w tej ustawie skreślonych mogą być świadkowie zaprzysięgani.

§. 18.

Właścicielowi propinacyi, równie jak dzierżawcy prawa wyszynku lub posiadającemu konsens, wolno utrzymywać dla skuteczniejszej obrony praw swoich zaprzysiężoną straż propinacyjną. Wszakże strażnik, przez dzierżawcę lub posiadającego konsens ustanowiony, potrzebuje zatwierdzenia wydziału powiatowego.

Prawo zaprzysiężenia straży propinacyjnej przysłuża urzędowi powiatowemu. Przepisy rozporządzenia z dnia 30. stycznia 1860. (dz. u. p. nr. 28.) co do zaprzysięgania straży polowej mają być zastosowywane także do zaprzysięgania straży propinacyjnej.

Zaprzysięganie ma się odbywać podług następującej roty:

„Przysięgam, że będę strzegł powierzonego memu nadzorowi propinacyjnego prawa wyszynku z jak największą pilnością i wiernością od wszelkiej szkody, że doniosę natychmiast o każdem nieprawnem ukróceniu tego prawa, że nie będę fałszywie nikogo ani oskarżał, ani podawał w podejrzenie, że jednakże o każdym, któryby w jakibądź sposób nieprawnie ukracał prawo wyszynku, doniosę sumiennie, bez żadnych osobistych względów, podług mego najlepszego przekonania, tak mi Boże dopomóż!".

Zaprzysiężona straż propinacyjna uważana będzie przy wykonywaniu swej służby jako straż publiczna, i używać ma wszystkich praw, przysługujących pod tym względem na mocy ustaw osobom urzędowym i publicznej straży cywilnej.

Obowiązki zaprzysiężonej straży propinacyjnej określa rota przysięgi.

Zeznanie zaprzysięgłego strażnika propinacyjnego, uczynione z powołaniem się na służbową przysięgę, o czynach lub okolicznościach, wchodzących w zakres jego obowiązkowej służby, stanowi prawny dowód według określeń §. 427. lit. *e*) ustawy o postępowaniu karnem z dnia 20. czerwca 1853.

§. 19.

Zwierzchności gminne mają, z obowiązku czuwania w gminie nad bezpieczeństwem mienia, przestrzegać zachowywania zawartych w tej ustawie postanowień, i udzielać właścicielowi propinacyi, a względnie dzierżawcy lub posiadającemu konsens, w każdym razie skutecznej pomocy ku obronie ich praw.

§. 20.

Ustawa niniejsza nie narusza w niczem stosunków prywatnych, opartych na specyalnych tytułach prawnych.

L. 85.
S.

Wniosek posła Karola Hubickiego

w sprawie propinacyi i Banku krajowego.

Projekt reformy własności i praw propinacyjnych:

ze względu, iż dochód z propinacyi jest częścią integralną własności gruntowej, ze względu iż dochód z propinacyi stanowi przeważną część kapitału obrotowego gospodarstwa rolnego;

ze względu, iż gospodarstwo rolne pozbawione tego kapitału przez odkup propinacyi, potrzebuje środków pomocniczych, zasłaniających go od upadku;

Wysoki Sejm uchwali:

Równocześnie z odkupem propinacyi zawiązuje się uprzewilejowany Bank Królestwa Galicyi i Lodomeryi i W. Księstwa Krakowskiego.

Postanowienia ogólne:

I. Zawarte w prawie propinacyi wyłączne prawo wyrobu trunków znosi się bezwarunkowo (bezpłatnie).

II. Bank krajowy zawiązuje się przez dobrowolne stowarzyszenie właścicieli propinacyjnych i za tychże ogólną gwarancyą,
   a) celem pośredniczenia w odkupie praw propinacyjnych na rzecz gmin pojedynczych;
   b) dla utworzenia Banku rolniczego, celem ameljoracyi produkcyi rolnej;
   c) dla podniesienia przemysłu rolnego i handlu.

III. Bank krajowy ma prawo, po oszacowaniu przez ustanowione organa wartości propinacyjnych, wypłacić doraźnie właścicielom dzisiejszych propinacyj prywatnych, kapitał 20torazowy dzisiejszego dochodu propinacyjnego listami zastawnemi, propinacyjnemi, pięcioprocentowemi, które w ciągu ·/. 36½ lat, stosownie do załączonej tabeli ·/. umorzone zostaną.

IV. Przystąpienie do odkupu propinacyi na rzecz gmin, nie jest do pewnego czasu przywiązane.

Przystępuje się zaś:

a) przez dobrowolną umowę między właścicielem dzisiejszym propinacyi a gminą, w skutek czego Bank wypłaca kapitał w listach zastawnych, gmina zaś odbierając propinacyę na rzecz własną, odpłaca Bankowi raty na prowizyę i umorzenie przypadające;

b) przez prowokacyę gminy, w którym to razie w braku umowy i ugody dobrowolnej, odnośne komisye szacunkowe obliczą wynagrodzenie 20torazowego dochodu dzisiejszego, Bank zaś wypłaca i oznacza raty, przez gminę opłacić się mające;

c) przez prowokacyę uprawnionego t. j. dzisiejszego właściciela, a niezgłoszenie się gminy, w którym to razie uprawniony może przedstawić dzierżawcę 36½ letniego, dającego gwarancyę wspólną z uprawnionym, iż przez lat tyleż do umorzenia potrzebnych będą regularnie wpłacane raty na prowizyę i kapitał. Gmina obowiązana przyjąć zamknięcie swej miejscowości,

a sprowadzanie trunków na własny użytek tylko za opłatą dziać się może, za co przyczyniając się pośrednio do uzyskania szóstego procentu amortyzacyjnego, po upływie 36½ lat, wchodzi w pełne posiadanie prawa propinacyjnego.

Gminie wolno po 6ciu latach za roczną awizacyą odebrać propinacyę na rzecz swoją, później co lat trzy, bez wszelkich pretensyj dzierżawcy, lecz przyjmując bezpowrotnie zobowiązania do banku, z których bank dzierżawcę i dawnego właściciela uwalnia.

V. Bank krajowy ułatwia gminom nabycie praw propinacyjnych przez spłatę częściową w 36½ latach. Gmina, odbierając dochód propinacyjny w swoją administracyę, płaci do banku rocznie w półrocznych ratach z góry 5% na prowizyę, a 1% na umorzenie, razem 6% od kapitału, jaki bank właścicielowi propinacyi w listach zastawnych propinacyjnych wypłacił.

VI. Bank krajowy wypłaca procenta od listów zastawnych co pół roku z dołu. Listy zastawne na okaziciela wydane, będą miały kupony półroczne 2½ procentowe.

VII. Bank krajowy odbierając od gminy raty półroczne, używa tychże na umorzenie kapitału ½ od sta podług załączonego planu umorzenia na wykupno listów zastawnych po kursie giełdowym, lub też na umorzenie przez losowanie. Gotowizna do funduszu umarzającego wpływająca, musi być przedewszystkiem na ten cel obrócona, aby ilość listów zastawnych podług planu umorzyć się mająca, rzeczewiście z obiegu wycofaną i zniszczoną była.

VIII. Bank krajowy używa rat na umorzenie przeznaczonych na wykupno listów zastawnych planem oznaczonych, obraca resztę gotowizny na fundusz rezerwowy, wykupno większej ilości listów zastawnych na rzecz Banku, fruktyfikuje takowe, rozwija czynność Banku rolniczego amelioracyjnego, dając zaliczki na drenowanie, odwodnienia, zawodnienia i t. p. a odbierając przedpłatę w łagodnych ratach umówionych, rozwija Bank dla przemysłu rolnego i handlu, dając zaliczki na maszyny i narzędzia rolnicze, na zaprowadzenie fabryk dla rolnictwa potrzebnych; niemniej wprowadza wszelkie czynności banku ruchomego, o ile powyższe cele zapewnione wszechstronny rozwój dozwalają.

IX. Bank krajowy ma prawo dla zakładu rezerwowego, niemniej dla utworzenia funduszu żelaznego bankowego, zażądać 5% w listach zastawnych przy wypłacie wynagrodzenia za propinacyę, która to ilość za okazaniem odnoszącego kwitu po 36½ latach najdalej w gotowiźnie bezprocentowej wypłaconą będzie. W ekwiwalencyi bezprocentowości takich sum nieprzywiązanych ani do ziemi ani do osoby, odnośna wartość gruntowa będzie miała zapewniony kredyt i pierwszeństwo w banku rolniczym amelioracyjnym i przemysłowym przez lat 36½ na 5 od sta, kiedy niewkładający na fundusz żelazny płacić 6 od sta przy operacyach bankowych, nie przesądzając iż zezwolenie od ograniczeń wysokości stopy procentowej nawet wyższy procent nakazywać będzie, i tylko wtenczas uzyskają kredyt, jeżeli żądania pierwszeństwo mających zaspokojone zostały w granicach statutami i regulaminami określonych.

X. Raty na prowizyę i na umorzenie kapitału muszą być wypłacane w gotowiźnie; przedpłaty na plan umorzenia częściowy lub całkowity przyjmuje Bank w listach zastawnych propinacyjnych i uiszczy takowe. Przedpłaty częściowe nie zmieniają planu amortyzacyjnego, tylko skrócają czas umorzenia całkowitego.

XI. Bank krajowy jako instytucya krajowa podlega kontroli Sejmu a względnie Wydziału, jako organu Sejmu, o tyle tylko, że Sejm i Wydział czuwają, by cele statutami określone ściśle wypełniane były, nie ograniczając w niczem swobodnego i wszechstronnego ruchu bankowego.

XII. Bank krajowy w dopełnieniu pośrednictwa odkupu propinacyi jest upoważnionym żądać, aby zaległe raty i należytości Banku w drodze politycznej tym samym sposobem jak podatki krajowe exekwowane były.

Przedmiotem exekucyi będzie w pierwszym rzędzie propinacja, w drugim solidarna gmina, jako właścicielka propinacyi, jeżeli gwarancya nie cięży przychodowo na dzierżawcy i uprawnionym (§. 3 ustęp *c.* alternatywa ewentualnego odkupu dowolnego).

Ułatwienia prawne w dochodzeniu należytości od obowiązanych przyznane Towarzystwu kredytowemu galicyjskiemu patentem z 3go Listopada 1841 niemniej Bankowi narodowemu z 21go Października 1855 przysługiwać będą Bankowi krajowemu.

Nie przesądzając szczególnych postanowień całej reformy propinacyjnej, niemniej statutów określających działalność Banku krajowego Wysoki Sejm raczy uchwalić, aby powyższy projekt przekazany został komisyi celem zbadania, ocenienia i zdania sprawy.

Hubicki**,**

Żuk-Skarzewski, Seidler, Samelsohn, Zbyszewski, Zduń, Młocki, Kabat, Landesberger, Ziembicki, Morgenstern, Agopsowicz, Sawczyński, Koczyński, Borkowski, Zatwarnicki.

Plan umorzenia

kapitału **złr. 100,000.000** 5% (procentowego) spłatami **półrocznemi** 3% z dołu **złr. 3,000.000** a to $\frac{1}{2}\%$ na kapitał i $2\frac{1}{2}\%$ prowizyi półrocznej od zmniejszającej się reszty kapitału, rozłożony na rat $73 = 36\frac{1}{2}$ lat.

	Rata półroczna złr. 3,000.000		Reszta kapitału	Kurs	Cena wykupna po kursie	Reszta z raty półrocznej	Użycie tej reszty	Zysk 5% z użycia
	na kapitał	na prowizyę						
1	500.000	2,500.000	99,500.000	70	350.000	150.000	214.286	5.357
2	512.500	2,487.500	98.987.500		358.750	153.750	219.643	
							433.929	10.848
3	525.312	2,474.688	98,462.188		367.717	157.595	225.136	
							659.065	16.477
4	538.696	2,461.304	97,923.492		377 087	161 609	230.890	
							889 955	22.249
5	551.913	2,448.087	97,371.579		386 339	165.574	236.537	
							1,126.492	28.162
6	565.711	2,434.289	96,805.868		395.997	169.714	242.449	
							1,368.941	34.223
7	579 853	2,420.147	96,226 015		405 897	173.956	248.508	
							1,617.449	40.436
8	594.550	2,405.450	95,631.465		416.185	178.365	254.807	
							1,872.256	46.806
9	609.214	2,390.786	95,022.251		426.449	182.765	261.264	
							2,133.520	53.338
10	624.444	2,375.556	94,397.807		437.110	187.334	267.620	
	5,602.193	24,3 97.807			3,921.531	1,680.662	2,401.140	60.028
								317.924
11	640.055	2,359.945	93,757.752	70	448.038	192.017	274.310	
							2 675.450	66.886
12	656 056	2,343.944	93,101.696		459.239	196.817	281.167	
							2,956.617	73.915
13	672 458	2,327.542	92,429 238		470.720	201.738	288.183	
							3,244.800	81.120
14	689.269	2,310.731	91 739 969		482.488	206.781	295.401	
							3,540.201	88.505
15	701.501	2.298 499	91,038 468		491.050	210.451	30[illegible].644	
							3,840.845	96.021
16	724 039	2,275.961	90,314.429		506 827	217.212	310.303	
							4,151.148	103.778
17	742.139	2 257.861	89,572.290		519 497	222.642	318 060	
							4,469.208	111.730
18	760.693	2,239.307	88,811.597		532.485	228.208	326.013	
							4,795 221	119.880
19	779.710	2,220.290	88.031,887		545.797	233 913	334.176	
							5,129.397	128 235
20	799.203	2.200.797	87,232.684		559.442	239.761	342.517	
	12,767.316	47,232.684			8,937.114	3,830.202	5,471.914	136.798
								1,324.792

	Rata półroczna zlr. 3,000.000		Reszta kapitału	Kurs	Cena wykupna po kursie	Reszta z raty półrocznej	Użycie tej reszty	Zysk 5% z użycia
	na kapitał	na prowizyę						
	12,767.316	47,232.684	-		8,937.114	3,830.202	5,471.914	1,324.792
21	819.183	2,180.817	86,413.501	80	655.346	163.837	204.791	
							5,676.705	141.918
22	839.663	2,160.337	85,573 838	„	671.730	167.933	209.917	
							5,886.622	147.141
23	860.754	2,139.246	84,713.084	„	688.603	172.151	215.164	
							6,101.786	152.545
24	882.173	2,117 827	83,830.911	„	705.738	176.435	220.544	
							6,322.330	158.058
25	904.227	2,095.773	82,926.684	„	723.381	180.846	226.055	
							6,548.385	163.709
26	926.853	2,073 147	81,999.831	„	741.482	185.371	231.739	
							6 780.124	169.503
27	950.004	2 049.996	81,049.827	„	760.003	190.001	237.500	
							7,017.624	175.441
28	973.754	2,026.246	80,076.072	„	779 003	194.751	243.439	
							7,261.063	181.527
29	998.098	2,001.902	79,077.975	„	798.478	199.620	249.525	
							7,510.588	187.765
30	1,023.001	1 976.999	78,054.974	„	818.400	204.601	255 750	
	21,945.026	68,054 974			16,279.278	5,665.748	7,766.338	194.158
								2,996.557
31	1,048.626	1,951.374	77,006.348	90	943.763	104.863	116.514	
							7,882.852	197.071
32	1,074.842	1,925.158	75,931.506	„	967.357	107.485	119.428	
							8,002.280	200.057
33	1,101.712	1,898.288	74,829.794	„	991.540	110.172	122.413	
							8,124.693	203.117
34	1,129.250	1,870.750	73,700.544	„	1,016.325	112.925	125.469	
							8,250.162	206.254
35	1,157.486	1,842.514	72,543.058	„	1,041.737	115.749	128.610	
							8,378.772	206.469
36	1,186.425	1,813.575	71,356.633	„	1,067.782	118.643	131.825	
							8,510.597	212.765
37	1,216.085	1,783.915	70,140.548	„	1.094.476	121.609	135.121	
							8,645.718	216.143
38	1,246.488	1,753.512	68,894.060	„	1,121.839	124.649	138.499	
							8,784.217	219.605
39	1,277.650	1,722.350	67,616.410	„	1,149.895	127.755	141 950	
							8,926.167	223.154
40	1,309 591	1.690.409	66,306.819	„	1,178.631	130.960	145 511	
	33.693,181	86,306.819			26,852.623	6,840.558	9,071.678	226.792
								5,110.984

	Rata półroczna złr. 3,000.000		Reszta kapitału	Kurs	Cena wykupna po kursie	Reszta z raty półrocznej	Użycie tej reszty	Zysk 5% z użycia
	na kapitał	na prowizyę						
	33.693,181	86 306.819			26,852.623	6 840.558	9,071.678	5,110.984
41	1,342 330	1,657.670	64,964.489	100				
42	1,375.888	1,624.112	63,588.601					
43	1,410.285	1,589.715	62,178.316					
44	1,445.542	1,554.458	60 732 774					
45	1,481.681	1,518.319	59,251.093					2,267.920
46	1,518.723	1,481.277	57,732 370					
47	1.556.691	1,443.309	56,175.679					
48	1,595 608	1,404 392	54 580 071					
49	1,635.498	1,364 502	52,944.573					
50	1.676.386	1,323 614	51,268.187					
	48,731 813	101.268.187			41,891.255	6,840 558	9,071.678	7,378.904
51	1,718 295	1,281 705	49 549.892	100				
52	1,761.253	1,238 747	47 788.639					
53	1,805 284	1,194.716	45,983 355					
54	1,850.411	1,149.589	44.132 944					
55	1,896 677	1,103.323	42 236.267					2,267.920
56	1,944 093	1 055 907	40 292.174					
57	1,992.696	1,007.304	38.299 478					
58	2,042.513	957 487	36,256 965					
59	2,093.576	906 424	34,163 389					
60	2,145.911	854.089	32,017.478					
	67,982 522	112,017.478			61,141.964	6,840.558	9,071 678	9,646.824
61	2.199 563	800.437	29,817 915	100				
62	2.254 552	745.448	27,563.363					
63	2,310 916	689.084	25 252 447					
64	2,368.689	631.311	22,883 758					
65	2,427.906	572.094	20,455.852					2,267.920
66	2,488.604	511.396	17.967.248					
67	2,550.819	449.181	15 416.429					
68	2,614.590	385.410	12,801.839					
69	2,679.954	320 046	10,121.885					
70	2,746 953	253 047	7,374.932					
71	2,815.627	184 373	4 559.305					184.373
72	2,886.018	113 982	1,673.287					113 982
	98,326.713	117,673 287			91,486.155	6,840.558	9.071.678	
73	1.673.287	41.832						41.832
	100.000 000	117,715.119			93,159.442	6,840.558	9,071 678	12,254 931

Okazuje się korzyść dla banku po 36 ½ latach 9,071.678 + 12,254.931 razem 21,326.609 złr. wal. austr. nie licząc zysków i przyzysków z 12,254.931 nieprocentowanych.

Z drukarni K. Pillera 1866.

Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi

L. 7775.

Do

Wgo Pana Kornela Krzeczunowicza właściciela dóbr i posła na Sejm krajowy

w

Botszowcach

pr Halicz

Ex offo
sprawa publiczna
wolne od porto

1871

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie wywłaszczenia i uregulowania prawa propinacyi.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 12. Listopada 1869. r. wybrał Wysoki Sejm komisyę nieustającą z pięciu członków do opracowania przedmiotu o wywłaszczeniu i uregulowaniu prawa propinacyi, poprzednio zaś na posiedzeniu dnia 30. Października t. r. powziął uchwałę, mocą której polecił Wydziałowi krajowemu ażeby w razie gdyby ustawa o postępowaniu co do projektów do ustaw krajowych znacznej objętości lub doniosłości nie otrzymała najwyższej sankcyi, i gdyby ustanowienie komisyi sejmowej do sprawy propinacyjnej nie otrzymało zatwierdzenia cesarskiego, albo sam wypracował wniosek o wywłaszczaniu i uregulowaniu prawa propinacyi, albo do wypracowania go ustanowił komisyę złożoną ze znawców w myśl uchwały sejmowej z d. 27. Października 1869. Lit. C. traktującej o komisyach kodyfikacyjnych.

Gdy przewidziany przez Wysokie Zgromadzenie wypadek odmówienia najwyższej sankcyi ustawie i cesarskiego zatwierdzenia uchwale sejmowej, rzeczywiście nastąpił, Wydział krajowy, spełniając otrzymane polecenie, zebrał komisyę do której powołał pięciu posłów, i polecił jej przygotowanie stosownych projektów.

Skład tej komisyi do której należeli początkowo posłowie: Krzeczunowicz, Kamiński, hr. Badeni, Skrzyński, Michał Gnoiński, uległ następnie zmianie, gdyż w miejsce pp. Gnoińskiego i Kamińskiego, którzy się usunęli, zaproszeni zostali pp. Paweł Skwarczyński i Józef Pajączkowski.

Komisya spełniła swe zadanie i ułożyła 1) projekt ustawy zawierającej postanowienia o wykupnie prawa propinacyi, 2) projekt ustawy zawierającej postanowienia o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku, 3) projekt wniosku ażeby wynagrodzenie za propinacyę, jakoteż wszelkie pisma i czynności, odnoszące się do wykupna prawa propinacyi, wolne były od podatków i wszelkich innych opłat państwowych.

Projekta te zgadzają się po największej części z projektem przez komisyę sejmową na dniu 17. Października 1869 przedłożonym, który z całego zasobu nagromadzonych w tej sprawie materyałów zdawał się komisyi naszej najodpowiedniejszym.

Komisya zwróciła też szczególną uwagę na projekt przez posła Tyszkowskiego podany, lecz w braku danych, na podstawie których możnaby z jakiemkolwiek prawdopodobieństwem przyjąć, że opłaty konsumcyjne od napojów stanowiących przedmiot propinacyi, będą dostateczne do utworzenia funduszu na spłacenie procentów i kapitałów wynagrodzenia, nie widziała możności przyjęcia zasady w tym projekcie wyrażonej z obawy, ażeby kraj przez to na ponoszenie nowych ciężarów narażony nie został.

Komisya uwzględniała jednak zasadę przez posła Tyszkowskiego postawioną, zastrzegając w swym projekcie dla administracyi funduszu propinacyjnego możność wykonywania wyszynku przez wydawanie za opłatą czasowych konsensów.

Zresztą komisya, przekonana o niezbędnej potrzebie stanowczego załatwienia sprawy propinacyjnej, wolała trzymać się znanego już projektu, jak tworzyć nowe pomysły, które mnożąc liczbę i tak już bogatych materyałów, przyczyniłyby się raczej do odwleczenia jak do rozwiązania tej sprawy, powszechnie za nagłą uznanej.

Wydział krajowy, wychodząc z tego samego stanowiska, jakkolwiek nie zmienił swego zdania, objawionego w sprawozdaniu w tym przedmiocie Wysokiemu Sejmowi w r. 1868. złożonem, przyjął przecież projekt przez komisyę wyrobiony, poczyniwszy w nim tylko niektóre zmiany, które mu się wydały bądź konieczne, bądź stosowne i pożyteczne.

Przedstawiając Wysokiej Izbie w załączeniu projekta do dwóch ustaw i do uchwały, powyżej wyliczone, prosimy aby Wysoka Izba raczyła takowe uchwalić.

Lwów dnia 22. Sierpnia 1871.

W zastępstwie JO. Księcia Marszałka
Oktaw z Siemuszowy Pietruski w. r.
Członek Wydziału kraj.

Sprawozdawca
Cezar Haller w. r.
Członek Wydziału krajowego.

I.

Ustawa

z dnia . . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zawierająca postanowienia o wykupnie prawa propinacyi.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, rozporządzam co następuje:

A. Ogólne postanowienia.

§. 1.

Propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu gorących trunków znosi się bez wynagrodzenia, i staje się przedmiotem wolnego przemysłu od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Opłaty w niektórych miastach, na rzecz gminy z tytułu prawa propinacyi pobierane od wyrobu i wprowadzenia trunków, od konsensów na wyszynki, i za pozwolenie zakładania fabryk wyrabiających trunki, pozostają nienaruszone; lecz od czasu wejścia w życie niniejszej ustawy, będą nadal pobierane jako opłaty konsumcyjne lub jako opłaty za dozór policyjny.

§. 2.

Propinacyjne prawo wyłącznego wyszynku trunków ma być wywłaszczone za odpowiednem wynagrodzeniem.

§. 3.

Propinacyjne prawo wyszynku stanie się po wywłaszczeniu własnością funduszu propinacyjnego (§. 25.) na tak długo, dopóki obligi propinacyjne nie zostaną umorzone i dopóki zaliczki z funduszu krajowego, funduszowi propinacyjnemu udzielane, nie będą zwrócone (§§. 27, 28 i 29).

Po upływie tego terminu stanie się prawo wyszynku przedmiotem przemysłu koncesyonowanego, którego opodatkowanie na rzecz kraju zostanie unormowane w drodze ustawodawczej.

§. 4.

Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi, którzy podług §. 1. mają być wywłaszczeni otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligacyach propinacyjnych siedmprocentowych, równający się trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, obliczonemu według postanowień zawartych w §. 10. do 19. niniejszej ustawy.

§. 5.

Wywłaszczone prawo propinacyi, służące gminom w ich własnym obrębie, może być jednak wynagrodzone przez udzielenie tym gminom prawa pobierania w ich obrębie odpowiednich opłat konsumcyjnych od wyrobu i przywozu lub od wyszynku trunków.

W gminach, w których prawo propinacyi w ten sposób wynagrodzone będzie, znosi się wszystkie ograniczenia z tytułu prawa propinacyi istniejące.

Gminy, które mają być wynagrodzone prawem pobierania takich opłat, wymiar i sposób pobierania takowych, niemniej inne odnośne przepisy, oznaczone będą osobnemi ustawami.

B. O wynagrodzeniu za zniesione prawo propinacyi i jego odebraniu.

Komisye przyznające wynagrodzenie.

§. 6.

Dla obliczenia kapitału wynagrodzenia (§. 4.) ustanowione będą komisye okręgowe i komisya krajowa we Lwowie.

Wydział krajowy oznaczy ilość komisyj okręgowych i granice okręgów przydzielić im się mających.

§. 7.

Każda komisya okręgowa złożona będzie z trzech członków, z których jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, drugiego jako zastępcę funduszu krajowego, Wydział krajowy, trzeciego zaś wybierają właściciele prawa propinacyi właściwego okręgu.

Tym samym sposobem będzie dla każdego członka komisyi mianowany lub wybrany zastępca.

Komisya wybiera przewodniczącego ze swego grona, który zarówno z innymi członkami głosuje.

Uchwały zapadają w komisyi bezwzględną większością głosów.

Członkowie komisyi lub ich zastępcy, mianowani przez Wydział krajowy i obrani przez właścicieli prawa propinacyi, będą pobierali za czas urzędowania dyety po 3 złr. i wynagrodzenie kosztów podróży po 1 złr. za milę.

§. 8.

Komisya krajowa będzie złożona z przewodniczącego w Wydziale krajowym lub delegowanego przezeń członka Wydziału krajowego, jako przewodniczącego, i z sześciu członków, z których dwóch wybiera Sejm krajowy, jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, jednego Lwowski c. k. Sąd krajowy wyższy z grona swego, a dwóch Wydział krajowy.

Członkowie komisyi będą mieli zastępców tym samym sposobem mianowanych lub obranych, którzy w razie powołania do czynności wchodzą w prawa i obowiązki członków.

Do powzięcia uchwał potrzebna jest obecność przewodniczącego i przynajmniej czterech członków.

Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Sejm obrani i przez Wydział krajowy mianowani, będą pobierali za czas urzędowania, wynagrodzenie po 200 złr. miesięcznie z dołu.

Wymiar wynagrodzenia.

§. 9.

Czysty dochód z propinacyjnego prawa wyszynku wyśledzony będzie przez komisyę okręgową, która obliczy także kapitał wynagrodzenia (§ 4.)

Prawo wniesienia reklamacyi do komisyi krajowej przeciwko obliczonemu kapitałowi, służy tak wywłaszczonemu właścicielowi prawa propinacyj, jakoteż zastępcy funduszu krajowego.

Reklamacya ma być wniesiona na ręce komisyi okręgowej w prekluzyjnym terminie dni trzydziestu, a to względnie uprawnionego, licząc od dnia doręczenia mu orzeczenia tej komisyi, a względnie zastępcy funduszu krajowego od dnia zapadłej uchwały komisyi.

Komisya krajowa rozpoznaje orzeczenia komisyj okręgowych i reklamacye, zarządza w razie potrzeby dochodzenia uzupełniające i stanowi ostatecznie o wysokości kapitału wynagrodzenia.

§. 10.

Za podstawę do obliczenia czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przyjętą będzie przeciętna cyfra dochodu z lat sześciu od roku 1865. do 1870. włącznie, który służył do wymiaru podatku od tego prawa.

Gdzie podatek dochodowy wymierzony był od dochodu z prawa wyszynku w połączeniu z innemi dochodami jak n. p. z dochodem z młyna, cegielni, z zajazdu i t. p., komisya orzeknie na podstawie fasyi, lub gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie dochodzeń szczegółowych, ile w dochodzie ogólnym mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

Gdzie przy wymierzeniu podatku dochodowego od dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku nie uwzględniono i nie potrącono czynszu za dodane do wykonywania wyszynku budynki, lub za dodane arendarzowi albo szynkarzowi pola lub pastwiska, albo wreszcie wartości jakichkolwiek innych dodatków, komisya orzeknie na podstawie szczegółowych dochodzeń, o ile te dodatki są skompenzowane wzajemnemi dodatkami, które miał właściciel, a które nie były uwzględnione i dodane do dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przy wymiarze podatku od tego prawa. Jeżeli zaś skompenzowanemi nie są, orzeknie komisya, ile z tego tytułu należy potrącić od przyjętego dla wymierzenia podatku czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku.

Od obliczonego tym sposobem dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku ma być potrącany podatek z dodatkami państwowemi, krajowym i indemnizacyjnym, od tego dochodu spłacany, podług przecięcia z lat 1865. do 1870. obliczony.

Dochód pozostający po odtrąceniu podatku i wymienionych dodatków, stanowi czysty dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 11.

Przyznany kapitał wynagrodzenia należy się uprawnionemu z procentem, od tego dnia bieżącym, w którym propinacyjne prawo wyszynku będzie przez Wydział krajowy wzięte w posiadanie (§. 20).

Sposób wypłaty kapitału.

Obligi propinacyjne.

§. 12.

Kapitał wynagrodzenia spłacony będzie papierami siedmioprocentowemi, noszącemi nazwę «Obligacye wykupna prawa propinacyj Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem», wystawionemi na okaziciela, opatrzonemi w kupony płatne półrocznie z dołu, i opiewającemi na 50, 100, 500, 1.000, 5.000 i 10.000 złr. w. a.

Postępowanie przy wypłacie.

§. 13.

Jeżeli prawo propinacyi jest przedmiotem ksiąg tabularnych (hypotecznych) lub połączone jest z posiadaniem przedmiotu w tych księgach zapisanego, prawomocny wyrok o wysokości kapitału wynagrodzenia udzielonym będzie, przez Wydział krajowy równocześnie z zarządzeniem odebrania propinacyjnego prawa wyszynku (§. 20) właściwemu sądowi dla uwidocznienia kapitału wynagrodzenia w dotyczącej księdze. Uwidocznienie to będzie miało ten skutek prawny, że w miejsce wywłaszczonego prawa propinacyi wejdzie wymierzony zań kapitał wynagrodzenia.

§. 14.

Przy przekazywaniu i wypłacie kapitału wynagrodzenia będą analogicznie zastosowane przepisy ces. patentu z dnia 8. Listopada 1853. (Dz. ust. P. I. 237).

Pretensye na kapitał wynagrodzenia przekazane, powinny być obliczone w walucie austryackiej według obowiązujących przepisów.

§. 15.

Wydział krajowy jako zarządzający funduszem propinacyjnym, mianuje zastępców tego funduszu do czynności w sądach przeprowadzić się mających i wypłaca kapitał wynagrodzenia.

Certyfikaty tymczasowe.

§. 16.

W przypadkach gdy zachodzi potrzeba przekazania kapitału wynagrodzenia przez sąd, zatrzyma Wydział krajowy

obligacye w swoim depozycie, dopóki wyrok sądowy nie stanie się prawomocnym i wyda wywłaszczonemu właścicielowi certyfikat tymczasowy, poświadczający wysokość przyznanego kapitału.

Na mocy tego certyfikatu będzie od dnia jego wydania wypłacany półrocznie z dołu procent od kapitału wynagrodzenia w stosunku po siedm od sta rocznie. Z dniem, od którego procent od obligów przekazany będzie przez sąd osobom obligi te odebrać mającym, traci certyfikat swą ważność.

Wynagrodzenie nie ulega podatkowi.

§. 17.

Przyznany kapitał wynagrodzenia i procent, na mocy certyfikatu (§. 16.) pobierany, niemniej obligacye propinacyjne i ich kupony są wolne od stempli i wszelkich podatków i dodatków.

Gwarancya kraju.

§. 18.

Kraj gwarantuje wypłatę kapitału wynagrodzenia i procentu od certyfikatów (§. 16), niemniej wypłatę kuponów od obligacyj propinacyjnych i umorzenie tych obligacyj.

Odebranie prawa propinacyi.

§. 19.

Prawo propinacyjne może być w każdej pojedyńczej miejscowości odebrane na własność funduszu propinacyjnego, gdy do tej miejscowości odnoszące się orzeczenie o wysokości kapitału wynagrodzenia stanie się prawomocnem.

Prawo to będzie wszędzie odebrane na własność rzeczonego funduszu przed upływem trzech lat od zupełnego ukończenia przez komisyę krajową czynności przyznania kapitału wynagrodzenia w całym kraju.

Odebranie to uskuteczni Wydział krajowy i obejmie odebrane prawo wyszynku w swój zarząd w imieniu funduszu propinacyjnego.

Równocześnie z odebraniem prawa wyszynku wypłaci Wydział krajowy kapitał wynagrodzenia, a w przypadkach §fem 16. przewidzianych, wyda certyfikaty.

§. 20.

Budynki, służące do wykonywania prawa wyszynku, pozostają własnością uprawnionych. Muszą jednakże być

przez nich wydzierżawione zarządowi funduszu propinacyjnego na czas nie dłuższy nad objęty planem umorzenia, jeżeli rzeczony zarząd tego żądać będzie przed odebraniem prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego.

Czynsz dzierżawny z takich budynków będzie równy temu, jaki potrącono od dochodu propinacyjnego, przy obliczeniu czystego dochodu (§. 10.).

Warunki dzierżawy ułoży komisya okręgowa, zatwierdzi je zaś komisya krajowa.

§. 21.

Jeżeli prawo propinacyi jest wydzierżawione na czas dłuższy po za termin odebrania prawa propinacyi (§. 19.), winien dzierżawca z tym dniem ustąpić z dzierżawy tego prawa, i z tego tytułu nie może ani dzierżawca ani wydzierżawiający rościć sobie pretensyi do funduszu propinacyjnego.

§. 22.

Jeżeli propinacyjne prawo wyszynku wydzierżawione jest samo, lub tylko z przedmiotami do jego wykonania służącemi, albo odrębnego dochodu nie przynoszącemi, kontrakt dzierżawny z dniem odebrania tego prawa uważanym będzie za rozwiązany, a dzierżawca zapłaci wydzierżawiającemu czynsz dzierżawny w miarę czasu dzierżawy aż do dnia rozwiązania kontraktu przypadający.

Jeżeli zaś propinacyjne prawo wyszynku z innemi przedmiotami dochód przynoszącemi, lub też propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu trunków, bądź samo, bądź z innemi przedmiotami jest wydzierżawione, ma dzierżawca najdalej w rok po ogłoszeniu niniejszej ustawy oświadczyć, że od dzierżawy odstępuje. W razie takiego oświadczenia nastąpi rozwiązanie kontraktu dzierżawnego z końcem tego roku dzierżawnego, w którym oświadczenie było dane. Gdyby dzierżawca nie złożył takiego oświadczenia w terminie oznaczonym, lub gdyby kontrakt dzierżawny zawarty był po dniu, w którym niniejsza ustawa stanie się obowiązującą, kontrakt dzierżawy zostaje w swej mocy, a dzierżawca za odebrane prawo wyłącznego wyrobu trunków (§. 21.) nie otrzyma żadnego wynagrodzenia, za odebrane zaś propinacyjne prawo wyszynku otrzyma od wydzierżawiającego wynagrodzenie, które ma się równać procentowi od dotyczącego kapitału wynagrodzenia, przypadającemu za czas od dnia odebrania propinacyjnego prawa wyszynku do dnia ukończenia dzierżawy. Gdyby kapitał wynagrodzenia nie był oddzielnie obliczonym za propinacyjne prawo wyszynku, które jest przedmiotem dzierżawy, komisya krajowa

(§. 8.) na żądanie jednego z interesowanych orzeknie ostatecznie o wysokości tego kapitału.

Innych pretensyj z powodu odebrania prawa propinacyi lub z powodu przewidzianego w tym paragrafie rozwiązania kontraktu dzierżawnego nie mogą wzajemnie do siebie rościć dzierżawca i wydzierżawiający.

Postanowienia tego paragrafu mają być zastosowane o tyle, o ile między dzierżawcą a wydzierżawiającym na przypadki tym paragrafem objęte nie ma innej umowy.

§. 23.

Umorzenie obligów propinacyjnych rozpocznie się najpóźniej we dwa lata po odebraniu w całym kraju propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego i ma być ukończone najdalej w 35. latach.

Corocznie umorzone będzie przynajmniej tyle obligacyj, ile według dołączonego planu ./· na ten rok wypada.

Gdyby w którym roku większa nad plan ilość obligacyj umorzoną została, w następnych latach może w razie braku funduszów, o tyleż mniejsza ilość obligacyj być umorzona.

Umorzenie będzie się odbywało przez zakupno obligacyj lub ich losowanie w miarę tego, czy pierwszy lub drugi sposób okaże się korzystniejszy dla funduszu propinacyjnego.

§. 24.

Wypłata obligacyj wylosowanych nastąpi w sześć miesięcy po ich wylosowaniu za zwrotem obligacyi wraz z kuponami jeszcze nie ubiegłemi.

Z upłynieniem terminu wypłaty wylosowanych obligacyj ustaje ich oprocentowanie, kupony od wylosowanych obligacyj będą w prawdzie wypłacane, lecz zostaną następnie potrącone od kapitału, równie jak wszystkie kupony brakujące.

Kupony ubiegłe utracają swoją wartość po upływie sześciu lat, a wylosowane obligacye po upływie trzydziestu lat od terminu na ich wypłatę przeznaczonego.

D. O funduszu propinacyjnym.

Utworzenie funduszu.

§. 25.

Z wywłaszczonego prawa wyszynku propinacyjnego utworzony będzie krajowy fundusz propinacyjny Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

Dochody z tego prawa będą specyalnie przeznaczone na pokrycie potrzeb funduszu propinacyjnego, mianowicie: na administracyę, na podatki z dodatkami (§. 27), na wypłatę procentów pobieranych z mocy certyfikatów (§. 17.) na wypłatę kupnów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów, nakoniec na zwrócenie zaliczek udzielanych z funduszów krajowych (§. §. 28, 29 i 33.)

Podatki od dochodów z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 26.

Dochody z propinacyjnego prawa wyszynku, będącego własnością funduszu propinacyjnego, podlegają opłacie podatków państwowych, tudzież dodatków krajowych i indemnizacyjnych, nie podlegają zaś opłacie dodatków powiatowych i gminnych.

§. 27.

W razie niedostateczności dochodów funduszu propinacyjnego na pokrycie jego potrzeb (§. 25.), przyjdzie mu fundusz krajowy w pomoc zaliczkami.

Zaliczki te zwróci krajowi fundusz propinacyjny w miarę nadwyżki dochodów z procentem po 6 /₀ rocznie liczyć się mającym, a gdyby na ten cel zaciągniętą została pożyczka krajowa, zwróci ją fundusz propinacyjny z procentem od niej rzeczywiście opłaconym i z wszystkiemi kosztami, jakie z jej powodu wynikną.

§. 28.

Dyety i wynagrodzenie kosztów podróży członków komisyj okręgowych i komisyj krajowych (§. §. 7. i 8.), niemniej inne koszta narosłe z powodu obliczenia i wypłaty kapitału wynagrodzenia, jakoteż z powodu odbioru prawa wyszynku, pokryte będą z funduszów krajowych w drodze zaliczek, które mają być zwrócone w sposób w §. 28. określony.

Wykupno obligacyi i innych funduszów krajowych.

§. 29.

Ustawą krajową mogą być przeznaczone inne fundusze krajowe na wykupno obligacyi w obiegu zostających, podług kursu, lub przez losowanie nad plan umorzenia. Sumy, na takie wykupno z funduszów krajowych wydane, uważane będą także jako zaliczki na rzecz funduszu propinacyjnego i zwrócone zostaną z tego funduszu w sposób w §. 27. określony.

E. Administracya.

Władze administracyjne.

§. 30.

Wydział krajowy zawiaduje wszystkiemi czynnościami administracyjnemi i zarządza funduszem propinacyjnym. Wydział krajowy może pod własną odpowiedzialnością ustanowić osobną dyrekcyę krajową do administracyi propinacyjnego prawa wyszynku.

Bliższe instrukcye do administracyi odnoszące się, wydawać będzie Wydział krajowy.

Administracya funduszu propinacyjnego ma prawo żądać przy zarządzie propinacyjnego prawa wyszynku, spółdziałania od Wydziałów powiatowych i Zwierzchności gminnych.

Wykonanie propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 31.

Administracya funduszu propinacyjnego może wykonywać propinacyjne prawo wyszynku na rachunek własny, albo też przez wydzierżawienie, czyli to pojedyńczemi gminami, czy też większemi okręgami, albo przez czasowe konsensa propinacyjne (uprawniające do propinacyjnego wyszynku trunków), wydawane za stałą roczną opłatą lub za spłatą od ilości wyszynkowanych trunków.

Szczegółowe uprawnienia administracyi.

§. 32.

W razie, gdyby dzierżawca propinacyjnego prawa wyszynku lub posiadający konsens propinacyjny dopuścił się czynu lub zaniedbania, pociągającego za sobą podług warunków ugody dzierżawnej lub konsensu utratę dzierżawy

L. 614.
S.

Sprawozdanie komisyi propinacyjnej

o wniosku Wydziału krajowego względem wywłaszczenia i uregulowania prawa propinacyi.

Wysoki Sejmie!

Sprawa przekazana komisyi propinacyjnej do rozpoznania, była już przedmiotem mnogich rozpraw w Sejmie, w Wydziale krajowym i w specyalnych komisyach, oraz licznych a po części szczegółowo wypracowanych projektów.

Gdzie chodzi o prawo przynoszące dochód, który odpowiada kapitałowi kilkudziesięciu milionów, tam zainteresowani są już nietylko ci, krórzy na zamierzonej reformie mają zyskać lub stracić, ale tacy nawet obywatele kraju, których własnego interesu ta sprawa bezpośrednio nie dotyka. Tak więc wyrabiały się w opinii publicznej pewne zasadnicze zdania co do zniesienia prawa propinacyi, zdania, które dziś już nie znajdują w kraju opozycyi.

Uznano powszechnie, iż prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków propinacyjnych, nie daje się pogodzić z panującą zasadą wolności zarobkowania, że więc w nowym porządku rzeczy nie ma dla niego miejsca.

Dziś jeszcze propinacya nie przestała być źródłem dochodu. Ale jej wykonywanie coraz częściej staje się źródłem zatargów z przemysłowcami, obchodzącemi prawo, a ścisłe przestrzeganie przepisów, ku ochronie propinacyi wydanych, staje się coraz trudniejszem. Pytanie więc, czy propinacya ma być zniesioną, nie było już nawet przedmiotem rozpraw w komisyi.

Opinia publiczna zgadza się jednogłośnie na to, iż prawo propinacyi, bez względu na jego pochodzenie i naturę, jako prawo przez uprawnionych w dobrej wierze i pod sankcyą ustaw nabyte, nie może im być odjęte bez wynagrodzenia. Dla tego nie widziała komisya potrzeby brać pod rozbiór pytanie, czy właścicielom propinacyi należy się za nią wynagrodzenie.

Zniesienie propinacyi za wynagrodzeniem, czyli jej wywłaszczenie ma nastąpić dla dobra ogółu. Z tego by wynikało, że propinacya powinna być wykupioną z funduszów ogólnych, tak jak się to stało po części przy zniesieniu stosunków poddańczych. Wszelako wzgląd na ubóstwo kraju i na tę okoliczność, iż kraj dotąd jeszcze ponosi ciężary pochodzące z wykupna powinności poddańczych, spowodował to powszechne przekonanie, iż funduszu za wywłaszczenie propinacyi tylko w niej samej szukać należy, że więc zupełna wolność zarobkowania przez wyszynk w tenczas dopiero

będzie mogła być zaprowadzoną, kiedy z dochodów propinacyjnych urośnie fundusz wystarczający na prowadzenie wykupna, komisya nie wahała się przyjąć bez rozpraw tę zasadę, z zastrzeżeniem jedynie odmiennego może postanowienia co do gmin miejskich, uprawnionych do propinowania na obszarze gminnym.

Potąd więc zapatrywanie komisyi było zgodne z zasadniczą myślą wszystkich dawniejszych projektów, które bez wyjątku uznawały, iż prawo propinacyi ma być wywłaszczone, to jest zniesione za wynagrodzeniem i że fundusz na to wynagrodzenie ma być zebrany z dochodów, jakie aż do umorzenia swojej wartości nieść będzie prawo szynkowania trunków propinacyjnych.

Dopiero przechodząc do sposobu wywłaszczenia i utworzenia funduszu na wynagrodzenie, ujrzała się komisya w obec najrozmaitszych zapatrywań i projektów.

Usiłując zestawić te projekta według pewnych kierujących myśli, komisya doszła do przekonania, iż pominąwszy różnice w cyfrach i różnice w szczegółach podrzędnych, rozchodzą się te projekta w dwóch głównych kierunkach.

Według jednych miałoby odjęte właścicielom prawo propinowania, przejść w całej swej rozciągłości, z wyjątkiem prawa wyrobu trunków, na fundusz indemnizacyjny i mogłoby być dopiero wtenczas zmienione, kiedy cała operacya wykupna przeprowadzoną zostanie. W myśl tych projektów właściciele w zamian za odjęte im prawo otrzymaliby jednocześnie wynagrodzenie w obligach, oprocentowanych a bezimiennych, mających przeto wolny obieg giełdowy i o tyle zastępujących gotowiznę. Na oprocentowanie i umorzenie tych obligacyi służyłby dochód z propinacyi wykonywanej przez zarząd funduszu. Sejm zagwarantowałby imieniem kraju wypłatę kuponów od obligacyi i ich umorzenie według planu, z góry przyjętego.

Według projektów, które zasadniczo różnią się od pierwszych, prawo propinowania zostałoby od razu zniesione i stałoby się przedmiotem koncessyonowanego przemysłu. Właściciele otrzymaliby wynagrodzenie w gotowiźnie według kolei, wskazanej przez losowanie. Aż do ukończenia całej operacyi wykupna t. j. aż do uskutecznionej spłaty wszystkich uprawnionych, miałby każdy z nich w moc ustawy koncesyę na wyszynk napojów propinacyjnych na całym tym obszarze, na którym przysługiwało mu prawo propinowania. Musiałby on jednak opłacać tę koncesyę pewnym procentem od przyznanego mu kapitału wynagrodzenia. Z tych procentów powstałby fundusz indemnizacyjny. Aż do chwili otrzymania kapitału właściciel opłacałby procent stosunkowo niski, odpowiedni niejako procentowi amortyzacyjnemu, np. 1%, a nadwyżka dochodu z koncessyonowanego wyszynku zastępowałaby mu procent od kapitału wynagrodzenia. Od chwili otrzymania kapitału opłacałby właściciel za koncessyę procent zwykły np. 5% od kapitału jaki otrzymał, aż do chwili, w której wynagrodzenie w całym kraju byłoby spłacone. Od chwili spłacenia indemnizacyi w całym kraju szynkowanie trunków propinacyjnych zostało by podciągnięte pod przepisy ustawy przemysłowej.

Według tego drugiego systemu nie byłyby wydawane obligacye mające obieg giełdowy, przeto gwarancya kraju nie byłaby potrzebną. Dla ubezpieczenia funduszu wystarczałoby tabularne odłączenie prawa propinacyi od dóbr i ustanowienie osobnego ciała tabularnego dla koncessyonowanego prawa wyszynku, na którem ciążyłaby odpowiedzialność za opłatę od koncessyi. W celu zaś jeszcze skuteczniejszego ubezpieczenia swobodnego i szybkiego postępu wykupna, mogłyby być przy tym systemie dozwolone licytacye in minus, które najmniej żądającemu właścicielowi dawałyby pierwszeństwo do spłaty. Licytacye takie podałyby tym, którzy kapitału potrzebują, możność wcześniejszego nabycia gotówki, a zarazem podałyby funduszowi możność założenia rezerwy i przyspieszenia całego wykupna.

Za jednym równie jak za drugim systemem przemawiają nader ważne względy.

Za pierszym przemawia mianowicie to, że względem uprawnionych rzecz jednym zamachem przecina. Otrzymają oni tak jak tego słuszność wymaga, wynagrodzenie za prawo swoje w tej chwili, kiedy to prawo utracą. Wzrost czy upadek dochodów z propinacyi już się dla nich oboję-

tnym stanie. Wolni też będą od trosk i zachodów, połączonych z zarobkowaniem czy to z tytułu propinacyi czy z tytułu koncessyonowanego wyszynku.

Z drugiej strony jednak poddają się oni sami, na czas potrzebny do umorzenia obligacyi, pod ten monopol, w którego posiadaniu byli względem innych. Może też musieliby się poddać wywłaszczeniu choćby tymczasowemu budynków do propinowania potrzebnych. Otrzymaliby oni nie gotówkę ale wartościowy papier, którego kurs przy znacznej sumie emissyi byłby zapewne niższym od jego imiennej wartości. Kapitał indemnizacyjny musiałby być nader oględnie wymierzony, bo już przy ustanowieniu cyfry tego kapitału musianoby mieć na względzie niepewność dochodu propinacyjnego, i ogromne koszta zarządu, a niechcianoby narażać kraju na to, aby dopłatami z funduszów swoich pokrywał niedobory, możebne w razie szczodrego wymiaru indemnizacyi.

Za drugim systemem przemawia to, że od razu usuwa samo pojęcie uprawnienia niezgodnego z dzisiejszym duchem ustawodawstwa, a jednak faktycznie. Stopniowem i łagodnem przejściem wprowadza wolność w miejsce wyłączności.

Nie daje on wprawdzie uprawnionym kapitału na razie, ale daje im rękojmię materyalną do rąk, zostawiając im samym pobieranie dochodu i tworzenie funduszu, który jest całej operacyi podstawą. Usuwa ten system trudności koncentrowanego zarządu propinacyi w kraju i unika kosztów, jakie za sobą pierwszy system z wielu względów pociąga. Usuwa on potrzebę wywłaszczenia karczem. Usuwa nakoniec emissyę obligacyi za kilkadziesiąt milionów i obciążenie kredytu krajowego gwarancyą, chociażby tylko imienną. Upraszcza więc ten system cały sprawę i to stanowi główną jego zaletę.

Z drugiej strony pozostaje uprawniony przy tym systemie, postradawszy już prawo swoje, uczestnikiem tej niepewności, jakiej z natury swojej podlega dochód z wyszynku. Cyfra wynagrodzenia może wprawdzie oznaczoną być wyżej, niż przy systemie pierwszym, ale ta korzyść równoważy się poniekąd niepewnością, kiedy kapitał wypłaconym zostanie. Gdyby licytacye in minus nie ułatwiły znacznie całej operacyi, potrzebowałaby ona przy tym systemie dłuższego czasu. Nakoniec natrafiamy na tej drodze na niemałą trudność z powodu niedostatecznej kompetencyi Sejmu. Ustawodawstwo o propinacyi jest wprawdzie konstytucyą zastrzeżone dla Sejmu. Ale ustawodawstwo o zarobkowaniu przemysłowem należy do zakresu Rady Państwa. Jest rzeczą wątpliwą, czy w razie niepewności co do kompetencyi, utrzymałoby się zdanie, że przemysł wyszynkowy, zaprowadzony w miejsce propinacyi i jako środek do jej wywłaszczenia, o ile i na tak długo przynajmniej do tego samego co propinacya, zakresu należy.

Obawa iż przemysł ten od chwili zniesienia propinacyi przeszedłby do zakresu ustawodawstwa państwowego, odstręcza od tego systemu wielu takich, którzy z resztą zalet jego wcale nie zapoznają. Czas pokaże, czy przy spodziewanej zmianie kompetencyi zgromadzeń ustawodawczych, Sejm nasz uzyska tyle swobody, ile dla dobra kraju potrzebuje. W obecnym składzie rzeczy możnaby ujść niebezpieczeństwa jedynie postanowieniem, które pozbawiłoby ten system jednej z celnych jego zalet, to jest postanowieniem, iż prawo propinacyi pozostaje jako takie własnością aż do uskutecznienia w całym kraju wykupna, ale własnością, na której ciąży opłata procentów, jakie według pierwotnego projektu miały być opłacane od koncessyi na wyszynk.

Większość komisyi była wprawdzie skłonniejszą do przyjęcia pierwszego systemu. Ale nie tajno jej było, że w Sejmie równie jak w kraju ma drugi system licznych zwolenników. Znajdowali się tacy także w łonie komisyi. Komisya czuła się przeto obowiązaną stanąć przed Sejmem z porównawczym poglądem na obadwa systemy, i to z poglądem nietylko pod względem zasadniczych pojęć, ale także pod względem cyfrowego przeprowadzenia wyczerpującym.

Rozbiór i uzasadnienie pierwszego systemu, który ostatniemi czasy był we wnioskach Wydziału krajowego i specyalnych komisyj szczegółowo opracowywany, nie przedstawiały trudności. Drugi system, w ogólnych tylko zarysach przez posła Wężyka w r. 1866 Sejmowi przedstawiony, potrzebuje wyrobienia szczegółowego.

Pomimo usilnej pracy nie mogła komisya wykończyć zamierzonego dzieła, a przepełnienie porządku dziennego w Sejmie sprawami nagłemi, bo administracyi bieżącej dotyczącemi, niepozwa-

lało nam się spodziewać, że wnioski nasze na tej krótkiej kadencyi przyjdą jeszcze pod rozprawy Sejmu.

Nie chciała komisya składać sprawozdania jednostronnego a tem samem nie wyczerpującego, i woli wyznać, iż nie zdołała dojrzałej wygotować pracy.

Aby jednak załatwienie sprawy przyspieszyć, postanowiła komisya zaproponować Wysokiemu Sejmowi zamianowanie nieustającej komisyi Sejmowej propinacyjnej.

Wprawdzie uchwała Sejmu z d. 27. Paźdz. 1869 o nieustających komisyach Sejmowych pozostała bezskuteczną. Wolno nam jednak mieć nadzieję, iż wzgląd na krótkie trwanie kilku ostatnich sessyi i na ważność przedmiotu wyjedna teraz przychylniejsze ocenienie dla uchwały tylko ad hoc powziętej.

Komisya wnosi:

1. Sejm raczy uchwalić załączony wniosek do Ustawy.

2. Sejm raczy uchwalić:

Każdy z członków nieustającej komisyi propinacyjnej będzie pobierać dyety po trzy złote w. a. przez cały czas swego udziału w pracach komisyi. Członkowie niezamieszkali we Lwowie otrzymają wynagrodzenie kosztów podróży po jednemu złotemu w. a. od mili.

3. Sejm w nadziei Najwyższej sankcyi, wybierze nieustającą komisyę Sejmową z 9 członków złożoną, z poleceniem wypracowania i przedłożenia Sejmowi na najbliższej sessyi projektu do ustawy krajowej o wywłaszczeniu prawa propinacyi.

Przewodniczący i sprawozdawca
Smarzewski.

Ustawa

o nieustającej komisyi Sejmowej do wypracowania ustawy krajowej o wywłaszczeniu prawa propinacyi.

Zgodnie z Uchwałą Sejmu Mojego królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem księstwem Krakowskiem rozporządzam co następuje:

§. 1.

Po zamknięciu 2. sessyi III. peryodu Sejmu będzie zasiadać komisya Sejmowa, z dziesięciu członków złożona, celem wypracowania i przedłożenia Sejmowi na najbliższej sesyi projektu do ustawy o wywłaszczeniu prawa propinacyi.

§. 2.

Wykonanie tej ustawy polecam Memu ministerstwu.

Z drukarni Instytutu Stauropigiańskiego; Lwów, 1871,
pod zarządem St. Hueskowskiego

Zasady uchwalone w komisyi

§ 1. Propinacyjne prawo wyrobu i wyszynku trunków ma być wywłaszczone w drodze wykupna.

§ 2. Po wywłaszczeniu t.j. od chwili w której na rzecz wywłaszczonych zacznie biedz renta od kapitału wynagrodzenia im przyznanego – staje się wyrób trunków propinacyjnych przedmiotem wolnego przemysłu.

§ 3. Wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku będzie własnością funduszu propinacyjnego, aż do zupełnego umorzenia kapitału wywłaszczonym na wynagrodzenie przyznanego.

§ 4. Po tem umorzeniu będzie wyszynk trunków propinacyjnych przedmiotem przemysłu koncesyonowanego.

§ 5. Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligach propinacyjnych sześcioprocentowych, równający się trzynastokrotnemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, obliczonemu z przecięcia lat sześciu od 1866 do 1871 r. włącznie.

Za podstawę do obliczenia tego dochodu będzie przyjęty dochód który służył do wymiaru podatku od tego prawa.

Od tego dochodu będzie potrącony podatek z dodatkiem krajowym i indemnizacyjnym.

Komisya do wyśledzenia dochodu postanowiona może wyjątkowo – gdy się przekona, że dochód który służył za podstawę do wymiaru podatku z rzeczywistym się nie zgadza – cyfrę takowego zmienić.

§ 6. Kraj gwarantuje zapłatę kuponów od obligów propinacyjnych i amortyzacyę tychże obligów.

§ 7. Ustawa ta nie narusza opłat, pobieranych w miastach na rzecz gminy miejskiej, z tytułu prawa propinacyi, od wyrobu i wprowadzenia trunków, od konsensów na wyszynki, i od zezwoleń na zakładanie fabryk wyrabiających trunki.

Jednakże od chwili, gdy ta ustawa stanie się obowiązującą, opłaty rzeczone nie będą już pobierane z tytułu prawa propinacyi; lecz jako opłaty konsumcyjne lub za dozór policyjny. –

./.

14 Gminy miejskie, którym służy, przeprowadzone wyłączne prawo wyszynku w ich własnym obrębie i przyległości było wyłączonem, mogą być wynagrodzone za te prawo przez wcielenie im prawa pobierania w ich obrębie odpowiednich opłat konsumcyjnych od wyrobu, przywozu lub wyszynku trunków.
Gminy miejskie, które mogą być wynagrodzone prawem pobierania takich opłat, wysokość i sposób pobierania takowych, również czas trwania powyższego oznaczone będą osobnem ustawem.

System II.

§1 Propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków ma być wywłaszczone. —

§2. Wywłaszczeni otrzymają wynagrodzenie w kapitale, równającym się Krazowemu czystemu dochodowi, obliczonemu z przeciągu ostatnich lat. sześciu, płatnym gotówką.

§3. Dopóki wszyscy dotychczasowi właściciele prawa propinacyi nie otrzymają kapitału wynagrodzenia, pozostanie to prawo, stosownemi przepisami ubezpieczone, ich własnością. —

Każdy z nich opłacać będzie rocznie na fundusz wynagrodzenia pewien procent od kapitału, na wynagrodzenie mu przyznanego, a mianowicie:

a) w pierwszych 3 latach po ukończonem obliczeniu kapitału wynagrodzenia 1%.

b) następnie i aż do otrzymania kapitału wynagrodzenia, 1½% i —

c) po otrzymaniu tego kapitału aż do spłaty wynagrodzenia w całym Kraju 5%. —

Sumy z tych opłat rocznie wpływające będą użyte co roku do spłacania kapitału wynagrodzenia.

§4. Odpowiedzialność za płacenie procentów w §3. wskazanych, ciężyć będzie jedynie na prawie propinacyi które ma być w Tabuli Krajowej wyłączone od dóbr i stanowić osobne ciało tabularne. —

§5 (jak §5. pod I)

System I

§1. Propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków ma być wywłaszczone.

§2. Po wywłaszczeniu, a mianowicie od chwili, w której wywłaszczeni zaczną pobierać rentę od przyznanego im kapitału wynagrodzenia, staje się wyrób trunków propinacyjnych przedmiotem wolnego przemysłu; propinacyjne prawo wyszynku zaś będzie własnością funduszu propinacyjnego aż do zupełnego umorzenia kapitału wywłaszczonym na wynagrodzenie przyznanego.

§3. Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligach sześcioprocentowych, równający się trzynastokrotnemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, obliczonemu z przecięcia ostatnich lat sześciu.

§4. Kraj gwarantuje wypłatę kuponów od obligów na wynagrodzenie wydanych i amortyzacyę tych obligów.

§5. Ustawa ta nie narusza opłat, pobieranych z tytułu prawa propinacyi przez miasta w ich obrębie, od wyrobu i wprowadzania trunków, od konsensów na wyszynk i od zezwoleń na zakładanie fabryk wyrabiających trunki; jednakże od dnia, w którym ta ustawa stanie się obowiązującą, opłaty rzeczone nie będą pobierane z tytułu prawa propinacyi, lecz jako opłaty konsumcyjne lub za dozór policyjny.

Gminy miejskie, które w swoim obrębie wykonywały faktycznie służące im propinacyjne wyłączne prawo wyszynku, mogą być wynagrodzone za to prawo przez udzielenie im prawa pobierania w ich obrębie odpowiednich opłat od wyrobu, przywozu i wyszynku trunków, lub też przez powiększenie cyfry opłat, dotąd pobieranych. Gminy miejskie które mają być wynagrodzone tym sposobem, niemniej wymiar i sposób pobierania opłat rzeczonych i inne odnośne przepisy oznaczone będą osobnemi ustawami. —

Ł. 207.
S.

Wniosek

o wykupnie prawa propinacyi.

Wysoki Sejm raczy uchwalić dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem Ustawę następującej osnowy:

§. 1.

Prawo wyłącznego wyrobu napojów spirytusowych objęte w prawie propinacyjnem znosi się.
Wyrób tych napojów staje się przemysłem wolnym, jednakże z ograniczeniem w §. 23. oznaczonem.

§. 2.

Objęte w prawie propinacyi prawo wyłącznego wyszynku napojów spirytusowych znosi się i staje się przemysłem koncesyonowanym.

§. 3.

Za utratę prawa wyłącznego wyrobu i wyszynku napojów spirytusowych (prawa propinacyi) otrzymają wywłaszczeni tych praw właściciele wynagrodzenie.

§. 4.

Utrata prawa wyłącznego wyrobu napojów spirytusowych w obrębie miast wynagradza się gminom miejskim utrzymaniem ich w prawie pobierania opłat od napojów do miasta wprowadzonych, lub w obrębie miasta wyrabianych i tamże skonsumowanych w granicach ustawami wskazanych.
Opłata od napojów w obrębie miasta wyrabianych i tamże skonsumowanych nie może być wyższą nad opłatę napojów do miasta wprowadzonych.

§. 5.

Wszyscy inni uprawnieni otrzymają za utratę prawa wyłącznego wyrobu i wyszynku napojów spirytusowych kapitał wynagrodzenia równający się 20 razowemu czystemu rocznemu dochodowi obliczonemu podług przecięcia z ostatnich trzech lat.

§. 6.

Za podstawę tego obliczenia służyć będą kontrakta o dzierżawę propinacyi zawarte, lub też wiarygodne i przez powołanie w §. 8. organa sprawdzone rachunki propinacyjne.
Pomocniczo użytemi być mogą także fasye do wymiaru podatku dochodowego od propinacyi podane.

§. 7.

Całą czynnością przeprowadzenia wykupu prawa propinacyi zajmie się Wydział krajowy.

§. 8.

Czysty roczny dochód z prawa propinacyi obliczy i razem kapitał wynagrodzenia ustanowi Wydział powiatowy lub sam, lub przez delegowaną do tego przez siebie komisyę, i wydane o tem orzeczenie doręczy uprawnionemu.

Przeciwko temu orzeczeniu przysługuje uprawnionemu prawo rekursu do Wydziału krajowego, który w terminie nieprzekraczalnym 30 dni od daty wręczenia za pośrednictwem Wydziału powiatowego wniesionym być winien.

Od orzeczeń Wydziału krajowego żadne dalsze odwołanie się miejsca mieć nie może.

§. 9.

Wypadłe przy wyrachowaniu kapitału wynagrodzenia kwoty niżej 10 złr. przypadają na korzyść funduszu indemnizacyjnego.

§. 10.

Na prawomocnie ustanowiony kapitał wynagrodzenia wyda Wydział krajowy uprawnionemu obligacyę bezprocentową, opiewającą na majętność tabularną lub na dotychczasowy okrąg propinacyjny, w których prawo propinacyi zniesione zostało, i wystawioną na całą sumę kapitału wynagrodzenia.

§. 11.

Amortyzacya kapitału wynagrodzenia w ten sposób ma się odbywać, iż za połowę funduszu przeznaczonego na wykup obligacyi propinacyjnych, takowe według osobnego planu umorzenia ·/. co pół ·/. roku losowane, a we 3 miesiące po wylosowaniu z funduszu indemnizacyjnego w wartości imiennej w gotowych pieniądzach wypłacone zostaną.

Druga połowa funduszu przeznaczonego na półroczną amortyzacyę wypłaconą zostanie tym uprawnionym, którzy w drodze dobrowolnych ofert, największą dla funduszu indemnizacyjnego przez ustępstwo zaofiarują korzyść. Oferty te aby były uwzględnione, wniesione być winny do Wydziału krajowego najpóźniej 14 dni przed terminem losowania. Sumy tym sposobem osiągnięte, przypadają na korzyść funduszu indemnizacyjnego, i przeznaczone są na skrócenie peryodu amortyzacyjnego. W braku ofert cały fundusz wylosowany zostanie.

§. 12.

Przyznany uprawnionym kapitał wynagrodzenia, uwidocznionym będzie w księgach hypotecznych przy dotyczących majętnościach.

Prawa wierzycieli i inne prawa rzeczowe co do majętności, w których prawo propinacyi zniesione zostało, o ile by tą ustawą naruszone być mogły, zastrzeże osobna ustawa.

§. 13.

Zanim kapitał wynagrodzenia w całym kraju prawomocnie ustanowionym nie będzie, uprawnieni pozostaną w dotychczasowem używaniu prawa propinacyi w całej onego rozciągłości.

§. 14.

Z upływem sześciu miesięcy po ustanowieniu w całym kraju wynagrodzenia, ustaje to prawo, i wszelkim dotychczas uprawnionym wydane będą koncesye na wyłączny wyszynk napojów spirytusowych w całym obrębie każdej pojedyńczej majętności, której posiadaczowi prawo propinacyi dotychczasowo przysługiwało.

W tych koncesyach oznaczone będą dotychczasowe karczmy i szynki do wykonania prawa wyszynku, a koncesyonistom nie wolno aż do ukończenia w kraju całej operacyi wykupu, innych karczem lub szynków bez pozwolenia Wydziału krajowego otwierać.

Przy udzieleniu tego pozwolenia ma Wydział krajowy na to baczyć, aby dochód sąsiednich koncesyonistów uszczuplonym nie był, i dla tego bez zasięgnienia ich zdania koncesyi na nowe karczmy lub szynki wydawać nie wolno.

Półrocza	Stan kapitału niepłaconego		Kwota umarzająca po 1%		Kwota umarzająca po 4%		5% prowizyi od kwot umarzających na 150 dni		Ogół kapitału umorzonego	
	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.
73	33,779.149	38	168.895	74	1,324.417	—	31.110	68	67,745.274	4
74	32,254.725	96	161.273	63	1,354.905	48	31.587	6	69,293.040	21
75	30,706.959	79	153.534	80	1,385.860	80	32.070	74	70,864.506	55
76	29,135.493	45	145.677	47	1,417.290	13	32.561	82	72,460.035	97
77	27,539.964	3	137.699	82	1,449.200	72	33.060	43	74,070.996	94
78	25,920.003	6	129.600	2	1,481.599	94	33.566	66	75,724.763	56
79	24,275.236	44	121.376	18	1,514.495	27	34.080	65	77,394.715	66
80	22,605.284	34	113.026	42	1,547.894	31	34.602	52	79,090.238	91
81	20,909.761	9	104.548	80	1,581.804	78	35.132	37	80,811.724	86
82	19,188.275	14	95.941	37	1,616.234	50	35.670	33	82,559.571	6
83	17,440.428	94	87.202	14	1,651.191	42	36.216	54	84,334.181	16
84	15,665.818	84	78.329	9	1,686.683	62	36.771	10	86,135.964	97
85	13,864.035	3	69.320	17	1,722.719	30	37.334	16	87,965.338	60
86	12,034.661	40	60.173	30	1,759.306	77	37.905	83	89,822.724	50
87	10,177.275	50	50.886	38	1,796.454	49	38.486	29	91,708.551	66
88	8,291.448	34	41.457	24	1,834.171	3	39.075	59	93,623.255	52
89	6,376.744	48	31.883	72	1,872.465	11	39.590	60	95,567.194	95
90	4,432.805	5	22.164	2	1,911.334	90	40.281	42	97,540.984	29
91	2,459.015	71	12.295	8	1,950.819	68	40.898	22	99,544.997	27
92	455.602	73	2.275	2	443.441	96	9.285	75	100,000.000	—

Zestawienie.

	Złr.	kr.
Umorzenie wynosi po 1% ogółem	28,164.425	1
„ „ „ 4% „	69,794.840	50
Prowizyi z lokacyi	2,040.734	49
Razem . . .	100,000.000	

Z drukarni Kornela Pillera 1866.

·/·

PLAN

umorzenia kapitału 100,000.000 złotych reńskich wal. austr.

Półrocza	Stan kapitału niepłaconego		Kwota umarzająca po				5% prowizyi od kwot umarzających na 150 dni		Ogół kapitału umorzonego	
			1%		4%					
	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.
1	100,000.000		500.000	—	—	—	10.416	66	510.416	66
2	99,489.583	34	497.447	92	10.208	33	10.576	17	1,028.649	8
3	98,971.350	92	494.856	75	20.572	98	10.738	12	1,554.816	93
4	98,445.183	7	492.225	91	31.096	33	10.902	55	2,089.041	72
5	97,910.958	28	489.554	79	41.780	83	11.069	50	2,631.446	84
6	97,368.553	16	486.842	76	52.628	93	11.238	99	3,182.157	52
7	96,817.842	48	484.089	21	63.643	15	11.411	10	3,741.300	98
8	96,258.699	2	481.293	50	74.826	—	11.585	82	4,309.006	30
9	95,690.993	70	478.454	96	86.180	12	11.763	23	4,885.404	61
10	95,114.595	39	475.572	97	97.708	8	11.943	35	5,470.629	1
11	94,529.370	99	472.646	85	109.412	58	12.126	24	6,064.814	68
12	93,935.185	32	469.675	92	121.296	29	12.311	91	6,668.098	80
13	93,331.901	20	466.659	50	133.361	97	12.500	44	7,280.620	71
14	92,719.379	29	463.596	89	145.612	41	12.691	85	7,902.521	86
15	92,097.478	14	460.487	39	158.050	43	12.886	20	8,533.945	88
16	91,466.054	12	457.330	27	170.678	91	13.083	52	9,175.038	58
17	90,824.961	42	454.124	80	183.500	77	13.283	86	9,825.948	1
18	90,174.051	99	450.870	26	196.518	96	13.487	27	10,486.824	50
19	89,513.175	50	447.565	87	209.736	49	13.693	80	11,157.820	66
20	88,842.179	34	444.210	89	223.156	41	13.903	48	11,839.091	44
21	88,160.908	56	440.804	54	236.781	82	14.116	37	12,530.794	17
22	87,469.205	83	437.346	2	250.615	88	14.332	54	13,233 088	61
23	86,766.911	39	433.834	55	264.661	77	14.552	—	13,946.136	93
24	86,053.863	7	430.269	31	278.922	73	14.774	83	14,670.103	80
25	85,329.896	20	426.649	48	293.402	7	15.001	8	15,405.156	43
26	84,594.843	57	422.974	21	308.103	12	15.230	78	16,151.464	54
27	83,848.535	46	419.242	67	323.029	29	15.464	—	16,909.200	50
28	83,090.799	50	415.454	—	338.184	—	15.700	79	17,678.539	29
29	82,321.460	71	411.607	30	353.570	78	15.941	21	18,459.659	58
30	81,540.341	42	407.701	70	369.193	17	16.185	31	19,252.738	76
31	80,747.261	24	403.736	30	385.054	77	16.433	15	20.057.962	98
32	79,942.037	2	399.710	18	401.159	26	16.684	78	20,875.517	20

Półrocza	Stan kapitału niepłaconego		Kwota umarzająca po				5% prowizyi od kwot umarzających na 150 dni		Ogół kapitału umorzonego	
			1%		4%					
	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.
33	79,124.482	80	395.622	41	417.510	34	16.940	25	21,705.590	20
34	78,294.409	80	391.472	5	434.111	80	17.199	66	22,548.373	71
35	77.451.626	29	387.258	13	450.967	47	17.463	3	23,404.062	34
36	76,595.937	66	382.979	69	468.081	24	17.730	43	24,272.853	70
37	75,727.146	30	378.635	73	485.457	7	18.001	93	25,154.948	43
38	74,845.051	57	374.225	25	503.098	96	18.277	58	26,050.550	22
39	73,949.449	78	369.747	24	521.011	—	18.557	46	26,959.865	92
40	73,040.134	8	365.200	67	539.197	31	18.841	62	27,883.105	52
41	72,116.894	48	360.584	47	557.662	11	19.130	13	28,820.482	23
42	71,179.517	77	355.897	59	576.409	64	19.423	6	29,772.212	52
43	70,227.787	48	351.138	93	595.444	25	19.720	47	30,738.516	17
44	69,261.483	83	346.307	41	614.770	32	20.022	45	31,719.616	35
45	68,280.383	65	341.401	91	634.392	32	20.329	4	32,715.739	62
46	67.284.260	38	336.421	30	654.314	79	20.640	33	33,727.116	4
47	66,272.883	96	331.364	42	674.542	32	20.956	39	34,753.979	17
48	65,246.020	83	326.230	10	695.079	58	21.277	28	35,796.566	13
49	64,203.433	87	321.017	17	715.931	32	21.603	9	36,855.117	71
50	63,144.882	29	315.724	41	737.102	35	21.933	89	37,929.878	36
51	62,070.121	64	310.350	60	758.597	56	22.269	75	39,021.096	27
52	60,978.903	73	304.894	51	780.421	92	22.610	76	40,129.023	46
53	59,870.976	54	299.354	88	802.580	46	22.956	99	41,253.915	79
54	58,746.084	21	293.730	42	825.078	31	23.308	51	42,396.033	3
55	57,603.966	97	288.019	83	847.920	66	23.665	42	43,555.638	94
56	56,444.361	6	282.221	80	871.112	77	24.027	80	44,733.001	31
57	55,266.998	69	276.335	—	894.660	2	24.395	73	45,928.392	6
58	54,071.607	94	270.358	4	918.567	84	24.769	28	47,142.087	22
59	52,857.912	78	264.289	56	942.841	74	25.148	57	48,374.367	9
60	51,625.632	91	258.128	16	967.487	34	25.533	66	49,625.516	25
61	50,374.483	75	251.872	42	992.510	32	25.924	64	50,895.823	63
62	49,104.176	37	245.520	88	1,017.916	47	26.321	61	52,185.582	59
63	47,814.417	41	239.072	8	1,043.711	65	26.724	66	53,495.090	98
64	46,504.909	2	232.524	54	1,069.901	81	27.133	88	54,824.651	21
65	45,175.348	79	225.876	74	1,096.493	2	27.549	37	56,174.570	34
66	43,825.429	66	219.127	15	1,123.491	40	27.071	22	57,545.160	11
67	42,459.839	89	212.274	20	1,150.903	20	28.399	52	58,936.737	3
68	41,063.262	97	205.316	31	1,178.734	74	28.834	40	60.349.622	48
69	39,650.377	52	198.251	89	1,206.992	45	29.275	92	61,784.142	74
70	38,215.857	26	191.079	28	1,235.682	85	29.724	21	63,240.629	8
71	36,759.370	92	183.796	85	1,264.812	58	30.179	36	64,719.417	87
72	35,280.582	13	176.402	91	1,294.388	36	30.641	48	66,220.850	62

§. 15.

Za koncesyę w §. 14. wspomnianą uiszczać będą koncesyoniści co rok w ratach półrocznych z góry opłatę wynoszącą jeden procent (1%) od przyznanego kapitału wynagrodzenia, a prócz tego na koszta przeprowadzenia wykupu propinacyi jeden procent (1%) od rocznego dochodu z wyszynku napojów.

§. 16.

Opłata ta $^1/_{100}$ od kapitału wynagrodzenia stanowić będzie fundusz indemnizacyi na umorzenie wydanych obligacyj (§. 10., 11.) i w żadnym razie zmienioną być nie może.

Opłaty na koszta prowadzenia wykupu mogą, stosownie do każdoczesnej potrzeby, być zmienione przez Sejm krajowy.

§. 17.

Skoro stały kapitał wynagrodzenia za zniesioną w jakiej majętności propinacyę wypłaconym zostanie, ustaje dla tej majętności wydana podług §. 14. koncesya na wyszynk napojów spirytusowych za opłatą jednego procentu na fundusz indemnizacyjny; ale natomiast otrzyma posiadacz tej majętności nową koncesyę na wyłączny wyszynk napojów spirytusowych w obrębie tej majętności za opłatą roczną czterech od sta od kapitału wynagrodzenia, mającą się uiszczać do funduszu indemnizacyi w sposób z zastrzeżeniami w §§. 14., 15. i 16. określonemi.

§. 18.

Prawo wyłącznego wyszynku napojów wynikające z koncesyi wedle §§. 14. i 17. udzielonych, mogą koncesyoniści wykonywać sami, albo takowe wydzierżawiać. W każdym jednak razie odpowiedzialnymi są oni za opłaty na to przynależne.

§. 19.

Opłaty w §§. 14. i 17. określone, ściągane będą w taki sam sposób, jak podatki rządowe i mają w razie egzekucyi te same prerogatywy jak podatki wspomnione.

§. 20.

Wszystkie kwoty wpływające do funduszu indemnizacyi winny być korzystnie fruktyfikowane (pożytecznie lokowane), a dochód ztąd wynikający obracanym być ma na pomnożenie funduszu indemnizacyjnego.

§. 21.

Po zupełnem ukończeniu operacyi wykupna propinacyi w całym kraju, ustają wszystkie podług §§. 14. i 17. wydane koncesye na wyłączny wyszynk napojów.

Sejm krajowy ustanowi wówczas, czyli i na jakie cele krajowe wydawane będą na przyszłość tego rodzaju koncesye.

§. 22.

Od dnia wydania uprawnionym koncesyi na wyłączny wyszynk napojów spirytusowych (§. 14) ustają i tracą swoją moc wszystkie konsensa na wyszynk słodzonych trunków dotychczas przez Władze wydane.

Wydawanie takich konsensów ze strony Władz na przyszłość miejsca nie ma.

§. 23.

Od wspomnionego w §. 22. dnia nie wolno będzie osobom trudniącym się wyrobem napojów w prawie propinacyi objętych lub innych słodzonych napojów spirytusowych (rumu, araku, essencyi ponczowej, rosolisów, likierów i t. p.) sprzedawać przedmioty swego wyrobu inaczej, jak tylko hurtem i z zastosowaniem się do przepisów o handlu hurtownym temi przedmiotami, w kraju obowiązujących.

§. 24.

C. k. Władze rządowe i gminne winne są Wydziałowi krajowemu i jego organom udzielać wszelkiej pomocy do przeprowadzenia i wykonania postanowień tej ustawy, nie mniej strzedz wyłącznego prawa wyszynku na czas w tej ustawie określony przeciw wszelkim nadużyciom.

Wysoki Sejm zechce uchwalić:

Niniejszy wniosek do ustawy przesyła się komisyi propinacyjnej celem zbadania takowego.

Lwów dnia 19. Grudnia 1866.

Leonard Wężyk, Sanguszko, Czajkowski, Zatwarnicki, Zakrzewski, ks. Morgenstern, Dziewoński, Hubicki, Szumańczowski, Zbyszewski, Golejewski, Żuk-Skarszewski, Badeni, Ign. Skrzyński, Gutowski, Zduń, Koczyński, Gołaszewski, Bocheński, Samelsohn, Zyblikiewicz, Krzeczunowicz, Szeliski.

Z drukarni Kornela Pillera 1866.

3

Zasady uchwalone ~~w komisyi~~

§1 ~~§1.~~ Propinacyjne prawo wyrobu i wyszynku trunków ma być wywłaszczone. ~~w drodze wykupna.~~

§2 Po wywłaszczeniu t.j. od chwili w której na rzecz wywłaszczonych zacznie bieżeć renta od kapitału wynagrodzenia im przyznanego – staje się wyrób trunków propinacyjnych przedmiotem wolnego przemysłu.

§3. Wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku będzie własnością funduszu propinacyjnego, aż do zupełnego umorzenia kapitału wywłaszczonym na wynagrodzenie przyznanego. ~~[illegible]~~

§4 Po tem umorzeniu będzie wyszynk trunków propinacyjnych przedmiotem przemysłu koncesyonowanego.

| na rzecz kraju. ~~opodatkowanego~~

§4 ~~§5.~~ Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligach propinacyjnych pięcioprocentowych, równający się dwudziestokrotnemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, obliczonemu z przecięcia lat sześciu od 1866 do 1871 r. włącznie.

Za podstawę do obliczenia tego dochodu będzie przyjęty dochód który służył do wymiaru podatku od tego prawa.

Od tego dochodu będzie potrącony podatek z dodatkiem krajowym i indemnizacyjnym. –

Komisya do wyśledzenia dochodu postanowiona może wyjątkowo – gdy się przekona, że dochód który służył za podstawę do wymiaru podatku z rzeczywistym się nie zgadza – cyfrę takowego zmienić.

§3 ~~§6.~~ Kraj gwarantuje zapłatę kuponów od obligów propinacyjnych i amortyzacyę tychże obligów.

§7 Ustawa ta nie narusza opłat, pobieranych w miastach na rzecz gminy miejskiej, z tytułu prawa propinacyi, od wyrobu i wprowadzenia trunków, od konsensów na wyszynki, i od zezwoleń na zakładanie fabryk wyrabiających trunki.

Jednakże od chwili, gdy ta ustawa stanie się obowiązującą, opłaty rzeczone nie będą już pobierane z tytułu prawa propinacyi; lecz jako opłaty konsumcyjne lub za dozór policyjny.

/.

/

§ 8 Gminy miejskie, którym służy propinacyjne wyłączne prawo wyszynku w ich własnym obrębie i faktycznie było wykonywane, mogą być wynagrodzone za to prawo przez udzielenie im prawa pobierania w ich obrębie odpowiednich opłat konsumcyjnych od wyrobu, przywozu lub wyszynku trunków.

Gminy miejskie, które mają być wynagrodzone prawem pobierania takich opłat, wymiar i sposób pobierania takowych, niemniej inne odnośne przepisy oznaczone będą osobnemi ustawami.

lub konsensu, służyć będą administracyi propinacyjnego prawa wyszynku te same środki i ta sama procedura, jakie z mocy ces. patentu z 31. Grudnia 1800 służą administracyi dóbr skarbowych.

§. 33.

Wszystkie spory sądowe między administracyą propinacyjnego prawa wyszynku, będącego własnością funduszu propinacyjnego, a dzierżawcami tego prawa lub posiadającymi konsensa propinacyjne, wytaczane będą wyłącznie w sądach Lwowskich, a mianowicie w tym sądzie Lwowskim, do którego spór według przedmiotu swojego i osoby należy.

F. Postanowienia dodatkowe.

Pomoc władz.

§. 34.

C. k. władze rządowe i autonomiczne winne użyczyć pomocy organom powołanym do przeprowadzenia przepisów o wywłaszczeniu prawa propinacyi, niniejszą ustawą objętych.

Uwolnienie od stempli i opłat.

§. 35.

Wywłaszczenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hypoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności sądowe i pozasądowe, wolne są od stempli, należytości bezpośrednich i opłat depozytowych.

§. 36.

Rozporządzenia potrzebne do przeprowadzenia niniejszej ustawy, wyda Wydział krajowy, który także postanowi sposób i czas wybierania komisyi okręgowych.

§. 37.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministerstwu.

UCHWAŁA.

Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem stawia wniosek:

1. aby kapitał wynagrodzenia za wywłaszczone prawo propinacyi przyznany, i procenta od tego kapitału, niemniej obligi propinacyjne na spłatę tego kapitału wydane i kupony od tych obligów, wolne były od podatków państwowych i od stempli.

2. aby konsensa propinacyjne, wyszynk trunków uprawniające, przez administracyę funduszu propinacyjnego wydawane, wolne były od opłat państwowych.

3. aby wywłaszczenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hypoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności sądowe i pozasądowe wolne były od stempli należytości bezpośrednich i opłat depozytowych.

Plan
umorzenia obligów propinacyjnych.

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia			Półrocznie przypada na: odsetki			umorzenie kapitału			razem		
		złr	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4
1	I	1000	—	—	35	—	—	3	46	—	38	46	—
	II	996	54	—	34	88	—	3	58	1	38	46	1
2	I	992	95	3	34	75	—	3	71	—	38	46	—
	II	989	24	3	34	62	—	3	84	1	38	46	1
3	I	985	40	2	34	49	—	3	97	—	38	46	—
	II	981	43	2	34	35	—	4	11	1	38	46	1
4	I	977	32	1	34	21	—	4	25	—	38	46	—
	II	973	7	1	34	6	—	4	40	1	38	46	1
5	I	968	67	—	33	90	—	4	56	—	38	46	—
	II	964	11	—	33	74	—	4	72	1	38	46	1
6	I	959	38	3	33	58	—	4	88		38	46	—
	II	954	50	3	33	41	—	5	5	1	38	46	1
7	I	949	45	2	33	23	—	5	23	—	38	46	—
	II	944	22	2	33	5	—	5	41	1	38	46	1
8	I	938	81	1	32	86	—	5	60	—	38	46	—
	II	933	21	1	32	66	—	5	80	1	38	46	1
9	I	927	41	—	32	46	—	6			38	46	—
	II	921	41	—	32	25	—	6	21	1	38	46	1
10	I	915	19	3	32	3	—	6	43	—	38	46	
	II	908	76	3	31	81	—	6	65	1	38	46	1
11	I	902	11	2	31	57	—	6	89		38	46	—
	II	895	22	2	31	33	—	7	13	1	38	46	1
12	I	888	9	1	31	8	—	7	36	—	38	46	—
	II	880	73	1	30	82	—	7	64	1	38	46	1
13	I	873	9	—	30	56	—	7	90	—	38	46	—
	II	865	19	—	30	28		8	18	1	38	46	1
14	I	857	—	3	30	—	—	8	46	—	38	46	—
	II	848	54	3	29	70	—	8	76	1	38	46	1
15	I	839	78	2	29	39	—	9	7	—	38	46	—
	II	830	71	2	29	7	—	9	39	1	38	46	1
16	I	821	32	1	28	74	—	9	72	—	38	46	—
	II	811	60	1	28	41	—	10	5	1	38	46	1
17	I	801	55	—	28	5	—	10	41	—	38	46	—
	II	791	14	—	27	69	—	10	77	1	38	46	1
18	I	780	36	3	27	31	—	11	15	—	38	46	
	II	769	21	3	26	92	—	11	54	1	38	46	1
19	I	757	67	2	26	52	—	11	94	—	38	46	—
	II	745	73	2	26	10	—	12	36	1	38	46	1

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia			Półrocznie przypada na								
					odsetki			umorzenie kapitału			razem		
		złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4
20	I	733	37	1	25	67	—	12	79	—	38	46	—
	II	720	58	1	25	22	—	13	24	1	38	46	1
21	I	707	34	—	24	75	—	13	71	—	38	46	—
	II	693	63	—	24	28	—	14	18	1	38	46	1
22	I	679	44	3	23	78	—	14	68	—	38	46	—
	II	664	76	3	23	27	—	15	19	1	38	46	1
23	I	649	57	2	22	73	—	15	73	—	38	46	—
	II	633	84	2	22	18	—	16	28	1	38	46	1
24	I	617	56	1	21	61	—	16	85	—	38	46	—
	II	600	71	1	21	2	—	17	44	1	38	46	1
25	I	583	27	—	20	41	—	18	5	—	38	46	—
	II	565	22	—	19	78	—	18	68	1	38	46	1
26	I	546	53	3	19	13	—	19	33	—	38	46	—
	II	527	20	3	18	45	—	20	1	1	38	46	1
27	I	507	19	2	17	75	—	20	71	—	38	46	—
	II	486	48	2	17	2	—	21	44	1	38	46	1
28	I	465	4	1	16	29	—	22	17	—	38	46	—
	II	442	87	1	15	50	—	22	96	1	38	46	1
29	I	419	91	—	14	69	—	23	77	—	38	46	—
	II	396	14	—	13	86	—	24	60	1	38	46	1
30	I	371	53	3	13	—	—	25	46	—	38	46	—
	II	346	7	3	12	11	—	26	35	1	38	46	1
31	I	319	72	2	11	19	—	27	27	—	38	46	—
	II	292	45	2	10	23	—	28	23	1	38	46	1
32	I	264	22	1	9	24	—	29	22	—	38	46	—
	II	235	—	1	8	23	—	30	23	1	38	46	1
33	I	204	77	—	7	16	—	31	30	—	38	46	—
	II	173	47	—	6	7	—	32	39	1	38	46	1
34	I	141	7	3	4	94	—	33	52	—	38	46	—
	II	107	55	3	3	76	—	34	70	1	38	46	1
35	I	72	85	3	2	55	—	35	91	—	38	46	—
	II	36	94	3	1	29	—	36	94	3	38	23	3

II.

Ustawa

z dnia . . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zawierająca postanowienia o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam co następuje:

§. 1.

Z zastrzeżeniem postanowień zawartych w §§. 4. i 5. przysłuża właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku wyłącznie prawo cząstkowej drobnej przedaży trunków propinacyjnych, jakoto: piwa, trunków miodowych, wódki i innych trunków spirytusowych, i prawo cząstkowej przedaży, bez szczegółowej koncesyi, wszelkich innych trunków gorących.

§. 2.

Szynkujący trunki propinacyjne na rachunek właściciela propinacyjnego prawa wyszynku lub jego prawonabywcy, to jest dzierżawcy lub posiadającego konsens od właściciela, mają być uważani jako jego słudzy.

Stosunek służbowy między szynkującym a właścicielem propinacyi, lub jego prawonabywcą podlega ogólnym przepisom o sługach obowiązującym w kraju.

Szynkujący gorące trunki, który twierdzi, że prawo wyszynku zadzierżawił, lub na to otrzymał konsens, winien udowodnić to twierdzenie pisemnym kontraktem lub konsensem, inaczej będzie uważany, jeżeli szynkuje z woli właściciela propinacyi lub jego prawonabywcy, za sługę, w przeciwnym zaś razie za utrzymującego szynk pokątny.

§. 3.

Posiadaczom gorzelni, browarów i miodosytni, tudzież fabrykantom spirytusów nie wolno przedawać swoich wyrobów inaczej, jak tylko hurtem (§. 5.)

§. 4.

Fabrykom trunków słodzonych, to jest: araku, rumu, ponczowej esencyi, rosolisów i likierów, przyrządzonych w drodze chemicznej i w sposób fabryczny, wolno przedawać wyrób swój w własnych składach, w butelkach zapieczętowanych, zawierających przynajmniej pół masy płynu.

Za szczególnem pozwoleniem c. k. urzędu powiatowego wydanem w porozumieniu z Wydziałem powiatowym, mogą handle korzenne, a na prowincyi także i handle towarów mieszanych, przedawać w ten sam sposób wymienione wyżej trunki słodzone.

Kramarzom pozwolenie to nie może być udzielane.

§. 5.

Cząstkowej przedaży wymienionych w §. 4. trunków na kieliszki lub w inny, jak tamże oznaczony sposób, pozwalać mogą c. k. urzędy powiatowe w porozumieniu z Wydziałem powiatowym tylko traktyerniom, kawiarniom i cukierniom i tylko po ścisłem zbadaniu i wykazaniu rzeczywistej miejscowej potrzeby, i po przekonaniu się, że właściciel propinacyi, względnie dzierżawca lub posiadający konsens, nie zaspokaja tej potrzeby.

§. 6.

Do prowadzenia handlu hurtownego gorącemi trunkami nadaje pozwolenie c. k. urząd powiatowy w porozumieniu z Wydziałem powiatowym; tylko właściciele gorzelni, browarów i fabryk nie potrzebują do hurtownej przedaży swego wyrobu żadnego pozwolenia. W handlu hurtownym przedawane mogą być trunki propinacyjne tylko w beczkach zawierających przynajmniej jedno niższo - austryackie wiadro trunku.

§. 7.

O udzieleniu zastrzeżonego w §. §. 4. 5. i 6 c. k. urzędom powiatowym pozwolenia zawiadomi c. k. urząd powiatowy zawsze jednocześnie właściciela propinacyjnego prawa wyszynku i jego prawonabywcę.

Przeciw orzeczeniu c. k. urzędu powiatowego, czy to udzielającemu, czy odmawiającemu pozwolenia, przysługa stronom prawo odwołania się do c. k. Namiestnictwa, które rozstrzyga ostatecznie. Rekurs powinien być wniesiony do c. k. urzędu powiatowego w nieprzekraczalnym terminie sześciu tygodni od dnia doręczenia orzeczenia, i ma moc wstrzymującą, jeżeli pozwolenia udzielono.

§. 8.

Cząstkowa przedaż gorących trunków słodzonych w zapieczętowanych butelkach półmasowych przez osoby ustawą niniejszą do tego nieupoważnione, bez uzyskania szczegółowego pozwolenia (§. 4.) karaną będzie grzywnami od 50 do 200 złr. w. a., a jeżeli przekroczenia tego dopuścił się handel korzenny lub handel towarów mieszanych, albo kramarz, utratą nadto przy trzecim razie prawa dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 9.

Cząstkowa przedaż trunków słodzonych na kieliszki lub w butelkach niezapieczętowanych, albo chociażby w butelkach zapieczętowanych w mniejszej ilości jak pół masy, bez uzyskania wymaganego pozwolenia na tę przedaż (§. 5.) ma być karaną grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Nadto traci właściciel handlu korzennego lub towarów mieszanych, który miał pozwolenie do przedawania tych trunków w zapieczętowanych półmasowych butelkach, a fabrykant słodzonych trunków, w którego sklepie lub składzie popełniono by to przekroczenie, przy drugim razie prawo przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach, a w razie ponownego przekroczenia traci właściciel handlu korzennego lub handlu towarów mieszanych prawo dalszego utrzymywania handlu, a fabrykant słodzonych trunków, prawo dalszego utrzymywania fabryki

Właściciel handlu korzennego lub towarów mieszanych, który nie miał pozwolenia do przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach, tudzież kramarz, utracą przy trzeciem tego rodzaju przekroczeniu prawo dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 10.

Każda cząstkowa przedaż trunków propinacyjnych, bez wyraźnego pozwolenia właściciela propinacyi lub jego prawonabywcy, jest szynkowaniem pokątnem bez względu, czy wzięto za trunek gotowe pieniądze lub inny przedmiot, mający jakąkolwiek wartość, lub czy dano trunek na borg, i czy go dano w własnym domu, lub po za domem.

§. 11.

Szynkowanie pokątne ma być karane, jako przekroczenie, grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Właściciel handlu hurtownego gorącemi trunkami tudzież upoważniony w moc tej ustawy do cząstkowej przedaży trunków słodzonych, bądźto w półmasowych zapieczętowanych butelkach,

bądź na kieliszki, ulegną tej karze, jeżeli czy to sami, czy też którykolwiek z ich domowników lub sług, dopuszczą się tego przekroczenia, a za trzeciem przekroczeniem utracą nadto prawo dalszego prowadzenia handlu lub zarobku.

Oprócz tego ulegnie w każdym razie cały przydybany zapas trunku wraz z naczyniami i przyrządami do szynkowania konfiskacie.

§. 12.

Za okoliczność szczególnie obciążającą przy pokątnem szynkowaniu poczytane będzie przedawanie wódki na zimno farbowanej, zaprawionej lub osłodzonej, jakoby słodzonego trunku fabrycznego, przyrządzonego w drodze chemicznej. Tłumaczenie się, iż pobierano wódkę tę z upoważnionej fabryki gorących trunków, nie może ani uniewinniać, ani zmniejszać winy.

W razie wątpliwości, czy przydybany trunek jest rzeczywiście słodzonym trunkiem fabrycznym, lub tylko na zimno przyprawionym spirytusem albo wódką, zasięgnie orzekający c. k. urząd zdania technicznego znawcy na koszt strony, której twierdzenie okaże się fałszywem.

§. 13.

Posiadanie gorących trunków w większej ilości, jak wymagać może pokrycie potrzeby według osobistych stosunków lub chwilowych okoliczności posiadacza, tudzież posiadanie naczyń lub przyrządu do wyszynku, nie stanowią wprawdzie same przez się dowodu popełnionego przekroczenia pokątnego szynkowania, są jednakże silnym dowodem podejrzenia, a obok którejkolwiek z tych okoliczności zeznanie jednego już tylko świadka wystarczy do całkowitego dowodu.

§. 14.

Wprowadzanie trunków propinacyjnych do okręgu propinacyjnego dozwolone jest tylko uprawnionym do szynkowania lub do handlu temi trunkami, niemniej na użytek własnego przedsiębiorstwa przemysłowego, gospodarstwa lub domu. Wprowadzanie tych trunków na użytek trzecich osób pod pozorem użytku własnego, karane będzie utratą trunków, tym sposobem wprowadzonych, i grzywnami od 10 do 100 złr. w. a.

§. 15.

Zasądzane według niniejszej ustawy grzywny, przypadają w połowie donosicielowi, jeżeli nim nie był zaprzy-

siężony strażnik propinacyjny, w drugiej zaś połowie wpływają do kasy tej gminy, w której popełniono przekroczenie. A jeżeli to przekroczenie popełnione zostało na obszarze dworskim, do kasy tej gminy, z którą obszar dworski tworzy jedną gminę katastralną. Tejże samej przypadają przedmioty podług §. 11. skonfiskowane. Jeżeli nie było donosiciela wpływają grzywny całkowicie do kasy rzeczonej gminy.

W razie udowodnionej zupełnej niemożności zapłacenia grzywny, takowe będą zmieniane na odpowiedni areszt licząc jeden dzień aresztu za 2 złr. w. a.

§. 16.

Dochodzenie i karanie wszystkich w ustawie tej określonych przekroczeń, przysługa dotyczącym urzędom powiatowym, a w drugiej i ostatniej instancyi Namiestnictwu. Tylko przeciw orzeczonej utracie prawa dalszego prowadzenia handlu lub zarobku można odwołać się do właściwego Ministerstwa.

Dochodzenie powinno nastąpić nie tylko na żądanie właściciela propinacyi, lecz także i na żądanie jego prawonabywcy.

Orzeczenia co do przekroczeń powinny być doręczane zawsze i dotyczącemu właścicielowi propinacyi i jego prawonabywcy, jako stronom interesowanym, którym zarówno z obżałowanym przysługa prawo rekursu, tak co do orzeczenia o winie, jak i przeciw wymiarowi kary.

§. 17.

Przy śledzeniach przekroczeń w tej ustawie określonych, może być odbierana przysięga od świadków.

§. 18.

W razie poszlak szynkowania pokątnego winien urząd powiatowy lub zwierzchność miejscowa zarządzić rewizyę domową, wykonać się mającą według przepisów ustawy karnej dla przestępstw skarbowych.

§. 19.

Określone w tej ustawie przekroczenia ulegają przedawnieniu, jeżeli od chwili popełnionego przekroczenia

upłynęło sześć miesięcy, a w ciągu tego czasu nie pociągnięto obżałowanego do odpowiedzialności, lub nie przedsięwzięto przeciw niemu we względzie dochodzenia popełnionego przekroczenia żadnego urzędowego kroku, a w szczególności nie wystosowano do niego zawezwania.

§. 20.

Właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku wolno utrzymywać dla skuteczniejszej obrony praw swoich przysięgłą straż propinacyjną.

Prawo odbierania przysięgi od straży propinacyjnej służy urzędowi propinacyjnemu. Przepisy rozporządzenia z dnia 30. Stycznia 1860 (Dz. u. P. Nr. 28.) co do zaprzysięgania straży polowej, mają być zastosowane także do zaprzysięgania straży propinacyjnej.

Przysięga ma być odebrana podług następującej roty:

„Przysięgam, że będę strzegł powierzonego memu „nadzorowi propinacyjnego prawa wyszynku z jak największą „pilnością i wiernością od wszelkiej szkody, że doniosę na- „tychmiast o każdem nieprawnem ukróceniu tego prawa, „że nie będę fałszywie nikogo ani oskarżał, ani podawał „w podejrzenie, że jednakże o każdym, któryby w jakibądź „sposób nieprawnie ukracał prawo wyszynku, doniosę su- „miennie, bez żadnych osobistych względów, podług mego „najlepszego przekonania, tak mi Boże dopomóż!“

Przysięgła straż propinacyjna uważana będzie przy wykonywaniu swej służby jako straż publiczna, i używać ma wszystkich praw, przysługujących pod tym względem na mocy ustaw osobom urzędowym i publicznej straży cywilnej. Obowiązki przysięgłej straży propinacyjnej określa rota przysięgi.

Zeznanie przysięgłego strażnika propinacyjnego, uczynione z powołaniem się na służbową przysięgę, o czynach lub okolicznościach, wchodzących w zakres jego obowiązkowej służby, stanowi prawny dowód według określeń §. 427. lit. c. ustawy o postępowaniu karnem, z dnia 20. Czerwca 1853.

§. 21.

Zwierzchności gminne mają z obowiązku czuwania w gminie nad bezpieczeństwem mienia, przestrzegać zachowywania zawartych w tej ustawie postanowień, i udzielać

właścicielowi propinacyi, a względnie jego prawonabywcy, w każdym razie skutecznej pomocy ku obronie ich praw.

§. 22.

Ustawy i przepisy, odnoszące się do przedmiotów niniejszą ustawą objętych, o ile się z nią nie zgadzają, znoszą się.

§. 23.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministerstwu.

L. 85.

S.

Wniosek posła Karola Hubickiego

w sprawie propinacyi i Banku krajowego.

Projekt reformy własności i praw propinacyjnych:

ze względu, iż dochód z propinacyi jest częścią integralną własności gruntowej, ze względu iż dochód z propinacyi stanowi przeważną część kapitału obrotowego gospodarstwa rolnego;

ze względu, iż gospodarstwo rolne pozbawione tego kapitału przez odkup propinacyi, potrzebuje środków pomocniczych, zasłaniających go od upadku;

Wysoki Sejm uchwali:

Równocześnie z odkupem propinacyi zawiązuje się uprzewilejowany Bank Królestwa Galicyi i Lodomeryi i W. Księstwa Krakowskiego.

Postanowienia ogólne:

I. Zawarte w prawie propinacyi wyłączne prawo wyrobu trunków znosi się bezwarunkowo (bezpłatnie).

II. Bank krajowy zawiązuje się przez dobrowolne stowarzyszenie właścicieli propinacyjnych i za tychże ogólną gwarancyą,
   a) celem pośredniczenia w odkupie praw propinacyjnych na rzecz gmin pojedynczych;
   b) dla utworzenia Banku rolniczego, celem ameljoracyi produkcyi rolnej;
   c) dla podniesienia przemysłu rolnego i handlu.

III. Bank krajowy ma prawo, po oszacowaniu przez ustanowione organa wartości propinacyjnych, wypłacić doraźnie właścicielom dzisiejszych propinacyj prywatnych, kapitał 20torazowy dzisiejszego dochodu propinacyjnego listami zastawnemi, propinacyjnemi, pięcioprocentowemi, które w ciągu ·/. $36^1/_2$ lat, stosownie do załączonej tabeli ·/. umorzone zostaną.

IV. Przystąpienie do odkupu propinacyi na rzecz gmin, nie jest do pewnego czasu przywiązane.

Przystępuje się zaś:

a) przez dobrowolną umowę między właścicielem dzisiejszym propinacyi a gminą, w skutek czego Bank wypłaca kapitał w listach zastawnych, gmina zaś odbierając propinacyę na rzecz własną, odpłaca Bankowi raty na prowizyę i umorzenie przypadające;

b) przez prowokacyę gminy, w którym to razie w braku umowy i ugody dobrowolnej, odnośne komisye szacunkowe obliczą wynagrodzenie 20torazowego dochodu dzisiejszego, Bank zaś wypłaca i oznacza raty, przez gminę opłacić się mające;

c) przez prowokacyę uprawnionego t. j. dzisiejszego właściciela, a niezgłoszenie się gminy, w którym to razie uprawniony może przedstawić dzierżawcę $36^1/_2$ letniego, dającego gwarancyę wspólną z uprawnionym, iż przez lat tyleż do umorzenia potrzebnych będą regularnie wpłacane raty na prowizyę i kapitał. Gmina obowiązana przyjąć zamknięcie swej miejscowości,

a sprowadzanie trunków na własny użytek tylko za opłatą dziać się może, za co przyczyniając się pośrednio do uzyskania szóstego procentu amortyzacyjnego, po upływie 36½ lat, wchodzi w pełne posiadanie prawa propinacyjnego.

Gminie wolno po 6ciu latach za roczną awizacyą odebrać propinacyę na rzecz swoją, później co lat trzy, bez wszelkich pretensyj dzierżawcy, lecz przyjmując bezpowrotnie zobowiązania do banku, z których bank dzierżawcę i dawnego właściciela uwalnia.

V. Bank krajowy ułatwia gminom nabycie praw propinacyjnych przez spłatę częściową w 36½ latach. Gmina, odbierając dochód propinacyjny w swoją administracyę, płaci do banku rocznie w półrocznych ratach z góry 5% na prowizyę, a 1% na umorzenie, razem 6% od kapitału, jaki bank właścicielowi propinacyi w listach zastawnych propinacyjnych wypłacił.

VI. Bank krajowy wypłaca procenta od listów zastawnych co pół roku z dołu. Listy zastawne na okaziciela wydane, będą miały kupony półroczne 2½ procentowe.

VII. Bank krajowy odbierając od gminy raty półroczne, używa tychże na umorzenie kapitału ½ od sta podług załączonego planu umorzenia na wykupno listów zastawnych po kursie giełdowym, lub też na umorzenie przez losowanie. Gotowizna do funduszu umarzającego wpływająca, musi być przedewszystkiem na ten cel obrócona, aby ilość listów zastawnych podług planu umorzyć się mająca, rzeczewiście z obiegu wycofaną i zniszczoną była.

VIII. Bank krajowy używa rat na umorzenie przeznaczonych na wykupno listów zastawnych planem oznaczonych, obraca resztę gotowizny na fundusz rezerwowy, wykupno większej ilości listów zastawnych na rzecz Banku, fruktyfikuje takowe, rozwija czynność Banku rolniczego amelioracyjnego, dając zaliczki na drenowanie, odwodnienia, zawodnienia i t. p. a odbierając przedpłatę w łagodnych ratach umówionych, rozwija Bank dla przemysłu rolnego i handlu, dając zaliczki na maszyny i narzędzia rolnicze, na zaprowadzenie fabryk dla rolnictwa potrzebnych; niemniej wprowadza wszelkie czynności banku ruchomego, o ile powyższe cele zapewnione wszechstronny rozwój dozwalają

IX. Bank krajowy ma prawo dla zakładu rezerwowego, niemniej dla utworzenia funduszu żelaznego bankowego, zażądać 5% w listach zastawnych przy wypłacie wynagrodzenia za propinacyę, która to ilość za okazaniem odnoszącego kwitu po 36½ latach najdalej w gotowiźnie bezprocentowej wypłaconą będzie. W ekwiwalencyi bezprocentowości takich sum nieprzywiązanych ani do ziemi ani do osoby, odnośna wartość gruntowa będzie miała zapewniony kredyt i pierwszeństwo w banku rolniczym amelioracyjnym i przemysłowym przez lat 36½ na 5 od sta, kiedy niewkładający na fundusz żelazny płacić 6 od sta przy operacyach bankowych, nie przesądzając iż zezwolenie od ograniczeń wysokości stopy procentowej nawet wyższy procent nakazywać będzie, i tylko wtenczas uzyskają kredyt, jeżeli żądania pierwszeństwo mających zaspokojone zostały w granicach statutami i regulaminami określonych.

X. Raty na prowizyę i na umorzenie kapitału muszą być wypłacane w gotowiźnie; przedpłaty na plan umorzenia częściowy lub całkowity przyjmuje Bank w listach zastawnych propinacyjnych i uiszczy takowe. Przedpłaty częściowe nie zmieniają planu amortyzacyjnego, tylko skrócają czas umorzenia całkowitego.

XI. Bank krajowy jako instytucya krajowa podlega kontroli Sejmu a względnie Wydziału, jako organu Sejmu, o tyle tylko, że Sejm i Wydział czuwają, by cele statutami określone ściśle wypełmane były, nie ograniczając w niczem swobodnego i wszechstronnego ruchu bankowego.

XII. Bank krajowy w dopełnieniu pośrednictwa odkupu propinacyi jest upoważnionym żądać, aby zaległe raty i należytości Banku w drodze politycznej tym samym sposobem jak podatki krajowe exekwowane były.

Przedmiotem exekucyi będzie w pierwszym rzędzie propinacja, w drugim solidarna gmina, jako właścicielka propinacyi, jeżeli gwarancya nie ciąży przychodowo na dzierżawcy i uprawnionym (§. 5 ustęp *c.* alternatywa ewentualnego odkupu dowolnego).

Ułatwienia prawne w dochodzeniu należytości od obowiązanych przyznane Towarzystwu kredytowemu galicyjskiemu patentem z 3go Listopada 1841 niemniej Bankowi narodowemu z 21go Października 1855 przysługiwać będą Bankowi krajowemu.

Nie przesądzając szczególnych postanowień całej reformy propinacyjnej, niemniej statutów określających działalność Banku krajowego Wysoki Sejm raczy uchwalić, aby powyższy projekt przekazany został komisyi celem zbadania, ocenienia i zdania sprawy.

***Hubicki*,**

Żuk-Skarzewski, Seidler, Samelsohn, Zbyszewski, Zduń, Młocki, Kabat, Landesberger, Ziembicki, Morgenstern, Agopsowicz, Sawczyński, Koczyński, Borkowski, Zatwarnicki.

Plan umorzenia

kapitału **złr. 100,000.000 5%** (procentowego) spłatami **półrocznemi 3%** z dołu **złr. 3,000.000** a to ½% na kapitał i **2½%** prowizyi półrocznej od zmniejszającej się reszty kapitału, rozłożony na rat 73 = 36½ lat.

	Rata półroczna złr. 3,000.000		Reszta kapitału	Kurs	Cena wykupna po kursie	Reszta z raty półrocznej	Użycie tej reszty	Zysk 5% z użycia
	na kapitał	na prowizyę						
1	500.000	2,500.000	99,500.000	70	350.000	150.000	214.286	5.357
2	512.500	2,487.500	98 987.500		358.750	153.750	219.643	
							433.929	10.848
3	525.312	2,474.688	98,462.188		367.717	157.595	225.136	
							659.065	16.477
4	538.696	2,461.304	97,923.492		377 087	161 609	230.890	
							889 955	22.249
5	551.913	2,448.087	97,371 579		386 339	165.574	236.537	
							1,126.492	28.162
6	565 711	2,434.289	96,805.868		395.997	169.714	242.449	
							1,368 941	34.223
7	579.853	2,420.147	96,226.015		405 897	173.956	248.508	
							1,617.449	40.436
8	594.550	2,405.450	95,631.465		416.185	178.365	254.807	
							1,872.256	46.806
9	609.214	2,390.786	95,022.251		426.449	182.765	261.264	
							2,133.520	53.338
10	624.444	2,375 556	94,397.807		437.110	187.334	267.620	
	5,602.193	24,397.807			3,921 531	1,680.662	2,401.140	60.028
								317.924
11	640.055	2,359 945	93,757.752	70	448.038	192.017	274.310	
							2 675.450	66.886
12	656 056	2,343.944	93,101.696		459.239	196.817	281.167	
							2,956.617	73.915
13	672 458	2,327.542	92,429 238		470.720	201.738	288.183	
							3,244 800	81.120
14	689.269	2 310.731	91 739.969		482.488	206.781	295.401	
							3,540.201	88.505
15	701.501	2.298.499	91,038 468		491.050	210.451	30[illegible].644	
							3,840.845	96.021
16	724.039	2,275.961	90,314.429		506 827	217 212	310.303	
							4,151.148	103.778
17	742.139	2 257 861	89,572.290		519 497	222.642	318 060	
							4,469.208	111.730
18	760.693	2,239.307	88,811.597		532.485	228.208	326.013	
							4,795 221	119.880
19	779.710	2,220.290	88.031,887		545.797	233 913	334.176	
							5,129.397	128 235
20	799.203	2 200.797	87,232.684		559.442	239.761	342.517	
	12,767.316	47,232.684			8,937.114	3,830.202	5,471.914	136.798
								1,324.792

	Rata półroczna złr. 3,000.000		Reszta kapitału	Kurs	Cena wykupna po kursie	Reszta z raty półrocznej	Użycie tej reszty	Zysk 5°/₀ z użycia
	na kapitał	na prowizyę						
	12,767.316	47,232.684			8,937.114	3,830.202	5,471.914	1,324.792
21	819.183	2,180.817	86,413.501	80	655.346	163.837	204.791	
22	839.663	2,160.337	85,573 838	„	671.730	167.933	5,676.705 209.917	141.918
23	860.754	2,139.246	84,713.084	„	688.603	172.151	5,886.622 215.164	147.141
24	882.173	2 117 827	83,830.911	„	705.738	176.435	6,101 786 220.544	152.545
25	904.227	2,095.773	82 926.684	„	723.381	180.846	6,322.330 226.055	158.058
26	926.853	2,073 147	81,999.831	„	741.482	185.371	6,548.385 231.739	163.709
27	950.004	2 049.996	81,049.827	„	760.003	190.001	6 780.124 237.500	169.503
28	973.754	2,026.246	80,076.072	„	779 003	194.751	7,017.624 243.439	175.441
29	998.098	2,001.902	79,077.975	„	798.478	199.620	7,261.063 249.525	181.527
30	1.023.001	1 976.999	78,054.974	„	818.400	204.601	7,510.588 255 750	187.765
	21,945.026	68,054 974			16,279.278	5,665.748	7,766.338	194.158
								2,996.557
31	1,048.626	1,951.374	77,006.348	90	943.763	104.863	116.514	
32	1,074.842	1,925.158	75,931.506	„	967.357	107.485	7,882.852 119.428	197.071
33	1,101.712	1,898.288	74,829.794	„	991.540	110.172	8,002 280 122.413	200.057
34	1,129.250	1,870.750	73,700.544	„	1,016.325	112.925	8,124.693 125.469	203.117
35	1,157.486	1,842.514	72,543.058	„	1,041.737	115.749	8,250.162 128.610	206.254
36	1,186.425	1,813.575	71,356.633	„	1,067.782	118.643	8,378.772 131.825	206.469
37	1,216.085	1,783.915	70,140.548	„	1.094.476	121.609	8,510.597 135.121	212.765
38	1,246.488	1,753.512	68,894.060	„	1,121.839	124.649	8,645.718 138.499	216.143
39	1,277.650	1,722.350	67,616.410	„	1,149.895	127.755	8,784.217 141 950	219.605
40	1,309 591	1.690.409	66,306.819	„	1,178.631	130.960	8,926.167 145 511	223.154
	33.693,181	86,306.819			26,852.623	6,840.558	9,071.678	226.792
								5,110.984

	Rata półroczna zł. 3,000.000		Reszta kapitału	Kurs	Cena wykupna po kursie	Reszta z raty półrocznej	Użycie tej reszty	Zysk 5% z użycia
	na kapitał	na prowizyę						
	33.693,181	86.306,819			26,852.623	6 840.558	9,071.678	5,110.984
41	1,342 330	1,657.670	64,964 489	100				
42	1,375.888	1,624.112	63,588.601					
43	1,410.285	1,589.715	62,178.316					
44	1,445.542	1,554.458	60 732 774					
45	1,481.681	1.518.319	59,251.093					2,267.920
46	1,518.723	1,481.277	57,732 370					
47	1,556.691	1,443.309	56,175.679					
48	1,595 608	1,404 392	54 580 071					
49	1,635.498	1,364 502	52,944.573					
50	1.676.386	1,323 614	51,268.187					
	48,731 813	101.268.187			41,891.255	6,840 558	9,071.678	7,378.904
51	1.718 295	1,281 705	49 549.892	100				
52	1,761.253	1.238 747	47 788 639					
53	1,805 284	1,194.716	45.983.355					
54	1,850.411	1,149.589	44 132 944					
55	1,896 677	1,103.323	42 236.267					2,267.920
56	1,944 093	1 055 907	40 292.174					
57	1,992.696	1,007.304	38.299 478					
58	2,042.513	957 487	36,256 965					
59	2,093.576	906 424	34,163 389					
60	2.145.911	854.089	32,017.478					
	67,982.522	112,017.478			61,141.964	6,840.558	9,071 678	9,646.824
61	2.199 563	800.437	29.817 915	100				
62	2.254 552	745.448	27,563.363					
63	2,310.916	689 084	25 252 447					
64	2,368.689	631.311	22,883.758					
65	2.427.906	572.094	20,455.852					2,267.920
66	2,488.604	511.396	17,967.248					
67	2,550.819	449.181	15 416.429					
68	2,614.590	385.410	12,801.839					
69	2,679.954	320 046	10,121.885					
70	2,746 953	253.047	7,374.932					
71	2,815.627	184 373	4 559.305					184.373
72	2,886.018	113 982	1,673.287					113 982
	98,326.713	117,673 287			91,486.155	6,840.558	9.071.678	
73	1.673.287	41 832						41 832
	100,000.000	117,715.119			93,159.442	6,840.558	9.071 678	12,254 931

Okazuje się korzyść dla banku po 36½ latach 9,071.678 + 12,254.931 razem 21,326.609 złr. wal. austr. nie licząc zysków i przyzysków z 12,254.931 nieprocentowanych.

Z drukarni K. Pillera 1866.

L. 207.
S.

Wniosek

o wykupnie prawa propinacyi.

Wysoki Sejm raczy uchwalić dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem Ustawę następującej osnowy:

§. 1.

Prawo wyłącznego wyrobu napojów spirytusowych objęte w prawie propinacyjnem znosi się.

Wyrób tych napojów staje się przemysłem wolnym, jednakże z ograniczeniem w §. 23. oznaczonem.

§. 2.

Objęte w prawie propinacyi prawo wyłącznego wyszynku napojów spirytusowych znosi się i staje się przemysłem koncesyonowanym.

§. 3.

Za utratę prawa wyłącznego wyrobu i wyszynku napojów spirytusowych (prawa propinacyi) otrzymają wywłaszczeni tych praw właściciele wynagrodzenie.

§. 4.

Utrata prawa wyłącznego wyrobu napojów spirytusowych w obrębie miast wynagradza się gminom miejskim utrzymaniem ich w prawie pobierania opłat od napojów do miasta wprowadzonych, lub w obrębie miasta wyrabianych i tamże skonsumowanych w granicach ustawami wskazanych.

Opłata od napojów w obrębie miasta wyrabianych i tamże skonsumowanych nie może być wyższą nad opłatę napojów do miasta wprowadzonych.

§. 5.

Wszyscy inni uprawnieni otrzymają za utratę prawa wyłącznego wyrobu i wyszynku napojów spirytusowych kapitał wynagrodzenia równający się 20 razowemu czystemu rocznemu dochodowi obliczonemu podług przecięcia z ostatnich trzech lat

§. 6.

Za podstawę tego obliczenia służyć będą kontrakta o dzierżawę propinacyi zawarte, lub też wiarygodne i przez powołanie w §. 8. organa sprawdzone rachunki propinacyjne.

Pomocniczo użytemi być mogą także fasye do wymiaru podatku dochodowego od propinacyi podane.

§. 7.

Całą czynnością przeprowadzenia wykupu prawa propinacyi zajmie się Wydział krajowy.

§. 8.

Czysty roczny dochód z prawa propinacyi obliczy i razem kapitał wynagrodzenia ustanowi Wydział powiatowy lub sam, lub przez delegowaną do tego przez siebie komisyę, i wydane o tem orzeczenie doręczy uprawnionemu.

Przeciwko temu orzeczeniu przysługuje uprawnionemu prawo rekursu do Wydziału krajowego, który w terminie nieprzekraczalnym 30 dni od daty wręczenia za pośrednictwem Wydziału powiatowego wniesionym być winien.

Od orzeczeń Wydziału krajowego żadne dalsze odwołanie się miejsca mieć nie może.

§. 9.

Wypadłe przy wyrachowaniu kapitału wynagrodzenia kwoty niżej 10 zlr. przypadają na korzyść funduszu indemnizacyjnego.

§. 10.

Na prawomocnie ustanowiony kapitał wynagrodzenia wyda Wydział krajowy uprawnionemu obligacyę bezprocentową, opiewającą na majętność tabularną lub na dotychczasowy okrąg propinacyjny, w których prawo propinacyi zniesione zostało, i wystawioną na całą sumę kapitału wynagrodzenia.

§. 11.

Amortyzacya kapitału wynagrodzenia w ten sposób ma się odbywać, iż za połowę funduszu przeznaczonego na wykup obligacyi propinacyjnych, takowe według osobnego planu umorzenia ·/. co pół ·/. roku losowane, a we 3 miesiące po wylosowaniu z funduszu indemnizacyjnego w wartości imiennej w gotowych pieniądzach wypłacone zostaną.

Druga połowa funduszu przeznaczonego na półroczną amortyzacyę wypłaconą zostanie tym uprawnionym, którzy w drodze dobrowolnych ofert, największą dla funduszu indemnizacyjnego przez ustępstwo zaofiarują korzyść. Oferty te aby były uwzględnione, wniesione być winny do Wydziału krajowego najpóźniej 14 dni przed terminem losowania. Sumy tym sposobem osiągnięte, przypadają na korzyść funduszu indemnizacyjnego, i przeznaczone są na skrócenie peryodu amortyzacyjnego. W braku ofert cały fundusz wylosowany zostanie.

§. 12.

Przyznany uprawnionym kapitał wynagrodzenia, uwidocznionym będzie w księgach hypotecznych przy dotyczących majętnościach.

Prawa wierzycieli i inne prawa rzeczowe co do majętności, w których prawo propinacyi zniesione zostało, o ile by tą ustawą naruszone być mogły, zastrzeże osobna ustawa.

§. 13.

Zanim kapitał wynagrodzenia w całym kraju prawomocnie ustanowionym nie będzie, uprawnieni pozostaną w dotychczasowem używaniu prawa propinacyi w całej onego rozciągłości.

§. 14.

Z upływem sześciu miesięcy po ustanowieniu w całym kraju wynagrodzenia, ustaje to prawo, i wszelkim dotychczas uprawnionym wydane będą koncesye na wyłączny wyszynk napojów spirytusowych w całym obrębie każdej pojedyńczej majętności, której posiadaczowi prawo propinacyi dotychczasowo przysługiwało.

W tych koncesyach oznaczone będą dotychczasowe karczmy i szynki do wykonania prawa wyszynku, a koncesyonistom nie wolno aż do ukończenia w kraju całej operacyi wykupu, innych karczem lub szynków bez pozwolenia Wydziału krajowego otwierać.

Przy udzieleniu tego pozwolenia ma Wydział krajowy na to baczyć, aby dochód sąsiednich koncesyonistów uszczuplonym nie był, i dla tego bez zasięgnienia ich zdania koncesyi na nowe karczmy lub szynki wydawać nie wolno.

·/·

PLAN

umorzenia kapitału 100,000.000 złotych reńskich wal. austr.

Półrocza	Stan kapitału niepłaconego		Kwota umarzająca po 1%		Kwota umarzająca po 4%		5% prowizyi od kwot umarzających na 150 dni		Ogół kapitału umorzonego	
	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.
1	100,000.000		500.000	—	—	—	10.416	66	510.416	66
2	99,489.583	34	497.447	92	10.208	33	10.576	17	1,028.649	8
3	98,971.350	92	494.856	75	20.572	98	10.738	12	1,554.816	93
4	98,445.183	7	492.225	91	31.096	33	10.902	55	2,089.041	72
5	97,910.958	28	489.554	79	41.780	83	11.069	50	2,631.446	84
6	97,368.553	16	486.842	76	52.628	93	11.238	99	3,182.157	52
7	96,817.842	48	484.089	21	63.643	15	11.411	10	3,741.300	98
8	96,258.699	2	481.293	50	74.826	—	11.585	82	4,309.006	30
9	95,690.993	70	478.454	96	86.180	12	11.763	23	4,885.404	61
10	95,114.595	39	475.572	97	97.708	8	11.943	35	5,470.629	1
11	94,529.370	99	472.646	85	109.412	58	12.126	24	6,064.814	68
12	93,935.185	32	469.675	92	121.296	29	12.311	91	6,668.098	80
13	93,331.901	20	466.659	50	133.361	97	12.500	44	7,280.620	71
14	92,719.379	29	463.596	89	145.612	41	12.691	85	7,902.521	86
15	92,097.478	14	460.487	39	158.050	43	12.886	20	8,533.945	88
16	91,466.054	12	457.330	27	170.678	91	13.083	52	9,175.038	58
17	90,824.961	42	454.124	80	183.500	77	13.283	86	9,825.948	1
18	90,174.051	99	450.870	26	196.518	96	13.487	27	10,486.824	50
19	89,513.175	50	447.565	87	209.736	49	13.693	80	11,157.820	66
20	88,842.179	34	444.210	89	223.156	41	13.903	48	11,839.091	44
21	88,160.908	56	440.804	54	236.781	82	14.116	37	12,530.794	17
22	87,469.205	83	437.346	2	250.615	88	14.332	54	13,233 088	61
23	86,766.911	39	433.834	55	264.661	77	14.552	—	13,946.136	93
24	86,053.863	7	430.269	31	278.922	73	14.774	83	14,670.103	80
25	85,329.896	20	426.649	48	293.402	7	15.001	8	15,405.156	43
26	84,594.843	57	422.974	21	308.103	12	15.230	78	16,151.464	54
27	83,848.535	46	419.242	67	323.029	29	15.464	—	16,909.200	50
28	83,090.799	50	415.454	—	338.184	—	15.700	79	17,678.539	29
29	82,321.460	71	411.607	30	353.570	78	15.941	21	18,459.659	58
30	81,540.341	42	407.701	70	369.193	17	16.185	31	19,252.738	76
31	80,747.261	24	403.736	30	385.054	77	16.433	15	20.057.962	98
32	79,942.037	2	399.710	18	401.159	26	16.684	78	20,875.517	20

Półrocza	Stan kapitału niepłaconego		Kwota umarzająca po 1%		Kwota umarzająca po 4%		5% prowizyi od kwot umarzających na 150 dni		Ogół kapitału umorzonego	
	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.
33	79,124.482	80	395.622	41	417.510	34	16.940	25	21,705.590	20
34	78,294.409	80	391.472	5	434.111	80	17.199	66	22,548.373	71
35	77.451.626	29	387.258	13	450.967	47	17.463	3	23,404.062	34
36	76,595.937	66	382.979	69	468.081	24	17.730	43	24,272.853	70
37	75,727.146	30	378.635	73	485.457	7	18.001	93	25,154.948	43
38	74,845.051	57	374.225	25	503.098	96	18.277	58	26,050.550	22
39	73,949.449	78	369.747	24	521.011	—	18.557	46	26,959.865	92
40	73,040.134	8	365.200	67	539.197	31	18.841	62	27,883.105	52
41	72,116.894	48	360.584	47	557.662	11	19.130	13	28,820.482	23
42	71,179.517	77	355.897	59	576.409	64	19.423	6	29,772.212	52
43	70,227.787	48	351.138	93	595.444	25	19.720	47	30,738.516	17
44	69,261.483	83	346.307	41	614.770	32	20.022	45	31,719.616	35
45	68,280.383	65	341.401	91	634.392	32	20.329	4	32,715.739	62
46	67.284.260	38	336.421	30	654.314	79	20.640	33	33,727.116	4
47	66,272.883	96	331.364	42	674.542	32	20.956	39	34,753.979	17
48	65,246.020	83	326.230	10	695.079	58	21.277	28	35,796.566	13
49	64,203.433	87	321.017	17	715.931	32	21.603	9	36,855.117	71
50	63,144.882	29	315.724	41	737.102	35	21.933	89	37,929.878	36
51	62,070.121	64	310.350	60	758.597	56	22.269	75	39,021.096	27
52	60,978.903	73	304.894	51	780.421	92	22.610	76	40,129.023	46
53	59,870.976	54	299.354	88	802.580	46	22.956	99	41,253.915	79
54	58,746.084	21	293.730	42	825.078	31	23.308	51	42,396.033	3
55	57,603.966	97	288.019	83	847.920	66	23.665	42	43,555.638	94
56	56,444.361	6	282.221	80	871.112	77	24.027	80	44,733.001	31
57	55,266.998	69	276.335	—	894.660	2	24.395	73	45,928.392	6
58	54,071.607	94	270.358	4	918.567	84	24.769	28	47,142.087	22
59	52,857.912	78	264.289	56	942.841	74	25.148	57	48,374.367	9
60	51,625.632	91	258.128	16	967.487	34	25.533	66	49,625.516	25
61	50,374.483	75	251.872	42	992.510	32	25.924	64	50,895.823	63
62	49,104.176	37	245.520	88	1,017.916	47	26.321	61	52,185.582	59
63	47,814.417	41	239.072	8	1,043.711	65	26.724	66	53,495.090	98
64	46,504.909	2	232.524	54	1,069.901	81	27.133	88	54,824.651	21
65	45,175.348	79	225.876	74	1,096.493	2	27.549	37	56,174.570	34
66	43,825.429	66	219.127	15	1,123.491	40	27.071	22	57,545.160	11
67	42,459.839	89	212.274	20	1,150.903	20	28.399	52	58,936.737	3
68	41,063.262	97	205.316	31	1,178.734	74	28.834	40	60.349.622	48
69	39,650.377	52	198.251	89	1,206.992	45	29.275	92	61,784.142	74
70	38,215.857	26	191.079	28	1,235.682	85	29.724	21	63,240.629	8
71	36,759.370	92	183.796	85	1,264.812	58	30.179	36	64,719.417	87
72	35,280.582	13	176.402	91	1,294.388	36	30.641	48	66,220.850	62

Półrocza	Stan kapitału niepłaconego		Kwota umarzająca po				5% prowizyi od kwot umarzających na 150 dni		Ogół kapitału umorzonego	
			1%		4%					
	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.	Złr.	kr.
73	33,779.149	38	168.895	74	1,324.417	—	31.110	68	67,745.274	4
74	32,254.725	96	161.273	63	1,354.905	48	31.587	6	69,293.040	21
75	30,706.959	79	153.534	80	1,385.860	80	32.070	74	70,864.506	55
76	29,135.493	45	145.677	47	1,417.290	13	32.561	82	72,460.035	97
77	27,539.964	3	137.699	82	1,449.200	72	33.060	43	74,070.996	94
78	25,920.003	6	129.600	2	1,481.599	94	33.566	66	75,724.763	56
79	24,275.236	44	121.376	18	1,514.495	27	34.080	65	77,394.715	66
80	22,605.284	34	113.026	42	1,547.894	31	34.602	52	79,090.238	91
81	20,909.761	9	104.548	80	1,581.804	78	35.132	37	80,811.724	86
82	19,188.275	14	95.941	37	1,616.234	50	35.670	33	82,559.571	6
83	17,440.428	94	87.202	14	1,651.191	42	36.216	54	84,334.181	16
84	15,665.818	84	78.329	9	1,686.683	62	36.771	10	86,135.964	97
85	13,864.035	3	69.320	17	1,722.719	30	37.334	16	87,965.338	60
86	12,034.661	40	60.173	30	1,759.306	77	37.905	83	89,822.724	50
87	10,177.275	50	50.886	38	1,796.454	49	38.486	29	91,708.551	66
88	8,291.448	34	41.457	24	1,834.171	3	39.075	59	93,623.255	52
89	6,376.744	48	31.883	72	1,872.465	11	39.590	60	95,567.194	95
90	4,432.805	5	22.164	2	1,911.334	90	40.281	42	97,540.984	29
91	2,459.015	71	12.295	8	1,950.819	68	40.898	22	99,544.997	27
92	455.002	73	2.275	2	443.441	96	9.285	75	100,000.000	—

Zestawienie.

	Złr.	kr.
Umorzenie wynosi po 1% ogółem	28,164.425	1
„ „ „ 4% „	69,794.840	50
Prowizyi z lokacyi	2,040.734	49
Razem . . .	100,000.000	

Z drukarni Kornela Pillera 1866.

§. 15.

Za koncesyę w §. 14. wspomnianą uiszczać będą koncesyoniści co rok w ratach półrocznych z góry opłatę wynoszącą jeden procent (1%) od przyznanego kapitału wynagrodzenia, a prócz tego na koszta przeprowadzenia wykupu propinacyi jeden procent (1%) od rocznego dochodu z wyszynku napojów.

§. 16.

Opłata ta $^1/_{100}$ od kapitału wynagrodzenia stanowić będzie fundusz indemnizacyi na umorzenie wydanych obligacyj (§. 10., 11.) i w żadnym razie zmienioną być nie może.

Opłaty na koszta prowadzenia wykupu mogą, stosownie do każdoczesnej potrzeby, być zmienione przez Sejm krajowy.

§. 17.

Skoro stały kapitał wynagrodzenia za zniesioną w jakiej majętności propinacyę wypłaconym zostanie, ustaje dla tej majętności wydana podług §. 14. koncesya na wyszynk napojów spirytusowych za opłatą jednego procentu na fundusz indemnizacyjny; ale natomiast otrzyma posiadacz tej majętności nową koncesyę na wyłączny wyszynk napojów spirytusowych w obrębie tej majętności za opłatą roczną czterech od sta od kapitału wynagrodzenia, mającą się uiszczać do funduszu indemnizacyi w sposób z zastrzeżeniami w §§. 14., 15. i 16. określonemi.

§. 18.

Prawo wyłącznego wyszynku napojów wynikające z koncesyi wedle §§. 14. i 17. udzielonych, mogą koncesyoniści wykonywać sami, albo takowe wydzierżawiać. W każdym jednak razie odpowiedzialnymi są oni za opłaty na to przynależne.

§. 19.

Opłaty w §§. 14. i 17. określone, ściągane będą w taki sam sposób, jak podatki rządowe i mają w razie egzekucyi te same prerogatywy jak podatki wspomnione.

§. 20.

Wszystkie kwoty wpływające do funduszu indemnizacyi winny być korzystnie fruktyfikowane (pożytecznie lokowane), a dochód ztąd wynikający obracanym być ma na pomnożenie funduszu indemnizacyjnego.

§. 21.

Po zupełnem ukończeniu operacyi wykupna propinacyi w całym kraju, ustają wszystkie podług §§. 14. i 17. wydane koncesye na wyłączny wyszynk napojów.

Sejm krajowy ustanowi wówczas, czyli i na jakie cele krajowe wydawane będą na przyszłość tego rodzaju koncesye.

§. 22.

Od dnia wydania uprawnionym koncesyi na wyłączny wyszynk napojów spirytusowych (§. 14) ustają i tracą swoją moc wszystkie konsensa na wyszynk słodzonych trunków dotychczas przez Władze wydane.

Wydawanie takich konsensów ze strony Władz na przyszłość miejsca nie ma.

§. 23.

Od wspomnionego w §. 22. dnia nie wolno będzie osobom trudniącym się wyrobem napojów w prawie propinacyi objętych lub innych słodzonych napojów spirytusowych (rumu, araku, essencyi ponczowej, rosolisów, likierów i t. p.) sprzedawać przedmioty swego wyrobu inaczej, jak tylko hurtem i z zastosowaniem się do przepisów o handlu hurtownym temi przedmiotami, w kraju obowiązujących.

§. 24.

C. k. Władze rządowe i gminne winne są Wydziałowi krajowemu i jego organom udzielać wszelkiej pomocy do przeprowadzenia i wykonania postanowień tej ustawy, nie mniej strzedz wyłącznego prawa wyszynku na czas w tej ustawie określony przeciw wszelkim nadużyciom.

Wysoki Sejm zechce uchwalić:

Niniejszy wniosek do ustawy przesyła się komisyi propinacyjnej celem zbadania takowego.

Lwów dnia 19. Grudnia 1866.

Leonard Wężyk, Sanguszko, Czajkowski, Zatwarnicki, Zakrzewski, ks. Morgenstern, Dziewoński, Hubicki, Szumańczowski, Zbyszewski, Golejewski, Żuk-Skarszewski, Badeni, Ign. Skrzyński. Gutowski, Zduń, Koczyński, Gołaszewski, Bocheński, Samelsohn, Zyblikiewicz, Krzeczunowicz, Szeliski.

Z drukarni Kornela Pillera 1866.

144

SPRAWOZDANIE KOMITETU

TOWARZYSTWA GOSPODARSKIEGO GALICYJSKIEGO,

DO NAMIESTNICTWA LWOWSKIEGO,

W SPRAWIE PROPINACYI,

UŁOŻONE PRZEZ

KORNELA KRZECZUNOWICZA.

WE LWOWIE,

W DRUKARNI ZAKŁADU NARODOWEGO IM. OSSOLIŃSKICH.

1861.

Wysokie c. k. Namiestnictwo!

Wielką jest doniosłość prawa propinacyi w Galicyi; bo kilkomilionowy dochód z tego prawa, rozdzielony między miasta i właścicieli dóbr hypotecznych, służy pierwszym do pokrycia kosztów utrzymania magistratów i urządzeń miejskich, drugim zaś do opłaty ciężarów publicznych i do opędzenia wydatków gospodarskich.

Jako dowód ważności praw propinacyi dla miast w Galicyi posłuży załączony wykaz *) dochodu z propinacyi w niektórych miastach i stosunek tego dochodu do ogólnych tychże miast dochodów.

*) WYKAZ

stosunku dochodów z propinacyi do ogólnych dochodów w miastach niżej poszczególnionych.

NAZWA MIASTA	Dochody tych miast		Stosunek dochodu z prawa propinacyi do ogól. sumy dochodów	UWAGI.
	w ogóle	w szczególności z praw propinacyi		
	Złotych reńskich			
Lwów . . .	485231	190444	39 od sta	Dochód miasta Lwowa umieszczony tu jest w wal. austr. podług rachunków z r. 1860 urzędownie sprawdzonych. Dochody innych miast tu przytoczonych wykazane są w monecie konwenc. z r. 1855, podług dat urzędowych, ogłoszonych w Gazecie Lwowskiej.
Kołomyja . .	23638	14271	60 » »	
Brzozów . .	1531	912	60 » »	
Przemyśl . .	40084	24705	62 » »	
Dolina . . .	10052	6200	62 » »	
Mościska . .	5901	3715	63 » »	
Drohobycz . .	36410	23434	64 » »	
Gródek . . .	20640	13273	64 » »	
Brzeżany . .	15305	10241	67 » »	
Sambor . . .	29831	20923	70 » »	
Sanok . . .	6555	4699	72 » »	
Śniatyn . . .	25010	18462	74 » »	
Jaworów . .	13948	10688	77 » »	
Tarnopol . .	44016	35405	80 » »	
Bełz	5980	4812	80 » »	
Jarosław . .	23273	19460	84 » »	
Rohatyn . .	11203	9702	87 » »	
Lubaczów . .	3173	2700	88 » »	
Złoczów . .	15633	14110	91 » »	
Kałusz . . .	2633	2390	91 » »	

U większej części właścicieli dóbr tabularnych jest dochód z propinacyi jedynym w gospodarstwie obrotowym funduszem, z którego utratą lub umniejszeniem uiszczenie podatków i opędzenie wydatków gospodarskich stałoby się niemożliwem. Wielu właścicieli dóbr tabularnych — szczególnie zaś ci, którzy są odłużeni, jako też właściciele miasteczek i dóbr położonych w nieurodzajnych górach — straciliby, z utratą propinacyi, cały majątek.

Rachunki z dóbr rządowych mogą wysokiemu rządowi dać najlepsze objaśnienia, ileby z tych dóbr pozostało dochodu, gdyby im odjęto lub uszczuplono prawa propinacyi.

Także z rocznych rachunków miasta Lwowa można powziąć przekonanie, iż to miasto do swoich dóbr znaczne kwoty rocznie dopłacaćby musiało, gdyby w nich nie posiadało prawa propinacyi.

Dobitnego przykładu dostarczają nam dobra Zubrza, Sichów i Pasieki, będące własnością miasta Lwowa. Gdy w roku bieżącym przyszło te dobra w dalszą puszczać dzierżawę, ustanowił wydział miejski, dla zbadania stanu rzeczy, komisyą, do której powołany był jeden z członków podpisanego Komitetu. Przedłożone tej komisyi akta okazały, że w ostatnich dziewięciu latach czynsz roczny, za wydzierżawione w tych dobrach budynki i grunta razem z prawem propinacyi, wynosił 2100 złr., a i przy tym czynszu przedostatni dzierżawca nie był w stanie opłacać się i w r. 1857 od dzierżawy został usunięty. Podatki z wydzierżawionych w tych dobrach gruntów i budynków opłacało miasto; wynosiły one do r. 1852 złr. 1124, dziś zaś, z dodatkami i z ekwiwalentem, wynoszą 2120 złr., zatem o 20 złr. więcej niż czynsz dzierżawny, który dotąd pozostał niezmienny, gdyż nikt za te dobra więcej dać nie chciał. Prócz wspomnionych podatków ponosi miasto jeszcze ciężary patronatu, koszta na budowy dróg i inne ciężary publiczne i gminne, jako też koszta administracyjnego nadzoru. Jeżeli miasto te dobra dotąd zatrzymuje, czyni to w nadziei, iż stan rzeczy się zmieni, i że ciężar podatków zmniejszony zostanie. Gdyby jednak w tych dobrach odjęto miastu prawo propinacyi, przynoszące rocznie 1600 do 1800 złr. czystego dochodu, to miasto do tych dóbr dopłacaćby musiało około 1800 złr., a wtedy nieby innego miastu nie pozostało, jak prosić wysokiego rządu, aby dobra te

objął w administracyę własną i wszystkiemi z nich dochodami, w miejsce podatku, się kontentował.

Przy takich stosunkach jest rzeczą oczywistą, że podpisany Komitet musi uważać uszczuplenie praw propinacyi nie tylko jako pogwałcenie praw prywatnych, tylekrotnie ustawami uznanych i tranzakcyami z rąk do rąk przelewanych, lecz także jako prawdziwą klęskę dla gospodarstwa krajowego, której skutkiem byłoby: zniszczenie kilkadziesiąt milionowego majątku, który prawo propinacyi przedstawia; zubożenie miast i właścicieli dóbr hypotecznych; odjęcie znacznej liczbie tych właścicieli możności płacenia podatków i opędzania kosztów gospodarstwa; znaczne zmniejszenie produkcyi ziemi; zmniejszenie wartości hypotek i osłabienie a w wielu wypadkach zniszczenie praw hypotecznych wierzycieli; nakoniec także uszczuplenie sumy podatkowej; propinacya bowiem dziś dwukrotnie, często trzykrotnie jest opodatkowaną, gdy z niej płaci podatek dochodowy właściciel, dzierzawca dóbr i dzierzawca propinacyi.

Do osłabienia dochodów z prawa propinacyi a z czasem do zupełnego ich zniszczenia, musiałoby doprowadzić zawarte w przesłanej podpisanemu Komitetowi odezwie wys. c. k. Namiestnictwa z 30 paździer. 1860 l. 44630 przypuszczenie, jakoby podlegająca prawu propinacyi wódka miała być odróżnioną od fabrycznych trunków spirytusowych (rosolisów, likworów, araku, rumu i ponczowej essencyi), i jakoby te trunki nie stanowiły przedmiotu prawa propinacyi, a przeto ich wyszynk mógł być dozwalany w obcem terytoryum propinacyjnem, osobom do propinacyi nieuprawnionym.

Przeciw takiemu w dotychczasowych ustawach nieuzasadnionemu przypuszczeniu, musi podpisany Komitet stanowczo się oświadczyć, tem bardziej, gdy znamiona wspomnionych trunków spirytusowych nie dadzą się oznaczyć w sposób taki, ażeby te trunki *łatwo* rozeznać można od wódki, cukrem lub olejkami i farbami w prosty a tani sposób zaprawionej; — gdy także jest rzeczą niepodobną rozciągnąć i utrzymywać w kilku tysiącach gmin skuteczną kontrolę, ażeby, pod pozorem sprzedaży lub wyszynku wspomnionych fabrycznych trunków, nie szynkowano wódki w sposób niefabryczny zaprawionej lub też nawet wódki prostej; — gdy nakoniec wszyscy, używający trunków spirytusowych, z czasem od

wódki prostej odwykać i coraz więcej używać będą smaczniejszych przyprawionych trunków, których fabrykacya, przy postępie industryi, stawać się będzie łatwiejszą i tańszą, tak, iż różnica ceny między temi trunkami a wódką do najmniejszych zejdzie proporcyj, a skutkiem tego być musi, że wyszynk tych trunków będzie bez porównania obszerniejszy niż wyszynk prostej wódki.

Zastanowić się także wypada: jakich korzyści można się spodziewać z wyjęcia słodzonych trunków spirytusowych zpod prawa propinacyi i z dozwolenia wyszynku tych trunków osobom do propinacyi nieuprawnionym?

Wyjęcie wspomnionych trunków zpod prawa propinacyi nie przyczyni się do pomnożenia fabryk tych trunków; bo takie fabryki w naszym kraju istniały i mnożyły się mimo tego, iż te trunki stanowiły przedmiot prawa propinacyi, — a rzeczone fabryki znajdowały i znajdują odbyt na swoje wyroby, gdyż kupują je sami uprawnieni do propinacyi i szynkarze przez nich ustanowieni, jako też wszyscy mieszkańcy kraju, którzy, mimo praw propinacyi, nie są ograniczeni w pobieraniu trunków zkąd im się podoba na swoją własną potrzeb.

Nadawanie prawa do szynkowania wspomnionych trunków nie może być nieograniczonem; gdyż mnożenie szynków *bez granic* już z samych względów na moralność nie powinno być dopuszczone; przy ograniczonej zaś liczbie szynków nie ma potrzeby dawania koncesyj na nie osobom do propinacyi nieuprawnionym: gdyż uprawnieni do propinacyi sami, dla własnego interesu, tworzą szynków tyle, ile ich wymagają stosunki odbytu i ile dozwalają przepisy policyjne.

Możeby kto chciał zarzucić, że dawanie koncesyj do szynkowania osobom do propinacyi nieuprawnionym, da możność wielu mieszkańcom znajdowania z tych szynków zarobku. Lecz dawać zarobek jednym na koszt praw, które służą innym, nie odpowiada zasadom sprawiedliwości, a nadto jeszcze zauważyć potrzeba, że i przy utrzymaniu praw propinacyi w całej ich objętości, znajdują z szynków zarobek dzierzawcy propinacyj i ich poddzierzawcy, jako też ustanowieni przez nich szynkarze których to osób liczba jest także znaczną i nie będzie w ogóle o wiele mniejszą, niżby była

liczba szynkarzy koncesyonowanych, w wypadku, gdyby koncesye do szynków dawane było osobom do propinacyi nieuprawnionym.

Spotkać nas może nakoniec zarzut, że dawanie koncesyj do szynkowania wspomnionych trunków osobom do propinacyi nieuprawnionym, zniesie dotychczasowy monopol i uczyni te trunki tańszemi, a więc stanie się korzystnem dla konsumentów. Lecz dzisiejszy monopol, służący uprawnionym do propinacyi, nie jest zbyt uciążliwym dla konsumentów, którzy, według ustaw, mogą pobierać trunki na własną potrzeb, gdzie im się podoba, a konkurencya kilku tysięcy osób do propinacyi w kraju uprawnionych, nie dopuszcza zbytniego wielkiego trunków propinacyjnych podrożenia. Zresztą zbytnia taniość trunków spirytusowych w kraju, w którym lud już i tak do zbytecznego używania tych trunków jest skłonny,nie może być uważana jako korzyść. Gdyby jednak w dostarczaniu tańszych trunków konsumentom chciano koniecznie upatrywać korzyść, to jednak ta korzyść, równie jak i wszelkie inne korzyści, jakieby upatrywano w wyjęciu słodzonych trunków spirytusowych zpod prawa propinacyi, nie są nigdy w stanie zrównoważyć opisanym powyżej klęskom, któreby z osłabienia praw propinacyi wynikły.

Rozbierając tę ważną dla propinacyi sprawę ze stanowiska *prawnego,* musimy najpierw postawić pytanie:

I.

Czy dozwalają dotychczasowe ustawy uważać fabryczne słodzone trunki spirytusowe jako nie będące przedmiotem prawa propinacyi?

Odwieczny, ustawami uświęcony zwyczaj za czasów rzeczypospolitej polskiej przyznawał niewątpliwie wyłączny wyrób i wyszynk piwa, trunków miodowych i wszystkich trunków, w których skład wchodzi wódka lub spirytus, właścicielom dóbr, jako też miastom, obdarzonym prawem propinacyi.

Stanowiąc w tej mierze przepisy, starało się ustawodawstwo austryackie utrzymywać dawne prawa i uznawało je jako prawa *rzeczowe prywatne,* o czem wysokie c. k. Namiestnictwo przekonać się może z licznych raportów władz administracyjnych i ze spra-

wozdań c. k. urzędu fiskalnego, które tę sprawę ze stanowiska prawnego rozbierały.

Ochrona rzeczowego prywatnego prawa propinacyi jest obowiązkiem władz równie jak ochrona wszelkich innych praw prywatnych.

Jak z jednej strony chroniło ustawodawstwo austryackie prawa propinacyi, tak z drugiej strony starało się nie dopuszczać, aby to prawo po za dawne ustawy i zwyczaje było rozciągane.

Jakoż w §. 58 patentu z 16 czerwca 1786 (koll. ustaw Pillerowska, str. 224) i w dekrecie nadwornym z 28 marca 1795 (koll. ust. Pill. str. 58) postanowiono, ażeby dominia nie rozszerzały swoich wyłącznych praw propinacyi na wyszynk wina i na sprzedaż drożdży i braby; bo te rzeczy nie były przedmiotem wspomnionych praw.

W owych czasach istniały już fabryczne słodzone trunki spirytusowe (rum, rosolis, likwor itd.), a gdyby ustawodawca miał był zamiar wyjąć je zpod prawa propinacyi, byłby to wyrzekł stanowczo, tak jak uczynił względem wina, drożdży i braby.

Lecz nie wyrzekł tego. Owszem znajdujemy wyraźne ślady, iż ustawodawstwo uznawało wspomnione trunki jako podlegające prawu propinacyi.

I tak np. w regulatywie dla miasta Drohobyczy z r. 1802 znajdujemy, że temu miastu przysłuża wyłączny wyrób i wyszynk wódki i innych *jej podobnych* trunków spirytusowych, jako to: rosolis, okowita, rum, arak itd. (Rozdział I. §. 1 i rozdział II. §§. 1 i 3 wspomnionej regulatywy w koll. ust. Pill. str. 47 i 48.)

Jeżeli gdzie okazywały się dążności do osłabienia prawa propinacyi, to te powściągnione zostały cesarskiem pismem gabinetowem z 28 listopada 1837, ogłoszonem w cyrkularzu gubernialnym z 20 stycznia 1839 (zbiór ustaw prowinc. str. 31), które to cesarskie pismo postanawia, aby we wszystkich prawa prowincyi dotyczących wypadkach, dopóki Najj. Pan sam w tej sprawie inaczej nie zawyrokuje, trzymano się *jedynie i najściślej* zwyczaju, zachowywanego dotąd w okręgu każdego dominium («nur an die bisher «im Bereiche des Dominiumsbezirkes Statt gehabte Gepflogenheit «auf das genaueste zu halten.»)

Dekret kancelaryi nadwornej z 31 maja 1839 (cyrk. gub. z 6 lipca 1839; zbiór ust. prow. str. 378) postanowił: że kupcy, upoważnieni do handlowania korzeniami lub towarami mieszanemi (gemischte Waarenhandlungen), w dozwolonej im sprzedaży słodzonych trunków spirytusowych, jako to: arak, rum, likwor, pończowa essencya itd., mają używać butelek *opieczętowanych*, zawierających w sobie *najmniej pół kwarty*, że więc tym kupcom wspomnionych trunków w mniejszych i nieopieczętowanych naczyniach sprzedawać nie wolno, a gdyby taki kupiec miał zamiar wspomnione trunki szynkować, to winien postarać się drogą *odpowiednią* o formalne *prawo* do szynkowania («im ordnungsmässigen Wege zu «erwirkenden Schank-*rechtes*»).

Ponieważ ten dekret kancelaryi nadwornej nie mógł w niczem uwłaczać wyżprzytoczonemu cesarskiemu pismu gabinetowemu z r. 1837, a w Galicyi, według odwiecznego zwyczaju, którego to pismo gabinetowe najściślej trzymać się każe, *wyłączny* wyszynk wszelkich trunków spirytusowych, zatem i rosolisów, likworów, rumu i t. d. służył uprawnionym do propinacyi, więc ani kupiec ani nikt inny nie może tych trunków w cudzym okręgu propinacyjnym szynkować, jeżeli nie nabędzie prawa do tego od osoby, która wyłączne prawo propinacyi posiada. Że ten dekret inaczej wykładany być nie może, wypływa już nawet z użytych w nim wyrażeń, które wskazują, że kupcowi, handlującemu korzeniami lub towarami mięszanemi, aby mógł szynkować, potrzebne jest pozyskanie formalnego *prawa* do szynkowania (zatem nie pojedyńczej urzędowej koncesyi), a prawa nikt inny dać nie może, jeno ten, który je sam posiada, lub ustawodawca.

Nawet drobna sprzedaż fabrycznych słodzonych trunków spirytusowych w butelkach opieczętowanych, gdy ona często *w wyszynk* się przeradza i nadweręża prawa propinacyi, nie może być dozwalana w cudzym okręgu propinacyjnym, bez przyzwolenia uprawnionej do propinacyi osoby, a wyjątki od tej reguły mogłyby być dopuszczone w *tych tylko* okręgach propinacyjnych, w których *udowodnionem będzie*, iż zwyczaj takiego dozwalania już przed wydaniem wyżej przytoczonego pisma gabinetowego z 28 listop. 1837 istniał: *powszechny* bowiem w Galicyi zwyczaj, którego ściśle za-

chowanie wspomnione pismo gabinetowe nakazuje, przemawia niewątpliwie za tem, iż nie tylko wyszynk, lecz także *drobna* sprzedaż wszelkich spirytusowych trunków była wyłącznem prawem osób do propinacyi uprawnionych; kto więc chce się opierać na zwyczaju wyjątkowym, powszechnej regule *przeciwnym*, udowodnić go powinien.

W tych zaś okręgach propinacyjnych, w których nie istniał zwyczaj udzielania koncesyi do *drobnej* sprzedaży fabrycznych słodzonych trunków spirytusowych osobom do propinacyi nieuprawnionym; sprzedaż tych trunków wspomnionym osobom tylko *en gros* (Grossverschleiss) dozwoloną, a więc dla tych osób ograniczoną byćby powinna tak, jak ograniczoną jest sprzedaż wódki, którą, podług najwyższego rozporządzenia z 23 grudnia 1845 (cyrk. gub z 14 listop. 1846 l. 60788. Zbiór ust. prow. str. 262) sprzedawać wolno tylko w naczyniach pod obręczami, mieszczących w sobie najmniej jedno niższe austr. wiadro. Gdyby jednak takie ograniczenie wydawało się uciążliwem dla handlu wspomnionemi trunkami który zwykle odbywa się w paczkach, mieszczących w sobie najmniej 25 butelek opieczętowanych półkwartowych, — to możnaby dopuścić, żeby sprzedaż tych trunków dopiero wtedy uważaną była jako *drobna* (Kleinverschleiss), gdy obejmuje mniej niż 25 butelek czyli trzy garnce.

Że wszelkie słodzone trunki spirytusowe, równie jak wódka, są w Galicyi, według ustaw, *przedmiotem prawa propinacyi*, znajdujemy tego dowody także w przepisach późniejszych, po wydaniu cesarskiego pisma gabinetowego z 28 listop. 1837 ogłoszonych, a mianowicie: w dekrecie nadwornej kancelaryi z 6 grudnia 1841 i w rozporządzeniu gubernialnem z 17 maja 1842, które to rozporządzenia, dla zapobieżenia *bezprawnemu* wyszynkowi i *w celu zachowania od szkody uprawnionych do propinacyi miast i dominiów*, zakazują *nawet fabrykantom* rosolisów i likworów szynkowania tych trunków. Brzmienie tych rozporządzeń nie zostawia w tej mierze najmniejszej wątpliwości. (Obacz rozp. gub. z 17 stycznia i 17 maja 1842. Zbiór ust. prow. str. 12 i 268.)

Od wieków istniejące, ustawami uznane prawo propinacyi do

znawało także w najnowszych czasach należącej mu sprawiedliwie ochrony ze strony wysokiego rządu.

Gdy dekret Ministerstwa handlu z 12 listopada 1855, dozwalający wolnego handlu 30stopniową okowitą, bez ograniczenia go na naczynia wielkości jednego wiadra, dla całego państwa wydany został, powstały przedstawienia, iż dozwolenie takiego handlu sprzeciwia się prawom propinacyi, w Galicyi istniejącym. W skutek tych przedstawień ogłoszone zostało rozporządzenie minister. z 29 kwietnia 1856, które postanowiło, że wspomniony wyżej dekret minister. handlu nie ma być wykonany w Galicyi. (Obwieszcz. Namiest. z 19 grudnia 1855 i Dekret Prezyd. Namiestn. z 4 maja 1856. Zbiór ustaw krajowych z r. 1856, str. 5 i 47.)

Zaś w ustępie VIII patentu z 20 grudnia 1859, ogłaszającego nową o zarobkowaniu ustawę, postanowiono wyraźnie, iż, względnie istniejących w niektórych prowincyach praw propinacyi, pozostają *dotychczasowe* przepisy obowiązującemi.

Gdy zaś te dotychczasowe wyżprzytoczone przepisy i odwieczny zwyczaj, na którym one się opierają, wyraźnie przemawiają za tem, że wszelkie trunki spirytusowe są przedmiotem prawa propinacyi, zatem wyjmowanie niektórych trunków spirytusowych zpod tego prawa nastąpić nie może dopóty, dopóki w drodze ustawodawczej inaczej nie będzie postanowiono.

Podpisany Komitet prosi przeto, aby wys. c. k. Namiestnictwo, *w wykonaniu* obowiązujących dotąd ustaw, przyjęło i niższym urzędom poleciło zachowanie prawidła:

że wszystkie trunki spirytusowe, czy to słodzone czy nie słodzone i jakimkolwiekbądź sposobem wyrabiane, zatem także rum, rosolis, likwor i pończowa essencya, są w Galicyi przedmiotem wyłącznego prawa propinacyi, — że przeto prawo do szynkowania lub do drobnej sprzedaży tych trunków w cudzym okręgu propinacyjnym, nie może być udzielane nikomu bez wyraźnego przyzwolenia tej osoby, której prawo propinacyi w tym okręgu przysługuje. *)

*) Gdyby władze miejscowe dozwalały komukolwiek wyszynku wspomnionych słodzonych lub niesłodzonych trunków, bez wiedzy lub wbrew woli

II.

Gdyby drobna sprzedaż fabrycznych słodzonych trunków spirytusowych (rumu, rosolisu, likworu i pończowej essencyi), *w pół kwartowych opieczętowanych butelkach*, dozwoloną być miała osobom do propinacyi nieuprawnionym w tych okręgach propinacyjnych, w których zwyczaj takiego dozwolania już przed r. 1857 istniał;— to na te wypadki potrzeba ustanowić pewne znamiona dla rozeznania wspomnionych trunków od innych trunków spirytusowych, których drobna sprzedaż pozostanie wyłącznie w ręku uprawnionej do propinacyi osoby.

Celem wynalezienia wspomnionych znamion ustanowił podpisany Komitet komisyę z rzeczoznawców, mianowicie: z Panów: Gustawa Wolffa profesora chemii, Felixa Strzeleckiego profesora fizyki, Rudolfa Günsberga asystenta chemii, Jana Chwaliboga posiadacza fabryki rektyfikacyi wódki, Tadeusza Hensla zawiadującego fabryką rosolisów i Witalisa Smochowskiego technika.

Po wysłuchaniu tej komisyi składa podpisany Komitet następujące zdanie swoje, odnośnie do pytań, zawartych w odezwie wys. c. k. Namiestnictwa z 30 października 1860, l. 44630:

Rum i arak nie należą do fabrycznych słodzonych trunków spirytusowych. Dawniej rumem lub arakiem nazywano tylko te spirytusy, które z cukrowej trzciny były wyrabiane i do takiego tylko rumu mogły się odnosić dawniejsze względem tego trunku wydane przepisy. Dziś i z innych materyałów wyrabiają rum, który, gdy dobrze fabrykowany, nie różni się od rumu z trzciny cukrowej. Minimum siły alkoholu w dobrym fabrycznym rumie jest 65° Trallesa. Wonią i smakiem różni się dobry fabryczny rum od tych pokątnie wyrabianych trunków, które nazwę rumu noszą na etykietach, a są tylko mocną rektyfikowaną, czasem nierektyfikowaną,

---

uprawnionych do propinacyi osób; radzimy tym ostatnim, ażeby, opierając się na powodach w tem pismie przytoczonych, udały się do władz wyższych: bo gdyby wkorzenił się zwyczaj przeciwny prawom propinacyi, trudniejby potem było wykorzenić go. *Przyp. refer.*

farbą zaprawioną wódką. Podpisany Komitet starać się jeszcze będzie zasięgnąć zdania rzeczoznawców względem innych znamion, które do rozróżnienia rumu od innych spirytusowych służyć mogą, a w razie, gdyby takie znamiona mogły być wynalezione, poda je do wiadomości wys. c. k. Namiestnictwa.

Pończowa esseneya wyrabia się z rumu, cukru i soku cytrynowego lub pomarańczowego.

W skład likworów i rosolisów, *fabrycznie* wyrabianych, wchodzą *oczyszczony* spirytus, *syrop* cukrowy i *eteryczne* olejki lub extrakty.

Podpisany Komitet zgadza się z udzielonem mu przez wys. c. k. Namiestnictwo zdaniem Izby Krakowskiej w tem, że likwory i pończowa esseneya zawierają w sobie 55 do 60 funtów cukru na jednem n. a. wiadrze, który to dodatek cukru czyni te trunki znacznie droższemi i ułatwia ich rozeznanie od innych trunków spirytusowych przez ich mocną słodycz i lepkość (Klebrigkeit).

Po odbytych próbach na rozmaitych gatunkach krajowych i zagranicznych rosolisów, i odwołując się do dzieła Ottona & Siemens (4te wydanie, str. 561), postawiła wyżej wspomniona z rzeczoznawców złożona komisya prawidło: że minimum siły alkoholu w rosolisach fabrycznie wyrabianych jest 45° Tralessa przy 12 stopniu ciepła, a minimum cukru 11¼ ℔ na jednem n. a. wiadrze, czyli 6 łutow cukru na jednej kwarcie rosolisu.

Taż komisya znalazła mylnem zdanie Izby handlowej Krakowskiej, jakoby siła alkoholu i ilość cukru w rosolisie mogła być rozpoznaną alkoholometrem i sacharometrem.

Jeden z członków komisyi p. Günsberg wynalazł instrument, który ma służyć do rozpoznania siły alkoholu w rosolisie. Opisanie tego instrumentu, jako też i nowego sposobu wykrycia ilości cukru w rosolisie podał pan Günsberg w pismie, które na jego żądanie wysokiemu c. k. Namiestnictwu przedkładamy. *)

---

*) Projekt ten umieszczony jest nizej na str. 16.

Komisya uznała wynalazek pana Günsberga dokładnym; o ile on jednak z łatwością t. j. bez pomocy ludzi fachowych może być zastosowanym, okaże praktyka.

Siła alkoholu i cukier nie stanowią jednakże wszystkich znamion fabrycznie wyrobionego rosolisu, a samo rozpoznanie siły alkoholu i ilości cukru w rosolisie — jeżeli minimum siły alkoholu, według zdania komisyi, na 45° Trallesa a minimum cukru na 6 łutów w jednej kwarcie będzie przyjęte — nie doprowadzi do zamierzonego celu t. j. do należytej ochrony prawa propinacyi: — bo wspomniona siła alkoholu nie odróżni rosolisu od prostej wódki szynkowej, która zwykle także ma 45° Trallesa, a dodatek sześciu łutów cukru na jednej kwarcie nie przyczyni się do takiego podwyższenia ceny trunku, aby znaczna liczba konsumentów wolała pozostać przy używaniu mniej smacznej niesłodzonej wódki.

Do znamion rosolisów należą także, jak wyżej wspomnieliśmy, *oczyszczony* spirytus i *eteryczne* olejki lub extrakty. Znamiona te w rosolisie tylko przez ludzi fachowych poznane być mogą, a więc w danym wypadku, do ich sądu odnieść się potrzeba, w czem zajdą trudności: bo fachowi ludzie najczęściej nie będą się znajdować na miejscu sporu i daleko ich szukać wypadnie.

Gdy przymioty *wewnętrzne* fabrycznych słodzonych trunków spirytusowych (rumu, rosolisu, likworu, pończowej essencyi), po części nie łatwo rozpoznać się dadzą, a ich rozpoznawanie, przy większych składach tych trunków, niemałym trudnościom by podlegało; — więc potrzeba żądać także oznak *zewnętrznych*, dla kontroli łatwych, a dowodzących fabrycznego wspomnionych trunków wyrobienia. Do takich oznak należą *etykiety*, jako też i *pieczątki na korkach*, któremi każda butelka opatrzoną być powinna w dowód pochodzenia trunku z fabryki krajowej.

Co do trunków zagranicznych, te są także zawsze pieczątkami i etykietami opatrzone i różnią się od krajowych szczególnie w tem, iż znacznie droższe mają ceny. Prócz tych oznak żądane być powinny, jako dowody zagranicznego trunków pochodzenia, bolety cłowe lub listy frachtowe i poświadczenia kupców, którzy takie trunki z zagranicy sprowadzają.

III.

Prócz przepisów ogólnych, które czuwanie nad wykonaniem ustaw i ochronę praw prywatnych władzom publicznym polecają, są jeszcze liczne przepisy specyalne, ku ochronie prawa propinacyi wydane.

I tak np. poleca rozporządzenie gubernialne z 17 maja 1842 l. 22617 (Zbiór ustaw prow. str. 268), okładać karami fabrykantów rosolisów i likworów za bezprawne, a prawu propinacyi szkodliwe szynkowanie trunków w ich fabrykach wyrobionych, a mianowicie: karą 50 złr. za pierwsze, karą 100 złr. za drugie, a utratą pozwolenia fabrykacyi rosolisu i likworu za trzecie przekroczenie.

W cesarskiej zaś rezolucyi z 28 stycznia 1832 (ogłoszenie gubern. z 29 marca 1832, l. 10732. Zbiór ustaw prowinc. str. 72) postanowiono, że jak z jednej strony każdemu wolno sprowadzać zkądkolwiek wszelkie trunki na własną potrzeb, tak z drugiej strony wszelki *nieprawny* wyszynk, jako czynność ustawom przeciwna, *karany* być powinien.

Lecz aby te i inne podobne przepisy, ku ochronie prawa propinacyi wydane, mogły dopiąć zamierzonego celu, potrzebną jest ściślejsza niż dotąd kontrola, celem odkrycia przekroczeń prawu propinacyi uwłaczających, i ostrzejsze wymierzenie kar za nie, — tem bardziej, gdy przekroczenia te z *trudnością* odkryć i dowieść się dają: bo służące każdemu prawo sprowadzania trunków propinacyjnych na własną potrzeb nastręcza łatwą i nęcącą sposobność do zyskownego *tajemnego* szynkowania lub do nieprawnej tajemnej drobnej sprzedaży trunków propinacyjnych.

Z tych to powodów prosi Komitet wysokiego c. k. Namiestnictwa o wydanie c. k. urzędom politycznym i władzom gminnym poleceń:

a) aby *najpilniej starały się* niedopuszczać i odkrywać nieprawne szynki lub nieprawną drobną sprzedaż trunków;

b) aby w razie powziętej wiadomości o podobnym nieprawnym czynie, śledztwo przez właściwy urząd *bez żadnej zwłoki* zostało przedsięwzięte;

c) aby w wypadku dowiedzionego nieprawnego wyszynku lub nieprawnej drobnej sprzedaży trunków propinacyjnych wymierzano *bezzwłocznie* kary od 50 do 100 złr. za pierwsze, od 100 do 400 złr. za powtórzone przekroczenia, a w wypadku niemożności płacenia kary pieniężnej, odpowiednie kary aresztu.

Z Komitetu Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego.

Lwów, dnia 17 czerwca 1861, l. 269.

Projekt

do zaprowadzenia nowego sposobu przy kontrolowaniu i oznaczaniu stopnia tęgości tudzież ilości cukru w rosolisach, ku ochronie prawa propinacyjnego.

(Przełożył z niemieckiego S. Krawczykiewicz, członek Towarzystwa)

Na wniesione ostatnie zapytanie, t. j. «jak zachowywać się «mają władze urzędowe przy kontrolowaniu i przestrzeganiu wy«znaczonej granicy między płynami spirytusowemi fabrycznie wyra«bianemi a wódką na wyszynk propinacyjny idącą?» które to zapytanie tutejsze Towarzystwo gospodarskie od wys. c. k. rządu odebrawszy, do odpowiedzi na nie osobną wyznaczyło komisyę,— jako członek tejże komisyi, przedsięwziąłem w tym przedmiocie obszerne próby, i udało mi się wynaleść sposób wcale prosty, w wykonaniu łatwy i dość dokładny, do zaprowadzenia i utrzymywania takiej kontroli. Podając tutaj tak zasadę, na której ta nowa metoda opiera się, jak też i sposób wykonania jej, upraszam, aby prześw. Towarzystwo gospodarskie raczyło opis ten przedłożyć wys. c. k. rządowi krajowemu do osądzenia i wypróbowania, i zalecić mu tę metodę do urzędowego przyjęcia.

* * *

Zasadę tej nowej metody stanowi ten fakt, iż do roztworu gumy w pewnym stopniu koncentracyi, dodając spirytusu mocnego, guma zaczyna wydzielać się jako osad biały, lecz wydzielanie to ma miejsce dopiero w pewnym stopniu tęgości tego roztworu. Tak np. roztwór 4 łutów gumy w 500 centymetrach sześciennych wody, dopiero za dodaniem mu $18'_5$ centymetrów sześciennych spirytusu trzymającego 89' 5^0 Trallesa zaczyna się mącić; im zaś roztwór gumy bardziej jest skoncentrowany, albo też im spirytus jest tęższy, tem też mniej potrzeba dodawać spirytusu, aby guma wydzielać się zaczynała. Bytność zaś cukru w roztworze żadnego na to zjawisko nie ma wpływu.

Ażeby znajomości tej prawdy użyć do wykrycia ilości alkoholu w słodzonych trunkach znajdującego się, potrzeba:

1. Roztworu gumy w pewnym stopniu koncentracyi,
2. Spirytusu mocnego o pewnej liczbie stopni.

I tak: do 10 centymetrów sześciennych tego roztworu gumy dodaje się 10 centymetrów sześciennych wody, i do tej mieszaniny puszcza się małemi ilościami spirytusu tak długo, aż płyn mącić się zacznie, i zapisuje ilość spirytusu, jaka na ten cel wyszła. Gdy zaś do 10 centymetrów sześciennych tego samego roztworu gumowego dodamy zamiast wody 10 centymetrów sześciennych jakiego rosolisu na próbę wziętego, ujrzymy, iż za wpuszczeniem mniejszej ilości takiego samego spirytusu płyn mącić się zacznie. Otoż z tej różnicy między ilością spirytusu, jaka sprawiła męty w obu razach, to jest wtedy, gdy się wzięło roztwór gumy z wodą i wtedy, gdy roztwór ten był z rosolisem, z tej mówię różnicy obrachować się daje łatwo ilość alkoholu w rosolisie będącego.

Atoli, chociaż oznaczenie w ten sposób łatwem jest w pracowni chemicznej, nie przyda się ono do użytku praktycznego; dla tego też nie będę tutaj w żadne szczegóły zapuszczać się i pozwalam sobie co do tego zwrócić uwagę na moją rozprawę o tej metodzie, którą przeszlę wysokiej akademii umiejętności w Wiedniu.

Dla użytku praktycznego można wszakże, idąc za tą zasadą, zrobić narzędzie, za pomocą którego oznaczenie ilości alkoholu w słodzonych spirytusach, nie wiele będzie trudniejsze, jak zwyczajnym alkoholometrem.

45
50
55
60
b
a

Narzędzie to, któreby nazwać można alkoholometrem precypitacyjnym, stanowi rurka szklanna od spodu zlutowana a z wierzchu otwarta, 6 do 8 cali wysoka a jakie $1/2$ cala średnicy mająca. Po znak *a* (według narysu) mieści w sobie ta rurka dokładnie 10 centymetrów sześciennych i takąż samą ilość od *a* do drugiego znaku *b*; od tego zaś punktu idzie w górę podziałka, która wskazuje ilość alkoholu w rosolisie na próbę wziętym. Do użytku w naszem tu zadaniu, w którem najmniejszość tęgości alkoholowej ma wynosić 45^0 Trallesa, wystarczy zupełnie,

gdy podziałka rurki wskazywać będzie tylko od 60 do 45° Trallesa i to od pięciu do pięciu stopni. Jako płyny normalne należeć mają do tego narzędzia:

1. Roztwór gumy, a to 4 łuty gumy arabskiej w 500 centymetrach sześciennych wody, w cieple 12° R.;

2. Spirytus o 90° Trallesa.

Narzędzia tego używałoby się w następujący sposób:

Naprzód napełnić rurkę roztworem gumy po znak *a*, na to wpuścić rosolisu na próbę przeznaczonego po znak *b* (przyczem wszakże wszelkie płyny doprowadzone być mają wprzódy do ciepła 12° R.); zmieszać to ostrożnie z sobą i puszczać na to po trosze a w końcu kroplami owego spirytusu 90stopniowego kapką szklanną (Tropfglas); potrząsa się przytem rurką, a jak tylko w płynie pokażą się męty, poprzestać z wpuszczaniem spirytusu, a znaczek, po który płyn na podziałce rurki sięga, wskaże stopień tęgości czyli mocy rosolisu.

Już to zawsze przy robieniu próby tem narzędziem zachować trzeba pewne ostrożności, które wszakże nie są bynajmniej trudne. To też dobrze byłoby, aby przy każdem narzędziu była instrukcya, jak się z niem obchodzić.

Będąc w stanie oznaczyć powyższą metodą ilość alkoholu w rosolisie, bardzo już łatwo da się za pomocą zwyczajnego alkoholometru wykazać ilość cukru w tymże rosolisie będącego. Na ochronę prawa propinacyjnego przyjęła tu komisya tę zasadę: że wiadro rosolisu zawierać ma najmniej 11 funtów cukru, czyli, co prawie na jedno wychodzi: że w kwarcie rosolisu ma być 6 łutów cukru. Że zaś płyn z 6 łutów cukru rozpuszczonych w kwarcie wody ma przy cieple 12° R. według mego oznaczenia ciężar gatunkowy 1'0350, można więc, mając to wiadome, dojść łatwo rachunkiem stopni, jakie na zwyczajnym alkoholometrze okazywać muszą rosolisy rozmaitych stopni co do alkoholu, a trzymające 11 funtów cukru w wiadrze.

Aby to objaśnić przykładem, dajmy, iż za pomocą roztworu gumowego okazało się, iż rosolis trzyma alkoholu 50° Trallesa. Że zaś ciężar gatunkowy spirytusu trzymającego 50° Trallesa wynosi 0'9335, a więc różni się od ciężaru gatunkowego wody o

0'065 (1'0000—0'9335), o tę więc liczbę musi być mniejszą waga rosolisu od wagi płynu, będącego roztworem 6 łutów cukru w kwarcie wody; — tak tedy według powyższego oznaczenia rosolis 50stopniowy ważyć powinien 1'0350—0'0665=0'9685, który to ciężar gatunkowy odpowiada 25'5° Trallesa; zatem w 50stopniowym rosolisie, gdy tenże zawiera 11 funtów cukru w wiadrze, powinien alkoholometr zwyczajny okazywać 25'5° a nie więcej; jeśliby zaś mniej okazywał, znak to, iż ma w sobie większą ilość cukru.

We Lwowie, dnia 12 lutego 1861.

Rudolf Günsberg,

asystent pracowni chemicznej c. k. akademii technicznej.

(Odcisk z 28 tomu Rozpraw Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego.)

N. 1.919 W. kr.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie wykupna propinacyi.

Wysoki Sejmie!

Wysoki Sejm uchwalił na 62. posiedzeniu w dniu 27. Marca 1866 wniosek następującej treści:

„Sejm poleca Wydziałowi krajowemu wyrobienie projektu do Ustawy o wykupno propinacyi, własność prywatną stanowiącej, i przedłożenie takowego projektu na przyszłej kadencyi sejmowej.“

Wydział krajowy poddawszy głębokiej rozwadze historyczny początek prawa propinacyi, jego prawną istotę i obecne ekonomiczne znaczenie, i na tych podstawach oparłszy wnioski poniżej skreślone, następujące w tym przedmiocie składa sprawozdanie:

Historyczny i prawny początek prawa propinacyi.

Wyrabianie napojów spirytusowych różnego rodzaju z surowych ziemiopłodów zdaje się być równie dawne jak rolnictwo, gdyż nie znamy prawie narodu rolniczego, któremuby przemysł tego rodzaju był obcym. Najtroskliwsze jednak dochodzenia *co do czasu*, w którym właściwa rozpoczęła się produkcya napojów spirytusowych w Polsce, nie zdołały wyśledzić jej początku, sięgającego tak dawno upłynionych wieków, iż wszelkie w tym kierunku zaginęły ślady. Rozporządzenie z r. 1165, o którem wspomina Czacki w dziele o litewskich i polskich prawach (Warszawa 1800 vol. I. pag. 276) zabraniające poddanym zakładania pokątnych szynków i palenia gorzałki, dowodzi, że już w XII. wieku wyrabiano wódkę w Polsce. Niemniej pewną jest rzeczą, że wyrób piwa już w XV. wieku upowszechnił się w krajach polskich, — świadczy bowiem statut Jana Olbrachta z roku 1496, że już przedtem wolno było poddanym brać piwo i inne trunki zkądkolwiekbądź.

Statut litewski z r. 1564 zastrzega monopol wyrobu i wyszynku wódki na rzecz obywateli ziemskich na Litwie, a gdy Litwa w owych czasach brała z Korony wzory do swych urządzeń, przeto ztąd wnosić można, że i w Koronie już podówczas istniał monopolistyczny wyrób wódki i piwa.

Gdy techniczny wyrób wódki i piwa rozszerzył się w polskich ziemiach, nikt inny *oprócz króla i szlachty* nie był w faktycznem położeniu wykonywania go; nawet *nikt inny nie miał prawa* do zakładania fabryk i wyrabiania w nich napojów spirytusowych, ponieważ postawienie budynków do wyrobu napojów spirytusowych potrzebnych, nie dość że znaczniejszego wymagało kapitału wkładowego, ale jeszcze tylko na własnym gruncie dokonanem być mogło. Gdy zaś cały obszar ziemi w dawnej Polsce wyłączną był własnością króla i szlachty, a wszyscy bądź miast bądź wsiów mieszkańcy byli tylko osadnikami na gruntach cudzych, przeto jedynie nieograniczeni właściciele gruntu król i szlachta, byli w wyłącznem faktycznem położeniu zakładania wyrobni spirytusowych na własnych gruntach i wyłączne do tego mieli prawo w obrębie swych posiadłości.

Właściciele dóbr ziemskich, to jest król i szlachta, zakładając na swych gruntach gorzelnie, browary i miodosytnie, i wyrabiając w nich gorzałkę, piwo i miód, robili tylko użytek z prawa własności ziemi, prawa mieszczącego w sobie uprawnienie do dowolnego rozrządzania nią i wyprowadzania z niej lub wyzyskiwania na niej wszelkich możliwych korzyści i użytków.

Wyłączne produkowanie napojów spirytusowych na własnym gruncie nie mogło być przez nikogo właścicielom dóbr ziemskich zaprzeczanem, tem mniej ograniczanem albo ścieśnia-

nem, gdyż za niemi przemawiała uznana przez wszystkie prawodawstwa zasada prawna: iż każdemu służy prawo przyrodzonej wolności czynienia tego wszystkiego, co nie narusza praw trzecich osób, i że co do rzeczy i praw, które do nikogo nie należą (do rzędu których należał niewątpliwie wyrób napojów, przez nikogo przedtem niewykonywany), ten staje się prawnym onychże nabywcą, kto je najpierw objął w swe posiadanie albo wykonywać począł (*res nullius cedit primo occupanti*). Tak więc właściciele ziemscy, używając wyłącznego prawa produkowania gorących napojów, korzystali tylko z prawa zupełnej, nieograniczonej własności ziemi, jakie im według ówczesnego urządzenia państwowego Rzeczypospolitej Polskiej w myśl ustaw i stosunków społecznych niewątpliwie przysługiwało, a wykonaniem którego nie nadwerężali żadnych praw trzecich osób.

Każde prawodawstwo przyznaje także niewątpliwie producentowi *prawo zbywania produktów własnego wyrobu*, bo prawo wyrobu nie miałoby żadnego znaczenia, gdyby nie było połączone z prawem sprzedawania wyprodukowanych przedmiotów, bądź w całości bądź w małych a nawet *najmniejszych częściach.*

Wyłączne prawo wyrobu dało więc początek wyłącznego prawa drobiazgowej (a la minuta) sprzedaży czyli wyszynku wszystkich trunków z własnych płodów na miejscu wyrabianych. I to prawo także było ściśle z prawem własności dóbr ziemskich połączone, jak bowiem nie wolno budować gorzelni na cudzym gruncie, tak też nie wolno zakładać szynków tylko na gruncie własnym, a właścicielami ziemi byli, raz jeszcze powtarzam, tylko król i szlachta.

Obydwa te prawa, to jest: wyłączne prawo wyrobu napojów spirytusowych, niemniej wyłączne prawo drobiazgowej sprzedaży czyli wyszynku tychże napojów, otrzymały *nazwę prawa propinacyjnego.*

Źródłem, z którego wypłynęło prawo propinacyi było więc *prawo własności ziemi*, które uprawniało właściciela do założenia na własnym gruncie wyrobni i szynków. Było ono w dawnej Polsce *prawem tak zwanem dominikalnem*, t. j. z własnością (dominium) dóbr ziemskich ściśle połączonem i właścicielom onychże wyłącznie przysługującem. Tem samem przybrało prawo propinacyi charakter *prawa rzeczonego*, które wraz z własnością dóbr przechodziło drogą tytułów prawnych na wszystkich następnych i teraźniejszych właścicieli.

Jeżeli prawo propinacyi było w Polsce *monopolem*, to tylko o tyle, o ile nim była własność ziemska, z którą jedną i nierozdzielną stanowiło całość. Tak rozumiało propinacyę prawodawstwo polskie, i w tej rozciągłości obwarowało ją gwarancyami swemi.

Właściciele dóbr ziemskich mając w nich zupełną i nieograniczoną własność, a więc i prawo propinacyi w całej rozciągłości, mogli tem prawem rozrządzać dowolnie, *zrzec się jego całkiem lub częściowo*, ograniczyć siebie samych w wykonywaniu onegoż *przypuszczeniem kogoś trzeciego do konkurencyi* i udzieleniem mu wspólnego prawa propinacyi w całej onegoż objętości lub tylko pojedynczych części i to za lub bez wynagrodzenia. I rzeczewiście często się wydarzało, iż pojedynczy właściciele w celu dźwignienia jakiejś miejscowości zniszczonej wojną, pożarem lub jakąś inną klęską, nadawali jej prawo wyrobu lub wyszynku dokumentami darowizny lub osobnemi przywilejami, aby przyspieszyć odbudowanie zniszczonych miast lub dopomódz im do większej zamożności. Tym jedynie sposobem powstały *prawa propinacyi pojedynczych miast, gmin, niektórych korporacyj, a niekiedy i pojedynczych* wyjątkowo uprawnionych *osób*; — powstały one więc nie z mocy pierwotnego tytułu prawnego, tak jak prawa propinacyi właścicieli ziemskich, lecz tylko drogą przelania na nich tego prawa przez pierwotnie do tego uprawnione osoby. Tytułem prawnym prawa propinacyi miast lub innych osób uprawnionych są więc *nadania albo przywileja królewskie lub szlachty* jako pierwotnych właścicieli propinacyi. Do dzisiejszego zaś dnia znajdują się w Galicyi miasta i miasteczka, które prawa propinacyi albo wcale nie posiadają, albo posiadają takowe tylko częściowo.

Wyłączność prawa propinacyi uznawały: *a*) Konstytucye polskie.

Prawo propinacyi jako prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku gorących trunków, właścicielom ziemskim z tytułu pierwotnego, a miastom lub innym pojedynczym osobom na mocy zlewku pierwiastkowego prawa przysługujące, i przez nich faktycznie i prawnie w ciągu wieków nieprzerwanie wykonywane, prawo to, kilkuwiekowym zwyczajem utwierdzone i uświęcone, *uznawały konstytucye*, nie mniej przywileje, często przez królów a czasem przez Sejm zatwierdzone, mocą których to prawo od właścicieli ziemskich na miasta przechodziło, nareszcie transakcye,

publicznie w Sądach grodzkich o sprzedaż dóbr szlacheckich zeznawane, i lustracye dóbr, w których zwykle między dochodami z dóbr propinacya na pierwszem miejscu przytaczaną bywała.

Z późniejszych konstytucyj dość będzie powołać tutaj:

a) konstytucyę z r. 1767 (vol. legum VII. pag. 93) jako jedną z najnowszych, która między innemi o propinacyi orzeka: „całość *dominii* et proprietatis stanu szlacheckiego nad dobrami ziemskiemi dziedzicznemi i ich poddanymi według praw statutowych nigdy odejmowaną ani umniejszaną być nie ma;“ dalej zaś stanowi, że: „propinacya po miejscach in emphiteusim danych circa *dominos* directos fundi zostawać powinna;“

b) konstytucyę z r. 1768 (vol. leg. VII. pag. 599 i 608) o przysługującem *właścicielowi* głównemu prawie propinacyi na gruntach wieczysto-dzierżawnych;

c) konstytucyę z r. 1768 (vol. leg. VII. pag. 808) o wyłączeniu od tego prawa sołtysów i wybrańców we wsiach starościńskich, królewskich i stołowych;

d) konstytucyę z r. 1775 (vol. leg. VIII. pag. 144) o przyznaniu prawa propinacyi miastom królewskim i duchownym, o poddaniu pod tym względem miast poddańczych ich *dominiom*, a nareszcie

e) konstytucye z lat 1496 (vol. leg. I. pag. 259), 1677 i 1678 (vol. leg. V. pag. 479 i 578), 1764 (vol. leg. VII. pag. 81) zatwierdzające przywileje w tej mierze miastom nadane, a w których wszystkich przychodzą na określenie propinacyi wyrazy: „libertatem mercendi, braxandi, destilandi et propinandi . . . . a następnie: cerevisias, crematum et liquores faciendi et eposillandi;“

f) przywilej dla miasta Lwowa, wydany przez Zygmunta króla polskiego w r. 1537 tak propinacyę określający: „facultatem propinandi vini, cremati, ita videlicet, quod per suos quoscunque administratores vel conductores illud vendere et propinare possint. Praeterea injungimus, ut sine censu illud vendere nulli hominum permittant;“

g) przywilej Jana III. z r. 1676 (vol. leg. V. pag. 373) dla miasta Lwowa, w którym stoi: „prowent gorzałczany na municyą miasta Lwowa zdawna uprzywilejowany mają vendentes et ementes wszyscy aequaliter płacić.“

b) Ustawy austryackie.

Prawo propinacyi, jakie za rządów Rzeczypospolitej Polskiej istniało, w tymże samym zakresie i rozciągłości *przez rząd c. k. austryacki zatwierdzone* zostało wielokrotnemi patentami i rozporządzeniami cesarskiemi, uwydatniającemi dążność prawodawstwa austryackiego, skierowaną ku utrzymaniu prawa propinacyi jako prawa przysługującego wyłącznie właścicielom dóbr i miastom lub innym uprawnionym osobom.

Z rozporządzeń tych przytaczamy tutaj:

a) patent z dnia 19. Sierpnia 1775 zaprowadzający podatek czopowy od wódki i piwa, który wyraźnie zastrzega: „aby nic nie ujmować właścicielom dóbr ziemskich z przynależnych im z tego źródła *przychodów dominikalnych*;

b) patent z dnia 16. Lipca 1786 (§. 58, 68 i 69) w związku z dekretem nadwornym z dnia 5. Maja 1800 l. 1325 orzekający, iż prawo wyrobu wódki nie jest zarobkiem komercyalnym, lecz wyłącznie *prawem dominikalnem*;

c) dekret kancelaryi nadwornej z dnia 27. Lutego 1788, patent z dnia 31. Stycznia 1804, okólnik gubernialny z dnia 15. Lutego 1805 i z dnia 6. Września 1805, dekret kancelaryi nadwornej z dnia 22. Listopada 1798 l. 6670 (L. gub. 35 992) i z dnia 5. Czerwca 1800 l. 1325 (L. gub. 18.744) wyraźnie przyznające: „że prawo propinacyi, będące *wyłącznie prawem dominikalnem*, służy w dobrach prywatnych i duchownych dominiom, w uprzywilejowanych miastach królewskich i duchownych ogółowi mieszczaństwa, zaś w miastach i miasteczkach szlacheckich mieszkańcom o tyle, o ile im takowe od właścicieli dobrowolnie, czy to za wynagrodzeniem, czy też bez takowego odstąpionem zostało;“

d) dekret kancelaryi nadwornej z dnia 13. Maja 1819 l. 13.749 (L. gub. 25.339) zatwierdzający rozporządzenie gubern. z dnia 14. Października 1814 l. 44.238 i ustanawiający warunki wydzierżawienia propinacyi miejskiej, którą jako do *zakładowego majątku* (Stammvermögen) *gminnego* należącą oznacza;

e) cesarskie pismo gabinetowe z dnia 8. Listopada 1837 podane do wiadomości władz galicyjskich dekretem kancelaryi nadwornej z dnia 28. Listopada 1838 i rozporządzeniem gu-

bernialnym z dnia 20. Stycznia 1839 stanowiące, iż we wszystkich orzeczeniach dotyczących sporów o prawo szynkowania dominiów należy się jak najściślej zastosować do utrzymującego się pod względem owego prawa w właściwym dominikalnym obrębie *zwyczaju*;

f) rozporządzenie cesarskie z dnia 4. Października 1855, postanawiające, iż orzeczenie co do wykupna i regulacyi *wyłącznego prawa wyrabiania i szynkowania* trunków i kontraktowego zobowiązania się szynkarzy do pobierania trunków od stron, do propinacyi w Galicyi uprawnionych, pozostawią się dalszej wyjść mającej ustawie.

c) Władze krajowe.

Te rozporządzenia i ustawy najwyższej Władzy prawodawczej *Władze* krajowe nietylko ze ścisłością wykonywały i przestrzegały, ale nawet ile razy c. k. Władze centralne względem prawa propinacyi w Galicyi żądały wyjaśnień, c. k. gubernium dawniej zawsze z wielką stanowczością *w obronie propinacyi* występowało jak tego dowodzą:

a) z powodu rozporządzenia cesarskiego z dnia 27. Lutego 1788, pozwalającego szynkarzom sprowadzać trunki z innego miejsca, gubernium zrobiło pod dniem 18. Września 1788 przedstawienie do c. k. kancelaryi nadwornej z prośbą o nowe sformułowanie tego rozporządzenia, które uprawnionym wykonywanie prawa propinacyi w Galicyi niemożebnem czyni, lub przynajmniej bardzo ogranicza, — motywując tę prośbę przytoczeniem tej okoliczności: „iż w Galicyi wyszynk trunków polega na ustnie zawieranych umowach, których „kardynalną podstawą jest odwieczna, na wyłączności prawa wyszynku oparta praktyka, „zabraniająca szynkarzom poboru trunków z innych miejsc.“

b) relacya z dnia 16. Grudnia 1823 r. L. 67.536 do c. k. kancelaryi nadwornej, w której gubernium uzasadnia niemożebność pogodzenia wyłącznego dominiom i miastom w Galicyi przysługującego prawa wyrabiania piwa, gorzałki i miodu z udzielaniem odnośnie do patentu z d. 8. Grudnia 1820 przywilejów, wkraczających w zakres prawa propinacyi — mianowicie przywilejów na wyłączność wyrabiania gorzałki lub piwa według nowo wynalezionego lub poprawionego dawniejszego sposobu wyrabiania tych trunków — które to przedstawienie należyty odniosło skutek, albowiem zapadłe w skutek tego postanowienia cesarskiego z dnia 4. Listopada 1825 orzekło: „iż wykonanie przywilejów, udzielonych na nowe wynalazki lub ulepszenia w zakresie wyrabiania trunków upajających może mieć miejsce z tem tylko ograniczeniem, ażeby przez to nie naruszono prawa wyłącznego propinowania owych trunków, — a późniejszemi w przedmiocie przywilejów wydanemi ustawami, mianowicie patentem z dnia 31. Marca 1832 i najnowszym z dnia 15. Sierpnia 1852 wyraźnie postanowiono, iż udzielanie przywilejów na wyrabianie napojów wcale miejsca mieć nie może.“

c) zapytane o naturę prawa propinacyi dekretem c. k. nadwornej kancelaryi z dnia 7. Grudnia 1833 l. 52.610 złożyło gubernium relacyę z dnia 23. Maja 1834 l. 17.492 w tej osnowie: „iż wyłączne prawo dominiów do wyrabiania tudzież szynkowania trunków krajowych polega na zwyczaju od wieków w mocy będącym, upowszechnionym i nienaruszonym;

d) wyjaśnienie do tejże relacyi z dnia 16. Października 1838 l. 62.619, udowadniające, „iż dominia w sposobie przelania przysługującego zwierzchności miejscowej prawa dominikalnego mogą według upodobania swojego użyczać konsensów na wyszynk innym stronom z zastrzeżeniem na korzyść swą pewnych warunków“ — dalej zaś, iż właściciele propinacyi znajdują się w posiadaniu niezaprzeczonego prawa ustanawiania szynkarzy według dowolnych warunków, i że się w tem prawie w moc przysługującego im wyłącznego uprawnienia sami utrzymują;“

e) w kwestyi radycyonowanych szynków złożyło gubernium pod dniem 14. Sierpnia 1829 l. 40.394 relacyę: iż w mowie będącą właścicielom nowych austeryj zajezdnych użyczoną koncesyę należałoby uchylić, gdyż wynikające ztąd uprawnienie dowolnego sprowadzania trunków na wyszynk zkądbądź uwłacza prawom prywatnym dominiów i miast, takowe ścieśnia i niewykonalnemi czyni i to tylko na korzyść pojedynczych indywiduów;“

f) w tym samym przedmiocie c. k. gubernium na podstawie otrzymanych do urzędów obwodowych wyjaśnień, tudzież zasiągniętej opinii prokuratoryi skarbu, wypowiedziało zdanie swoje w relacyach do c. k. kancelaryi nadwornej z d. 28. Lipca 1842 i 4. Sierpnia 1843 roku, iż regale propinacyjne dominiów stanowi w Galicyi nierozłączną część składową majątków ziemskich, a zatem od takowych ani całkowicie, ani częściowo oderwanem być nie może.

Równie ważną jest propinacya *dla właścicieli ziemskich.* W wielu miejscach propinacya, stanowi jedyny dochód całych familij. Dodać tu jeszcze trzeba, że dochód z prawa propinacyi jest niezależny od nieurodzaju lub innych klęsk, które rolnika tak często nawiedzają. Gotowizna płynąca z propinacyi jest dla niego wielką pomocą, bo dostarcza mu środków do opędzenia wydatków gospodarskich i zastępuje tyle rolnikowi potrzebny kapitał obrotowy.

Całe gospodarstwo rolne w Galicyi zostaje z propinacyą w najściślejszym związku. Znaczna ilość produkowanych u nas kartofli i zboża przerabianą zostaje na gorzałkę, której jeżeli nie zabierze zagraniczny handel, to ją miejscowy konsum spotrzebuje. Co producent traci niekiedy na produkcyi okowity, to zyskuje znowu na jej częściowej sprzedaży we własnych szynkach. Pozostałości z wyrobionych kartofli tuczą bydło, ztąd znaczna ilość nawozu, który zasila jałową nieraz ziemię i odnawia jej soki pożywne. Tak więc produkcya kartofli, wyrób okowity, wypas wołów, a w skutek tego znaczniejsza produkcya zboża na znawożonych gruntach, wszystkie te czynniki składają się na jaką taką dla właściciela rentę. Znaczna konsumcya gorzałki, będącej wymaganiami klimatu usprawiedliwionym, i od wieków ulubionym napojem całej większości ludności wiejskiej, tłumaczy dochód, jaki wyszynk tego artykułu przynosi. To też dochód z propinacyi, jaki właściciele ziemscy pobierają, przenosi 3 miliony. Szacując galicyjską rentę ziemską na 20 milionów, z której sumy w najlepszym razie większa połowa, to jest 12 milionów na właścicieli dominikalnych przypadnie, przekonamy się, iż dochód z propinacyi równa się czwartej części renty ziemskiej, na większych właścicieli dóbr przypadającej, a piątej części całej renty ziemskiej w Galicyi. Słusznie więc twierdzić można, że propinacya w Galicyi jest pełną wartości prerogatywą uprawnionych, ona bowiem żywi i utrzymuje mniejszych właścicieli, większym zaś dostarcza kapitału obrotowego.

Nakoniec propinacya nie tylko obchodzi właścicieli ziemskich ale także *kapitalistów* którym jest poręką wypożyczonych na dobra ziemskie kapitałów.

Równie więc właściciele ziemscy, jak rząd, jak miasta i jak kapitaliści mają swe interesa splecione ze sprawą propinacyi, a nawet znaczną część, a nieraz cały majątek w prawie propinacyi posiadają.

Kwestya więc: co się z propinacyą stanie, czy się ją utrzyma, czy zniesie, w jakiej formie, i w jakich na przyszłość ona rękach zostanie, i w jaki sposób poszkodowani wynagrodzeni będą, nie dotyczy pewnej tylko liczby uprzywilejowanych, ale obchodzi cały kraj, na którego pomyślność nieobrachowany wpływ wywrzeć może.

Wykazawszy historyczny początek prawa propinacyi, i jego tytuł prawny, najprzód w prawodawstwie polskiem a potem i austryackiem, określiwszy bliżej pojęcie propinacyi, zastanowiwszy się nad jej przedmiotem, ograniczeniami i sposobem wykonania, udowodniwszy nareszcie jej ekonomiczne znaczenie, wypadałoby teraz zastanowić się nad pytaniem:

jakie względy i powody wymagają wykupna prawa propinacyi, i co upoważnia do wywłaszczenia obecnie uprawnionych?

Stanowczość jednakże danego Wydziałowi krajowemu polecenia: „wyrobienia i przedłożenia Wysokiemu Sejmowi projektu do ustawy o wykupno propinacyi", uchyla to pytanie.

Uchwałą tą uznał Wysoki Sejm, że tu zachodzi wypadek przewidziany w §. 365 Ks. Ust. cyw., że dobro ogółu wymaga, by właściciele propinacyi tę swoją własność za odpowiedniem wynagrodzeniem odstąpili, bo inna podstawa do odebrania prywatnej własności byłaby niemożebną.

W tem uznaniu Wysokiego Sejmu musiał znaleźć Wydział krajowy równie wskazane prawidło do odpowiedzi na dalsze pytanie:

Przeniesienie własności propinacyi.

Komu właściciele propinacyi własność swoją odstąpić mają? czyli *co ma się stać z odstąpioną propinacyą?*

Względy na dobro ogółu muszą i tu rozstrzygać.

Dla tego rozróżnić potrzeba prawo wyrobu od prawa wyszynku.

2

1. Prawa wyrobu.

Propinacyjne prawo wyrobu napojów spirytusowych, jakkolwiek jest tylko *monopolem miejscowym*, nie zaś *monopolem krajowym*, a ztąd co do ceny wyrabianego produktu nie wywiera szkodliwych skutków dla ogółu, bo ten w naturalnej między uprawnionymi konkurencyi znajduje zabezpieczenie, to przecież wyłączność tego prawa pod innym względem jest *szkodliwą gospodarstwu narodowemu, bo tamuje przemysł*, szczególnie tę jego gałęź, która się zajmuje przerabianiem czyli udoskonalaniem surowych płodów naszego gospodarstwa. Fabryki likierów, cukrownie, fabryki drożdży i t. d. nie mogą przybrać u nas większych rozmiarów, w skutek niemożności wprowadzenia ich w użyteczną kombinacyę z gorzelniami. Przedsiębiorstwa pomniejsze jak wyrabianie śliwowicy, wódki tak zwanej Kirschwasser, jałowcówki i t. p. połączone z drobiazgowym zachodem właścicielowi propinacyi nie wypłacą się, a inne osoby trudnić się niemi nie mogą, bo wyłączność prawa wyrobu im tego nie pozwala.

Wyłączność prawa wyrobu szkodzi także i *gospodarstwu rolnemu*. Dzisiaj już powstają z połączenia gruntów rustykalnych folwarki, a przy zniesieniu zakazu podziału gruntów, na co się zanosi, folwarki takie mogą obejmować znaczne przestrzenie. Właścicieli tych folwarków krępuje wyłączność prawa wyrobu w wolności przerabiania własnych ziemiopłodów na trunki gorące, i przeszkadza rozwojowi gospodarstwa.

W ogóle tamuje wyłączność prawa wyrobu *wolność produkcyi*, będącą według uznanej tegoczesnej zasady niezbędnym warunkiem pomyślności kraju i jego bogactwa.

Z tych tedy powodów śmiało powiedzieć można, iż dobro ogółu wymaga, by wyłączne prawo wyrobu gorących trunków odjęte na podstawie §. 365 Ks. Ust. cywil. dotychczas uprawnionym, stało się własnością każdego pojedyńczego, czyli przedmiotem wolnego przemysłu, a to tak dobrze po wsiach jak również i w miastach posiadających prawo propinacyi, z uwzględnieniem jednakże co do tych ostatnich odrębnych miejskich stosunków, o czem poniżej przy kwestyi wynagrodzenia obszerniej będzie mowa.

2. Prawa wyszynku.

Podczas gdy prawo wyrobu ze względów na dobro ogółu powinno być przystępnem dla każdego, a tem samem stać się przedmiotem wolnego zarobkowania, inaczej rzecz się ma *z wyłącznem prawem wyszynku*, tak po wsiach jak i w miastach.

Są zatrudnienia, które z natury swej muszą podlegać nadzorowi i bacznej kontroli władz administracyjnych. Do rzędu tych należy niezaprzeczenie i wyszynk gorących napojów, zwłaszcza w miastach, gdzie dowolność zakładania szynków przy nagromadzonej w jednem miejscu wielkiej ilości ludzi złych i przewrotnych byłaby dla bezpieczeństwa publicznego nader szkodliwą.

Względy wolnego współzawodnictwa ustępować tutaj muszą innym względom nie równie od nich ważniejszym.

Gdyby nawet prawo propinacyi wcale nie istniało, to i tak szynkowanie *nie mogłoby się stać przedmiotem wolnego zarobkowania* i nie możnaby pozwolić wszystkim posiadaczom gruntowym zakładać na swych gruntach szynki bez żadnego ograniczenia. Względy zdrowia, osobistego bezpieczeństwa i moralności publicznej, przemawiają za koniecznością ograniczenia wolności na polu, gdzie ona tak łatwo przedzierżgnąć się może w swawolę. Nie pozostawałoby więc, jak uczynić zakładanie szynków zawisłem od udzielenia osobnego doń upoważnienia, czyli bądź to płatnej bądź bezpłatnej *koncesyi*. Gdy zaś ilość szynków z powyższych względów do potrzeby miejscowej zastosowaną a tem samem ograniczaną być musi, więc wykluczonemby zostało współzawodnictwo, i stworzony *w miejsce propinacyi nowy monopol*. Zaprowadzenie konsensowanych szynków byłoby tylko przeniesieniem części prawa propinacyi *na inne osoby*, nie zmieniając wcale nic w jego istocie. Chociażby na te konsensa znaczna została nałożona opłata, to w żadnym razie nie mogłaby ona pochłonąć wszystkich zysków, jakie wyszynk napojów przynosi. Korzyści z prawa wyszynku, które teraz pobierają prawni właściciele, dostałyby się w ręce koncesyonowanych szynkarzy, a konsumenci małoby na tej zmianie, albo wcale nic nie zyskali.

Jakże trudno znaleźć w razie koncesyonowania szynków *sprawiedliwą i słuszną podstawę*, według której na wielką ilość konkurentów temu, a nie innemu, konsens, t. j. dożywotnię prawo szynkowania, ma być nadanym. Rozdawnictwo konsensów otworzyłoby wolne pole do nadużyć i dowolnego postępowania władz administracyjnych, któreby tak zyskowne i dożywotne, bo aż

do śmierci koncesyonowanego trwać mające przywileja, komu chciały udzielały, najczęściej niemi własnych ulubieńców darząc. Po większej części uzyskaliby koncesyę ci sami szynkarze, którzy obecnie na karczmach siedzą, mają bowiem i środki i zręczność po temu, a nadewszystko wprawę w rzemiośle. Stan rzeczy nie zmieniłby się więc nawet pod względem osób, i ta tylko zachodziłaby różnica, że zyski z prawa wyszynku dostałyby się w całym kraju na wyłączną własność koncesyonowanych, czyli wyjątkowo przez władzę administracyjną uprzywilejowanych szynkarzy. Jakaby zaś ztąd korzyść dla kraju wynikła, żeby milionowy dochód przeszedł w inne ręce, które dziś do niego nie mają żadnego prawa, a mianowicie w ręce tych, którzy potrafią uzyskać dla siebie względy u władz administracyjnych, koncesye udzielających, trudno osądzić. Przeciwnie z ustąpieniem interwencyi dotychczasowych właścicieli propinacyi upadłaby ostatnia kontrola, a nasza ludność przy nieszczęsnej skłonności do używania trunków nad miarę, oddanąby została na łup chciwości szynkarzy, bez nadziei obrony i zasłony z jakiejbądź strony.

Pod względem ekonomicznym przyznać trzeba, iż koncesyonowanie szynków, chociażby nowy stworzyło monopol, przyczynićby się jednak mogło do obniżenia ceny trunków jako artykułu konsumcyi miejscowej. Ale i ztąd żadna dla kraju nie urosłaby korzyść — przeciwnie taniość, która w innych razach jest dobrodziejstwem, tutaj mogłaby łatwo stać się zarodem nowych klęsk i nieszczęść, zubożenia ludności i upadku rolnictwa; bo stanienie okowity powiększyłoby i tak już zbyteczny nieraz konsum tego artykułu, i zubożyłoby jeszcze więcej lud, czyniąc go niezdolnym do pracy. W obec tych smutnych następstw zwiększenie popytu za gorącemi trunkami w skutek zwiększenia konsumcyi i możliwy wzrost produkcyi tego artykułu, słabą byłyby kompenzatą.

W dzisiejszych więc okolicznościach nic nie przemawia za zniesieniem wyłączności prawa wyszynku, a wszystko za jej utrzymaniem. Dobro ogółu nie tylko nie wymaga, aby prawo wyszynku po wywłaszczeniu dotychczas wyłącznie uprawnionych stało się własnością każdego obywatela kraju, bądź to jako przemysł wolny, bądź jako koncesyonowany, ale raczej temu się stanowczo sprzeciwia, — a powszechny w kraju głos w zaprowadzeniu wolności w tej gałęzi zarobkowania zgubne dla kraju upatrując następstwa, przeciw niej jednomyślnie się oświadcza. Ztąd wypływa, że wyłączne prawo szynkowania w obec naszych dzisiejszych stosunków nie może być zniesione, lecz tylko na własność innych osób przeniesione.

Co do pytania jednakże, na czyją własność ma przejść prawo wyszynku, różne są w kraju zdania.

Jedni sądzą, że dobro ogółu wymaga, by prawo to przeszło na *własność gmin*, i to albo na *wyłączną* własność gmin samych, albo na *wspólną własność gmin z dotychczasowymi właścicielami*; inni żądają przeniesienia własności tego prawa *na kraj*; a jeszcze inni chcą zostawić orzeczenie co do przyszłej własności tego prawa późniejszemu czasowi, a na dziś ograniczyć się tylko na przekazaniu dochodu z prawa wyszynku funduszowi umorzenia, który będzie miał zadanie wynagrodzić dzisiejszych właścicieli za utratę tego prawa, co nazywają przeniesieniem prawa wyszynku na tymczasową własność kraju.

Na tymczasową własność kraju.

Zdanie ostatnie spotyka słusznie zarzut, iż nie ma powodu odkładania orzeczenia, czyją własnością prawo wyszynku ma się stać po uskutecznionem wynagrodzeniu dzisiejszych właścicieli. Jeżeli orzeczenie to jest dzisiaj trudne, to trudność ta z czasem bynajmniej się nie zmniejszy. Przeciwnie pobudzone namiętności w ubieganiu się o rzecz cenną, nie mającą właściciela, przysporzyłyby nowych trudności.

Ważniejszym jednak zarzutem jest, że w pojęciu prawnem żadna rzecz nie może być przedmiotem li tylko czasowej własności, i że bez wieczystego właściciela w społeczeństwie pozostać nie może. Rzecz taka staje się własnością pierwszego, który ją posiąść zechce. Własność jest z pojęcia swego wieczystą. Może ona być ograniczoną na czyjąś korzyść, ale takie ograniczenie, iżby po pewnym przeciągu czasu stawała się rzeczą nie mającą żadnego właściciela, jest niemożebne.

Bez wyraźnego dla reprezentacyi krajowej zastrzeżenia, iż po uskutecznionem wynagrodzeniu dzisiejszych właścicieli wolno jej będzie stanowić o przyszłej własności prawa wyszynku, nie byłaby ona do tego upoważnioną. Zastrzeżenie zaś takie, nadawałoby wprawdzie tej czasowej własności kraju pozór własności wieczystej, ale tylko pozór, bo cechą własności jest,

że dopóki właściciel nią inaczej nie rozporządzi, ona jego własnością być nie przestaje; a tutaj gdyby w przyszłości zapatrywania się rządu i reprezentacyi krajowej co do pytania: komu własność prawa wyszynku przyznać, nie zgadzały się, pozostałoby to prawo bez właściciela. Gdyby zaś miano jeszcze ustawą zastrzedz, że dopóki w drodze ustawodawczej inaczej się nie postanowi, prawo wyszynku będzie własnością kraju, przeniesionoby rzeczewiście już dzisiaj własność tego prawa na kraj. Byłby to tylko spór o słowa, nie zaś o rzecz.

Nieorzekanie dzisiaj o własności prawa wyszynku, mogłoby mieć bardzo łatwo ten skutek, iż do takiego orzeczenia więcejby nie przyszło, i że prawo wyszynku musiałoby się stać przemysłem wolnym albo też koncesyonowanym, czego właśnie kraj w obec dzisiejszych stosunków sobie nie życzy, a nawet się obawia.

Na własność gmin.
a) wyłączną.

Za przeniesieniem prawa wyszynku na *wyłączną własność gmin* przemawiają następujące okoliczności:

Dochód z propinacyi jak ważnym jest dla gmin miejskich, wyżej już widzieliśmy, a że dla gmin wiejskich te same co dla miast przynosić mógłby korzyści, nie podlega żadnej wątpliwości. W prawie wyszynku pozyskałyby gminy znakomite źródło dochodów bez niczyjego uszczerbku, a z wielką dla siebie korzyścią. Nie można bowiem sobie taić, że *samorząd gminy*, będący pierwszą podwaliną życia autonomicznego, znaczne na gminy nałoży ciężary. Wiele wydatków, ponoszonych teraz przez skarb państwa, przejdzie później na budżet gminy: co więcej nowe powstaną potrzeby, które za sobą pociągną nowe wydatki. W dzisiejszym stanie rzeczy, gdy nakładanie podatków przy powszechnem ubóstwie i przeciężaniu podatkowem na niesłychane napotyka trudności, trudno sobie zdać sprawę, jakim sposobem gmina tak znacznym ciężarom podołać będzie w stanie. Dodatki gminne przy ograniczeniu wydatków przez pewien przeciąg czasu wystarczyć muszą, ale na rozwój życia autonomicznego rachować nie można, dopóki gminy pewniejszych i większych dochodów posiadać nie będą. Prawo wyszynku przeszedłszy na własność gmin, przynosić im będzie dochody, jakichby w żadnych innych rękach nie przynosiło gdyż one tylko potrafią ciągnąć z niego wszystkie korzyści. Najprzód już sama władza gminna, posiada *w swych rękach środki bronienia* przysługującego gminie prawa wyszynku, i powstrzymywania lub przestrzegania wszystkich nadużyć, jakich nikt inny posiadać nie może. Po tem trudno przypuścić, aby się ktoś na prawo wyszynku gmin porywał, gdy widoczną będzie rzeczą, że ono tylko dla dobra powszechnego gmin utrzymanem zostało. Każdy dochód z prawa wyszynku *zastąpi dodatki gminne*, które poprzednio członkowie gminy z własnych ponosić musieli środków.

Prawo wyszynku zastąpi więc po prostu podatek, albo raczej stanie się najlżejszym i najdogodniejszym rodzajem podatku. W takich okolicznościach wyłączne prawo wyszynku bronione przez miejscową władzę a przestrzegane przez członków gminy, dla których prawdziwem się stanie dobrodziejstwem, przyniesie dochód nie tylko wyrównywający dotychczasowemu, lecz nawet znacznie od niego wyższy.

Nakoniec nie może być obojętną rzeczą, że gminy, chociaż z trudnością, prędzej jednak aniżeli kraj, *do spłacenia teraźniejszych właścicieli propinacyi choć w części przyczynić się mogą.* Przenosząc bowiem prawo wyszynku na własność gmin, możnaby dochód funduszu wynagrodzenia powiększyć dodatkiem na gminy nałożonym, bez którego spłata kapitału indemnizacyjnego nie dałaby się tak łatwo i prędko przeprowadzić. Płacąc taki choćby najmniejszy dodatek, nabędą gminy prawo wyszynku nie tytułem darowizny, lecz *drogą wykupna,* co już samo przez się w obec skrzywionych pojęć o własności nader wielką ma doniosłość. Chociażby zaś ten dodatek gminny nie wyrównywał korzyściom nabytym, to nadwyżka nie byłaby czystą darowizną, bo kraj wkładając przez nową ustawę gminną znaczne na gminę ciężary, jest tylko sprawiedliwym, jeżeli rozmyśla równocześnie środki do ponoszenia tych ciężarów.

Nakoniec pomyślność całego kraju wzrasta z pomyślnością jego pojedyńczych cząstek składowych, i wcale się bez niej pomyśleć nie da. Po familii pierwszem ogniwem społecznem jest gmina, a jej wpływ na pierwsze zawiązki życia towarzyskiego nieobrachowaną ma doniosłość. Dla materyalnej i moralnej kultury ludu wiejskiego przy najlepszych nawet chęciach bez odpowiednich środków materyalnych nigdy wiele nie zrobimy. Oddając gminie wyłączne prawo wyszynku, wynagradzamy ją więc tylko za powierzony jej przeniesiony zakres działania (uebertragener Wirkungskreis), i robimy najlepszy użytek z monopolu, który nikomu nie szkodząc, z korzyścią nawet dla kraju utrzymany być może.

Przeciw oddaniu gminom prawa wyszynku mówi najpierw ta okoliczność, że gminy, gdyby miały pozostać na tym stopniu oświaty, na jakim się dziś znajdują, prawdopodobnie nie potrafiłyby z prawa wyszynku należycie korzystać, i dochodów z niego na właściwe i *dla ogółu pożyteczne* używać cele.

Zachodzi dalsza trudność w tem, iż przenosząc prawo wyłącznego wyszynku na gminy dziś już istniejące, wykluczonoby tem samem owe gminy, które, zanim wynagrodzenie wywłaszczonych przeprowadzonem zostanie, w skutku spodziewanej wolności dzielenia posiadłości dominikalnych prawdopodobnie powstaną na obszarach dworskich, stworzonoby więc już dziś *gminy uprzywilejowane*, obok których w najbliższej przyszłości powstaną nowe, tegoż przywileju już nie mające.

Jeszcze większa zostaje do zwalczenia trudność w określeniu *stosunku gmin* obdarzonych prawem wyszynku, *do właścicieli obszarów dworskich*, pozbawionych tego prawa, które dotąd wyłącznie wykonywali. Przenosząc na gminę wyłączne prawo wyszynku, musianoby przelać na nią to prawo w całości i dotychczasowej rozciągłości, a zatem i prawo wykonywania wyszynku w całym obszarze dworskim, albo też ograniczyć to prawo li do obszaru posiadłości włościańskich.

Ograniczenie prawa wyszynku *do obszaru posiadłości włościańskich*, prócz wielu innych względów i dla tego nie dałoby się usprawiedliwić, ponieważ wszystkie niemal karczmy stoją dziś na gruntach dworskich, które do założenia szynków uważano za najodpowiedniejsze. Często cały dochód z prawa wyszynku zależy od miejsca, na którem znajduje się karczma, tak, iż w razie najmniejszej zmiany miejsca dochód z wyszynku zupełnie znika. A gdy właściciela obszaru dworskiego prawnie zmuszać nie można, by swoją karczmę lub grunt na karczmę przydatny gminie odstąpił, zatem jak z jednej strony przelanie na nią wyłącznego prawa wyszynku z tem atoli ograniczeniem, iż prawo to li na gruntach włościańskich wykonywanem być może, żadnego w takim razie nie miałoby znaczenia i celu praktycznego, tak też z drugiej strony wynagrodzenie za przeniesienie na gminę tego niewykonalnego prawa nie dałoby się usprawiedliwić.

Przenosząc zaś na gminę prawo wyłącznego wyszynku w całej dotychczasowej rozciągłości, a zatem i prawo szynkowania *w obrębie posiadłości dworskiej*, stworzylibyśmy nowy wręcz przeciwny dotychczasowemu stosunek właścicieli obszarów dworskich do posiadaczy gruntów włościańskich, i jeżeli można na drodze analogii prawo wyszynku porównać z prawem służebnictwa, grunt dominikalny dziś panujący stałby się służebnym w obec gminy, do wyszynku w obrębie posiadłości dworskiej i włościańskiej wyłącznieuprawnionej; zaprowadzilibyśmy więc stosunek prawny, do którego uchylenia właśnie dążymy, przemawiając za zniesieniem dotychczasowej wyłączności prawa wyszynku, — stosunek, którybу w przyszłości stał się źródłem rozlicznych niesnasek i kolizyj, — zwłaszcza, jeżeliby właściciel obszaru dworskiego napojami gorącemi we własnej gorzelni lub browarze wyrobionemi, chciał częstować gości lub robotników swoich.

Nareszcie przelanie wyłącznego prawa wyszynku na gminy *utrudniałoby ich połączenie z obszarami dworskiemi.* Właściciel obszaru dworskiego, otrzymawszy zupełne za prawo wyszynku wynagrodzenie, nie mógłby sobie rościć prawa do korzyści, jakie prawo wyszynku gminie przynosi. Gminy zaś już dla tego samego nieprzypuściłyby go do wspólności gminnej, aby się z nim nie dzielić dochodem z wyłącznie przysługującego im prawa wyszynku. W ten sposób połączeniu gromad z obszarami dworskiemi stanęłaby w drodze jedna zapora więcej, — i to bardzo silna, bo dotycząca interesu materyalnego.

b) wspólna z dotychczasowymi właścicielami.

W obec trudności, które przeniesienie prawa wyszynku na wyłączną własność gmin nastręcza, zdawałoby się, że *system spółki*, to jest przypuszczenie gminy do wspólnej własności prawa wyszynku z dotychczas uprawnionymi, a zatem przelanie tego prawa na wspólną własność dworu i gromady czyli przyszłej gminy, która dwór z gromadą w jednę połączy całość, więcej przedstawia korzyści.

Trudność zachodzi tylko w oznaczeniu stosunku, w którym ma stać ta część prawa wyszynku, której dochód przejdzie na gminę, do owej części, której dochód pozostanie na rzecz właściciela. Wynalezienie tego stosunku na podstawie obszaru gruntów, ludności i t. p. na takie napotyka trudności, iż nie pozostaje inny środek uniknięcia ich, jak rozdział na połowę, który tem sprawiedliwszym się zdaje, ile że dzieląc własność tego prawa na dwie równe czę-

ści, żadnemu z wspólników nie dałoby się prawnej przewagi nad drugim. W ten sposób dochód z prawa wyszynku dostałby się w jednej połowie w ręce dotychczas uprawnionego, a w drugiej połowie, za którą wywłaszczony stosowne otrzymałby wynagrodzenie, wpłynąłby do kasy gminnej.

W razie różności zdań przyszłych współwłaścicieli co do administracyi prawa wyszynku, rozstrzygałby wszelkie w tym względzie zajść mogące nieporozumienia komitet, składający się z dotychczas uprawnionego jako właściciela jednej, — przełożonego gminy jako właściciela drugiej połowy tego prawa — i delegata najbliższej rady powiatowej.

W ten sposób wyłączne prawo wyszynku nie tylko przestałoby być kością niezgody, lecz przeciwnie stałoby się łącznikiem pomiędzy dworem a gromadą. Wspólny interes pod względem prawa wyszynku dałby początek innym wspólnościom, a w niedługiej przyszłości mogłoby nastąpić zupełne zlanie się obszarów dworskich z gromadami.

Zważywszy jednak, że żadna ustawa nie jest w stanie zapobiedz owym naturalnym następstwom, jakie zazwyczaj każda wspólność majątkowa rodzi, że więc przelanie prawa wyszynku na wspólną własność gmin i dotychczas uprawnionych, zamiast doprowadzić do połączenia gromad z obszarami dworskiemi, sprowadziłoby raczej zupełne rozdwojenie, tem draźliwsze, bo wynikające z interesu materyalnego, — zważywszy dalej, że w razie przeniesienia prawa wyszynku na prywatną własność gmin, one nabyłyby prawa rozrządzania dochodem propinacyjnym jako prywatną własnością podług własnej woli, i użycia onychże na cele dowolne, a nie koniecznie dla ogółu pożyteczne, — zważywszy nareszcie, że nadaniem gminom własności prawa wyszynku bez żadnego ograniczenia, łatwo mógłby być zwichnięty cel, dla którego dopięcia prawo wyszynku dotychczas uprawnionym odjęte, a na gminy przeniesione zostało, — powstała myśl *utworzenia z dochodów propinacyjnych funduszu publicznego, przeznaczonego na pewne ogólne cele,* już mocą ustawy ściśle określone, jako to: na założenie, utrzymanie, rozszerzanie i lepsze uposażenie szkół ludowych w każdej gminie, na dotacyę nauczyciela, na założenie i utrzymywanie dróg gminnych i t. p., i poruczenia *gminom administracyi tego funduszu* z tem jednakże ograniczeniem, iż dopóki dotychczas uprawnieni nie odbiorą całego wynagrodzenia, każda gmina obowiązaną będzie, przypadającą na wywłaszczonego właściciela rentę 4% i część kapitału do umorzenia przeznaczoną, z dochodów propinacyjnych co roku spłacać do kasy utworzyć się mającego funduszu indemnizacyi propinacyjnej, i tylko zwyżkę obracać na cele wyżej nadmienione.

Przenosząc administracyę dochodu z prawa wyszynku na gminy, i nadając im zarazem prawo użycia tego dochodu na cele wyżnadmienione, — nie ulega wątpliwości, że każda gmina, mając własny interes w utrzymaniu tego prawa, będzie przestrzegała i broniła dochodu propinacyjnego przeciw wszelkim możebnym nadwerężeniom, — a gdy zarząd gminie poruczony z bardzo małemi kosztami jest połączony, więc i fundusz z dochodu propinacyjnego przeznaczony na spłacenie uprawnionym wynagrodzenia, wydatkami na administracyę nie uszczuplony, a nadto należycie broniony, żadnego nie doznałby uszczerbku. Aby jednak uprawnionym tem większą dać gwarancyę, że dochód z prawa wyszynku w rękach gmin nie zmarnieje, — z drugiej zaś strony gminę do rzetelnej i sumiennej administracyi zniewolić, można ją za nienależyte prowadzenie tej administracyi uczynić odpowiedzialną i tę odpowiedzialność mocą ustawy wypowiedzieć orzeczeniem: „że gdyby coroczny dochód z prawa wyszynku nie pokrywał renty i części kapitału wynagrodzenia do umorzenia przeznaczonej, gmina brakującą kwotę własnym funduszem pokryć obowiązaną będzie.“

Na własność kraju.

Wszystkie powyżej wyszczególnione względy muszą jednakże ustąpić temu jednemu, że wywłaszczając dzisiejszych właścicieli z prawa wyszynku dla dobra ogółu, a nie oddając prawa tego na użytek wszystkich, potrzeba je koniecznie przenieść na tego, który ogół przedstawia i jedynie przedstawiać go może, a tym jest *kraj*. Wszelkie dowolne tłómaczenie dobra ogółu nie tylko nie przyniosłoby ogółowi żadnej korzyści, ale naraziłoby go na zgubę, bo podkopałoby własność, która jest podstawą społecznego bytu.

Gdybyż jeszcze cała ludność krajowa ujętą była w gminy, możeby się dało powiedzieć że gminy w najniższym szczeblu przedstawiają ogół. Ale ponieważ ustawa o gminach dała obszarom dworskim odrębne od gminy stanowisko, nie przedstawiają gminy ogółu. Korzyść gminy

nie jest bezpośrednią korzyścią ogółu, lecz tylko pośrednią, jak korzyść każdej innej osoby w kraju.

Zachodzi jeszcze ten ważny wzgląd, iż pojąć się nie da, jakby ustawa mogła przenosić jakąś własność na gminy. Ustawa może dać *prawo nabycia* cudzej własności w drodze wywłaszczenia, ale własności samej nadać nie może. Wszak nawet wiedzieć nie można, czyliby gminy przystały na nabycie własności prawa wyszynku. Sejm krajowy nie reprezentuje gmin jako takie, i w rzeczach natury prywatnej nie może się za nie oświadczać. Nabycie cudzej własności musi pociągać za sobą obowiązek zapłacenia jej wartości. Otóż choćby najniżej prawo wyszynku szacowano, mogłoby zapłacenie i tej niskiej nawet ceny być dla niejednej biednej gminy bardzo uciążliwe. Miałoby więc przeniesienie własności prawa wyszynku na gminy bezsprzecznie cechę *zmuszenia* gmin do nabycia tej własności, co wszelkim pojęciom prawnym rażąco się sprzeciwia.

Dla ratowania pozorów usiłują niektórzy dać przeniesieniu własności prawa wyszynku na gminy taki obrót, iż zdaniem ich prawo to po wywłaszczeniu dzisiejszych właścicieli staje się własnością ogółu, że jednakże wykonanie tego prawa ustawa ze względów moralności i bezpieczeństwa w ten sposób ogranicza, że nie pojedyńcze osoby lecz tylko całe gminy w ich zastępstwie prawo to wykonywać mogą.

Odrębne jednakże stanowisko obszarów dworskich nie dopuszcza i tego tłómaczenia, bo ich imieniem gminy żadnego prawa wykonywać nie mogą.

Ze stanowiska pojęć prawnych potrzeba zatem koniecznie oświadczyć się za przeniesieniem własności prawa wyszynku na kraj.

Ale i względy korzyści przemawiają za przeniesieniem tej własności raczej na kraj, jak na gminy.

Przeniesienie własności prawa wyszynku na gminy, uwieczniłoby, że tak rzec można, monopol. Jeżeli dzisiejsze stosunki i okoliczności nie pozwalają, by szynkowanie było u nas przemysłem czy to wolnym, czy koncesyonowanym, to nikt przecież twierdzić nie poważy się, że stan ten w przyszłości się nie zmieni. Gdyby zatem w przyszłości dobro ogółu wymagało zniesienia wyłączności prawa wyszynku, musianoby znów wywłaszczać i wynagradzać gminy, kiedy przeciwnie kraj w rozrządzeniu tą własnością nie byłby niczem krępowany.

Zatrzymując własność prawa wyszynku dla kraju, bynajmniej nie pozbawia się tem gmin możności korzystania z płynących z tego prawa dochodów; przeciwnie ponieważ obowiązkiem jest kraju przychodzić gminom w pomoc, kraj w dopełnieniu tego obowiązku niezawodnie gminy do uczestnictwa w tych dochodach przypuści. Będzie on mógł jednakże użyć jednocześnie jakąś część tych dochodów na cele ogólniejsze, a nadto przestrzegać, by wszystkie gminy, i w ogóle wszyscy stosownie do rzeczewistych potrzeb z tych dochodów korzystali, kiedy przenosząc własność prawa wyszynku na gminy, miara korzyści pojedyńczych gmin zależałaby zupełnie od przypadku, wszyscy po za związkiem gminy stojący z trudnością w tych korzyściach jakikolwiek udział mieć by mogli, a użycie choćby najmniejszej części tych korzyści, na cele ogólniejsze nie byłoby możebnem.

W końcu pominąć nie można, że z przeniesieniem własności prawa wyszynku na gminy, łączą zwolennicy tego zdania zwykle także zniesienie wolności pobierania gorących trunków na własny użytek, upatrując w tem zniesieniu rękojmię podniesienia się dochodu z prawa wyszynku, a tem samem rękojmię dla dzisiejszych właścicieli odebrania należącego im wynagrodzenia.

Zniesienie jednakże w drodze ustawodawczej tej obecnie istniejącej wolności, byłoby większem jeszcze ograniczeniem osobistej wolności, jak wyłączne prawo propinacyi, i z duchem dzisiejszego ustawodawstwa w żaden sposób pogodzićby się nie dało. Pojedyńcza gmina może sobie nałożyć dobrowolnie takie ograniczenie, i to tylko w pewnych granicach, ale ustawa nakładać go w drodze prawodawczej nie może.

Zniesienia wolności pobierania trunków na własny użytek, nie możnaby ograniczyć li tylko do członków gmin, potrzebaby ją rozciągnąć na całą miejscowość, zatem także i na obszar dworski, bo inaczej nie dałoby się w praktyce utrzymać, byłoby bez istotnego znaczenia i prowadziłoby tylko do nieskończonych skarg i sporów. Tak zaś uciążliwe i kosztowne ograniczenie obszarów dworskich dla pomnożenia dochodów gminy nie da się niczem uspra-

wiedliwić. Jużciż za prawo wolności pobierania trunków na własny użytek, obszary dworskie wynagrodzone nie będą i nawet być nie mogą, bo prawo to posiadają zarówno z całą ludnością. Możnaby zapewne przypuścić obszary dworskie do pewnego uczestnictwa w korzyściach z dochodu wyszynku, wynagradzając je tym sposobem za utratę wolności pobierania trunków na własny użytek. Ale i miara takiego uczestnictwa nie łatwa do wynalezienia, i nie wszyscy zwolennicy przeniesienia własności prawa wyszynku na gminy z tem się zgadzają.

Kontrola obszaru dworskiego, posiadającego własny browar lub gorzelnię, by on z własnych wyrobów nic na swój użytek nie obrócił, byłaby albo niemożebną, albo dla przedsiębiorstwa tak uciążliwą, iżby przemysł ten zabić musiała.

Ale nie tylko przemysł, równie i handel musiałby na zniesieniu wolności pobierania trunków na własny użytek niezmiernie ucierpieć, bo przewóz spirytusowych wyrobów potrzebaby poddać także ścisłej kontroli.

Czyliby zniesienie wolności pobierania trunków na własny użytek rzeczewiście podniosło dochód z prawa wyszynku, także wątpić można. Dochód brutto byłby zapewne większy, ale koszta kontroli i straży pochłaniałyby tak znaczną jego część, iż czysty dochód mógłby się stać nawet niższy od dzisiejszego.

Dla tych wszystkich powodów przychylił się Wydział krajowy do przeniesienia własności prawa wyszynku po odjęciu jej dzisiejszym właścicielom *na kraj.*

Pozostawienie miast przy własności prawa wyszynku.

Nie wszystkim jednakże dzisiejszym właścicielom własność prawa wyszynku zdaniem Wydziału krajowego odbieraćby należało.

Dla miast, posiadających prawo szynkowania w miejskim obrębie, wypadałoby zrobić wyjątek.

Prawo to miast ma zupełnie inną cechę, jak prawo reszty właścicieli.

Dochód z prawa, przysługującego miastom, obraca się właśnie na korzyść tych, których w prawie wolnego zarobkowania ogranicza, kiedy przeciwnie u innych właścicieli idzie na korzyść tego, który ogranicza drugich.

Co do miast, można twierdzić, że w nich prawo wyszynku przysługa każdemu pojedyńczemu członkowi gminy miejskiej, i że tylko z policyjnych względów wykonanie tego prawa poruczono gminie dla korzyści wszystkich członków gminy.

W miastach dochód z prawa wyszynku ma naturę podatku konsumcyjnego, opłacanego przez mieszkańców na pokrycie potrzeb gminnych.

Wreszcie dochód z prawa wyszynku miast, obraca się w najznaczniejszej części na cele, z których każdy bez różnicy czy jest członkiem gminy lub nie, korzysta, jak brukowanie i oświetlanie ulic, utrzymywanie czystości i t. d.

Względy zatem, które za odjęciem prawa wyszynku innym właścicielom przemawiają, nie dadzą się zastosować do prawa wyszynku, przysługującego miastom.

Expropryacya prawa propinacyi za słusznem wynagrodzeniem.

Gdy względy dobra publicznego przemawiają za zniesieniem wyłączności prawa wyrobu po wsiach i miastach, a za przeniesieniem na kraj własności wyłącznego prawa wyszynku, o ile takowe przysługuje właścicielom dóbr tabularnych, tudzież pojedyńczym lub zbiorowym osobom, w szczególności gminom wiejskim — nareszcie za utrzymaniem prawa wyszynku, gminom miejskim wyłącznie przysługującego, przeto, aby przeprowadzić odpowiednie zmiany, trzeba *expropryować prawo propinacyi,* to jest tak prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku, zostające w posiadaniu właścicieli dominikalnych i niektórych osób bądź pojedyńczych, bądź zbiorowych, jako też wyłączne prawo wyrobu, przysługujące niektórym miastom i miasteczkom.

Expropryacya mogłaby tylko nastąpić na podstawie §. 365. U. c., a zatem *za słusznem wynagrodzeniem* wywłaszczonych właścicieli tego prawa.

Wynagrodzenia tego domagają się nie tylko przepisy prawa, ale także względy słuszności. Nie trzeba spuszczać z uwagi, że właściciele dóbr ziemskich zostawali od niepamiętnych wieków w nienaruszonem posiadaniu prawa propinacyi, że prawo to niezliczonemi ustawami za integralną część własności ziemskiej, z którą jednę stanowiło całość, uznanie, niezliczonemi wyrokami tak niższych, jakoteż najwyższych instancyj zawsze właścicielom dóbr przysądzane bywało, że użytkowanie tego prawa ulegało opłacie podatkowej, że nakoniec prawo

propinacyi stanowiło znakomitą część realnej nawet tychże dóbr hipoteki. W dobrej też wierze i pod zasłoną prawa zawierano umowy kupna i sprzedaży dóbr wraz z należącą do nich propinacyą i zaciągano na nie pożyczki. — Nie trzeba dalej spuszczać z uwagi, że nie samym tylko właścicielom dóbr przysłuża prawo propinacyi, nabyły go bowiem także miasta i miasteczka, publiczne instytuta, domy ubogich, szpitale, i to częstokroć za pożyczone z publicznych funduszów kapitały, posiada je nawet sam skarb krajowy. — Zniesienie prawa propinacyi bez lub za niedostatecznem wynagrodzeniem, zachwiałoby więc kredyt krajowy, pozbawiło właścicieli dóbr jedynego jeszcze i ostatniego źródła dochodów, i pociągnęło za sobą nieochybny upadek gospodarstwa rolnego, którego koszta w znacznej części z propinacyi opędzane bywają, zadałoby również ciężki cios pomyślności miast, na której krajowi zależeć powinno, i wiele z nich przyprawiłoby nawet o nieochybny upadek, jednem słowem, zniesienie bez lub za niedostatecznem wynagrodzeniem prawa propinacyi, byłoby zgubnem dla pomyślności całego kraju.

Co ma być przedmiotem wynagrodzenia?

Przyznawszy w zasadzie potrzebę zupełnego wynagrodzenia wywłaszczonych właścicieli prawa propinacyjnego, pozostaje do orzeczenia; *co ma być przedmiotem wynagrodzenia*, t. j. którą z prerogatyw mieszczących się w prawie propinacyi należy wynagrodzić, i na jakiej podstawie oznaczyć przypadające na każdego wynagrodzenie?

Prawo propinacyi ze stanowiska prawnego, obejmuje w sobie dwie ściśle z sobą złączone prerogatywy, t. j. prawo wyrobu i wyszynku. Miastom odejmując prawo wyłącznego wyrobu, innym zaś uprawnionym tak wyłączne prawo wyrobu, jak i wyszynku, należy kwestyę wynagrodzenia z każdego z tych stanowisk z osobna rozpoznać i tak:

Prawo wyrobu: 1) o ile przysługuje gminom miejskim.

1) *Co do wynagrodzenia wyłącznego prawa wyrobu miastom przysługującego*:

Wykazaliśmy wyżej, w jaki sposób miasta wykonywują prawo propinacyi.

Oprócz dochodu z wypuszczania prawa wyszynku, nakładają miasta pewne opłaty za wyrabiane w obrębie miasta gorące napoje, a nadto gdy wolność sprowadzania trunków na własną potrzebę zkąd się komu podoba, dla miast zawieszoną została, ciągną one znaczne korzyści z opłat od trunków po za ich okręgiem wyrobionych, a następnie do nich sprowadzanych.

Dochód z tych opłat, zwany ekwiwalentem propinacyjnym (Erzeugungsentgeld), stanowi największą część całego dochodu z miejskiej propinacyi. I tak n. p. w mieście Lwowie przeciętny trzechletni (1864, 1865 i 1866) dochód z opłat od napojów propinacyjnych w mieście wyrobionych lub do miasta wprowadzonych, wynosił 170.764 zlr. — podczas gdy cały dochód z propinacyi w temże trzechletniem przecięciu nie przechodził sumy 208.400 zlr. — Gdy c. k. Ministeryum chcąc prowizorycznie uregulować sposób wykonywania prawa propinacyi miastu Lwowu przysługującego, dekretem z dnia 6. Marca 1866 r. orzekło, że prawo wyszynku we Lwowie ma być uważane jako przedmiot koncesyonowanego zarobku, z tem atoli ograniczeniem, iż szynkarze za koncesyę winni opłacać miastu co roku kwotę 120 zlr. na peryod trzechletni, t. j. od 1. Lipca 1866 do tegoż 1869 ustanowioną, miasto Lwów, które dawniej na mocy kontraktów z szynkarzami zawartych, znaczniejsze od nich pobierało należytości propinacyjne, uszczuplone tym sposobem w swych dochodach, uciekło się do podwyższenia ekwiwalentu propinacyjnego, w skutek czego dochód od wyrobu lub sprowadzania trunków preliminowany jest w budżecie na rok 1867. w sumie 238.634 zlr., reszta zaś dochodów propinacyjnych tylko w sumie 19.000 zlr.

Znosząc prawo wyłącznego wyrobu miastom przysługującego, w celu zadosyćuczynienia zasadzie wolności przemysłowej w tej gałęzi zarobkowania, winniśmy zarówno zwrócić całą uwagę na to, iż miastom, od których pomyślności zależy rozwój przemysłu i handlu, należy wynagrodzić użytek dochodu z wyłącznego prawa wyrobu, i to wynagrodzenie na trwałych podstawach zabezpieczyć na wieczne czasy.

Możliwem to jest w dwojaki sposób:

a) za pomocą spłaty *kapitału* wynagrodzenia odpowiedniego dotychczasowym dochodom miast, płynącym z wyłącznego prawa wyrobu, lub też

b) zapewnieniem miastom wiecznej *renty*.

Pierwszego z tych dwóch środków użyć nie możemy, a to z następujących powodów:

Przedewszystkiem byłoby *niepodobnem wymierzenie kapitału* wynagrodzenia za odjęte miastom prawo wyłącznego wyrobu, ponieważ w obec sposobu, w jaki miasta wykonywują

prawo wyrobu i wyszynku, i niejasności odnośnych ustaw nie można z apodyktyczną pewnością twierdzić, co właściwie jest dochodem z wyłącznego prawa wyrobu, i czy tak zwany ekwiwalent propinacyjny stanowi wyłączny dochód z wyrobu, czyli także i z wyszynku?

Dopuściwszy nawet możebność wymierzenia kapitału wynagrodzenia, musielibyśmy *dochód z pewnej epoki* przyjąć za stałą podstawę do wymiaru tego kapitału — a tem samem zadalibyśmy miastom cios śmiertelny, ponieważ dochód z propinacyi w miastach wzmaga się coraz bardziej z wzrostem ludności, a w miarę wzrostu ludności powiększają się w stosunku do niej i wydatki gminne, podczas gdy procent od kapitału indemnizacyjnego, na podstawie dochodu z pewnej epoki wymierzonego, pozostałby niezmienny i znacznie w tyle po za dochodem z propinacyi w przyszłości podnieść się mogącym.

Nakoniec musielibyśmy utworzyć fundusz *na spłatę kapitału* wynagrodzenia *około 20 milionów* na miasta przypadającego, i wymagać *od kraju porękі* za spłatę tak znacznego kapitału, podczas gdy miasta, jako osoby moralne, które wiecznie żyją, jeżeli tylko mają zapewniony sobie trwały i pewny dochód, nie pragną i nie potrzebują wcale posiadać kapitałów.

Ztąd wynika, że zapewnienie miastom wiecznej renty, podnoszącej się z wzrostem ludności i w tym stosunku wzmagających się potrzeb miejskich jest najwłaściwszym, najsprawiedliwszym i tak dla miast mających prawo żądania wynagrodzenia za odjęte im prawo wyłącznego wyrobu, jak i dla kraju, biorącego na siebie porękę za wypłatę tego wynagrodzenia, ze wszech miar najkorzystniejszym rodzajem wynagrodzenia.

Tę wieczną rentę zapewnić można miastom utrzymaniem ich mocą ustawy w prawie pobierania na wieczne czasy pewnej opłaty, czyli osobnego podatku gminnego:

a) od trunków w obrębie miasta *produkowanych i konsumowanych,* niemniej

b) od trunków do miasta *wprowadzanych.*

Zbyteczną byłoby rzeczą dowodzić, że miasta znacznych potrzebują dochodów, i coraz większych potrzebować będą, im więcej wzrasta ludność, bo tem większe powstają potrzeby. Wprawdzie już ustawa gminna zastrzegła gminom prawo nakładania dodatków do podatków rządowych aż do pewnej wysokości. Zważywszy jednak, że nałożenie dodatków gminnych do podatków rządowych, byłoby niemożebnem co do trunków poza obrębem miasta wyrobionych i do miasta wprowadzonych, ponieważ Rząd, ściągnąwszy swój podatek przy wyrobie, żadnego dalszego nie pobiera podatku przy wprowadzeniu do miast już przy wyrobie opodatkowanych trunków, nakazuje więc sama przezorność zastrzedz miastom prawo do opodatkowania wyrabianych i sprowadzanych trunków, aby prawo pobierania podatku tego rodzaju, który jedynie potrafi zastąpić odjęte miastom prawo wyłącznego wyrobu, nigdy w przyszłości nie mogło być ani zakwestyonowanem, ani rozporządzeniami władz administracyjnych ścieśnionem.

Za podatkiem tym przemawiają następujące względy:

a) *nie szkodzi on wcale produkcyi,* bo nakłada się na trunki, o ile one są przeznaczone do konsumcyi miejscowej — a w razie eksportu zwraca się podatek gminny producentowi, za potrąceniem jedynie wydatków z poborem połączonych, nakłada się więc na wyrób jako artykuł konsumcyi, a nie na artykuł handlu;

b) wpływając na podrożenie trunków w mieście, *ogranicza on tem samem konsumcyę* gorących napojów, których zbyteczne użycie jest i szkodliwe i niebezpieczne;

c) podatek ten *wzrasta w miarę wzrostu ludności* i powiększających się w stosunku do niej wydatków gminnych;

d) ponieważ podatek tego rodzaju potrafi zupełnie zastąpić dotychczasowy dochód miejski z propinacyi, przeto *odpada* tem samem *potrzeba wynagrodzenia miast kapitałem* za odebrane im prawo wyrobu i zmniejszy kapitał indemnizacyjny o 20 milionów, nareszcie

e) podatek tego rodzaju jest daleko sprawiedliwszym i lżejszym, jak jakikolwiek podatek, którymby zastąpionym być musiał, obciąża bowiem tylko tych członków gminy miejskiej, którzy trunki gorące w większej lub mniejszej ilości *konsumują,* posiada więc wszytkie przymioty podatku niestałego, gdy przeciwnie dodatek gminny do podatków stałych dotknąłby właścicieli realności i wszystkich zarobkujących i tak już znacznemi przeciążonych podatkami bez różnicy, czy napojów gorących używają lub nie, a nie dotknąłby

owych członków gminy, którzy żadnych nie opłacają podatków, a jednak używają trunków gorących.

Prawo pobierania tego dochodu należy mocą ustawy zapewnić miastom nietylko co do wódki, piwa i miodu, ale w *całej rozciągłości*, w jakiej one ten dochód, tak zwany ekwiwalent propinacyjny prawnie i faktycznie dotychczas pobierały, trzeba więc i nadal utrzymać miasta w prawie pobierania tej opłaty także od rumu, araku, esencyi ponczowej, rosolisu, likieru i wszystkich słodzonych trunków spirytusowych, a nawet od wszelkich chemicznych wyrobów spirytusowych, jako to: tynktury, pokostu, politury, spirytusów pachnących i wszelkich innych płynów spirytusowych, w których spirytus stanowi część główną, t. j. w granicach ustaw i rozporządzeń dotąd obowiązujących.

Prawo wyrobu i wyszynku. 2) o ile przysługuje innym osobom.

2) Co do wynagrodzenia wyłącznego prawa wyrobu i wyszynku, o ile ono przysługuje właścicielom dóbr ziemskich i innym osobom bądź fizycznym, bądź zbiorowym, a zatem i gminom wiejskim.

Prawo propinacyi przynosi dochód, który jednak nie jest stały, bo zawisł od wielu okoliczności wpływających na jego zniżenie lub podniesienie.

Jeżeli niestałym jest dochód z wyłącznego prawa wyszynku, to niestalszym jeszcze jest dochód z wyłącznego prawa wyrobu. Dawniej gorzelnie znaczne przynosiły korzyści, w ostatnich latach różne okoliczności przyczyniły się do upadku gorzelnictwa, a teraz sprawiedliwszy system opodaktowania i wyswobodzenie browarów z pod ciągłej kontroli władz finansowych lepszą znowu rokuje przyszłość.

Jakkolwiek nie monopolistyczne, zwyczajne jednak przynosi zyski prawo wyrobu, tak jak każde inne przedsiębiorstwo, czegośmy już w wstępnej części niniejszego sprawozdania dowiedli. Te zyski, stanowiące dochód z wyłącznego prawa wyrobu powinny być wynagrodzone. Trudnem atoli, a częstokroć nawet niemożebnem się okaże obrachowanie czystego dochodu z wyłącznego prawa wyrobu, zwłaszcza w tych wypadkach, gdzie uprawniony nigdy albo od wielu lat prawa tego wcale nie wykonywał, a zatem w celu opodatkowania żadnego nie fasyonował dochodu.

Pozbawiając uprawnionych wyłączności prawa wyrobu, a dopuszczając wolnego współubiegania się innych, trzeba nadto uwzględnić nie tylko rzeczewistą stratę, którą się im obecnie wyrządza, lecz także i możliwe w przyszłości zyski, których się ich pozbawia. Gdy jednak w obrachowaniu strat możliwych zachodzą trudności nie do usunięcia, gdy cyfra zależąca od tysiącznych konjunktur nieda się żadną miarą oznaczyć, nie mogąc przeto wyrachować osobno wynagrodzenia za zniesienie wyłącznego *prawa wyrobu*, trzeba je *wynagrodzić razem z prawem wyszynku*.

Przemawia za tem jeszcze i ta okoliczność, iż prawo propinacyi, chociaż ze stanowiska prawnego obejmuje w sobie dwie prerogatywy: prawo wyrobu i wyszynku, faktycznie jednak stanowi jedną i niepodzielną całość, uprawniając właścicieli propinacyi nietylko do wyrobu, ale i do sprzedawania w małych i najmniejszych częściach na własnym gruncie wyprodukowanych napojów. Ponieważ zaś każdy produkuje w celu sprzedawania artykułów własnego wyrobu, przeto i tutaj jedną z znaczniejszych korzyści, wypływających z wyłącznego prawa wyrobu, jest sprzedaż we własnej gorzelni wyrobionych trunków w mniejszych cząstkach, która to sprzedaż jako drobiazgowa wyższe przynosi zyski, niż sprzedaż hurtowna. Znosząc wyłączność prawa wyrobu, zmniejsza się i ten zysk już w skutek konkurencyi. Gdy atoli obrachowanie i oszacowanie tych korzyści równie jest niemożebnem, przeto, aby być sprawiedliwymi, musimy *dochód z prawa wyszynku wyżej nieco wynagrodzić*, jakbyśmy go wynagrodzili, gdyby prawo wyrobu pozostawało w rękach uprawnionych.

Podstawa do wymiarkowania dochodu propinacyjnego.

Zachodzi teraz pytanie, *co przyjąć za podstawę do wymiarkowania dochodu z prawa wyszynku?*

Zbytecznem byłoby dowodzenie, że za podstawę obrachowania dochodu z prawa wyszynku nie może służyć ani ludność gminy, ani czynsz za wydzierżawienie tego prawa, przez publiczną licytacyę uzyskać się mogący. Najwłaściwszą w tej mierze podstawą jest ten dochód, któren na podstawie fasyj przez właścicieli propinacyi składanych, służył c. k. urzędom do

wymiaru podatku dochodowego, trzeba bowiem przypuścić, iż każdy składał fasye zgadzające się z rzeczywistym stanem rzeczy.

Ponieważ tylko *czysty* dochód z prawa wyszynku może służyć za podstawę wyrachowania kapitału wynagrodzenia, przeto jeżeliby w sumie fasyonowanej zawierał się zarówno dochód z prawa wyszynku jak i z innych przedsiębiorstw, musiałyby komisye miejscowe złożone z trzech osób, z których jedną wybraliby uprawnieni, drugą oznaczyłby Wydział krajowy, a trzecią zamianowałby rząd, orzec stanowczo i nieodwołalnie, co właściwie stanowi czysty dochód z prawa wyszynku. Zważywszy dalej, że dochód jednego roku nie stanowi dostatecznej gwarancyi, zawisłym będąc od różnych przypadkowych okoliczności, zatem do obrachowania wynagrodzenia przyjęliśmy dochód przeciętny *z okresu lat trzech.*

Fasyonowany lub przez rzeczoną komisyę wyprowadzony czysty dochód z prawa wyszynku, uważany będzie za rzeczewisty i ma stanowić podstawę do wymierzenia wynagrodzenia.

Dla oznaczenia kapitału wynagrodzenia, pomnoży się dochód ten przez 20. Niższego mnożnika przyjąć nie można, bo nie odpowiadałby obowiązującej w kraju stopie procentowej, a wymierzony na innej podstawie kapitał wynagrodzenia, byłby tem bardziej niesprawiedliwy, iż kapitał ten wynagrodzić ma także wyłączność prawa wyrobu, przy czem i tego pominąć nie można, że uprawnieni nie otrzymają tego kapitału zaraz, ale dopiero po upływie wielu lat, a nim to nastąpi, pobierać będą tylko 4% roczną rentę.

Fundusz wynagrodzenia prawa propinacyi.

Oznaczywszy przedmiot i podstawę wynagrodzenia, trzeba następnie pomyśleć *o środkach, któremiby dojść można do funduszu* wystarczającego na spłacenie procentów i kapitału za wywłaszczone prawo propinacyi.

A nie chodzi tu o rzecz małą, bo propinacya, z wyłączeniem nawet miast, reprezentuje kapitał około 60 milionów.

Najwłaściwsze i najpierwsze źródło do spłacenia uprawnionym propinacyi, stanowić będzie *dochód z samego prawa wyszynku.*

Dochód ten jeżeli nie będzie podkopywany niechęcią władz, i jeżeli będzie broniony przeciw nadużyciom, powinien przy wzmagającej się ludności i dobrobycie wystarczać na wypłacenie teraźniejszym właścicielom propinacyi tak odsetek od przyznanego im kapitału wynagrodzenia, jak i samego kapitału.

Spłata kapitału wynagrodzenia nie będzie mogła nastąpić od razu, tylko częściowo w miarę zasobów funduszu umorzenia, gdyż przedewszystkiem renta powinna być wypłacona. Zanim spłata w gotowiźnie nastąpi, możnaby wprawdzie wręczyć uprawnionym obligacye, reprezentujące kapitał wynagrodzenia, podobnie jak to przy zniesieniu powinności poddańczych w roku 1848 miało miejsce. Zważywszy jednak, iż nasza targowica pieniężna jest przesycona efektami różnego rodzaju, mając dalej wzgląd na niski kurs obligacyj indemnizacyjnych, jesteśmy przeciwni wszelkiemu wypuszczaniu wartości papierowych. Nierównie korzystniej będzie dla uprawnionych, jeżeli chociaż później, odbiorą cały należący się im kapitał w gotowiźnie, jak gdyby otrzymali obligacye, na których w zamianie straciliby blisko połowę kapitału.

Ponieważ zaś dla wielu natychmiastowe odebranie kapitału jest kwestyą żywotną, przeto spłatę urządzić będzie można *za pomocą tak zwanej licytacyi in minus,* w sposób następujący

W pewnych oznaczonych do spłaty terminach zgłosić się mają wszyscy pragnący swój kapitał zaraz odebrać, robiąc oferty, wyrażające, jaką część kapitału zgłaszający się gotów jest odstąpić funduszowi umorzenia pod warunkiem natychmiastowej wypłaty kapitału. Ci, którzy najniższe oferty, t. j. najkorzystniejsze warunki fuduszowi amortyzacyjnemu przedłożą, otrzymają swój kapitał zaraz o tyle, o ile środki funduszu na to pozwolą. Śmiało nawet mógłby fundusz amortyzacyjny zaciągnąć znaczniejszą pożyczkę, i takowym zgłaszającym się właścicielom prawa propinacyi zaraz wypłacić za odstąpieniem pewnej części kapitału. Prawdopodobnie zgłosiłaby się znaczna część uprawnionych zaraz w pierwszym roku, przez co w następnych latach mniejby było do płacenia procentów, a tem samem większa część dochodu z prawa wyszynku mogłaby być użytą na spłatę kapitału. Spłata postępując w progresyi geometrycznej, nader szybko szłaby naprzód i mogłaby się w bardzo krótkim czasie ukończyć.

Tym sposobem osiągnie się ten sam rezultat, jak gdyby obligi indemnizacyjne uprawnionym wręczone zostały. Potrzebujący kapitału otrzyma go zaraz, poświęciwszy tę część kapitału, którąby stracił przy wymianie obligów indemnizacyjnych — ten zaś, kto będzie mógł czekać, otrzyma go później, ale w całości.

Różnica pomiędzy systemem obligacyi, a systemem licytacyjnym jest ta, iż ten ostatni wyklucza pośredników, znaczne za swe pośrednictwo ciągnących korzyści

To co zyskuje na wymianie obligacyi kapitalista, dostanie się funduszowi amortyzacyjnemu, a zatem pośrednio samym indemnizowamym, którzy i prędzej i więcej kapitału odbiorą. System licytacyjny więc równie jest korzystny dla funduszu amortyzacyjnego, jak i dla uprawnionych.

Przyjmując system spłaty przez licytacyę, nie można naprzód oznaczyć pewnego okresu czasu na przeprowadzenie tej spłaty. Jak bowiem niepewny jest dochód z propinacyi, zależący od wzrostu ludności, powiększenia dobrobytu i różnych jeszcze okoliczności, tak niepewniejsze są jeszcze wyniki licytacyi, zawisłemi będąc od stanu kredytu i dopełnienia mnogich formalności prawych. Ustawa, przeznaczając dochód z prawa wyszynku na spłatę wynagrodzenia, nie może ściśle określić czasu, w jakim kapitał indemnizacyjny uprawnionym wypłaconym zostanie. Ponieważ atoli wywłaszczając uprawnionych z własności prawa propinacyi należy im zapewnić wypłatę nietylko renty, ale i kapitału, i to w czasie, ile może być najkrótszym, ponieważ dalej mogą zajść nieprzewidziane wypadki, na dochód z wyszynku choćby tylko chwilowo niekorzystnie wpływające, a tem samem nawet wypłatę renty na czas niejaki uniemożebniające, przeto, przenosząc prawo wyszynku na kraj, słusznem jest żądanie, by kraj w obec uprawnionych przyjął na siebie porękę za wypłatę kapitału wynagrodzenia i renty.

Prawo wyszynku, przechodząc na własność kraju, przechodzi także w administracyę kraju, a właściwie jego organów. Organem takim jest Wydział krajowy. Ponieważ atoli niepodobnem jest, aby jeden organ w tak obszernym kraju, jakim jest Galicya, mógł zajmować się wypuszczaniem w dzierżawę propinacyi w każdej miejscowości osobno, dla tego zdaje nam się praktycznym projekt podzielenia Galicyi na kilkadziesiąt okręgów mogących zresztą zchodzić się z powiatami administracyjnemi i wypuszczania propinacyi całemi okręgami i to przez licytacyę. Za sumę wywołania służyć może fasyonowany dochód, a ten według wszelkiego prawdopodobieństwa osiągnięty będzie. W tym ostatnim razie zagwarantowaną zostanie obiecana właścicielom propinacyi wypłata procentów 4% od kapitału indemnizacyjnego, a przewyżka dochodu służyć będzie na stopniowe umorzenie kapitału.

Nareszcie pozostanie jeszcze pytanie, co się ma stać z karczmami i domami szynkowemi?

Budynki te, będące własnością uprawnionych, powinny i nadal pozostać wyłączną i nietykalną ich własnością, i tylko w skutek osobnej i dobrowolnej ugody na rzecz kraju nabyte być mogą, nie ma bowiem żadnego prawnego powodu wywłaszczenia uprawnionych z tej nieruchomej własności, — niepodobnem nawet byłoby wypośrodkowanie wartości tych budynków, która jest bardzo względną i od wielu okoliczności zależną.

Aby jednak krajowi umożliwić wykonywanie prawa wyszynku, należy ustawą zobowiązać dotychczasowych właścicieli karczem i domów szynkowych do wynajęcia onychże krajowi na pewien przeciąg czasu.

Ponieważ wykupno prawa propinacyi nastąpić ma ze względu na dobro ogółu, możemy mieć słuszną nadzieję, iż rząd nie odmówi uwolnienia czynności z tem wykupnem połączonych od opłaty taks i stempli, jak to uczynił co do czynności odnoszących się do uwolnienia gruntowego.

Nadto ponieważ kraj, na którego własność prawo wyszynku przejdzie, będzie musiał opłacać od dochodu z tego prawa podatek dochodowy, wymaga sprawiedliwość, aby renty od kapitału wynagrodzenia, które dotychczasowi właściciele pobierać będą, były uwolnione od opłaty podatku dochodowego, one bowiem zastąpią uprawnionym dochód z wyszynku, inaczej byłby jeden i ten sam dochód dwa razy opodatkowany.

Udowodniliśmy ze względów dobra publicznego potrzebę zniesienia wyłącznego prawa wyrobu, a przeniesienia na kraj własności wyłącznego prawa wyszynku, o ile ono osobom bądź pojedyńczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem jednak miast, przysłuża, — a zatem utrzyma-

nia tegoż prawa po miastach w jego dotychczasowym zakresie, — przyznawszy właścicielom prawa propinacyi prawo do odpowiedniego wynagrodzenia, oznaczywszy nareszcie podstawę do wymierzenia wynagrodzenia i podawszy bliższe szczegóły co do samej spłaty i co do administracyi prawa propinacyi niepozostaje nam, jak ująć te zasady wszystkie w formę prawa.

Przedkładamy więc w załączeniu projekt do ustawy o wykupnie prawa propinacyi, a osobno wnioski do uchwały względem uwolnienia czynności wykupna prawa propinacyi od opłaty taks i stempli, a renty od kapitału wynagrodzenia od opłaty podatku dochodowego z tym wszakże dalszym wnioskiem, aby Wysoki Sejm ze względu na niezmierną doniosłość sprawy propinacyjnej i trudność wszechstronnie zadawalniającego jej rozwiązania, powyższe projekta do osobnej komisyi przesłać raczył.

Leon książę Sapieha,
Marszałek krajowy.

Grocholski,
referent.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

We Lwowie dnia 27. Listopada 1866.

Ustawa

z dnia

obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o wykupnie prawa propinacyi.

Zgodnie itd. itd. itd.

§. 1.

Z dniem 1. Września 1867 ustaje wyłączność prawa wyrobu wszelkich napojów spirytusowych, o ile to prawo, jako wypływ prawa propinacyi, dotąd z własnością dóbr tabularnych było połączone, lub też wyjątkowo niektórym osobom bądź pojedyńczym, bądź zbiorowym a w szczególności także gminom miejskim przysługiwało.

§. 2.

Prawo wyrobu napojów spirytusowych staje się z dniem 1. Września 1867 przedmiotem wolnego przemysłu i odtąd postanowieniom ustawy przemysłowej z dnia 20. Grudnia 1859 D. u. p. LXV. l. 227 podlegać ma, z tem jednakże ograniczeniem, iż właścicielom gorzelń, browarów i miodosytni, tudzież fabrykantom spirytusów i słodzonych napojów nie będzie wolno sprzedawać przedmiotów swego wyrobu inaczej, jak tylko hurtem i z zastosowaniem się do przepisów o handlu hurtownym temi przedmiotami w kraju obowiązujących.

§. 3.

Z upływem sześciu miesięcy po ukończonem w całym kraju obliczeniu kapitału wynagrodzenia wywłaszczonym właścicielom prawa propinacyjnego należnego, ustaje także prawo wyszynku wszystkich napojów spirytusowych, o ile to prawo jako wypływ prawa propinacyi właścicielom dóbr tabularnych i innym osobom, bądź pojedyńczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem gmin miejskich (§. 4) przysługiwało.

§. 4.

Prawo wyszynku gminom miejskim bądź wyłącznie bądź wspólnie z innemi osobami w obrębie

miejskim przysługujące, pozostaje nadal w dotychczasowych granicach, niniejszą Ustawą w niczem nienaruszone.

§. 5.

Z upływem terminu w §. 3. oznaczonego przechodzi wyłączne prawo wyszynku, o ile ono osobom w §. 3 wymienionym przysługiwało, na własność kraju Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

§. 6.

Za utratę wyłączności prawa wyrobu (§. 1.) i wyłącznego prawa wyszynku (§. 3.) otrzymają wywłaszczeni tych praw właściciele wynagrodzenie.

§. 7.

Utrata wyłączności prawa wyrobu w obrębie miejskim (§. 1.) wynagradza się gminom miejskim utrzymaniem ich w prawie pobierania opłat od trunków do miasta wprowadzanych, lub w obrębie miasta wyrabianych i tamże skonsumowanych, w granicach określonych ustawami i przepisami w tej mierze obowiązującemi.

Opłata od trunków w obrębie miasta wyrabianych i tamże skonsumowanych, nie może być wyższą nad opłatę od trunków do miasta wprowadzanych.

§. 8.

Wszyscy inni dotychczas uprawnieni otrzymają tytułem wynagrodzenia za utratę wyłączności prawa wyrobu i za utratę wyłącznego prawa wyszynku, kapitał wynagrodzenia równający się dwudziestorazowemu rocznemu czystemu dochodowi z prawa wyszynku.

Jako czysty roczny dochód z prawa wyszynku ma być uważane przecięcie z trzechletniego czystego dochodu z prawa wyszynku, przyjętego w latach podatkowych 1863, 1864 i 1865 za podstawę do wymiaru podatku dochodowego, po odtrąceniu przeciętnej kwoty rocznego podatku dochodowego z dodatkami od prawa wyszynku w tych trzech latach opłacanego.

§. 9.

Czysty roczny dochód z prawa wyszynku obliczy i na podstawie tego obliczenia kapitał wynagrodzenia zarazem wymierzy komisya powiatowa, złożona z trzech członków, z których jednego wybiorą większością głosów zgłaszający się do wyboru dotychczas uprawnieni, w powiecie prawo wyszynku

wykonywujący, drugiego wyznaczy Wydział krajowy, a trzeciego zamianuje c. k. Namiestnik.

Gdzie podatek dochodowy był wymierzony z dochodu propinacyjnego w połączeniu z innym dochodem, taż sama komisya orzecze na podstawie oryginalnych fasyj, lub w braku takowych, albo gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie szczegółowych dochodzeń, ile w łącznie opodatkowanym dochodzie mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z prawa wyszynku.

Przeciw orzeczeniom komisyj powiatowych a w szczególności przeciw wymierzeniu kapitału wynagrodzenia, nie ma miejsca żadna reklamacya, ani zażalenie.

§. 10.

Kapitał wynagrodzenia spłacony będzie w gotowych pieniądzach.

§. 11.

Aż do czasu zupełnego uiszczenia kapitału wynagrodzenia, pobierać będą uprawnieni 4% rentę od nieuiszczonego kapitału w półrocznych ratach z dołu od dnia przejścia prawa wyszynku na własność kraju (§. 5.) liczyć się mających.

§. 12.

Od dnia przejścia prawa wyszynku na własność kraju (§. 5.) dochód z tego prawa, jako jedna całość w obrębie Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, wpływać będzie aż do zupełnego uiszczenia należnego uprawnionym wynagrodzenia, do osobnego na ten cel utworzyć się mającego funduszu umorzenia.

Z czystego dochodu z prawa wyszynku, jaki po opłaceniu podatków nań nałożonych i po opędzeniu kosztów zarządu pozostanie, będą przedewszystkiem pokryte renty od całego kapitału wynagrodzenia.

Reszta będzie obróconą corocznie na umorzenie samego kapitału w sposób w §. 13. oznaczony i rozdzieloną na wszystkie powiaty w stosunku do kapitału wynagrodzenia na każdy powiat przypadającego.

Dopóki wszyscy uprawnieni nie odbiorą zupełnego wynagrodzenia, czysty dochód z prawa wyszynku nie może być użyty na inne cele, jak tylko na spłatę renty i na umorzenie kapitału wynagrodzenia.

§. 13.

Spłata kapitału wynagrodzenia rozpocznie się w rok po przejściu prawa wyszynku na własność kraju i odbywać się będzie co roku w pewnych naprzód

obwieszczanych terminach, w miarę zasobów funduszu umorzenia (§. 12.)

Przed innymi mają być zaspokojeni ci z uprawnionych w powiecie, którzy się oświadczą z gotowością opuszczenia funduszowi umorzenia pewnej części z należnego im kapitału i najkorzystniejsze temu funduszowi przedstawią warunki.

Między ofiarującymi opuszczenie jednakowej części kapitału, równie jak i wtenczas, gdyby nikt z upra wnionych w powiecie nie oświadczył gotowości do takiego opuszczenia, rozstrzygnie los, któremu z uprawnionych kapitał wynagrodzenia ma być wypłacony.

§. 14.

Cały kraj królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ręczy uprawnionym za coroczną wypłatę renty i za wypłatę kapitału wynagrodzenia.

O ile inne jeszcze dochody kraju wpływać mają do funduszu umorzenia, postanowią stosownie do potrzeby późniejsze ustawy.

W każdym razie mają wszyscy uprawnieni otrzymać swój kapitał wynagrodzenia najpóźniej do lat trzydziestu po przejściu prawa wyszynku na własność kraju.

§. 15.

Zabudowania i sprzęty do wykonywania wyszynku pozostają własnością uprawnionych. W pierwszych jednakże trzech latach po przejściu prawa wyszynku na własność kraju winni dotychczas uprawnieni osobom, które prawo wyszynku od krajowego zarządu zadzierżawią, lub prawo to na rachunek funduszu umorzenia wykonywać będą, dozwolić używania budynków lub części tychże, które dotychczas do wykonywania prawa wyszynku i na pomieszkanie szynkarzy służyły.

Gdyby co do czynszu lub innych warunków najmu strony się nie porozumiały, orzekną w tym względzie komisye złożone podług postanowień §. 9. jako sądy polubowne.

Przeciw orzeczeniom komisyj połączonych z prawem doraźnej egzekucyi politycznej, nie ma miejsca ani droga prawa, ani zażalenia.

§. 16.

Jeżeli prawo wyszynku razem z dobrami tabularnemi, lub też razem z innemi dochodami nad zakres czasu w §. 3. oznaczonego wydzierżawiono, a strony na wypadek zmian w prawie propinacyi żadnej między sobą nie zawarły umowy, wolno dzierżawcy w przeciągu sześciu miesięcy po obwieszczeniu niniejszej ustawy oświadczyć wydzierżawiającemu, że chce mieć kontrakt dzierżawny rozwiązany. W takim razie

winien dzierżawca z końcem bieżącego roku dzierżawnego, w którym wypowiedzenie z jego strony nastąpiło, ustąpić z dzierżawy; nie może jednak z tego powodu żadnych do wydzierżawiającego rościć sobie pretensyi do wynagrodzenia. Jeżeli zaś dzierżawca takiego oświadczenia nie uczyni, kontrakt dzierżawny pozostaje w swej mocy, i należyć mu tylko będzie wynagrodzenie za ubytek w dochodzie równające się przyznanej właścicielowi rencie, które będzie mógł albo z czynszu dzierżawnego potrącać, albo od wydzierżawiającego zażądać.

Jeżeli wydzierżawiono nad zakres czasu w §. 3. oznaczonego samo prawo wyszynku, winien dzierżawca z dniem przejścia tego prawa na własność kraju (§. 5.) ustąpić z dzierżawy, i nie może z tego powodu żądać żadnego wynagrodzenia od wydzierżawiającego, chyba żeby między stronami inna w tej mierze istniała umowa.

§. 17.

Kapitał wynagrodzenia przyznany uprawnionym mocą orzeczenia komisyi powiatowej (§. 9.), ma być uwidoczniony w księgach hypotecznych przy majętnościach prawo propinacyi obejmujących.

§. 18.

Prawa wierzycieli i inne prawa rzeczowe hypotecznie zabezpieczone na dobrach, z których własnością prawo propinacyi jest połączone, o ileby tą ustawą naruszone być mogły, zastrzeże osobna ustawa.

§. 19.

Przeprowadzenie wykupna prawa propinacyi porucza się Wydziałowi krajowemu i upoważnia się go do użycia potrzebnych w tym celu środków a w szczególności do mianowania członków komisyj powiatowych (§§. 9. i 15.) i do ustanawiania po powiatach organów, jakich przeprowadzenie wykupna i zarządu prawa wyszynku wymagać będą. Wydział krajowy upoważnionym jest także ustanowić na zewnątrz siebie centralną komisyę pod przewodnictwem Marszałka lub jego zastępcy w Wydziale, powołując do niej osoby zaufania godne, i jej powierzyć czynności odnoszące się do wymierzenia kapitału wynagrodzenia, do zarządu prawem wyszynku na własność kraju przechodzącego, do zarządu funduszem umorzenia i do wypłaty uprawnionym rent i kapitału wynagrodzenia równie jej poruczyć mianowanie członków komisyj powiatowych i ustanawianie po powiatach organów pomocniczych.

Komisya centralna składać będzie Wydziałowi krajowemu sprawozdania i szczegółowe rachunki.

W razie nadużyć winien Wydział krajowy komisye lub pojedyńczych członków pociągać do odpowiedzialności.

§. 20.

Wydział krajowy, a względnie komisya centralna upoważnione są żądać wszelkiego współdziałania od wydziałów powiatowych i urzędów gminnych, tak przy zarządzie prawa wyszynku, jak i przy czynnościach umorzenia kapitału wynagrodzenia.

§. 21.

C. k. władze rządowe w królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem użyczą Wydziałowi krajowemu i jego organom wszelkiej pomocy do przeprowadzenia i wykonania postanowień niniejszej ustawy.

§. 22.

Przepisy i ustawy tyczące się przedmiotu tą ustawą objętego, o ile się z nią zgadzają, znoszą się.

Uchwała

Sejmu Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wyraża prośbę:

1. O uwolnienie wszystkich dokumentów, podań i protokołów, które wykupno prawa propinacyi wywoła, równie jak i wpisów hypotecznych wykupna tego tyczących się, od opłaty stemplowej i bezpośrednich opłat ustanowionych ustawami z dnia 2. Sierpnia 1856. D. p. P. Nr. 329 i z dnia 13. Grudnia 1862. D. p. P. Nr. 89.

2. O uwolnienie renty, którą uprawnieni aż do odebrania kapitału wykupna za przeniesione na własność kraju prawo wyszynku gorących trunków pobierać będą, od opłaty podatku dochodowego.

Tabela dochodu propinacyi.

		Dochód według trzechletniego przecięcia z r. 1862, 1863 i 1864		Podatek opłacany od propinacyi					
				dochodowy		zarobkowy		r a z e m	
		zlr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.	zlr.	ct.
1	Obwód Krakowski .	260.853	23	13.042	66	.	.	13.042	66
2	„ Wadowicki .	154.713	72	7.539	11	196	57	7.735	69
3	„ Rzeszowski .	207.408	75	9.996	.	374	44	10.370	44
4	„ Tarnowski .	215.080	30	7.293	21	1.460	85	8.754	6
5	„ Nowo Sądecki .	156.712	58	7.539	51	295	5	7.834	56
	Suma dochodu w obwodach zachodnich .	994 768	58	45.410	50	2.326	91	47.737	41
6	Obwód Sanocki . .	155.050	89	9.340	32	941	40	10.281	72
7	„ Samborski .	165.334	30	10.487	25	154	35	10.641	60
8	„ Przemyski .	408.187	35	17.064	21	.	.	17.064	21
9	„ Żółkiewski .	182.480	38	12.176	76	5	60	12.182	36
10	„ Lwowski . .	133.280	73	13.494	67	8	50	13.503	18
	Miasto Lwów osobno .	153.818	10	10.767	27	.	.	10.767	27
11	Obwód Stryjski . .	222.453	49	15.557	3	14	70	15.571	73
12	„ Brzeżański .	228.597	97	15.899	10	76	44	15.975	54
13	„ Złoczowski .	256.754	60	16.050	54	1.893	35	17.943	89
14	„ Tarnopolski .	288.156	50	19.789	74	194	77	19.984	52
15	„ Czortkowski .	284.047	1	20.039	82	26	46	20.066	28
16	„ Stanisławowski .	273.985	35	27.626	82	87	93	27.714	75
17	„ Kołomyjski .	245.113	70	24.718	40	44	67	24.763	7
	Suma dochodu w obwodach wschodnich .	2,997.260	38	213.011	96	3.448	18	216 460	14
	Suma ogólna .	3,992.028	96	258.422	46	5.775	9	264.197	55

Budżet miast.

		dochód z propinacyi		dochód z innych źródeł		dochód ogólny		wydatki miejskie	
		złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.
1.	Miasto Kraków	15.776	87½	368.890	45½	384.667	33	397.894	83½
	inne miasta w obwodzie Krakowskim	53.989	29	42.702	39½	96.691	68½	87.383	38
2.	miasta w obw. Wadowickim	29.265	84½	38.097	54½	67.363	39	61.591	5½
3.	„ „ Sandeckim	38.658	78½	34.393	85	73.052	63½	71.618	50½
4.	„ „ Tarnowskim	78.326	97	34.841	38	113.168	35	123.171	37
5.	„ „ Rzeszowskim	34.958	30	13.937	26½	48.895	56½	46.499	71
	Suma dochodów miast obwodów zachodnich	250.976	6½	532.862	89	783,838	95½	788.158	85½
6.	Miasto Lwów	243.861	48½	412.324	66½	656.186	15	698.168	46
	inne miasta obwodu Lwowskiego	25.023	65	7.032	31	32.055	96	37.572	34½
7.	miasta obw. Sanockiego	13.406	61½	11.284	36½	24.690	98	24.656	55
8.	„ „ Samborskiego	78.400	25	29.469	39½	107.869	64½	97.752	74½
9.	„ „ Przemyskiego	95.139	32½	41.983	58½	137.122	91	135.553	58
10.	„ „ Żółkiewskiego	21.706	84	8.604	4½	30.310	88½	34.347	99½
11.	„ „ Brzeżańskiego	—	—	9.770	76	9.770	76	22.860	37
12.	„ „ Stryjskiego	47.290	29½	24.543	½	71.833	30	61.645	14½
13.	„ „ Stanisławows.	20.200	—	53.539	85	73.739	85	71.576	67½
14.	„ „ Kołomyjskiego	63.342	44	14.360	49½	77.702	93½	92.727	5
15.	„ „ Tarnopolsk.	64.686	—	13.686	4	78.372	4	85.032	63½
16.	„ „ Czortkowsk.	9.758	66½	783	42	10.542	8½	272	95
17.	„ „ Złoczowskiego	4.356	43	11.015	41½	15.371	84½	17.807	19½
	osobno miasto Brody	12.881	8	31.916	86½	44.797	94½	40.037	50
	Suma dochodów miast obwodów wschodnich	700.053	7½	670.314	21½	1,370.367	29	1,420 011	19
	Suma ogólna	951.029	14	1,203.177	10½	2,154.206	24½	2,208.170	5

Z drukarni K. Pillera 1866.

Prawo propinacyi jest prawem prywatnem.

Prawo propinacyi, zawierające w sobie według tego, cośmy dotąd powiedzieli, prawo właścicieli dóbr ziemskich, tudzież miast i pewnych korporacyj, a niekiedy i pojedynczych wyjątkowo uprawnionych osób do wyłącznego wyrobu i wyszynku gorzałki, piwa i miodu, wypłynąwszy z prawa własności gruntu, jest niezaprzeczenie u nas *prawem prywatnem*.

Inaczej było w Niemczech, gdzie propinacya należała *do regaliów korony*, i dopiero w skutek szczególnych nadań lennych na wazalów i podwazalów przechodziła. Ponieważ cały stosunek feudalny był niezawodnie instytucyą publiczną, przeto i propinacya jako jego część *charakter prawa publicznego* na sobie nosi w krajach, które przez feudalizm przechodziły. Ztąd jednak nie wynika, aby te pojęcia aplikować można do stosunków polskich, które na całkiem rodzimych rozwijały się podstawach.

Równie jest fałszywem te albo inne przedmioty podciągać pod pojęcie „*monopolu*“ albo „*regalu*,“ kiedy wiadomo jest wszystkim, że to, co stanowi monopol korony w jednym kraju, gdzieindziej doń nie należy wcale. Propinacya była może regalem w sąsiednich krajach, ale nie była nim w Polsce.

Tytuł posiadanego przez dominia prawa propinacyi nie da się jednak wywieść *ze związku poddaństwa* (*ex nexu subditelae*); w dawniejszych bowiem czasach wolno było włościanom używać napojów w ościennych do obcego państwa należących, a do granicy ich wsi przytykających szynkowniach, a statut Jana Olbrachta wyraźnie przyznaje włościanom prawo sprowadzania napojów na własny domowy użytek zkąd się im podoba. Znajdują się też pojedyncze w Galicyi osady, w których prawo wyrobu napojów, a nawet ich wyszynku służy wszystkim na gruntach osiadłym włościanom, a to na mocy osobnych, przez dziedziców nadanych przywilejów. Łatwo sobie ten fakt wytłómaczyć, zważywszy, że dziedzic gruntowych posiadłości stanowił dowolne warunki pod jakiemi do użytkowania tych posiadłości przybywających osadników chciał przypuścić; mógł więc z tego użytkowania wyłączyć prawo wyrobu i wyszynku napojów, albo takowem z osadnikami się podzielić. Zresztą za zasadą, że tytuł prawa propinacyi wypływa jedynie z posiadania gruntowego, przemawia jeszcze i ta uwaga, że ludzie obcy a więc w stosunkach poddańczych do dziedzica posiadłości gruntowej wcale nie zostający, przyczyniają się także do dochodu propinacyjnego, skoro używają napojów szynkowanych w szynkowni w obrębie jego dziedzictwa położonej. Rząd c. k. austryacki uznał niezależność prawa propinacyi od stosunku poddańczego, orzekając dekretem ministeryalnym z dnia 10. Czerwca 1849 l. 3.965, że prawo wyłącznego wyrabiania i sprzedawania trunków w pewnym okręgu nie zostało ustawą rozwiązującą stosunek poddańczy (z dnia 7. Września 1848) zniesione, i obiecując rozporządzeniem ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 4. Października 1850 co do wykupna i regulacyi prawa propinacyjnego osobną wydać ustawę.

Nie jest też propinacya w cesarstwie austryackiem *instytucyą państwową*, gdyż w jednych prowincyach wcale nie istnieje, w drugich dawno już znacznym uległa ograniczeniom, a w innych nakoniec w pierwotnem swem znaczeniu po dziś dzień utrzymaną została.

Nie jest ona nawet *instytucyą krajową*, czyli prowincyonalną (landesverfassungsmässiges Recht), bo nigdzie w ordynacyach krajowych nie została zagwarantowana, a nawet zagwarantowaną być nie mogła, nie będąc z natury swej przedmiotem prawa publicznego, które zajmuje się tylko stosunkiem rządzącego do rządzonych.

Trudnoby także podciągnąć propinacyę pod pojęcie *rzemiosła lub innego zajęcia przemysłowego*. Nie jest ona *wolnem* rzemiosłem, gdyż jej wykonanie jest przywiązane do pewnego miejsca. Nie jest rzemiosłem *koncessyonowanem*, bo istnienia swego nie zawdzięcza żadnej koncesyi, którą w pewnych ustawą przewidzianych wypadkach można nawet cofnąć, a tem samem możność zajmowania się jakiemś rzemiosłem komuś odebrać, prawo propinacyi zaś, jak nie powstało w skutek żadnego nadania władzy, tak też uprawnionemu odebranem być nie może. Udzielenie koncesyi jednemu nie wyklucza możności dawania koncesyi innym, podczas gdy charakterystyczną cechą propinacyi jest wyłączność tak, że obok uprawnionego właściciela propinacyi nikt inny w okręgu propinacyjnym prawa tego wykonywać nie może. Prędzejby wrachować można propinacyę do zajęć rolniczych, gdy choć w części ma za przedmiot przerabianie płodów surowych na własnym gruncie wyprodukowanych. To też ustęp VIII. patentu z dnia 20. Grudnia 1859 zaprowadzającego ustawę zarobkową wyraźnie zastrzega, że nie dotyczy ona wcale prawa propinacyi, którem zajmują się osobne przepisy.

Jeżeli propinacya nie wyszła ani ze stosunku poddańczego, ani z urządzenia państwowego lub krajowego, jeżeli nie jest rodzajem zarobkowości, to tem samem byłby przeprowadzony dowód, że jest prawem prywatnem, z prawa własności gruntu wypływającem, i że ma swą całkiem niezależną i samoistną przyczynę bytu.

Wszystkie więc rezonowania, jako propinacya ze zniesieniem pańszczyzny prawnie już istnieć przestała, wypłynąwszy ze stosunku poddańczego, i że będąc przedmiotem prawa publicznego bez żadnego wynagrodzenia w podobny sposób zniesioną być może, jak nikomu na myśl nie przyszło wynagradzać fabrykantów za straty, jakie w skutek obniżenia cła wchodowego na zagraniczne produkta ponieśli, wszystkie te argumenta powiadamy, nie mają zdaniem naszem żadnej podstawy, a przynajmniej do naszego kraju wcale się odnieść nie dadzą.

Przedmiot prawa propinacyi.

Prawo propinacyi za czasów polskich odnosiło się do wyłącznego wyrabiania i sprzedawania *piwa*, *wódki*, *miodu i wszelkich przyprawionych gatunków tychże napojów* (patrz konstytucyę z r. 1768, cytowaną wyżej), a ponieważ patent z r. 1775 propinacyę w tejże samej objętości przez Rząd austryacki zatwierdził, w jakiej za Rzeczypospolitej polskiej istniała, przeto prawnie i dzisiaj prawo propinacyi piwo, wódkę, miód i wszystkie przyprawione gatunki tychże napojów obejmuje. — Nie należy jednak do propinacyi sprzedaż *wina*, jak to wyraźnie wyrzeczono w §. 58. patentu z d. 16. Czerwca 1786 r. i dekretem kancelaryi nadwornej z dnia 3. Czerwca 1819 r.

W ostatnich czasach powstała wątpliwość, czy tak zwane *słodzone wódki*, to jest: rosolisy i likiery stanowią przedmiot prawa propinacyi, czy nie? Przeważne argumenta mówią za włączeniem tych napojów do przedmiotów propinacyi:

a) jeszcze konstytucya z roku 1496 mieści w sobie wyrażenie: *liquores faciendi* co oczewiście do słodzonych wódek się odnosi. Prawodawstwo austryackie nigdzie tego przepisu nie uchyliło;

b) regulacya propinacyjna dla miasta Drohobyczy z r. 1802 (zbiór Pillera p. 42) wyraża się w §. 1szym, że prawo wyszynku obejmuje okowitę i inne do niej podobne napoje, które następnie w §. 3cim wyszczególnia, jako *rosolisy*, arak, śliwowicę i t. p.;

c) w urzędowych fasyach propinacyjnych, ogłoszonych pismem cyrkularnem z 15. Lutego 1805 znajduje się osobna rubryka na *rosolisy* (zbiór Pillera p. 11).;

d) dekret kamery nadwornej z d. 21. Stycznia 1821 l. 52457/2682 (zbiór Pillera p. 20), mówiąc o konfiskacie napojów bez wiedzy właściciela w okrąg propinacyjny sprowadzanych, wspomina o okowicie i o rosolisach osobno;

e) dekret Ministerstwa finansów z d. 22. Lipca 1829 l. 5181 (zb. Pillera p. 282) pozwala na pobieranie nadal opłaty od wyrabianych w miastach napojów jako aequivalens propinacyi i to w tej rozciągłości, jak to dotąd miało miejsce. Opłata ta w mieście Lwowie według rozporządzeń magistratu lwowskiego z lat 1818 i 1822 nałożona była na okowitę, arak, likiery, rosolisy, śliwowicę, wiszniak i t. p.;

f) jeszcze w r. 1842 rozporządzenie gubernialne z d. 17. Maja l. 22617 (zb. Pillera 268) zakaz sprzedaży wódek słodzonych w małych ilościach tem motywuje, że przez takowe prawa propinacyjne dominiów i miast naruszane zostają.

Na tych wszystkich okolicznościach się opierając, wykazał wymownie na ostatniej kadencyi sejmowej poseł Żuk-Skarszewski, że rosolisy i likiery nietylko za polskich, lecz także za austryackich czasów do propinacyi należały, i że dopiero w skutek dekretu kamery nadwornej z dnia 31. maja 1839 l. 23627 li tylko z powodu pojedynczego wypadku wydanego, oznaczającego minimum naczynia, w jakiem słodzone napoje w sklepach korzennych i mieszanych sprzedawanemi być mogą, c. k. gubernium rozporządzeniem z dnia 2. Stycznia 1839 l. 40651 z własnego popędu poleciło miastom, aby we warunkach licytacyi wyłączność szynkowania rosolisów i likierów wypuściło. W skutek tego zawezwał Wysoki Sejm uchwałą z dnia 27. Lutego 1866 c. k. Rząd, aby nietylko nadal wstrzymano się z dalszem udzielaniem koncessyj na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych, lecz nawet dawniejsze koncesye cofnięto. Gdy Wys. Władze do pierwszej połowy powyższej ustawy rzeczywiście się przychyliły, przeto sądzić należy, że

szersza interpretacya prawa propinacyi, przez posła Żuka-Skarszewskiego sformułowana, w kompetentnem miejscu uznanie swe znalazła.

Ograniczenia prawa propinacyi.

Prawo propinacyi, chociaż w istocie swej przez c. k. Rząd nienaruszone, *ograniczone* jednak zostało rozlicznemi przepisami, które jego sposób wykonywania bliżej określały. Rozróżnić tu musimy:

a) Ograniczenia prawa wyłącznego wyrobu.

Dekreta nadworne z d. 9. Września 1805 l. 30359 i 29. Kwietnia 1829 l. 14578 wyjęły niejako z pod prawa propinacyi wyrób araku, likieru i rosolisów, których fabrykacya od szczególnego upoważnienia władz administracyjnych zawisłą się stała. Wobec wątpliwości prawnej, czy fabrykant słodzonych wódek obowiązany jest zaopatrywać się w surowy materyał u właściciela propinacyi, faktycznie utrzymał się zwyczaj wynagradzania właściciela propinacyi, na gruncie którego fabryka założoną została, za spirytus nie od niego kupowany. Chociaż wolność zakładania fabryk słodzonych wódek odpowiada potrzebom przemysłu, i ściśle rzecz wziąwszy nie naraża właściciela propinacyi na żadne straty, to przecież ze stanowiska czysto prawnego jest ona wyłomem w prawie propinacyi.

b) Ograniczenie prawa wyłącznego wyszynku.

α) Postanowienie cesarskie z d. 13. Listopada 1788 l. 26359 znosi przymus nabywania napojów na własne użycie tylko u zwierzchności miejscowego państwa gruntowego; republikowane dekretem kancelaryi nadwornej z d. 4. Lutego 1832 l. 2195, który stwierdza wolność poddanych sprowadzania trunków na własną potrzebę bez wszelkiego ograniczenia.

β) Ustęp 11 ustawy sejmowej z d. 7. Września 1848 r. orzekający uchylenie zobowiązania się do przymusowego pobierania piwa i wódki (Bier- und Brandwein-Zwang). Ponieważ przymus tego rodzaju w Galicyi wcale nie istniał, przeto ustęp ten bez żadnego na prawo propinacyi został u nas wpływu.

γ) Właściciele propinacyi obowiązani są nadto szynki swe obsadzać ludźmi uczciwymi i trzeźwymi i dla nich o książeczki zarobkowe u Władz podatkowych się wystarać.

Zresztą najwyższe rozporządzenie z d. 3. Lipca 1813 wkłada na władze administracyjne obowiązek przestrzegania, aby ilość szynków w każdej miejscowości do potrzeby miejsca była zastosowana. Prócz tego istnieje rozporządzenie, zabraniające szynkowania na ustroniach.

Sposób wykonywania prawa propinacyi.

Co do sposobu wykonywania prawa propinacyi oddzielić należy wsie od miast.

Po wsiach utrzymał się w Galicyi aż do ostatnich czasów zwyczaj wypuszczania propinacyi arendarzom czyli dzierżawcom szynków dominikalnych na pewien czas oznaczony, lub też wykonywania jej przez szynkarzy zostających w służebnym stosunku względem stron posiadających prawo propinacyi. Obie te kategorye istnieją z zastrzeżeniem w drodze umowy obowiązku do szynkowania dworskich trunków. Wprawdzie rozporządzenie cesarskie z d. 27. Lutego 1788 zostawiło nawet szynkarzom wolność sprowadzania trunków z innego miejsca, a przynajmniej tym z pomiędzy nich, którzy zobowiązali się wyraźnie do wyłącznego pobierania trunków na wyszynk od upoważnionego *ad hoc* przedsiębiorcy, ale w skutek przedstawień władz krajowych, które zauważały, że wyłącznie na łasce zwierzchności miejscowych będący szynkarze poczynają tu i owdzie owo rozporządzenie tłumaczyć i obracać na swoją korzyść, wyszła ponowna rezolucya kancelaryi nadwornej z d. 30. Października 1788 tej treści, iż ten, który sobie rości prawo do owej wolności, powinien udowodnić nabycie tego prawa, w razie, jeżeli zwierzchność gruntowa onego mu zaprzecza.

Zwyczaj radycyonowania szynków, to jest przywiązania wyłącznego prawa wyszynku do gruntu i zawarowania go hypotecznie, nie przyjął się w Galicyi. Władze krajowe protestowały przeciw takiej częściowej alienacyi prawa propinacyjnego tak, że postanowienie cesarskie z d. 31. Grudnia 1843 orzekło nakoniec, iż odtąd do udzielania owych koncesyj tylko gubernium upoważnionem będzie. Później ustawa przemysłowa z r. 1859 radycyonowania całkiem zakazała. Po dziś dzień trzy tylko domy szynkowe radycyonowane utrzymały się w Galicyi, z których dwa w samym Lwowie się znajdują.

W miastach dwa także sposoby wykonania są w użyciu:

a) Niektóre miasta *wydzierżawiają* przysługujące im prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku napojów według stałej normy, przepisanej rozporządzeniem gubernialnem pod dniem 14. Października 1816 L. 14238. W tem rozporządzeniu polecono; „iż przychód z propinacyi „w miastach w ten sposób ma być wydzierżawianym, żeby dzierżawcy takowego wolno „było piwo, gorzałkę i miód albo samemu wyrabiać, albo takowe zkąd inąd sprowadzać „i szynkarzom do rozprzedawania w drobnych ilościach t. j. szynkowania udzielać, albo „też ze znajdującymi się w mieście przedsiębiorcami, trunki powyższe wyrabiającymi, nie- „mniej z szynkarzami według swego upodobania o wyrób rzeczonych trunków, względnie o „ich rozprzedawanie się ugadzać.“

Później dekret kancelaryi nadwornej z dnia 23. Stycznia 1834 roku L. 24066 pozwolił jeszcze dzierżawcom pobierać od napojów, które mieszkańcy na własną potrzebę, a radycyonowani szynkarze na wyszynk sprowadzają, pewną opłatę tytułem wynagrodzenia za wynikający ztąd ubytek w dochodzie z propinacyi (Erzeugungsentgelt).

b) Inne miasta *pobierają same* dochód z propinacyi przez nałożenie pewnej *opłaty* równie na napoje w mieście wyrabiane, jako też i na napoje do miasta bądź to na wyszynk, bądź na własną potrzebę mieszkańców sprowadzane. Oprócz tego płynie tym miastom pewien dochód z koncesyj szynkarzom udzielanych.

Wszystkie prawie miasta w Galicyi wydzierżawiają swe propinacye, niektóre jednak, jak n. p. Lwów, Stanisławów same je wykonują, nakładając opłaty na trunki w mieście wyrabiane lub doń sprowadzane, tudzież pobierając stałe taksy za udzielanie tak zwanych arkuszów czyli licencyj szynkarskich. We Lwowie taksa ta wynosi według najnowszego rozporządzenia ministeryalnego z dnia 6. Marca 1866 r. 120 złr. w. a.

Strona ekonomiczna prawa propinacyi.

Przechodząc od strony prawnej do *strony ekonomicznej prawa propinacyi* łatwo nam będzie dostrzedz, jak ważne zajmuje stanowisko dochód z propinacyi w gospodarstwie krajowem.

Na żądanie Wydziału krajowego przedkładały po dwakroć w latach 1861 i 1864 dyrekcye finansowe wykazy dochodów propinacyi, na dobrowolnych fasyach właścicieli oparte, wykazy, które pierwszą razą przeszło 48 milionów, a drugą blizko 4 miliony dochodu wykazały.

Wprawdzie mieszczą się tam także dochody z kawałków gruntu zwykle do propinacyi dodawanych, niekiedy dochody z młynów i innych użytkowań przez nieświadomość fasyonujących się z propinacyą pomieszanych. Ale z drugiej strony wielu fasyonowało się pewnie niedokładnie, tak, że niemal z pewnością twierdzić można, że propinacya w Galicyi *dochód trzech i pół do czterech milionów* reprezentuje. Dochód ten według fasyi z r. 1864 rozdziela się jak następuje *):

na dobra kameralne wypada	145.373	złr.
na dobra funduszu religijnego i stypendyjnego . .	38.466	„
na miasta municypalne	688.860	„
na resztę dóbr tabularnych	3,118.938	„
Razem .	3,991.637	złr. w. a.

Jeżeli dochód z propinacyi już w absolutnej cyfrze jest znaczny, to jeszcze większą jest jego względna ważność.

Dwie trzecie części dochodu *dóbr rządowych* płynie z propinacyi.

W miastach propinacya stanowi nieraz cały prawie dochód miejski, z którego pokrywane bywają wszystkie niemal wydatki. Pomiędzy miastami 31 cały dochód ciągnie z propinacyi, a 11 tylko pomaga sobie nakładaniem opłat na artykuły miejskiego konsumu. Propinacya stanowi od 60 do 99% dochodów miejskich, a wzmagając się z wzrostem ludności, jest bardzo ważną rubryką, która z trudnością by się zastąpić dała.

*) Dla lepszego poglądu załącza się tabelę dochodu propinacyjnego według obwodów, tudzież płaconego z propinacyi podatku, i tabelę budżetu miast.

1866

A. Wogólności.

I. Czy ma być wykupione prawo propinacyjne, t. j. wyłączne prawo:
a., wyrobu,
b., wyszynku?

II. Czy ma być wykupione to prawo tylko od właścicieli byłych dóbr dominikalnych, czy także od miast?

III. Czy to prawo ma być wykupione w całości, czy też tylko w części i w jakiej?

IV. Czy wykup ma nastąpić przymusowo, czy też na prowokacyę uprawnionego lub w drodze ugody?

B. Co do prawa wyszynku w szczególe.

V. Czy własność i administracya albo tylko administracya propinacyjnego prawa wyszynku (które będzie głównem źródłem wynagrodzenia) ma aż do spłaty tego wynagrodzenia
1., pozostać w ręku dotychczasowych uprawnionych, lub też
2., przeniesioną być
a., na kraj,
b., na reprezentacyę powiatową,
c., na gminę,
d., na gminę wspólnie z dotychczasowym uprawnionym?

VI. Czy zostawić przyszłej legislacji krajowej oznaczenie prawnego stosunku, ja-

/.

ki po spłacie wynagrodzenia ma nastąpić odnośnie do propinacyjnego prawa wyszynku (: t. j. oznaczenie, kto ma w całości lub w części tego prawa być właścicielem i na jakie cele dochód z tego prawa ma b[yć] przeznaczony

czy też

wydać o tem zaraz postanowienia i jakie?

C. Co do prawa wyrobu.

VII. Czy propinacyjne, wyłączne prawo wyrobu ma być zniesione zaraz lub dopiero po spłacie wynagrodzenia?

D. Co do wynagrodzenia.

VIII. Czy wynagrodzić tylko propinacyjne prawo wyszynku lub także i prawo wyrobu?

IX. Jaką podstawę przyjąć do obliczenia dochodu propinacyjnego, który ma być wynagrodzonym?

X. Jak z dochodu obliczać kapitał wynagrodzenia?

XI. Czy ten kapitał płacić zaraz papierami i jakiemi (: obligacyami lub sprzedażnemi przyznaniami wynagrodzenia :)

czy też

wypłacać go z czasem gotówką w miarę jak wystarczy fundusz amortyzacyjny, i czy tę gotówkę wypłacać al pari przez losowanie lub przez licytacyę in minus?

E. Co do funduszu wynagrodzenia

XII. Przy braku innych funduszów samo prawo propinacyjne, jako że do spłaty wynagrodzenia użyczone się mające, musi być głównym tego wynagrodzenia funduszem. Dla wzmocnienia tego funduszu celem zabezpieczenia go od niedoboru i dla zabezpieczenia wypłaty rent i amortyzacyi kapitału wynagrodzenia muszą być użyte stosowne środki, do których policzamy

a, gwarancyę kraju i tych osób, na które prawo propinacyi przejdzie.

b, obostrzenie i ściślejsze wykonywanie ustaw przeciw nieuprawnionemu szynkowaniu i ustaw o hurtownym handlu trunkami

c, zawieszenie wydawania koncesyj do wyszynku słodkich wódek,

d, zniesienie prawa wolnego pobierania trunków na własną potrzebę

e, zaprowadzenie należytości od wprowadzania trunków do terytoryów propinacyjnych.

№ 13972.

Wyssł!
Wysoki Sejm polecił uchwałą z dnia 30. października 1869 Wydziałowi krajowemu na
wypadek, gdyby ustawa o postępowaniu co do projektów do ustaw krajowych znacznej
objętości lub doniosłości nie otrzymała najwyższej sankcyi, lub gdyby uchwała u-
stanawiająca dla sprawy propinacyjnej nieustającą komisyę sejmową, nie otrzyma-
ła zatwierdzenia Cesarza, ażeby po dokładnem rozważeniu wszystkich w sprawie
propinacyi dotąd w Sejmie poruszonych lub później przez członków Sejmu piśmiennie
sformułowanych wniosków, projekt ustawy o wykupie i uregulowaniu pra-
wa propinacyi lub sam wypracował, lub do jego wypracowania ustanowił ko-
misyę złożoną ze znawców w myśl uchwały sejmowej z dnia 27. październi-
ka 1869 litera C. traktującej o komisyi kodyfikacyjnej.
C. k. Prezydyum Namiestnictwa zawiadomiło nas pismem z dnia 19. grudnia
1869 l. 7345/pr. że ustawa o postępowaniu co do projektów do ustaw krajowych
znacznej objętości lub doniosłości nie otrzymała Najwyższej Sankcyi przeto
nie mogła też otrzymać Cesarskiego zatwierdzenia uchwała Sejmowa z dnia
1. listopada 1869 ustanawiająca nieustającą komisyę dla sprawy propinacyjnej.
Wskutek tego Wydział krajowy postanowił w myśl uchwały Sejmowej z dnia
27. października 1869 litera C. złożyć komisyę kodyfikacyjną do wypracowa-
nia projektu ustawy o wykupie i uregulowaniu prawa propinacyi, i
zaprasza na członków tej komisyi WW. PP. Władysława hr. Badeniego,
Dra Michała Gnoińskiego, Dra Ignacego Kamińskiego, Kornela Krze-
czunowicza i Ludwika Skrzyńskiego.
Wydział krajowy wzywa Panów aby raczyli się zgromadzić dnia 15. stycznia
b. r. w gmachu Wydziału krajowego celem niezwłocznego ukonstytuowania
powołanej komisyi.
Wydział krajowy uchwalił dla członków komisyi kodyfikacyjnych dyety, a to
a.) dla zamieszkałych we Lwowie po 3 złotych dziennie,
b.) dla powołanych z innych okolic kraju po 5 złotych w. a. dziennie tytułem
dyet i po 1 złr w. a. od mili od miejsca zamieszkania tytułem wynagro-
dzenia kosztów podróży. —

We Lwowie dnia 7. stycznia 1870 r.

Bitnarski

[illegible]

Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem

№ 13972.

Do

Wielmożnego Pana Kornela

Krzeczunowicza

posła sejmowego we

Lwowie

Ex offo.

Wielmożny Mości Dobr.!

./. Odnosząc się do wyrażonego mi życzenia WWPana Dobr. przesyłam Panu w załączeniu ./. żądane rozporządzenia w sprawach Propinacyjnych. Licząc sobie za prawdziwą przyjemność WW Pana Dobr. tem dać znakę mojego głębokiego szacunku, z którym mam zaszczyt się pisać:

WWPana Dobr.

najniższym sługą,

Wiedeń 29 czerwca 1868. Dr Klemens Raczyński

I

Erlaß des k.k. Ministeriums des Innern vom 10 Juni 1849 Z. 3963

an alle Landes Chefs.

„Durch den Absatz XI des Gesetzes vom
„7ten September 1848 ist nur der eigentliche
„Bier und Brantweinzwang d.i. die Verpflichtung
„der Wirthe diese Getränke von den ehemaligen
„Grundobrigkeiten oder von den an ihrer Stelle
„getretenen Besitzern des Bier und Brandwein-
„regales abzunehmen, aufgehoben worden. „Von
„diesem Rechte wesentlich verschieden ist aber das
„eigentliche Propinationsrecht d.i. das ausschlie-
„ßende Erzeugungsrecht und Ausschankrecht
„in einem gewissen Bezirke."

II

Erlaß des k.k. Ministeriums des Innern vom 3ten April 1852 Z. 4308

an die böhm. Statthalterei.

über specielle Anfrage der böhmisch. Statthalterei
ob die a.h. Entschließung vom 28ten ~~August~~ November
1837 Z. 30185 (: Zuständigkeit in Propinationssachen
:) ferner festzuhalten (: und die a.h. Entschließung
vom 15 Juni 1841 unbedingt zu beobachten sei:

„durch den Absatz XI des Gesetzes vom 7ten September
„1848 ist wohl der Bier und Brandweinzwang, keines-
„wegs aber das Propinationsrecht d.i. das ausschließende
„Erzeugungs und Ausschankrecht aufgehoben worden, so-
„nach auch die hierüber erlassenen Gesetze in
„Kraft bleiben, daher die Behörden in ein-
„zelnen Fällen nach ihrem eigenen Er-
„messen zu entscheiden haben."

/.

III

Verordnung des k. k. Handelsministerium vom 12t November 1855 Z. 25792/883

Verkauf von alkoholhältiger und unversüßter Flüssigkeit.

(an alle Länderstellen mit Ausnahme Ungarns)

„Nachdem der Handel mit Brantwein von Seite der Nichtschankberechtigten nur in Gebinden stattfinden darf, während der Verkauf von Weingeist von Seite der Handelsleute und Erzeuger, mit Ausschluss der Verabreichung an sitzende und stehende Gäste, weder in Beziehung auf die Gefäße noch auf die Quantität beschränkt ist, so hat sich das Bedürfniss fühlbar gemacht, eine Bestimmung zu geben, welche alkoholhältige unversüßte Flüssigkeit nach den für Brantwein und welche nach den für Weingeist bestehenden Grundsätzen in gewerblicher Beziehung zu behandeln ist."

„Es wird demnach im Einvernehmen mit dem k. k. Ministerium des Innern festgesetzt, dass die hinsichtlich des Verkehres mit Brantwein bestehenden Beschränkungen auf jene alcoholhältigen, unversüßten Flüssigkeit (Brantwein) in Anwendung zu treten haben, welche unter 74 % des Normal-Alkoholometers (gleich 36° Beaumé) gradirt ist — während bei einer höheren Gradhältigkeit die für den Weingeist im engeren Sinne geltenden Bestimmungen Anwendung finden."

IV

a. h. Entschließung Sr. Majestät d. d. 1 Juni 1856

über das Reichsgesetzblatt erscheinenden Verordnungen und Erlässe der kk. Ministerien werden a. h. bald nicht genehmigt und Se Majestät haben aus Anlaß der nachträglichen Vorlage der sub III citirten Verordnung des Handelsministeriums dd 12t November 1852 Z. 23792/883 a. h. Ihr Mißfallen darüber ausgedrückt " daß
" Verordnungen, welche wohlbegründete Rechte
" wesentlich berühren, von den betreffenden
" Ministerien, mit Überschreitung ihres
" Wirkungskreises ohne Einholung der allerhöchsten
" Willensmeinung erlassen worden sind ". —

Sprawozdanie

komisyi sejmowej w przedmiocie wykupna prawa propinacyi, a zarazem uregulowania i zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku.

Sprawa wykupna propinacyi od dawna już zwraca na siebie baczną uwagę całego kraju; w ostatnich czasach stawiana na porządku dziennym każdej sesyi sejmowej, była ona przedmiotem wielu wniosków, rozpraw i narad obieranych kolejno komisyj sejmowych, Wydziału krajowego, a wreszcie komisyi posejmowej, przeszłoroczną uchwałą Sejmu, a staraniem Wydziału krajowego zebranej.

Bogactwo tym sposobem zgromadzonych materyałów bynajmniej nie ułatwiało zadania, przeciwnie sama obfitość wniosków, po części naszkicowanych tylko, a wcale nie rozwiniętych w kierunku praktycznego ich przeprowadzenia, stanowiła nie małą trudność już samym wyborem wniosku mającego służyć za podstawę obrad.

Wnioski wspomnionej komisyi pozasejmowej zdawały nam się lepszemi od innych, a do ich przyjęcia za punkt wyjścia skłonił nas i ten wzgląd, że za niemi oświadczyła się przeważna większość obywateli z różnych okolic kraju do tej komisyi powołanych, którym wszystkie inne projekta już były znane.

Wnioski jednak komisyi pozasejmowej przez Wydział krajowy przedłożone były raczej zestawieniem zasad i pojęć, niżeli projektem, mającym cechę niezbędną dla każdej ustawy, wykończenia i dokładności we wszystkich kierunkach.

W przekonaniu o niezbędnej potrzebie stanowczego załatwienia sprawy propinacyjnej komisya nasza starała się, — pomimo krótkości czasu, w jakim pracę swoją ukończyć musiała i rozlicznych trudności, z jakiemi miała do walczenia — ułożyć taki projekt do ustawy, któryby stanowił podstawę działania dodatniego i praktycznego dla urzeczywistnienia wykupna prawa propinacyi, i któryby z jednej strony wymierzał słuszne wynagrodzenie dotychczasowym właścicielom tego prawa, a z drugiej strony nie narażał na niebezpieczeństwo funduszu krajowego, wynagrodzenie gwarantującego.

Uwzględniając teraźniejszą wartość kapitałową prawa propinacyi i tę okoliczność, że w chwili obecnej lokowanie kapitałów w wielu pewnych papierach przynosi około siedm od sta rocznie, mniemała komisya, zgodnie ze zdaniem komisyi pozasejmowej, iż słusznym byłby kapitał wynagrodzenia, równający się tylko trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, wywłaszczyć się mającego, pod warunkiem jednak, że kapitał ten przynosić będzie siedm od sta, więc nie o wiele mniej od propinacyjnego czystego dochodu, i że będzie zaraz wypłacony w obligach przez kraj gwarantowanych, które w razie ich zrealizowania przynieśćby mogły wywłaszczonemu kapitał, od imiennej wartości obligów nie wiele się różniący.

W przekonaniu, że w ubogim kraju naszym nie można znaleźć innych funduszów na płacenie procentów od obligów wspomnionych i na umorzenie tych obligów, projektuje komisya, zgodnie

z komisyą pozasejmową, aby z wykupionego propinacyjnego prawa wyszynku utworzony był fundusz propinacyjny, pod zarządem Wydziału krajowego zostający, którego dochody na spłatę obligów i kuponów byłyby przeznaczone.

Komisya nie widziała dostatecznych powodów, przemawiających za wykupieniem w chwili obecnej prawa propinacyi od gmin, które prawo to posiadają i dochodów z niego na potrzeby gminne używają. Dla ogółu jest to rzeczą obojętną, czy w tych gminach posiadać będzie prawo propinacyi gmina sama, czy też fundusz do spłacenia obligów propinacyjnych przeznaczony; może więc prawo propinacyi bez najmniejszej szkody dla ogółu pozostać tak długo przy tych gminach, jak długo propinacyjne prawo wyszynku w innych wszystkich gminach będzie w posiadaniu funduszu propinacyjnego. Tymczasem zebrane będą doświadczenia, które wskażą, o ile wykupno prawa propinacyi od gmin jest potrzebnem, i jakie w razie wykupna dane być może wynagrodzenie, lub jakim innym sposobem ubywający gminom dochód z prawa propinacyi może być zastąpionym.

Nadwerężane częstokroć prawo wyszynku propinacyjne potrzebuje w ogóle zabezpieczenia i uregulowania w drodze ustawodawczej. Potrzeba ta będzie tem większą, gdy dochód z prawa rzeczonego będzie funduszem przeznaczonym na spłatę obligów propinacyjnych, przez kraj zagwarantowaną. W jednym projekcie do ustawy objęła komisya postanowienia o wykupnie propinacyi i postanowienia do zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku się odnoszące, z obawy przed niebezpieczeństwem, jakieby przy odmiennem postępowaniu (tj. przy uchwalaniu dwóch ustaw, jak proponował Wydział krajowy) zagrażało funduszowi krajowemu w tym przypadku, gdyby ustawa o wykupnie propinacyi otrzymała najwyższą sankcyę, a ustawa o jej zabezpieczeniu tej sankcyi nie uzyskała.

Przedkładając Wysokiej Izbie projekt do ustawy, komisya nie sądzi potrzebnem motywować poszczególnie wszystkie zmiany i uzupełnienia, jakie do projektu, przez Wydział krajowy wniesionego, wprowadzić uznała za konieczne. Dyskusya wyświeci wątpliwości, jakie w tej mierze zachodzićby mogły.

Komisya nie tając sobie, że przy wykonaniu projektowanej ustawy może okazać się potrzeba uzupełnić ją jeszcze osobnemi postanowieniami, sądzi jednak, że przyjęciem ustawy tej sprawa wykupna propinacyi uzyska istotną podstawę, i w tej myśli poleca komisya Wysokiej Izbie do uchwalenia:

1. Projekt do ustawy o wykupnie prawa propinacyi i o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku;

2. wniosek, aby wynagrodzenie za propinacyę, jakoż wszelkie pisma i czynności, do wykupna prawa propinacyi się odnoszące, wolne były od podatków i wszelkich innych opłat państwowych.

Lwów, dnia 17. października 1869.

Przewodniczący i sprawozdawca:
Krzeczunowicz.

Ustawa

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zawierająca postanowienia o wykupnie prawa propinacyi, tudzież o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

Dział pierwszy

o wykupnie prawa propinacyi.

I. Ogólne postanowienia.

§. 1.

Propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków, przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom, bądź pojedynczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem jednak gmin, ma być wykupione w drodze wywłaszczenia.

§. 2.

Po wywłaszczeniu propinacyjnego prawa wyłącznego wyrobu trunków staje się ten wyrób przedmiotem wolnego przemysłu.

§. 3.

Wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku będzie własnością funduszu propinacyjnego aż do zupełnej amortyzacyi obligów, wywłaszczonym na wynagrodzenie tego prawa wydanych.

Gdyby dochód z tego prawa nie wystarczał do pokrycia potrzeb funduszu propinacyjnego, i kraj przyczyniał się zaliczkami do pokrycia tych potrzeb, wtedy propinacyjne prawo wyszynku będzie tak długo własnością funduszu propinacyjnego, jak długo zaliczki takie nie będą zwrócone sposobem w §§. 28., 29. i 33. określonym.

§. 4.

Po upływie czasu w §. 3. oznaczonego ustaje propinacyjne prawo wyszynku jako takie, i będzie przedmiotem przemysłu koncesyonowanego, na rzecz kraju opodatkowanego.

§. 5.

Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi, którzy podług §. 1. mają być wywłaszczeni, otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligach propinacyjnych, przynoszący siedm od sta rocznie i

równający się trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, obliczonemu z przecięcia lat sześciu, od 1864. do 1869. r. włącznie.

II. O wynagrodzeniu i odebraniu prawa propinacyi.

Komisye, wymierzające wynagrodzenie.

§. 6.

Celem wymierzenia kapitału wynagrodzenia (§. 5.) postanowione będą komisye okręgowe i komisya krajowa we Lwowie. Wydział oznaczy liczbę komisyj okręgowych i okręgi, przydzielić im się mające.

§. 7.

Komisya okręgowa złożoną będzie z trzech członków, z których jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, drugiego, jako zastępcę funduszu krajowego, wybiera Wydział krajowy, trzeciego zaś wybierają ci, którzy są w okręgu właścicielami prawa propinacyi, wywłaszczeniu ulegającego.

Członkowie komisyi okręgowej będą mieć i zastępców, tym samym sposobem, jak członkowie sami, mianowanych.

Komisya okręgowa obiera przewodniczącego z grona swojego.

Uchwały zapadają w komisyi bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Wydział krajowy i przez posiadających prawo propinacyi obrani, pobierać będą za czas urzędowania dyety po 3 złr. dziennie i wynagrodzenie kosztów podróży po 1 złr. od mili.

§. 8.

Komisya krajowa złożoną będzie z przewodniczącego w Wydziale krajowym, który będzie przewodniczył komisyi, i z sześciu członków, z których trzech obiera Sejm krajowy, jednego zaś Wydział krajowy, jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, jednego c. k. lwowski sąd krajowy wyższy.

Członkowie komisyi będą mieli zastępców, tym samym sposobem, jak członkowie sami, mianowanych.

Do powzięcia uchwał potrzebną jest obecność przewodniczącego i przynajmniej czterech członków komisyi.

Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Sejm i Wydział krajowy obrani pobierać będą za czas urzędowania wynagrodzenie po 200 złr. na miesiąc.

Wymiar wynagrodzenia.

§. 9.

Czysty dochód propinacyjnego prawa wyszynku wyśledzony będzie przez komisyę okręgową, która obliczy także kapitał wynagrodzenia (§. 5.).

Tak uprawnionemu do wynagrodzenia, jak i zastępcy funduszu krajowego, przez Wydział krajowy na członka komisyi okręgowej mianowanemu, służy prawo wniesienia reklamacyi przeciw obliczonemu kapitałowi wynagrodzenia do komisyi krajowej. Reklamacya ma być wniesioną na ręce komisyi okręgowej w nieprzekraczalnym terminie dni trzydziestu, licząc od dnia doręczenia uprawnionemu orzeczenia tej komisyi.

Komisya krajowa rozpoznaje z urzędu orzeczenia komisyi okręgowej, niemniej reklamacye, zarządza w razie potrzeby dochodzenia uzupełniające i ustanowi ostatecznie cyfrę kapitału wynagrodzenia.

§. 10.

Za podstawę do obliczenia czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przyjętą będzie przeciętna cyfra dochodu z lat sześciu, od r. 1864. do 1869. włącznie, który służył do wymiaru podatku od tego prawa.

Gdzie podatek dochodowy wymierzony był od dochodu z prawa wyszynku w połączeniu z innemi dochodami, jak np. z dochodem z młyna, cegielni, z zajazdu itp., komisya orzeknie na podstawie fasyj, lub gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie dochodzeń szczegółowych, ile w dochodzie ogólnym mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

Gdzie przy wymierzeniu podatku dochodowego od dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku nie uwzględniono i nie potrącono czynszu za dodane do wykonywania wyszynku budynki, lub za dodane arędarzowi albo szynkarzowi pola lub pastwiska, albo wreszcie wartości jakichkolwiek innych dodatków, komisya orzeknie na podstawie szczegółowych dochodzeń, o ile te dodatki są skompensowane wzajemnemi dodatkami, które miał właściciel, a które nie były uwzględnione i dodane do dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przy wymiarze podatku od tego prawa. Jeżeli zaś skompensowanemi nie są, orzeknię komisya, ile z tego tytułu należy potrącić od przyjętego dla wymierzenia podatku czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku.

Wyjątkowo może komisya, gdy się przekona z dostatecznych dowodów, że dochód, który służył za podstawę do wymiaru podatku, z rzeczywistym się nie zgadza, cyfrę takowego zmienić.

Od obliczonego tym sposobem dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku ma być potrącony podatek z dodatkiem krajowym i indemnizacyjnym od tego dochodu opłacany, podług przecięcia z lat 1864. do 1869. obliczony.

Pozostający po odtrąceniu podatku dochód, stanowi czysty dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 11.

Przyznany kapitał wynagrodzenia należy się uprawnionemu z procentem, od tego dnia liczyć się mającym, w którym własność propinacyjnego prawa wyszynku odebraną mu będzie (§. 20.).

Sposób wypłaty. Obligi propinacyjne.

§. 12.

Kapitał wynagrodzenia spłacony będzie obligami, noszącemi nazwę „obligów propinacyjnych Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem", wystawionemi na okaziciela, przynoszącemi siedm od sta rocznie, opatrzonemi w kupony półrocznie z dołu płatne i opiewającemi na 20, 100, 500, 1,000, 5,000 i 10,000 złr. wal. austr.

Za kwotę mniejszą od 20 złr. otrzyma uprawniony oblig na 20 złr. i winien zwrócić resztę gotowemi pieniądzmi.

Przywileje obligów propinacyjnych.

§. 13.

Obligom propinacyjnym służą wszystkie przywileje papierów rządowych.

W Królestwie Galicyi i Lodomeryi i w Wielkiem Księstwie Krakowskiem mogą te obligi być przyjmowane na kaucye i służyć do lokowania kapitałów, należących do sierót, do osób pod kuratelą zostających, do kas oszczędności, niemniej kapitałów kościelnych i innych funduszowych.

Postępowanie przy wypłacie.

§. 14.

Jeżeli prawo propinacyi jest przedmiotem ksiąg tabularnych (hypotecznych), lub połączone jest z posiadaniem przedmiotu w tych księgach zapisanego, prawomocny wyrok o wysokości kapitału wynagrodzenia udzielonym będzie przez Wydział krajowy równocześnie z zarządzeniem odebrania propinacyjnego prawa wyszynku (§. 20.) właściwemu sądowi dla uwidocznienia kapitału wynagrodzenia w dotyczącej księdze.

Uwidocznienie to będzie miało ten skutek prawny, że w miejsce wywłaszczonego prawa propinacyi wejdzie wymierzony zań kapitał wynagrodzenia.

§. 15.

Przy przekazywaniu i wypłacie kapitału wynagrodzenia będą analogicznie zastosowane przepisy ces. patentu z d. 8. listopada 1853. (dz. ust. p. nr. 237.).

Pretensye, na kapitał wynagrodzenia przekazane, powinny być obliczone w wal. austr. według obowiązujących przepisów.

§. 16.

Wydział krajowy, jako zarządzajacy funduszem propinacyjnym, mianuje zastępców tego funduszu do czynności, w sądach przeprowadzić się mających, i wypłaca kapitał wynagrodzenia.

Certyfikaty tymczasowe, uprawniające do pobierania procentu.

§. 17.

W przypadkach, w których potrzebnem jest przekazanie kapitału wynagrodzenia przez sąd, zatrzyma Wydział krajowy obligi wynagrodzenia aż do prawomocnego orzeczenia sądowego w swoim depozycie na rzecz wywłaszczonego, i wyda mu certyfikat tymczasowy, poświadczający wysokość przyznanego kapitału.

Za tym certyfikatem będzie wywłaszczony pobierał półrocznie z dołu procent od kapitału wynagrodzenia aż do dnia, od którego procent od obligów przekazanym będzie orzeczeniem sądowem osobom, obligi te odebrać mającym.

Wynagrodzenie nie ulega podatkowi.

§. 18.

Przyznany kapitał wynagrodzenia i procent, na mocy certyfikatu (§. 17.) pobierany, niemniej obligi propinacyjne i ich kupony, są wolne od stempli i wszelkich podatków i dodatków.

Gwarancya kraju.

§. 19.

Kraj gwarantuje wypłatę kapitału wynagrodzenia i procentu od certyfikatów (§. 17.), a niemniej wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów.

Odebranie prawa propinacyi.

§. 20.

Po ostatecznem zawyrokowaniu o wysokości kapitału wynagrodzenia może propinacyjne prawo wyszynku w każdym pojedynczym przypadku być odebranem na własność funduszu propinacyjnego.

Najdalej w trzech latach po ostatecznem orzeczeniu o wysokości kapitału wynagrodzenia w całym kraju powinno wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku być odebranem na własność rzeczonego funduszu.

Odebranie to uskuteczni Wydział krajowy i obejmie odebrane prawo imieniem funduszu propinacyjnego w swój zarząd.

Przy odebraniu propinacyjnego prawa wyszynku zarządzi Wydział krajowy wypłatę kapitału wynagrodzenia, a w przypadkach przewidzianych w §. 17., wydanie certyfikatu.

§. 21.

Równocześnie z odebraniem propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego ustaje wyłączne prawo wyrobu trunków propinacyjnych, wywłaszczonemu służące (§. 2.).

Postanowienia względem dzierżaw.

§. 22.

Jeżeli prawo propinacyi jest wydzierżawione, a dzierżawa podług umowy dzierżawnej trwaćby miała dłużej, niż do dnia odebrania prawa propinacyi (§§. 20. i 21.), winien dzierżawca ustąpić z tym dniem z dzierżawy tego prawa, i nie może ani on, ani wydzierżawiający rościć ztąd sobie pretensyi do funduszu propinacyjnego.

Stosunki między wydzierżawiającym a dzierżawcą.

§. 23.

Jeżeli propinacyjne prawo wyszynku wydzierżawione jest samo, lub tylko z przedmiotami do jego wykonania służącemi, albo odrębnego dochodu nie przynoszącemi, kontrakt dzierżawny z dniem odebrania tego prawa uważanym będzie za rozwiązany, a dzierżawca zapłaci wydzierżawiającemu czynsz dzierżawny, w miarę czasu dzierżawy aż do dnia rozwiązania kontraktu przypadający.

Jeżeli zaś propinacyjne prawo wyszynku z innemi przedmiotami, dochód przynoszącemi, lub też propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu trunków, bądź samo, bądź z innemi przedmiotami, jest wydzierżawione, ma dzierżawca najdalej w rok po ogłoszeniu niniejszej ustawy oświadczyć, że od dzierżawy odstępuje. W razie takiego oświadczenia nastąpi rozwiązanie kontraktu dzierżawnego z końcem tego roku dzierżawnego, w którym oświadczenie było dane. Gdyby dzierżawca nie złożył takiego oświadczenia w terminie rzeczonym, lub gdyby kontrakt dzierżawny zawarty był po dniu, w którym niniejsza ustawa stanie się obowiązującą, kontrakt dzierżawny zostaje w swej mocy, a dzierżawca za odebrane prawo wyłącznego wyrobu trunków (§. 21.) nie otrzyma żadnego wynagrodzenia, za odebrane zaś propinacyjne prawo wyszynku otrzyma od wydzierżawiającego wynagrodzenie, które ma się równać procentowi od dotyczącego kapitału wynagrodzenia, przypadającemu za czas od dnia odebrania propinacyjnego prawa wyszynku do dnia ukończenia dzierżawy. Gdyby kapitał wynagrodzenia nie był oddzielnie obliczonym za propinacyjne prawo wyszynku, które jest przedmiotem dzierżawy, komisya krajowa (§. 8.) na żądanie jednego z interesowanych orzeknie ostatecznie o wysokości tego kapitału.

Innych pretensyj z powodu odebrania prawa propinacyi, lub z powodu przewidzianego w tym §. rozwiązania kontraktu dzierżawnego nie mogą wzajemnie do siebie rościć dzierżawca i wydzierżawiający.

Postanowienia tego §. mają być zastosowane o tyle, o ile między dzierzawcą a wydzierzawiającym na przypadki, tym §. objęte, nie ma innej umowy.

III. Umorzenie i spłata obligów propinacyjnych.

§. 24.

Umorzenie obligów propinacyjnych rozpocznie się najpóźniej w dwa lata po odebraniu w całym kraju wywłaszczonego propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego, i ma być ukończone najdalej w 35 latach.

Umorzenie będzie się odbywało podług załączonego planu w połowie przez losowanie, w drugiej połowie przez zakupno podług kursu, lub przez losowanie w miarę tego, jak pierwszy lub drugi z tych sposobów umorzania okażę się korzystniejszym dla funduszu propinacyjnego.

Umorzenie obligów nad plan może nastąpić w przypadkach, przewidzianych w §§. 31. i 33.

§. 25.

Wypłata obligów wylosowanych nastąpi w 6 miesięcy po ich wylosowaniu za zwrotem obligów wraz z kuponami do tego czasu nie zapadłemi; brakujące kupony nie zapadłe potrącone będą od kapitału.

Z dniem upłynienia terminu wypłaty obligów wylosowanych ustaje dalsze ich oprocentowanie. Kupony wylosowanych obligów będą wprawdzie i nadal wypłacane, jednak kwota wypłaconych takich kuponów potrąconą zostanie od kapitału.

Kupony zapadłe podlegają przedawnieniu po upływie 6 lat, wylosowane zaś obligi, po upływie 30 lat od dnia ich zapadłości.

IV. O funduszu propinacyjnym.

Utworzenie funduszu.

§. 26.

Z wywłaszczonego prawa wyszynku propinacyjnego utworzony będzie krajowy fundusz propinacyjny Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

Dochody z tego prawa będą specyalnie przeznaczone na pokrycie potzeb funduszu propinacyjnego, mianowicie:

na administracyę, na podatki z dodatkami (§. 27.), na wypłatę procentów pobieranych z mocy certifikatów (§. 17.), na wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów, nakoniec na zwrócenie zaliczek udzielanych z funduszów krajowych (§§. 28., 29. i 33.).

Podatki od dochodów z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 27.

Dochody z propinacyjnego prawa wyszynku, które stanowi własność funduszu propinacyjnego, podlegają podatkom państwowym, niemniej dodatkom krajowym i indemnizacyjnym; nie podlegają zaś dodatkom powiatowym i gminnym.

Zaliczki z funduszów krajowych.

§. 28.

Potrzeby funduszu propinacyjnego (§. 26.), o ile dochody tego funduszu na ich pokrycie nie wystarczają, pokryte będą zaliczkami z funduszów krajowych.

Zaliczki te będą krajowi zwrócone z funduszu propinacyjnego z procentem, po sześć od sta rocznie liczyć się mającym, a gdyby na ten cel zaciągnioną była pożyczka krajowa, zwróci takową fundusz propinacyjny z procentem od niej rzeczywiście opłaconym i z wszystkiemi kosztami, które z jej powodu wynikną.

§. 29.

Dyety i wynagrodzenia podróży członków komisyj okręgowych i komisyi krajowej (§§. 7. i 8.), niemniej inne koszta, wymierzaniem i wypłatą kapitału wynagrodzenia, tudzież odbieraniem propinacyjnego prawa wyszynku spowodowane, pokryte będą z funduszów krajowych tytułem zaliczek, które mają być zwrócone sposobem w §. 28. określonym.

Fundusz rezerwowy.

§. 30.

Z nadwyżek dochodów funduszu propinacyjnego, pozostających po pokryciu potrzeb tego funduszu (§. 26.), utworzony będzie fundusz rezerwowy, przeznaczony przedewszystkiem na pokrycie możliwych niedoborów funduszu propinacyjnego.

Fundusz rezerwowy ma być korzystnie używany, a dochód z tego użycia będzie do tegoż funduszu przyłączony.

Dochody funduszu rezerwowego nie podlegają podatkom, ani dodatkom.

§. 31.

Gdyby fundusz rezerwowy przenosił sumę do pokrycia półrocznych potrzeb funduszu propinacyjnego potrzebną, wtedy nadwyżka ta może za uchwałą Sejmu krajowego być użytą na wykupno obligów propinacyjnych podług kursu, lub na ich wykupno w wartości imiennej przez losowanie nad plan umorzenia. Obligi tym sposobem wykupione zostaną umorzone.

§. 32.

Pozostałości funduszu rezerwowego, jakie się okażą po umorzeniu wszystkich obligów propinacyjnych i zaspokojeniu wszystkich potrzeb funduszu propinacyjnego, staną się własnością krajową.

Wykupno obligów z innych funduszów krajowych.

§. 33.

Ustawą krajową mogą być przeznaczone inne fundusze krajowe na wykupno obligów, w obiegu zostających, podług kursu, lub przez losowanie nad plan umorzenia.

Sumy, na takie wykupno z funduszów krajowych wydane, uważane będą także jako zaliczki na rzecz funduszu propinacyjnego, i zwrócone zastaną z tego funduszu w sposób w §. 28. określony.

2

V. Administracya.

Władze administracyjne.

§. 34.

Wydział krajowy zawiaduje wszystkiemi czynnościami administracyjnemi, do wywłaszczenia prawa propinacyi odnoszącemi się, i zarządza funduszem propinacyjnym.

Wydział krajowy może pod własną odpowiedzialnością ustanowić osobną dyrekcyę krajową do administracyi propinacyjnego prawa wyszynku.

Bliższe instrukcye, do administracyi odnoszące się, wydawać będzie Wydział krajowy.

Administracya funduszu propinacyjnego ma prawo żąda przy zarządzie propinacyjnego prawa wyszynku spółdziałania od wydziałów powiatowych i zwierzchności gminnych.

Wykonanie propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 35.

Administracya funduszu propinacyjnego może wykonywać propinacyjne prawo wyszynku na rachunek własny, albo przez wydzierżawianie, albotež przez czasowe konsensa propinacyjne (do propinacyjnego wyszynku trunków uprawniające), za opłatą roczną udzielane.

Konsensa takie nie podlegają opłatom na rzecz skarbu Państwa.

Szczegółowe uprawnienia administracyi.

§. 36.

W razie, gdyby dzierżawca propinacyjnego prawa wyszynku, lub posiadający konsens propinacyjny dopuścił się czynu lub zaniedbania, pociągającego za sobą podług warunków ugody dzierżawnej lub konsensu utratę dzierżawy lub konsensu, służyć będą administracyi propinacyjnego prawa wyszynku te same środki i ta sama procedura, jakie z mocy cesarskiego patentu z 31. grudnia 1800. służą administracyi dóbr skarbowych.

§. 37.

Wszystkie spory sądowe między administracyą propinacyjnego prawa wyszynku, będącego własnością funduszu propinacyjnego, a dzierżawcami tego prawa lub posiadającymi konsensa propinacyjne wytaczane będą wyłącznie w sądach lwowskich, a mianowicie w tym sądzie lwowskim, do którego spór podług przedmiotu swojego należy.

VI. Postanowienia dodatkowe.

Pomoc władz.

§. 38.

C. k. władze rządowe i sądowe, niemniej reprezentacye powiatowe i gminne, winny są użyczyć pomocy organom powołanym do przeprowadzenia przepisów o wywłaszczeniu prawa propinacyi, niniejszą ustawą wydanych.

Uwolnienie od stempli i opłat.

§. 39.

Wywłaszczenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hypoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności sądowe i pozasądowe, wpisy hypoteczne i inne czynności, wolne są od stempli, należytości bezpośrednich i opłat depozytowych.

Dział drugi

o uregulowaniu propiaacyjnego prawa wyszynku,

§. 40

Z zastrzeżeniem postanowień zawartych w §§. 43. i 44. przysłuża właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku wyłącznie prawo podrobnej przedaży trunków propinacyjnych, jakoto: piwa, trunków miodowych, wódki i innych trunków spirytusowych, i prawo podrobnej przedazy, bez szczegółowej koncesyi, wszelkich innych trunków gorących.

§. 41.

Szynkujący trunki propinacyjne na rachunek właściciela propinacyjnego prawa wyszynku lub jego prawonabywcy, to jest dzierżawcy lub posiadającego konsens od właściciela, mają być uważani jako jego słudzy.

Stosunek służbowy między szynkującym a właścicielem propinacyi, lub jego prawonabywcą podlega ogólnym przepisom o sługach, obowiązującym w kraju.

Szynkujący gorące trunki, który twierdzi, że prawo wyszynku zadzierżawił, lub na to otrzymał konsens, winien udowodnić to twierdzenie pisemnym kontraktem lub konsensem, inaczej będzie uważany, jeżeli szynkuje z woli właściciela propinacyi lub jego prawonabywcy, za sługę, w przeciwnym zaś razie za utrzymującego szynk pokątny.

§. 42.

Posiadaczom gorzelni, browarów i miodosytni, tudzież fabrykantom spirytusów nie wolno przedawać swoich wyrobów inaczej, jak tylko hurtem (§. 44.)

§. 43.

Fabrykom trunków słodzonych, tojest: araku, rumu, ponczowej esencyi, rosolisów i likierów, przyrządzonych w drodze chemicznej i w sposób fabryczny, wolno przedawać wyrób swój w własnych składach w butelkach zapieczętowanych, zawierających przynajmniej pół masy płynu.

Za szczególnem pozwoleniem c. k. urzędu powiatowego, wydanem w porozumieniu z wydziałem powiatowym, mogą handle korzenne, a na prowincyi także i handle towarów mięszanych, przedawać w ten sam sposób wymienione wyżej trunki słodzone, również jak piwa sprowadzane z zagranicy: ale, porter. Kramarzom pozwolenie to nie może być udzielane.

§. 44.

Podrobnej przedaży wymienionych w §. 43. trunków na kieliszki lub w inny, jak tamże oznaczony sposób, pozwalać mogą c. k. urzędy powiatowe w porozumieniu z wydziałem powiatowym tylko traktyerniom, kawiarniom i cukierniom, a podrobnej przedaży ale i porteru, z zagranicy sprowadzonego, także handlom korzennym, a na prowincyi handlom mięszanym, jako zarobkowości dodatkowej, i tylko po ścisłem zbadaniu i wykazaniu rzeczywistej miejscowej potrzeby, i po przekonaniu się, że właściciel propinacyi, względnie dzierzawca lub posiadający konsens, nie zaspokaja tej potrzeby.

§. 45.

Do prowadzenia handlu hurtownego gorącemi trunkami nadaje pozwolenie c. k. urząd powiatowy w porozumieniu z wydziałem powiatowym, tylko właściciele gorzelni, browarów i fabryk nie potrzebują do hurtownej przedaży swego wyrobu żadnego pozwolenia. W handlu hurtowym przedawane mogą być trunki propinacyjne tylko w beczkach pod obręczami, zawierających przynajmniej jedno niższo-austryackie wiadro trunku.

§. 46.

O udzieleniu zastrzeżonego w §§. 43, 44. i 45. c. k. urzędom powiatowym pozwolenia zawiadomi c. k. urząd powiatowy zawsze jednocześnie właściciela propinacyjnego prawa wyszynku i jego prawonabywcę.

Przeciw orzeczeniu c. k. urzędu powiatowego, czy to udzielającemu, czy odmawiającemu pozwolenia, przysługa stronom prawo odwołania się do c. k. Namiestnictwa, które rozstrzyga ostatecznie. Rekurs powinien być wniesiony do c. k. urzędu powiatowego w nieprzekraczalnym terminie sześciu tygodni od dnia doręczenia orzeczenia, i ma moc wstrzymującą, jeżeli pozwolenia udzielono.

§. 47.

Podrobna przedaż gorących trunków słodzonych w zapieczętowanych butelkach półmasowych przez osoby, ustawą niniejszą do tego nieupoważnione, bez uzyskania szczegółowego pozwolenia (§. 43.) karaną będzie grzywnami od 50 do 200 złr. w. a.; a jeżeli przekroczenia tego dopuścił się handel korzenny lub handel towarów mięszanych, albo kramarz, utratą nadto przy trzecim razie prawa dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 48.

Podrobna przedaż trunków słodzonych na kieliszki lub w butelkach niezapieczętowanych, albo chociażby w butelkach zapieczętowanych w mniejszej ilości, jak pół masy, bez uzyskania wymaganego pozwolenia na tę przedaż (§. 44.) ma być karaną grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Nadto traci właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który miał pozwolenie do przedawania tych trunków w zapieczętowanych półmasowych butelkach, a fabrykant słodzonych trunków, w którego sklepie lub składzie popełnionoby to przekroczenie, przy trzecim razie prawo przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach; a w razie ponownego przekroczenia traci właściciel handlu korzennego lub handlu towarów mięszanych prawo dalszego utrzymywania handlu, a fabrykant słodzonych trunków, prawo dalszego utrzymywania fabryki.

Właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który nie miał pozwolenia do przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach, tudzież kramarz, utracą przy trzeciem tego rodzaju przekroczeniu prawo dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 49.

Każda podrobna przedaż trunków propinacyjnych, bez wyraźnego pozwolenia właściciela propinacyi lub jego prawonabywcy, jest szynkowaniem pokątnem bez względu, czy wzięto za trunek gotowe pieniądze lub inny przedmiot, mający jakąkolwiek wartość, lub czy dano trunek na borg, i czy go dano w własnym domu, lub po za domem.

§. 50.

Szynkowanie pokątne ma być karane, jako przekroczenie, grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Właściciel handlu hurtownego gorącemi trunkami, tudzież upoważniony w moc tej ustawy do podrobnej przedaży trunków słodzonych, bądźto w półmasowych zapieczętowanych butelkach, bądź na kieliszki, ulegną tej karze, jeżeli, czy to sami, czy też którykolwiek z ich domowników lub sług, dopuszczą się tego przekroczenia; a za trzeciem przekroczeniem utracą nadto prawo dalszego prowadzenia handlu lub zarobku.

Oprócz tego ulegnie w każdym razie cały przydybany zapas trunku wraz z naczyniami i przyrządami do szynkowania konfiskacie.

§. 51.

Za okoliczność szczególnie obciążającą przy pokątnem szynkowaniu poczytane będzie przedawanie wódki na zimno farbowanej, zaprawionej lub osłodzonej, jakoby słodzonego trunku fabrycznego, przyrządzonego w drodze chemicznej. Tłumaczenie się, iż pobierano wódkę tę z upoważnionej fabryki gorących trunków, nie może ani uniewinniać, ani zmniejszać winy.

W razie wątpliwości, czy przedany trunek jest rzeczywiście słodzonym trunkiem fabrycznym, lub tylko na zimno przyprawionym spirytusem albo wódką, zasięgnie orzekający c. k. urząd technicznego zdania znawcy na koszt strony, której twierdzenie okaże się fałszywem.

§. 52.

Posiadanie gorących trunków w większej ilości, jak wymagać może pokrycie potrzeby według osobistych stosunków lub chwilowych okoliczności posiadacza, tudzież posiadanie naczyń lub przyrządu do wyszynku, nie stanowią wprawdzie same przez się dowodu popełnionego przekroczenia pokątnego szynkowania, są jednakże silnym dowodem podejrzenia; a obok którejkolwiek z tych okoliczności zeznanie jednego już tylko świadka wystarczy do całkowitego dowodu.

§. 53.

Wprowadzanie trunków propinacyjnych do okręgu propinacyjnego dozwolone jest tylko uprawnionym do szynkowania lub do handlu temi trunkami, niemniej na użytek własnego przedsiębiorstwa przemysłowego, gospodarstwa lub domu. Wprowadzanie tych trunków na użytek trzecich osób, pod pozorem użytku własnego, karane będzie utratą trunków, tym sposobem wprowadzonych, i grzywnami od 10 do 100 złr. w. a.

§. 54.

Zasądzane według niniejszej ustawy grzywny, przypadają w połowie donosicielowi, jeżeli nim nie był zaprzysiężony strażnik propinacyjny, w drugiej zaś połowie wpływają do kasy tej gminy. A jeżeli to przekroczenie popełnione zostało na obszarze dworskim, do kasy tej gminy, z którą obszar dworski tworzy jedną gminę katastralną, w której popełniono przekroczenie. Tejże samej przypadają przedmioty podług §. 50. skonfiskowane. Jeżeli nie było donosiciela, wpływają grzywny całkowicie do kasy rzeczonej gminy.

W razie udowodnionej zupełnej niemożności zapłacenia grzywn, takowe będą zmieniane na odpowiedny areszt, licząc jeden dzień aresztu za 2 złr. w. a.

§. 55.

Dochodzenie i karanie wszystkich w ustawie tej określonych przekroczeń, przysłuża dotyczącym urzędom powiatowym, a w drugiej i ostatniej instancyi Namiestnictwu. Tylko przeciw orzeczonej utracie prawa dalszego prowadzenia handlu lub zarobku można odwołać się do właściwego Ministerstwa.

Dochodzenie powinno nastąpić nie tylko na żądanie właściciela propinacyi, lecz także i na żądanie jego prawonabywcy.

Orzeczenia co do przekroczeń powinny być doręczane zawsze i dotyczącemu właścicielowi propinacyi i jego prawonabywcy, jako stronom interesowanym, którym zarówno z obżałowanym przysłuża prawo rekursu tak co do orzeczenia o winie, jak i przeciw wymiarowi kary.

§. 56.

Przy śledzeniach przekroczeń, w tej ustawie skreślonych, mogą być świadkowie zaprzysiężeni.

§. 57.

W razie poszlak szynkowania pokątnego winien urząd powiatowy, lub zwierzchność miejscowa zarządzić rewizyę domową, wykonać się mającą według przepisów ustawy karnej dla przestępstw skarbowych.

§. 58.

Określone w tej ustawie przekroczenia ulegają przedawnieniu, jeżeli od chwili popełnionego przekroczenia upłynęło sześć miesięcy, a w ciągu tego czasu nie pociągnięto obżałowanego do odpowiedzialności, lub nie przedsięwzięto przeciw niemu we względzie dochodzenia popełnionego przekroczenia żadnego urzędowego kroku, a w szczególności nie wystosowano do niego zawezwania.

§. 59.

Właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku wolno utrzymywać dla skuteczniejszej obrony praw swoich zaprzysiężoną straż propinacyjną.

Prawo zaprzysięgania straży propinacyjnej przysłuża urzędowi powiatowemu. Przepisy rozporządzenia z d. 30. stycznia 1860. (dz. u. p. nr. 28.) co do zaprzysięgania straży polowej, mają być zastosowane także do zaprzysięgania straży propinacyjnej.

Zaprzysięganie ma się odbywać podług następującej roty:

„Przysięgam, że będę strzegł powierzonego memu nadzorowi propinacyjnego prawa wyszynku z jak największą pilnością i wiernością od wszelkiej szkody, że doniosę natychmiast o każdem nieprawnem ukróceniu tego prawa, że nie będę fałszywie nikogo ani oskarżał, ani podawał w podejrzenie, że jednakże o każdym, któryby w jakibądź sposób nieprawnie ukracał prawo wyszynku, doniosę sumiennie, bez żadnych osobistych względów, podług mego najlepszego przekonania, tak mi Boże dopomóż!“

Zaprzysiężona straż propinacyjna uważana będzie przy wykonywaniu swej służby jako straż publiczna, i używać ma wszystkich praw, przysługujących pod tym względem na mocy ustaw osobom urzędowym i publicznej straży cywilnej.

Obowiązki zaprzysiężonej straży propinacyjnej określa rota przysięgi.

Zeznanie zaprzysięgłego strażnika propinacyjnego, uczynione z powołaniem się na służbową przysięgę, o czynach lub okolicznościach, wchodzących w zakres jego obowiązkowej służby, stanowi prawny dowód według określeń §. 427. lit *e*) ustawy o postępowaniu karnem z d. 20. czerwca 1853.

§. 60.

Zwierzchności gminne mają z obowiązku czuwania w gminie nad bezpieczeństwem mienia przestrzegać zachowywania zawartych w tej ustawie postanowień, i udzielać właścicielowi propinacyi, a względnie prawonabywcy, w każdym razie skutecznej pomocy ku obronie ich praw.

§. 61.

Ustawy i przepisy, odnoszące się do przedmiotów niniejszą ustawą objętych, o ile się z nią nie zgadzają, znoszą się.

§. 62.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministerstwu.

Plan umorzenia obligów propinacyjnych.

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia			Półrocznie przypada na:								
					odsetki			umorzenie kapitału			razem		
		złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4
1	I.	1000	—	—	35	—		3	46	—	38	46	—
	II.	996	54	—	34	88		3	58	1	38	46	1
2	I.	992	95	3	34	75		3	71	—	38	46	—
	II.	989	24	3	34	62		3	84	1	38	46	1
3	I.	985	40	2	34	49		3	97	—	38	46	—
	II.	981	43	2	34	35		4	11	1	38	46	1
4	I.	977	32	1	34	21		4	25	—	38	46	—
	II.	973	7	1	34	6		4	40	1	38	46	1
5	I.	968	67	—	33	90		4	56	—	38	46	—
	II.	964	11	—	33	74		4	72	1	38	46	1
6	I.	959	38	3	33	58		4	88	—	38	46	—
	II.	954	50	3	33	41		5	5	1	38	46	1
7	I.	949	45	2	33	23		5	23	—	38	46	—
	II.	944	22	2	33	5		5	41	1	38	46	1
8	I.	938	81	1	32	86		5	60	—	38	46	—
	II.	933	21	1	32	66		5	80	1	38	46	1
9	I.	927	41	—	32	46		6	—	—	38	46	—
	II.	921	41	—	32	25		6	21	1	38	46	1
10	I.	915	19	3	32	3		6	43	—	38	46	—
	II.	908	76	3	31	81		6	65	1	38	46	1
11	I.	902	11	2	31	57		6	89	—	38	46	—
	II.	895	22	2	31	33		7	13	1	38	46	1
12	I.	888	9	1	31	8		7	36	—	38	46	—
	II.	880	73	1	30	82		7	64	1	38	46	1
13	I.	873	9	—	30	56		7	90	—	38	40	—
	II.	865	19	—	30	28		8	18	1	38	46	1
14	I.	857	—	3	30	—		8	46	—	38	46	—
	II.	848	54	3	29	70		8	76	1	38	46	1
15	I.	839	78	2	29	39		9	7	—	38	46	—
	II.	830	71	2	29	7		9	39	1	38	46	1
16	I.	821	32	1	28	74		9	72	—	38	44	—
	II.	811	60	1	28	41		10	5	1	38	46	1
17	I.	801	55	—	28	5		10	41	—	38	46	—
	II.	791	14	—	27	69		10	77	1	38	46	1
18	I.	780	36	3	27	31		11	15	—	38	46	—

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia			Półrocznie przypada na:								
					odsetki			umorzenie kapitału			razem		
		złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4
18	II.	769	21	3	26	92		11	54	1	38	46	1
19	I.	757	67	2	26	52		11	94	—	38	46	—
	II.	745	73	2	26	10		12	36	1	38	46	1
20	I.	733	37	1	25	67		12	79	—	38	46	—
	II.	720	58	1	25	22		13	24	1	38	46	1
21	I.	707	34	—	24	75		13	71	—	38	46	—
	II.	693	63	—	24	28		14	18	1	38	46	1
22	I.	679	44	3	23	78		14	68	—	38	46	—
	II.	664	76	3	23	27		15	19	1	38	46	1
23	I.	649	57	2	22	73		15	73	—	38	46	—
	II.	633	84	2	22	18		16	28	1	38	46	1
24	I.	617	56	1	21	61		16	85	—	38	46	—
	II.	600	71	1	21	2		17	44	1	38	46	1
25	I.	583	27	—	20	41		18	5	—	38	46	—
	II.	565	22	—	19	78		18	68	1	38	46	1
26	I.	546	53	3	19	13		19	33	—	38	46	—
	II.	527	20	3	18	45		20	1	1	38	46	1
27	I.	507	19	2	17	75		20	71	—	38	46	—
	II.	486	48	2	17	2		21	44	1	38	46	1
28	I.	465	4	1	16	29		22	17	—	38	46	—
	II.	442	87	1	15	50		22	96	1	38	46	1
29	I.	419	91	—	14	69		23	77	—	38	46	—
	II.	396	14	—	13	86		24	60	1	38	46	1
30	I.	371	53	3	13	—		25	46	—	38	46	—
	II.	346	7	3	12	11		26	35	1	38	46	1
31	I.	319	72	2	11	19		27	27	—	38	46	—
	II.	292	45	2	10	23		28	23	1	38	46	1
32	I.	264	22	1	9	24		29	22	—	38	46	—
	II.	235	—	1	8	23		30	23	1	38	46	1
33	I.	204	77	—	7	16		31	30	—	38	46	—
	II.	173	47	—	6	7		32	39	1	38	46	1
34	I.	141	7	3	4	94		33	52	—	38	46	—
	II.	107	55	3	3	76		34	70	—	38	46	—
35	I.	72	85	3	2	55		35	91	—	38	46	—
	II.	36	94	3	1	29		36	94	3	38	23	3

2)

Uchwała.

Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem stawia wniosek:

1. aby kapitał wynagrodzenia, za wywłaszczone prawo propinacyi przyznany, i procenta od tego kapitału, niemniej obligi propinacyjne na spłatę tego kapitału wydane i kupony od tych obligów, wolne były od podatków państwowych i od stempli;

2. aby dochody funduszu rezerwowego, który ma być utworzony przy funduszu propinacyjnym, na spłatę wynagrodzenia za wywłaszczone prawo propinacyi przeznaczonym, wolne były od podatków państwowych;

3. aby konsensa propinacyjne, wyszynk trunków uprawniające, przez administracyę funduszu propinacyjnego wydawane, wolne były od opłat państwowych;

4. aby wywłaszczenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hypoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności sądowe i pozasądowe wolne były od stempli, należytości bezpośrednich i opłat depotowych .

1869

Sprawozdanie

komisyi sejmowej w przedmiocie wykupna prawa propinacyi, a zarazem uregulowania i zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku.

Sprawa wykupna propinacyi od dawna już zwraca na siebie baczną uwagę całego kraju; w ostatnich czasach stawiana na porządku dziennym każdej sesyi sejmowej, była ona przedmiotem wielu wniosków, rozpraw i narad obieranych kolejno komisyj sejmowych, Wydziału krajowego, a wreszcie komisyi posejmowej, przeszłoroczną uchwałą Sejmu, a staraniem Wydziału krajowego zebranej.

Bogactwo tym sposobem zgromadzonych materyałów bynajmniej nie ułatwiało zadania, przeciwnie sama obfitość wniosków, po części naszkicowanych tylko, a wcale nie rozwiniętych w kierunku praktycznego ich przeprowadzenia, stanowiła nie małą trudność już samym wyborem wniosku mającego służyć za podstawę obrad.

Wnioski wspomnionej komisyi pozasejmowej zdawały nam się lepszemi od innych, a do ich przyjęcia za punkt wyjścia skłonił nas i ten wzgląd, że za niemi oświadczyła się przeważna większość obywateli z różnych okolic kraju do tej komisyi powołanych, którym wszystkie inne projekta już były znane.

Wnioski jednak komisyi pozasejmowej przez Wydział krajowy przedłożone były raczej zestawieniem zasad i pojęć, niżeli projektem, mającym cechę niezbędną dla każdej ustawy, wykończenia i dokładności we wszystkich kierunkach.

W przekonaniu o niezbędnej potrzebie stanowczego załatwienia sprawy propinacyjnej komisya nasza starała się, — pomimo krótkości czasu, w jakim pracę swoją ukończyć musiała i rozlicznych trudności, z jakiemi miała do walczenia — ułożyć taki projekt do ustawy, któryby stanowił podstawę działania dodatniego i praktycznego dla urzeczywistnienia wykupna prawa propinacyi, i któryby z jednej strony wymierzał słuszne wynagrodzenie dotychczasowym właścicielom tego prawa, a z drugiej strony nie narażał na niebezpieczeństwo funduszu krajowego, wynagrodzenie gwarantującego.

Uwzględniając teraźniejszą wartość kapitałową prawa propinacyi i tę okoliczność, że w chwili obecnej lokowanie kapitałów w wielu pewnych papierach przynosi około siedm od sta rocznie, mniemała komisya, zgodnie ze zdaniem komisyi pozasejmowej, iż słusznym byłby kapitał wynagrodzenia, równający się tylko trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, wywłaszczyć się mającego, pod warunkiem jednak, że kapitał ten przynosić będzie siedm od sta, więc nie o wiele mniej od propinacyjnego czystego dochodu, i że będzie zaraz wypłacony w obligach przez kraj gwarantowanych, które w razie ich zrealizowania przyniesćby mogły wywłaszczonemu kapitał, od imiennej wartości obligów nie wiele się różniący.

W przekonaniu, że w ubogim kraju naszym nie można znaleźć innych funduszów na płacenie procentów od obligów wspomnionych i na umorzenie tych obligów, projektuje komisya, zgodnie

z komisyą pozasejmową, aby z wykupionego propinacyjnego prawa wyszynku utworzony był fundusz propinacyjny, pod zarządem Wydziału krajowego zostający, którego dochody na spłatę obligów i kuponów byłyby przeznaczone.

Komisya nie widziała dostatecznych powodów, przemawiających za wykupieniem w chwili obecnej prawa propinacyi od gmin, które prawo to posiadają i dochodów z niego na potrzeby gminne używają. Dla ogółu jest to rzeczą obojętną, czy w tych gminach posiadać będzie prawo propinacyi gmina sama, czy też fundusz do spłacenia obligów propinacyjnych przeznaczony; może więc prawo propinacyi bez najmniejszej szkody dla ogółu pozostać tak długo przy tych gminach, jak długo propinacyjne prawo wyszynku w innych wszystkich gminach będzie w posiadaniu funduszu propinacyjnego. Tymczasem zebrane będą doświadczenia, które wskażą, o ile wykupno prawa propinacyi od gmin jest potrzebnem, i jakie w razie wykupna dane być może wynagrodzenie, lub jakim innym sposobem ubywający gminom dochód z prawa propinacyi może być zastąpionym.

Nadwerężane częstokroć prawo wyszynku propinacyjne potrzebuje w ogóle zabezpieczenia i uregulowania w drodze ustawodawczej. Potrzeba ta będzie tem większą, gdy dochód z prawa rzeczonego będzie funduszem przeznaczonym na spłatę obligów propinacyjnych, przez kraj zagwarantowaną. W jednym projekcie do ustawy objęła komisya postanowienia o wykupnie propinacyi i postanowienia do zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku się odnoszące, z obawy przed niebezpieczeństwem, jakieby przy odmiennem postępowaniu (tj. przy uchwalaniu dwóch ustaw, jak proponował Wydział krajowy) zagrażało funduszowi krajowemu w tym przypadku, gdyby ustawa o wykupnie propinacyi otrzymała najwyższą sankcyę, a ustawa o jej zabezpieczeniu tej sankcyi nie uzyskała.

Przedkładając Wysokiej Izbie projekt do ustawy, komisya nie sądzi potrzebnem motywować poszczególnie wszystkie zmiany i uzupełnienia, jakie do projektu, przez Wydział krajowy wniesionego, wprowadzić uznała za konieczne. Dyskusya wyświeci wątpliwości, jakie w tej mierze zachodzićby mogły.

Komisya nie tając sobie, że przy wykonaniu projektowanej ustawy może okazać się potrzeba uzupełnić ją jeszcze osobnemi postanowieniami, sądzi jednak, że przyjęciem ustawy tej sprawa wykupna propinacyi uzyska istotną podstawę, i w tej myśli poleca komisya Wysokiej Izbie do uchwalenia:

1. Projekt do ustawy o wykupnie prawa propinacyi i o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku;

2. wniosek, aby wynagrodzenie za propinacyę, jakoż wszelkie pisma i czynności, do wykupna prawa propinacyi się odnoszące, wolne były od podatków i wszelkich innych opłat państwowych.

Lwów, dnia 17. października 1869.

Przewodniczący i sprawozdawca:
Krzeczunowicz.

Ustawa

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zawierająca postanowienia o wykupnie prawa propinacyi, tudzież o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

Dział pierwszy

o wykupnie prawa propinacyi.

I. Ogólne postanowienia.

§. 1.

Propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków, przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom, bądź pojedynczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem jednak gmin, ma być wykupione w drodze wywłaszczenia.

§. 2.

Po wywłaszczeniu propinacyjnego prawa wyłącznego wyrobu trunków staje się ten wyrób przedmiotem wolnego przemysłu.

§. 3.

Wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku będzie własnością funduszu propinacyjnego aż do zupełnej amortyzacyi obligów, wywłaszczonym na wynagrodzenie tego prawa wydanych.

Gdyby dochód z tego prawa nie wystarczał do pokrycia potrzeb funduszu propinacyjnego, i kraj przyczyniał się zaliczkami do pokrycia tych potrzeb, wtedy propinacyjne prawo wyszynku będzie tak długo własnością funduszu propinacyjnego, jak długo zaliczki takie nie będą zwrócone sposobem w §§. 28., 29. i 33. określonym.

§. 4.

Po upływie czasu w §. 3. oznaczonego ustaje propinacyjne prawo wyszynku jako takie, i będzie przedmiotem przemysłu koncesyonowanego, na rzecz kraju opodatkowanego.

§. 5.

Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi, którzy podług §. 1. mają być wywłaszczeni, otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligach propinacyjnych, przynoszący siedm od sta rocznie i

równający się trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, obliczonemu z przecięcia lat sześciu, od 1864. do 1869. r. włącznie.

II. O wynagrodzeniu i odebraniu prawa propinacyi.

Komisye, wymierzające wynagrodzenie.

§. 6.

Celem wymierzenia kapitału wynagrodzenia (§. 5.) postanowione będą komisye okręgowe i komisya krajowa we Lwowie. Wydział oznaczy liczbę komisyj okręgowych i okręgi, przydzielić im się mające.

§. 7.

Komisya okręgowa złożoną będzie z trzech członków, z których jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, drugiego, jako zastępcę funduszu krajowego, wybiera Wydział krajowy, trzeciego zaś wybierają ci, którzy są w okręgu właścicielami prawa propinacyi, wywłaszczeniu ulegającego.

Członkowie komisyi okręgowej będą mieć i zastępców, tym samym sposobem, jak członkowie sami, mianowanych.

Komisya okręgowa obiera przewodniczącego z grona swojego.

Uchwały zapadają w komisyi bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Wydział krajowy i przez posiadających prawo propinacyi obrani, pobierać będą za czas urzędowania dyety po 3 złr. dziennie i wynagrodzenie kosztów podróży po 1 złr. od mili.

§. 8.

Komisya krajowa złożoną będzie z przewodniczącego w Wydziale krajowym, który będzie przewodniczył komisyi, i z sześciu członków, z których trzech obiera Sejm krajowy, jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, jednego c. k. lwowski sąd krajowy wyższy, jednego zaś Wydział krajowy

Członkowie komisyi będą mieli zastępców, tym samym sposobem, jak członkowie sami, mianowanych.

Do powzięcia uchwał potrzebną jest obecność przewodniczącego i przynajmniej czterech członków komisyi.

Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Sejm i Wydział krajowy obrani pobierać będą za czas urzędowania wynagrodzenie po 200 złr. na miesiąc.

Wymiar wynagrodzenia.

§. 9.

Czysty dochód propinacyjnego prawa wyszynku wyśledzony będzie przez komisyę okręgową, która obliczy także kapitał wynagrodzenia (§. 5.).

Tak uprawnionemu do wynagrodzenia, jak i zastępcy funduszu krajowego, przez Wydział krajowy na członka komisyi okręgowej mianowanemu, służy prawo wniesienia reklamacyi przeciw obliczonemu kapitałowi wynagrodzenia do komisyi krajowej. Reklamacya ma być wniesioną na ręce komisyi okręgowej w nieprzekraczalnym terminie dni trzydziestu, licząc od dnia doręczenia uprawnionemu orzeczenia tej komisyi.

Komisya krajowa rozpoznaje z urzędu orzeczenia komisyi okręgowej, niemniej reklamacye, zarządza w razie potrzeby dochodzenia uzupełniające i ustanowi ostatecznie cyfrę kapitału wynagrodzenia.

§. 10.

Za podstawę do obliczenia czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przyjętą będzie przeciętna cyfra dochodu z lat sześciu, od r. 1864. do 1869. włącznie, który służył do wymiaru podatku od tego prawa.

Gdzie podatek dochodowy wymierzony był od dochodu z prawa wyszynku w połączeniu z innemi dochodami, jak np. z dochodem z młyna, cegielni, z zajazdu itp., komisya orzeknie na podstawie fasyj, lub gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie dochodzeń szczegółowych, ile w dochodzie ogólnym mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

Gdzie przy wymierzeniu podatku dochodowego od dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku nie uwzględniono i nie potrącono czynszu za dodane do wykonywania wyszynku budynki, lub za dodane arędarzowi albo szynkarzowi pola lub pastwiska, albo wreszcie wartości jakichkolwiek innych dodatków, komisya orzeknie na podstawie szczegółowych dochodzeń, o ile te dodatki są skompensowane wzajemnemi dodatkami, które miał właściciel, a które nie były uwzględnione i dodane do dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przy wymiarze podatku od tego prawa. Jeżeli zaś skompensowanemi nie są, orzeknie komisya, ile z tego tytułu należy potrącić od przyjętego dla wymierzenia podatku czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku.

Wyjątkowo może komisya, gdy się przekona z dostatecznych dowodów, że dochód, który służył za podstawę do wymiaru podatku, z rzeczywistym się nie zgadza, cyfrę takowego zmienić.

Od obliczonego tym sposobem dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku ma być potrącony podatek z dodatkiem krajowym i indemnizacyjnym od tego dochodu opłacany, podług przecięcia z lat 1864. do 1869. obliczony.

Pozostający po odtrąceniu podatku dochód, stanowi czysty dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 11.

Przyznany kapitał wynagrodzenia należy się uprawnionemu z procentem, od tego dnia liczyć się mającym, w którym własność propinacyjnego prawa wyszynku odebraną mu będzie (§. 20.).

Sposób wypłaty. Obligi propinacyjne.

§. 12.

Kapitał wynagrodzenia spłacony będzie obligami, noszącemi nazwę „obligów propinacyjnych Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem", wystawionemi na okaziciela, przynoszącemi siedm od sta rocznie, opatrzonemi w kupony półrocznie z dołu płatne i opiewającemi na 20, 100, 500, 1,000, 5,000 i 10,000 złr. wal. austr.

Za kwotę mniejszą od 20 złr. otrzyma uprawniony oblig na 20 złr. i winien zwrócić resztę gotowemi pieniądzmi.

Przywileje obligów propinacyjnych.

§. 13.

Obligom propinacyjnym służą wszystkie przywileje papierów rządowych.

W Królestwie Galicyi i Lodomeryi i w Wielkiem Księstwie Krakowskiem mogą te obligi być przyjmowane na kaucye i służyć do lokowania kapitałów, należących do sierót, do osób pod kuratelą zostających, do kas oszczędności, niemniej kapitałów kościelnych i innych funduszowych.

Postępowanie przy wypłacie.

§. 14.

Jeżeli prawo propinacyi jest przedmiotem ksiąg tabularnych (hypotecznych), lub połączone jest z posiadaniem przedmiotu w tych księgach zapisanego, prawomocny wyrok o wysokości kapitału wynagrodzenia udzielonym będzie przez Wydział krajowy równocześnie z zarządzeniem odebrania propinacyjnego prawa wyszynku (§. 20.) właściwemu sądowi dla uwidocznienia kapitału wynagrodzenia w dotyczącej księdze.

Uwidocznienie to będzie miało ten skutek prawny, że w miejsce wywłaszczonego prawa propinacyi wejdzie wymierzony zań kapitał wynagrodzenia.

§. 15.

Przy przekazywaniu i wypłacie kapitału wynagrodzenia będą analogicznie zastosowane przepisy ces. patentu z d. 8. listopada 1853. (dz. ust. p. nr. 237.).

Pretensye, na kapitał wynagrodzenia przekazane, powinny być obliczone w wal. austr. według obowiązujących przepisów.

§. 16.

Wydział krajowy, jako zarządzajacy funduszem propinacyjnym, mianuje zastępców tego funduszu do czynności, w sądach przeprowadzić się mających, i wypłaca kapitał wynagrodzenia.

Certyfikaty tymczasowe, uprawniające do pobierania procentu.

§. 17.

W przypadkach, w których potrzebnem jest przekazanie kapitału wynagrodzenia przez sąd, zatrzyma Wydział krajowy obligi wynagrodzenia aż do prawomocnego orzeczenia sądowego w swoim depozycie na rzecz wywłaszczonego, i wyda mu certyfikat tymczasowy, poświadczający wysokość przyznanego kapitału.

Za tym certyfikatem będzie wywłaszczony pobierał półrocznie z dołu procent od kapitału wynagrodzenia aż do dnia, od którego procent od obligów przekazanym będzie orzeczeniem sądowem osobom, obligi te odebrać mającym.

Wynagrodzenie nie ulega podatkowi.

§. 18.

Przyznany kapitał wynagrodzenia i procent, na mocy certyfikatu (§. 17) pobierany, niemniej obligi propinacyjne i ich kupony, są wolne od stempli i wszelkich podatków i dodatków.

Gwarancya kraju.

§. 19.

Kraj gwarantuje wypłatę kapitału wynagrodzenia i procentu od certyfikatów (§. 17.), a niemniej wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów.

Odebranie prawa propinacyi.

§. 20.

Po ostatecznem zawyrokowaniu o wysokości kapitału wynagrodzenia może propinacyjne prawo wyszynku w każdym pojedynczym przypadku być odebranem na własność funduszu propinacyjnego.

Najdalej w trzech latach po ostatecznem orzeczeniu o wysokości kapitału wynagrodzenia w całym kraju powinno wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku być odebranem na własność rzeczonego funduszu.

Odebranie to uskuteczni Wydział krajowy i obejmie odebrane prawo imieniem funduszu propinacyjnego w swój zarząd.

Przy odebraniu propinacyjnego prawa wyszynku zarządzi Wydział krajowy wypłatę kapitału wynagrodzenia, a w przypadkach przewidzianych w §. 17., wydanie certyfikatu.

§. 21.

Równocześnie z odebraniem propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego ustaje wyłączne prawo wyrobu trunków propinacyjnych, wywłaszczonemu służące (§. 2.).

Postanowienia względem dzierżaw.

§. 22.

Jeżeli prawo propinacyi jest wydzierżawione, a dzierżawa podług umowy dzierżawnej trwaćby miała dłużej, niż do dnia odebrania prawa propinacyi (§§. 20. i 21.), winien dzierżawca ustąpić z tym dniem z dzierżawy tego prawa, i nie może ani on, ani wydzierżawiający rościć ztąd sobie pretensyi do funduszu propinacyjnego.

Stosunki między wydzierżawiającym a dzierżawcą.

§. 23.

Jeżeli propinacyjne prawo wyszynku wydzierżawione jest samo, lub tylko z przedmiotami do jego wykonania służącemi, albo odrębnego dochodu nie przynoszącemi, kontrakt dzierżawny z dniem odebrania tego prawa uważanym będzie za rozwiązany, a dzierżawca zapłaci wydzierżawiającemu czynsz dzierżawny, w miarę czasu dzierżawy aż do dnia rozwiązania kontraktu przypadający.

Jeżeli zaś propinacyjne prawo wyszynku z innemi przedmiotami, dochód przynoszącemi, lub też propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu trunków, bądź samo, bądź z innemi przedmiotami, jest wydzierżawione, ma dzierżawca najdalej w rok po ogłoszeniu niniejszej ustawy oświadczyć, że od dzierżawy odstępuje. W razie takiego oświadczenia nastąpi rozwiązanie kontraktu dzierżawnego z końcem tego roku dzierżawnego, w którym oświadczenie było dane. Gdyby dzierżawca nie złożył takiego oświadczenia w terminie rzeczonym, lub gdyby kontrakt dzierżawny zawarty był po dniu, w którym niniejsza ustawa stanie się obowiązującą, kontrakt dzierżawny zostaje w swej mocy, a dzierżawca za odebrane prawo wyłącznego wyrobu trunków (§. 21.) nie otrzyma żadnego wynagrodzenia, za odebrane zaś propinacyjne prawo wyszynku otrzyma od wydzierżawiającego wynagrodzenie, które ma się równać procentowi od dotyczącego kapitału wynagrodzenia, przypadającemu za czas od dnia odebrania propinacyjnego prawa wyszynku do dnia ukończenia dzierżawy. Gdyby kapitał wynagrodzenia nie był oddzielnie obliczonym za propinacyjne prawo wyszynku, które jest przedmiotem dzierżawy, komisya krajowa (§. 8.) na żądanie jednego z interesowanych orzeknie ostatecznie o wysokości tego kapitału.

Innych pretensyj z powodu odebrania prawa propinacyi, lub z powodu przewidzianego w tym §. rozwiązania kontraktu dzierżawnego nie mogą wzajemnie do siebie rościć dzierżawca i wydzierżawiający.

Postanowienia tego §. mają być zastosowane o tyle, o ile między dzierżawcą a wydzierżawiającym na przypadki, tym §. objęte, nie ma innej umowy.

III. Umorzenie i spłata obligów propinacyjnych.

§. 24.

Umorzenie obligów propinacyjnych rozpocznie się najpóźniej w dwa lata po odebraniu w całym kraju wywłaszczonego propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego, i ma być ukończone najdalej w 35 latach.

Umorzenie będzie się odbywało podług załączonego planu w połowie przez losowanie, w drugiej połowie przez zakupno podług kursu, lub przez losowanie w miarę tego, jak pierwszy lub drugi z tych sposobów umorzania okaże się korzystniejszym dla funduszu propinacyjnego.

Umorzenie obligów nad plan może nastąpić w przypadkach, przewidzianych w §§. 31. i 33.

§. 25.

Wypłata obligów wylosowanych nastąpi w 6 miesięcy po ich wylosowaniu za zwrotem obligów wraz z kuponami do tego czasu nie zapadłemi; brakujące kupony nie zapadłe potrącone będą od kapitału.

Z dniem upłynienia terminu wypłaty obligów wylosowanych ustaje dalsze ich oprocentowanie. Kupony wylosowanych obligów będą wprawdzie i nadal wypłacane, jednak kwota wypłaconych takich kuponów potrąconą zostanie od kapitału.

Kupony zapadłe podlegają przedawnieniu po upływie 6 lat, wylosowane zaś obligi, po upływie 30 lat od dnia ich zapadłości.

IV. O funduszu propinacyjnym.

Utworzenie funduszu.

§. 26.

Z wywłaszczonego prawa wyszynku propinacyjnego utworzony będzie krajowy fundusz propinacyjny Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

Dochody z tego prawa będą specyalnie przeznaczone na pokrycie potzeb funduszu propinacyjnego, mianowicie:

na administracyę, na podatki z dodatkami (§. 27.), na wypłatę procentów pobieranych z mocy certifikatów (§. 17.), na wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów, nakoniec na zwrócenie zaliczek udzielanych z funduszów krajowych (§§. 28., 29. i 33.).

Podatki od dochodów z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 27.

Dochody z propinacyjnego prawa wyszynku, które stanowi własność funduszu propinacyjnego, podlegają podatkom państwowym, niemniej dodatkom krajowym i indemnizacyjnym; nie podlegają zaś dodatkom powiatowym i gminnym.

Zaliczki z funduszów krajowych.

§. 28.

Potrzeby funduszu propinacyjnego (§. 26.), o ile dochody tego funduszu na ich pokrycie nie wystarczają, pokryte będą zaliczkami z funduszów krajowych.

Zaliczki te będą krajowi zwrócone z funduszu propinacyjnego z procentem, po sześć od sta rocznie liczyć się mającym, a gdyby na ten cel zaciągnioną była pożyczka krajowa, zwróci takową fundusz propinacyjny z procentem od niej rzeczywiście opłaconym i z wszystkiemi kosztami, które z jej powodu wynikną.

§. 29.

Dyety i wynagrodzenia podróży członków komisyj okręgowych i komisyi krajowej (§§. 7. i 8.), niemniej inne koszta, wymierzaniem i wypłatą kapitału wynagrodzenia, tudzież odbieraniem propinacyjnego prawa wyszynku spowodowane, pokryte będą z funduszów krajowych tytułem zaliczek, które mają być zwrócone sposobem w §. 28. określonym.

Fundusz rezerwowy.

§. 30.

Z nadwyżek dochodów funduszu propinacyjnego, pozostających po pokryciu potrzeb tego funduszu (§. 26.), utworzony będzie fundusz rezerwowy, przeznaczony przedewszystkiem na pokrycie możliwych niedoborów funduszu propinacyjnego.

Fundusz rezerwowy ma być korzystnie używany, a dochód z tego użycia będzie do tegoż funduszu przyłączony.

Dochody funduszu rezerwowego nie podlegają podatkom, ani dodatkom.

§. 31.

Gdyby fundusz rezerwowy przenosił sumę do pokrycia półrocznych potrzeb funduszu propinacyjnego potrzebną, wtedy nadwyżka ta może za uchwałą Sejmu krajowego być użytą na wykupno obligów propinacyjnych podług kursu, lub na ich wykupno w wartości imiennej przez losowanie nad plan umorzenia. Obligi tym sposobem wykupione zostaną umorzone.

§. 32.

Pozostałości funduszu rezerwowego, jakie się okażą po umorzeniu wszystkich obligów propinacyjnych i zaspokojeniu wszystkich potrzeb funduszu propinacyjnego, staną się własnością krajową.

Wykupno obligów z innych funduszów krajowych.

§. 33.

Ustawą krajową mogą być przeznaczone inne fundusze krajowe na wykupno obligów, w obiegu zostających, podług kursu, lub przez losowanie nad plan umorzenia.

Sumy, na takie wykupno z funduszów krajowych wydane, uważane będą także jako zaliczki na rzecz funduszu propinacyjnego, i zwrócone zostaną z tego funduszu w sposób w §. 28. określony.

V. Administracya.

Władze administracyjne.

§. 34.

Wydział krajowy zawiaduje wszystkiemi czynnościami administracyjnemi, do wywłaszczenia prawa propinacyi odnoszącemi się, i zarządza funduszem propinacyjnym.

Wydział krajowy może pod własną odpowiedzialnością ustanowić osobną dyrekcyę krajową do administracyi propinacyjnego prawa wyszynku.

Bliższe instrukcye, do administracyi odnoszące się, wydawać będzie Wydział krajowy.

Administracya funduszu propinacyjnego ma prawo żąda przy zarządzie propinacyjnego prawa wyszynku spółdziałania od wydziałów powiatowych i zwierzchności gminnych.

Wykonanie propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 35.

Administracya funduszu propinacyjnego może wykonywać propinacyjne prawo wyszynku na rachunek własny, albo przez wydzierżawianie, albotez przez czasowe konsensa propinacyjne (do propinacyjnego wyszynku trunków uprawniające), za opłatą roczną udzielane.

Konsensa takie nie podlegają opłatom na rzecz skarbu Państwa.

Szczegółowe uprawnienia administracyi.

§. 36.

W razie, gdyby dzierżawca propinacyjnego prawa wyszynku, lub posiadający konsens propinacyjny dopuścił się czynu lub zaniedbania, pociągającego za sobą podług warunków ugody dzierżawnej lub konsensu utratę dzierżawy lub konsensu, służyć będą administracyi propinacyjnego prawa wyszynku te same środki i ta sama procedura, jakie z mocy cesarskiego patentu z 31. grudnia 1800. służą administracyi dóbr skarbowych.

§. 37.

Wszystkie spory sądowe między administracyą propinacyjnego prawa wyszynku, będącego własnością funduszu propinacyjnego, a dzierżawcami tego prawa lub posiadającymi konsensa propinacyjne wytaczane będą wyłącznie w sądach lwowskich, a mianowicie w tym sądzie lwowskim, do którego spór podług przedmiotu swojego należy.

VI. Postanowienia dodatkowe.

Pomoc władz.

§. 38.

C. k. władze rządowe i sądowe, niemniej reprezentacye powiatowe i gminne, winny są użyczyć pomocy organom powołanym do przeprowadzenia przepisów o wywłaszczeniu prawa propinacyi, niniejszą ustawą wydanych.

Uwolnienie od stempli i opłat.

§. 39.

Wywłaszczenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hypoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności sądowe i pozasądowe, wpisy hypoteczne i inne czynności, wolne są od stempli, należytości bezpośrednich i opłat depozytowych.

Dział drugi

o uregulowaniu propiaacyjnego prawa wyszynku,

§. 40

Z zastrzeżeniem postanowień zawartych w §§. 43. i 44. przysłuża właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku wyłącznie prawo podrobnej przedaży trunków propinacyjnych, jakoto: piwa, trunków miodowych, wódki i innych trunków spirytusowych, i prawo podrobnej przedaży, bez szczegółowej koncesyi, wszelkich innych trunków gorących.

§. 41.

Szynkujący trunki propinacyjne na rachunek właściciela propinacyjnego prawa wyszynku lub jego prawonabywcy, to jest dzierżawcy lub posiadającego konsens od właściciela, mają być uważani jako jego słudzy.

Stosunek służbowy między szynkującym a właścicielem propinacyi, lub jego prawonabywcą podlega ogólnym przepisom o sługach, obowiązującym w kraju.

Szynkujący gorące trunki, który twierdzi, że prawo wyszynku zadzierżawił, lub na to otrzymał konsens, winien udowodnić to twierdzenie pisemnym kontraktem lub konsensem, inaczej będzie uważany, jeżeli szynkuje z woli właściciela propinacyi lub jego prawonabywcy, za sługę, w przeciwnym zaś razie za utrzymującego szynk pokątny.

§. 42.

Posiadaczom gorzelni, browarów i miodosytni, tudzież fabrykantom spirytusów nie wolno przedawać swoich wyrobów inaczej, jak tylko hurtem (§. 44.)

§. 43.

Fabrykom trunków słodzonych, tojest: araku, rumu, ponczowej esencyi, rosolisów i likierów, przyrządzonych w drodze chemicznej i w sposób fabryczny, wolno przedawać wyrób swój w własnych składach w butelkach zapieczętowanych, zawierających przynajmniej pół masy płynu.

Za szczególnem pozwoleniem c. k. urzędu powiatowego, wydanem w porozumieniu z wydziałem powiatowym, mogą handle korzenne, a na prowincyi także i handle towarów mięszanych, przedawać w ten sam sposób wymienione wyżej trunki słodzone, również jak piwa sprowadzane z zagranicy: ale, porter. Kramarzom pozwolenie to nie może być udzielane.

§. 44.

Podrobnej przedaży wymienionych w §. 43. trunków na kieliszki lub w inny, jak tamże oznaczony sposób, pozwalać mogą c. k. urzędy powiatowe w porozumieniu z wydziałem powiatowym tylko traktyerniom, kawiarniom i cukierniom, a podrobnej przedaży ale i porteru, z zagranicy sprowadzonego, także handlom korzennym, a na prowincyi handlom mięszanym, jako zarobkowości dodatkowej, i tylko po ścisłem zbadaniu i wykazaniu rzeczywistej miejscowej potrzeby, i po przekonaniu się, że właściciel propinacyi, względnie dzierżawca lub posiadający konsens, nie zaspokaja tej potrzeby.

§. 45.

Do prowadzenia handlu hurtownego gorącemi trunkami nadaje pozwolenie c. k. urząd powiatowy w porozumieniu z wydziałem powiatowym, tylko właściciele gorzelni, browarów i fabryk nie potrzebują do hurtownej przedaży swego wyrobu żadnego pozwolenia. W handlu hurtowym przedawane mogą być trunki propinacyjne tylko w beczkach pod obręczami, zawierających przynajmniej jedno niższo-austryackie wiadro trunku.

§. 46.

O udzieleniu zastrzeżonego w §§. 43, 44. i 45. c. k. urzędom powiatowym pozwolenia zawiadomi c. k. urząd powiatowy zawsze jednocześnie właściciela propinacyjnego prawa wyszynku i jego prawonabywcę.

Przeciw orzeczeniu c. k. urzędu powiatowego, czy to udzielającemu, czy odmawiającemu pozwolenia, przysługa stronom prawo odwołania się do c. k. Namiestnictwa, które rozstrzyga ostatecznie. Rekurs powinien być wniesiony do c. k. urzędu powiatowego w nieprzekraczalnym terminie sześciu tygodni od dnia doręczenia orzeczenia, i ma moc wstrzymującą, jeżeli pozwolenia udzielono.

§. 47.

Podrobna przedaż gorących trunków słodzonych w zapieczętowanych butelkach półmasowych przez osoby, ustawą niniejszą do tego nieupoważnione, bez uzyskania szczegółowego pozwolenia (§. 43.) karaną będzie grzywnami od 50 do 200 złr. w. a.; a jeżeli przekroczenia tego dopuścił się handel korzenny lub handel towarów mięszanych, albo kramarz, utratą nadto przy trzecim razie prawa dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 48.

Podrobna przedaż trunków słodzonych na kieliszki lub w butelkach niezapieczętowanych, albo chociażby w butelkach zapieczętowanych w mniejszej ilości, jak pół masy, bez uzyskania wymaganego pozwolenia na tę przedaż (§. 44.) ma być karaną grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Nadto traci właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który miał pozwolenie do przedawania tych trunków w zapieczętowanych półmasowych butelkach, a fabrykant słodzonych trunków, w którego sklepie lub składzie popełnionoby to przekroczenie, przy trzecim razie prawo przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach; a w razie ponownego przekroczenia traci właściciel handlu korzennego lub handlu towarów mięszanych prawo dalszego utrzymywania handlu, a fabrykant słodzonych trunków, prawo dalszego utrzymywania fabryki.

Właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który nie miał pozwolenia do przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach, tudzież kramarz, utracą przy trzeciem tego rodzaju przekroczeniu prawo dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 49.

Każda podrobna przedaż trunków propinacyjnych, bez wyraźnego pozwolenia właściciela propinacyi lub jego prawonabywcy, jest szynkowaniem pokątnem bez względu, czy wzięto za trunek gotowe pieniądze lub inny przedmiot, mający jakąkolwiek wartość, lub czy dano trunek na borg, i czy go dano w własnym domu, lub po za domem.

§. 50.

Szynkowanie pokątne ma być karane, jako przekroczenie, grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Właściciel handlu hurtownego gorącemi trunkami, tudzież upoważniony w moc tej ustawy do podrobnej przedaży trunków słodzonych, bądźto w półmasowych zapieczętowanych butelkach, bądź na kieliszki, ulegną tej karze, jeżeli, czy to sami, czy też którykolwiek z ich domowników lub sług, dopuszczą się tego przekroczenia; a za trzeciem przekroczeniem utracą nadto prawo dalszego prowadzenia handlu lub zarobku.

Oprócz tego ulegnie w każdym razie cały przydybany zapas trunku wraz z naczyniami i przyrządami do szynkowania konfiskacie.

§. 51.

Za okoliczność szczególnie obciążającą przy pokątnem szynkowaniu poczytane będzie przedawanie wódki na zimno farbowanej, zaprawionej lub osłodzonej, jakoby słodzonego trunku fabrycznego, przyrządzonego w drodze chemicznej. Tłumaczenie się, iż pobierano wódkę tę z upoważnionej fabryki gorących trunków, nie może ani uniewinniać, ani zmniejszać winy.

W razie wątpliwości, czy przedany trunek jest rzeczywiście słodzonym trunkiem fabrycznym, lub tylko na zimno przyprawionym spirytusem albo wódką, zasięgnie orzekający c. k. urząd technicznego zdania znawcy na koszt strony, której twierdzenie okaże się fałszywem.

§. 52.

Posiadanie gorących trunków w większej ilości, jak wymagać może pokrycie potrzeby według osobistych stosunków lub chwilowych okoliczności posiadacza, tudzież posiadanie naczyń lub przyrządu do wyszynku, nie stanowią wprawdzie same przez się dowodu popełnionego przekroczenia pokątnego szynkowania, są jednakże silnym dowodem podejrzenia; a obok którejkolwiek z tych okoliczności zeznanie jednego już tylko świadka wystarczy do całkowitego dowodu.

§. 53.

Wprowadzanie trunków propinacyjnych do okręgu propinacyjnego dozwolone jest tylko uprawnionym do szynkowania lub do handlu temi trunkami, niemniej na użytek własnego przedsiębiorstwa przemysłowego, gospodarstwa lub domu. Wprowadzanie tych trunków na użytek trzecich osób, pod pozorem użytku własnego, karane będzie utratą trunków, tym sposobem wprowadzonych, i grzywnami od 10 do 100 złr. w. a.

§. 54.

Zasadzane według niniejszej ustawy grzywny, przypadają w połowie donosicielowi, jeżeli nim nie był zaprzysiężony strażnik propinacyjny, w drugiej zaś połowie wpływają do kasy tej gminy. A jeżeli to przekroczenie popełnione zostało na obszarze dworskim, do kasy tej gminy, z którą obszar dworski tworzy jedną gminę katastralną, w której popełniono przekroczenie. Tejże samej przypadają przedmioty podług §. 50. skonfiskowane. Jeżeli nie było donosiciela, wpływają grzywny całkowicie do kasy rzeczonej gminy.

W razie udowodnionej zupełnej niemożności zapłacenia grzywn, takowe będą zmieniane na odpowiedny areszt, licząc jeden dzień aresztu za 2 złr. w. a.

§. 55.

Dochodzenie i karanie wszystkich w ustawie tej określonych przekroczeń, przysłuża dotyczącym urzędom powiatowym, a w drugiej i ostatniej instancyi Namiestnictwu. Tylko przeciw orzeczonej utracie prawa dalszego prowadzenia handlu lub zarobku można odwołać się do właściwego Ministerstwa.

Dochodzenie powinno nastąpić nie tylko na żądanie właściciela propinacyi, lecz także i na żądanie jego prawonabywcy.

Orzeczenia co do przekroczeń powinny być doręczane zawsze i dotyczącemu właścicielowi propinacyi i jego prawonabywcy, jako stronom interesowanym, którym zarówno z obżałowanym przysłuża prawo rekursu tak co do orzeczenia o winie, jak i przeciw wymiarowi kary.

§. 56.

Przy śledzeniach przekroczeń, w tej ustawie skreślonych, mogą być świadkowie zaprzysiężeni.

§. 57.

W razie poszlak szynkowania pokątnego winien urząd powiatowy, lub zwierzchność miejscowa zarządzić rewizyę domową, wykonać się mającą według przepisów ustawy karnej dla przestępstw skarbowych.

§. 58.

Określone w tej ustawie przekroczenia ulegają przedawnieniu, jeżeli od chwili popełnionego przekroczenia upłynęło sześć miesięcy, a w ciągu tego czasu nie pociągnięto obżałowanego do odpowiedzialności, lub nie przedsięwzięto przeciw niemu we względzie dochodzenia popełnionego przekroczenia żadnego urzędowego kroku, a w szczególności nie wystosowano do niego zawezwania.

§. 59.

Właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku wolno utrzymywać dla skuteczniejszej obrony praw swoich zaprzysiężoną straż propinacyjną.

Prawo zaprzysięgania straży propinacyjnej przysłuża urzędowi powiatowemu. Przepisy rozporządzenia z d. 30. stycznia 1860. (dz. u. p. nr. 28.) co do zaprzysięgania straży polowej, mają być zastosowane także do zaprzysięgania straży propinacyjnej.

Zaprzysięganie ma się odbywać podług następującej roty:

„Przysięgam, że będę strzegł powierzonego memu nadzorowi propinacyjnego prawa wyszynku z jak największą pilnością i wiernością od wszelkiej szkody, że doniosę natychmiast o każdem nieprawnem ukróceniu tego prawa, że nie będę fałszywie nikogo ani oskarżał, ani podawał w podejrzenie, że jednakże o każdym, którýby w jakibądź sposób nieprawnie ukracał prawo wyszynku, doniosę sumiennie, bez żadnych osobistych względów, podług mego najlepszego przekonania, tak mi Boże dopomóż!“

Zaprzysiężona straż propinacyjna uważana będzie przy wykonywaniu swej służby jako straż publiczna, i używać ma wszystkich praw, przysługujących pod tym względem na mocy ustaw osobom urzędowym i publicznej straży cywilnej.

Obowiązki zaprzysiężonej straży propinacyjnej określa rota przysięgi.

Zeznanie zaprzysięgłego strażnika propinacyjnego, uczynione z powołaniem się na służbową przysięgę, o czynach lub okolicznościach, wchodzących w zakres jego obowiązkowej służby, stanowi prawny dowód według określeń §. 427. lit *e*) ustawy o postępowaniu karnem z d. 20. czerwca 1853.

§. 60.

Zwierzchności gminne mają z obowiązku czuwania w gminie nad bezpieczeństwem mienia przestrzegać zachowywania zawartych w tej ustawie postanowień, i udzielać właścicielowi propinacyi, a względnie prawonabywcy, w każdym razie skutecznej pomocy ku obronie ich praw.

§. 61.

Ustawy i przepisy, odnoszące się do przedmiotów niniejszą ustawą objętych, o ile się z nią nie zgadzają, znoszą się.

§. 62.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministerstwu.

Plan umorzenia obligów propinacyjnych.

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia			Półrocznie przypada na: odsetki			umorzenie kapitału			razem		
		złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4
1	I.	1000	—	—	35	—		3	46	—	38	46	—
	II.	996	54	—	34	88		3	58	1	38	46	1
2	I.	992	95	3	34	75		3	71	—	38	46	—
	II.	989	24	3	34	62		3	84	1	38	46	1
3	I.	985	40	2	34	49		3	97	—	38	46	—
	II.	981	43	2	34	35		4	11	1	38	46	1
4	I.	977	32	1	34	21		4	25	—	38	46	—
	II.	973	7	1	34	6		4	40	1	38	46	1
5	I.	968	67	—	33	90		4	56	—	38	46	—
	II.	964	11	—	33	74		4	72	1	38	46	1
6	I.	959	38	3	33	58		4	88	—	38	46	—
	II.	954	50	3	33	41		5	5	1	38	46	1
7	I.	949	45	2	33	23		5	23	—	38	46	—
	II.	944	22	2	33	5		5	41	1	38	46	1
8	I.	938	81	1	32	86		5	60	—	38	46	—
	II.	933	21	1	32	66		5	80	1	38	46	1
9	I.	927	41	—	32	46		6	—	—	38	46	—
	II.	921	41	—	32	25		6	21	1	38	46	1
10	I.	915	19	3	32	3		6	43	—	38	46	—
	II.	908	76	3	31	81		6	65	1	38	46	1
11	I.	902	11	2	31	57		6	89	—	38	46	—
	II.	895	22	2	31	33		7	13	1	38	46	1
12	I.	888	9	1	31	8		7	36	—	38	46	—
	II.	880	73	1	30	82		7	64	1	38	46	1
13	I.	873	9	—	30	56		7	90	—	38	40	—
	II.	865	19	—	30	28		8	18	1	38	46	1
14	I.	857	—	3	30	—		8	46	—	38	46	—
	II.	848	54	3	29	70		8	76	1	38	46	1
15	I.	839	78	2	29	39		9	7	—	38	46	—
	II.	830	71	2	29	7		9	39	1	38	46	1
16	I.	821	32	1	28	74		9	72	—	38	44	—
	II.	811	60	1	28	41		10	5	1	38	46	1
17	I.	801	55	—	28	5		10	41	—	38	46	—
	II.	791	14	—	27	69		10	77	1	38	46	1
18	I.	780	36	3	27	31		11	15	—	38	46	—

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia			Półrocznie przypada na:								
					odsetki			umorzenie kapitału			razem		
		złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4
18	II.	769	21	3	26	92		11	54	1	38	46	1
19	I.	757	67	2	26	52		11	94	—	38	46	—
	II.	745	73	2	26	10		12	36	1	38	46	1
20	I.	733	37	1	25	67		12	79	—	38	46	—
	II.	720	58	1	25	22		13	24	1	38	46	1
21	I.	707	34	—	24	75		13	71	—	38	46	—
	II.	693	63	—	24	28		14	18	1	38	46	1
22	I.	679	44	3	23	78		14	68	—	38	46	—
	II.	664	76	3	23	27		15	19	1	38	46	1
23	I.	649	57	2	22	73		15	73	—	38	46	—
	II.	633	84	2	22	18		16	28	1	38	46	1
24	I.	617	56	1	21	61		16	85	—	38	46	—
	II.	600	71	1	21	2		17	44	1	38	46	1
25	I.	583	27	—	20	41		18	5	—	38	46	—
	II.	565	22	—	19	78		18	68	1	38	46	1
26	I.	546	53	3	19	13		19	33	—	38	46	—
	II.	527	20	3	18	45		20	1	1	38	46	1
27	I.	507	19	2	17	75		20	71	—	38	46	—
	II.	486	48	2	17	2		21	44	1	38	46	1
28	I.	465	4	1	16	29		22	17	—	38	46	—
	II.	442	87	1	15	50		22	96	1	38	46	1
29	I.	419	91	—	14	69		23	77	—	38	46	—
	II.	396	14	—	13	86		24	60	1	38	46	1
30	I.	371	53	3	13	—		25	46	—	38	46	—
	II.	346	7	3	12	11		26	35	1	38	46	1
31	I.	319	72	2	11	19		27	27	—	38	46	—
	II.	292	45	2	10	23		28	23	1	38	46	1
32	I.	264	22	1	9	24		29	22	—	38	46	—
	II.	235	—	1	8	23		30	23	1	38	46	1
33	I.	204	77	—	7	16		31	30	—	38	46	—
	II.	173	47	—	6	7		32	39	1	38	46	1
34	I.	141	7	3	4	94		33	52	—	38	46	—
	II.	107	55	3	3	76		34	70	—	38	46	—
35	I.	72	85	3	2	55		35	91	—	38	46	—
	II.	36	94	3	1	29		36	94	3	38	23	3

[2])

Uchwała.

Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem stawia wniosek:

1. aby kapitał wynagrodzenia, za wywłaszczone prawo propinacyi przyznany, i procenta od tego kapitału, niemniej obligi propinacyjne na spłatę tego kapitału wydane i kupony od tych obligów, wolne były od podatków państwowych i od stempli;

2. aby dochody funduszu rezerwowego, który ma być utworzony przy funduszu propinacyjnym, na spłatę wynagrodzenia za wywłaszczone prawo propinacyi przeznaczonym, wolne były od podatków państwowych;

3. aby konsensa propinacyjne, wyszynk trunków uprawniające, przez administracyę funduszu propinacyjnego wydawane, wolne były od opłat państwowych;

4. aby wywłaszenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hypoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności sądowe i pozasądowe wolne były od stempli, należytości bezpośrednich i opłat depotowych .

Ustawa

z dnia . . . .

dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem

zawierająca postanowienia o ~~wywłaszczeniu~~ wykupnie prawa propinacyi, tudzież o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mego królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

Dział pierwszy

O ~~wywłaszczeniu~~ wykupnie prawa propinacyi

I. Ogólne postanowienia

§. 1.

~~Prawo~~ Propinacyjne ~~[illegible]~~ prawo wyłącznego wyrobu ~~trunków propinacyjnych~~ i wyszynku trunków ~~propinacyjne prawo wyszynku (§ 10)~~, przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom, bądź pojedyńczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem jednak gmin, ma być wykupione w drodze wywłaszczenia.

§. 2.

~~Wyrób (~~~~[illegible]~~~~) trunków propinacyjnych staje się~~

Po wywłaszczeniu propinacyjnego prawa wyłącznego wyrobu trunków, staje się ten wyrób

przedmiotem wolnego przemysłu.

§. 3.

Wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku będzie własnością funduszu propinacyjnego aż do zupełnej amortyzacyi obligów wywłaszczonym na wynagrodzenie tego prawa wydanych.

Gdyby dochód z tego prawa nie wystarczał do pokrycia potrzeb funduszu propinacyjnego i kraj przyczyniał się zaliczkami do pokrycia tych potrzeb, ~~(§§ 28, 29 i 33)~~ wtedy propinacyjne prawo wyszynku będzie tak długo własnością funduszu propinacyjnego, jak długo zaliczki takie ~~z procentami~~ nie będą zwrócone sposobem w §§ 28, 29 i 33 określonym.

§. 4.

Po upływie czasu w §. 3. oznaczonego ustaje propinacyjne prawo wyszynku jako takie, i będzie przedmiotem przemysłu koncesyonowanego, na rzecz kraju opodatkowanego. —

F

II O wynagrodzeniu ~~prawa propinacyi~~ i odebraniu ~~propinacyjnego~~ prawa ~~wyszynku~~ propinacyi.

Komisye wymierzające wynagrodzenie.

§. 5.

Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi, którzy podług §. 1. mają być wywłaszczeni, otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligacyach propinacyjnych, przynoszący siedm od sta rocznie, i równający się trzynastokrotnemu czystemu dochodowi z propinacyi jego przez wyszynk, obliczonemu z przeciętnej lat ~~siedmiu~~ sześciu od 1864. do 1869. r. włącznie.

F

§. 6.

Celem wymierzenia kapitału wynagrodzenia (§. 5.) postanowione będą Komisye ~~powiatowe~~ okręgowe ... i Komisya krajowa we Lwowie.

F

§. 7.

Komisya ~~powiatowa~~ okręgowa złożoną będzie z trzech członków, z których jednego mianuje c. k. rząd krajowy, drugiego jako zastępcę funduszu krajowego wybiera Wydział krajowy, trzeciego zaś wybierający, którzy w ~~powiecie~~ okręgu są właścicielami prawa propinacyi wywłaszczeniu ulegającego.

Członkowie Komisyi ~~powiatowej~~ okręgowej będą mieć zastępców, tym samym sposobem, jak członkowie sami mianowanych. —

Komisya ~~powiatowa~~ okręgowa obiera przewodniczącego z grona swojego.

Uchwały zapadają w Komisyi bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Wydział krajowy i przez posiadających prawo propinacyi obrani pobierać będą za czas urzędowania dyety po 3 złr. dziennie i wynagrodzenie kosztów podróży po 1 złr. od mili. —

F ~~Liczbę Komisyi okręgowych~~ Wydział Krajowy oznaczy liczbę Komisyi okręgowych i okręgi tymże przydzielić się mające.

§. 8.

Komisya krajowa złożoną będzie z przewodniczącego w Wydziale krajowym, który będzie przewodniczącym Komisyi, i z ośmiu członków, z których trzech obiera Sejm krajowy, jednego mianuje c. k. rząd krajowy, jednego c. k. wyższy Sąd krajowy wyższy, jednego zaś Wydział krajowy.

Członkowie Komisyi będą mieć zastępców tym samym sposobem jak członkowie sami mianowanych.

Do ważności uchwał potrzebna jest obecność przewodniczącego i przynajmniej

~~§. 12~~

~~Resztki kapitału wynagrodzenia, mniej- sze od 20 złt. wypłacane będą gotowemi pieniędzmi. –~~

§. ~~XX~~ 13

Przywileje obligów propinacyjnych.

Obligom propinacyjnym służą wszyst- kie przywileje papierów rządowych.

W Królestwie Galicyi i Lodomeryi i w Wiel. księstwie Krakowskiem mogą te obligi być przyjmowane ~~być~~ na kaucye i służyć do lokowania kapitałów, należących do sierot, do osób pod kuratelą zostających, do kas oszczędności, nie- mniej kapitałów kościelnych i in- nych funduszowych. –

§. ~~XX~~ 14

Postępowanie przy wypłacie. –

Jeżeli prawo propinacyi jest przed- miotem ksiąg tabularnych (hypotecz- nych) lub połączone jest z posiada- niem przedmiotu w tych księgach za- pisanego, – przyznanej wysoko- ści kapitału wynagrodzenia u- dzielonym będzie przez Wydział Krajowy równocześnie z zarządzeniem odebrania ~~równocześnie z odebraniem~~ propinacyjnego prawa wy- szynku (§. 20) właścicielowi zezwolenie dla uwidocznienia kapitału wyna- grodzenia w dotyczącej księdze. –

Uwidocznienie to będzie mieć ten skutek prawny, że w miejsce wypła- conego prawa propinacyi wchodzi wymierzony zań kapitał wynagrodzenia. –

§. ~~XX~~ 15

Przy przekazywaniu i wypłacie ka- pitału wynagrodzenia, będą przepisy ces. patentu z 8. listopada 1853. (Dz. ust. p. Nr. 237.) analogicznie zastosowane.

Pretensye na kapitał wynagrodzenia prze- kazane powinny być obliczone w wal. austr. według obowiązujących przepisów.

§. ~~XX~~ 16

Wydział krajowy jako zarządza- jący funduszem propinacyjnym, wy- mianuje zastępców tego funduszu do czynności w sądach przeprowadzić się mających i wypłaca kapitał wyna- grodzenia. –

Certyfikaty tymczasowe, uprawniające do pobierania procentu

§. 17

W przypadkach, w których potrzebnem jest przekazanie kapitału wynagrodzenia przez sąd, zatrzyma Wydział krajowy obligi wynagrodzenia w swoim depozycie na rzecz wynagrodzonego aż do prawomocnego orzeczenia sądowego, i wyda mu certyfikat tymczasowy, poświadczający wysokość przyznanego kapitału. –

Za tym certyfikatem pobierać będzie wynagrodzony półrocznie z dołu procent od kapitału wynagrodzenia, aż do dnia, od którego procent od obligów orzeczeniem sądowem przekazanym będzie osobom obligi te odebrać mającym. –

Kapitał Wynagrodzenia nie ulega podatkowi.

§. 18

Przyznany kapitał wynagrodzenia i procent na mocy certyfikatu (§. 17) pobierany, niemniej obligi propinacyjne i ich kupony są wolne od stempli i wszelkich podatków i dodatków.

Gwarancya Kraju

§ 19

Kraj gwarantuje wypłatę kapitału wynagrodzenia i procentu od certyfikatów, niemniej wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów.

Odebranie prawa propinacyi

§ 20

Po ostatecznem zawyrokowaniu o wysokości kapitału wynagrodzenia może propinacyjne prawo wyszynku w każdym pojedynczym przypadku być odebranem na własność funduszu propinacyjnego.

Najdalej w trzech latach po ostatecznem orzeczeniu o wysokości kapitału wynagrodzenia w całym kraju, ma wspłaszczone prawo wyszynku propinacyjne być odebranem na własność rzeczonego funduszu.

Odebranie to ostatecznie Wydział krajowy i obejmie odebrane prawo imieniem funduszu propinacyjnego w swój zarząd.

Przez odebranie propinacyjnego prawa wyszynku zarządzi Wydział krajowy wypłatę kapitału wynagrodzenia a w przypadkach przewidzianych w § 17 wydanie certyfikatu.

§ 21

Równocześnie z odebraniem propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego, ustaje wyłączne prawo wyrobu trunków propinacyjnych, wywłaszczone mu służące (§ 2).

Szczegółowe postanowienie w razie dzierżaw

§ 22

Jeżeli prawo propinacyi bądź samo bądź z innemi przedmiotami jest wydzierżawione, a dzierżawa podług umowy dzierżawnej przetrwała dłużej niż do dnia odebrania tego prawa propinacyi (§§ 20 i 21), winien dzierżawca ustąpić z tymże dniem z dzierżawy tego prawa, i nie może ani on ani wydzierżawiający rościć z tąd sobie żadnych pretensyi do funduszu propinacyjnego.

Stosunki między wydzierżawiającym a dzierżawcą.

§ 23

Gdyby prawo propinacyi nie prawo wyszynku wydzierżawione było samo lub łącznie z przedmiotami do jego wykonania należącemi, albo odrębnego dochodu nie przynoszącemi, wtedy kontrakt dzierżawny z dniem odebrania tego prawa na własność funduszu propinacyjnego uważany będzie za rozwiązany, a jeżeli między dzierżawcą a wydzierżawiającym nie istniała inna na ten przypadek umowa, zapłaci dzierżawca wydzierżawiającemu, w miarę czasu trwania dzierżawy, czynsz dzierżawny aż do dnia rzeczonego przypadający.

Gdyby zaś (propinacyjne) prawo wyszynku wydzierżawione było z przedmiotami innemi, odrębny dochód przynoszącemi, wtedy dzierżawca, jeżeli między nim a wydzierżawiającym nie istniała inna na ten przypadek umowa,

po ogłoszeniu niniejszej ustawy oświadczyć wydzierżawiającemu, że od dzierżawy odstępuje. Po takiem oświadczeniu trwa dzierżawa jeszcze do końca bieżącego podówczas roku dzierżawnego. Gdyby dzierżawca w terminie rzeczonym nie oświadczył, iż od dzierżawy odstępuje lub gdyby umowa dzierżawa po upływie trzech miesięcy od ogłoszenia niniejszej ustawy była zawarta, wtedy {jeżeli zaś dzierżawca nie miał innej z wydzierżawiającym na ten przypadek umowy, Kontrakt dzierżawny zostaje w swojej mocy a dzierżawca otrzyma wynagrodzenie, równające się procentowi od dotyczącego kapitału wynagrodzenia, ...

P

Jeżeli wyłączne prawo wyrobu trunków propinacyjnych jest wydzierżawione bądź razem bądź z innemi przedmiotami, ma dzierżawca, jeżeli między nim nie istniała inna a wydzierżawiającym na ten przypadek umowa, oświadczyć wydzierżawiającemu najdalej w 6 miesięcy po ogłoszeniu niniejszej ustawy, iż od dzierżawy odstępuje, a po takiem oświadczeniu trwa dzierżawa jeszcze do końca bieżącego podówczas roku dzierżawnego.

ma najdalej w sześć ... przypadającemu za czas od odebrania propinacyjnego prawa wyszynku do dnia ukończenia dzierżawy. Jeżeli kapitał wynagrodzenia nie jest oddzielnie obliczony za propinacyjne prawo wyszynku, przedmiotem pewnej dzierżawy będące, wtedy Komisye (§§. 7 i 8), na żądanie jednej ze stron interesowanych, orzekną o wysokości kapitału wynagrodzenia, przypadającego za propinacyjne prawo wyszynku, które jest przedmiotem tej dzierżawy.

P Innych roszczeń z powodu odebrania propinacyjnego prawa nie mogą rościć do siebie, ani dzierżawca ani wydzierżawiający, chyba że między niemi inna na ten przypadek istniała umowa.

III Umorzenie i spłata obligów propinacyjnych

§. 24.

Umorzenie obligów propinacyjnych rozpocznie się najpóźniej w dwa lata po odebraniu w całym kraju wynagrodzonego propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego (§. 20) i ma być ukończone najdalej w 35 latach.

P

... może być ...

{połowie zaś przez zakupno podług kursu lub przez losowanie w miarę tego jak ... lub drugi z tych sposobów umorzenia ...

Umorzenie będzie się odbywało podług ustalonego planu w połowie przez losowanie, w drugiej ... się korzystniejszym dla funduszu propinacyjnego.

zaś ~~te prowizy~~ użyta będzie na wykupno obligów przez losowanie. –

Umorzenie obligów nad plan, może nastąpić w przypadkach, przewidzianych w §§. 31 i 33.

§. 25.

Wypłata obligów wylosowanych nastąpi w 6 miesięcy po ich wylosowaniu, za zwrotem obligów wraz z kuponami do tego czasu nie zapadłemi; brakujące kupony niezapadłe potrącone będą od kapitału. –

Z dniem upłynienia terminu wypłaty obligów wylosowanych ustaje dalsze ich oprocentowanie. Kupony wylosowanych obligów będą wprawdzie i nadal wypłacane, jednak kwota wypłaconych takich kuponów potrącona zostanie od kapitału.

z tirer — Kupony zapadłe podlegają przedawnieniu po upływie sześciu lat, wylosowane zaś obligi po upływie 30 lat od dnia ich zapadłości. –

IV. O funduszu propinacyjnym.

Utworzenie funduszu.

§. 26.

Z wywłaszczonego prawa wyszynku propinacyjnego utworzony będzie krajowy fundusz propinacyjny królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

Dochody z tego prawa będą specyalnie przeznaczone na pokrycie potrzeb funduszu propinacyjnego, mianowicie: na administracyę, z dodatkami na podatki (§. 27), na wypłatę procentów pobieranych z mocy certyfikatów, na wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów, nakoniec na zwrócenie zaliczek udzielanych z funduszów krajowych (§§. 28, 29 i 33)

(§17)

Podatki od dochodów z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 27.

Dochody z propinacyjnego prawa wyszynku, który stanowi własność funduszu propinacyjnego, podlegają podatkom państwowym niemniej dodatkom krajowym i indemnizacyjnym, nie podlegają ~~jednak~~ zaś dodatkom powiatowym i gminnym.

Zaliczki z funduszów krajowych.

§. 28.

Potrzeby funduszu propinacyjnego (§. 26), o ile dochody tego funduszu na ich pokrycie nie wystarczają, pokryte będą zaliczkami z funduszów krajowych.

Zaliczki te będą krajowi zwrócone z funduszu propinacyjnego z procentami po sześć

./.

od sta rocznie liczyć się mającemi, a gdyby na ten cel zaciągniona była pożyczka krajowa, zwróci fundusz propinacyjny tę pożyczkę z procentem od niej rzeczywiście opłaconym i z wszystkiemi kosztami, które z jej powodu wynikną.

§. 29.

Diety i wynagrodzenia podróży członków komisyi obligacyjnej i Komisyi krajowej (§§. 7 i 8) utrzymywanie kasy, wypłacanie i wypłata kapitału wynagrodzenia [illegible] właścicielom propinacyjnego prawa, wszystkie sprowadzone, pokryte będą z funduszów krajowych, tytułem zaliczek, które mają być zwrócone sposobem w §. 28 określonym.

Fundusz rezerwowy.

§. 30.

Z nadwyżek dochodów funduszu propinacyjnego — pozostających po pokryciu potrzeb tego funduszu (§. 26) utworzony będzie fundusz rezerwowy, przeznaczony przedewszystkiem na pokrycie możliwych niedoborów tegoż funduszu propinacyjnego.

Fundusz rezerwowy ma być korzystnie używany, a dochód z tego użycia będzie do tegoż funduszu przyłączony.

Dochody funduszu rezerwowego nie podlegają podatkom ani dodatkom.

§. 31.

Gdyby fundusz rezerwowy przenosił sumę, do pokrycia potrocznych potrzeb funduszu propinacyjnego potrzebną, nadwyżka ta [illegible] może za uchwałą Sejmu krajowego użytą być na wykupno obligów propinacyjnych podług kursu lub na ich wykupno w wartości imiennej przez losowanie nad plan umorzenia.

użyta będzie na potrzeby krajowe; może jednak, [illegible]

Obligi tym sposobem wykupione, zostaną umorzone.

§. 32.

Pozostałości funduszu rezerwowego, jakie się okażą po umorzeniu wszystkich obligów propinacyjnych i zaspokojeniu wszystkich potrzeb funduszu propinacyjnego, staną się własnością krajową. —

Wykupno obligów z innych funduszów krajowych.

§. 33.

Ustawą krajową mogą być przeznaczone

inne fundusze krajowe na wykupno obligów w obiegu zostających podług kursu lub przez losowanie, wedle planu umorzenia.

~~Gdyby wykupno w wartości imiennej tylko wzgl., tylko jednej części obligów propinacyjnych zostało rzeczono oznaczona, będzie część spłacić się mająca przez losowanie.~~

Sumy na takie wykupno z funduszów krajowych wydane uważane będą także jako zaliczki na rzecz funduszu propinacyjnego i zwrócone zostaną z tego funduszu w sposób w §. 28 określony.

V. Administracya

Władze administracyjne.

§. 34.

Wydział krajowy zawiaduje wszystkiemi czynnościami administracyjnemi do wywłaszczenia prawa propinacyi się odnoszącemi i zarządza funduszem propinacyjnym.

Wydział krajowy może pod własną odpowiedzialnością ustanowić osobną Dyrekcyę krajową do administracyi propinacyjnego prawa wyszynku.

Bliższe instrukcye do administracyi się odnoszące wydawać będzie Wydział krajowy.

Administracya funduszu propinacyjnego ma prawo żądać współdziałania od Wydziałów powiatowych i zwierzchności gminnych przy zarządzie propinacyjnego prawa wyszynku.

Wykonywanie propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 35.

Administracya funduszu propinacyjnego może wykonywać propinacyjne prawo wyszynku na rachunek własny albo przez wydzierżawianie albo też przez czasowe konsensa propinacyjne (do propinacyjnego wyszynku trunków uprawniające) za opłatą roczną udzielane.

Konsensa takie nie podlegają opłatom na rzecz Skarbu państwa.

Szczegółowe uprawnienia administracyi

§. 36.

W razie gdyby dzierżawca propinacyjnego prawa wyszynku lub posiadający konsens propinacyjny dopuścił się czynu lub zaniedbania, pociągającego za sobą podług warunków ugody dzierżawnej lub konsensu utratę dzierżawy lub konsensu, służyć będzie administracyi propinacyjnego prawa

./.

prawa wyszynku te same środki i tą samą procedurę, jakie z mocy cesarskiego patentu z 31. grudnia 1800 służą administracyi dóbr skarbowych.

§. 37.

Wszystkie spory sądowe między administracyą propinacyjnego prawa wyszynku które jest własnością funduszu propinacyjnego krajowego, a dzierżawcami tego prawa lub posiadającemi konsensa propinacyjne, wytaczane będą wyłącznie w Sądach krajowych, a mianowicie w tym Sądzie krajowym, do którego spór podług przedmiotu swojego należy.

VI. Postanowienia dodatkowe

Pomoc władz

§. 38.

Cz. Władze rządowe, sądowe, niemniej reprezentacye powiatowe i gminne winne są użyczyć pomocy organom powołanym do przeprowadzenia przepisów o wykupnie prawa propinacyi niniejszą ustawą wydanych.

Uwolnienie od należytości stempli i opłat

§. 39.

Wyłaczenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wyłączenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hipoteczne, orzeczenia sądowe i przekazowe, wypisy hipoteczne i inne pisma lub czynności, wolne są od stempli, należytości bezpośrednich i opłat depozytowych.

§. 40.

Ustawy i przepisy, odnoszące się do przedmiotu niniejszej ustawy obecnego, o ile się z nią nie zgadzają, znoszą się. —

czterech członków Komisyi.
Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów.
Członkowie przez Sejm i Wydział krajowy obrani pobierać będą za czas urzędowania wynagrodzenie po 200 złt. na miesiąc. —

§. 9.

Czysty dochód propinacyjnego prawa wyszynku wyśledzony będzie przez komisyą okręgową, która obliczy także kapitał wynagrodzenia. — (§. 5) —

Tak uprawnionemu do wynagrodzenia jak i zastępcy funduszu krajowego przez Wydział krajowy na członka Komisyi okręgowej mianowanemu, służy prawo wniesienia reklamacyi przeciw obliczonemu kapitałowi wynagrodzenia do komisyi krajowej.
Reklamacya ma być wniesiona na ręce komisyi okręgowej w nieprzekraczalnym terminie trzydziestu dni, licząc od dnia doręczenia uprawnionemu orzeczenia tej komisyi.
Komisya krajowa rozpoznając z urzędu orzeczenia Komisyi okręgowej, niemniej reklamacye, zarządza w razie potrzeby dochodzenia uzupełniające i ustanawia ostatecznie cyfrę kapitału wynagrodzenia.

§. 10.

Za podstawę do obliczenia czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przyjęty będzie przeciętny dochód, który służył do wymiaru podatku od tego prawa. —
Gdzie podatek dochodowy wymierzony był od dochodu z prawa wyszynku w połączeniu z innemi dochodami, jak np. z dochodem z młyna, cegielni, zajazdu itp., Komisya orzeknie na podstawie fassyi, lub gdyby fassye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie dochodzeń szczegółowych, ile w dochodzie ogólnym mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.
Gdzie przy wymierzeniu podatku dochodowego od dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku nie uwzględniono i nie potrącono

Wymiar wynagrodzenia.

Przed obliczeniem tego kapitału wyznaczy Komisya uprawnionemu termin nieprzekraczalny czternastodniowy, w którym ma uprawniony w tym terminie złożyć na ręce [illegible] zrobić użytek z prawa wyboru, służącego mu podług §. 5. Jeżeli uprawniony w terminie wyznaczonym nie złoży Komisyi oświadczenia co do tego wyboru, uważany będzie jakoby wybrał kapitał, przynoszący pięć od sta rocznie, i równający się dwudziestokrotnemu czystemu dochodowi.

z lat sześciu, od 1864 do 1869 włącznie,

III Kom

czynszu za dodane do wykonywania wyszynku budynki, lub za dodane arendarzowi albo szynkarzowi pola lub pastwiska, albo mierzie wartości jakich kolwiek innych dodatków, komisya orzeknie na podstawie szczegółowych dochodzeń, o ile te dodatki są skompensowane wzajemnemi dodatkami, które miał właściciel, a które nie były uwzględnione i dodane do dochodu propinacyjnego z prawa wyszynku przy wymiarze podatku od tego prawa, i jeżeli zaś skompensowanemi nie są, orzeknie komisya, ile z tego tytułu należy potrącić od przyjętego dla wymierzenia podatku czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku. —

Wyjątkowo może komisya, gdy się przekona z dostatecznych dowodów, że dochód, który służył za podstawę do wymiaru podatku, w szczególnym się niezgadza, cyfrę takowego zmienić. —

Od obliczonego tym sposobem dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku ma być potrącony podatek z dodatkiem krajowym i indemnizacyjnym od tego dochodu opłacany podług przeciętnej z lat 1864. do 1869. obliczony. —

Pozostający po odtrąceniu podatku dochód stanowi czysty dochód z propinacyjnego prawa wyszynku. —

§. 11.

Przyznany kapitał wynagrodzenia należy się uprawnionemu z procentem od tego dnia liczyć się mającym, w którym własność propinacyjnego prawa wyszynku odebraną mu będzie (§. 20). —

§. 12.

Sposób wypłaty. Obligi propinacyjne.

Kapitał wynagrodzenia spłacony będzie obligami, nazywanemi: „obligów propinacyjnych Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem" wystawionemi na okaziciela, przynoszącemi (sześć od sta rocznie), opatrzonemi w kupony półroczne z dołu płatne, i opiewające na 20, 100, 500, 1000, 5000 i 10000 złł. wal. austr.

Za kwotę mniejszą od 20 złr. otrzyma uprawniony oblig na 20 złr. i winien zwrócić resztę gotowemi pieniądzmi.

~~Za kwotę mniejszą od 20 złr. otrzyma uprawniony, jeżeli ta kwota nie przenosi 10 złr., gotowe pieniądze, jeżeli zaś 10 złr. przenosi, wydany mu będzie oblig na 20 złr., z które otrzyma uprawniony oblig na 20 złr. i winien zwrócić resztę gotowemi pieniądzmi.~~

Auszug

aus dem Erlasse des k.k. Ministers des Innern ddo 6. Septbr 1868 Z. 3840/M.J. an Seine Exc. den Hr. Statthalter Gf. Goluchowski in Lemberg. –

Gegenstände des Propinationsrechtes sind in Galizien im Allgemeinen Branntwein, Bier, Meth, Wisniak (Kirschenmeth) und Malmiak (Himbeermeth). Mit Rücksicht auf die Minist. Zahlen 29892/855, 1425/56, 9405/856, & 10930/856 ist zu diesen Gegenständen in Galizien auch Spiritus (d.i. jene unversüßte alkoholhältige Flüssigkeit, die mindestens 30° Reaumur oder 74 Theile des Normalalkoholmeters zeigt), dann laut Minist. Zl. 9545/866 Slivowitz zuzuzählen. Es ließe sich daher gegen die im §. 1. des Gesetzentwurfes enthaltene Aufzählung der Propinationsobjekte nichts einwenden; es wird aber in diesem §. unrichtigerweise dem Propinationsberechtigten kraft dieses Rechtes auch die Befugniß zum Kleinverschleiße aller anderen geistigen Getränke, worunter die sogenannten versüßten Spirituosen und selbst auch Wein verstanden werden müssen, ohne eine besondere Konzession zugesprochen, während versüßte geistige Getränke & Wein in Galizien zu den Propinationsgetränken nicht gehören und nur den propinationsberechtigten Städten daselbst das Recht zusteht, versüßte geistige Getränke, jedoch nicht ausschließend zu erzeugen und auszuschänken. Durch den §. 1. des Gesetzentwurfes wird daher der Umfang des Propinationsrechtes auf eine den bisherigen Vorschriften und der Übung nicht entsprechende Weise erweitert, was wol, da das Propinationsrecht zu den Privilegien gehört, und Privilegien strenge auszulegen sind, nicht zulässig erscheint. –

Da versüßte geistige Getränke kein Gegenstand des Propinationsrechtes sind, können auch die, in den §. §. 6. 7. 10. 11. und theilweise 13. des Entwurfes enthaltenen Bestimmungen nicht in einem Gesetze Aufnahme finden, welches die Regelung der Ausübung des Propinationsrechtes im Ausschanke der geistigen Getränke betreffen soll. – Speziell muß über §. 6. bemerkt werden, daß die Einschränkung der Fabrikanten versüßter geistiger Getränke auf den Absatz ihrer Produkte

in versiegelten, wenigstens ein Seidel oder eine viertel Maß Flüssigkeit enthaltenden Flaschen nicht gerechtfertigt erscheine, weil den Erzeugern nicht propinationsmäßiger Getränke der beliebige Absatz ihrer Produkte nicht verwehrt werden kann, und denselben bloß der Ausschank ohne vorläufig erlangte Konzession nicht gestattet ist. Was aber Ausschank sei, wird im §. 29. des Gewerbegesetzes bestimmt.-

Sollten durch den §. 6. des Entwurfes die Fabrikanten versüßter geistiger Getränke auf den Verschleiß ihrer eigenen Produkte, mit Ausschluß gleichartiger fremder - beschränkt werden, so stünde dieß mit §. 44. der Gewerbeordnung im Widerspruche, wornach die Berechtigung zur Erzeugung eines Artikels auch das Recht zum Handel mit den gleichartigen fremden Erzeugnissen in sich schließt. - Die Bestimmung im §. 6. des Entwurfes, daß Spezereiwarenhändler und Inhaber gemischter Warenhandlungen den Verschleiß versüßter geistiger Getränke in versiegelten Bouteillen, welche nicht weniger als 1. n.ö. Seidel enthalten, nur gegen spezielle Bewilligung des Bezirksamtes ausüben dürfen, verstößt gegen das Hofkammerdekret v. 31. Mai 1839. Z. 23627. wornach den genannten Gewerbsleuten kraft ihrer Gewerbsbefugniß der erwähnte Getränkeverschleiß ohne einer besonderen Konzession hiezu zusteht, so wie auch gegen die Gewerbeordnung, nach welcher der Handel mit allen nicht propinationsmäßigen Getränken, wozu namentlich der Kleinverschleiß in verschlossenen Gefäßen zählt, freigegeben ist.-

Die in diesem §. weiter erwähnten, aus dem Auslande eingeführten Biere: Ale, Porter, sind kein Gegenstand des Propinationsrechtes und haben bezüglich des Verkaufs derselben daher auch nur die allgemeinen Gewerbsvorschriften Anwendung.-

Was endlich die Krämer anbelangt, so steht denselben kraft der Krämereibefugniß (wie Z. 1081/M.J. 1867 erörtert erscheint) der Verschleiß der versüßten geistigen Getränke zwar nicht zu, wenn aber die versüßten Spirituosen dem Propinationszwange nicht unterliegen und der Handel mit den nicht propinationsmäßigen Getränken eine freie Beschäftigung ist, u. in dieser Beziehung

./.

während sollte der angetroffene ganze Vorrath an Getränken sammt den
Gefässen und der Einrichtung zum Ausschanke dem Verfalle zu Gunsten des
Propinationseigenthümers od. des Ausschankpächters unterliegen, stellt sich
mit Rücksicht auf die im §. 1?? des Gewerbegesetzes enthaltene Be-
stimmung, welche blos die Beschlagnahme von Waaren und Werkzeu-
gen anordnet, nicht als annehmbar dar.
Übrigens enthält der §. 15. des Entwurfes, welcher anordnet, daß die Geld-
strafen nach Umständen zur Hälfte oder ganz in die Gemeindecasse jener
Ortschaft einzufließen haben, wo die Übertretung begangen wurde,
keine Bestimmung bezüglich des Einfließens der Geldstrafen, wenn
die Übertretung in einem Gutsgebiete begangen worden ist. —
Der §. 19. des Entwurfes gestattet endlich dem Propinationseigenthü-
mer & Ausschankpächter das Halten beeideter Propinationswächter
zum erfolgreicheren Schutze seiner Rechte, deren Beeidigung nach den
Vorschriften der Verordnung v. 30. Jänner 1860. R. G. Bl. Nr. 28. vor der Be-
zirkshauptmannschaft vorzunehmen ist, u. deren Aussagen, abgegeben mit
Berufung auf den geleisteten Eid, über Handlungen oder Umstände, wel-
che in den Kreis ihrer dienstlichen Verpflichtung gehören, einen ge-
setzlichen Beweis bilden. Es muß dahin gestellt bleiben, ob die Ver-
hältnisse im Lande gegenwärtig wirklich so geartet sind, daß die
Aufstellung beeideter Wachorgane mit den Attributen einer öffentli-
chen Wache zum Schutze des Propinationsrechtes als ein Bedürfniß an-
gesehen werden müßte. — Wie dem aber auch sei, muß gegen die
Bestimmung, daß die Aussage eines beeideten Propinationswächters einen
gesetzlichen Beweis herstellt, in der §. 15. des Entwurfes enthaltenen
gleichzeitigen Bestimmung, daß die Hälfte der verhängten Geldstra-
fe dem Angeber ohne Rücksicht, ob dieser der beeidete Propinationswäch-
ter oder jemand anderer sei, zuzuweisen habe, ein wesentliches Beden-
ken erblickt werden. Der §. 15 ist unrichtig: der Rekurs an das Mini-
sterium muß nicht nur bei Erkenntnissen auf Arreststrafe, sondern
auch in dem Falle gestattet sein, wenn die Erkenntnisse der ersten &
zweiten Instanz differiren, ausgenommen den Fall der Milderung. —
Unter dem einzigen Zeugen am Schluße des §. 17. kann nur ein
solcher gemeint sein, der die Übertretung aus eigener unmit-
telbarer Wahrnehmung bestätigt. —

die bloße Anmeldung genügt, kann auch die am Schluße des §. 6.
des Entwurfes aufgenommene Bestimmung, daß dem Brä-
mer das dort erwähnte Getränkeverschleißbefugniß nicht er-
theilt werden könne, nicht für begründet angesehen werden. —
Im §. 7. des Entwurfes wird die Verleihung von Schankkonzessionen
für versüßte geistige Getränke bloß auf Zuckerbäcker, Kaffee-
sieder und Gastwirthe als Nebenerwerb eingeschränkt. In die-
ser Beziehung ist zwar mit der vom Ministerium des Innern
zur Kenntniß genommenen Statthalterei-Verordg vom 30. Oktbr
1860. Z. 44030. der Grundsatz aufgestellt worden, daß derlei Schank-
bewilligungen in der Regel nicht als selbstständige Gewerbe,
sondern nur als Konzessionen anderer Gewerbsunternehmun-
gen, als der Zuckerbäcker, Kaffee-, Wirths- u. Gastgeber u. dgl.
verliehen werden dürfen, es sind jedoch die Gewerbsunterneh-
mungen, denen als Akzessorium der Ausschank versüßter
geistiger Getränke bewilligt werden kann, daselbst nicht ta-
xativ, sondern bloß demonstrativ angeführt und es wäre
in der That ein haltbarer Grund nicht wol einzusehen, wa-
rum derlei Schankkonzessionen nicht auch an Spezereiwaaren-
händler und Inhaber gemischter Waarenhandlungen, welche
ohnehin versüßte geistige Getränke in versiegelten Bou-
teillen führen dürfen, oder den Erzeugern solcher Getränke
beim Vorhandensein der sonstigen gesetzlichen Bedingungen
verliehen werden sollen. —
Die im §. 7 enthaltene weitere Bestimmung, daß eine der-
lei Schankkonzession nur dann verliehen werden könne, nach-
dem sich die Überzeugung verschafft worden sein wird, daß
der Propinationsberechtigte dem Ortsbedürfnisse nicht nach-
kommt, stellt den ganz unrichtigen Grundsatz auf, als ob dem
Propinationsberechtigten hinsichtlich der Deckung des Ortsbedarfs
mit versüßten geistigen Getränken, die gar kein Gegenstand
des Propinationsrechtes sind, irgend ein Vorzugsrecht zustehen
würde. Die zweite Alinea des §. 7. des Entwurfes ordnet an, daß
alle bis nun zu ertheilten Schankkonzessionen zum Schankver-
schleiße geistiger Getränke, welche mit den im Entwurfe enthal-
tenen Bestimmungen nicht übereinstimmen, binnen 3 Monaten vom
Tage der Kundmachung des Gesetzes aufhören sollen. Damit würde

gegen die Rechtsregel: daß Gesetze nicht zurückwirken, dem proponirten Gesetze eine rückwirkende Kraft eingeräumt, u. würden wohlerworbene Gewerbsrechte ohne alle Entschädigung annulirt werden.–

Nach §. 2 u. 5. des Entwurfes wird die Wahrnehmung und Handhabung der polizeilichen Rücksichten bezüglich der dem Propinationsberechtigten zustehenden Eröffnung von Schankhäusern und Aufstellung von Schänkern dem Bezirksausschuße und im weiteren Instanzenzuge dem Landes-Ausschuße zugewiesen. Dieses Ansinnen kann den erwähnten autonomen Organen, in deren Wirkungskreis es nach den gesetzlich bestimmten Grundsätzen über deren Wirksamkeit nicht gehört, wol auch nicht übergeben werden. – In dem 3. Alinea des §. 3. des Entwurfes wird die Handhabung der Polizeiaufsicht in Schankangelegenheiten dem Bezirksausschuße entgegen dem gesetzlichen Wirkungskreise des Letzteren ebenfalls zugewiesen.–

Der §§. 8 u. 9. des Entwurfes macht den Großverschleiß geistiger Getränke von der Bewilligung des Bezirksamtes abhängig während der Großhandel mit geistigen Getränken gesetzlich eine freie Beschäftigung ist. – Das 2 Alinea des §. 8., welches in der deutschen Übersetzung ausgelassen wurde, lautet: „Im
„Großhandel können die Getränke bloß in Fäßern oder Kufen
„die wenigstens 2 n. ö. Eimer Getränkes enthalten verkauft
„werden. Bloß Bier kann auch in halben Fäßern von dem Raum-
„inhalte 1 n. ö. Eimers zum Verkaufe gebracht werden."–

Außer in dieser Beziehung wird von der bisherigen gesetzlichen Bestimmung (Hofkanzleidekret v. 3. Oktbr 1840. Z. 31140) wornach das geringste Gebinde, bis zu welchem der Branntweinhandel im Großen zu gelten hat, 1 n. ö. Eimer ist, abgewichen. – Die §. 10. bis inklus. 18. des Entwurfes enthalten Strafbestimmungen bei Übertretung der Anordnungen desselben und normiren das Strafverfahren. In dieser Beziehung muß bemerkt werden, daß die Anordnungen des Entwurfes, wie erwähnt, mehrfach Gegenstände betreffen, welche dem Propinationszwange nicht unterliegen, und daß, wenn diesfalls die maßgebenden gesetzlichen Vorschriften verletzt werden, das Verfahren und die Bestrafung nur nach den Bestimmungen des Gewerbsgesetzes einzutreten hat.–

Der am Schluße des §. 13. enthaltene Rigor, daß die zu dem der dort er-
./.

N. 1.919 W. kr.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie wykupna propinacyi.

Wysoki Sejmie!

Wysoki Sejm uchwalił na 62. posiedzeniu w dniu 27. Marca 1866 wniosek następującej treści:

„Sejm poleca Wydziałowi krajowemu wyrobienie projektu do Ustawy o wykupno propinacyi, własność prywatną stanowiącej, i przedłożenie takowego projektu na przyszłej kadencyi sejmowej.“

Wydział krajowy poddawszy głębokiej rozwadze historyczny początek prawa propinacyi, jego prawną istotę i obecne ekonomiczne znaczenie, i na tych podstawach oparłszy wnioski poniżej skreślone, następujące w tym przedmiocie składa sprawozdanie:

Historyczny i prawny początek prawa propinacyi.

Wyrabianie napojów spirytusowych różnego rodzaju z surowych ziemiopłodów zdaje się być równie dawne jak rolnictwo, gdyż nie znamy prawie narodu rolniczego, któremuby przemysł tego rodzaju był obcym. Najtroskliwsze jednak dochodzenia *co do czasu*, w którym właściwa rozpoczęła się produkcya napojów spirytusowych w Polsce, nie zdołały wyśledzić jej początku, sięgającego tak dawno upłynionych wieków, iż wszelkie w tym kierunku zaginęły ślady. Rozporządzenie z r. 1165, o którem wspomina Czacki w dziele o litewskich i polskich prawach (Warszawa 1800 vol. I. pag. 276) zabraniające poddanym zakładania pokątnych szynków i palenia gorzałki, dowodzi, że już w XII. wieku wyrabiano wódkę w Polsce. Niemniej pewną jest rzeczą, że wyrób piwa już w XV. wieku upowszechnił się w krajach polskich, — świadczy bowiem statut Jana Olbrachta z roku 1496, że już przedtem wolno było poddanym brać piwo i inne trunki zkądkolwiekbądź.

Statut litewski z r. 1564 zastrzega monopol wyrobu i wyszynku wódki na rzecz obywateli ziemskich na Litwie, a gdy Litwa w owych czasach brała z Korony wzory do swych urządzeń, przeto ztąd wnosić można, że i w Koronie już podówczas istniał monopolistyczny wyrób wódki i piwa.

Gdy techniczny wyrób wódki i piwa rozszerzył się w polskich ziemiach, nikt inny *oprócz króla i szlachty* nie był w faktycznem położeniu wykonywania go; nawet *nikt inny nie miał prawa* do zakładania fabryk i wyrabiania w nich napojów spirytusowych, ponieważ postawienie budynków do wyrobu napojów spirytusowych potrzebnych, nie dość że znaczniejszego wymagało kapitału wkładowego, ale jeszcze tylko na własnym gruncie dokonanem być mogło. Gdy zaś cały obszar ziemi w dawnej Polsce wyłączną był własnością króla i szlachty, a wszyscy bądź miast bądź wsiów mieszkańcy byli tylko osadnikami na gruntach cudzych, przeto jedynie nieograniczeni właściciele gruntu król i szlachta, byli w wyłącznem faktycznem położeniu zakładania wyrobni spirytusowych na własnych gruntach i wyłączne do tego mieli prawo w obrębie swych posiadłości.

Właściciele dóbr ziemskich, to jest król i szlachta, zakładając na swych gruntach gorzelnie, browary i miodosytnie, i wyrabiając w nich gorzałkę, piwo i miód, robili tylko użytek z prawa własności ziemi, prawa mieszczącego w sobie uprawnienie do dowolnego rozrządzania nią i wyprowadzania z niej lub wyzyskiwania na niej wszelkich możliwych korzyści i użytków.

Wyłączne produkowanie napojów spirytusowych na własnym gruncie nie mogło być przez nikogo właścicielom dóbr ziemskich zaprzeczanem, tem mniej ograniczanem albo ścieśnia-

nem, gdyż za niemi przemawiała uznana przez wszystkie prawodawstwa zasada prawna: iż każdemu służy prawo przyrodzonej wolności czynienia tego wszystkiego, co nie narusza praw trzecich osób, i że co do rzeczy i praw, które do nikogo nie należą (do rzędu których należał niewątpliwie wyrób napojów, przez nikogo przedtem niewykonywany), ten staje się prawnym onychże nabywcą, kto je najpierw objął w swe posiadanie albo wykonywać począł (*res nullius cedit primo occupanti*). Tak więc właściciele ziemscy, używając wyłącznego prawa produkowania gorących napojów, korzystali tylko z prawa zupełnej, nieograniczonej własności ziemi, jakie im według ówczesnego urządzenia państwowego Rzeczypospolitej Polskiej w myśl ustaw i stosunków społecznych niewątpliwie przysługiwało, a wykonaniem którego nie nadwerężali żadnych praw trzecich osób.

Każde prawodawstwo przyznaje także niewątpliwie producentowi *prawo zbywania produktów własnego wyrobu*, bo prawo wyrobu nie miałoby żadnego znaczenia, gdyby nie było połączone z prawem sprzedawania wyprodukowanych przedmiotów, bądź w całości bądź w małych a nawet *najmniejszych częściach*.

Wyłączne prawo wyrobu dało więc początek wyłącznego prawa drobiazgowej (a la minuta) sprzedaży czyli wyszynku wszystkich trunków z własnych płodów na miejscu wyrabianych. I to prawo także było ściśle z prawem własności dóbr ziemskich połączone, jak bowiem nie wolno budować gorzelni na cudzym gruncie, tak też nie wolno zakładać szynków tylko na gruncie własnym, a właścicielami ziemi byli, raz jeszcze powtarzam, tylko król i szlachta.

Obydwa te prawa, to jest: wyłączne prawo wyrobu napojów spirytusowych, niemniej wyłączne prawo drobiazgowej sprzedaży czyli wyszynku tychże napojów, otrzymały *nazwę prawa propinacyjnego*.

Źródłem, z którego wypłynęło prawo propinacyi było więc *prawo własności ziemi*, które uprawniało właściciela do założenia na własnym gruncie wyrobni i szynków. Było ono w dawnej Polsce *prawem tak zwanem dominikalnem*, t. j. z własnością (dominium) dóbr ziemskich ściśle połączonem i właścicielom onychże wyłącznie przysługującem. Tem samem przybrało prawo propinacyi charakter *prawa rzeczonego*, które wraz z własnością dóbr przechodziło drogą tytułów prawnych na wszystkich następnych i teraźniejszych właścicieli.

Jeżeli prawo propinacyi było w Polsce *monopolem*, to tylko o tyle, o ile nim była własność ziemska, z którą jedną i nierozdzielną stanowiło całość. Tak rozumiało propinacyę prawodawstwo polskie, i w tej rozciągłości obwarowało ją gwarancyami swemi.

Właściciele dóbr ziemskich mając w nich zupełną i nieograniczoną własność, a więc i prawo propinacyi w całej rozciągłości, mogli tem prawem rozrządzać dowolnie, *zrzec się jego całkiem lub częściowo*, ograniczyć siebie samych w wykonywaniu onegoż *przypuszczeniem kogoś trzeciego do konkurencyi* i udzieleniem mu wspólnego prawa propinacyi w całej onegoż objętości lub tylko pojedynczych części i to za lub bez wynagrodzenia. I rzeczewiście często się wydarzało, iż pojedynczy właściciele w celu dźwignienia jakiejś miejscowości zniszczonej wojną, pożarem lub jakąś inną klęską, nadawali jej prawo wyrobu lub wyszynku dokumentami darowizny lub osobnemi przywilejami, aby przyspieszyć odbudowanie zniszczonych miast lub dopomódz im do większej zamożności. Tym jedynie sposobem powstały *prawa propinacyi pojedynczych miast, gmin, niektórych korporacyj, a niekiedy i pojedynczych* wyjątkowo uprawnionych *osób*; — powstały one więc nie z mocy pierwotnego tytułu prawnego, tak jak prawa propinacyi właścicieli ziemskich, lecz tylko drogą przelania na nich tego prawa przez pierwotnie do tego uprawnione osoby. Tytułem prawnym prawa propinacyi miast lub innych osób uprawnionych są więc *nadania albo przywileja królewskie lub szlachty* jako pierwotnych właścicieli propinacyi. Do dzisiejszego zaś dnia znajdują się w Galicyi miasta i miasteczka, które prawa propinacyi albo wcale nie posiadają, albo posiadają takowe tylko częściowo.

Wyłączność prawa propinacyi uznawały: a) Konstytucye polskie.

Prawo propinacyi jako prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku gorących trunków, właścicielom ziemskim z tytułu pierwotnego, a miastom lub innym pojedynczym osobom na mocy zlewku pierwiastkowego prawa przysługujące, i przez nich faktycznie i prawnie w ciągu wieków nieprzerwanie wykonywane, prawo to, kilkuwiekowym zwyczajem utwierdzone i uświęcone, *uznawały konstytucye*, nie mniej przywileje, często przez królów a czasem przez Sejm zatwierdzone, mocą których to prawo od właścicieli ziemskich na miasta przechodziło, nareszcie transakcye,

publicznie w Sądach grodzkich o sprzedaż dóbr szlacheckich zeznawane, i lustracye dóbr, w których zwykle między dochodami z dóbr propinacya na pierwszem miejscu przytaczaną bywała.

Z późniejszych konstytucyj dość będzie powołać tutaj:

a) konstytucyę z r. 1767 (vol. legum VII. pag. 93) jako jedną z najnowszych, która między innemi o propinacyi orzeka: „całość *dominii* et proprietatis stanu szlacheckiego nad dobrami ziemskiemi dziedzicznemi i ich poddanymi według praw statutowych nigdy odejmowaną ani umniejszaną być nie ma;“ dalej zaś stanowi, że: „propinacya po miejscach in emphiteusim danych circa *dominos* directos fundi zostawać powinna;“

b) konstytucyę z r. 1768 (vol. leg. VII. pag. 599 i 608) o przysługującem *właścicielowi* głównemu prawie propinacyi na gruntach wieczysto-dzierżawnych;

c) konstytucyę z r. 1768 (vol. leg. VII. pag. 808) o wyłączeniu od tego prawa sołtysów i wybrańców we wsiach starościńskich, królewskich i stołowych;

d) konstytucyę z r. 1775 (vol. leg. VIII. pag. 144) o przyznaniu prawa propinacyi miastom królewskim i duchownym, o poddaniu pod tym względem miast poddańczych ich *dominiom*, a nareszcie

e) konstytucye z lat 1496 (vol. leg. I. pag. 259), 1677 i 1678 (vol. leg. V. pag. 479 i 578), 1764 (vol. leg. VII. pag. 81) zatwierdzające przywileje w tej mierze miastom nadane, a w których wszystkich przychodzą na określenie propinacyi wyrazy: „libertatem mercendi, braxandi, destilandi et propinandi . . . . a następnie: cerevisias, crematum et liquores faciendi et eposillandi;“

f) przywilej dla miasta Lwowa, wydany przez Zygmunta króla polskiego w r. 1537 tak propinacyę określający: „facultatem propinandi vini, cremati, ita videlicet, quod per suos quoscunque administratores vel conductores illud vendere et propinare possint. Praeterea injungimus, ut sine censu illud vendere nulli hominum permittant;“

g) przywilej Jana III. z r. 1676 (vol. leg. V. pag. 373) dla miasta Lwowa, w którym stoi: „prowent gorzałczany na municyą miasta Lwowa zdawna uprzywilejowany mają vendentes et ementes wszyscy aequaliter płacić.“

b) Ustawy austryackie.

Prawo propinacyi, jakie za rządów Rzeczypospolitej Polskiej istniało, w tymże samym zakresie i rozciągłości *przez rząd c. k. austryacki zatwierdzone* zostało wielokrotnemi patentami i rozporządzeniami cesarskiemi, uwydatniającemi dążność prawodawstwa austryackiego, skierowaną ku utrzymaniu prawa propinacyi jako prawa przysługującego wyłącznie właścicielom dóbr i miastom lub innym uprawnionym osobom.

Z rozporządzeń tych przytaczamy tutaj:

a) patent z dnia 19. Sierpnia 1775 zaprowadzający podatek czopowy od wódki i piwa, który wyraźnie zastrzega: „aby nic nie ujmować właścicielom dóbr ziemskich z przynależnych im z tego źródła *przychodów dominikalnych*;

b) patent z dnia 16. Lipca 1786 (§. 58, 68 i 69) w związku z dekretem nadwornym z dnia 5. Maja 1800 l. 1325 orzekający, iż prawo wyrobu wódki nie jest zarobkiem komercyalnym, lecz wyłącznie *prawem dominikalnem*;

c) dekret kancelaryi nadwornej z dnia 27. Lutego 1788, patent z dnia 31. Stycznia 1804, okólnik gubernialny z dnia 15. Lutego 1805 i z dnia 6. Września 1805, dekret kancelaryi nadwornej z dnia 22. Listopada 1798 l. 6670 (L. gub. 35.992) i z dnia 5. Czerwca 1800 l. 1325 (L. gub. 18.744) wyraźnie przyznające: „że prawo propinacyi, będące *wyłącznie prawem dominikalnem,* służy w dobrach prywatnych i duchownych dominiom, w uprzywilejowanych miastach królewskich i duchownych ogółowi mieszczaństwa, zaś w miastach i miasteczkach szlacheckich mieszkańcom o tyle, o ile im takowe od właścicieli dobrowolnie, czy to za wynagrodzeniem, czy też bez takowego odstąpionem zostało;“

d) dekret kancelaryi nadwornej z dnia 13. Maja 1819 l. 13.749 (L. gub. 25.339) zatwierdzający rozporządzenie gubern. z dnia 14. Października 1814 l. 44.238 i ustanawiający warunki wydzierżawienia propinacyi miejskiej, którą jako do *zakładowego majątku* (Stammvermögen) *gminnego* należącą oznacza;

e) cesarskie pismo gabinetowe z dnia 8. Listopada 1837 podane do wiadomości władz galicyjskich dekretem kancelaryi nadwornej z dnia 28. Listopada 1838 i rozporządzeniem gu-

bernialnym z dnia 20. Stycznia 1839 stanowiące, iż we wszystkich orzeczeniach dotyczących sporów o prawo szynkowania dominiów należy się jak najściślej zastosować do utrzymującego się pod względem owego prawa w właściwym dominikalnym obrębie *zwyczaju*;

f) rozporządzenie cesarskie z dnia 4. Października 1855, postanawiające, iż orzeczenie co do wykupna i regulacyi *wyłącznego prawa wyrabiania i szynkowania* trunków i kontraktowego zobowiązania się szynkarzy do pobierania trunków od stron, do propinacyi w Galicyi uprawnionych, pozostawią się dalszej wyjść mającej ustawie.

c) Władze krajowe.

Te rozporządzenia i ustawy najwyższej Władzy prawodawczej *Władze* krajowe nietylko ze ścisłością wykonywały i przestrzegały, ale nawet ile razy c. k. Władze centralne względem prawa propinacyi w Galicyi żądały wyjaśnień, c. k. gubernium dawniej zawsze z wielką stanowczością *w obronie propinacyi* występowało jak tego dowodzą:

a) z powodu rozporządzenia cesarskiego z dnia 27. Lutego 1788, pozwalającego szynkarzom sprowadzać trunki z innego miejsca, gubernium zrobiło pod dniem 18. Września 1788 przedstawienie do c. k. kancelaryi nadwornej z prośbą o nowe sformułowanie tego rozporządzenia, które uprawnionym wykonywanie prawa propinacyi w Galicyi niemożebnem czyni, lub przynajmniej bardzo ogranicza, — motywując tę prośbę przytoczeniem tej okoliczności: „iż w Galicyi wyszynk trunków polega na ustnie zawieranych umowach, których „kardynalną podstawą jest odwieczna, na wyłączności prawa wyszynku oparta praktyka, „zabraniająca szynkarzom poboru trunków z innych miejsc.“

b) relacya z dnia 16. Grudnia 1823 r. L. 67.536 do c. k. kancelaryi nadwornej, w której gubernium uzasadnia niemożebność pogodzenia wyłącznego dominiom i miastom w Galicyi przysługującego prawa wyrabiania piwa, gorzałki i miodu z udzielaniem odnośnie do patentu z d. 8. Grudnia 1820 przywilejów, wkraczających w zakres prawa propinacyi — mianowicie przywilejów na wyłączność wyrabiania gorzałki lub piwa według nowo wynalezionego lub poprawionego dawniejszego sposobu wyrabiania tych trunków — które to przedstawienie należyty odniosło skutek, albowiem zapadłe w skutek tego postanowienia cesarskiego z dnia 4. Listopada 1825 orzekło: „iż wykonanie przywilejów, udzielonych na nowe wynalazki lub ulepszenia w zakresie wyrabiania trunków upajających może mieć miejsce z tem tylko ograniczeniem, ażeby przez to nie naruszono prawa wyłącznego propinowania owych trunków, — a późniejszemi w przedmiocie przywilejów wydanemi ustawami, mianowicie patentem z dnia 31. Marca 1832 i najnowszym z dnia 15. Sierpnia 1852 wyraźnie postanowiono, iż udzielanie przywilejów na wyrabianie napojów wcale miejsca mieć nie może.“

c) zapytane o naturę prawa propinacyi dekretem c. k. nadwornej kancelaryi z dnia 7. Grudnia 1833 l. 52.610 złożyło gubernium relacyę z dnia 23. Maja 1834 l. 17.492 w tej osnowie: „iż wyłączne prawo dominiów do wyrabiania tudzież szynkowania trunków krajowych polega na zwyczaju od wieków w mocy będącym, upowszechnionym i nienaruszonym;

d) wyjaśnienie do tejże relacyi z dnia 16. Października 1838 l. 62.619, udowadniające, „iż dominia w sposobie przelania przysługującego zwierzchności miejscowej prawa dominikalnego mogą według upodobania swojego użyczać konsensów na wyszynk innym stronom z zastrzeżeniem na korzyść swą pewnych warunków“ — dalej zaś, iż właściciele propinacyi znajdują się w posiadaniu niezaprzeczonego prawa ustanawiania szynkarzy według dowolnych warunków, i że się w tem prawie w moc przysługującego im wyłącznego uprawnienia sami utrzymują;“

e) w kwestyi radycyonowanych szynków złożyło gubernium pod dniem 14. Sierpnia 1829 l. 40.394 relacyę: iż w mowie będącą właścicielom nowych austeryj zajezdnych użyczoną koncesyę należałoby uchylić, gdyż wynikające ztąd uprawnienie dowolnego sprowadzania trunków na wyszynk zkądbądź uwłacza prawom prywatnym dominiów i miast, takowe ścieśnia i niewykonalnemi czyni i to tylko na korzyść pojedynczych indywiduów;“

f) w tym samym przedmiocie c. k. gubernium na podstawie otrzymanych do urzędów obwodowych wyjaśnień, tudzież zasięgniętej opinii prokuratoryi skarbu, wypowiedziało zdanie swoje w relacyach do c. k. kancelaryi nadwornej z d. 28. Lipca 1842 i 4. Sierpnia 1843 roku, iż regale propinacyjne dominiów stanowi w Galicyi nierozłączną część składową majątków ziemskich, a zatem od takowych ani całkowicie, ani częściowo oderwanem być nie może.

Równie ważną jest propinacya *dla właścicieli ziemskich*. W wielu miejscach propinacya, stanowi jedyny dochód całych familij. Dodać tu jeszcze trzeba, że dochód z prawa propinacyi jest niezależny od nieurodzaju lub innych klęsk, które rolnika tak często nawiedzają. Gotowizna płynąca z propinacyi jest dla niego wielką pomocą, bo dostarcza mu środków do opędzenia wydatków gospodarskich i zastępuje tyle rolnikowi potrzebny kapitał obrotowy.

Całe gospodarstwo rolne w Galicyi zostaje z propinacyą w najściślejszym związku. Znaczna ilość produkowanych u nas kartofli i zboża przerabianą zostaje na gorzałkę, której jeżeli nie zabierze zagraniczny handel, to ją miejscowy konsum spotrzebuje. Co producent traci niekiedy na produkcyi okowity, to zyskuje znowu na jej częściowej sprzedaży we własnych szynkach. Pozostałości z wyrobionych kartofli tuczą bydło, ztąd znaczna ilość nawozu, który zasila jałową nieraz ziemię i odnawia jej soki pożywne. Tak więc produkcya kartofli, wyrób okowity, wypas wołów, a w skutek tego znaczniejsza produkcya zboża na znawożonych gruntach, wszystkie te czynniki składają się na jaką taką dla właściciela rentę. Znaczna konsumcya gorzałki, będącej wymaganiami klimatu usprawiedliwionym, i od wieków ulubionym napojem całej większości ludności wiejskiej, tłumaczy dochód, jaki wyszynk tego artykułu przynosi. To też dochód z propinacyi, jaki właściciele ziemscy pobierają, przenosi 3 miliony. Szacując galicyjską rentę ziemską na 20 milionów, z której sumy w najlepszym razie większa połowa, to jest 12 milionów na właścicieli dominikalnych przypadnie, przekonamy się, iż dochód z propinacyi równa się czwartej części renty ziemskiej, na większych właścicieli dóbr przypadającej, a piatej części całej renty ziemskiej w Galicyi. Słusznie więc twierdzić można, że propinacya w Galicyi jest pełną wartości prerogatywą uprawnionych, ona bowiem żywi i utrzymuje mniejszych właścicieli, większym zaś dostarcza kapitału obrotowego.

Nakoniec propinacya nie tylko obchodzi właścicieli ziemskich ale także *kapitalistów* którym jest poręką wypożyczonych na dobra ziemskie kapitałów.

Równie więc właściciele ziemscy, jak rząd, jak miasta i jak kapitaliści mają swe interesa splecione ze sprawą propinacyi, a nawet znaczną część, a nieraz cały majątek w prawie propinacyi posiadają.

Kwestya więc: co się z propinacyą stanie, czy się ją utrzyma, czy zniesie, w jakiej formie, i w jakich na przyszłość ona rękach zostanie, i w jaki sposób poszkodowani wynagrodzeni będą, nie dotyczy pewnej tylko liczby uprzywilejowanych, ale obchodzi cały kraj, na którego pomyślność nieobrachowany wpływ wywrzeć może.

Wykazawszy historyczny początek prawa propinacyi, i jego tytuł prawny, najprzód w prawodawstwie polskiem a potem i austryackiem, określiwszy bliżej pojęcie propinacyi, zastanowiwszy się nad jej przedmiotem, ograniczeniami i sposobem wykonania, udowodniwszy nareszcie jej ekonomiczne znaczenie, wypadałoby teraz zastanowić się nad pytaniem:

jakie względy i powody wymagają wykupna prawa propinacyi, i co upoważnia do wywłaszczenia obecnie uprawnionych?

Stanowczość jednakże danego Wydziałowi krajowemu polecenia: „wyrobienia i przedłożenia Wysokiemu Sejmowi projektu do ustawy o wykupno propinacyi", uchyla to pytanie.

Uchwałą tą uznał Wysoki Sejm, że tu zachodzi wypadek przewidziany w §. 365 Ks. Ust. cyw., że dobro ogółu wymaga, by właściciele propinacyi tę swoją własność za odpowiedniem wynagrodzeniem odstąpili, bo inna podstawa do odebrania prywatnej własności byłaby niemożebną.

W tem uznaniu Wysokiego Sejmu musiał znaleźć Wydział krajowy równie wskazane prawidło do odpowiedzi na dalsze pytanie:

Przeniesienie własności propinacyi.

Komu właściciele propinacyi własność swoją odstąpić mają? czyli *co ma się stać z odstąpioną propinacyą?*

Względy na dobro ogółu muszą i tu rozstrzygać.

Dla tego rozróżnić potrzeba prawo wyrobu od prawa wyszynku.

1. Prawa wyrobu.

Propinacyjne prawo wyrobu napojów spirytusowych, jakkolwiek jest tylko *monopolem miejscowym,* nie zaś *monopolem krajowym,* a ztąd co do ceny wyrabianego produktu nie wywiera szkodliwych skutków dla ogółu, bo ten w naturalnej między uprawnionymi konkurencyi znajduje zabezpieczenie, to przecież wyłączność tego prawa pod innym względem jest *szkodliwą gospodarstwu narodowemu, bo tamuje przemysł,* szczególnie tę jego gałęź, która się zajmuje przerabianiem czyli udoskonalaniem surowych płodów naszego gospodarstwa. Fabryki likierów, cukrownie, fabryki drożdży i t. d. nie mogą przybrać u nas większych rozmiarów, w skutek niemożności wprowadzenia ich w użyteczną kombinacyę z gorzelniami. Przedsiębiorstwa pomniejsze jak wyrabianie śliwowicy, wódki tak zwanej Kirschwasser, jałowcówki i t. p. połączone z drobiazgowym zachodem właścicielowi propinacyi nie wypłacą się, a inne osoby trudnić się niemi nie mogą, bo wyłączność prawa wyrobu im tego nie pozwala.

Wyłączność prawa wyrobu szkodzi także i *gospodarstwu rolnemu.* Dzisiaj już powstają z połączenia gruntów rustykalnych folwarki, a przy zniesieniu zakazu podziału gruntów, na co się zanosi, folwarki takie mogą obejmować znaczne przestrzenie. Właścicieli tych folwarków krępuje wyłączność prawa wyrobu w wolności przerabiania własnych ziemiopłodów na trunki gorące, i przeszkadza rozwojowi gospodarstwa.

W ogóle tamuje wyłączność prawa wyrobu *wolność produkcyi,* będącą według uznanej tegoczesnej zasady niezbędnym warunkiem pomyślności kraju i jego bogactwa.

Z tych tedy powodów śmiało powiedzieć można, iż dobro ogółu wymaga, by wyłączne prawo wyrobu gorących trunków odjęte na podstawie §. 365 Ks. Ust. cywil. dotychczas uprawnionym, stało się własnością każdego pojedyńczego, czyli przedmiotem wolnego przemysłu, a to tak dobrze po wsiach jak również i w miastach posiadających prawo propinacyi, z uwzględnieniem jednakże co do tych ostatnich odrębnych miejskich stosunków, o czem poniżej przy kwestyi wynagrodzenia obszerniej będzie mowa.

2. Prawa wyszynku.

Podczas gdy prawo wyrobu ze względów na dobro ogółu powinno być przystępnem dla każdego, a tem samem stać się przedmiotem wolnego zarobkowania, inaczej rzecz się ma *z wyłącznem prawem wyszynku,* tak po wsiach jak i w miastach.

Są zatrudnienia, które z natury swej muszą podlegać nadzorowi i bacznej kontroli władz administracyjnych. Do rzędu tych należy niezaprzeczenie i wyszynk gorących napojów, zwłaszcza w miastach, gdzie dowolność zakładania szynków przy nagromadzonej w jednem miejscu wielkiej ilości ludzi złych i przewrotnych byłaby dla bezpieczeństwa publicznego nader szkodliwą.

Względy wolnego współzawodnictwa ustępować tutaj muszą innym względom nie równie od nich ważniejszym.

Gdyby nawet prawo propinacyi wcale nie istniało, to i tak szynkowanie *nie mogłoby się stać przedmiotem wolnego zarobkowania* i nie możnaby pozwolić wszystkim posiadaczom gruntowym zakładać na swych gruntach szynki bez żadnego ograniczenia. Względy zdrowia, osobistego bezpieczeństwa i moralności publicznej, przemawiają za koniecznością ograniczenia wolności na polu, gdzie ona tak łatwo przedzierżgnąć się może w swawolę. Nie pozostawałoby więc, jak uczynić zakładanie szynków zawisłem od udzielenia osobnego doń upoważnienia, czyli bądź to płatnej bądź bezpłatnej *koncesyi.* Gdy zaś ilość szynków z powyższych względów do potrzeby miejscowej zastosowaną a tem samem ograniczaną być musi, więc wykluczonemby zostało współzawodnictwo, i stworzony *w miejsce propinacyi nowy monopol.* Zaprowadzenie konsensowanych szynków byłoby tylko przeniesieniem części prawa propinacyi *na inne osoby,* nie zmieniając wcale nic w jego istocie. Chociażby na te konsensa znaczna została nałożona opłata, to w żadnym razie nie mogłaby ona pochłonąć wszystkich zysków, jakie wyszynk napojów przynosi. Korzyści z prawa wyszynku, które teraz pobierają prawni właściciele, dostałyby się w ręce koncesyonowanych szynkarzy, a konsumenci małoby na tej zmianie, albo wcale nic nie zyskali.

Jakże trudno znaleźć w razie koncesyonowania szynków *sprawiedliwą i słuszną podstawę,* według której na wielką ilość konkurentów temu, a nie innemu, konsens, t. j. dożywotnie prawo szynkowania, ma być nadanym. Rozdawnictwo konsensów otworzyłoby wolne pole do nadużyć i dowolnego postępowania władz administracyjnych, któreby tak zyskowne i dożywotne, bo aż

do śmierci koncesyonowanego trwać mające przywileja, komu chciały udzielały, najczęściej niemi własnych ulubieńców darząc. Po większej części uzyskaliby koncesyę ci sami szynkarze, którzy obecnie na karczmach siedzą, mają bowiem i środki i zręczność po temu, a nadewszystko wprawę w rzemiośle. Stan rzeczy nie zmieniłby się więc nawet pod względem osób, i ta tylko zachodziłaby różnica, że zyski z prawa wyszynku dostałyby się w całym kraju na wyłączną własność koncesyonowanych, czyli wyjątkowo przez władzę administracyjną uprzywilejowanych szynkarzy. Jakaby zaś ztąd korzyść dla kraju wynikła, żeby milionowy dochód przeszedł w inne ręce, które dziś do niego nie mają żadnego prawa, a mianowicie w ręce tych, którzy potrafią uzyskać dla siebie względy u władz administracyjnych, koncesye udzielających, trudno osądzić. Przeciwnie z ustąpieniem interwencyi dotychczasowych właścicieli propinacyi upadłaby ostatnia kontrola, a nasza ludność przy nieszczęsnej skłonności do używania trunków nad miarę, oddanąby została na łup chciwości szynkarzy, bez nadziei obrony i zasłony z jakiejbądź strony.

Pod względem ekonomicznym przyznać trzeba, iż koncesyonowanie szynków, chociażby nowy stworzyło monopol, przyczynićby się jednak mogło do obniżenia ceny trunków jako artykułu konsumcyi miejscowej. Ale i ztąd żadna dla kraju nie urosłaby korzyść — przeciwnie taniość, która w innych razach jest dobrodziejstwem, tutaj mogłaby łatwo stać się zarodem nowych klęsk i nieszczęść, zubożenia ludności i upadku rolnictwa; bo stanienie okowity powiększyłoby i tak już zbyteczny nieraz konsum tego artykułu, i zubożyłoby jeszcze więcej lud, czyniąc go niezdolnym do pracy. W obec tych smutnych następstw zwiększenie popytu za gorącemi trunkami w skutek zwiększenia konsumcyi i możliwy wzrost produkcyi tego artykułu, słabą byłyby kompenzatą.

W dzisiejszych więc okolicznościach nic nie przemawia za zniesieniem wyłączności prawa wyszynku, a wszystko za jej utrzymaniem. Dobro ogółu nie tylko nie mymaga, aby prawo wyszynku po wywłaszczeniu dotychczas wyłącznie uprawnionych stało się własnością każdego obywatela kraju, bądź to jako przemysł wolny, bądź jako koncesyonowany, ale raczej temu się stanowczo sprzeciwia, — a powszechny w kraju głos w zaprowadzeniu wolności w tej gałęzi zarobkowania zgubne dla kraju upatrując następstwa, przeciw niej jednomyślnie się oświadcza. Ztąd wypływa, że wyłączne prawo szynkowania w obec naszych dzisiejszych stosunków nie może być zniesione, lecz tylko na własność innych osób przeniesione.

Co do pytania jednakże, na czyją własność ma przejść prawo wyszynku, różne są w kraju zdania.

Jedni sądzą, że dobro ogółu wymaga, by prawo to przeszło na *własność gmin*, i to albo na *wyłączną* własność gmin samych, albo na *wspólną własność gmin z dotychczasowymi właścicielami*; inni żądają przeniesienia własności tego prawa *na kraj*; a jeszcze inni chcą zostawić orzeczenie co do przyszłej własności tego prawa późniejszemu czasowi, a na dziś ograniczyć się tylko na przekazaniu dochodu z prawa wyszynku funduszowi umorzenia, który będzie miał zadanie wynagrodzić dzisiejszych właścicieli za utratę tego prawa, co nazywają przeniesieniem prawa wyszynku na tymczasową własność kraju.

Na tymczasową własność kraju.

Zdanie ostatnie spotyka słusznie zarzut, iż nie ma powodu odkładania orzeczenia, czyją własnością prawo wyszynku ma się stać po uskutecznionem wynagrodzeniu dzisiejszych właścicieli. Jeżeli orzeczenie to jest dzisiaj trudne, to trudność ta z czasem bynajmniej się nie zmniejszy. Przeciwnie pobudzone namiętności w ubieganiu się o rzecz cenną, nie mającą właściciela, przysporzyłyby nowych trudności.

Ważniejszym jednak zarzutem jest, że w pojęciu prawnem żadna rzecz nie może być przedmiotem li tylko czasowej własności, i że bez wieczystego właściciela w społeczeństwie pozostać nie może. Rzecz taka staje się własnością pierwszego, który ją posiąść zechce. Własność jest z pojęcia swego wieczystą. Może ona być ograniczoną na czyjąś korzyść, ale takie ograniczenie, iżby po pewnym przeciągu czasu stawała się rzeczą nie mającą żadnego właściciela, jest niemożebne.

Bez wyraźnego dla reprezentacyi krajowej zastrzeżenia, iż po uskutecznionem wynagrodzeniu dzisiejszych właścicieli wolno jej będzie stanowić o przyszłej własności prawa wyszynku, nie byłaby ona do tego upoważnioną. Zastrzeżenie zaś takie, nadawałoby wprawdzie tej czasowej własności kraju pozór własności wieczystej, ale tylko pozór, bo cechą własności jest,

że dopóki właściciel nią inaczej nie rozporządzi, ona jego własnością być nie przestaje; a tutaj gdyby w przyszłości zapatrywania się rządu i reprezentacyi krajowej co do pytania: komu własność prawa wyszynku przyznać, nie zgadzały się, pozostałoby to prawo bez właściciela. Gdyby zaś miano jeszcze ustawą zastrzedz, że dopóki w drodze ustawodawczej inaczej się nie postanowi, prawo wyszynku będzie własnością kraju, przeniesionoby rzeczewiście już dzisiaj własność tego prawa na kraj. Byłby to tylko spór o słowa, nie zaś o rzecz.

Nieorzekanie dzisiaj o własności prawa wyszynku, mogłoby mieć bardzo łatwo ten skutek, iż do takiego orzeczenia więcejby nie przyszło, i że prawo wyszynku musiałoby się stać przemysłem wolnym albo też koncesyonowanym, czego właśnie kraj w obec dzisiejszych stosunków sobie nie życzy, a nawet się obawia.

Na własność gmin. a) wyłączną.

Za przeniesieniem prawa wyszynku na *wyłączną własność gmin* przemawiają następujące okoliczności:

Dochód z propinacyi jak ważnym jest dla gmin miejskich, wyżej już widzieliśmy, a że dla gmin wiejskich te same co dla miast przynosić mógłby korzyści, nie podlega żadnej wątpliwości. W prawie wyszynku pozyskałyby gminy znakomite źródło dochodów bez niczyjego uszczerbku, a z wielką dla siebie korzyścią. Nie można bowiem sobie taić, że *samorząd gminy*, będący pierwszą podwaliną życia autonomicznego, znaczne na gminy nałoży ciężary. Wiele wydatków, ponoszonych teraz przez skarb państwa, przejdzie później na budżet gminy: co więcej nowe powstaną potrzeby, które za sobą pociągną nowe wydatki. W dzisiejszym stanie rzeczy, gdy nakładanie podatków przy powszechnem ubóstwie i przeciężaniu podatkowem na niesłychane napotyka trudności, trudno sobie zdać sprawę, jakim sposobem gmina tak znacznym ciężarom podołać będzie w stanie. Dodatki gminne przy ograniczeniu wydatków przez pewien przeciąg czasu wystarczyć muszą, ale na rozwój życia autonomicznego rachować nie można, dopóki gminy pewniejszych i większych dochodów posiadać nie będą. Prawo wyszynku przeszedłszy na własność gmin, przynosić im będzie dochody, jakichby w żadnych innych rękach nie przynosiło gdyż one tylko potrafią ciągnąć z niego wszystkie korzyści. Najprzód już sama władza gminna, posiada *w swych rękach środki bronienia* przysługującego gminie prawa wyszynku, i powstrzymywania lub przestrzegania wszystkich nadużyć, jakich nikt inny posiadać nie może. Po tem trudno przypuścić, aby się ktoś na prawo wyszynku gmin porywał, gdy widoczną będzie rzeczą, że ono tylko dla dobra powszechnego gmin utrzymanem zostało. Każdy dochód z prawa wyszynku *zastąpi dodatki gminne*, które poprzednio członkowie gminy z własnych ponosić musieli środków.

Prawo wyszynku zastąpi więc po prostu podatek, albo raczej stanie się najlżejszym i najdogodniejszym rodzajem podatku. W takich okolicznościach wyłączne prawo wyszynku bronione przez miejscową władzę a przestrzegane przez członków gminy, dla których prawdziwem się stanie dobrodziejstwem, przyniesie dochód nie tylko wyrównywający dotychczasowemu, lecz nawet znacznie od niego wyższy.

Nakoniec nie może być obojętną rzeczą, że gminy, chociaż z trudnością, prędzej jednak aniżeli kraj, *do spłacenia teraźniejszych właścicieli propinacyi choć w części przyczynić się mogą.* Przenosząc bowiem prawo wyszynku na własność gmin, możnaby dochód funduszu wynagrodzenia powiększyć dodatkiem na gminy nałożonym, bez którego spłata kapitału indemnizacyjnego nie dałaby się tak łatwo i prędko przeprowadzić. Płacąc taki choćby najmniejszy dodatek, nabędą gminy prawo wyszynku nie tytułem darowizny, lecz *drogą wykupna*, co już samo przez się w obec skrzywionych pojęć o własności nader wielką ma doniosłość. Chociażby zaś ten dodatek gminny nie wyrównywał korzyściom nabytym, to nadwyżka nie byłaby czystą darowizną, bo kraj wkładając przez nową ustawę gminną znaczne na gminę ciężary, jest tylko sprawiedliwym, jeżeli rozmyśla równocześnie środki do ponoszenia tych ciężarów.

Nakoniec pomyślność całego kraju wzrasta z pomyślnością jego pojedyńczych cząstek składowych, i wcale się bez niej pomyśleć nie da. Po familii pierwszem ogniwem społecznem jest gmina, a jej wpływ na pierwsze zawiązki życia towarzyskiego nieobrachowaną ma doniosłość. Dla materyalnej i moralnej kultury ludu wiejskiego przy najlepszych nawet chęciach bez odpowiednich środków materyalnych nigdy wiele nie zrobimy. Oddając gminie wyłączne prawo wyszynku, wynagradzamy ją więc tylko za powierzony jej przeniesiony zakres działania (uebertragener Wirkungskreis), i robimy najlepszy użytek z monopolu, który nikomu nie szkodząc, z korzyścią nawet dla kraju utrzymany być może.

Przeciw oddaniu gminom prawa wyszynku mówi najpierw ta okoliczność, że gminy, gdyby miały pozostać na tym stopniu oświaty, na jakim się dziś znajdują, prawdopodobnie nie potrafiłyby z prawa wyszynku należycie korzystać, i dochodów z niego na właściwe i *dla ogółu pożyteczne* używać cele.

Zachodzi dalsza trudność w tem, iż przenosząc prawo wyłącznego wyszynku na gminy dziś już istniejące, wykluczonoby tem samem owe gminy, które, zanim wynagrodzenie wywłaszczonych przeprowadzonem zostanie, w skutku spodziewanej wolności dzielenia posiadłości dominikalnych prawdopodobnie powstaną na obszarach dworskich, stworzonoby więc już dziś *gminy uprzywilejowane*, obok których w najbliższej przyszłości powstaną nowe, tegoż przywileju już nie mające.

Jeszcze większa zostaje do zwalczenia trudność w określeniu *stosunku gmin* obdarzonych prawem wyszynku, *do właścicieli obszarów dworskich*, pozbawionych tego prawa, które dotąd wyłącznie wykonywali. Przenosząc na gminę wyłączne prawo wyszynku, musianoby przelać na nią to prawo w całości i dotychczasowej rozciągłości, a zatem i prawo wykonywania wyszynku w całym obszarze dworskim, albo też ograniczyć to prawo li do obszaru posiadłości włościańskich.

Ograniczenie prawa wyszynku *do obszaru posiadłości włościańskich*, prócz wielu innych względów i dla tego nie dałoby się usprawiedliwić, ponieważ wszystkie niemal karczmy stoją dziś na gruntach dworskich, które do założenia szynków uważano za najodpowiedniejsze. Często cały dochód z prawa wyszynku zależy od miejsca, na którem znajduje się karczma, tak, iż w razie najmniejszej zmiany miejsca dochód z wyszynku zupełnie znika. A gdy właściciela obszaru dworskiego prawnie zmuszać nie można, by swoją karczmę lub grunt na karczmę przydatny gminie odstąpił, zatem jak z jednej strony przelanie na nią wyłącznego prawa wyszynku z tem atoli ograniczeniem, iż prawo to li na gruntach włościańskich wykonywanem być może, żadnego w takim razie nie miałoby znaczenia i celu praktycznego, tak też z drugiej strony wynagrodzenie za przeniesienie na gminę tego niewykonalnego prawa nie dałoby się usprawiedliwić.

Przenosząc zaś na gminę prawo wyłącznego wyszynku w całej dotychczasowej rozciągłości, a zatem i prawo szynkowania *w obrębie posiadłości dworskiej*, stworzylibyśmy nowy wręcz przeciwny dotychczasowemu stosunek właścicieli obszarów dworskich do posiadaczy gruntów włościańskich, i jeżeli można na drodze analogii prawo wyszynku porównać z prawem służebnictwa, grunt dominikalny dziś panujący stałby się służebnym w obec gminy, do wyszynku w obrębie posiadłości dworskiej i włościańskiej wyłącznie uprawnionej; zaprowadzilibyśmy więc stosunek prawny, do którego uchylenia właśnie dążymy, przemawiając za zniesieniem dotychczasowej wyłączności prawa wyszynku, — stosunek, któryby w przyszłości stał się źródłem rozlicznych niesnasek i kolizyj, — zwłaszcza, jeżeliby właściciel obszaru dworskiego napojami gorącemi we własnej gorzelni lub browarze wyrobionemi, chciał częstować gości lub robotników swoich.

Nareszcie przelanie wyłącznego prawa wyszynku na gminy *utrudniałoby ich połączenie z obszarami dworskiemi.* Właściciel obszaru dworskiego, otrzymawszy zupełne za prawo wyszynku wynagrodzenie, nie mógłby sobie rościć prawa do korzyści, jakie prawo wyszynku gminie przynosi. Gminy zaś już dla tego samego nieprzypuściłyby go do wspólności gminnej, aby się z nim nie dzielić dochodem z wyłącznie przysługującego im prawa wyszynku. W ten sposób połączeniu gromad z obszarami dworskiemi stanęłaby w drodze jedna zapora więcej, — i to bardzo silna, bo dotycząca interesu materyalnego.

b) wspólną z dotychczasowymi właścicielami.

W obec trudności, które przeniesienie prawa wyszynku na wyłączną własność gmin nastręcza, zdawałoby się, że *system spółki*, to jest przypuszczenie gminy do wspólnej własności prawa wyszynku z dotychczas uprawnionymi, a zatem przelanie tego prawa na wspólną własność dworu i gromady czyli przyszłej gminy, która dwór z gromadą w jednę połączy całość, więcej przedstawia korzyści.

Trudność zachodzi tylko w oznaczeniu stosunku, w którym ma stać ta część prawa wyszynku, której dochód przejdzie na gminę, do owej części, której dochód pozostanie na rzecz właściciela. Wynalezienie tego stosunku na podstawie obszaru gruntów, ludności i t. p. na takie napotyka trudności, iż nie pozostaje inny środek uniknięcia ich, jak rozdział na połowę, który tem sprawiedliwszym się zdaje, ile że dzieląc własność tego prawa na dwie równe czę-

ści, żadnemu z wspólników nie dałoby się prawnej przewagi nad drugim. W ten sposób dochód z prawa wyszynku dostałby się w jednej połowie w ręce dotychczas uprawnionego, a w drugiej połowie, za którą wywłaszczony stosowne otrzymałby wynagrodzenie, wpłynąłby do kasy gminnej.

W razie różności zdań przyszłych współwłaścicieli co do administracyi prawa wyszynku, rozstrzygałby wszelkie w tym względzie zajść mogące nieporozumienia komitet, składający się z dotychczas uprawnionego jako właściciela jednej, — przełożonego gminy jako właściciela drugiej połowy tego prawa — i delegata najbliższej rady powiatowej.

W ten sposób wyłączne prawo wyszynku nie tylko przestałoby być kością niezgody, lecz przeciwnie stałoby się łącznikiem pomiędzy dworem a gromadą. Wspólny interes pod względem prawa wyszynku dałby początek innym wspólnościom, a w niedługiej przyszłości mogłoby nastąpić zupełne zlanie się obszarów dworskich z gromadami.

Zważywszy jednak, że żadna ustawa nie jest w stanie zapobiedz owym naturalnym następstwom, jakie zazwyczaj każda wspólność majątkowa rodzi, że więc przelanie prawa wyszynku na wspólną własność gmin i dotychczas uprawnionych zamiast doprowadzić do połączenia gromad z obszarami dworskiemi, sprowadziłoby raczej zupełne rozdwojenie, tem drażliwsze, bo wynikające z interesu materyalnego, — zważywszy dalej, że w razie przeniesienia prawa wyszynku na prywatną własność gmin, one nabyłyby prawa rozrządzania dochodem propinacyjnym jako prywatną własnością podług własnej woli, i użycia onychże na cele dowolne, a nie koniecznie dla ogółu pożyteczne, — zważywszy nareszcie, że nadaniem gminom własności prawa wyszynku bez żadnego ograniczenia, łatwo mógłby być zwichnięty cel, dla którego dopięcia prawo wyszynku dotychczas uprawnionym odjęte, a na gminy przeniesione zostało, — powstała myśl *utworzenia z dochodów propinacyjnych funduszu publicznego, przeznaczonego na pewne ogólne cele,* już mocą ustawy ściśle określone, jako to: na założenie, utrzymanie, rozszerzanie i lepsze uposażenie szkół ludowych w każdej gminie, na dotacyę nauczyciela, na założenie i utrzymywanie dróg gminnych i t. p., i poruczenia *gminom administracyi tego funduszu* z tem jednakże ograniczeniem, iż dopóki dotychczas uprawnieni nie odbiorą całego wynagrodzenia, każda gmina obowiązaną będzie, przypadającą na wywłaszczonego właściciela rentę 4% i część kapitału do umorzenia przeznaczoną, z dochodów propinacyjnych co roku spłacać do kasy utworzyć się mającego funduszu indemnizacyi propinacyjnej, i tylko zwyżkę obracać na cele wyżej nadmienione.

Przenosząc administracyę dochodu z prawa wyszynku na gminy, i nadając im zarazem prawo użycia tego dochodu na cele wyżnadmienione, — nie ulega wątpliwości, że każda gmina, mając własny interes w utrzymaniu tego prawa, będzie przestrzegała i broniła dochodu propinacyjnego przeciw wszelkim możebnym nadwerężeniom, — a gdy zarząd gminie poruczony z bardzo małemi kosztami jest połączony, więc i fundusz z dochodu propinacyjnego przeznaczony na spłacenie uprawnionym wynagrodzenia, wydatkami na administracyę nie uszczuplony, a nadto należycie broniony, żadnego nie doznałby uszczerbku. Aby jednak uprawnionym tem większą dać gwarancyę, że dochód z prawa wyszynku w rękach gmin nie zmarnieje, — z drugiej zaś strony gminę do rzetelnej i sumiennej administracyi zniewolić, można ją za nienależyte prowadzenie tej administracyi uczynić odpowiedzialną i tę odpowiedzialność mocą ustawy wypowiedzieć orzeczeniem: „że gdyby coroczny dochód z prawa wyszynku nie pokrywał renty i części kapitału wynagrodzenia do umorzenia przeznaczonej, gmina brakującą kwotę własnym funduszem pokryć obowiązaną będzie.“

Na własność kraju.

Wszystkie powyżej wyszczególnione względy muszą jednakże ustąpić temu jednemu, że wywłaszczając dzisiejszych właścicieli z prawa wyszynku dla dobra ogółu, a nie oddając prawa tego na użytek wszystkich, potrzeba je koniecznie przenieść na tego, który ogół przedstawia i jedynie przedstawiać go może, a tym jest *kraj.* Wszelkie dowolne tłómaczenie dobra ogółu nie tylko nie przyniosłoby ogółowi żadnej korzyści, ale naraziłoby go na zgubę, bo podkopałoby własność, która jest podstawą społecznego bytu.

Gdybyż jeszcze cała ludność krajowa ujętą była w gminy, możeby się dało powiedzieć że gminy w najniższym szczeblu przedstawiają ogół. Ale ponieważ ustawa o gminach dała obszarom dworskim odrębne od gminy stanowisko, nie przedstawiają gminy ogółu. Korzyść gminy

nie jest bezpośrednią korzyścią ogółu, lecz tylko pośrednią, jak korzyść każdej innej osoby w kraju.

Zachodzi jeszcze ten ważny wzgląd, iż pojąć się nie da, jakby ustawa mogła przenosić jakąś własność na gminy. Ustawa może dać *prawo nabycia* cudzej własności w drodze wywłaszczenia, ale własności samej nadać nie może. Wszak nawet wiedzieć nie można, czyliby gminy przystały na nabycie własności prawa wyszynku. Sejm krajowy nie reprezentuje gmin jako takie, i w rzeczach natury prywatnej nie może się za nie oświadczać. Nabycie cudzej własności musi pociągać za sobą obowiązek zapłacenia jej wartości. Otóż choćby najniżej prawo wyszynku szacowano, mogłoby zapłacenie i tej niskiej nawet ceny być dla niejednej biednej gminy bardzo uciążliwe. Miałoby więc przeniesienie własności prawa wyszynku na gminy bezsprzecznie cechę *zmuszenia* gmin do nabycia tej własności, co wszelkim pojęciom prawnym rażąco się sprzeciwia.

Dla ratowania pozorów usiłują niektórzy dać przeniesieniu własności prawa wyszynku na gminy taki obrót, iż zdaniem ich prawo to po wywłaszczeniu dzisiejszych właścicieli staje się własnością ogółu, że jednakże wykonanie tego prawa ustawa ze względów moralności i bezpieczeństwa w ten sposób ogranicza, że nie pojedyńcze osoby lecz tylko całe gminy w ich zastępstwie prawo to wykonywać mogą.

Odrębne jednakże stanowisko obszarów dworskich nie dopuszcza i tego tłómaczenia, bo ich imieniem gminy żadnego prawa wykonywać nie mogą.

Ze stanowiska pojęć prawnych potrzeba zatem koniecznie oświadczyć się za przeniesieniem własności prawa wyszynku na kraj.

Ale i względy korzyści przemawiają za przeniesieniem tej własności raczej na kraj, jak na gminy.

Przeniesienie własności prawa wyszynku na gminy, uwieczniłoby, że tak rzec można, monopol. Jeżeli dzisiejsze stosunki i okoliczności nie pozwalają, by szynkowanie było u nas przemysłem czy to wolnym, czy koncesyonowanym, to nikt przecież twierdzić nie poważy się, że stan ten w przyszłości się nie zmieni. Gdyby zatem w przyszłości dobro ogółu wymagało zniesienia wyłączności prawa wyszynku, musianoby znów wywłaszczać i wynagradzać gminy, kiedy przeciwnie kraj w rozrządzeniu tą własnością nie byłby niczem krępowany.

Zatrzymując własność prawa wyszynku dla kraju, bynajmniej nie pozbawia się tem gmin możności korzystania z płynących z tego prawa dochodów; przeciwnie ponieważ obowiązkiem jest kraju przychodzić gminom w pomoc, kraj w dopełnieniu tego obowiązku niezawodnie gminy do uczestnictwa w tych dochodach przypuści. Będzie on mógł jednakże użyć jednocześnie jakąś część tych dochodów na cele ogólniejsze, a nadto przestrzegać, by wszystkie gminy, i w ogóle wszyscy stosownie do rzeczewistych potrzeb z tych dochodów korzystali, kiedy przenosząc własność prawa wyszynku na gminy, miara korzyści pojedyńczych gmin zależałaby zupełnie od przypadku, wszyscy po za związkiem gminy stojący z trudnością w tych korzyściach jakikolwiek udział mieć by mogli, a użycie choćby najmniejszej części tych korzyści, na cele ogólniejsze nie byłoby możebnem.

W końcu pominąć nie można, że z przeniesieniem własności prawa wyszynku na gminy, łączą zwolennicy tego zdania zwykle także zniesienie wolności pobierania gorących trunków na własny użytek, upatrując w tem zniesieniu rękojmię podniesienia się dochodu z prawa wyszynku, a tem samem rękojmię dla dzisiejszych właścicieli odebrania należącego im wynagrodzenia.

Zniesienie jednakże w drodze ustawodawczej tej obecnie istniejącej wolności, byłoby większem jeszcze ograniczeniem osobistej wolności, jak wyłączne prawo propinacyi, i z duchem dzisiejszego ustawodawstwa w żaden sposób pogodzićby się nie dało. Pojedyńcza gmina może sobie nałożyć dobrowolnie takie ograniczenie, i to tylko w pewnych granicach, ale ustawa nakładać go w drodze prawodawczej nie może.

Zniesienia wolności pobierania trunków na własny użytek, nie możnaby ograniczyć li tylko do członków gmin, potrzebaby ją rozciągnąć na całą miejscowość, zatem także i na obszar dworski, bo inaczej nie dałoby się w praktyce utrzymać, byłoby bez istotnego znaczenia i prowadziłoby tylko do nieskończonych skarg i sporów. Tak zaś uciążliwe i kosztowne ograniczenie obszarów dworskich dla pomnożenia dochodów gminy nie da się niczem uspra-

wiedliwić. Juściż za prawo wolności pobierania trunków na własny użytek, obszary dworskie wynagrodzone nie będą i nawet być nie mogą, bo prawo to posiadają zarówno z całą ludnością. Możnaby zapewne przypuścić obszary dworskie do pewnego uczestnictwa w korzyściach z dochodu wyszynku, wynagradzając je tym sposobem za utratę wolności pobierania trunków na własny użytek. Ale i miara takiego uczestnictwa nie łatwa do wynalezienia, i nie wszyscy zwolennicy przeniesienia własności prawa wyszynku na gminy z tem się zgadzają.

Kontrola obszaru dworskiego, posiadającego własny browar lub gorzelnię, by on z własnych wyrobów nic na swój użytek nie obrócił, byłaby albo niemożebną, albo dla przedsiębiorstwa tak uciążliwą, iżby przemysł ten zabić musiała.

Ale nie tylko przemysł, równie i handel musiałby na zniesieniu wolności pobierania trunków na własny użytek niezmiernie ucierpieć, bo przewóz spirytusowych wyrobów potrzebaby poddać także ścisłej kontroli.

Czyliby zniesienie wolności pobierania trunków na własny użytek rzeczowiście podniosło dochód z prawa wyszynku, także wątpić można. Dochód brutto byłby zapewne większy, ale koszta kontroli i straży pochłaniałyby tak znaczną jego część, iż czysty dochód mógłby się stać nawet niższy od dzisiejszego.

Dla tych wszystkich powodów przychylił się Wydział krajowy do przeniesienia własności prawa wyszynku po odjęciu jej dzisiejszym właścicielom *na kraj*.

Pozostawienie miast przy własności prawa wyszynku.

Nie wszystkim jednakże dzisiejszym właścicielom własność prawa wyszynku zdaniem Wydziału krajowego odbieraćby należało.

Dla miast, posiadających prawo szynkowania w miejskim obrębie, wypadałoby zrobić wyjątek.

Prawo to miast ma zupełnie inną cechę, jak prawo reszty właścicieli.

Dochód z prawa, przysługującego miastom, obraca się właśnie na korzyść tych, których w prawie wolnego zarobkowania ogranicza, kiedy przeciwnie u innych właścicieli idzie na korzyść tego, który ogranicza drugich.

Co do miast, można twierdzić, że w nich prawo wyszynku przysłuża każdemu pojedyńczemu członkowi gminy miejskiej, i że tylko z policyjnych względów wykonanie tego prawa poruczono gminie dla korzyści wszystkich członków gminy.

W miastach dochód z prawa wyszynku ma naturę podatku konsumcyjnego, opłacanego przez mieszkańców na pokrycie potrzeb gminnych.

Wreszcie dochód z prawa wyszynku miast, obraca się w najznaczniejszej części na cele, z których każdy bez różnicy czy jest członkiem gminy lub nie, korzysta, jak brukowanie i oświetlanie ulic, utrzymywanie czystości i t. d.

Względy zatem, które za odjęciem prawa wyszynku innym właścicielom przemawiają, nie dadzą się zastosować do prawa wyszynku, przysługującego miastom.

Expropryacya prawa propinacyi za słusznem wynagrodzeniem.

Gdy względy dobra publicznego przemawiają za zniesieniem wyłączności prawa wyrobu po wsiach i miastach, a za przeniesieniem na kraj własności wyłącznego prawa wyszynku, o ile takowe przysługuje właścicielom dóbr tabularnych, tudzież pojedyńczym lub zbiorowym osobom, w szczególności gminom wiejskim — nareszcie za utrzymaniem prawa wyszynku, gminom miejskim wyłącznie przysługującego, przeto, aby przeprowadzić odpowiednie zmiany, trzeba *expropryować prawo propinacyi*, to jest tak prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku, zostające w posiadaniu właścicieli dominikalnych i niektórych osób bądź pojedyńczych, bądź zbiorowych, jako też wyłączne prawo wyrobu, przysługujące niektórym miastom i miasteczkom.

Expropryacya mogłaby tylko nastąpić na podstawie §. 365. U. c., a zatem *za słusznem wynagrodzeniem* wywłaszczonych właścicieli tego prawa.

Wynagrodzenia tego domagają się nie tylko przepisy prawa, ale także względy słuszności. Nie trzeba spuszczać z uwagi, że właściciele dóbr ziemskich zostawali od niepamiętnych wieków w nienaruszonem posiadaniu prawa propinacyi, że prawo to niezliczonemi ustawami za integralną część własności ziemskiej, z którą jednę stanowiło całość, uznanie, niezliczonemi wyrokami tak niższych, jakoteż najwyższych instancyj zawsze właścicielom dóbr przysądzane bywało, że użytkowanie tego prawa ulegało opłacie podatkowej, że nakoniec prawo

propinacyi stanowiło znakomitą część realnej nawet tychże dóbr hipoteki. W dobrej też wierze i pod zasłoną prawa zawierano umowy kupna i sprzedaży dóbr wraz z należącą do nich propinacyą i zaciągano na nie pożyczki. — Nie trzeba dalej spuszczać z uwagi, że nie samym tylko właścicielom dóbr przysłuża prawo propinacyi, nabyły go bowiem także miasta i miasteczka, publiczne instytuta, domy ubogich, szpitale, i to częstokroć za pożyczone z publicznych funduszów kapitały, posiada je nawet sam skarb krajowy. — Zniesienie prawa propinacyi bez lub za niedostatecznem wynagrodzeniem, zachwiałoby więc kredyt krajowy, pozbawiło właścicieli dóbr jedynego jeszcze i ostatniego źródła dochodów, i pociągnęło za sobą nieochybny upadek gospodarstwa rolnego, którego koszta w znacznej części z propinacyi opędzane bywają, zadałoby również ciężki cios pomyślności miast, na której krajowi zależeć powinno, i wiele z nich przyprawiłoby nawet o nieochybny upadek, jednem słowem, zniesienie bez lub za niedostatecznem wynagrodzeniem prawa propinacyi, byłoby zgubnem dla pomyślności całego kraju.

Co ma być przedmiotem wynagrodzenia?

Przyznawszy w zasadzie potrzebę zupełnego wynagrodzenia wywłaszczonych właścicieli prawa propinacyjnego, pozostaje do orzeczenia; *co ma być przedmiotem wynagrodzenia*, t. j. którą z prerogatyw mieszczących się w prawie propinacyi należy wynagrodzić, i na jakiej podstawie oznaczyć przypadające na każdego wynagrodzenie?

Prawo propinacyi ze stanowiska prawnego, obejmuje w sobie dwie ściśle z sobą złączone prerogatywy, t. j. prawo wyrobu i wyszynku. Miastom odejmując prawo wyłącznego wyrobu, innym zaś uprawnionym tak wyłączne prawo wyrobu, jak i wyszynku, należy kwestyę wynagrodzenia z każdego z tych stanowisk z osobna rozpoznać i tak:

Prawo wyrobu: 1) o ile przysługuje gminom miejskim.

1) *Co do wynagrodzenia wyłącznego prawa wyrobu miastom przysługującego*:

Wykazaliśmy wyżej, w jaki sposób miasta wykonywują prawo propinacyi.

Oprócz dochodu z wypuszczania prawa wyszynku, nakładają miasta pewne opłaty za wyrabiane w obrębie miasta gorące napoje, a nadto gdy wolność sprowadzania trunków na własną potrzebę zkąd się komu podoba, dla miast zawieszoną została, ciągną one znaczne korzyści z opłat od trunków po za ich okręgiem wyrobionych, a następnie do nich sprowadzanych.

Dochód z tych opłat, zwany ekwiwalentem propinacyjnym (Erzeugungsentgelb), stanowi największą część całego dochodu z miejskiej propinacyi. I tak n. p. w mieście Lwowie przeciętny trzechletni (1864, 1865 i 1866) dochód z opłat od napojów propinacyjnych w mieście wyrobionych lub do miasta wprowadzonych, wynosił 170.764 złr. — podczas gdy cały dochód z propinacyi w temże trzechletniem przecięciu nie przechodził sumy 208.400 złr. — Gdy c. k. Ministeryum chcąc prowizorycznie uregulować sposób wykonywania prawa propinacyi miastu Lwowu przysługującego, dekretem z dnia 6. Marca 1866 r. orzekło, że prawo wyszynku we Lwowie ma być uważane jako przedmiot koncesyonowanego zarobku, z tem atoli ograniczeniem, iż szynkarze za koncesyę winni opłacać miastu co roku kwotę 120 złr. na peryod trzechletni, t. j. od 1. Lipca 1866 do tegoż 1869 ustanowioną, miasto Lwów, które dawniej na mocy kontraktów z szynkarzami zawartych, znaczniejsze od nich pobierało należytości propinacyjne, uszczuplone tym sposobem w swych dochodach, uciekło się do podwyższenia ekwiwalentu propinacyjnego, w skutek czego dochód od wyrobu lub sprowadzania trunków preliminowany jest w budżecie na rok 1867. w sumie 238.634 złr., reszta zaś dochodów propinacyjnych tylko w sumie 19.000 złr.

Znosząc prawo wyłącznego wyrobu miastom przysługującego, w celu zadosyćuczynienia zasadzie wolności przemysłowej w tej gałęzi zarobkowania, winniśmy zarówno zwrócić całą uwagę na to, iż miastom, od których pomyślności zależy rozwój przemysłu i handlu, należy wynagrodzić użytek dochodu z wyłącznego prawa wyrobu, i to wynagrodzenie na trwałych podstawach zabezpieczyć na wieczne czasy.

Możliwem to jest w dwojaki sposób:

a) za pomocą spłaty *kapitału* wynagrodzenia odpowiedniego dotychczasowym dochodom miast, płynącym z wyłącznego prawa wyrobu, lub też

b) zapewnieniem miastom wiecznej *renty*.

Pierwszego z tych dwóch środków użyć nie możemy, a to z następujących powodów:

Przedewszystkiem byłoby *niepodobnem wymierzenie kapitału* wynagrodzenia za odjęte miastom prawo wyłącznego wyrobu, ponieważ w obec sposobu, w jaki miasta wykonywują

prawo wyrobu i wyszynku, i niejasności odnośnych ustaw nie można z apodyktyczną pewnością twierdzić, co właściwie jest dochodem z wyłącznego prawa wyrobu, i czy tak zwany ekwiwalent propinacyjny stanowi wyłączny dochód z wyrobu, czyli także i z wyszynku?

Dopuściwszy nawet możebność wymierzenia kapitału wynagrodzenia, musielibyśmy *dochód z pewnej epoki* przyjąć za stałą podstawę do wymiaru tego kapitału — a tem samem zadalibyśmy miastom cios śmiertelny, ponieważ dochód z propinacyi w miastach wzmaga się coraz bardziej z wzrostem ludności, a w miarę wzrostu ludności powiększają się w stosunku do niej i wydatki gminne, podczas gdy procent od kapitału indemnizacyjnego, na podstawie dochodu z pewnej epoki wymierzonego, pozostałby niezmienny i znacznie w tyle po za dochodem z propinacyi w przyszłości podnieść się mogącym.

Nakoniec musielibyśmy utworzyć fundusz *na spłatę kapitału* wynagrodzenia *około 20 milionów* na miasta przypadającego, i wymagać *od kraju poręki* za spłatę tak znacznego kapitału, podczas gdy miasta, jako osoby moralne, które wiecznie żyją, jeżeli tylko mają zapewniony sobie trwały i pewny dochód, nie pragną i nie potrzebują wcale posiadać kapitałów.

Ztąd wynika, że zapewnienie miastom wiecznej renty, podnoszącej się z wzrostem ludności i w tym stosunku wzmagających się potrzeb miejskich jest najwłaściwszym, najsprawiedliwszym i tak dla miast mających prawo żądania wynagrodzenia za odjęte im prawo wyłącznego wyrobu, jak i dla kraju, biorącego na siebie poręką za wypłatę tego wynagrodzenia, ze wszech miar najkorzystniejszym rodzajem wynagrodzenia.

Tę wieczną rentę zapewnić można miastom utrzymaniem ich mocą ustawy w prawie pobierania na wieczne czasy pewnej opłaty, czyli osobnego podatku gminnego:

a) od trunków w obrębie miasta *produkowanych i konsumowanych*, niemniej

b) od trunków do miasta *wprowadzanych.*

Zbyteczną byłoby rzeczą dowodzić, że miasta znacznych potrzebują dochodów, i coraz większych potrzebować będą, im więcej wzrasta ludność, bo tem większe powstają potrzeby. Wprawdzie już ustawa gminna zastrzegła gminom prawo nakładania dodatków do podatków rządowych aż do pewnej wysokości. Zważywszy jednak, że nałożenie dodatków gminnych do podatków rządowych, byłoby niemożebnem co do trunków poza obrębem miasta wyrobionych i do miasta wprowadzonych, ponieważ Rząd, ściągnąwszy swój podatek przy wyrobie, żadnego dalszego nie pobiera podatku przy wprowadzeniu do miast już przy wyrobie opodatkowanych trunków, nakazuje więc sama przezorność zastrzedz miastom prawo do opodatkowania wyrabianych i sprowadzanych trunków, aby prawo pobierania podatku tego rodzaju, który jedynie potrafi zastąpić odjęte miastom prawo wyłącznego wyrobu, nigdy w przyszłości nie mogło być ani zakwestyonowanem, ani rozporządzeniami władz administracyjnych ścieśnionem.

Za podatkiem tym przemawiają następujące względy:

a) *nie szkodzi on wcale produkcyi,* bo nakłada się na trunki, o ile one są przeznaczone do konsumcyi miejscowej — a w razie eksportu zwraca się podatek gminny producentowi, za potrąceniem jedynie wydatków z poborem połączonych, nakłada się więc na wyrób jako artykuł konsumcyi, a nie na artykuł handlu;

b) wpływając na podrożenie trunków w mieście, *ogranicza on tem samem konsumcyę* gorących napojów, których zbyteczne użycie jest i szkodliwe i niebezpieczne;

c) podatek ten *wzrasta w miarę wzrostu ludności* i powiększających się w stosunku do niej wydatków gminnych;

d) ponieważ podatek tego rodzaju potrafi zupełnie zastąpić dotychczasowy dochód miejski z propinacyi, przeto *odpada* tem samem *potrzeba wynagrodzenia miast kapitałem* za odebrane im prawo wyrobu i zmniejszy kapitał indemnizacyjny o 20 milionów, nareszcie

e) podatek tego rodzaju jest daleko sprawiedliwszym i lżejszym, jak jakikolwiek podatek, którymby zastąpionym być musiał, obciąża bowiem tylko tych członków gminy miejskiej, którzy trunki gorące w większej lub mniejszej ilości *konsumują*, posiada więc wszytkie przymioty podatku niestałego, gdy przeciwnie dodatek gminny do podatków stałych dotknąłby właścicieli realności i wszystkich zarobkujących i tak już znacznemi przeciążonych podatkami bez różnicy, czy napojów gorących używają lub nie, a nie dotknąłby

owych członków gminy, którzy żadnych nie opłacają podatków, a jednak używają trunków gorących.

Prawo pobierania tego dochodu należy mocą ustawy zapewnić miastom nietylko co do wódki, piwa i miodu, ale w *całej rozciągłości*, w jakiej one ten dochód, tak zwany ekwiwalent propinacyjny prawnie i faktycznie dotychczas pobierały, trzeba więc i nadal utrzymać miasta w prawie pobierania tej opłaty także od rumu, araku, esencyi ponczowej, rosolisu, likieru i wszystkich słodzonych trunków spirytusowych, a nawet od wszelkich chemicznych wyrobów spirytusowych, jako to: tynktury, pokostu, politury, spirytusów pachnących i wszelkich innych płynów spirytusowych, w których spirytus stanowi część główną, t. j. w granicach ustaw i rozporządzeń dotąd obowiązujących.

Prawo wyrobu i wyszynku. 2) o ile przysługuje innym osobom.

2) Co do wynagrodzenia wyłącznego prawa wyrobu i wyszynku, o ile ono przysługuje właścicielom dóbr ziemskich i innym osobom bądź fizycznym, bądź zbiorowym, a zatem i gminom wiejskim.

Prawo propinacyi przynosi dochód, który jednak nie jest stały, bo zawisł od wielu okoliczności wpływających na jego zniżenie lub podniesienie.

Jeżeli niestałym jest dochód z wyłącznego prawa wyszynku, to niestalszym jeszcze jest dochód z wyłącznego prawa wyrobu. Dawniej gorzelnie znaczne przynosiły korzyści, w ostatnich latach różne okoliczności przyczyniły się do upadku gorzelnictwa, a teraz sprawiedliwszy system opodaktowania i wyswobodzenie browarów z pod ciągłej kontroli władz finansowych lepszą znowu rokuje przyszłość.

Jakkolwiek nie monopolistyczne, zwyczajne jednak przynosi zyski prawo wyrobu, tak jak każde inne przedsiębiorstwo, czegośmy już w wstępnej części niniejszego sprawozdania dowiedli. Te zyski, stanowiące dochód z wyłącznego prawa wyrobu powinny być wynagrodzone. Trudnem atoli, a częstokroć nawet niemożebnem się okaże obrachowanie czystego dochodu z wyłącznego prawa wyrobu, zwłaszcza w tych wypadkach, gdzie uprawniony nigdy albo od wielu lat prawa tego wcale nie wykonywał, a zatem w celu opodatkowania żadnego nie fasyonował dochodu.

Pozbawiając uprawnionych wyłączności prawa wyrobu, a dopuszczając wolnego współubiegania się innych, trzeba nadto uwzględnić nie tylko rzeczewistą stratę, którą się im obecnie wyrządza, lecz także i możliwe w przyszłości zyski, których się ich pozbawia. Gdy jednak w obrachowaniu strat możliwych zachodzą trudności nie do usunięcia, gdy cyfra zależąca od tysiącznych konjunktur nieda się żadną miarą oznaczyć, nie mogąc przeto wyrachować osobno wynagrodzenia za zniesienie wyłącznego *prawa wyrobu*, trzeba je *wynagrodzić razem z prawem wyszynku*.

Przemawia za tem jeszcze i ta okoliczność, iż prawo propinacyi, chociaż ze stanowiska prawnego obejmuje w sobie dwie prerogatywy: prawo wyrobu i wyszynku, faktycznie jednak stanowi jedną i niepodzielną całość, uprawniając właścicieli propinacyi nietylko do wyrobu, ale i do sprzedawania w małych i najmniejszych częściach na własnym gruncie wyprodukowanych napojów. Ponieważ zaś każdy produkuje w celu sprzedawania artykułów własnego wyrobu, przeto i tutaj jedną z znaczniejszych korzyści, wypływających z wyłącznego prawa wyrobu, jest sprzedaż we własnej gorzelni wyrobionych trunków w mniejszych cząstkach, która to sprzedaż jako drobiazgowa wyższe przynosi zyski, niż sprzedaż hurtowna. Znosząc wyłączność prawa wyrobu, zmniejsza się i ten zysk już w skutek konkurencyi. Gdy atoli obrachowanie i oszacowanie tych korzyści równie jest niemożebnem, przeto, aby być sprawiedliwymi, musimy *dochód z prawa wyszynku wyżej nieco wynagrodzić*, jakbyśmy go wynagrodzili, gdyby prawo wyrobu pozostawało w rękach uprawnionych.

Podstawa do wymiarkowania dochodu propinacyjnego.

Zachodzi teraz pytanie, *co przyjąć za podstawę do wymiarkowania dochodu z prawa wyszynku?*

Zbytecznem byłoby dowodzenie, że za podstawę obrachowania dochodu z prawa wyszynku nie może służyć ani ludność gminy, ani czynsz za wydzierżawienie tego prawa, przez publiczną licytacyę uzyskać się mogący. Najwłaściwszą w tej mierze podstawą jest ten dochód, którен na podstawie fasyj przez właścicieli propinacyi składanych, służył c. k. urzędom do

wymiaru podatku dochodowego, trzeba bowiem przypuścić, iż każdy składał fasye zgadzające się z rzeczywistym stanem rzeczy.

Ponieważ tylko *czysty* dochód z prawa wyszynku może służyć za podstawę wyrachowania kapitału wynagrodzenia, przeto jeżeliby w sumie fasyonowanej zawierał się zarówno dochód z prawa wyszynku jak i z innych przedsiębiorstw, musiałyby komisye miejscowe złożone z trzech osób, z których jedną wybraliby uprawnieni, drugą oznaczyłby Wydział krajowy, a trzecią zamianowałby rząd, orzec stanowczo i nieodwołalnie, co właściwie stanowi czysty dochód z prawa wyszynku. Zważywszy dalej, że dochód jednego roku nie stanowi dostatecznej gwarancyi, zawisłym będąc od różnych przypadkowych okoliczności, zatem do obrachowania wynagrodzenia przyjęliśmy dochód przeciętny *z okresu lat trzech.*

Fasyonowany lub przez rzeczoną komisyę wyprowadzony czysty dochód z prawa wyszynku, uważany będzie za rzeczewisty i ma stanowić podstawę do wymierzenia wynagrodzenia.

Dla oznaczenia kapitału wynagrodzenia, pomnoży się dochód ten przez 20. Niższego mnożnika przyjąć nie można, bo nie odpowiadałby obowiązującej w kraju stopie procentowej, a wymierzony na innej podstawie kapitał wynagrodzenia, byłby tem bardziej niesprawiedliwy, iż kapitał ten wynagrodzić ma także wyłączność prawa wyrobu, przy czem i tego pominąć nie można, że uprawnieni nie otrzymają tego kapitału zaraz, ale dopiero po upływie wielu lat, a nim to nastąpi, pobierać będą tylko 4% roczną rentę.

Fundusz wynagrodzenia prawa propinacyi.

Oznaczywszy przedmiot i podstawę wynagrodzenia, trzeba następnie pomyśleć *o środkach, któremiby dojść można do funduszu* wystarczającego na spłacenie procentów i kapitału za wywłaszczone prawo propinacyi.

A nie chodzi tu o rzecz małą, bo propinacya, z wyłączeniem nawet miast, reprezentuje kapitał około 60 milionów.

Najwłaściwsze i najpierwsze źródło do spłacenia uprawnionym propinacyi, stanowić będzie *dochód z samego prawa wyszynku.*

Dochód ten jeżeli nie będzie podkopywany niechęcią władz, i jeżeli będzie broniony przeciw nadużyciom, powinien przy wzmagającej się ludności i dobrobycie wystarczać na wypłacenie teraźniejszym właścicielom propinacyi tak odsetek od przyznanego im kapitału wynagrodzenia, jak i samego kapitału.

Spłata kapitału wynagrodzenia nie będzie mogła nastąpić od razu, tylko częściowo w miarę zasobów funduszu umorzenia, gdyż przedewszystkiem renta powinna być wypłacona. Zanim spłata w gotowiźnie nastąpi, możnaby wprawdzie wręczyć uprawnionym obligacye, reprezentujące kapitał wynagrodzenia, podobnie jak to przy zniesieniu powinności poddańczych w roku 1848 miało miejsce. Zważywszy jednak, iż nasza targowica pieniężna jest przesycona efektami różnego rodzaju, mając dalej wzgląd na niski kurs obligacyj indemnizacyjnych, jesteśmy przeciwni wszelkiemu wypuszczaniu wartości papierowych. Nierównie korzystniej będzie dla uprawnionych, jeżeli chociaż później, odbiorą cały należący się im kapitał w gotowiźnie, jak gdyby otrzymali obligacye, na których w zamianie straciliby blisko połowę kapitału.

Ponieważ zaś dla wielu natychmiastowe odebranie kapitału jest kwestyą żywotną, przeto spłatę urządzić będzie można *za pomocą tak zwanej licytacyi in minus*, w sposób następujący

W pewnych oznaczonych do spłaty terminach zgłosić się mają wszyscy pragnący swój kapitał zaraz odebrać, robiąc oferty, wyrażające, jaką część kapitału zgłaszający się gotów jest odstąpić funduszowi umorzenia pod warunkiem natychmiastowej wypłaty kapitału. Ci, którzy najniższe oferty, t. j. najkorzystniejsze warunki fuduszowi amortyzacyjnemu przedłożą, otrzymają swój kapitał zaraz o tyle, o ile środki funduszu na to pozwolą. Śmiało nawet mógłby fundusz amortyzacyjny zaciągnąć znaczniejszą pożyczkę, i takowym zgłaszającym się właścicielom prawa propinacyi zaraz wypłacić za odstąpieniem pewnej części kapitału. Prawdopodobnie zgłosiłaby się znaczna część uprawnionych zaraz w pierwszym roku, przez co w następnych latach mniejby było do płacenia procentów, a tem samem większa część dochodu z prawa wyszynku mogłaby być użytą na spłatę kapitału. Spłata postępując w progresyi geometrycznej, nader szybko szłaby naprzód i mogłaby się w bardzo krótkim czasie ukończyć.

Tym sposobem osiągnie się ten sam rezultat, jak gdyby obligi indemnizacyjne uprawnionym wręczone zostały. Potrzebujący kapitału otrzyma go zaraz, poświęciwszy tę część kapitału, którąby stracił przy wymianie obligów indemnizacyjnych — ten zaś, kto będzie mógł czekać, otrzyma go później, ale w całości.

Różnica pomiędzy systemem obligacyi, a systemem licytacyjnym jest ta, iż ten ostatni wyklucza pośredników, znaczne za swe pośrednictwo ciągnących korzyści

To co zyskuje na wymianie obligacyi kapitalista, dostanie się funduszowi amortyzacyjnemu, a zatem pośrednio samym indemnizowanym, którzy i prędzej i więcej kapitału odbiorą. System licytacyjny więc równie jest korzystny dla funduszu amortyzacyjnego, jak i dla uprawnionych.

Przyjmując system spłaty przez licytacyę, nie można naprzód oznaczyć pewnego okresu czasu na przeprowadzenie tej spłaty. Jak bowiem niepewny jest dochód z propinacyi, zależący od wzrostu ludności, powiększenia dobrobytu i różnych jeszcze okoliczności, tak niepewniejsze są jeszcze wyniki licytacyi, zawisłemi będąc od stanu kredytu i dopełnienia mnogich formalności prawych. Ustawa, przeznaczając dochód z prawa wyszynku na spłatę wynagrodzenia, nie może ściśle określić czasu, w jakim kapitał indemnizacyjny uprawnionym wypłaconym zostanie. Ponieważ atoli wywłaszczając uprawnionych z własności prawa propinacyi należy im zapewnić wypłatę nietylko renty, ale i kapitału, i to w czasie, ile może być najkrótszym, ponieważ dalej mogą zajść nieprzewidziane wypadki, na dochód z wyszynku choćby tylko chwilowo niekorzystnie wpływające, a tem samem nawet wypłatę renty na czas niejaki uniemożebniające, przeto, przenosząc prawo wyszynku na kraj, słusznem jest żądanie, by kraj w obec uprawnionych przyjął na siebie porękę za wypłatę kapitału wynagrodzenia i renty.

Prawo wyszynku, przechodząc na własność kraju, przechodzi także w administracyę kraju, a właściwie jego organów. Organem takim jest Wydział krajowy. Ponieważ atoli niepodobnem jest, aby jeden organ w tak obszernym kraju, jakim jest Galicya, mógł zajmować się wypuszczaniem w dzierżawę propinacyi w każdej miejscowości osobno, dla tego zdaje nam się praktycznym projekt podzielenia Galicyi na kilkadziesiąt okręgów mogących zresztą zchodzić się z powiatami administracyjnemi i wypuszczania propinacyi całemi okręgami i to przez licytacyę. Za sumę wywołania służyć może fasyonowany dochód, a ten według wszelkiego prawdopodobieństwa osiągnięty będzie. W tym ostatnim razie zagwarantowaną zostanie obiecana właścicielom propinacyi wypłata procentów 4% od kapitału indemnizacyjnego, a przewyżka dochodu służyć będzie na stopniowe umorzenie kapitału.

Nareszcie pozostanie jeszcze pytanie, co się ma stać z karczmami i domami szynkowemi?

Budynki te, będące własnością uprawnionych, powinny i nadal pozostać wyłączną i nietykalną ich własnością, i tylko w skutek osobnej i dobrowolnej ugody na rzecz kraju nabyte być mogą, nie ma bowiem żadnego prawnego powodu wywłaszczenia uprawnionych z tej nieruchomej własności, — niepodobnem nawet byłoby wypośrodkowanie wartości tych budynków, która jest bardzo względną i od wielu okoliczności zależną.

Aby jednak krajowi umożliwić wykonywanie prawa wyszynku, należy ustawą zobowiązać dotychczasowych właścicieli karczem i domów szynkowych do wynajęcia onychże krajowi na pewien przeciąg czasu.

Ponieważ wykupno prawa propinacyi nastąpić ma ze względu na dobro ogółu, możemy mieć słuszną nadzieję, iż rząd nie odmówi uwolnienia czynności z tem wykupnem połączonych od opłaty taks i stempli, jak to uczynił co do czynności odnoszących się do uwolnienia gruntowego.

Nadto ponieważ kraj, na którego własność prawo wyszynku przejdzie, będzie musiał opłacać od dochodu z tego prawa podatek dochodowy, wymaga sprawiedliwość, aby renty od kapitału wynagrodzenia, które dotychczasowi właściciele pobierać będą, były uwolnione od opłaty podatku dochodowego, one bowiem zastąpią uprawnionym dochód z wyszynku, inaczej byłby jeden i ten sam dochód dwa razy opodatkowany.

Udowodniliśmy ze względów dobra publicznego potrzebę zniesienia wyłącznego prawa wyrobu, a przeniesienia na kraj własności wyłącznego prawa wyszynku, o ile ono osobom bądź pojedyńczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem jednak miast, przysługa, — a zatem utrzyma-

nia tegoż prawa po miastach w jego dotychczasowym zakresie, — przyznawszy właścicielom prawa propinacyi prawo do odpowiedniego wynagrodzenia, oznaczywszy nareszcie podstawę do wymierzenia wynagrodzenia i podawszy bliższe szczegóły co do samej spłaty i co do administracyi prawa propinacyi niepozostaje nam, jak ująć te zasady wszystkie w formę prawa.

Przedkładamy więc w załączeniu projekt do ustawy o wykupnie prawa propinacyi, a osobno wnioski do uchwały względem uwolnienia czynności wykupna prawa propinacyi od opłaty taks i stempli, a renty od kapitatału wynagrodzenia od opłaty podatku dochodowego z tym wszakże dalszym wnioskiem, aby Wysoki Sejm ze względu na niezmierną doniosłość sprawy propinacyjnej i trudność wszechstronnie zadawalniającego jej rozwiązania, powyższe projekta do osobnej komisyi przesłać raczył.

Leon książę Sapieha,
Marszałek krajowy.

Grocholski,
referent.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

We Lwowie dnia 27. Listopada 1866.

Ustawa

z dnia

obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o wykupnie prawa propinacyi.

Zgodnie itd. itd. itd.

§. 1.

Z dniem 1. Września 1867 ustaje wyłączność prawa wyrobu wszelkich napojów spirytusowych, o ile to prawo, jako wypływ prawa propinacyi, dotąd z własnością dóbr tabularnych było połączone, lub też wyjątkowo niektórym osobom bądź pojedyńczym, bądź zbiorowym a w szczególności także gminom miejskim przysługiwało.

§. 2.

Prawo wyrobu napojów spirytusowych staje się z dniem 1. Września 1867 przedmiotem wolnego przemysłu i odtąd postanowieniom ustawy przemysłowej z dnia 20. Grudnia 1859 D. u. p. LXV. l. 227 podlegać ma, z tem jednakże ograniczeniem, iż właścicielom gorzelń, browarów i miodosytni, tudzież fabrykantom spirytusów i słodzonych napojów nie będzie wolno sprzedawać przedmiotów swego wyrobu inaczej, jak tylko hurtem i z zastosowaniem się do przepisów o handlu hurtownym temi przedmiotami w kraju obowiązujących.

§. 3.

Z upływem sześciu miesięcy po ukończonem w całym kraju obliczeniu kapitału wynagrodzenia wywłaszczonym właścicielom prawa propinacyjnego należnego, ustaje także prawo wyszynku wszystkich napojów spirytusowych, o ile to prawo jako wypływ prawa propinacyi właścicielom dóbr tabularnych i innym osobom, bądź pojedyńczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem gmin miejskich (§. 4) przysługiwało.

§. 4.

Prawo wyszynku gminom miejskim bądź wyłącznie bądź wspólnie z innemi osobami w obrębie

miejskim przysługujące, pozostaje nadal w dotychczasowych granicach, niniejszą Ustawą w niczem nienaruszone.

§. 5.

Z upływem terminu w §. 3. oznaczonego przechodzi wyłączne prawo wyszynku, o ile ono osobom w §. 3 wymienionym przysługiwało, na własność kraju Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

§. 6.

Za utratę wyłączności prawa wyrobu (§. 1.) i wyłącznego prawa wyszynku (§. 3.) otrzymają wywłaszczeni tych praw właściciele wynagrodzenie.

§. 7.

Utrata wyłączności prawa wyrobu w obrębie miejskim (§. 1.) wynagradza się gminom miejskim utrzymaniem ich w prawie pobierania opłat od trunków do miasta wprowadzanych, lub w obrębie miasta wyrabianych i tamże skonsumowanych, w granicach określonych ustawami i przepisami w tej mierze obowiązującemi.

Opłata od trunków w obrębie miasta wyrabianych i tamże skonsumowanych, nie może być wyższą nad opłatę od trunków do miasta wprowadzanych.

§. 8.

Wszyscy inni dotychczas uprawnieni otrzymają tytułem wynagrodzenia za utratę wyłączności prawa wyrobu i za utratę wyłącznego prawa wyszynku, kapitał wynagrodzenia równający się dwudziestorazowemu rocznemu czystemu dochodowi z prawa wyszynku.

Jako czysty roczny dochód z prawa wyszynku ma być uważane przecięcie z trzechletniego czystego dochodu z prawa wyszynku, przyjętego w latach podatkowych 1863, 1864 i 1865 za podstawę do wymiaru podatku dochodowego, po odtrąceniu przeciętnej kwoty rocznego podatku dochodowego z dodatkami od prawa wyszynku w tych trzech latach opłacanego.

§. 9.

Czysty roczny dochód z prawa wyszynku obliczy i na podstawie tego obliczenia kapitał wynagrodzenia zarazem wymierzy komisya powiatowa, złożona z trzech członków, z których jednego wybiorą większością głosów zgłaszający się do wyboru dotychczas uprawnieni, w powiecie prawo wyszynku

wykonywujący, drugiego wyznaczy Wydział krajowy, a trzeciego zamianuje c. k. Namiestnik.

Gdzie podatek dochodowy był wymierzony z dochodu propinacyjnego w połączeniu z innym dochodem, taż sama komisya orzecze na podstawie oryginalnych fasyj, lub w braku takowych, albo gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie szczegółowych dochodzeń, ile w łącznie opodatkowanym dochodzie mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z prawa wyszynku.

Przeciw orzeczeniom komisyj powiatowych a w szczególności przeciw wymierzeniu kapitału wynagrodzenia, nie ma miejsca żadna reklamacya, ani zażalenie.

§. 10.

Kapitał wynagrodzenia spłacony będzie w gotowych pieniądzach.

§. 11.

Aż do czasu zupełnego uiszczenia kapitału wynagrodzenia, pobierać będą uprawnieni 4% rentę od nieuiszczonego kapitału w półrocznych ratach z dołu od dnia przejścia prawa wyszynku na własność kraju (§. 5.) liczyć się mających.

§. 12.

Od dnia przejścia prawa wyszynku na własność kraju (§. 5.) dochód z tego prawa, jako jedna całość w obrębie Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, wpływać będzie aż do zupełnego uiszczenia należnego uprawnionym wynagrodzenia, do osobnego na ten cel utworzyć się mającego funduszu umorzenia.

Z czystego dochodu z prawa wyszynku, jaki po opłaceniu podatków nań nałożonych i po opędzeniu kosztów zarządu pozostanie, będą przedewszystkiem pokryte renty od całego kapitału wynagrodzenia.

Reszta będzie obróconą corocznie na umorzenie samego kapitału w sposób w §. 13. oznaczony i rozdzieloną na wszystkie powiaty w stosunku do kapitału wynagrodzenia na każdy powiat przypadającego.

Dopóki wszyscy uprawnieni nie odbiorą zupełnego wynagrodzenia, czysty dochód z prawa wyszynku nie może być użyty na inne cele, jak tylko na spłatę renty i na umorzenie kapitału wynagrodzenia.

§. 13.

Spłata kapitału wynagrodzenia rozpocznie się w rok po przejściu prawa wyszynku na własność kraju i odbywać się będzie co roku w pewnych naprzód

obwieszczanych terminach, w miarę zasobów funduszu umorzenia (§. 12.)

Przed innymi mają być zaspokojeni ci z uprawnionych w powiecie, którzy się oświadczą z gotowością opuszczenia funduszowi umorzenia pewnej części z należnego im kapitału i najkorzystniejsze temu funduszowi przedstawią warunki.

Między ofiarującymi opuszczenie jednakowej części kapitału, równie jak i wtenczas, gdyby nikt z uprawnionych w powiecie nie oświadczył gotowości do takiego opuszczenia, rozstrzygnie los, któremu z uprawnionych kapitał wynagrodzenia ma być wypłacony.

§. 14.

Cały kraj królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ręczy uprawnionym za coroczną wypłatę renty i za wypłatę kapitału wynagrodzenia.

O ile inne jeszcze dochody kraju wpływać mają do funduszu umorzenia, postanowią stosownie do potrzeby późniejsze ustawy.

W każdym razie mają wszyscy uprawnieni otrzymać swój kapitał wynagrodzenia najpóźniej do lat trzydziestu po przejściu prawa wyszynku na własność kraju.

§. 15.

Zabudowania i sprzęty do wykonywania wyszynku pozostają własnością uprawnionych. W pierwszych jednakże trzech latach po przejściu prawa wyszynku na własność kraju winni dotychczas uprawnieni osobom, które prawo wyszynku od krajowego zarządu zadzierżawią, lub prawo to na rachunek funduszu umorzenia wykonywać będą, dozwolić używania budynków lub części tychże, które dotychczas do wykonywania prawa wyszynku i na pomieszkanie szynkarzy służyły.

Gdyby co do czynszu lub innych warunków najmu strony się nie porozumiały, orzekną w tym względzie komisye złożone podług postanowień §. 9. jako sądy polubowne.

Przeciw orzeczeniom komisyj połączonych z prawem doraźnej egzekucyi politycznej, nie ma miejsca ani droga prawa, ani zażalenia.

§. 16.

Jeżeli prawo wyszynku razem z dobrami tabularnemi, lub też razem z innemi dochodami nad zakres czasu w §. 3. oznaczonego wydzierżawiono, a strony na wypadek zmian w prawie propinacyi żadnej między sobą nie zawarły umowy, wolno dzierżawcy w przeciągu sześciu miesięcy po obwieszczeniu niniejszej ustawy oświadczyć wydzierżawiającemu, że chce mieć kontrakt dzierżawny rozwiązany. W takim razie

winien dzierżawca z końcem bieżącego roku dzierżawnego, w którym wypowiedzenie z jego strony nastąpiło, ustąpić z dzierżawy; nie może jednak z tego powodu żadnych do wydzierżawiającego rościć sobie pretensyi do wynagrodzenia. Jeżeli zaś dzierżawca takiego oświadczenia nie uczyni, kontrakt dzierżawny pozostaje w swej mocy, i należyć mu tylko będzie wynagrodzenie za ubytek w dochodzie równające się przyznanej właścicielowi rencie, które będzie mógł albo z czynszu dzierżawnego potrącać, albo od wydzierżawiającego zażądać.

Jeżeli wydzierżawiono nad zakres czasu w §. 3. oznaczonego samo prawo wyszynku, winien dzierżawca z dniem przejścia tego prawa na własność kraju (§. 5.) ustąpić z dzierżawy, i nie może z tego powodu żądać żadnego wynagrodzenia od wydzierżawiającego, chyba żeby między stronami inna w tej mierze istniała umowa.

§. 17.

Kapitał wynagrodzenia przyznany uprawnionym mocą orzeczenia komisyi powiatowej (§. 9.), ma być uwidoczniony w księgach hypotecznych przy majętnościach prawo propinacyi obejmujących.

§. 18.

Prawa wierzycieli i inne prawa rzeczowe hypotecznie zabezpieczone na dobrach, z których własnością prawo propinacyi jest połączone, o ileby tą ustawą naruszone być mogły, zastrzeże osobna ustawa.

§. 19.

Przeprowadzenie wykupna prawa propinacyi porucza się Wydziałowi krajowemu i upoważnia się go do użycia potrzebnych w tym celu środków a w szczególności do mianowania członków komisyj powiatowych (§§. 9. i 15.) i do ustanawiania po powiatach organów, jakich przeprowadzenie wykupna i zarządu prawa wyszynku wymagać będą. Wydział krajowy upoważnionym jest także ustanowić na zewnątrz siebie centralną komisyę pod przewodnictwem Marszałka lub jego zastępcy w Wydziale, powołując do niej osoby zaufania godne, i jej powierzyć czynności odnoszące się do wymierzenia kapitału wynagrodzenia, do zarządu prawem wyszynku na własność kraju przechodzącego, do zarządu funduszem umorzenia i do wypłaty uprawnionym rent i kapitału wynagrodzenia równie jej poruczyć mianowanie członków komisyj powiatowych i ustanawianie po powiatach organów pomocniczych.

Komisya centralna składać będzie Wydziałowi krajowemu sprawozdania i szczegółowe rachunki.

W razie nadużyć winien Wydział krajowy komisye lub pojedyńczych członków pociągać do odpowiedzialności.

§. 20.

Wydział krajowy, a względnie komisya centralna upoważnione są żądać wszelkiego współdziałania od wydziałów powiatowych i urzędów gminnych, tak przy zarządzie prawa wyszynku, jak i przy czynnościach umorzenia kapitału wynagrodzenia.

§. 21.

C. k. władze rządowe w królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem użyczą Wydziałowi krajowemu i jego organom wszelkiej pomocy do przeprowadzenia i wykonania postanowień niniejszej ustawy.

§. 22.

Przepisy i ustawy tyczące się przedmiotu tą ustawą objętego, o ile się z nią zgadzają, znoszą się.

Uchwała

Sejmu Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem wyraża prośbę:

1. O uwolnienie wszystkich dokumentów, podań i protokołów, które wykupno prawa propinacyi wywoła, równie jak i wpisów hypotecznych wykupna tego tyczących się, od opłaty stemplowej i bezpośrednich opłat ustanowionych ustawami z dnia 2. Sierpnia 1856. D. p. P. Nr. 329 i z dnia 13. Grudnia 1862. D. p. P. Nr. 89.

2. O uwolnienie renty, którą uprawnieni aż do odebrania kapitału wykupna za przeniesione na własność kraju prawo wyszynku gorących trunków pobierać będą, od opłaty podatku dochodowego.

Tabela dochodu propinacyi.

		Dochód według trzechletniego przecięcia z r. 1862, 1863 i 1864		Podatek opłacany od propinacyi					
				dochodowy		zarobkowy		razem	
		złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.
1	Obwód Krakowski .	260.853	23	13.042	66	.	.	13.042	66
2	„ Wadowicki .	154.713	72	7.539	11	196	57	7.735	69
3	„ Rzeszowski .	207.408	75	9.996	.	374	44	10.370	44
4	„ Tarnowski .	215.080	30	7.293	21	1.460	85	8.754	6
5	„ Nowo Sądecki .	156.712	58	7.539	51	295	5	7.834	56
	Suma dochodu w obwodach zachodnich .	994.768	58	45.410	50	2.326	91	47.737	41
6	Obwód Sanocki . .	155.050	89	9.340	32	941	40	10.281	72
7	„ Samborski .	165.334	30	10.487	25	154	35	10.641	60
8	„ Przemyski .	408.187	35	17.064	21	.	.	17.064	21
9	„ Żółkiewski .	182.480	38	12.176	76	5	60	12.182	36
10	„ Lwowski . .	133.280	73	13.494	67	8	50	13.503	18
	Miasto Lwów osobno .	153.818	10	10.767	27	.	.	10.767	27
11	Obwód Stryjski . .	222.453	49	15.557	3	14	70	15.571	73
12	„ Brzeżański .	228.597	97	15.899	10	76	44	15.975	54
13	„ Złoczowski .	256.754	60	16.050	54	1.893	35	17.943	89
14	„ Tarnopolski .	288.156	50	19.789	74	194	77	19.984	52
15	„ Czortkowski .	284.047	1	20.039	82	26	46	20.066	28
16	„ Stanisławowski .	273.985	35	27.626	82	87	93	27.714	75
17	„ Kołomyjski .	245.113	70	24.718	40	44	67	24.763	7
	Suma dochodu w obwodach wschodnich .	2,997.260	38	213.011	96	3.448	18	216.460	14
	Suma ogólna .	3,992.028	96	258.422	46	5.775	9	264.197	55

Budżet miast.

		dochód z propinacyi		dochód z innych źródeł		dochód ogólny		wydatki miejskie	
		złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.
1.	Miasto Kraków	15.776	87½	368.890	45½	384.667	33	397.894	83½
	inne miasta w obwodzie Krakowskim	53.989	29	42.702	39½	96.691	68½	87.383	38
2.	miasta w obw. Wadowickim	29.265	84½	38.097	54½	67.363	39	61.591	5½
3.	„ „ Sandeckim	38.658	78½	34.393	85	73.052	63½	71.618	50½
4.	„ „ Tarnowskim	78.326	97	34.841	38	113.168	35	123.171	37
5.	„ „ Rzeszowskim	34.958	30	13.937	26½	48.895	56½	46.499	71
	Suma dochodów miast obwodów zachodnich	250.976	6½	532.862	89	783,838	95½	788.158	85½
6.	Miasto Lwów	243.861	48½	412.324	66½	656.186	15	698.168	46
	inne miasta obwodu Lwowskiego	25.023	65	7.032	31	32.055	96	37.572	34½
7.	miasta obw. Sanockiego	13.406	61½	11.284	36½	24.690	98	24.656	55
8.	„ „ Samborskiego	78.400	25	29.469	39½	107.869	64½	97.752	74½
9.	„ „ Przemyskiego	95.139	32½	41.983	58½	137.122	91	135.553	58
10.	„ „ Żółkiewskiego	21.706	84	8.604	4½	30.310	88½	34.347	99½
11.	„ „ Brzeżańskiego	—	—	9.770	76	9.770	76	22.860	37
12.	„ „ Stryjskiego	47.290	29½	24.543	½	71.833	30	61.645	14½
13.	„ „ Stanisławows.	20.200	—	53.539	85	73.739	85	71.576	67½
14.	„ „ Kołomyjskiego	63.342	44	14.360	49½	77.702	93½	92.727	5
15.	„ „ Tarnopolsk.	64.686	—	13.686	4	78.372	4	85.032	63½
16.	„ „ Czortkowsk.	9.758	66½	783	42	10.542	8½	272	95
17.	„ „ Złoczowskiego	4.356	43	11.015	41½	15.371	84½	17.807	19½
	osobno miasto Brody	12.881	8	31.916	86½	44.797	94½	40.037	50
	Suma dochodów miast obwodów wschodnich	700.053	7½	670.314	21½	1,370.367	29	1,420 011	19
	Suma ogólna	951.029	14	1,203.177	10½	2,154.206	24½	2,208.170	5

Z drukarni K. Pillera 1866.

Prawo propinacyi jest prawem prywatnem.

Prawo propinacyi, zawierające w sobie według tego, cośmy dotąd powiedzieli, prawo właścicieli dóbr ziemskich, tudzież miast i pewnych korporacyj, a niekiedy i pojedynczych wyjątkowo uprawnionych osób do wyłącznego wyrobu i wyszynku gorzałki, piwa i miodu, wypłynąwszy z prawa własności gruntu, jest niezaprzeczenie u nas *prawem prywatnem.*

Inaczej było w Niemczech, gdzie propinacya należała *do regaliów korony*, i dopiero w skutek szczególnych nadań lennych na wazalów i podwazalów przechodziła. Ponieważ cały stosunek feudalny był niezawodnie instytucyą publiczną, przeto i propinacya jako jego część *charakter prawa publicznego* na sobie nosi w krajach, które przez feudalizm przechodziły. Ztąd jednak nie wynika, aby te pojęcia aplikować można do stosunków polskich, które na całkiem rodzimych rozwijały się podstawach.

Równie jest falszywem te albo inne przedmioty podciągać pod pojęcie „*monopolu*“ albo „*regalu*,“ kiedy wiadomo jest wszystkim, że to, co stanowi monopol korony w jednym kraju, gdzieindziej doń nie należy wcale. Propinacya była może regalem w sąsiednich krajach, ale nie była nim w Polsce.

Tytuł posiadanego przez dominia prawa propinacyi nie da się jednak wywieść *ze związku poddaństwa* (*ex nexu subditelae*); w dawniejszych bowiem czasach wolno było włościanom używać napojów w ościennych do obcego państwa należących, a do granicy ich wsi przytykających szynkowniach, a statut Jana Olbrachta wyraźnie przyznaje włościanom prawo sprowadzania napojów na własny domowy użytek zkąd się im podoba. Znajdują się też pojedyncze w Galicyi osady, w których prawo wyrobu napojów, a nawet ich wyszynku służy wszystkim na gruntach osiadłym włościanom, a to na mocy osobnych, przez dziedziców nadanych przywilejów. Łatwo sobie ten fakt wytłómaczyć, zważywszy, że dziedzic gruntowych posiadłości stanowił dowolne warunki pod jakiemi do użytkowania tych posiadłości przybywających osadników chciał przypuścić; mógł więc z tego użytkowania wyłączyć prawo wyrobu i wyszynku napojów, albo takowem z osadnikami się podzielić. Zresztą za zasadą, że tytuł prawa propinacyi wypływa jedynie z posiadania gruntowego, przemawia jeszcze i ta uwaga, że ludzie obcy a więc w stosunkach poddańczych do dziedzica posiadłości gruntowej wcale nie zostający, przyczyniają się także do dochodu propinacyjnego, skoro używają napojów szynkowanych w szynkowni w obrębie jego dziedzictwa położonej. Rząd c. k. austryacki uznał niezależność prawa propinacyi od stosunku poddańczego, orzekając dekretem ministeryalnym z dnia 10. Czerwca 1849 l. 3.965, że prawo wyłącznego wyrabiania i sprzedawania trunków w pewnym okręgu nie zostało ustawą rozwiązującą stosunek poddańczy (z dnia 7. Września 1848) zniesione, i obiecując rozporządzeniem ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 4. Października 1850 co do wykupna i regulacyi prawa propinacyjnego osobną wydać ustawę.

Nie jest też propinacya w cesarstwie austryackiem *instytucyą państwową*, gdyż w jednych prowincyach wcale nie istnieje, w drugich dawno już znacznym uległa ograniczeniom, a w innych nakoniec w pierwotnem swem znaczeniu po dziś dzień utrzymaną została.

Nie jest ona nawet *instytucyą krajową*, czyli prowincyonalną (landesverfassungsmässiges Recht), bo nigdzie w ordynacyach krajowych nie została zagwarantowana, a nawet zagwarantowaną być nie mogła, nie będąc z natury swej przedmiotem prawa publicznego, które zajmuje się tylko stosunkiem rządzącego do rządzonych.

Trudnoby także podciągnąć propinacyę pod pojęcie *rzemiosła lub innego zajęcia przemysłowego.* Nie jest ona *wolnem* rzemiosłem, gdyż jej wykonanie jest przywiązane do pewnego miejsca. Nie jest rzemiosłem *koncessyonowanem*, bo istnienia swego nie zawdzięcza żadnej koncesyi, którą w pewnych ustawą przewidzianych wypadkach można nawet cofnąć, a tem samem możność zajmowania się jakiemś rzemiosłem komuś odebrać, prawo propinacyi zaś, jak nie powstało w skutek żadnego nadania władzy, tak też uprawnionemu odebranem być nie może. Udzielenie koncesyi jednemu nie wyklucza możności dawania koncesyi innym, podczas gdy charakterystyczną cechą propinacyi jest wyłączność tak, że obok uprawnionego właściciela propinacyi nikt inny w okręgu propinacyjnym prawa tego wykonywać nie może. Prędzejby wrachować można propinacyę do zajęć rolniczych, gdy choć w części ma za przedmiot przerabianie płodów surowych na własnym gruncie wyprodukowanych. To też ustęp VIII. patentu z dnia 20. Grudnia 1859 zaprowadzającego ustawę zarobkową wyraźnie zastrzega, że nie dotyczy ona wcale prawa propinacyi, którem zajmują się osobne przepisy.

Jeżeli propinacya nie wyszła ani ze stosunku poddańczego, ani z urządzenia państwowego lub krajowego, jeżeli nie jest rodzajem zarobkowości, to tem samem byłby przeprowadzony dowód, że jest prawem prywatnem, z prawa własności gruntu wypływającem, i że ma swą całkiem niezależną i samoistną przyczynę bytu.

Wszystkie więc rezenowonia, jako propinacya ze zniesieniem pańszczyzny prawnie już istnieć przestała, wypłynąwszy ze stosunku poddańczego, i że będąc przedmiotem prawa publicznego bez żadnego wynagrodzenia w podobny sposób zniesioną być może, jak nikomu na myśl nie przyszło wynagradzać fabrykantów za straty, jakie w skutek obniżenia cła wchodowego na zagraniczne produkta ponieśli, wszystkie te argumenta powiadamy, nie mają zdaniem naszem żadnej podstawy, a przynajmniej do naszego kraju wcale się odnieść nie dadzą.

Przedmiot prawa propinacyi.

Prawo propinacyi za czasów polskich odnosiło się do wyłącznego wyrabiania i sprzedawania *piwa*, *wódki*, *miodu i wszelkich przyprawionych gatunków tychże napojów* (patrz konstytucyę z r. 1768, cytowaną wyżej), a ponieważ patent z r. 1775 propinacyę w tejże samej objętości przez Rząd austryacki zatwierdził, w jakiej za Rzeczypospolitej polskiej istniała, przeto prawnie i dzisiaj prawo propinacyi piwo, wódkę, miód i wszystkie przyprawione gatunki tychże napojów obejmuje. — Nie należy jednak do propinacyi sprzedaż *wina*, jak to wyraźnie wyrzeczono w §. 58. patentu z d. 16. Czerwca 1786 r. i dekretem kancelaryi nadwornej z dnia 3. Czerwca 1819 r.

W ostatnich czasach powstała wątpliwość, czy tak zwane *słodzone wódki*, to jest: rosolisy i likiery stanowią przedmiot prawa propinacyi, czy nie? Przeważne argumenta mówią za włączeniem tych napojów do przedmiotów propinacyi:

a) jeszcze konstytucya z roku 1496 mieści w sobie wyrażenie: *liquores faciendi* co oczewiście do słodzonych wódek się odnosi. Prawodawstwo austryackie nigdzie tego przepisu nie uchyliło;

b) regulacya propinacyjna dla miasta Drohobyczy z r. 1802 (zbiór Pillera p. 42) wyraża się w §. 1szym, że prawo wyszynku obejmuje okowitę i inne do niej podobne napoje, które następnie w §. 3cim wyszczególnia, jako *rosolisy*, arak, śliwowicę i t. p.;

c) w urzędowych fasyach propinacyjnych, ogłoszonych pismem cyrkularnem z 15. Lutego 1805 znajduje się osobna rubryka na *rosolisy* (zbiór Pillera p. 11).;

d) dekret kamery nadwornej z d. 21. Stycznia 1821 l. 52457/2682 (zbiór Pillera p. 20), mówiąc o konfiskacie napojów bez wiedzy właściciela w okrąg propinacyjny sprowadzanych, wspomina o okowicie i o rosolisach osobno;

e) dekret Ministerstwa finansów z d. 22. Lipca 1829 l. 5181 (zb. Pillera p. 282) pozwala na pobieranie nadal opłaty od wyrabianych w miastach napojów jako aequivalens propinacyi i to w tej rozciągłości, jak to dotąd miało miejsce. Opłata ta w mieście Lwowie według rozporządzeń magistratu lwowskiego z lat 1818 i 1822 nałożona była na okowitę, arak, likiery, rosolisy, śliwowicę, wiszniak i t. p.;

f) jeszcze w r. 1842 rozporządzenie gubernialne z d. 17. Maja l. 22617 (zb. Pillera 268) zakaz sprzedaży wódek słodzonych w małych ilościach tem motywuje, że przez takowe prawa propinacyjne dominiów i miast naruszane zostają.

Na tych wszystkich okolicznościach się opierając, wykazał wymownie na ostatniej kadencyi sejmowej poseł Żuk-Skarszewski, że rosolisy i likiery nietylko za polskich, lecz także za austryackich czasów do propinacyi należały, i że dopiero w skutek dekretu kamery nadwornej z dnia 31. maja 1839 l. 23627 li tylko z powodu pojedynczego wypadku wydanego, oznaczającego minimum naczynia, w jakiem słodzone napoje w sklepach korzennych i mięszanych sprzedawanemi być mogą, c. k. gubernium rozporządzeniem z dnia 2. Stycznia 1839 l. 40651 z własnego popędu poleciło miastom, aby we warunkach licytacyi wyłączność szynkowania rosolisów i likierów wypuściło. W skutek tego zawezwał Wysoki Sejm uchwałą z dnia 27. Lutego 1866 c. k. Rząd, aby nietylko nadal wstrzymano się z dalszem udzielaniem koncessyj na wyszynk słodzonych napojów spirytusowych, lecz nawet dawniejsze koncesye cofnięto. Gdy Wys. Władze do pierwszej połowy powyższej ustawy rzeczywiście się przychyliły, przeto sądzić należy, że

szersza interpretacya prawa propinacyi, przez posła Żuka-Skarszewskiego sformułowana, w kompetentnem miejscu uznanie swe znalazła.

Ograniczenia prawa propinacyi.

Prawo propinacyi, chociaż w istocie swej przez c. k. Rząd nienaruszone, *ograniczone* jednak zostało rozlicznemi przepisami, które jego sposób wykonywania bliżej określały. Rozróżnić tu musimy:

a) Ograniczenia prawa wyłącznego wyrobu.

Dekreta nadworne z d. 9. Września 1805 l. 30359 i 29. Kwietnia 1829 l. 14578 wyjęły niejako z pod prawa propinacyi wyrób araku, likieru i rosolisów, których fabrykacya od szczególnego upoważnienia władz administracyjnych zawisłą się stała. Wobec wątpliwości prawnej, czy fabrykant słodzonych wódek obowiązany jest zaopatrywać się w surowy materyał u właściciela propinacyi, faktycznie utrzymał się zwyczaj wynagradzania właściciela propinacyi, na gruncie którego fabryka założoną została, za spirytus nie od niego kupowany. Chociaż wolność zakładania fabryk słodzonych wódek odpowiada potrzebom przemysłu, i ściśle rzecz wziąwszy nie naraża właściciela propinacyi na żadne straty, to przecież ze stanowiska czysto prawnego jest ona wyłomem w prawie propinacyi.

b) Ograniczenie prawa wyłącznego wyszynku.

α) Postanowienie cesarskie z d. 13. Listopada 1788 l. 26359 znosi przymus nabywania napojów na własne użycie tylko u zwierzchności miejscowego państwa gruntowego; republikowane dekretem kancelaryi nadwornej z d. 4. Lutego 1832 l. 2195, który stwierdza wolność poddanych sprowadzania trunków na własną potrzebę bez wszelkiego ograniczenia.

β) Ustęp 11 ustawy sejmowej z d. 7. Września 1848 r. orzekający uchylenie zobowiązania się do przymusowego pobierania piwa i wódki (Bier- und Brandwein-Zwang). Ponieważ przymus tego rodzaju w Galicyi wcale nie istniał, przeto ustęp ten bez żadnego na prawo propinacyi został u nas wpływu.

γ) Właściciele propinacyi obowiązani są nadto szynki swe obsadzać ludźmi uczciwymi i trzeźwymi i dla nich o książeczki zarobkowe u Władz podatkowych się wystarać.

Zresztą najwyższe rozporządzenie z d. 3. Lipca 1813 wkłada na władze administracyjne obowiązek przestrzegania, aby ilość szynków w każdej miejscowości do potrzeby miejsca była zastosowana. Prócz tego istnieje rozporządzenie, zabraniające szynkowania na ustroniach.

Sposób wykonywania prawa propinacyi.

Co do sposobu wykonywania prawa propinacyi oddzielić należy wsie od miast.

Po wsiach utrzymał się w Galicyi aż do ostatnich czasów zwyczaj wypuszczania propinacyi arendarzom czyli dzierżawcom szynków dominikalnych na pewien czas oznaczony, lub też wykonywania jej przez szynkarzy zostających w służebnym stosunku względem stron posiadających prawo propinacyi. Obie te kategorye istnieją z zastrzeżeniem w drodze umowy obowiązku do szynkowania dworskich trunków. Wprawdzie rozporządzenie cesarskie z d. 27. Lutego 1788 zostawiło nawet szynkarzom wolność sprowadzania trunków z innego miejsca, a przynajmniej tym z pomiędzy nich, którzy zobowiązali się wyraźnie do wyłącznego pobierania trunków na wyszynk od upoważnionego *ad hoc* przedsiębiorcy, ale w skutek przedstawień władz krajowych, które zauważały, że wyłącznie na łasce zwierzchności miejscowych będący szynkarze poczynają tu i owdzie owo rozporządzenie tłumaczyć i obracać na swoją korzyść, wyszła ponowna rezolucya kancelaryi nadwornej z d. 30. Października 1788 tej treści, iż ten, który sobie rości prawo do owej wolności, powinien udowodnić nabycie tego prawa, w razie, jeżeli zwierzchność gruntowa onego mu zaprzecza.

Zwyczaj radycyonowania szynków, to jest przywiązania wyłącznego prawa wyszynku do gruntu i zawarowania go hypotecznie, nie przyjął się w Galicyi. Władze krajowe protestowały przeciw takiej częściowej alienacyi prawa propinacyjnego tak, że postanowienie cesarskie z d. 31. Grudnia 1843 orzekło nakoniec, iż odtąd do udzielania owych koncesyj tylko gubernium upoważnionem będzie. Później ustawa przemysłowa z r. 1859 radycyonowania całkiem zakazała. Po dziś dzień trzy tylko domy szynkowe radycyonowane utrzymały się w Galicyi, z których dwa w samym Lwowie się znajdują.

W miastach dwa także sposoby wykonania są w użyciu:

a) Niektóre miasta *wydzierżawiają* przysługujące im prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku napojów według stałej normy, przepisanej rozporządzeniem gubernialnem pod dniem 14. Października 1816 L. 14238. W tem rozporządzeniu polecono; „iż przychód z propinacyi „w miastach w ten sposób ma być wydzierżawianym, żeby dzierżawcy takowego wolno „było piwo, gorzałkę i miód albo samemu wyrabiać, albo takowe zkąd inąd sprowadzać „i szynkarzom do rozprzedawania w drobnych ilościach t. j. szynkowania udzielać, albo „też ze znajdującymi się w mieście przedsiębiorcami, trunki powyższe wyrabiającymi, nie„mniej z szynkarzami według swego upodobania o wyrób rzeczonych trunków, względnie o „ich rozprzedawanie się ugadzać."

Później dekret kancelaryi nadwornej z dnia 23. Stycznia 1834 roku L. 24066 pozwolił jeszcze dzierżawcom pobierać od napojów, które mieszkańcy na własną potrzebę, a radycyonowani szynkarze na wyszynk sprowadzają, pewną opłatę tytułem wynagrodzenia za wynikający ztąd ubytek w dochodzie z propinacyi (Erzeugungsentgelt).

b) Inne miasta *pobierają same* dochód z propinacyi przez nałożenie pewnej *opłaty* równie na napoje w mieście wyrabiane, jako też i na napoje do miasta bądź to na wyszynk, bądź na własną potrzebę mieszkańców sprowadzane. Oprócz tego płynie tym miastom pewien dochód z koncesyj szynkarzom udzielanych.

Wszystkie prawie miasta w Galicyi wydzierżawiają swe propinacye, niektóre jednak, jak n. p. Lwów, Stanisławów same je wykonują, nakładając opłaty na trunki w mieście wyrabiane lub doń sprowadzane, tudzież pobierając stałe taksy za udzielanie tak zwanych arkuszów czyli licencyj szynkarskich. We Lwowie taksa ta wynosi według najnowszego rozporządzenia ministeryalnego z dnia 6. Marca 1866 r. 120 złr. w. a.

Strona ekonomiczna prawa propinacyi.

Przechodząc od strony prawnej do *strony ekonomicznej prawa propinacyi* łatwo nam będzie dostrzedz, jak ważne zajmuje stanowisko dochód z propinacyi w gospodarstwie krajowem.

Na żądanie Wydziału krajowego przedkładały po dwakroć w latach 1861 i 1864 dyrekcye finansowe wykazy dochodów propinacyi, na dobrowolnych fasyach właścicieli oparte, wykazy, które pierwszą razą przeszło 48 milionów, a drugą blizko 4 miliony dochodu wykazały.

Wprawdzie mieszczą się tam także dochody z kawałków gruntu zwykle do propinacyi dodawanych, niekiedy dochody z młynów i innych użytkowań przez nieświadomość fasyonujących się z propinacyą pomięszanych. Ale z drugiej strony wielu fasyonowało się pewnie niedokładnie, tak, że niemal z pewnością twierdzić można, że propinacya w Galicyi *dochód trzech i pół do czterech milionów* reprezentuje. Dochód ten według fasyi z r. 1864 rozdziela się jak następuje *):

na dobra kameralne wypada	145.373 złr.
na dobra funduszu religijnego i stypendyjnego . .	38.466 „
na miasta municypalne	688.860 „
na resztę dóbr tabularnych	3,118.938 „
Razem .	3,991.637 złr. w. a.

Jeżeli dochód z propinacyi już w absolutnej cyfrze jest znaczny, to jeszcze większą jest jego względna ważność.

Dwie trzecie części dochodu *dóbr rządowych* płynie z propinacyi.

W miastach propinacya stanowi nieraz cały prawie dochód miejski, z którego pokrywane bywają wszystkie niemal wydatki. Pomiędzy miastami 31 cały dochód ciągnie z propinacyi, a 11 tylko pomaga sobie nakładaniem opłat na artykuły miejskiego konsumu. Propinacya stanowi od 60 do 99% dochodów miejskich, a wzmagając się z wzrostem ludności, jest bardzo ważną rubryką, która z trudnością by się zastąpić dała.

---

*) Dla lepszego poglądu załącza się tabelę dochodu propinacyjnego według obwodów, tudzież płaconego z propinacyi podatku, i tabelę budżetu miast.

3/9 1869

Sprawozdanie

w przedmiocie wykupna prawa propinacyi.

Wykupno prawa propinacyi było już przedmiotem wniosków tak przez Wydział krajowy, jak przez pojedynczych posłów Wysokiemu Zgromadzeniu sejmowemu przedkładanych. Trudność zadowolniającego załatwienia tej sprawy bardzo ważnej i nader wielką doniosłość mającej; obawa naruszenia prawa własności i pokrzywdzenia uprawnionych z jednej, a narażenia kraju na niebezpieczeństwo strat z drugiej strony; zbyt wygórowane żądania jednych, zupełnie nieuzasadnione roszczenia innych; nakoniec nie dość w kraju ustalone zdanie o potrzebie przeprowadzenia tej reformy i o rzeczywistej wartości prawa propinacyi, nie pozwoliły komisyom sejmowym, którym ten przedmiot do zbadania był oddany, przygotować go pod obrady Wysokiej Izby, zwłaszcza iż różnorodne inne zajęcia przy krótkich sesyach sejmowych nie pozwalały na wyłączne oddanie się temu przedmiotowi, a liczne projekta, do niego odnoszące się, wymagały dłuższego czasu do rozebrania i porównania między sobą.

Dlatego Wysoka Izba, pragnąc przyspieszyć załatwienie tej ważnej sprawy, poleciła Wydziałowi krajowemu uchwałą, na posiedzeniu z d. 8. października 1868. powziętą, ażeby zebrał komisyę pozasejmową i przedłożył na obecnej sesyi jej zdanie razem z projektem ustawy.

Wydział krajowy, spełniając to polecenie, zaprosił do komisyi mężów z całego kraju, którzy przez dłuższy czas gorliwie pracując, złożyli wynik swych narad w formie projektu, do niniejszego sprawozdania dołączonego, w którym przyjętą została zasada wykupna prawa propinacyi na rzecz kraju, zapomocą obligacyj siedmioprocentowych.

Wydział krajowy sądzi wprawdzie, iż jego dawniejszy wniosek najlepiej odpowiada potrzebie i najskuteczniej ubezpiecza interes tak uprawnionych, jak szczególniej funduszu krajowego, przecież, nie chcąc stawać w sprzeczności z wyraźnie przez tak przeważne grono obywateli wypowiedzianem zdaniem, uzupełnił wypracowanie komisyi przepisami do przeprowadzenia wykupna potrzebnemi, zostawiając wniosek komisyi w całości z tą jedynie zmianą, iż czas umorzenia obligacyj naznaczył na lat 35, jak z dołączonego obliczenia wypada, w którem pominięto fruktyfikacyę dochodów, przeznaczając ją na koszta zarządu.

Gdy wykupno prawa propinacyi jest potrzebą naglącą, raczy przeto Wysoki Sejm uchwalić dołączoną ⁒ ustawę o wykupnie prawa propinacyi.

Marszałek krajowy:
Leon Książe **Sapieha** w. r.

Sprawozdawca:
Haller w. r.

Ustawa

z dnia

dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem,
zawierająca postanowienia o wykupnie prawa propinacyi.

Art. 1.

Prawo propinacyi, tj. wyłączne prawo wyrobu i wyszynku trunków propinacyjnych, przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom, bądź pojedynczym, bądź zbiorowym, ~~w szczególności także gminom,~~ ma być wykupione w drodze wywłaszczenia.

Wywłaszczone prawo wyszynku propinacyjne ma się stać własnością krajową.

Wywłaszczone prawo wyrobu trunków staje się przedmiotem wolnego przemysłu.

Art. 2.

Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi otrzymają tytułem wynagrodzenia za utratę tego prawa kapitał, równający się trzynastorazowemu rocznemu czystemu dochodowi z prawa wyszynku, obliczonemu z przecięcia lat sześciu, od 1864. do 1869.

Kapitał wynagrodzenia spłacony będzie obligacyami opatrzonemi w kupony, przynoszące 7% od sta rocznie, wystawionemi na okaziciela, opiewającemi na pewne kwoty (100, 500, 1,000 złr. it.d.), które mają wydawane być właścicielom, o ile hypoteczne prawa trzecich osób nie zostaną przez to naruszone. Kupony od obligacyj mają być wolne od wszelkich podatków.

Art. 3.

Czysty dochód wyśledzony będzie przez komisyę powiatową, która obliczy także kapitał wy-

nagrodzenia i zawiadomi o nim uprawnionego i reprezentanta funduszu krajowego, w razie gdyby takowy w komisyi nie zasiadał.

Tak uprawnionemu, jak i reprezentantowi funduszu krajowego służy prawo wniesienia reklamacyi przeciw obliczonemu kapitałowi wynagrodzenia do komisyi centralnej. Komisya centralna rozpoznaje z urzędu orzeczenia komisyi powiatowej, niemniej reklamacye, zarządza w razie potrzeby dochodzenia dodatkowe i stanowi ostatecznie cyfrę kapitału wynagrodzenia.

Reklamacya ma być wniesiona przez komisyę powiatową w nieprzekraczalnym terminie trzydziestu dni licząc od dnia doręczenia decyzyi tejże komisyi. Komisya centralna

Art. 4.

Za podstawę do obliczenia czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przyjęty będzie dochód, który służył do wymiaru podatku od tego prawa.

Gdzie podatek dochodowy wymierzony był od dochodu z prawa wyszynku w połączeniu z innemi dochodami, jak np. z dochodem z młyna, z cegielni, z zajazdu ~~w gminach z dochodem z dodatku gminnego itp., ma być orzeczone~~ na podstawie fasyi, lub gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, ~~orzeczone będzie~~ na podstawie dochodzeń szczegółowych, ile w dochodzie ogólnym mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z prawa wyszynku.

i. t. p. Komisya orzeknie

Gdzie przy wymierzeniu podatku dochodowego od dochodu z prawa wyszynku nie był uwzględniony i nie potrącony czynsz za dodane do wykonywania wyszynku budynki, lub za dodane arędarzowi albo szynkarzowi pola lub pastwiska, albo wreszcie wartość jakichkolwiek innych dodatków lub dogodności, ~~orzeczone będzie~~ na podstawie szczegółowych dochodzeń, o ile te dodatki i dogodności są skompensowane wzajemnemi dodatkami i dogodnościami, które miał właściciel, a które nie były uwzględnione i dodane do dochodu z prawa wyszynku przy wymiarze podatku z tego prawa; jeżeli zaś skompensowanemi nie są, orzeknie komisya, ile z tego tytułu należy potrącić z przyjętego dla wymierzenia podatku czystego dochodu z prawa wyszynku.

Komisya orzeknie

Wyjątkowo może komisya, gdy się przekona z dostatecznych dowodów, że dochód, który służył za podstawę do wymiaru podatku, z rzeczy-

wistym widocznie się nie zgadza, cyfrę takowego zmienić. Od obliczonego tym sposobem dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku ma być potrącony podatek z dodatkiem krajowym i indemnizacyjnym z tego dochodu opłacany, podług przecięcia z lat 1867. do 1869. obliczony.

Pozostający po odtrąceniu podatku dochód stanowi czysty dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

Art. 5.

Zabudowania i sprzęty do wykonywania wyszynku pozostają własnością dotychczasowych właścicieli bez żadnego ograniczenia.

Art. 6.

Pobierane przez niektóre gminy opłaty od wprowadzenia i od wyrobu gorących trunków pozostają nienaruszone, równie jak prawa gmin do pobierania w granicach ustawy gminnej opłat od konsumcyi tychże.

Art. 7.

Amortyzacya obligacyj rozpocznie się w rok po terminie płacenia pierwszego kuponu i ma być ukończona najdalej w przeciągu 35 lat.

Roczny dochód funduszu amortyzacyjnego użyty będzie w połowie na losowanie, w połowie zaś na zakupno obligacyj według kursu, o ile się zakupno korzystnem dla funduszu okaże. Reszta połowy, nieużyta na zakupno według kursu, użytą będzie na losowanie.

Art. 8.

Kraj gwarantuje wypłatę kuponów i amortyzacyę obligacyj w przeciągu lat 35.

Art. 9.

Fundusz propinacyjny na płacenie kuponów i na amortyzacyę, niemniej na administracyę, ma się składać:

a) najpierw z dochodu od przeniesionego na kraj propinacyjnego prawa wyszynku;

b) o ile dochód ten nie wystarcza, z innych dochodów krajowych.

Dochód z przeniesionego na kraj propinacyjnego prawa wyszynku nie może podlegać dodatkom powiatowym i gminnym.

Art. 10.

W przeciągu lat trzech po ostatecznem zawyrokowaniu o wysokości kapitału wykupna w całym kraju, odbierze administracya funduszu propinacyjnego prawo wyszynku w swój zarząd.

Aż do tego czasu dotychczasowi uprawnieni będą wykonywać to prawo i opłacać z niego rocznie kwotę, która obliczoną została jako czysty dochód z prawa wyszynku.

Art. 11.

Po odebraniu propinacyjnego prawa wyszynku w swój zarząd, administracya funduszu propinacyjnego będzie mieć prawo tworzenia okręgów propinacyjnych, jakie za potrzebne uzna.

Rzeczona administracya będzie wykonywać to prawo w regule przez udzielanie czasowych konsensów za coroczną opłatą, do miejscowości zastosowaną, lub przez wydzierżawienie.

Taż administracya będzie mieć prawo odbierać w drodze administracyjnej konsensa lub dzierżawy w razie niedotrzymania warunków przez posiadającego konsens lub dzierżawcę.

Spory sądowe między administracya a posiadającymi konsensa lub dzierżawcami mają być wytaczane jedynie w c. k. krajowym sądzie lwowskim.

Po ukończonej amortyzacyi obligacyj propinacyjnych, wykonywać będzie kraj swoje prawo propinacyjne tylko udzielaniem czasowych konsensów za opłatą coroczną.

Art. 12.

Jeżeli prawo wyszynku jest wydzierżawione, bądź samo, bądź łącznie z innymi dochodami, na czas dłuższy, przechodzący zakres trzechletni w §. 15. oznaczony, winien dzierżawca z końcem tego trzechlecia ustąpić z dzierżawy i nie może z tego powodu żądać wynagrodzenia, chyba że między nim a wydzierżawiającym inna umowa istniała.

Jeżeli prawo propinacyi wydzierżawione zostało nad powyższy zakres czasu razem z dobrami, bez oznaczenia jego wartości, wolno będzie dzierżawcy żądać w ciągu sześciu miesięcy, po-

wyrachowaniu czystego dochodu z prawa wyszynku, rozwiązania kontraktu dzierżawnego. W takim razie nie może dzierżawca rościć sobie pretensyi z tytułu odjęcia mu prawa propinacyi.

Art. 13.

Dla zabezpieczenia praw wierzycieli i innych praw rzeczowych na dobrach, hypotecznie ubezpieczonych, nastąpi wypłata kapitałów wynagrodzenia za pośrednictwem właściwych sądów, które całą czynność przeprowadzą w sposób przepisany dla wypłaty kapitałów indemnizacyjnych za zniesioną pańszczyznę.

Wierzyciele, nie chcący pozostawić swych wierzytelności na hypotece, obowiązani będą przyjmować obligacye w nominalnej wartości.

Art. 14.

Wydział krajowy zajmie się przeprowadzeniem wykupna prawa propinacyi, oraz zarządem tego prawa i funduszu umorzenia przez 35cioletni przeciąg czasu tegoż umorzenia.

W tym celu jest on upoważniony do ustanowienia komisyj powiatowych, do mianowania urzędników, złożenia komisyi krajowej i wydawania potrzebnych instrukcyj i rozporządzeń.

Art. 15.

Komisya krajowa składać się będzie do ukończenia wyrachowania kapitału wykupna z jednego członka Wydziału krajowego, jako przewodniczącego, z trzech członków przez Wydział krajowy mianowanych i trzech przez Sejm wybranych.

Po wyrachowaniu kapitału wykupna ustanowi Wydział krajowy, pod własną odpowiedzialnością, komisyę krajową, złożoną według potrzeby.

Komisya krajowa będzie zdawała sprawę z swoich czynności Wydziałowi krajowemu i będzie zostawała pod jego kontrolą.

Art. 16.

Komisya krajowa może żądać spółdziałania od wydziałów powiatowych i zwierzchności gminnych tak przy zarządzie prawa wyszynku, jak przy czynnościach umorzenia kapitału wynagrodzenia.

Art. ~~17~~ 16

Władze rządowe w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ~~uży-czą Wydziałowi krajowemu i jego organom wszelkiej pomocy~~ do przeprowadzenia i wykonania przepisów niniejszej ustawy. powołanym.

niniejszej reprezentacye powiatowe i gminne wyjczą wszelkiej ~~Komisyi centralnej~~ ~~Komisyom powiatowym~~ pomocy organom

Art. 18.

Ustawy i przepisy, tyczące się przedmiotu niniejszą ustawą objętego, o ile się z nią nie zgadzają, znoszą się.

Art. 19.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Plan umorzenia

7%wego kapitału 1,300 złr. dochodem rocznym 100 złr. w ratach półrocznych.

Rok	Półrocze	Kapitał		Z kwoty 100 złr. przypada na			
				7% odsetki		kapitał	
		złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.
1	pierwsze	1300	—	45	50	4	50
	drugie	1295	50	45	34	4	66
2	pierwsze	1290	84	45	18	4	82
	drugie	1286	2	45	—	5	—
3	pierwsze	1281	2	44	84	5	16
	drugie	1275	86	44	65	5	35
4	pierwsze	1270	51	44	46	5	54
	drugie	1264	97	44	27	5	73
5	pierwsze	1259	24	44	7	5	93
	drugie	1253	31	43	86	6	14
6	pierwsze	1247	17	43	60	6	40
	drugie	1240	77	43	42	6	58
7	pierwsze	1234	19	43	19	6	81
	drugie	1227	38	42	95	7	5
8	pierwsze	1220	33	42	70	7	30
	drugie	1213	3	42	46	7	54
9	pierwsze	1205	49	42	19	7	81
	drugie	1197	68	41	91	8	9
10	pierwsze	1189	59	41	63	8	37
	drugie	1181	22	41	34	8	66
11	pierwsze	1172	56	41	4	8	96
	drugie	1163	60	40	72	9	28
12	pierwsze	1154	32	40	40	9	60
	drugie	1144	72	40	6	9	94
13	pierwsze	1134	78	39	71	10	29
	drugie	1124	49	39	35	10	65
14	pierwsze	1113	84	38	98	11	2
	drugie	1102	82	38	60	11	40
15	pierwsze	1091	42	38	20	11	80
	drugie	1079	62	37	78	12	22
16	pierwsze	1067	40	37	36	12	64
	drugie	1054	76	36	91	13	9
17	pierwsze	1041	67	36	46	13	54
	drugie	1028	13	35	98	14	2

Rok	Półrocze	Kapitał		Z kwoty 100 złr. przypada na			
				7% odsetki		kapitał	
		złr.	ct.	złr.	ct.	złr.	ct.
18	pierwsze	1014	11	35	49	14	51
	drugie	999	60	34	98	15	2
19	pierwsze	984	58	34	46	15	54
	drugie	969	4	33	93	16	7
20	pierwsze	952	97	33	35	16	65
	drugie	936	32	32	77	17	23
21	pierwsze	919	9	32	19	17	81
	drugie	901	28	31	54	18	46
22	pierwsze	882	82	30	90	19	10
	drugie	863	72	30	23	19	77
23	pierwsze	843	95	29	54	20	46
	drugie	823	49	28	82	21	18
24	pierwsze	802	31	28	8	21	92
	drugie	780	39	27	31	22	69
25	pierwsze	757	70	26	52	23	48
	drugie	734	22	25	69	24	31
26	pierwsze	709	91	24	84	25	16
	drugie	684	75	23	96	26	4
27	pierwsze	658	71	23	5	26	95
	drugie	631	76	22	11	27	89
28	pierwsze	603	87	21	13	28	87
	drugie	575	—	20	12	29	88
29	pierwsze	545	12	19	8	30	92
	drugie	514	20	18	—	32	—
30	pierwsze	482	20	16	87	33	13
	drugie	449	7	15	74	34	26
31	pierwsze	414	81	14	52	35	48
	drugie	379	33	13	28	36	72
32	pierwsze	342	61	11	99	38	1
	drugie	304	60	10	66	39	34
33	pierwsze	265	26	9	28	40	72
	drugie	224	54	7	86	42	14
34	pierwsze	182	40	6	38	43	62
	drugie	138	78	4	86	45	14
35	pierwsze	93	64	3	28	46	72
	drugie	46	92	1	64	46	92

Sprawozdanie

komisyi sejmowej w przedmiocie wykupna prawa propinacyi, a zarazem uregulowania i zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku.

Sprawa wykupna propinacyi od dawna już zwraca na siebie baczną uwagę całego kraju; w ostatnich czasach stawiana na porządku dziennym każdej sesyi sejmowej, była ona przedmiotem wielu wniosków, rozpraw i narad obieranych kolejno komisyj sejmowych. Wydziału krajowego, a wreszcie komisyi posejmowej, przeszłoroczną uchwałą Sejmu, a staraniem Wydziału krajowego zebranej.

Bogactwo tym sposobem zgromadzonych materyałów bynajmniej nie ułatwiało zadania, przeciwnie sama obfitość wniosków, po części naszkicowanych tylko, a weale nie rozwiniętych w kierunku praktycznego ich przeprowadzenia, stanowiła nie małą trudność już samym wyborem wniosku mającego służyć za podstawę obrad.

Wnioski wspomnionej komisyi pozasejmowej zdawały nam się lepszemi od innych, a do ich przyjęcia za punkt wyjścia skłonił nas i ten wzgląd, że za niemi oświadczyła się przeważna większość obywateli z różnych okolic kraju do tej komisyi powołanych, którym wszystkie inne projekta już były znane.

Wnioski jednak komisyi pozasejmowej przez Wydział krajowy przedłożone były raczej zestawieniem zasad i pojęć, niżeli projektem, mającym cechę niezbędną dla każdej ustawy, wykończenia i dokładności we wszystkich kierunkach.

W przekonaniu o niezbędnej potrzebie stanowczego załatwienia sprawy propinacyjnej komisya nasza starała się, — pomimo krótkości czasu, w jakim pracę swoją ukończyć musiała i rozlicznych trudności, z jakiemi miała do walczenia — ułożyć taki projekt do ustawy, któryby stanowił podstawę działania dodatniego i praktycznego dla urzeczywistnienia wykupna prawa propinacyi, i któryby z jednej strony wymierzał słuszne wynagrodzenie dotychczasowym właścicielom tego prawa, a z drugiej strony nie narażał na niebezpieczeństwo funduszu krajowego, wynagrodzenie gwarantującego.

Uwzględniając teraźniejszą wartość kapitałową prawa propinacyi i tę okoliczność, że w chwili obecnej lokowanie kapitałów w wielu pewnych papierach przynosi około siedm od sta rocznie, mniemała komisya, zgodnie ze zdaniem komisyi pozasejmowej, iż słusznym byłby kapitał wynagrodzenia, równający się tylko trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, wywłaszczyć się mającego, pod warunkiem jednak, że kapitał ten przynosić będzie siedm od sta, więc nie o wiele mniej od propinacyjnego czystego dochodu, i że będzie zaraz wypłacony w obligach przez kraj gwarantowanych, które w razie ich zrealizowania przyniósłby mogły wywłaszczonemu kapitał, od imiennej wartości obligów nie wiele się różniący.

W przekonaniu, że w ubogim kraju naszym nie można znaleźć innych funduszów na płacenie procentów od obligów wspomnionych i na umorzenie tych obligów, projektuje komisya, zgodnie

z komisyą pozasejmową, aby z wykupionego propinacyjnego prawa wyszynku utworzony był fundusz propinacyjny, pod zarządem Wydziału krajowego zostający, którego dochody na spłatę obligów i kuponów byłyby przeznaczone.

Komisya nie widziała dostatecznych powodów, przemawiających za wykupieniem w chwili obecnej prawa propinacyi od gmin, które prawo to posiadają i dochodów z niego na potrzeby gminne używają. Dla ogółu jest to rzeczą obojętną, czy w tych gminach posiadać będzie prawo propinacyi gmina sama, czy też fundusz do spłacenia obligów propinacyjnych przeznaczony; może więc prawo propinacyi bez najmniejszej szkody dla ogółu pozostać tak długo przy tych gminach, jak długo propinacyjne prawo wyszynku w innych wszystkich gminach będzie w posiadaniu funduszu propinacyjnego. Tymczasem zebrane będą doświadczenia, które wskażą, o ile wykupno prawa propinacyi od gmin jest potrzebnem, i jakie w razie wykupna dane być może wynagrodzenie, lub jakim innym sposobem ubywający gminom dochód z prawa propinacyi może być zastąpionym.

Nadwerężane częstokroć prawo wyszynku propinacyjne potrzebuje w ogóle zabezpieczenia i uregulowania w drodze ustawodawczej. Potrzeba ta będzie tem większą, gdy dochód z prawa rzeczonego będzie funduszem przeznaczonym na spłatę obligów propinacyjnych, przez kraj zagwarantowaną. W jednym projekcie do ustawy objęła komisya postanowienia o wykupnie propinacyi i postanowienia do zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku się odnoszące, z obawy przed niebezpieczeństwem, jakieby przy odmiennem postępowaniu (tj. przy uchwalaniu dwóch ustaw, jak proponował Wydział krajowy) zagrażało funduszowi krajowemu w tym przypadku, gdyby ustawa o wykupnie propinacyi otrzymała najwyższą sankcyę, a ustawa o jej zabezpieczeniu tej sankcyi nie uzyskała.

Przedkładając Wysokiej Izbie projekt do ustawy, komisya nie sądzi potrzebnem motywować poszczególnie wszystkie zmiany i uzupełnienia, jakie do projektu, przez Wydział krajowy wniesionego, wprowadzić uznała za konieczne. Dyskusya wyświeci wątpliwości, jakie w tej mierze zachodzićby mogły.

Komisya nie tając sobie, że przy wykonaniu projektowanej ustawy może okazać się potrzeba uzupełnić ją jeszcze osobnemi postanowieniami, sądzi jednak, że przyjęciem ustawy tej sprawa wykupna propinacyi uzyska istotną podstawę, i w tej myśli poleca komisya Wysokiej Izbie do uchwalenia:

1. Projekt do ustawy o wykupnie prawa propinacyi i o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku;

2. wniosek, aby wynagrodzenie za propinacyę, jakoż wszelkie pisma i czynności, do wykupna prawa propinacyi się odnoszące, wolne były od podatków i wszelkich innych opłat państwowych.

Lwów, dnia 17. października 1869.

Przewodniczący i sprawozdawca:
Krzeczunowicz.

Ustawa

z dnia . . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zawierająca postanowienia o wykupnie prawa propinacyi, tudzież o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

Dział pierwszy

o wykupnie prawa propinacyi.

I. Ogólne postanowienia.

§. 1.

Propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków, przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom, bądź pojedynczym, bądź zbiorowym, z wyjątkiem jednak gmin, ma być wykupione w drodze wywłaszczenia.

§. 2.

Po wywłaszczeniu propinacyjnego prawa wyłącznego wyrobu trunków staje się ten wyrób przedmiotem wolnego przemysłu.

§. 3.

Wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku będzie własnością funduszu propinacyjnego aż do zupełnej amortyzacyi obligów, wywłaszczonym na wynagrodzenie tego prawa wydanych.

Gdyby dochód z tego prawa nie wystarczał do pokrycia potrzeb funduszu propinacyjnego, i kraj przyczyniał się zaliczkami do pokrycia tych potrzeb, wtedy propinacyjne prawo wyszynku będzie tak długo własnością funduszu propinacyjnego, jak długo zaliczki takie nie będą zwrócone sposobem w §§. 28., 29. i 33. określonym.

§. 4.

Po upływie czasu w §. 3. oznaczonego ustaje propinacyjne prawo wyszynku jako takie, i będzie przedmiotem przemysłu koncesyonowanego, na rzecz kraju opodatkowanego.

§. 5.

Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi, którzy podług §. 1. mają być wywłaszczeni, otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligach propinacyjnych, przynoszący siedm od sta rocznie i

równający się trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, obliczonemu z przecięcia lat sześciu, od 1864. do 1869. r. włącznie.

II. O wynagrodzeniu i odebraniu prawa propinacyi.

Komisye, wymierzające wynagrodzenie.

§. 6.

Celem wymierzenia kapitału wynagrodzenia (§. 5.) postanowione będą komisye okręgowe i komisya krajowa we Lwowie. Wydział oznaczy liczbę komisyj okręgowych i okręgi, przydzielić im się mające.

§. 7.

Komisya okręgowa złożoną będzie z trzech członków, z których jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, drugiego, jako zastępcę funduszu krajowego, wybiera Wydział krajowy, trzeciego zaś wybierają ci, którzy są w okręgu właścicielami prawa propinacyi, wywłaszczeniu ulegającego.

Członkowie komisyi okręgowej będą mieć i zastępców, tym samym sposobem, jak członkowie sami, mianowanych.

Komisya okręgowa obiera przewodniczącego z grona swojego.

Uchwały zapadają w komisyi bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Wydział krajowy i przez posiadających prawo propinacyi obrani, pobierać będą za czas urzędowania dyety po 3 złr. dziennie i wynagrodzenie kosztów podróży po 1 złr. od mili.

§. 8.

Komisya krajowa złożoną będzie z przewodniczącego w Wydziale krajowym, który będzie przewodniczył komisyi, i z sześciu członków, z których trzech obiera Sejm krajowy, jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, jednego c. k. lwowski sąd krajowy wyższy, jednego zaś Wydział krajowy

Członkowie komisyi będą mieli zastępców, tym samym sposobem, jak członkowie sami, mianowanych.

Do powzięcia uchwał potrzebną jest obecność przewodniczącego i przynajmniej czterech członków komisyi.

Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Sejm i Wydział krajowy obrani pobierać będą za czas urzędowania wynagrodzenie po 200 złr. na miesiąc.

Wymiar wynagrodzenia.

§. 9.

Czysty dochód propinacyjnego prawa wyszynku wyśledzony będzie przez komisyę okręgową, która obliczy także kapitał wynagrodzenia (§. 5.).

Tak uprawnionemu do wynagrodzenia, jak i zastępcy funduszu krajowego, przez Wydział krajowy na członka komisyi okręgowej mianowanemu, służy prawo wniesienia reklamacyi przeciw obliczonemu kapitałowi wynagrodzenia do komisyi krajowej. Reklamacya ma być wniesioną na ręce komisyi okręgowej w nieprzekraczalnym terminie dni trzydziestu, licząc od dnia doręczenia uprawnionemu orzeczenia tej komisyi.

Komisya krajowa rozpoznaje z urzędu orzeczenia komisyi okręgowej, niemniej reklamacye, zarządza w razie potrzeby dochodzenia uzupełniające i ustanowi ostatecznie cyfrę kapitału wynagrodzenia.

§. 10.

Za podstawę do obliczenia czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przyjętą będzie przeciętna cyfra dochodu z lat sześciu, od r. 1864. do 1869. włącznie, który służył do wymiaru podatku od tego prawa.

Gdzie podatek dochodowy wymierzony był od dochodu z prawa wyszynku w połączeniu z innemi dochodami, jak np. z dochodem z młyna, cegielni, z zajazdu itp., komisya orzeknie na podstawie fasyj, lub gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie dochodzeń szczegółowych, ile w dochodzie ogólnym mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

Gdzie przy wymierzeniu podatku dochodowego od dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku nie uwzględniono i nie potrącono czynszu za dodane do wykonywania wyszynku budynki, lub za dodane arędarzowi albo szynkarzowi pola lub pastwiska, albo wreszcie wartości jakichkolwiek innych dodatków, komisya orzeknie na podstawie szczegółowych dochodzeń, o ile te dodatki są skompensowane wzajemnemi dodatkami, które miał właściciel, a które nie były uwzględnione i dodane do dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przy wymiarze podatku od tego prawa. Jeżeli zaś skompensowanemi nie są, orzeknie komisya, ile z tego tytułu należy potrącić od przyjętego dla wymierzenia podatku czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku.

Wyjątkowo może komisya, gdy się przekona z dostatecznych dowodów, że dochód, który służył za podstawę do wymiaru podatku, z rzeczywistym się nie zgadza, cyfrę takowego zmienić.

Od obliczonego tym sposobem dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku ma być potrącony podatek z dodatkiem krajowym i indemnizacyjnym od tego dochodu opłacany, podług przecięcia z lat 1864. do 1869. obliczony.

Pozostający po odtrąceniu podatku dochód, stanowi czysty dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 11.

Przyznany kapitał wynagrodzenia należy się uprawnionemu z procentem, od tego dnia liczyć się mającym, w którym własność propinacyjnego prawa wyszynku odebraną mu będzie (§. 20.).

Sposób wypłaty. Obligi propinacyjne.

§. 12.

Kapitał wynagrodzenia spłacony będzie obligami, noszącemi nazwę „obligów propinacyjnych Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem", wystawionemi na okaziciela, przynoszącemi siedm od sta rocznie, opatrzonemi w kupony półrocznie z dołu płatne i opiewającemi na 20, 100, 500, 1,000, 5,000 i 10,000 złr. wal. austr.

Za kwotę mniejszą od 20 złr. otrzyma uprawniony oblig na 20 złr. i winien zwrócić resztę gotowemi pieniądzmi.

Przywileje obligów propinacyjnych.

§. 13.

Obligom propinacyjnym służą wszystkie przywileje papierów rządowych.

W Królestwie Galicyi i Lodomeryi i w Wielkiem Księstwie Krakowskiem mogą te obligi być przyjmowane na kaucye i służyć do lokowania kapitałów, należących do sierót, do osób pod kuratelą zostających, do kas oszczędności, niemniej kapitałów kościelnych i innych funduszowych.

Postępowanie przy wypłacie.

§. 14.

Jeżeli prawo propinacyi jest przedmiotem ksiąg tabularnych (hypotecznych), lub połączone jest z posiadaniem przedmiotu w tych księgach zapisanego, prawomocny wyrok o wysokości kapitału wynagrodzenia udzielonym będzie przez Wydział krajowy równocześnie z zarządzeniem odebrania propinacyjnego prawa wyszynku (§. 20.) właściwemu sądowi dla uwidocznienia kapitału wynagrodzenia w dotyczącej księdze.

Uwidocznienie to będzie miało ten skutek prawny, że w miejsce wywłaszczonego prawa propinacyi wejdzie wymierzony zań kapitał wynagrodzenia.

§. 15.

Przy przekazywaniu i wypłacie kapitału wynagrodzenia będą analogicznie zastosowane przepisy ces. patentu z d. 8. listopada 1853. (dz. ust. p. nr. 237.).

Pretensye, na kapitał wynagrodzenia przekazane, powinny być obliczone w wal. austr. według obowiązujących przepisów.

§. 16.

Wydział krajowy, jako zarządzajacy funduszem propinacyjnym, mianuje zastępców tego funduszu do czynności, w sądach przeprowadzić się majacych, i wypłaca kapitał wynagrodzenia.

Certyfikaty tymczasowe, uprawniające do pobierania procentu.

§. 17.

W przypadkach, w których potrzebnem jest przekazanie kapitału wynagrodzenia przez sąd, zatrzyma Wydział krajowy obligi wynagrodzenia aż do prawomocnego orzeczenia sądowego w swoim depozycie na rzecz wywłaszczonego, i wyda mu certyfikat tymczasowy, poświadczający wysokość przyznanego kapitału.

Za tym certyfikatem będzie wywłaszczony pobierał półrocznie z dołu procent od kapitału wynagrodzenia aż do dnia, od którego procent od obligów przekazanym będzie orzeczeniem sądowem osobom, obligi te odebrać mającym.

Wynagrodzenie nie ulega podatkowi.

§. 18.

Przyznany kapitał wynagrodzenia i procent, na mocy certyfikatu (§. 17) pobierany, niemniej obligi propinacyjne i ich kupony, są wolne od stempli i wszelkich podatków i dodatków.

Gwarancya kraju.

§. 19.

Kraj gwarantuje wypłatę kapitału wynagrodzenia i procentu od certyfikatów (§. 17.), a niemniej wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów.

Odebranie prawa propinacyi.

§. 20.

Po ostatecznem zawyrokowaniu o wysokości kapitału wynagrodzenia może propinacyjne prawo wyszynku w każdym pojedynczym przypadku być odebranem na własność funduszu propinacyjnego.

Najdalej w trzech latach po ostatecznem orzeczeniu o wysokości kapitału wynagrodzenia w całym kraju powinno wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku być odebranem na własność rzeczonego funduszu.

Odebranie to uskuteczni Wydział krajowy i obejmie odebrane prawo imieniem funduszu propinacyjnego w swój zarząd.

Przy odebraniu propinacyjnego prawa wyszynku zarządzi Wydział krajowy wypłatę kapitału wynagrodzenia, a w przypadkach przewidzianych w §. 17., wydanie certyfikatu.

§. 21.

Równocześnie z odebraniem propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego ustaje wyłączne prawo wyrobu trunków propinacyjnych, wywłaszczonemu służące (§. 2.).

Postanowienia względem dzierżaw.

§. 22.

Jeżeli prawo propinacyi jest wydzierżawione, a dzierżawa podług umowy dzierżawnej trwaćby miała dłużej, niż do dnia odebrania prawa propinacyi (§§. 20. i 21.), winien dzierżawca ustąpić z tym dniem z dzierżawy tego prawa, i nie może ani on, ani wydzierżawiający rościć ztąd sobie pretensyi do funduszu propinacyjnego.

Stosunki między wydzierżawiającym a dzierżawcą.

§. 23.

Jeżeli propinacyjne prawo wyszynku wydzierżawione jest samo, lub tylko z przedmiotami do jego wykonania służącemi, albo odrębnego dochodu nie przynoszącemi, kontrakt dzierżawny z dniem odebrania tego prawa uważanym będzie za rozwiązany, a dzierżawca zapłaci wydzierżawiającemu czynsz dzierżawny, w miarę czasu dzierżawy aż do dnia rozwiązania kontraktu przypadający.

Jeżeli zaś propinacyjne prawo wyszynku z innemi przedmiotami, dochód przynoszącemi, lub też propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu trunków, bądź samo, bądź z innemi przedmiotami, jest wydzierżawione, ma dzierżawca najdalej w rok po ogłoszeniu niniejszej ustawy oświadczyć, że od dzierżawy odstępuje. W razie takiego oświadczenia nastąpi rozwiązanie kontraktu dzierżawnego z końcem tego roku dzierżawnego, w którym oświadczenie było dane. Gdyby dzierżawca nie złożył takiego oświadczenia w terminie rzeczonym, lub gdyby kontrakt dzierżawny zawarty był po dniu, w którym niniejsza ustawa stanie się obowiązującą, kontrakt dzierżawny zostaje w swej mocy, a dzierżawca za odebrane prawo wyłącznego wyrobu trunków (§. 21.) nie otrzyma żadnego wynagrodzenia, za odebrane zaś propinacyjne prawo wyszynku otrzyma od wydzierżawiającego wynagrodzenie, które ma się równać procentowi od dotyczącego kapitału wynagrodzenia, przypadającemu za czas od dnia odebrania propinacyjnego prawa wyszynku do dnia ukończenia dzierżawy. Gdyby kapitał wynagrodzenia nie był oddzielnie obliczonym za propinacyjne prawo wyszynku, które jest przedmiotem dzierżawy, komisya krajowa (§. 8.) na żądanie jednego z interesowanych orzeknie ostatecznie o wysokości tego kapitału.

Innych pretensyj z powodu odebrania prawa propinacyi, lub z powodu przewidzianego w tym §. rozwiązania kontraktu dzierżawnego nie mogą wzajemnie do siebie rościć dzierżawca i wydzierżawiający.

Postanowienia tego §. mają być zastosowane o tyle, o ile między dzierzawcą a wydzierzawiającym na przypadki, tym §. objęte, nie ma innej umowy.

III. Umorzenie i spłata obligów propinacyjnych.

§. 24.

Umorzenie obligów propinacyjnych rozpocznie się najpóźniej w dwa lata po odebraniu w całym kraju wywłaszczonego propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego, i ma być ukończone najdalej w 35 latach.

Umorzenie będzie się odbywało podług załączonego planu w połowie przez losowanie, w drugiej połowie przez zakupno podług kursu, lub przez losowanie w miarę tego, jak pierwszy lub drugi z tych sposobów umorzania okaże się korzystniejszym dla funduszu propinacyjnego.

Umorzenie obligów nad plan może nastąpić w przypadkach, przewidzianych w §§. 31. i 33.

§. 25.

Wypłata obligów wylosowanych nastąpi w 6 miesięcy po ich wylosowaniu za zwrotem obligów wraz z kuponami do tego czasu nie zapadłemi; brakujące kupony nie zapadłe potrącone będą od kapitału.

Z dniem upłynienia terminu wypłaty obligów wylosowanych ustaje dalsze ich oprocentowanie. Kupony wylosowanych obligów będą wprawdzie i nadal wypłacane, jednak kwota wypłaconych takich kuponów potrąconą zostanie od kapitału.

Kupony zapadłe podlegają przedawnieniu po upływie 6 lat, wylosowane zaś obligi, po upływie 30 lat od dnia ich zapadłości.

IV. O funduszu propinacyjnym.

Utworzenie funduszu.

§. 26.

Z wywłaszczonego prawa wyszynku propinacyjnego utworzony będzie krajowy fundusz propinacyjny Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.

Dochody z tego prawa będą specyalnie przeznaczone na pokrycie potrzeb funduszu propinacyjnego, mianowicie:

na administracyę, na podatki z dodatkami (§. 27.), na wypłatę procentów pobieranych z mocy certifikatów (§. 17.), na wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów, nakoniec na zwrócenie zaliczek udzielanych z funduszów krajowych (§§. 28., 29. i 33.).

Podatki od dochodów z propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 27.

Dochody z propinacyjnego prawa wyszynku, które stanowi własność funduszu propinacyjnego, podlegają podatkom państwowym, niemniej dodatkom krajowym i indemnizacyjnym; nie podlegają zaś dodatkom powiatowym i gminnym.

Zaliczki z funduszów krajowych.

§. 28.

Potrzeby funduszu propinacyjnego (§. 26.), o ile dochody tego funduszu na ich pokrycie nie wystarczają, pokryte będą zaliczkami z funduszów krajowych.

Zaliczki te będą krajowi zwrócone z funduszu propinacyjnego z procentem, po sześć od sta rocznie liczyć się mającym, a gdyby na ten cel zaciągnioną była pożyczka krajowa, zwróci takową fundusz propinacyjny z procentem od niej rzeczywiście opłaconym i z wszystkiemi kosztami, które z jej powodu wynikną.

§. 29.

Dyety i wynagrodzenia podróży członków komisyj okręgowych i komisyi krajowej (§§. 7. i 8.), niemniej inne koszta, wymierzaniem i wypłatą kapitału wynagrodzenia, tudzież odbieraniem propinacyjnego prawa wyszynku spowodowane, pokryte będą z funduszów krajowych tytułem zaliczek, które mają być zwrócone sposobem w §. 28. określonym.

Fundusz rezerwowy.

§. 30.

Z nadwyżek dochodów funduszu propinacyjnego, pozostających po pokryciu potrzeb tego funduszu (§. 26.), utworzony będzie fundusz rezerwowy, przeznaczony przedewszystkiem na pokrycie możliwych niedoborów funduszu propinacyjnego.

Fundusz rezerwowy ma być korzystnie używany, a dochód z tego użycia będzie do tegoż funduszu przyłączony.

Dochody funduszu rezerwowego nie podlegają podatkom, ani dodatkom.

§. 31.

Gdyby fundusz rezerwowy przenosił sumę do pokrycia półrocznych potrzeb funduszu propinacyjnego potrzebną, wtedy nadwyżka ta może za uchwałą Sejmu krajowego być użytą na wykupno obligów propinacyjnych podług kursu, lub na ich wykupno w wartości imiennej przez losowanie nad plan umorzenia. Obligi tym sposobem wykupione zostaną umorzone.

§. 32.

Pozostałości funduszu rezerwowego, jakie się okażą po umorzeniu wszystkich obligów propinacyjnych i zaspokojeniu wszystkich potrzeb funduszu propinacyjnego, staną się własnością krajową.

Wykupno obligów z innych funduszów krajowych.

§. 33.

Ustawą krajową mogą być przeznaczone inne fundusze krajowe na wykupno obligów, w obiegu zostających, podług kursu, lub przez losowanie nad plan umorzenia.

Sumy, na takie wykupno z funduszów krajowych wydane, uważane będą także jako zaliczki na rzecz funduszu propinacyjnego, i zwrócone zastaną z tego funduszu w sposób w §. 28. określony.

V. Administracya.

Władze administracyjne.

§. 34.

Wydział krajowy zawiaduje wszystkiemi czynnościami administracyjnemi, do wywłaszczenia prawa propinacyi odnoszącemi się, i zarządza funduszem propinacyjnym.

Wydział krajowy może pod własną odpowiedzialnością ustanowić osobną dyrekcyę krajową do administracyi propinacyjnego prawa wyszynku.

Bliższe instrukcye, do administracyi odnoszące się, wydawać będzie Wydział krajowy.

Administracya funduszu propinacyjnego ma prawo żąda przy zarządzie propinacyjnego prawa wyszynku spółdziałania od wydziałów powiatowych i zwierzchności gminnych.

Wykonanie propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 35.

Administracya funduszu propinacyjnego może wykonywać propinacyjne prawo wyszynku na rachunek własny, albo przez wydzierżawianie, albotez przez czasowe konsensa propinacyjne (do propinacyjnego wyszynku trunków uprawniające), za opłatą roczną udzielane.

Konsensa takie nie podlegają opłatom na rzecz skarbu Państwa.

Szczegółowe uprawnienia administracyi.

§. 36.

W razie, gdyby dzierżawca propinacyjnego prawa wyszynku, lub posiadający konsens propinacyjny dopuścił się czynu lub zaniedbania, pociągającego za sobą podług warunków ugody dzierżawnej lub konsensu utratę dzierżawy lub konsensu, służyć będą administracyi propinacyjnego prawa wyszynku te same środki i ta sama procedura, jakie z mocy cesarskiego patentu z 31. grudnia 1800. służą administracyi dóbr skarbowych.

§. 37.

Wszystkie spory sądowe między administracyą propinacyjnego prawa wyszynku, będącego własnością funduszu propinacyjnego, a dzierżawcami tego prawa lub posiadającymi konsensa propinacyjne wytaczane będą wyłącznie w sądach lwowskich, a mianowicie w tym sądzie lwowskim, do którego spór podług przedmiotu swojego należy.

VI. Postanowienia dodatkowe.

Pomoc władz.

§. 38.

C. k. władze rządowe i sądowe, niemniej reprezentacye powiatowe i gminne, winny są użyczyć pomocy organom powołanym do przeprowadzenia przepisów o wywłaszczeniu prawa propinacyi, niniejszą ustawą wydanych.

Uwolnienie od stempli i opłat.

§. 39.

Wywłaszczenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hypoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności sądowe i pozasądowe, wpisy hypoteczne i inne czynności, wolne są od stempli, należytości bezpośrednich i opłat depozytowych.

Dział drugi

o uregulowaniu propiaacyjnego prawa wyszynku,

§. 40

Z zastrzeżeniem postanowień zawartych w §§. 43. i 44. przysłuża właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku wyłącznie prawo podrobnej przedaży trunków propinacyjnych, jakoto: piwa, trunków miodowych, wódki i innych trunków spirytusowych, i prawo podrobnej przedazy, bez szczegółowej koncesyi, wszelkich innych trunków gorących.

§. 41.

Szynkujący trunki propinacyjne na rachunek właściciela propinacyjnego prawa wyszynku lub jego prawonabywcy, to jest dzierżawcy lub posiadającego konsens od właściciela, mają być uważani jako jego słudzy.

Stosunek służbowy między szynkującym a właścicielem propinacyi, lub jego prawonabywcą podlega ogólnym przepisom o sługach, obowiązującym w kraju.

Szynkujący gorące trunki, który twierdzi, ze prawo wyszynku zadzierżawił, lub na to otrzymał konsens, winien udowodnić to twierdzenie pisemnym kontraktem lub konsensem, inaczej będzie uważany, jeżeli szynkuje z woli właściciela propinacyi lub jego prawonabywcy, za sługę, w przeciwnym zaś razie za utrzymującego szynk pokątny.

§. 42.

Posiadaczom gorzelni, browarów i miodosytni, tudzież fabrykantom spirytusów nie wolno przedawać swoich wyrobów inaczej, jak tylko hurtem (§. 44.)

§. 43.

Fabrykom trunków słodzonych, tojest: araku, rumu, ponczowej esencyi, rosolisów i likierów, przyrządzonych w drodze chemicznej i w sposób fabryczny, wolno przedawać wyrób swój w własnych składach w butelkach zapieczętowanych, zawierających przynajmniej pół masy płynu.

Za szczególnem pozwoleniem c. k. urzędu powiatowego, wydanem w porozumieniu z wydziałem powiatowym, mogą handle korzenne, a na prowincyi także i handle towarów mięszanych, przedawać w ten sam sposób wymienione wyżej trunki słodzone, również jak piwa sprowadzane z zagranicy: ale, porter. Kramarzom pozwolenie to nie może być udzielane.

§. 44.

Podrobnej przedaży wymienionych w §. 43. trunków na kieliszki lub w inny, jak tamże oznaczony sposób, pozwalać mogą c. k. urzędy powiatowe w porozumieniu z wydziałem powiatowym tylko traktyerniom, kawiarniom i cukierniom, a podrobnej przedaży ale i porteru, z zagranicy sprowadzonego, także handlom korzennym, a na prowincyi handlom mięszanym, jako zarobkowości dodatkowej, i tylko po ścisłem zbadaniu i wykazaniu rzeczywistej miejscowej potrzeby, i po przekonaniu się, ze właściciel propinacyi, względnie dzierżawca lub posiadający konsens, nie zaspokaja tej potrzeby.

§. 45.

Do prowadzenia handlu hurtownego gorącemi trunkami nadaje pozwolenie c. k. urząd powiatowy w porozumieniu z wydziałem powiatowym, tylko właściciele gorzelni, browarów i fabryk nie potrzebują do hurtownej przedaży swego wyrobu żadnego pozwolenia. W handlu hurtowym przedawane mogą być trunki propinacyjne tylko w beczkach pod obręczami, zawierających przynajmniej jedno niższo-austryackie wiadro trunku.

§. 46.

O udzieleniu zastrzeżonego w §§. 43, 44. i 45. c. k. urzędom powiatowym pozwolenia zawiadomi c. k. urząd powiatowy zawsze jednocześnie właściciela propinacyjnego prawa wyszynku i jego prawonabywcę.

Przeciw orzeczeniu c. k. urzędu powiatowego, czy to udzielającemu, czy odmawiającemu pozwolenia, przysługa stronom prawo odwołania się do c. k. Namiestnictwa, które rozstrzyga ostatecznie. Rekurs powinien być wniesiony do c. k. urzędu powiatowego w nieprzekraczalnym terminie sześciu tygodni od dnia doręczenia orzeczenia, i ma moc wstrzymującą, jeżeli pozwolenia udzielono.

§. 47.

Podrobna przedaż gorących trunków słodzonych w zapieczętowanych butelkach półmasowych przez osoby, ustawą niniejszą do tego nieupoważnione, bez uzyskania szczegółowego pozwolenia (§. 43.) karaną będzie grzywnami od 50 do 200 złr. w. a.; a jeżeli przekroczenia tego dopuścił się handel korzenny lub handel towarów mięszanych, albo kramarz, utratą nadto przy trzecim razie prawa dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 48.

Podrobna przedaż trunków słodzonych na kieliszki lub w butelkach niezapieczętowanych, albo chociazby w butelkach zapieczętowanych w mniejszej ilości, jak pół masy, bez uzyskania wymaganego pozwolenia na tę przedaż (§. 44.) ma być karaną grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Nadto traci właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który miał pozwolenie do przedawania tych trunków w zapieczętowanych półmasowych butelkach, a fabrykant słodzonych trunków, w którego sklepie lub składzie popełnionoby to przekroczenie, przy trzecim razie prawo przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach; a w razie ponownego przekroczenia traci właściciel handlu korzennego lub handlu towarów mięszanych prawo dalszego utrzymywania handlu, a fabrykant słodzonych trunków, prawo dalszego utrzymywania fabryki.

Właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który nie miał pozwolenia do przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach, tudzież kramarz, utracą przy trzeciem tego rodzaju przekroczeniu prawo dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 49.

Każda podrobna przedaż trunków propinacyjnych, bez wyraźnego pozwolenia właściciela propinacyi lub jego prawonabywcy, jest szynkowaniem pokątnem bez względu, czy wzięto za trunek gotowe pieniądze lub inny przedmiot, mający jakąkolwiek wartość, lub czy dano trunek na borg, i czy go dano w własnym domu, lub po za domem.

§. 50.

Szynkowanie pokątne ma być karane, jako przekroczenie, grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Właściciel handlu hurtownego gorącemi trunkami, tudzież upoważniony w moc tej ustawy do podrobnej przedaży trunków słodzonych, bądźto w półmasowych zapieczętowanych butelkach, bądź na kieliszki, ulegną tej karze, jeżeli, czy to sami, czy też którykolwiek z ich domowników lub sług, dopuszczą się tego przekroczenia; a za trzeciem przekroczeniem utracą nadto prawo dalszego prowadzenia handlu lub zarobku.

Oprócz tego ulegnie w każdym razie cały przydybany zapas trunku wraz z naczyniami i przyrządami do szynkowania konfiskacie.

§. 51.

Za okoliczność szczególnie obciążającą przy pokątnem szynkowaniu poczytane będzie przedawanie wódki na zimno farbowanej, zaprawionej lub osłodzonej, jakoby słodzonego trunku fabrycznego, przyrządzonego w drodze chemicznej. Tłumaczenie się, iż pobierano wódkę tę z upoważnionej fabryki gorących trunków, nie może ani uniewinniać, ani zmniejszać winy.

W razie wątpliwości, czy przedany trunek jest rzeczywiście słodzonym trunkiem fabrycznym, lub tylko na zimno przyprawionym spirytusem albo wódką, zasięgnie orzekający c. k. urząd technicznego zdania znawcy na koszt strony, której twierdzenie okaże się fałszywem.

§. 52.

Posiadanie gorących trunków w większej ilości, jak wymagać może pokrycie potrzeby według osobistych stosunków lub chwilowych okoliczności posiadacza, tudzież posiadanie naczyń lub przyrządu do wyszynku, nie stanowią wprawdzie same przez się dowodu popełnionego przekroczenia pokątnego szynkowania, są jednakże silnym dowodem podejrzenia; a obok którejkolwiek z tych okoliczności zeznanie jednego już tylko świadka wystarczy do całkowitego dowodu.

§. 53.

Wprowadzanie trunków propinacyjnych do okręgu propinacyjnego dozwolone jest tylko uprawnionym do szynkowania lub do handlu temi trunkami, niemniej na użytek własnego przedsiębiorstwa przemysłowego, gospodarstwa lub domu. Wprowadzanie tych trunków na użytek trzecich osób, pod pozorem użytku własnego, karane będzie utratą trunków, tym sposobem wprowadzonych, i grzywnami od 10 do 100 złr. w. a.

§. 54.

Zasądzane według niniejszej ustawy grzywny, przypadają w połowie donosicielowi, jeżeli nim nie był zaprzysiężony strażnik propinacyjny, w drugiej zaś połowie wpływają do kasy tej gminy. A jeżeli to przekroczenie popełnione zostało na obszarze dworskim, do kasy tej gminy, z którą obszar dworski tworzy jedną gminę katastralną, w której popełniono przekroczenie. Tejże samej przypadają przedmioty podług §. 50. skonfiskowane. Jeżeli nie było donosiciela, wpływają grzywny całkowicie do kasy rzeczonej gminy.

W razie udowodnionej zupełnej niemożności zapłacenia grzywn, takowe będą zmieniane na odpowiedny areszt, licząc jeden dzień aresztu za 2 złr. w. a.

§. 55.

Dochodzenie i karanie wszystkich w ustawie tej określonych przekroczeń, przysłuża dotyczącym urzędom powiatowym, a w drugiej i ostatniej instancyi Namiestnictwu. Tylko przeciw orzeczonej utracie prawa dalszego prowadzenia handlu lub zarobku można odwołać się do właściwego Ministerstwa.

Dochodzenie powinno nastąpić nie tylko na żądanie właściciela propinacyi, lecz także i na żądanie jego prawonabywcy.

Orzeczenia co do przekroczeń powinny być doręczane zawsze i dotyczącemu właścicielowi propinacyi i jego prawonabywcy, jako stronom interesowanym, którym zarówno z obżałowanym przysłuża prawo rekursu tak co do orzeczenia o winie, jak i przeciw wymiarowi kary.

§. 56.

Przy śledzeniach przekroczeń, w tej ustawie skreślonych, mogą być świadkowie zaprzysieżeni.

§. 57.

W razie poszlak szynkowania pokątnego winien urząd powiatowy, lub zwierzchność miejscowa zarządzić rewizyę domowa, wykonać się mającą według przepisów ustawy karnej dla przestępstw skarbowych.

§. 58.

Określone w tej ustawie przekroczenia ulegają przedawnieniu, jeżeli od chwili popełnionego przekroczenia upłynęło sześć miesięcy, a w ciągu tego czasu nie pociągnięto obżałowanego do odpowiedzialności, lub nie przedsięwzięto przeciw niemu we względzie dochodzenia popełnionego przekroczenia żadnego urzędowego kroku, a w szczególności nie wystosowano do niego zawezwania.

§. 59.

Właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku wolno utrzymywać dla skuteczniejszej obrony praw swoich zaprzysiężoną straż propinacyjną.

Prawo zaprzysięgania straży propinacyjnej przysłuża urzędowi powiatowemu. Przepisy rozporządzenia z d. 30. stycznia 1860. (dz. u. p. nr. 28.) co do zaprzysięgania straży polowej, mają być zastosowane także do zaprzysięgania straży propinacyjnej.

Zaprzysięganie ma się odbywać podług następującej roty:

„Przysięgam, że będę strzegł powierzonego memu nadzorowi propinacyjnego prawa wyszynku z jak największą pilnością i wiernością od wszelkiej szkody, że doniosę natychmiast o każdem nieprawnem ukróceniu tego prawa, że nie będę fałszywie nikogo ani oskarżał, ani podawał w podejrzenie, że jednakże o każdym, któryby w jakibądź sposób nieprawnie ukracał prawo wyszynku, doniosę sumiennie, bez żadnych osobistych względów, podług mego najlepszego przekonania, tak mi Boże dopomóż!“

Zaprzysiężona straż propinacyjna uważana będzie przy wykonywaniu swej służby jako straż publiczna, i używać ma wszystkich praw, przysługujących pod tym względem na mocy ustaw osobom urzędowym i publicznej straży cywilnej.

Obowiązki zaprzysiężonej straży propinacyjnej określa rota przysięgi.

Zeznanie zaprzysięgłego strażnika propinacyjnego, uczynione z powołaniem się na służbową przysięgę, o czynach lub okolicznościach, wchodzących w zakres jego obowiązkowej służby, stanowi prawny dowód według określeń §. 427. lit *e*) ustawy o postępowaniu karnem z d. 20. czerwca 1853.

§. 60.

Zwierzchności gminne mają z obowiązku czuwania w gminie nad bezpieczeństwem mienia przestrzegać zachowywania zawartych w tej ustawie postanowień, i udzielać właścicielowi propinacyi, a względnie prawonabywcy, w każdym razie skutecznej pomocy ku obronie ich praw.

§. 61.

Ustawy i przepisy, odnoszące się do przedmiotów niniejszą ustawą objętych, o ile się z nią nie zgadzają, znoszą się.

§. 62.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministerstwu.

Plan umorzenia obligów propinacyjnych.

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia			Półrocznie przypada na: odsetki			umorzenie kapitału			razem		
		złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4	złr.	ct.	1/4
1	I.	1000	—	—	35	—		3	46	—	38	46	—
	II.	996	54	—	34	88		3	58	1	38	46	1
2	I.	992	95	3	34	75		3	71	—	38	46	—
	II.	989	24	3	34	62		3	84	1	38	46	1
3	I.	985	40	2	34	49		3	97	—	38	46	—
	II.	981	43	2	34	35		4	11	1	38	46	1
4	I.	977	32	1	34	21		4	25	—	38	46	—
	II.	973	7	1	34	6		4	40	1	38	46	1
5	I.	968	67	—	33	90		4	56	—	38	46	—
	II.	964	11	—	33	74		4	72	1	38	46	1
6	I.	959	38	3	33	58		4	88	—	38	46	—
	II.	954	50	3	33	41		5	5	1	38	46	1
7	I.	949	45	2	33	23		5	23	—	38	46	—
	II.	944	22	2	33	5		5	41	1	38	46	1
8	I.	938	81	1	32	86		5	60	—	38	46	—
	II.	933	21	1	32	66		5	80	1	38	46	1
9	I.	927	41	—	32	46		6	—	—	38	46	—
	II.	921	41	—	32	25		6	21	1	38	46	1
10	I.	915	19	3	32	3		6	43	—	38	46	—
	II.	908	76	3	31	81		6	65	1	38	46	1
11	I.	902	11	2	31	57		6	89	—	38	46	—
	II.	895	22	2	31	33		7	13	1	38	46	1
12	I.	888	9	1	31	8		7	36	—	38	46	—
	II.	880	73	1	30	82		7	64	1	38	46	1
13	I.	873	9	—	30	56		7	90	—	38	40	—
	II.	865	19	—	30	28		8	18	1	38	46	1
14	I.	857	—	3	30	—		8	46	—	38	46	—
	II.	848	54	3	29	70		8	76	1	38	46	1
15	I.	839	78	2	29	39		9	7	—	38	46	—
	II.	830	71	2	29	7		9	39	1	38	46	1
16	I.	821	32	1	28	74		9	72	—	38	44	—
	II.	811	60	1	28	41		10	5	1	38	46	1
17	I.	801	55	—	28	5		10	41	—	38	46	—
	II.	791	14	—	27	69		10	77	1	38	46	1
18	I.	780	36	3	27	31		11	15	—	38	46	—

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia			Półrocznie przypada na: odsetki			umorzenie kapitału			razem		
		złr.	ct.	¼	złr.	ct.	¼	złr.	ct.	¼	złr.	ct.	¼
18	II.	769	21	3	26	92		11	54	1	38	46	1
19	I.	757	67	2	26	52		11	94	—	38	46	—
	II.	745	73	2	26	10		12	36	1	38	46	1
20	I.	733	37	1	25	67		12	79	—	38	46	—
	II.	720	58	1	25	22		13	24	1	38	46	1
21	I.	707	34	—	24	75		13	71	—	38	46	—
	II.	693	63	—	24	28		14	18	1	38	46	1
22	I.	679	44	3	23	78		14	68	—	38	46	—
	II.	664	76	3	23	27		15	19	1	38	46	1
23	I.	649	57	2	22	73		15	73	—	38	46	—
	II.	633	84	2	22	18		16	28	1	38	46	1
24	I.	617	56	1	21	61		16	85	—	38	46	—
	II.	600	71	1	21	2		17	44	1	38	46	1
25	I.	583	27	—	20	41		18	5	—	38	46	—
	II.	565	22	—	19	78		18	68	1	38	46	1
26	I.	546	53	3	19	13		19	33	—	38	46	—
	II.	527	20	3	18	45		20	1	1	38	46	1
27	I.	507	19	2	17	75		20	71	—	38	46	—
	II.	486	48	2	17	2		21	44	1	38	46	1
28	I.	465	4	1	16	29		22	17	—	38	46	—
	II.	442	87	1	15	50		22	96	1	38	46	1
29	I.	419	91	—	14	69		23	77	—	38	46	—
	II.	396	14	—	13	86		24	60	1	38	46	1
30	I.	371	53	3	13	—		25	46	—	38	46	—
	II.	346	7	3	12	11		26	35	1	38	46	1
31	I.	319	72	2	11	19		27	27	—	38	46	—
	II.	292	45	2	10	23		28	23	1	38	46	1
32	I.	264	22	1	9	24		29	22	—	38	46	—
	II.	235	—	1	8	23		30	23	1	38	46	1
33	I.	204	77	—	7	16		31	30	—	38	46	—
	II.	173	47	—	6	7		32	39	1	38	46	1
34	I.	141	7	3	4	94		33	52	—	38	46	—
	II.	107	55	3	3	76		34	70	—	38	46	—
35	I.	72	85	3	2	55		35	91	—	38	46	—
	II.	36	94	3	1	29		36	94	3	38	23	3

²).

Uchwała.

Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem stawia wniosek:

1. aby kapitał wynagrodzenia, za wywłaszczone prawo propinacyi przyznany, i procenta od tego kapitału, niemniej obligi propinacyjne na spłatę tego kapitału wydane i kupony od tych obligów, wolne były od podatków państwowych i od stempli;

2. aby dochody funduszu rezerwowego, który ma być utworzony przy funduszu propinacyjnym, na spłatę wynagrodzenia za wywłaszczone prawo propinacyi przeznaczonym, wolne były od podatków państwowych;

3. aby konsensa propinacyjne, wyszynk trunków uprawniające, przez administracyę funduszu propinacyjnego wydawane, wolne były od opłat państwowych;

4. aby wywłaszenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się podania, protokoły, dokumenta, wpisy hypoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności sądowe i pozasądowe wolne były od stempli, należytości bezpośrednich i opłat depotowych .

L. 346.
S.

Wniosek posła Józefa Wolnego.

1) Zważywszy, że patentem cesarskim z dnia 15. Maja i 7. Września 1848 r. pańszczyzna i wszelkie przywileje dworskie na gruntach włosciańskich i mieszczańskich za wynadgrodzeniem zniesione zostały;

2) Zważyzwszy dalej, że każdy od zniesienia pańszczyzny dochód propinacyjny się kilka razy pomnożył a kapitał w przeciągu 20 lat przynajmniej podwaja się, a przeto już samo propinacye wykonujące strony, jeżeli by nawet jakie prawo do tejże mieli, już dawno zostali całkowicie zaspokojeni;

3) Zważywszy, że gdzie równouprawnienie, autonomija i konstytucya jest — to z natury rzeczy wypływa samo, że przywilej prawa propinacyjnego jako nadużycie równouprawnienia i autonomii uważany być musi,

czynię wniosek:

Wysoka Izba raczy uchwalić, aby przywilej prawa propinacyi dotychczas li tylko właścicielom większych posiadłości przysługujący, ze względu, że wszelkie ciężary z gruntów włościańskich i emfiteutycznych miejskich od roku 1848 zniesione zostały, a zatem wszelkie prawa również wszystkim posiadaczom przysługują, prawo propinacyi jako wolne przedsiębiorstwo uznanem i produkcye trunków bez koncesów — wyszynk zaś za poprzednim koncesem za złożeniem stosownej opłaty rocznej, każdemu obywatelowi państwa dozwolonym, na korzyść dotyczących gmin miejskich i wiejskich, to jest na zaspokojenie gminnych potrzeb, jako to: opłacanie nauczycieli szkół ludowych, pisarzy gminnych, utrzymanie dróg gminnych w dobrym stanie i t. d. obrócony zostanie, przez co wszystkim obywatelom kraju ogółem ulga się przyniesie, albowiem przez to dotychczasowe opłacanie dodatków do podatków ustanie.

Józef Wolny,
wnioskodawca.

27

Bazyli Makowicz, Sebestian Dziobaty, Ignacy Jakubik, Jan Bodnar, Philipów, Daniel Kierniczny, Stefan Zynczak, Dmitro Syć, Koroluk, Stefan Papciuk, Sapruka, Puszkasz, Minkowicz, Kowbasiuk, Jakob Laskos, Sebestian Barszcz, Jan Wisniewski, Cichorz, Oskard, Rękas, Nalepa, Ławrynowicz, Gulak, Halik, Bazylewicz, Stuglik, Roman Iszczuk.

Z drukarni Instytutu Stauropigiańskiego 1869.

Sprawozdanie stenograficzne

z rozpraw

galicyjskiego Sejmu krajowego.

15. posiedzenie 3. sesyi 2. peryodu Sejmu galicyjskiego
z d. 13. października 1869.

Treść. Odczytanie protokołu z poprzedniego posiedzenia, spisu petycyj i nowych wniosków. — Rezultat głosowania na członków komisyi wodnej i kolejowej, tudzież wybór uzupełniający do obu, a ściślejszy do komisyi wodnej. — Pierwsze czytanie projektu Wydziału krajowego **do reformy służby lekarskiej przy szpitalu lwowskim.** — Pierwsze czytanie wniosku p. Wolnego. — **Drugie czytanie projektu do ustawy o mytach na niecraryalnych drogach, mostach i przewozach.** — Wybór ściślejszy do komisyi kolejowej. — Porządek dzienny następnego posiedzenia.

Początek posiedzenia o godzinie 11. min. 15 zrana.

Posłów obecnych 119.

Przewodniczący: Marszałek krajowy JO. książę Leon Sapieha.

Sekretarze: St. hr. Tarnowski, p. Szujski, ks. Barewicz, p. Zborowski

Ze strony Rrządu: c. k. radca Namiestnictwa Pauli.

Marszałek. Jest dostateczna liczba pp. posłów, więc otwieram posiedzenie. P. sekretarz zechce odczytać protokół z ostatniego posiedzenia.

Sekretarz p. Szujski (czyta protokół z 14. posiedzenia sejmowego).

Marszałek (po przeczytaniu). Czy kto żąda głosu co do protokołu? (Nikt.) Gdy nikt głosu nie żąda, więc protokół uważam za przyjęty.

Sekretarz p. Szujski (czyta):

Dalszy ciąg petycyj wniesionych do Sejmu do dnia 13. października 1869.:

211. Wydział powiatowy Brzozów, przez posła Smolkę, o reformę statutu Rady szkolnej krajowej; odesłano do komisyi szkolnej.

212. Zwierzchność gminy miasta Leżajska, przez posła Smolkę, o uchwalenie ustawy dozwalającej gminie poboru po 5 ct. od każdego garnca wódki przeznaczonego na wyszynk, do komisyi administracyjnej.

213. Wydział powiatowy w Sanoku, przez posła Zbyszewskiego, o uwolnienie nowych budynków drewnianych od opłaty podatków przez lat 8, do komisyi podatkowej.

214. Wydział powiatowy Łańcucki, przez posła Ludwika hr. Wodzickiego, o zarządzenie, ażeby Towarzystwo kolei żelaznej płaciło

dodatek do podatku dochodowego, do komisyi administracyjnej.

215. Gmina miasta Lwowa, przez posła Hönigsmana, z przedstawieniem w sprawie siedziby dyrekcyi ruchu kolei lwowsko-czerniowiecko-jaskiej, do komisyi petycyjnej.

216. Gmina Nisko, przez posła Stupczego, o wyjednanie uwolnienia jej od płacenia kosztów 159 zlr. 38 ct. z powodu przysłanej asystencyi wojskowej do powiatu Nisko w r. 1866., do komisyi petycyjnej.

217. Zawałkiewicz Józef, cenzurant Izby rachunkowej lwowskiego magistratu, przez posła Smolkę, o darowanie przekroczonego wieku normalnego i polecenia go Wydziałowi krajowemu na posadę stałą tamże, do komisyi petycyjnej.

218. Marczyn Damian, opiekun małoletnich dzieci po Jakóbie Rendyczu, przez posła Cieńskiego z użaleniem na niesprawiedliwy wyrok wydany przez sąd powiatowy w Horodence w sprawie tychże małoletnich, do komisyi petycyjnej.

219. Wydział powiatowy w Mościskach, przez posła Smarzewskiego, o zniżenie taryfy od przewozu na kolejach żelaznych, do komisyi taryf kolejowych.

220. Zwierzchność gminy Hussaków, przez posła Smarzewskiego, o pozwolenie na pobieranie targowego w tem miasteczku, do komisyi gminnej.

221. Wydział powiatowy w Dobinie, przez posła Smarzewskiego, o uznanie drogi wełdzirskiej od Tiapczy do Węgier za drogę krajową i spieszne jej wybudowanie, do komisyi drogowej.

222. Wydział powiatowy Łańcucki, przez posła Ludwika hr. Wodzickiego, o przeprowadzenie w kraju ogólnej obowiązkowej komasacyi gruntów, do komisyi administracyjnej.

223. Członkowie gminy Krzywa w powiecie Ropczyce, przez posła Zbyszewskiego, o rychłe sprostowanie wymiaru podatków, do komisyi podatkowej.

224. Kunasiewicz Stanisław, zastępca konserwatora pomników krajowych, przez posła Boczkowskiego, o zasiłek na restauracyę kościoła św. Jana we Lwowie, do komisyi budżetowej.

225. Gmina Chłopy, przez posła Zyblikiewicza, o reluicyę mesznego na pieniądze, do komisyi administracyjnej.

226. Gmina Swilcza, przez posła Jana Wiśniowskiego, z przedstawieniem przeciw opłacie datku na fundusz parafialny zapasowy, do komisyi administracyjnej.

227. Gmina Rudna mała, przez posła Jana Wiśniowskiego, z przedstawieniem przeciw opłacie datku na fundusz parafialny zapasowy, do komisyi administracyjnej.

228. Gmina Rudna wielka, przez posła Jana Wiśniowskiego, z przedstawieniem przeciw opłacie datku na fundusz parafialny zapasowy, do komisyi administracyjnej.

229. Gmina Woliczka, przez posła Jana Wiśniowskiego, z przedstawieniem przeciw opłacie datku na fundusz parafialny zapasowy, do komisyi administracyjnaj.

230. Gminy: Kwiatonowice, Dominikowice, Kobylanka wraz z innemi 12 gminami w powiecie Gorlice, przez posła Barszcza, z przedstawieniem przeciw opłacie datku na fundusz parafialny zapasowy, do komisyi administracyjnej.

231. Gmina Strutyn wyżny, przez posła ks. Pietrusiewicza, o nadużyciach i przestępstwach, których się dopuścił nauczyciel tamtejszy szkoły Wasyl Bulka, z prośbą o usunięcie go z tej posady, do komisyi petycyjnej.

Marszałek. Do laski marszałkowskiej nadeszło pismo, które p. sekretarz odczyta.

Sekretarz p. Szujski (czyta):

Wysoki Sejmie krajowy!

Ponieważ dla słabości przy obradach sejmowych przytomnym być nie mogę, upraszam Wys. Sejm o przedłużenie urlopu do dnia 18. października r. b.

Andruś Szulak, poseł sejmowy.

Marszałek. P. Szulak prosi o przedłużenie urlopu do 18. b. m. Kto jest za przedłużeniem urlopu, zechce rękę podnieść. (Większość.) Prośba jest przyjęta.

Sekretarz p. Szujski (czyta):

Jaśnie Oświecony Książe!

Odnośnie do odezwy z d. 14. września b. r. l. 37,080. mam zaszczyt złożyć do laski marszałkowskiej dwa preliminarze funduszu szkolnego na rok 1870., tj. funduszu szkolnego galicyjskiego i funduszu szkolnego krakowskiego, załączając odnoszące się do nich uwagi, o których uprzejme uwzględnienie upraszam.

Racz Jaśnie Oświecony Książę zamieścić pierwsze czytanie tego przedłożenia rządowego na porządku dziennym jednego z najbliższych posiedzeń sejmowych, i chciej przy tej sposobności przyjąć zapewnienie o mojem najwyższem poważaniu.

Lwów, 11. października 1869.

Possinger w. r.

Marszałek. Przedłożenie to rządowe będzie wydrukowane i przyjdzie na porządek dzienny.

Sekretarz p. Szujski (czyta):

Jaśnie Oświecony Książe!

W celu przeprowadzenia ustawy z d. 24. maja 1869., o regulacyi podatku gruntowego, postanowił p. Minister skarbu, porozumiawszy się poprzednio z Wydziałem krajowym, ustanowić dla Galicyi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem komisyę krajową we Lwowie i dwie podkomisye krajowe, jedną w Krakowie a drugą w Tarnopolu.

W załączonym przeglądzie oznaczone są powiaty polityczne, które każdej z tych komisyj przekazane będą. Komisya krajowa we Lwowie ma się składać, oprócz prezydującego, z 10 członków, zaś podkomisye krajowe w Krakowie i Tarnopolu, oprócz prezydujących, każda z 8 członków.

W myśl §. 8. wzmiankowanej ustawy ma zatem wybierać Rząd do komisyi krajowej we Lwowie pięciu członków, z tych trzech z opłacających podatek gruntowy w kraju, a pięciu członków wybiera Reprezentacya krajowa. Do rzeczonych podkomisyj krajowych w Krakowie i w Tarnopolu wybierać ma Rząd i Reprezentacya krajowa do każdej po czterech członków.

W takiej samej liczbie wybrani być mają zastępcy członków do każdej z tych komisyi ze strony Rządu i ze strony Reprezentacyi krajowej.

Z polecenia p. Ministra skarbu mam zaszczyt upraszać JO. księcia Marszałka o postawienie wyborów członków i zastępców tychże do rzeczonych komisyj podług powołanej ustawy Wysokiemu Sejmowi krajowemu przysłużających, na porządku dziennym jednego z najbliższych posiedzeń sejmowych i o uwiadomienie mnie o wyniku tych wyborów.

Zechciej JO. książę przyjąć przy tej sposobności zapewnienie o mojem najwyższem poważaniu.

We Lwowie dnia 11. października 1869.

Possinger w. r.

Marszałek. To przedłożenie będzie także wydrukowane, Wys. Izbie rozdane i postąpi się z niem według regulaminu. Jest wniosek, który p. sekretarz odczyta.

Sekretarz p. Barewicz (czyta):

Poneże kradež konej w kraju naszom strašennô sia wzmohła i tak, že ne ma hromady w kotorojby po kilka iły kilkanadciat konej ne ukradeno, a pryczynoju toho jest, že naczalnyky hromad ne wystawlajut świdoctw, z toho to powodu stawlu slidujuszczyj:

Wnesok.

Dla zabezpeczenia własnosty konej majut na buducznost wsi naczalnyky hromad świdoctwa wystawlaty dla konej hospodarej swojej hromady, kotoryi na torhy iły na jarmarky na prodaž prowadiat sia.

Pod. Andrej Sapruka.

Mykołaj Kowbasiuk. — Wasyłyj Makowycz. — Kość Łepkaluk. — Dmytro Pyłypiw. — Stefan Papczuk. — Sebestian Dziubaty. — Stefan Zyńczak. — Dmytro Sycz. — Stefan Papczuk. — Andrej Minkowicz. — Iwan Hulak. — Ławrowskij. — Dzerowycz. — Kernycznyj. — Ławrynowycz. — Ozarkewycz. — Halka.

P. Kowalski. Proszu o hołos.

Marszałek. P. Kowalski ma głos.

P. Kowalski. Dla ważnosty i nahłosty tohož predmetu wnoszu, aby odczytanoje wnesenie widosłaty wprost do komisyi administracyjnoj bez poperednoho peczatania.

Marszałek. Jest wniosek, ażeby przedmiot ten bez drukowania odesłać do komisyi administracyjnej. Kto się z tym wnioskiem zgadza, zechce rękę podnieść. (Większość.) Wniosek jest przyjęty. Teraz sprawozdawca komisyi skrutacyjnej zda nam sprawę z wyboru do komisyi wodnej.

Sprawozdawca ks. Dzerowicz. Głosujących na resztę członków komisyi wodnej było 80, absolutna większość 41. Z tych otrzymali pp.: Koźmian głosów 42, Zbyszewski 40, książę Adam Sapieha mniej głosów, a zatem p. Koźmian jest wybrany, a między p. Zbyszewskim i księciem Adamem Sapiehą ma przyjść do ściślejszego wyboru.

Marszałek. A zatem przyjść musi do ściślejszego wyboru pomiędzy dwoma mającemi najwięcej głosów, tj. między księciem Adamem Sapiehą i p. Zbyszewskim.

P. książę Adam Sapieha. Proszę o głos.

Marszałek. P. Sapieha ma głos.

P. książę Adam Sapieha. Co do wyboru do komisyi wodnej, który się ma teraz odbyć, proszę pp. głosujących, aby mnie nie dawali głosów, bo ja tej rzeczy nie rozumię, a tutaj macie panowie może specyalistów, którzy byliby komisyi przydatnemi, ja zaś w komisyi wodnej nie mogę być pożytecznym.

Marszałek. Nastąpi sprawozdanie o rezultacie wyborów do drugiej komisyi, komisyi kolejowej.

Sprawozdawca p. Popiel (z mownicy). Rezultat wyborów z d. 11. t. m. do komisyi dla zniżenia taryfy na kolejach żelaznych. Głosujących było 94, absolutna większość 48. Większość głosów otrzymali: p. Weigel 90, książę Sanguszko 86, więcej nikt nie otrzymał absolutnej większości; najwięcej po tych otrzymali: książę Czartoryski Konstanty 44, p. Kozłowski 36, Wodzicki Ludwik 34, Chrzanowski 32, Rogawski 18, Pietruski 17 głosów.

Marszałek. Do tej komisyi trzeba będzie wybrać jeszcze trzech członków. Zaczniemy od wyboru jednego członka z pomiędzy dwóch najwięcej głosów mających do komisyi wodnej. Na skrutatorów proszę tych samych panów, którzy poprzód byli, ci są: pp. Koźmian, Czerkawski, Włochowicz, Dzerowicz, Zbyszewski, Czartoryski Konstanty, Seidler, Hönigsman i ks. Pietrusiewicz. Proszę tych panów, którzy mają odbierać kartki, aby zechcieli się zebrać koło urny.

Sekretarz hr. Tarnowski (czyta z trybuny imienny spis posłów, posłowie oddają kartki).

Marszałek (po odczytaniu spisu). Proszę teraz kartki spisać na trzech członków do komisyi kolejowej. (Głosy: mamy już gotowe). Będę prosił tych samych panów skrutatorów, którzy byli przy wyborach do komisyi kolejowej, aby znowu zechcieli odbierać kartki.

Sekretarz ks. Barewicz (czyta z trybuny spis imienny posłów, posłowie oddają kartki).

Marszałek (po oddaniu kartek). Muszę zawiesić posiedzenie na tak długo, dopóki się przynajmniej pierwsze skrutynium nie ukończy, bo i tak jest wiele posłów w Izbie nieobecnych. (Przerwa 5minutowa).

Sprawozdawca ks. Dzerowicz (z mownicy). Głosujących na członka jednego do komisyi wodne było 100, absolutna większość 51; p. Zbyszewski otrzymał głosów 80, książę Adam Sapieha 16, 4 kartki były próżne, a zatem p. Zbyszewski jest wybrany.

Marszałek. Upraszam panów do tej komisyi należących, aby zechcieli się zebrać i ukonstytuować. Ponieważ nie ma wszystkich członków w Izbie, więc zamiast przedmiotu z porządku dziennego teraz następującego, weźmiemy pierwsze czytanie wniosku Wydziału krajowego w przedmiocie reformy służby lekarskiej w lwowskim szpitalu powszechnym. P. Smolka jest sprawozdawcą.

Sprawozdawca p. Smolka (z trybuny zaczyna czytać sprawozdanie patrz allegat XXXV.)

P. Pietruski. Czy to pierwsze czytanie?

P. Smolka. Tak jest, pierwsze czytanie.

P. Pietruski. Więc proszę, aby to przedłożenie Wydziału bez czytania odesłać do komisyi administracyjnej.

Marszałek. Sprawozdawca ma głos.

P. Smolka. Ja ośmieliłbym się pod tym względem postawić wniosek, aby ten przedmiot odesłać do komisyi budżetowej. Tutaj przeważnie jest wzgląd ten, że fundusze mają być zawotowane większe. Podrzędny jest wzgląd ten, czyli liczba

lekarzy powiększoną ma być, czy nie. W tym razie może się komisya budżetowa znieść z administracyjną, bo należy się spodziewać, że i w komisyj budżetowej będą panowie tacy, którzy pod względem administracyjnym osądzić będą mogli ten przedmiot, a gdy okaże się potrzeba, to komisya budżetowa będzie się mogła znieść z komisyą administracyjną. Dlatego stawiam wniosek, aby ten przedmiot odesłać do komisyi budżetowej.

P. Pietruski. Zgadzam się z tym wnioskiem.

P. Gniewosz. Proszę o głos.

Marszałek. P. Gniewosz ma głos.

P. Gniewosz. W konsekwencyi postępywania naszego co się tyczy szpitalu krakowskiego stawiam wniosek, aby ten przedmiot odesłać do komisyi administracyjnej. Muszę zwrócić uwagę, że nam przedłożono sprawozdanie Wydziału krajowego, wyłuszczające całą sprawę zarządu tej instytucyi, więc także i szpitala. Jestto rzecz bardzo ważna. Zastanowić się wypada jak są administrowane te zakłady, zwłaszcza, że nie mieliśmy do tego jeszcze sposobności od czasu gdyśmy otrzymali od Rządu zarząd tych instytucyj naszych. Częstokroć widzę po dziennikach skargi na złą administracyę. Otóż teraz jest pora, gdy mamy przystąpić do podniesienia płacy lekarzom, abyśmy zbadali pierwej, jak te instytucye mają być zorganizowane, nietylko podług wymagań kraju, ale też podług wymogów humanitarności. Dlatego stawiam wniosek, aby ten ważny przedmiot odesłać do komisyi administracyjnej, aby ściśle zbadała stan teraźniejszy i poczyniła stosowne wnioski, aby ład i porządek wprowadzić.

Marszałek. Są dwa wnioski. Jeden o odesłanie do komisyi administracyjnej, drugi do komisyi budżetowej, ale żeby się z komisyą administracyjną zniosła. Poddam pod głosowanie nasamprzód pierwszy wniosek. Kto jest za tem, aby odesłać ten przedmiot wprost do komisyi administracyjnej. (Mniejszość.) Nie przyjęty. Kto jest za tem, azeby odesłać do komisyi budżetowej, która się ma znieść z administracyjną, zechce rękę podnieść. (Większość.) Przyjęty.

Sprawozdawca p. Smolka. Jeszcze pozwolę sobie uwagę zwrócić wysokiego zgromadzenia na to, że tu w sprawozdaniu jest parę błędów drukarskich, które sprostować trzeba, ponieważ się odnoszą do liczb. Mianowicie na stronnicy drugiej w czwartym wierszu zamiast 144 ma być 114, na szóstej stronicy w tym rzędzie, w którym jest „zesumowanie“ wynoszące razem 3,605 ma liczba 700 opiewać 720. Są tylko te dwie pomyłki, zresztą wszystko jest w porządku.

Marszałek. Następuje z porządku dziennego pierwsze czytanie wniosku p. Wolnego w przedmiocie zniesienia prawa propinacyi. (Głosy: P. Wolnego nie ma.)

P. Koczyński. Więc spada z porządku dziennego. (Głosy: p. Wolny jest.)

Marszałek. Będę prosił o chwilkę przerwy, aż panowie skrutatorowie skończą skrutynium i zawieszę posiedzenie na parę minut. (Przerwa 5 minut).

P. Popiel (czyta):

Rezultat z wyborów do komisyi kolejowej jest następujący: Głosujących było 98, absolutna większość 50. Z tych najwięcej głosów otrzymali pp.: Czartoryski Konstanty 70, Kamiński 69. Nikt więcej nie otrzymał absolutnej większości. Najwięcej głosów po nich otrzymali pp.: Chrzanowski 44; Trzecieski 35.

Marszałek. Nastąpi wybór ściślejszy między p. Chrzanowskim a Trzecieskim. Upraszam więc panów jedno z tych nazwisk napisać. (Głosy: Nie mamy kartek jeszcze.) Odłożymy więc ten wybór aż na koniec posiedzenia, a teraz przystąpimy do dalszego porządku dziennego. Następuje pierwsze czytanie wniosku p. Wolnego w przedmiocie zniesienia prawa propinacyi. P. Wolny jako wnioskodawca ma głos.

P. Wolny. Wysoka Izbo! Po dokładnem zbadaniu wykupna prawa propinacyi a rzeczywiście wykupna dochodów z wyszynków karczemnych na gruntach włościańskich byłych poddanych, dokładnie przekonałem się, że do zbadania tego kapitału z wyszynku na gruntach włościańskich byłych poddanych trzeba jedynie obliczyć korzyści i dochody z tych karczem na gruntach byłych włościańskich poddanych, które przed rokiem 1848, tj. przed zniesieniem pańszczyzny istniały, nie zaś tych karczem, które po zniesieniu pańszczyzny po

roku 1848. przybyły, i nie z tych dochodów, które się powiększyły od tego roku.

Że dochody z karczem na gruntach włościańskich nie były wyłączną własnością byłych obywateli, dowodzi to jeszcze, że chłopom tak przed jak i po zniesieniu pańszczyzny było wolno trunki brać na swoją potrzebę gdzie im się podobało. Nie było to więc wyłącznem prawem, nie było przywilejem. Historya Polski dowodzi dalej, że użytek z wyszynku karczem na gruntach włościańskich wtenczas dopiero obywatele wzięli jako dochód, gdy chłopi przestali być sądzeni przez rząd a byli sądzeni przez swego pana, tj. przez mandataryusza. (Wesołość). Od tego czasu był wzięty dochód z wyszynku karczem na gruntach byłych poddanych, jako wynagrodzenie juryzdykcyi. Więc do obliczenia tego prawa, to jest dochodu z wyszynku karczem na gruntach włościańskich byłych poddanych jest konieczną potrzebą wziąść li tylko te czyste dochody, które te karczmy wydawały przed zniesieniem pańszczyzny. A wtenczas, co się pokaże?... To się pokaże, że wydatki juryzdykcyi w niektórych gminach były większe jak czyste dochody. Ale dajmy na to, że były mniejsze. Cóż pokaże sie? Jeżeli weźmiemy na uwagę, że te karczmy na gruntach włościańskich byłych poddanych dziś kilkakrotnie większe dochody niosą jak niosły, pokaże się, że przez używanie tych dochodów od r. 1848. do r. 1869. te dochody pokryły cały kapitał kilkakrotnie i z kilkakrotnemi procentami. Że ten kapitał, tj. ten dochód już jest wynagrodzony, dowodzi dokładnie patent cesarski z d. 15. maja i 7. września 1848., który mówi: „wszelkie ciężary i przywileje na gruntach włościańskich byłych poddanych są za wynagrodzeniem zniesione". Patent ten ale nie mówi, że dochody z karczem na gruntach włościańskich byłych poddanych zostały zatrzymane. Prawda jest, że ten patent mówi: „co się tyczy propinacyi, będzie dalsze rozporządzenie;" ale ten patent nie mówi, że za dochody z wyszynku karczem na gruntach włościańskich byłych poddanych jeszcze ciężary jakie służą. Dalej mówi reskrypt rządowy, że wyłączna własność byłych właścicieli dóbr siły wody na gruntach włościańskich byłych poddanych na mocy patentu cesarskiego z dnia 15. maja i 7. września 1848. zniesioną została, ponieważ wszelkie ciężary byłych poddanych są za wynagrodzeniem zniesione, więc i własność wyłączna siły wody jest zniesiona, to jest ma być uważaną jako własność każdego posiadacza na jego gruncie.

Na dowód dalej panom muszę i to nadmienić, że kraj szlązki-morawski należał raz do tego samego kraju jak i Galicya, tam uznano na mocy patentu z roku 1848., 15. maja i 7. września, ten dochód wyszynku z karczem na gruntach byłych poddanych jako nie istniejący.

Prawda jest, że reprezentanci z Szlązka i Morawii uznali, że jeżeli buduje kto nowe browary, to musi pewny kapitał na wynagrodzenie prawa propinacyjnego złożyć. Lecz podług mego zdania uznacie to jest nadwerężenie także równouprawnienia, autonomii i konstytucyi. A niestety u nas komisya Wydziału krajowego chce miljony ciężaru na kraj nałożyć.

Muszę ja tu nadmienić także, że Wydział krajowy, a raczej komisya Wydziału krajowego srogo się pomyliła, gdy do wynagrodzenia karczm na gruntach włościańskich wzięła wszystek właścicieli dochód z karczm na gruntach jak z browarów, domów z handlu różnego kalibru z gruntu łąk i td. Fałszem jest to wszystko, bo tutaj należało czysty dochód wziąść z karczm na gruntach włościańskich byłych poddanych. Komisya się srogo pomyliła, kiedy uważała, że ten dochód, to prawo wyszynku na gruntach włościańskich, uznała jako prawo propinacyi i jako prawo zaostrzyć chciała i uznała to prawem na 30 kilka lat, ażeby kilkanaście dziesiąt milionów ryńskich nałożyć dodatków do po datków albo jeszcze jakichś dodatków do dodatków. Kraj nasz jest już tak okropnie ciężarami przeciężony, że już na kraj ani jednego krajcara więcej ciężarów nałożyć nie można. A cóż dalej powiada komisya Wydziału krajowego: potem weźmiemy prawo propinacyi, które niebyło żadnem prawem tylko wyszynkiem karczm na gruntach włościańskich weźmiemy to prawo i oddamy go krajowi. Cóżby się wtenczas stało? Historya niedarowałaby nam tego; byłobyto bowiem hańbą teraźniejszych reprezentantów kraju nowy daleko większy ciężar na gminy nałożyć i zgwałcone byłoby równouprawienie, konstytucya i autonomia. (Wesołość). Wtenczas nałożyłyby się kajdany gminom, ażeby nie było dalej postępu, industryi, przemysłu i dobrobytu.

Może kto zarzuci, jeżeliby gminy ten dochód z karczm na gruntach byłych poddanych

otrzymały, wtedy się rozpuszczą. Ja się tego nie lękam, bo widzimy np., że Lwów ściąga kilkadziesiąt tysięcy dochodów i nie upada, ale podnosi się. Dochody służą mu na utrzymanie gmin, dróg i porządku, i różnych innych wydatków.

Zresztą moi panowie, dowód że moje dowody czerpałem i opieram na Historyi i prawnie ośmielam się oświadczyć z histosyi i starożytności polskiej z tomu drugiego wydania z roku 1852. w Poznaniu, że prawo wyszynku gmin na gruntach włościańskich nie było wyłącznem prawem posiadaczy, ale czystem prawem gmin i pojedyńczych osób.

Propinacya, wyraz ten znajdujemy wspomniany w statutach już za Kazimierza Jagiellończyka. Jest on przełaciniony z greckiego od słowa proprius. Podówczas karczmarze po wsiach mieli na przedaż piwo, sól, pokarmy dla ludzi i obroki dla koni. Sprzedawanie tego wszystkiego w karczmie nazywano już propinowaniem albo propinacyą, prawa monopolu albo prawa przymusu co do napojów na poddanych, jeszcze nie było. Każdy właściciel w mieście mógł wszystko sprzedawać bez pytania się o pana miasta, to jest króla lub szlachcica; kmieć na wsi był prawda już w większej uległości, nie pozwalał mu pan podług woli szynku zakładać, ale go też nie przymuszał do picia złego napoju za drogie pieniądze, nie odzierał go politycznie najhaniebniejszą lichwą, to jest nie kazał sobie płacić wody. Statut Jana Olbrachta z r. 1496. powiada: „Zdarza się także często, że starostowie jako przybysze, nowicyusze, albo niemający posiadłości, nie znając praw miejscowych, nowe wprowadzają obyczaje, wymagają rzeczy niewłaściwych i w niektórych starostwach przymuszają poddanych naszych duchownych i świeckich do brania na domowe użycie i do karczm piwa z miasteczek naszych do starostw należących, przez co oczywiście zdaje się być ścieśniona wolność pospolita.“ Dalej dodaje, „nadużycie to, przez które szczególniej w Brzeskim (Kujawskim) Inowrocławskiem i Radziejowskim, oraz innych ziemiach i powiatach przymuszano, znosimy i unieważniamy na wieczne czasy, rozporządając i stanowiąc, ażeby tych i innych gdziekolwiek w Królestwie naszem osiadłych poddanych naszych, panów wsi i ich podanych zostawiono przy wolności brania piwa i innych napojów zkądkolwiek, tudzież warzenia gdzie im się podoba mienia propinowania, używania bez przeszkody od króla i stanów.“ Nie masz wątpliwości, że w tej ustawie powiedziano, że każdy chłop moze także brać napój zkąd mu się podoba.

Dwie też przyczyny za Jana Olbrachta narzucały przymus szynkowy po wsiach na korzyść dworu, tj. że kmieci już przestawano skarżyć do sądów, ale poruczono sprawiedliwości własnego pana, a powtóre, że wódka pomnożyła liczbę olbrzymich wynalazków, na które się geniusz ludzki w owym czasie zdobył.

Marszałek (przerywa.) Proszę szanownego posła mówić, ale nie czytać.

P. Wolny. Ja tylko historyę czytam; jeszcze trzy wiersze mam. (Wesołość.) (czyta):

Propinacya jest najszkaradniejszem prawem jakie służy właścicielowi. Tymczasem chciało nieszczęście, że w Polsce po wielu dobrach był przychód tylko z propinacyi.

Okropne to przeznaczenie żyć z tego co ubogi lud przez wyczłowieczenie składa, co żyd na karczmie wyssał z ciemnoty, co dzieciom z głodu umierającym od ust odjęto.

Więc ta historya starożytnej Polski 'dokładnie uwiadamia, że prawo wyszynku na gruntach włościańskich, tj. na gruntach byłych poddanych, nie było wyłącznem prawem natenczas będących posiadaczy większych posiadłości.

Więc myślę, żem dokładnie udowodnił, że patent cesarski z r. 1848. z dnia 15. maja i 7. września powiada, jako że wszelkie ciężary i przywileje, które na gruntach włościańskich ciężyły, za wynagrodzeniem są zniesione, ponieważ nie jest w tym patencie powiedziano, że wyszynki na gruntach włościańskich zostały do dalszego rozporządzenia zatrzymane. Dalej jest reskrypt rządowy, który powiada, że wyłączne prawo wody znosi się prawem z r. 1848. d. 15. maja i 7. września który patent powiada, że wszelkie ciężary i przywileje na gruntach włościańskich są już zniesione; jeżeli więc wyłączna własność siły wody jest zniesiona, to tem bardzej w tem się rozumie ten dochód z wyszynku, z karczm gminnych jest także zniesiony tym samym patentem. Więc myślę, żem dokładnie udowodnił, że do obliczenia dochodu z karczem na gruntach jest potrzeba i była potrzeba, ten dochód obrachować, który przed zniesieniem

pańszczyzny karczmy niosły, i którylo dochód, jakem dokładnie udowodnił, już kilkakroć wynagrodzony został.

Więc przy mojem wniosku zostaję, i proszę, aby był dotyczącej tj. propinacyjnej komisyi do ścisłego zbadania przekazany.

P. Ławrowski. Proszu o hołos.

Marszałek. Idzie tutaj o formalne traktowanie. Czy w tym celu prosi poseł Ławrowski o głos?

P. Ławrowski. Tak jest. Czułyśmy tutka wywody jurydyczni i historyczni. Dumaju, szczo taki wywody mołczkom pryniaty ne można, dlatoho poperaju wnesenie p. Wolnoho, aby jeho wnesok buł odesłanyj do komisyi propinacyjnoj i tam aby był dokładno i fundamentalno strutynowanyj, i aby ludy mały otwit i sprostowanije na wywody kotoryi buły peredłożeni. (Brawo).

Marszałek. Proponuje p. Wolny, aby jego wniosek został odesłany do komisyi propinacyjnej.

Kto się z tem zgadza, zechce wstać. (Większość.) Jest większość, więc będzie odesłany do komisyi propinacyjnej. Z porządku dziennego następuje sprawozdanie komisyi drogowej o wnioskach Wydziału krajowego do ustawy o mytach. Sprawozdawcą jest p. Gniewosz.

All. XXXVI.

Sprawozdawca p. Gniowosz (czyta patrz Allegat XXXVI. Po przeczytsniu). Wypadałoby przeczytać cały wniosek komisyi, ale ponieważ wniosek Wydziału krajowego jest każdemu z panów znany, więc proszę o uwolnienie mnie od czytania całego wniosku i o pozwolenie odczytania tylko zmian.

Marszałek. Czy Wysoka Izba zgadza się z tem, aby nie czytać wniosku, lecz tylko poczynione zmiany? (Głosy: zgadzamy się.)

P. Gross. Proszę o głos.

Marszałek. Czy co do formalnego traktowania?

P. Gross. Tak jest. Ja jestem tego zdania, aby uwolnić sprawozdawcę od czytania całego wniosku, ale ponieważ ustawa ma 24 paragrafów, więc musi być nasamprzód rozprawa ogólna, a potem specyalna, i dlatego wnoszę, aby uwolnić sprawozdawcę od czytania i proszę ks. Marszałka, aby był łaskaw, otworzyć ogólną dyskusyę.

(Głosy: Zgadzamy się!)

Sprawozdawca p. Gniewosz. Z wdzięcznością przyjmuję to, że Wysoka Izba chce mnie uwolnić od czytania wniosku i zmian, jednakowoż co do zasady nie zgodziłbym się z szanownym wnioskodawcą, ponieważ należałoby odczytać pojedyncze zmiany projektowane.

Marszałek. Są dwa wnioski. Pierwszy jest, aby całkiem sprawozdawcę uwolnić od czytania, a drugi, aby były odczytane tylko zmiany, poczynione przez komisyę. Kto się z pierwszym wnioskiem zgadza, zechce rękę podnieść. (Mniejszość.) Jest mniejszość. Drugi wniosek jest, aby sprawozdawca odczytał tylko zmiany poczynione przez komisyę. Kto się z tem zgadza, zechce rękę podnieść. (Większość.) Jest większość.

Sprawozdawca p. Gniewosz (czyta z alegatu XXXVI. zmiany przez komisyę drogową proponowane w projekcie wydziału krajowego):

Komisya proponuje zamiast paragrafu pierwszego dwa paragrafy. Jeżeliby Wysoka Izba przyjęła §. 2., natenczas z §. 17. musiałby być opuszczony ostatni ustęp.

Marszałek. Rozprawa otwarta nad całym projektem. P. Gross ma głos.

P. Gross. Słusznie komisya drogowa w sprawozdaniu swojem powiada, że zmiana przez nią zaproponowana jest zasadniczą; ale ponieważ w tem sprawozdaniu nie widzę, aby była jasno wytknięta różnica, zachodząca między projektem komisyi a projektem Wydziału krajowego, więc pozwolę sobie przedewszystkiem podnieść tę różnicę między tymi dwoma projektami.

Wydział krajowy przedkładając Wysokiemu Sejmowi ten projekt do ustawy, opierał się jedynie na już w przeszłym roku uchwalonej ustawie, biorąc ją, chociaż nie sankcyonowaną, za podstawę swego projektu, starał się te zmiany tylko w niej zaprowadzić, które się koniecznemi być zdawały do osiągnienia sankcyi. I rzeczywiście zmiany te zredukował w §. 7. na to, że władze polityczne wraz z Wydziałem krajowym oznaczają miejsce,

Pan Gross podnosi, że projekt Wydziału uznaje dawniejszą uchwałę Sejmu, gdy komisya na to niezważa.

Moi panowie, wszakże przyjęta jest zasada, że z zamknięciem sesyi ciał reprezentacyjnych przerwanemi zostają i niedokończone prace, do których liczy się także każda uchwalona, lecz nie sankcyonowana ustawa; od tej zasady Wysoka Izba nie postanowiła, co do projektu Wydziału, żadnego wyjątku, więc ma teraz, tak jak i Wydział miał, zupełnie wolne ręce; komisya nie mogła dla tego uważać projektu przez Wydział krajowy postawionego jako uchwałę i projekt Sejmu, bo inaczej nie mielibyśmy może nawet kompetencyi nad tem rozprawiać. — Wprawdzie p. Gross bardzo zręcznie podniósł i złączył z projektem Wydziału zeszłoroczną uchwałę Wysokiej Izby, bo przez to chciałby augorować Wysoki Sejm do pewnych na korzyść wydziałowego projektu konsekwencyj, lecz sądzę, że najgorzej byłoby pozostawać li tylko dla samej konsekwencyi na mylnej drodze, dlatego mam nadzieję, że Wysoka Izba objektywnie postępować będzie. Co się tyczy zarzutu dla zbicia moich wywodów zrobionego, że do dwunastu lat nikt nie uchwalał myt, to zapomniał zapewne p. referent Wydziału, że aż do prawomocności ustawy drogowej władze rządowe nadawały prawo do pobierania myta; ustawa drogowa jest wprawdzie z r. 1866., lecz publikowaną została z końcem 1867. a weszła w życie w r. 1868.; nie wiem jak mogło od r. 1868. do dziś upłynąć lat dwanaście, ustawa drogowa dawała Wys. Sejmowi już po drugi raz sposobność korzystania z prawa ustawodawczego, jednakże Wydział nie zrobił, co do niego należało, nie przedłożył Wysokiej Izbie żadnego wniosku, aż teraz ma złożyć od razu niewiem już wiele tuzinów takich ustaw. — Pan Gross więc właściwie przeciw Wydziałowi, nie zaś przeciw mnie zarzut swój podniósł. Dalej muszę przyznać, że pan Gross bardzo zręcznie dla pociągnięcia wielu posłów przeciw mnie podnosi, iż my powinni tylko naszych praw bronić, gdy przeciwnie komisya dąży do przysporzenia Rządowi atrybucyj, zamiast żądania, aby zezwolenie na pobór myta zawisł li tylko od uchwały Sejmu.

W samej rzeczy powiadam, że komisya mogła była takie i inne życzenia wyrazić, gdyż wiele rzeczy byłoby dla nas pożądanych, aby my tylko sami o nas postanawiać mogli. Jednakowoż i pod tym względem są także granice postawione przez zasady i praktykę rządzenia. Państwem, które zasady jakoteż i dobro społeczeństwa bez względu na formę rządu, i kto jest tym rządem, nadają najwyższej władzy państwowej pewny wpływ na sprawy publiczne, a mianowicie na ustawodawstwo. Ten wpływ normuje konstytucya, i tego wpływu jeden czynnik ustawodawstwa na korzyść drugiego usunąć nie może.

Komisya w swych wnioskach nie mogła postępować według życzeń lub chwilowych zapatrywań, lecz jako wychodząca z ciała ustawodawczego, i pracując dla takiego, musiała stać na stanowisku zasad prawa publicznego.

Dalej muszę podnieść, że autonomię ja rozumię w samodzielnem działaniu nietylko w zarządzie, ale także i w prawie nadawania sobie ustaw, co ostatnie jest właściwie autonomią w ściślejszem rozumieniu. I właśnie przestrzeganie tej autonomii poleca komisya Wysokiej Izbie, aby przestrzegała i w przedmiocie obrad dzisiejszych swych atrybucyj, których oddanie choćby w najmniejszej części, choćby autonomicznym, ale zawsze administracyjnym organom, stanowić mogłoby szkodliwy na przyszłość prejudykat.

Co do dalszych zarzutów, nie mam na teraz co do powiedzenia. Będę je podnosił przy specialnej dyskusyi, gdy zapewne wniosek Wydziału będzie pod obradę wzięty.

Co się tyczy wniosku, aby sama uchwała Sejmu dostateczną była do zaprowadzenia myta, to komisya nie przepisuje formy, lecz w ogóle wskazuje na drogę ustawodawczą.

Inne Sejmy zezwalają na myta uchwałą, o której sankcyonowanie starać się ma Wydział krajowy.

Marszałek. Jest wniosek, aby przejść do porządku dziennego nad zmianami proponowanemi przez komisyę, a wziąść pod obradę przedłożenie Wydziału krajowego. Kto jest za tem, zechce wstać. (Większość.) Jest uchwalono.

Przystąpimy do specyalnej dyskusyi. Teraz będzie sprawozdawcą p. Gross. (P. Gniewosz schodzi z trybuny.)

Sprawozdawca p. Gross. (Z trybuny czyta §. 1. z alleg. XVII.)

Marszałek. Rozprawa otwarta.

P. Gniewosz. Proszę o głos.

Marszałek. P. Gniewosz ma głos.

P. Gniewosz. Tu Wydział stawia w §. 1. tę zasadę, że na wszystkich drogach krajowych pobieraną będzie opłata myta za uchwałą Wydziału krajowego. Moi panowie! Komisya wnosiła, że: na drogach krajowych ma być pobieraną opłata myta drogowego, mostowego i przewozowego.

Panowie macie tu większą gwarancyę, że Wydział krajowy będzie pojedyńcze uchwały stanowił. Ja więc stawiam ten wniosek, aby wyraźnie było wymioniono:

Na drogach krajowych ma być pobieraną opłata myta drogowego, mostowego i przewozowego. Również pobierane będzie myto od mostów i przewozów za krajowe uznanych. (§. 5. ustawy drogowej z d. 18. sierpnia 1866.)

Powołany tu §. 5. ust. drog. brzmi: Mosty, przewozy i budowy sztuczne uważane będą za części tej drogi, na której się znajdują; ze względu jednak na szczególną ważność lub kosztowność budowy, może zrobić wyjątek od tego prawidła Sejm krajowy, a co do dróg gminnych, także rada powiatowa. Pytam się, jeżeli zaprowadzicie, że podług wniosku Wydziału krajowego na wszystkich drogach pobierane będą opłaty myta, czy w tej zasadzie będzie powiedziane także od mostów i przewozów, które stanowią część integralną drogi podług tego §. 5. ust. drogowej?

Marszałek. Proszę odczytać ten wniosek.

P. Gniewosz (czyta powtórnie swój wniosek).

Zastosowanie, kiedy ma być myto mostowe i przewozowe, jest w dalszych paragrafach.

Marszałek. Podam do poparcia wniosek ten:

Pierwszy ustęp paragrafu, żeby się zgadzał z projektem komisyjnym.

Sekretarz p. Zborowski (czyta wniosek Gniewosza tj. pierwszy ustęp §. 1. projektu komisyi).

Marszałek. Kto wniosek ten popiera, zechce wstać (Popierają.) Jest dostatecznie poparty.

P. hr Potocki proszę o głos.

Marszałek. P. Potocki ma głos.

Hr. Potocki. Przedewszystkiem odczytam wniosek, o którym wspomniałem przy debacie generalnej. Od tego zacznę, że co do pierwszego ustępu wniosku p. Gniewosza, ażeby w tej ustawie było z góry orzeczono, że na drogach krajowych myta drogowe, mostowe i przewozowe są zaprowadzone. Co do tego §. 1. mój wniosek jest następujący (czyta):

„Na drogach krajowych ma być pobierana opłata myta drogowego, mostowego i przewozowego. Również pobierane będzie myto od mostów i przewozów za krajowe uznanych.“

„Na drogach powiatowych może być myto zaprowadzone za uchwałą sejmową.“

„Na drogach gminnych myto istnieć nie powinno, wyjątkowo atoli może być zaprowadzone uchwałą sejmową na prośbę obowiązanych do prestacyi przy tej drodze, i po zasiągnięciu przez Wydział krajowy zdania wydziału powiatowego. Upoważnienie do zaprowadzenia myta na drogach gminnych będzie prawomocne na przeciąg 6 lat, po których nowe upoważnienie w skutek ponownej prośby udzielonem być może.“

„We wszystkich powyższych razach w czasie, w którym nie ma zebrania Sejmu, upoważniony jest Wydział krajowy uchwalać i postanawiać zaprowadzenie myt, z obowiązkiem usprawiedliwienia się przed Sejmem na najbliższem jego zebraniu.“

Tylko kilka jeszcze słów dodam na poparcie tego wniosku, t. j., że tym sposobem tak ze strony praktycznej, t. j. prędszego załatwienia rzeczy jak i ze strony zasadniczej, t. j. prawa samego, jak sądzę dość szczęśliwie połączymy oba objawione w tej Izbie zapatrywania się i zdania.

Marszałek. Podam wniosek p. Potockiego do poparcia, proszę go jeszcze raz odczytać.

Sekretarz. p. Zborowski (odczytuje powtórnie wniosek p. Potockiego).

Marszałek. Kto ten wniosek popiera, zechce wstać. (Popierają.) Jest dostatecznie poparty.

P. Krzeczunowicz. Proszę o głos.

Marszałek. P. Krzeczunowicz ma głos.

P. Krzeczunowicz. Z jedną częścią poprawki p. Gniewosza mógłbym się zgodzić. Obejmuje ona bowiem dodatek, który zdaje mi się potrzebny, jednakże nie chciałbym, ażeby to co jest w projekcie Wydziału, i co mojem zdaniem jest potrzebnem, t. j. że pobór myta ma się odbywać „za uchwałą Wydziału krajowego“ było pominięte, i dlatego ten ustęp §. 1. tak bym stylizował:

„Na drogach krajowych, również od mostów i przewozów za krajowe uznanych (§. 5. ustawy drogowej z 18. sierpnia 1868.), ma być pobieraną opłata myta za uchwałą Wydziału krajowego.“

Co do wniosku hr. Potockiego to jest on długi, trudno go po odczytaniu spamiętać; może lepiej byłoby odesłać go do komisyi, ażeby się nad nim zastanowiła. Przeciwko zasadzie wszakże w tym wniosku zawartej mam zarzuty, i nie małe. Najprzód stanowi ten wniosek prawidło, że jeżeli Sejm jest zebrany, wtedy Sejm uchwala, jeżeli nie ma Sejmu, natenczas Wydział uchwala i następnie usprawiedliwia się przed Sejmem. Mnie się zdaje, że takie odróżnienie niepodobnem jest do przyjęcia. Zważmy panowie ten wypadek: w Wydziale krajowym traktowana była sprawa pewnego myta, wszystko już ukończone, interesowany ma już obietnicę, że pewnego dnia dostanie zezwolenie na myto; tymczasem następuje zwołanie Sejmu, które nie jest od nas zawisłem, i znowu wszystko będzie wstrzymanem, bo Wydział krajowy musi rzecz przedłożyć Sejmowi.

Wyznaję, że nie pojmuję bojaźliwości przed czynnościami Wydziału krajowego, który i tak obowiązany jest co roku zdawać Sejmowi sprawę ze wszystkich swoich czynności, i Sejm nad sprawozdaniem tem może powziąć wszelką uchwałę, jaką uzna za stosowną.

Toć przynajmniej na początku pozwólmy Wydziałowi krajowemu działać z większą swobodą, użyczmy mu więcej zaufania z naszej strony. Jeżeli powzięlibyśmy później przekonanie, że Wydział krajowy nadużywa swojej władzy i omyla nasze zaufanie, to go będziemy mogli ścieśnieć uchwałami Sejmu.

Ale postanowienie tych myt czynić już teraz zawisłem od uchwały Sejmu, to mojem zdaniem nie jest korzystnem, i szczególnie w początkach zaprowadzenia tej ustawy może być szkodliwem. Zapomniałem ten zarzut uczynić już wnioskowi komisyi sejmowej, która nawet ustawy wymagała dla zaprowadzenia pojedynczych myt. Poseł hr. Potocki wymaga na to tylko uchwały. Weźmy panowie tę rzecz w związku z §. 22., przeciwko któremu zapewne nic nie mamy do zarzucenia, a który opiewa (czyta): „Uprawnienie pojedynczych gmin, obszarów dworskich, korporacyj i osób do pobierania myta prywatnego, jako i dotyczące zobowiązania, trwają na przeciąg udzielonego prawa czyli przywileju do poboru myta, o ile przedłużenie prawa tego poboru myta, w sposób niniejszą ustawą (§. 1.) unormowany, uzyskane nie będzie.“

Podług tego paragrafu ustają wszystkie prywatne myta z dniem ukończonego przywileju, jeżeli przywilej nie będzie odnowiony. Pomyślmy o mytach przewozowych. O ile ja wiem, nie masz jednego przewozu w Galicyi, na którymby nie było myto przewozowe, i mnie się zdaje, że wszyscy panowie zgodzicie sie na to, iż trudno wymagać, aby ktoś trzymał przewoźników, sprawiał i utrzymywał promy dla wygody publiczności, a nie pobierał za to żadnej należytości.

W mojej okolicy są właściciele więksi i gminy, którzy mają promy; członkowie gmin mają przewóz daremnie, obcy zaś muszą płacić; opłata ta jest funduszem na utrzymanie tych przewozów. Zważmy tedy panowie, po uchwaleniu takiej ustawy co się będzie dziać?

Ile mnie wiadomo, prawie żaden z tych przewozów nie ma niewygasłego przywileju na myto; po uchwaleniu więc tej ustawy powinny te wszystkie myta przewozowe naraz ustać, i czy to Rząd krajowy, czy Wydział krajowy, ktokolwiek czuje się obowiązanym do wykonania ustawy, powinien te wszystkie myta w całym kraju zastanowić. Cóż z tego będzie? Oto, że kto ma taki przewóz lub prom, czy to gmina, czy pojedyncza osoba prywatna, to wtedy zrzuci się z niego, bo naturalnie wydatków daremnie robić nie zechce. I wtedy naraz nie będzie ani przewoźników, ani promów, aż do przyszłej uchwały sejmowej.

Taką byłaby ewentualność, gdyby pozwolenie na myto zawisłem uczynione było od uchwały

Sejmu. Natomiast jeżeli uchwalimy, że nie Sejm, tylko Wydział krajowy sam ma pozwalać lub ponawiać przywilej, to rzecz załatwi się prędko, gdyż jeżeli kto będzie miał przeszkodę w pobieraniu myta, uda się do Wydziału krajowego, a Wydział krajowy tę sprawę spiesznie załatwi. Jeżeliby się miano odwoływać do uchwały sejmowej — a broń Boże jeszcze gdyby się na dobitek miano udawać tą drogą, jaką komisya sejmowa proponuje, tj. aż do ustawy krajowej, to istotnie nie wiem, co by się w naszym kraju działo z przewozami.

Z tego powodu jestem przeciwny wnioskowi hr. Potockiego, a zwracam uwagę panów, że ten wniosek, szczególnie na początku, tj. przez kilka lat po wprowadzeniu w życie ustawy, jest niepraktyczny. Później może to będzie na czasie, ale przy wprowadzeniu w życie ustawy potrzeba spiesznego uregulowania.

Jestem zatem przeciwko poprawce hr. Potockiego, a z poprawką p. Gniewosza łączę się o tyle, o ile ona obejmuje mosty i przewozy krajowe na drogach powiatowych i gminnych.

Tę myśl włożyłem w mój wniosek, który Wysokiej Izbie polecam.

Marszałek. Podam wniosek p. Krzeczunowicza do poparcia. Kto popiera wniosek p. Krzeczunowicza, zechce wstać. (Dostateczna liczba.) Jest poparty. P. Gniewosz ma głos.

P. Gniewosz. Nie wiem, czy p. Krzeczunowicz całkiem przystąpił do mego wniosku, czy tylko częściowo, i muszę tutaj znowu podnieść tę różnicę, że według ustawy drogowej mosty i przewozy na drogach krajowych są częścią integralną tych dróg i nie może być powiedziano, że na tej integralnej części można osobne myto zaprowadzać. Postawiłem poprawkę do paragrafu pierwszego do ustępu pierwszego, sądząc, że ustępami głosować będziemy, jednakowoż gdy hr Potocki cały paragraf nowy postawił, muszę podnieść dalszy ustęp wniosku komisyi.

Komisya tu we wniosku swoim powiada: „Na żądanie rady powiatowej, lub gdy fundusz krajowy wspiera powiatowy fundusz drogowy, może być zaprowadzone myto drogowe;“ ten dodatek jest dlatego konieczny, aby przy tych drogach, gdzie fundusz krajowy znacznie zasila powiatowy fundusz drogowy, zostawić Wydziałowi krajowemu wolność i moc administrowania funduszem, zarządzania nim, także i zaprowadzania myta, a to z powodu, że fundusz krajowy znacznie się przyczynia do wspomnianego funduszu powiatowego i dlatego położyła komisya te słowa: „lub gdy fundusz krajowy wspiera powiatowy fundusz drogowy.“

Co się tyczy zarzutów p. Krzeczunowicza, to zwracam panów uwagę na to, że p. Krzeczunowicz podnosi najdobitniej w tej całej sprawie stronę utylitarną, to u niego jest najlepsze i najważniejsze, co korzyść przynosi i dla korzyści odstępuje od zasady i nie zważa na powagę Sejmu; wyznać muszę, że zadziwiłem się nie mało, słysząc, że p. Krzeczunowicz, który zawsze politykę utylitarną tak mocno potępiał, tak gorąco broni tę rzecz z utylitarnego stanowiska. (Wesołość.)

P. Krzeczunowicz. Proszę o głos.

(Głosy: Prosimy o zamknięcie dyskusyi.)

Marszałek. Jest wniosek o zamknięcie dyskusyi. Do głosu są zapisani p. Wężyk i p. Krzeczunowicz. Kto jest za zamknięciem dyskusyi, zechce rękę podnieść. (Większość.) Jest przyjęty. P. Wężyk ma głos.

P. Wężyk. Jeżeli jeszcze raz pozwalam sobie przemówić o ustawie o mytach drogowych, to tylko iż zapatruję się na tę kwestyę głównie ze strony utylitarnej. Ja nie chciałbym, aby z tego wielkie rzeczy robić i przechodzić granice utylitarności. Również nie mogę pojąć tego rozumowania w sprawozdaniu komisyi drogowej, które tym sposobem, że oddając w ręce Sejmowi postanowienie myt, w każdym pojedynczym wypadku, chce niejako zmusić Rząd do normalnego zwoływania Sejmu. Mnie się zdaje, że jeżeliby Rząd nie chciał normalnie Sejmu zwoływać, to go z pewnością do tego nie przymusimy tem, iż jakie myto na drodze gminnej lub na drodze powiatowej zawotować nie będziemy mogli.

Ja muszę oświadczyć, że za wnioskiem p. Krzeczunowicza będę głosować z tego powodu, iż zupełnie tak opiewa, jak wniosek Wydziału krajowego. Będę zaś przeciwny wnioskowi p. Po-

tockiego z tego powodu, bo uważam Wydział krajowy pod względem wiadomości za najkompetentniejszy do tego, w którym miejscu myto w kraju ma być ustanowione.

W takich wypadkach, gdzie myto ma być ustanowione, potrzeba często wysłać komisyę na miejsce dla sprawdzenia, lub delegować kogoś do tego w miejscu; żeby się Sejm takiemi rzeczami zatrudniał, to niepodobna.

Nakoniec i dlatego nie możemy się w to wdawać, gdyż podobnemi sprawami tylko byśmy czas Sejmowi marnowali; mamy nadzwyczaj wiele czynności w organizacyi kraju, wiele projektów rządowych, które tego roku żadnym sposobem załatwione być nie mogą. Jeżeli Sejm takiemi bagatelami będzie się zajmować i ustawy drobnostkowe stanowić, to zmarnuje tylko ten tak drogi dla niego czas. Zważać trzeba i na to jeszcze, że nie wszystkie uchwały mogą się obejść bez sankcyi cesarskiej.

A zatem będę za wnioskiem posła Krzeczunowicza głosować a przeciwko wnioskowi posła Potockiego.

Przy tej sposobności niech mi wolno jeszcze będzie w osobistej obronie głos zabrać.

P. Gniewosz podniósł tu moje słowa, wyrzeczone przy obradach nad ustawą drogową w roku 1866. Trudno sobie przypomnieć pojedyncze słowa. Przytoczył on ten paragraf ustawy drogowej, przy którym ja stawiałem wniosek, aby Wydział krajowy w porozumieniu z Namiestnictwem miał moc rozporządzania o mytach. To tylko dowodzi, że będąc dziś innego zdania, z gorszego przyszedłem na lepsze, co nie jest potępienia godne; ale to jest potępienia godne, że komisya przeszła z lepszego na gorsze, broni zasad, które wówczas przez Wysoki Sejm potępione były.

Marszałek. P. Krzeczunowicz ma głos.

P. Krzeczunowicz. Ja tylko muszę nadmienić przeciw zarzutowi posła Gniewosza, że właśnie trzymam się zasady, żeby Sejm wiele nie rządził, i w skutek tej zasady wymagam, żeby Sejm nie uchwalał pozwoleń poszczególnych na myta, bo Sejm jest do dawania ustaw, a nie do administrowania.

Wniosek mój jest znany, pozwolę sobie jednak jeszcze raz go odczytać. (Czyta go jeszcze raz).

Marszałek. Ten wniosek jest już poparty; rozprawa zamknięta.

P. sprawozdawca ma głos.

Sprawozdawca p. Gross. Wysoka Izba pozwoli, że ja nie wiedząc porządku, w jakim wnioski były stawiane, od jednego do drugiego przechodzić będę. Powodem wniosku tak p. Krzeczunowicza jak i Gniewosza zdaje się być to, że tu nie są objete takie przedmioty, które chociaż na drogach krajowych leżą, ale jako do dróg należące uznane być mogą, i żeśmy tu niejako w tym §fie pominęli tę ważną okoliczność. Mnie się wszakże zdaje, że ten dodatek wcale jest niepotrzebny.

Przejdźmy tylko cały §. 5. ustawy drogowej, to się dowiemy, że mogą być robione wyjątki od tego prawidła, ale któż może to Sejmowi z góry nakazać? Jeżeli Sejm krajowy takie wyjątki robić może, co się tylko dziać może na wniosek jednego z członków lub Wydziału krajowego, to przy każdym takim wyjątku ma sposobność wyjąć to, co panowie dla Sejmu chcecie zachować; więc można dodać że mosty przeniesione na fundusz krajowy omyca się. I tak mamy sposobność odwołać się do Sejmu w tej kwestyi. Jednakże nie widzę, aby wyraźne postanowienie o tem było potrzebnem w niniejszej ustawie, tymbardziej nie widzę potrzeby tego, że wedle wniosku p. Gniewosza, ma być orzeczone, że myta na drogach krajowych istnieć muszą. Ale proszę panów jestto inna kwestya, czy przy tych przedmiotach, przyjętych na fundusz krajowy także istnieć muszą? Nieraz musi fundusz krajowy most przyjąć na siebie dlatego, że jest bardzo ważny, lub że jest ciężarem dla gminy lub konkurencyi, musi budować go i utrzymywać; czyż musi zaraz rogatkę tam stawiać i myto pobierać, czy nie lepiej zostawić rzecz taką poszczególnej decyzyi Sejmu?...

Ja tylko moje zapatrywanie udzielam. Powiada p. Gniewosz, że jest koniecznie potrzębnem, aby powiedzieć „drogowego mostowego i przewozowego“, ja nie wiem dlaczego, jeżeli się powie

„myto“ to pod tą ogólną nazwą rozumieją się wszystkie gatunki pobieranego myta. Zresztą jestto rzecz tylko stylistyczna, której nie bardzobym się opierał, czy to będzie dokładniej wyrażone, czy nie. Najgłówniejszy jest zarzut ten że p. Gniewosz sądzi, że zamiast „będą pobierane myta“ powinno być kategorycznie powiedziane, mają „muszą być pobierane“ i chce wykluczyć Wydział krajowy zupełnie od tego i niejako przymusowo powiedzieć „ty musisz myta zaprowadzić na drogach krajowych“.

Otóż tu we wniosku komisyi, podniesionym przez p. Gniewosza, widziałbym ową fiskalną tendencję, o której p. Gniewosz wspominał, zarzucając ją nam. A sam powiada: musisz zaprowadzić myta na drogach krajowych. Ależ pytam się panów, jezeli trzeba uchwalić potrzebę myta, to będzie trzeba dobrze zastanowić się nad tem, i Wydział musi się zastanowić, czy ma myto zaprowadzić czy nie; on zbada różne okoliczności, czy myta mostowe z drogowemi razem mają być złączone bo juźci tj. rzecz zastanowienia godna, czy na pewnej drodze krajowej wedle ustawy myto zaprowadzonem być może? czy nie łączy się tam z gościńcem jaki most kilkunasto sążniowy, coby upoważniało do tego zaprowadzenia myta, więc ja sądzę, że Wydziałowi krajowemu musi pozostawioną być decyzya czy ma być myto zaprowadzone, gdzie, jak i co; on musi rozważyć czy pewna droga w tym stanie się znajduje, ażeby to myto koniecznie było zaprowadzonem; więc ja nie widzę potrzeby i nie popieram tego, aby ten dodadek był zamieszczony. Jestto rzeczą Wydziału krajowego i tego przymusu nie potrzeba wywierać na Wydział, że tak być musi. Wydział krajowy sam będzie się niezawodnie o to się starał, ażeby dochody jak najrychlej pobierać, do których ma prawo, mojem tedy zdaniem jest, ażeby niebacząc na stylistyczne dodatki, §. 1. przyjętym był w brzmieniu jak Wydział krajowy proponuje.

Co się tyczy uwagi posła Gniewosza co do drugiego punktu „na żądanie rady powiatowej lub gdy fundusz drogowy wspiera fundusz drogowy, może być zaprowadzone myto drogowe, jako też mostowe i przewozowe itd.

Na to bym się nigdy zgodzić nie mógł; to znaczy tyle w tych ogólnych wyrazach, jak, jeśli Wydział krajowy jakiejkolwiek drodze powiatowej z funduszów subwencyjnych, które Sejm na ten cel przeznaczył, udzieliłby np. 1000 złr., to nabywa tem samem prawo do żądania omycenia, bo jest powiedzianem: „lub gdy przyczynia się funduszem subwencyjnym“, to już nabywa prawo żądania omycenia tego przedmiotu.

Ja jestem tego przekonania, żeby zostawić to radom powiatowym, czy one chcą lub nie chcą mieć drogę omyconą: subwencye są koniecznością; wydarza się, że pojedyncze powiaty nie mogą przy wielkich dodatkach jakie do podatków opłacają, gdzieniegdzie drogi reperować, wtenczas uznając potrzebę takiej drogi i dysponując sumą, dałby sam Wydział subwencyę i ta subwencya udzielona pojedynczym drogom byłaby na to, ażeby powiatowi pomódz, ale nie dlatego, abyśmy zaraz rogatki zaprowadzali. W tym względzie tedy, co się tyczy drugiego ustępu z posłem Gniewoszem zgodzić się nie mogę. Co się tyczy poprawki p. Potockiego, to jako członek Wydziału krajowego niemiałbym nic przeciw niej do nadmienienia. Wydziałowi krajowemu pożądanąby tylko być mogła jak najściślejsza kontrola, jakąby Sejm wywierał; przeciw temu więc nie miałbym nic, jak tylko tę okoliczność do nadmienienia, że w praktyce niemiałaby ona tego znaczenia jak się tu zdaje w uchwale tej, bo o tem ani myśleć nie można, ażeby przekazane przez Sejm Wydziałowi prośby pojedyńcze zostały niezałatwione w biórze, i żeby tam zalegały.

Nie mając wszakże nic ze stanowiska Wydziału krajowego przeciw takiej kontroli do powiedzenia, musiałbym tylko powiedzieć, że ten wniosek nie dopełniłby takiej kontroli, jakiejby sobie życzono. Co się tyczy poprawki p. Krzeczunowicza, to porozumiawszy się z innymi członkami Wydziału krajowego, przyjmuję takową jako wniosek Wydziału.

Marszałek. Przystąpimy więc teraz do głosowania. Jako najdalej idący jest wniosek p. Potockiego, poddam go więc najprzód pod głosowanie, proszę ten wniosek odczytać.

Sekretarz p. Tarnowski (czyta cały wniosek p. Potockiego).

P. Gniewosz. Mój wniosek idzie dalej, niż wniosek p. Potockiego.

Marszałek. Podług regulaminu Marszałek decyduje, w jakim porządku mają być wnioski pod głosowanie dawane. Poddaję wniosek p. Potockiego pod głosowanie. Trzeba głosować ustępami, bo jest długi.

Sekretarz p. Tarnowski (czyta ustęp 1.):

„Na drogach krajowych ma być pobieranie opłaty myta drogowego, mostowego i przewozowego. Również pobieranem będzie myto od mostów i przewozów za krajowe uznanych."

Marszałek. Kto jest za przyjęciem pierwszego ustępu, zechce wstać. (Większość.) Jest przyjęty. (Gwar i niepokój. Głosy: Nie ma klauzuli „za uchwałą Wydziału krajowego.")

P. Gross. Mnie się zdaje, że trzeba teraz odesłać cały projekt do komisyi, lub do Wydziału krajowego, dla zastosowania reszty do zasady tu uchwalonej. Prosiłbym księcia Marszałka o przerwę w posiedzeniu.

Marszałek. Uchwała tego projektu zmienia zasadę całego prawa. P. referent zechce się zastanowić. Musielibyśmy wrócić do projektu komisyi. (Gwar). Sprawozdawca ma jeszcze głos.

Sprawozdawca p. Gross. Po bliższem zastanowieniu się zdaje mi się, że ten ustęp przyjęty podług wniosku p. Potockiego nie zmienia jeszcze zasady projektu wydziałowego.

P. Krzeczunowicz. Jakże to połączyć jedno z drugiem? (Głosy: Tak źle będzie.)

P. Potocki. Czy wolno głos zabrać tylko dla objaśnienia? (Głosy: Wolno, wolno.)

Marszałek. P. Potocki ma głos.

P. Potocki. Mnie się zdaje, że w żadnym razie przyjęcie tego wniosku nie obala jeszcze zasady projektu całego, bo w takim sensie przyjęty ten ustęp nic innego nie wyraża, jak że na drogach krajowych myta mają być opłacane. Więc tu nie potrzebujemy osobnych, poszczególnych uchwał Sejmu, ani uchwał Wydziału krajowego, i już jest rzecz dla wszystkich dzisiejszych dróg krajowych i dla później uznać się mających załatwioną.

Marszałek. Drugi ustęp poddam pod głosowanie.

Sekretarz p. Tarnowski (czyta):

„Na drogach powiatowych może być myto zaprowadzone uchwałą sejmową."

Marszałek. Kto jest za przyjęciem tego ustępu, zechce wstać. (Wątpliwość. Sekretarze obliczają głosy.)

P. Sanguszko. Prosimy o imienne głosowanie.

Marszałek. Teraz zarządzę kontrapróbę. Kto jest przeciwny temu wnioskowi, zechce wstać. (Sekretarze obliczają głosy.) Jest 47 za wnioskiem a 37 przeciwko wnioskowi, azatem ten ustęp przyjęty.

P. Sanguszko. Proszę o imienne głosowanie.

Marszałek. Jest wniosek o imienne głosowanie. (Głosy: nie, nie.)

P. Hubicki. Imienne głosowanie już nie może mieć miejsca, skoro książę Marszałek zadecydował, i nie ma żadnej wątpliwości.

P. Sanguszko. Jeżeli nie ma wątpliwości to cofam mój wniosek.

P. Kozłowski. Właśnie chciałem to podnieść. Po ogłoszeniu przez księcia Marszałka rezultatu już nie może być imienne głosowanie, gdyż decyzya jest we władzy Marszałka, więc wszyscy muszą się mu poddać.

Marszałek. Przystąpimy teraz do głosowania nad trzecim ustępem.

Sekretarz p. Tarnowski (czyta):

„Na drogach gminnych myto istnieć nie powinno, wyjątkowo atoli może być zaprowadzone uchwałą sejmową na prośbę obowiązanych do prestacyj przy tej drodze i po zasiągnieniu przez Wydział krajowy zdania wydziału powiatowego. Upoważnienie do zaprowadzenia myta na drogach gminnych będzie prawomocne na przeciąg sześciu lat, po których nowe upoważnienie wskutek ponownej prośby udzielonem być może."

Marszałek. Kto jest za przyjęciem tego wniosku, zechce wstać. (Większość.) Jest przyjęty.

Sekretarz p. Tarnowski (czyta czwarty ustęp):

„We wszystkich powyższych razach w czasie, w którym nie ma zebrania Sejmu, upoważniony jest Wydział krajowy uchwalać i postanawiać zaprowadzenie myt, z obowiązkiem usprawiedliwienia się przed Sejmem na najbliższem jego zebraniu."

Marszałek. Kto jest za przyjęciem tego ustępu, zechce wstać. (Większość.) Jest przyjęty.

P. Gross. Proszę ks. Marszałka, aby dalsza dyskusya była przerwana, bo ten ostatni punkt jest zasadniczym punktem i trzeba zbadać, o ile uchwała jego wpłynie na zmianę innych paragrafów, więc proszę o przerwę dalszej rozprawy.

Marszałek. Dyskusya nad tym przedmiotem będzie zamkniętą do przyszłego posiedzenia, bo przez przyjęcie ostatniego ustępu zasada projektu zupełnie jest zmienioną i prawie całkiem wróciliśmy do wniosku komisyi.

Mamy jeszcze wybór ściślejszy do komisyi kolejowej między p. Chrzanowskim i Trzecieskim. Do skrutynium zapraszam tych samych panów co poprzednio. Proszę panów, aby kartki zechcieli oddawać.

Sekretarz p. Tarnowski (czyta): Komisya drogowa zbiera się dziś o godzinie $5^1/_2$. Polowa o godzinie 6.

Sekretarz p. Szujski (czyta spis posłów; posłowie oddają kartki).

Marszałek (po głosowaniu). Posiedzenie zamknięte.

Następne posiedzenie jutro o godzinie 11.

Porządek dzienny na 14. października 1869.:

1. Pierwsze czytanie wniosku rządowego o nadzorach szkolnych.

2. Dalszy ciąg rozpraw nad wnioskiem Wydziału krajowego do ustawy o mytach. Sprawozdawca p. Gross.

3. Dalszy ciąg rozpraw nad wnioskiem Wydziału krajowego o budowie gmachu sejmowego. Sprawozdawca p. Gross.

4. Sprawozdanie Wydziału krajowego z wyborów poselskich. Sprawozdawca p. Kraiński.

5. Sprawozdanie Wydziału krajowego względem przyzwolenia dla gminy Witków 40% dodatków do podatków na cele gminne. Sprawozdawca p. Haller.

Posiedzenie zamknięte o godzinie 2. minucie 30. z południa.

gdzie się pobór myta odbywać ma. W §. 18. o sprawach dotyczących uwolnienia od myt pozostawia się kompetencyę władzom politycznym.

Pozostaje jeszcze §. 1., który przepisywał dawniej, że w drodze administracyjnej przez władze autonomiczne mają być udzielane pozwolenia na pobór myta. Ten paragraf zostawia Wydział krajowy nietknięty.

Komisya zaś zmieniła to postanowienie już przeszłego roku uchwalonego tutaj projektu i wróciła do ustawy drogowej, to jest do tego, że każde z osobna udzielenie pozwolenia na pobór myta przeprowadzone być winno w drodze ustawodawstwa krajowego.

Podczas kiedy komisya drogowa zostawia to ustawodawstwu krajowemu, i powiada żeby chciała zagwarantować to prawo Sejmowi względem Wydziału krajowego. Tymczasem panowie! tak nie jest. Żeby komisya chciała zawarować to prawo dla Sejmu, to powinna proponować, że nie u s t a w ą, tylko u c h w a ł ą Sejmu ma być nadawane prawo poboru myta. Natenczas sam tylko Sejmby decydował i nikt więcej. Ale komisya odseła to do drogi ustawodawstwa, więc nietylko dla Sejmu windykuje to prawo, ale windykuje go w pojedynczych wypadkach także dla Rządu.

Otóż jestem tego przekonania, że jeżeli ustawą określone są warunki, pod któremi myto w pojedynczych wypadkach udzielone być może, jeżeli jest określone dokładnie, kiedy, komu i na jakie okresy to prawo poboru myta nadane być może: to zdaje mi się, że ingerencya dalsza tak Rządu jak i Sejmu staje się niepotrzebną.

Przejdźmy teraz do dowodów, jakie komisya w swem sprawozdaniu stawia. Otóż powiada: że nie może się pogodzić ze zapatrywaniem Wydziału krajowego, ponieważ uznaje, że istota działania władz ustawodawczych w sprawie rzeczonej, leży właśnie w nadaniu komuś prawa do pobierania opłaty, nie zaś w ustanowieniu warunków, pod któremi, i sposobu, jakim nadanie tego prawa nastąpić może.

Tym zapatrywaniem się komisya powiada, że do ustawodawstwa należy przedewszystkiem oznaczenie wszelkich warunków i wszelkiego sposobu, i że to tylko w drodze ustawodawczej zaprowadzone być może. Pytam się panów, czy panowie o jakimkolwiek parlamencie słyszeli, któryby takie drobnostkowe ustawy dawał, gdzie i komu w każdym poszczególnym razie prawo poboru myta ma być udzielone. Ja nie słyszałem takiego wypadku. Nawet Sejm czeski i inne Sejmy dlatego tę ustawę uchwaliły, żeby nie potrzebywały przy każdym pojedynczym wypadku decydować, na którem moście i na której drodze myto ustanowione być ma. Otóż jeżeli tego prawa żaden Sejm sobie nie windykuję, tylko ustawę ogólną wydaje, to zdaje mi się, że to i u nas nie jest potrzebne do określenia jako parlamentarna konieczność.

Komisya — idę dalej — powiada: ponieważ „Opłata myta jest rodzajem podatku pośredniego, przeto podobne opłaty według zasad konstytucyjnych tylko za współudziałem Reprezentacyi krajowej, tj. w drodze ustawodawczej zaprowadzonemi być mogą.“

Mnie się zdaje, że najpierw mylnem jest według nowych pojęć finansowych zdanie komisyi, jakoby opłata myta była rodzajem podatku pośredniego. Nikt nie liczy myta do rzędu podatków pośrednich, należą one do gatunku opłat, do gatunku należytości, które się opłaca. Jeżeli Państwo obowiązane do utrzymania jakich instytucyj, pociąga tych, którzy z tych instytucyj korzystają do pewnych opłat, to to się nie nazywa podatkiem, lecz należytością.

Nie byłbym tu podnosił tej teoretycznej różnicy, lecz ma ona i praktyczną doniosłość. Jeżeli kto ma obowiązek utrzymywania instytucyi i pociąga korzystających z tej instytucyi do opłat, to on jest niejako gospodarzem tej instytucyi i ma w to wglądać, ile pobierać można. Jeżeli Rząd na swoich drogach myto pobiera, to pobiera dlatego, ponieważ je utrzymuje i łoży koszta na utrzymanie mostów, poczt, telegrafów itp. W chwili gdyby Rząd tę instytucyę na kogo innego złożył, natenczas mógłby ogólne normy postawić, jak takie pobory mają się odbywać, mógłby pewne granice ustanowić, ale do gospodarstwa bliższego mięszać się nie powinien. Jeżeli kraj raz objął drogi krajowe i pod jego zarządem są drogi powiatowe i gminne, to jemu także przysługiwać musi pewne prawo oznaczania norm poboru myta. Rząd jest dostatecznie zagwarantowany, jeżeli ustawą normuje granice, w których się Wydział krajowy, czyli władza autonomiczna obracać powinna.

Komisya drogowa mówi dalej i dodaje do tego znak zapytania, że Wydział krajowy podniósł, iż „przy nieregularnem zbieraniu się Sejmu krajowego musiałyby naglące sprawy często zalegać latami;" komisya wątpi o tem, chociaż każdy z nas z praktyki wie, że tak się dzieje. Żeby komisya przestała wątpić, przytoczę jej jeden przykład· Przypuśćmy że ktoś buduje most i kończy go budować w jesieni. Wydział krajowy otrzymuje prośbę o zezwolenie, aby na tym moście myto było zaprowadzone i ustanowione. Oczywiście pierwej trzeba zrobić szczegółowe sprawdzenie, — Sejm zbiera się w jesieni, — więc Wydział krajowy nie jest w stanie przedłożyć to Sejmowi w tym roku. W skutek tego przez rok myta nie ma, a od wybudowania mostu już półtora roku minęło. Sejm niekoniecznie może być za rok zwołany, ale ja przypuszczam tu stan najnormalniejszy: Sejm się zbierze i orzeknie, że ma być na tym moście zaprowadzone myto i oznaczy taryfę. Cóż się w takim razie dzieje? Ustawa ta musi pójść do sankcyi; przypuśćmy że nie był dokładnie oznaczony jakiś dochód z myta, i stanie się, że ta ustawa nie otrzymała sankcyi cesarskiej, ekscepcyonalnie dla jakiegoś błędu formalnego. Wróci więc do nas po upływie drugiego roku. Po powrocie trzeba uzupełnić to, co przeszkodziło otrzymaniu sankcyi i w tym razie nareszcie po uzupełnieniu, sprawdzeniu i przedyskutowaniu w trzecim roku szczęśliwie ustawa przychodzi do skutku. Chodzi jeszcze o przeprowadzenie myta w wykonanie. Władze polityczne z władzami krajowemi zaczną między sobą pisać, gdzie rogatka ma być postawioną, i nie cztery lata; ale lata mijają a budujący wydał pieniądze na wystawienie mostu, z którego cała publiczność korzysta, nie płacąc nic za to.

Jestem zatem tego zdania, moi panowie, że ten znak zapytania nie ma tutaj wcale żadnego znaczenia, i ja bym go przeniósł na inny punkt sprawozdania komisyi, tj. na punkt ostatni. W tym punkcie komisya powiada „że nie może być nawet naszem zadaniem, ani regulować na przypadek gdyby Sejmu nie było w czasie właściwym, owszem nie uważa tego za złe, aby w organizmie kraju wszystkie kółka stanęły w razie niezwołania w czasie właściwym Reprezentacyi krajowej, gdyż w tem mieścić się będzie jedna więcej rękojmia dla naszych praw konstytucyjnych".

Otóż w tym punkcie dałbym ten znak zapytania, czy nam wolno stanowić takie prawo, któreby nie miało trwałości — czyż my przeciwnie nie powinni stanowić takie ustawy, któreby przetrwały wszelkie takie ewentualności; — czy tylko możność niespełnienia i niedowierzanie prawu ma byś ochroną naszego konstytucyjnego życia? Ja z tem zdaniem komisyi na na żaden sposób pogodzić się nie mogę. (Brawo). Otóż wszelkie dowody, które komisya przytoczyła, wcale nie przemawiają za tą koniecznością, ażeby Sejm w każdym pojedynczym wypadku był przymuszony udzielać to prawo poboru myta, choćby dla tego tylko, że Sejm nie jest w stanie pojedyncze okoliczności, które zachodzą, tak dokładnie sprawdzić. Jak mówię nie widzę potrzeby dla Sejmu tego, bo pocóż, jeżeli ten §. 1. zostanie, pocóż dalsza ustawa? Ten paragraf powiada, że w pojedynczych wypadkach Sejm będzie mógł dozwolić na myto, na prośbę obowiązanynh do utrzymania drogi, mostu lub przewozu, jeżeli to utrzymanie znaczniejszych wymaga nakładów. Na cóż, moi panowie dawać taką ustawę, na co naradzać się, jak Sejm na przyszłość ma postępować, czy ma dać pozwolenie na pobór 2, czy $^1/_2$, czy 3 krajcarów, na co Sejm ma dzisiaj powiadać, wiele dawać będzie, skoro w każdym pojedynczym wypadku, nawet taryfę ustanawiać będzie musiał?

Ja jestem tego zdania, że jeżeli §. 1. w tej formie przyjęty zostanie, to wtedy cała ustawa będzie niepotrzebną. (Brawo.) Toć lepiej wróćmy do dawniejszej ustawy, do dawniejszych paragrafów, a mianowicie do dawniejszego §. 6. u. dr., który powiada, że pozwolenie na myto i wymiar taryfy należy do ustawodawstwa krajowego, tym sposobem zostaniemy przytem, cośmy dawniej mieli; całą korzyścią jaką wniosek komisyi dałby, byłoby to pozwolenie, że drogi krajowe mają być omycane; otóż dzisiaj już są drogi krajowe omycane, a chodzi tylko o to, aby Sejm miał prawo, te czynności przenieść na Wydział krajowy nietylko w tym jednym przedmiocie, ale także we wszystkich innych. Otóż moi panowie, jako wnioskodawca ze strony Wydziału krajowego, przedkładający wniosek tegoż, muszę postawić wniosek następujący:

„Wysoka Izba zechce przejść nad odmianami przez komisyę proponowanemi do porządku dziennego i wziąść projekt Wydziału krajowego za podstawę swojej dyskusyi. (Brawo).

Marszałek. P. Skrzyński ma głos.

P. Skrzyński. Ja zabierając głos w obronie wniosku Wydziału krajowego, nie mam jak tylko kilka słów dorzucić do tego co wypowiedział p. Gross, i chcę w kilku słowach tylko zwrócić uwagę Wysokiej Izby na to, że dochody nasze z myt na drogach krajowych wynoszą przeszło 100.000 guldenów, a mimo to jeszcze 117,000 złr. musi się dawać na utrzymanie dróg krajowych. Dalej gdy przyjdzie z powiększeniem dróg utrzymać je zwykłemi dochodami z myt, to jeszcze większy spłynie ciężar na kraj, bo byłoby wiele dróg, któreby utrzymywać było potrzeba, a które dla okoliczności przez p. Grossa przytoczonych dobijałyby się całemi latami nadaremnie ustanowienia myta.

Dla tego ja czysto już ze stanowiska komisyi budżetowej jestem za utrzymaniem wniosku Wydziału, a przeciw wnioskowi komisyi drogowej.

P. Krzeczunowicz. Proszę o głos.

Marszałek. P. Krzeczunowicz ma głos.

P. Krzeczunowicz. Ja także muszę stanąć w obronie wniosku Wydziału krajowego przeciw wnioskowi komisyi.

Istotnie we wniosku komisyi widzę tę przesiąkłą u nas zasadę „rządzenia za nadto.“ Rząd rządzi, Wydział krajowy rządzi i Sejm ma także rządzić, administrować! Propozycyę komisyi głównie temu zakorzenionemu systemowi muszę przypisać. P. Gross przedstawił panom niekorzyści w udzielaniu prawa poboru myt w drodze ustawodawczej, ale jeszcze niekompletnie je przedstawił.

Gdy gmina, czy pojedynczy obywatel zechce most stawiać kosztowny, najprzód uda się do Wydziału krajowego i oświadczy, że postawi taki most na użytek publiczny służący, ale zażąda, aby Wydział krajowy powiedział naprzód, czy mu da prawo poboru myta, czy nie; od tego bowiem zawisło, czy ma łożyć koszta, czy nie. Takiego przyrzeczenia nie mógłby dać Wydział krajowy, gdyby zezwolenie na myto było przedmiotem ustawodawstwa. Obarczanie Sejmu takiemi przedmiotami mniejszej wagi nie byłoby stosownem. Weźmy jakąkolwiek sesyę sejmową, mamy mnóstwo druków z projektami i wnioskami rozdawanych, które ostatecznie pozostają w tekach naszych niezałatwione dla braku dostatecznego czasu, a tu szanowna komisya drogowa chce, abyśmy się jeszcze co do pojedynczych myt na drogach krajowych, powiatowych i gminnych naradzali i uchwalali ustawy nad miejscowymi stosunkami; abyśmy debatowali w każdym poszczególnym wypadku, czy ma być dane pozwolenie, czy nie; aby się w Sejmie toczyły bez końca i miary dyskusye, jak to mieliśmy świeżo dyskusyę długą nad kwestyą, czy tędy, czy owędy ma iść droga, a przecież jeszcze kierunek drogi krajowej jest rzeczą ważniejszą, niż ustanowienie, w którem miejscu jakie myto ma być urządzone?

Głosy: Prosimy o zamknięcie dyskusyi!

Marszałek. Jeszcze zapisani do głosu są pp. Potocki Adam i Wężyk. Jest wniosek o zamknięcie dyskusyi. Kto się z tem wnioskiem zgadza, zechce rękę podnieść. (Większość.) Dyskusya zamknięta. P. Wężyk ma głos.

P. Wężyk. Ja jeszcze do tego, co moi poprzednicy wyłuszczyli, muszę dodać następującą uwagę. Komisya z tego powodu jest za zmianą, aby w drodze ustawodawstwa sejmowego takie sprawy orzekać, iż uważa, że opłata myta jest podatkiem, co jest mylnem. Ale przypuśćmy że myto jest podatkiem, to przecież ciało prawodawcze, któremu przysłuża uchwalenie np. podatku spadkowego, nie może pretendować, aby mu przysługiwało prawo wymierzania tego podatku w każdym pojedynczym wypadku. Tak samo byłoby i tu.

Wreszcie mnie się zdaje, że gdybyśmy przyjęli wniosek komisyi, toby się tak działo, jak już raz było powiedziane w tej Izbie, co się tyczy uznania dróg krajowych.

Ustanowienie myta zależałoby li od wymowności i zręczności rzecznika, któryby się za niem tu w Sejmie ujął, następnie od pojedynczych członków zamieszkujących w bliskości tego myta, i trzebaby się tylko ich zapytywać i polegać na ich zdaniu, że w tem a nie w innem miejscu ma być ustanowione myto. Ale jeszcze jedno. Powiedziano jest w drugim ustępie §. 1., a w pierwszym §. 2., że myto w drodze ustawodawczej musi być uchwalone na podanie Rady powiatowej na drogach powiatowych, a na drogach gminnych na prośbę rady gminnej (Ustęp trzeci §. 1.) Nie powiedziano nawet, czy Wydział krajowy ma w tem co do powiedzenia? Tym sposobem, podług mego przekonania, naruszamy statut krajowy i regulamin sejmowy, albowiem wprowadzamy nowy czynnik pra-

wodawczy, tj. radę powiatową, na której żądanie albo wniosek musiałaby Izba uchwalić. Co się tyczy myta na drogach gminnych, to komisya wprawdzie cokolwiek skromniej się wyraża, mówiąc: „na prośbę“, ale zawsze o roli, jaka przysługa Wydziałowi krajowemu, nie ma żadnej wzmianki. Z tego już powodu nie możemy wziąść tego projektu komisyi pod obradę. Zatem przychylam się do wniosku p. Grossa, aby nad temi odmianami, przez komisyę proponowanemi, przejść do porządku dziennego. Gdyby wszakże Wysoka Izba nie uchwaliła tego, to ja pozwolę sobie, co się tyczy pierwszego paragrafu, przy specyalnej debacie wniosek Wydziału jako poprawkę postawić.

Marszałek. P. Potocki ma głos.

P. hr. Adam Potocki. Tylko w kilku słowach chciałbym zwrócić uwagę, że nie jest rzeczą obojętną władzy wykonawczej, jakakolwiek ona jest, oddać kwestyę tak ważną i ściśle połączoną ze szczegółami życia codziennego, jaką jest zaprowadzenie myta. Iluzyi sobie robić nie wolno, tem bardziej że nawet przykład innych krajów, dalej posuniętych w wykształceniu konstytucyjnem, wskazuje nam, że ta kwestya myta dlatego, ponieważ ona tak głęboko wchodzi we wszystkie szczegóły życia codziennego, wszędzie uważaną jest za rzecz bardzo ważną. W Anglii zaprowadzenie myta zależy od formalnej ustawy parlamentu, trzeba bilu osobnego, — aby zaprowadzić myto. A co więcej, każde myto ma tam swoją osobną, odrębną kodyfikacyę, która wraz z zezwoleniem na zaprowadzenie myta, jest przez parlament uchwaloną. Ta kodyfikacya musi być zastosowaną w każdem miejscu, gdzie opłata mytnicza jest pobieraną. P. Krzeczunowicz mówi, że takie wdawanie się w poszczególne wypadki byłoby daremnem zajmowaniem drogiego czasu Sejmowi.

Jak długo możemy liczyć z pewnością, że Wydział krajowy wypełnia tylko myśl samego Sejmu, tak rzeczywiście dla skrócenia rzeczy można to zostawić tej władzy wykonawczej i zostawić siłom administracyjnym rozstrzygnięcie tego. Lecz w żadnym razie niechciałbym, abyśmy jako Sejm zrzekli się tego prawa, i aby wszelki nadzór, wszelkie zwierzchnicze wglądanie było raz na zawsze przez Sejm Wydziałowi oddane. A taki rzeczywiście jest wniosek Wydziału krajowego. We wniosku Wydziału krajowego bez względu na to, czy Sejm jest zebrany, czy nie, zostawia się Wydziałowi krajowemu prawo wyłącznego stanowienia o tej kwestyi. Tem samem my jako Sejm zrzekamy się wszelkiej ingerencyi w tej kwestyi, ponieważ możemy wywierać wpływ tylko pośrednio, sposobem wyboru, np. do Wydziału krajowego, albo przez powoływanie tegoż Wydziału w specyalnej kwestyi do odpowiedzialności. Co do mnie sądzę, że byłoby rzeczą ważną, aby te dwie potrzeby, te dwa względy, o których wspomniano, skojarzyć ze sobą ile możności i pogodzić.

Mianowicie należałoby zdaniem mojem, jeśli Sejm obraduje, zostawić Sejmowi stanowienie o nowych mytach, pozwolić jednak sposobem wyjątkowym i z obowiązkiem zdawania sprawy Sejmowi, aby Wydział krajowy mógł w tym względzie wydawać postanowienia, i tylko w okresie czasu, kiedy Sejm nie jest zebrany. Niech panowie pod tym względem żadnych sobie illuzyi nie robią, myta są ciężkim podatkiem, a z drugiej strony wiemy, że w braku innych możności, innych środków, nie można jak tylko o myta się oprzeć i z dochodu ich utrzymywać drogi.

Niemniej, wierzajcie mi panowie, że w stosunkach miejscowych, w całym przebiegu tych interesów, kwestya myt odgrywa nadzwyczaj wielką rolę, a biorąc rzecz czysto z zasady, nigdy żadnej władzy wykonawczej tej kwestyi w rękach pozostawićby nie trzeba. Ja więc przy szczegółowej dyskusyi postawię wniosek w tym kierunku, a mianowicie: ażeby zasada była utrzymaną, tj. ażeby w kwestyach postanowienia myt Sejm decydował, jezeli jest zebrany, a tylko w tym czasie, kiedy Sejm nie jest zebrany, ażeby wyjątkowo i tylko w zastępstwie Sejmu Wydział krajowy miał prawo stanowienia, ale zarazem i obowiązek zdawania sprawy Sejmowi, o ile w pewnych razach o tych kwestyach stanowić będzie.

Marszałek. Pan sprawozdawca ma głos.

Sprawozdawca p. Gniewosz. Przystępuję do zbijania tych zarzutów, które mojem zdaniem już w sobie zawierają zbicie siebie samych, a najprzód do zarzutu p. Wężyka, który twierdzi, że myto nie jest podatkiem. Na posiedzeniu 68. z roku 1866., gdy była dyskusya nad §. 6. ustawy drogowej, p. Wężyk tak powiedział: „Jakto już miałem zaszczyt Wysokiej Izbie powiedzieć, uważam myto za najstosowniejszy podatek drogowy.“ (Wesołość.)

Więcej nie potrzeba do zbicia wniosków szanownego posła powiedzieć. Co do dalszej jego argumentacyi, że komisya nadweręża ustawę istniejącą, to muszę odeprzeć, że i Wydział w §. 1. mówi, że „na żądanie Rady powiatowej" może Wydział przedstawić Sejmowi. Jeżeli z tych względów, że nowa ustawa, która ma być wydana, nie zawiera cytacyi wszelkich ustaw, do których się ściąga, te ustawy nadwerężane być mają, to nie pozostaje faktycznie nic innego, jak tylko przy każdej nowej ustawie uchwalonej przedkładać folianty wszystkich ustaw, ażeby każdy wiedział, że te ustawy nie są zniesione. Wszak w ustawie o reprezentacyi powiatowej wyraźnie powiedziano, że rady powiatowe mają swój organizm, że mają przepisaną drogę, którą mają postępować, jeżeli się ze Sejmem znieść chcą. Więc tu nie potrzeba w tym paragrafie powtarzać z osobna, jaką drogą iść mają, bo ustawa o reprezentacyi powiatowej powiada, jaka droga tego znoszenia się ze Sejmem istnieje. Zarzut ten więc jest usunięty.

Poseł okręgu Chrzanowskiego, wyłuszczając swoje zapatrywania się co do natury myt i ustaw mytniczych, przedstawił szczegóły, które co do zasady będą mi bardzo pomocnemi do zbijania innych zapatrywań, które się tu objawiły, jednakowoż zarazem zapowiedział wniosek, który w sobie mieści sprzeczności, i na który przeto zgodzić się nie mogę.

Uznał, że nadanie prawa pobierania myta należy do ustawodawstwa. Moi panowie, co to jest ustawodawstwo? Jest to wydawanie ustaw w porozumieniu się wspólnym przez dwa główne czynniki państwowe, tj. przez Reprezentacyę i Koronę. Skoro uznał, że nadanie prawa myta należy do ustawodawstwa, skądże przychodzi znowu dalej do tego wniosku, że w razie, gdy Sejm nie jest zgromadzony, będzie mógł jeden czynnik tej władzy ustawodawczej nadawać sam jeden jakieś prawa; a zatem uważam, że osnową jego wniosku jest sprzeczną z zasadami pierwej przezeń wygłoszonymi.

Przystępuję teraz do ważniejszych zarzutów, — do zarzutów szanownego p. Grossa i p. Skrzyńskiego, a przytem także i odpowiem p. Krzeczunowiczowi. Największą broń przeciwko argumentom p. Grossa dał mi p. Skrzyński, bo odwołał się do budżetu i przedstawił nam, że potrzeba myta, bo nie mamy pieniędzy, więc wskazał, że się zapatruje na tę rzecz ze stanowiska fiskalnego, ze stanowiska pomnożenia dochodów. P. Gross również z tego stanowiska wychodzi i to przemówienie referenta Wydziału krajowego wskazuje właśnie, jakie zapatrywanie ma ta władza na kwestyę poboru myta, tj. że właśnie ci, którzy mają stać na straży interesów publicznych, których obowiązkiem jest ich obronić, aby nie były takie fiskalne zaprowadzenia — odwołał się do systemu rządowego i powiedział, że administracya myt należy do urzędów administracyjnych, a jednakowoż te urzęda, które administrować będą mytami, nie zakładają zaprowadzenia myta bez odpowiedzialności tej władzy, która stoi na straży interesów publicznych, tj. bez zezwolenia władzy politycznej na to, aby ustanowić miejsca, gdzie myto ma być pobieranem, bo istotnie ogólna ustawa, która orzeka, że na drogach eraryalnych, a jak my powiadamy na drogach krajowych myto pobieranem być ma, odpowiada zastósowaniu tej ogólnej ustawy w pojedynczych wypadkach na pobieranie tych dochodów, ale do tego potrzebnem jest zezwolenie władzy politycznej. Dalej, moi panowie, wychodząc z tego stanowiska, że oponenci wychodzą z fiskalnych względów, muszę zwrócić uwagę Wysokiej Izby na sprawozdanie komisyi, które wyraźnie orzeka, że uważa opłatę myta jako malum necessarium, tj. że przekonanie było komisyi drogowej proponować zaprowadzenie opłaty myta tylko w drodze ustawodawczej, albowiem ze stanowiska ogólnych interesów, ze stanowiska nowej umiejętności ekonomii politycznej widzimy, że podobne uciążliwości, jak zaprowadzenie na drogach myt, jedynie z uwagi na interesa fiskalne, wywierają przedewszystkiem wpływ zgubny na swobodę obrotu publicznego, tamują ruch ogólny w arteryach i żyłach komunikacyjnych, i że to jest to samo, co w organizmie ludzkim tamowanie swobodnego ruchu a właściwie przebiegu krwi i innych żywotnych soków; dlatego uważa komisya za konieczne, że trzeba myta zaprowadzać nie w drodze administracyjnej, że potrzeba prawo udzielania myta pozostawić jedynie władzy ustawodawczej, ponieważ jeżeli nic innego nam nie pozostaje, jak konieczność uciekania się do ustanawiania myt, to należy sobie przy tem postępować z wszelką możebną rozwagą, jak najoględniej i z wszelką możliwą pewnością, iż to w pojedynczych razach nie będzie przeciążeniem dla kraju. Komisya upiera się więc zasadniczo przy tem, że nadanie tego

prawa pobierania myta należy do ustawodawstwa, a nie do drogi administracyjnej. Jeżeliby wniosek Wydziału krajowego był konsekwentny, to powinien był przyjąć potrzebę „uchwały Wydziału“ i położyć zarazem za warunek przyzwolenie drugiej władzy, która zastępuje ustawodawstwo, tj. musiałby wtenczas położyć konieczność porozumienia się z władzą polityczną. Przypomnę tutaj, że gdy uchwalaliśmy ustawę drogową, §. 19. rządowego przedłożenia był następującej treści (czyta):

„Udzielanie pozwoleń na zaprowadzenie myta mostowego i drogowego, równie jak rozstrzyganie w sporach co do uwolnienia od myta, co do ustanowienia lub przeniesienia rogatek itd., zastrzega się władzom rządowym co do każdej kategoryi dróg stosownie do przepisów istniejących.“

Tu właśnie była w komisyi administracyjnej ta rzecz rozpatrywana i komisya przyszła do tego przekonania, że nie może odstąpić od zasady, że zaprowadzenie jakichkolwiekbądź opłat od instytucyj ogólnie wpływających na rozwój kraju, nie można oddawać władzy administracyjnej, ale powinno być tak, jak podług przykładu wzmiankowanego przez hr. Potockiego dzieje się w Anglii, że każde nadanie prawa do pobierania myta stanowi akt konstytucyjny. W Anglii jest ogólna ustawa z r. 1830., która tak jak ta przez nas proponowana zawiera wszelkie a wszelkie sposoby, pod jakiemi może ktoś dostąpić tego prawa, a dopiero w każdym pojedynczym wypadku daje ogólny, jeneralny bill proszącym o pobieranie myta w tych wypadkach, gdzie nie odstępuje od ogólnego billu, jeżeli zaś nadanie prawa myta odstępuje od przepisów ogólnych, zmniejsza np. taryfę, wtenczas odwołuje się do ogólnego prawidła; oprócz tego nadaje się to prawo na bardzo krótki czas tylko, a odnowienie tego prawa zależy także od uchwały parlamentu. Jużci Anglia jest wzorem dla krajów mających samorząd, a gdy chcemy zaprowadzić u siebie podobne jej zasady, to sądzę, że zupełnie nie ubliżamy przeto Wydziałowi krajowemu, ani też nie grzeszymy brakiem zaufania w nim, gdy dajemy to, do czego Wydział krajowy zdaniem naszem nie jest powołany.

Dalej muszę podnieść, że przy debacie nad §. 6. ustawy mytniczej, przy której p. Wężyk kilkakrotnie zabierał głos, postawił wniosek następującej treści: „Kiedy Sejm krajowy nie jest zwołany Wydział krajowy w tym względzie tymczasowo rozporządza w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem.“ Wtedy więc p. Wężyk uznał, że te dwa czynniki muszą tu być; nareszcie wniosek p. Potockiego jest zupełnie poprzedniemu podobny, tylko z opuszczeniem tego, aby Wydział działał w porozumieniu z Namiestnictwem, i z dodatkiem, „aby składał sprawozdanie Sejmowi“. Otóż, moi panowie, przy dyskusyi głos posła okręgu Chrzanowskiego wypowiedział tę myśl, którą komisya w ostatnim swoim ustępie przytoczyła (czyta): „Komisya sądzi, że nie tylko nie wolno nam powątpiewać o możności normalnego działania Sejmu, ale że nie może być nawet naszem zadaniem, ani regulować na przypadek, gdyby Sejmu nie było w czasie właściwym; owszem nie uważa tego za złe, aby w organizmie kraju wszystkie kółka stanęły w razie niezwołania w czasie właściwym Reprezentacyi krajowej, gdyż w tem mieścić się będzie jedna więcej rękojmia dla naszych praw konstytucyjnych.“

Moi panowie, gdym układał to sprawozdanie i te różne zasady, zaglądnąłem także, co się w tym przedmiocie gdzieindziej działo.

Otóż znalazłem, że właśnie przy ustanawianiu, jak to dawniej bywało, stałych stanowych wydziałów w Państwie, gdzie podobne instytucye były, nadano tym władzom różne atrybucye na wypadek, gdyby Sejmy nie były zwoływane. I to właśnie było pierwszą przyczyną do zabicia wpływu istniejących ciał reprezentacyjnych. I myśmy tego doświadczali, kiedyśmy mieli Sejmy postulatowe, bo one prawie nie potrzebowały być zwoływane i wydziały wszystko same robiły.

Co do zarzutu p. Grossa muszę podnieść, że zarzut, jakoby przy kwestyi zaprowadzania myta na każdym moście musiała być uchwała powzięta, jest zupełnie niewłaściwy. Albowiem panowie, komisya wiedziała, że Izba orzeka o tych drogach, względem których wyłącznie ma prawo dysponować, tj. o drogach krajowych, gdzie nie ma nikogo innego współuprawnionego; więc odrazu kładzie obowiązek na Wydział krajowy, żeby zaprowadził te myta, naturalnie jeżeli wymagane ustawą kondycye będą wykonane; więc żeby podług §. 7. ustawy w porozumieniu z Namiestnictwem wyznaczył miejsce, gdzie to myto ma być, i myto w życie wprowadził. Więc ten zarzut p. Grossa co do dróg krajowych jest niesłuszny. Co do dróg powiatowych zaś i gminnych, komisya była od-

miennego zdania. Panowie, wszakże wiemy bardzo dobrze, że jeżeli po drodze ujmuje się wodę z rzeki do różnych potrzeb innych, i to szczególnie przy małych rzeczkach, natenczas wreszcie temu, co ma najdalej młyn, bardzo mało wody się zostanie. Ponieważ i przy mytach czem więcej utrudniony przywóz towarów do gminy, tem droższy i uciążliwszy dla nich staje się taki każdy przywóz. Z drugiej strony zaś, czem więcej wody ze stawu odpływa, aniżeli ze źródła przypływa, to tem samem staw nigdy do wysokości swych brzegów napełnić się nie może. Dlatego też, jeżeli gminy pojedyncze, a dalej powiaty opaszemy mytami, i zwiążemy je niemi poniekąd, natenczas zatamuje się ruch handlowy do tego stopnia, że prawie cały handel będzie na tem cierpiał. Przy obciążeniu pojedynczych miejscowości mytami, zupełnie ruch handlowy musi upaść. Wszak zważcie panowie, czemże na naszych drogach gminnych i powiatowych odbywają się transporta? Wózkami naszemi małemi. Na taki wózek parokonny zaledwo kilka cetnarów towaru można naładować. Transportujący tedy takim wózkiem opłaca więcej podatku mytowego, aniżeli brykarz. Więc przez to samo transport u nas się utrudnia.

Produkta i tak są dziś droższe, a nareszcie jeżeli nieszczęśliwie jest miejscowość położona, że jadąc z omytowanej drogi gminnej transportujący, wjedzie na powiatową, a potem na krajową drogę, natenczas cena produktu musi drożeć nadzwyczaj. Niektóre gminy są rzeczywiście tak położone, że się z miejsca ruszyć nie mogą, albo objeżdżają rogatki i są w ciągłych sporach z władzami. Z tego wynika, że bardzo trzeba być oględnym, czem niżej się idzie z pozwoleniem na pobierane myta, aby nie uniemożliwić ruchu handlowego i nie podrożyć cen dla konsumentów i nie podwyższyć ceny produktów. Z tego powodu uważaliśmy za rzecz konieczną, że daleko oględniej trzeba postępować przy zaprowadzeniu myt na drogach powiatowych i gminnych. Nareszcie niemożliwem jest z góry dać ustawę, że tam mają być myta zaprowadzone, bo to zależy od tych, którzy chcą mieć myta zaprowadzone. Co do zarzutu p. Grossa, że mylnie nazwaliśmy opłatę myta podatkiem bezpośrednim, to słusznie; nowsza umiejętność ekonomii nazywa to należytością, ale w efekcie, skutku jest to zawsze rodzaj podatku pośredniego. Kupujący hurtownik powołuje się zawsze na myta, więc daje wyższe ceny, jeżeli przybędzie do miasta to powiada, że musiał opłacać rogatki, więc żąda wyższych cen na targu, tak że ostatecznie skrupi się na konsumentach.

P. Gross odwoływał się do innych Sejmów; muszę zwrócić uwagę Wysokiej Izby, że oprócz sejmu czeskiego i karyntskiego, które przyjęły zasadę, że rządowe władze administracyjne będą nadawać to prawo, wszystkie inne stanowczo opierały się przy tem, że udzielanie prawa pobierania myta należy do ustawodawstwa. I Sejm niższo-austryacki postawił przy pierwszem uchwaleniu ustawy o drogach i mytach tę zasadę, a w ustawie mytniczej, która dwa razy do sankcyi przedkładał i w której nie wyraził nic o kompetencyi co do zezwalania na myto, przeszłego roku umyślnie osobną ustawę uchwalił, w której właśnie tę zasadę wypowiedziano, że to zezwolenie na myta należy do ustawodawstwa krajowego. Przyznam się panom, że przezemnie proponowane a przez komisyę przyjęte dwa §fy są mniej więcej tłumaczeniem tej ustawy niższo-austryackiej. Jeżeli gdzie jest powolność dla władz administracyjnych i zaufanie ku nim, skłonność do oddania w ręce Rządu jakiej atrybucyi ustawodawstwa, nie będziecie panowie wątpić, że takowa najwięcej powinnaby się okazać w niższej Austryi, gdyż tam Rząd właśnie wyszedł z tych samych elementów co reprezentacya krajowa, a jednakże Sejm niższo-austryacki uznał za potrzebne ustawą zastrzedz swe prawa. Czy chcecie pp. iść za przykładem tym, który waruje Wysokiej Izbie prawo jej przysługujące, czy za zdaniem Wydziału krajowego, który przeciwko tej głównej zasadzie, (aby nie oddawać administracyi prerogatyw władzy prawodawczej), ustroju konstytucyjnego w swym projekcie zgrzeszył i sam w sobie nosi zarody niedojrzałości, bo najprzód powinien był wiedzieć, że zbaczając z tej podstawy, nadwerężając prawa władzy ustawodawczej, projekt jego nie może otrzymać sankcyi, więc że nie ma w sobie żywotności.— Wysoka Izba może wybierać między obydwoma wnioskami, jeżeli jednak wolno mi moje prywatne zdanie wypowiedzieć, to właściwie uchwalenie tej ustawy dziś nie jest tak naglącem, ponieważ dawniejsze przepisy względem zaprowadzenia myta są jeszcze w mocy obowiązującej; więc i ta okoliczność, czy nastąpi sankcya, czy nie, nie miała żadnego wpływu na zdanie komisyi. Jeżeli Wydział podnosi dziś nagłość spra-

wy mytniczej, to ta nagłość odnosi się właśnie do przedmiotu, który Wydział zupełnie pominął, tj. do przedłożenia projektów ustaw zezwalających na nowe prawa poboru, lub na przedłużenie dawniejszych, których termin upływa, gdyż według obowiązujących przepisów dotąd i dla dróg krajowych zezwalano na myta tylko na sześcioletni przeciąg czasu, a zatem było naglącą rzeczą co do tych myt przedłożyć Wysokiemu Sejmowi projekt do ustawy, ażeby to prawo nie ekspirowało.

P. Gross. Opierając się na §. 6. ustęp 2. regulaminu, proszę o głos jako członek Wydziału krajowego. Paragraf ten opiewa, że członek Wydziału krajowego jako sprawozdawca w sprawie przedłożonej Sejmowi przez Wydział krajowy, może dla wyjaśnienia tej sprawy w każdym czasie głos zabierać. (Głosy: Tak jest, tak jest!)

Marszałek. P. Gross ma głos.

P. Gross. Najsamprzód muszę szanownego sprawozdawcę zaspokoić, że rzeczywiście Wydział krajowy nie zaniedbał swojego obowiązku i projekta takie wypracował i że są takowe w druku, a że nie pospieszył z tem, to winą nawał przedłożeń, z których każde musi być drukowane, a naraz wszystkiego nie można było wnieść, ale jest w druku około trzydzieści projektów do ustaw o zaprowadzeniu myt, które Wysokiemu Sejmowi tutaj przedłożone będą. Odeprzeć jednak muszę niektóre przez wnioskodawcę wypowiedziane i Wydziałowi krajowemu robione zarzuty. Najprzód powiedział wnioskodawca, że projekt Wydziału nie jest dość dojrzały, że nie ma cechy dojrzałości. Otóż ja powiem szanownemu sprawozdawcy, że projekt ten jest uchwałą sejmową, która przez komisyę drogową, a następnie przez cały Sejm powziętą została, i ten paragraf 1. niezmiennie przez Wydział krajowy został przedłożony; a zatem zarzut niedojrzałości tego projektu trafićby mógł kogo innego, nie zaś Wydział sam, który poszanować umiał uchwałę raz powziętą. Powtóre odeprzeć muszę to co sprawozdawca powiada, jakobym jako sprawozdawca Wydziału krajowego popierając swój wniosek, wychodził ze stanowiska fiskalnego. Nic nie mówiłem, coby się tyczyło dochodów samych, nie wspominałem nawet, aby myta miały być tem źródłem dochodów, ażeby Wydział krajowy rozrzucając po całym kraju myta chciał, ażeby stanowiły fundusz potrzebny na utrzymanie dróg itp., gdyż Wydział rok rocznie sprawę Sejmowi zdać musi i rok rocznie podlega temu, co Sejm orzeknie; prócz tego muszę sprawozdawcy powiedzieć, że pomimo tego, że mamy od ośmiu lat konstytucyę, ani Sejm, ani Wydział krajowy nie przyszedł do wykonywania praw jemu służących, tj. ani do Sejmu ani do Wydziału krajowego nie należało dotąd prawo zezwalania na pobieranie myt, więc też fiskalnych zasad ani Sejm, ani Wydział krajowy okazywać nie mógł.

Co się zaś tyczy tej zmiany, którą Wydział krajowy tu przedkłada, to ta nic innego nie mieści w sobie, tylko stanowi to, że Rząd zasankcyonowawszy ustawę ogólną, która normuje wszystkie pojedyńcze wypadki i zawiera pojedyńcze warunki, już tem samem wszelką ingerencyę w tym względzie wykonał, i że resztę powinien zostawić władzom autonomicznym, bo inaczej żądałbym także, ażeby drogi eraryalne i omycenie na drogach eraryalnych także było poddawane prawodawczemu postanowieniu, co się jednak nie dzieje.

P. Gniewosz (przerywa). Tak jest, bo jest ustawa ogólna, ograniczająca pod tym względem atrybucye.

P. Gross. Cała różnica jest ta, że my w tej ustawie, która ma służyć raz na zawsze, wyjątkowo to wszystko pomijamy, co nas zbyt może krępować w tem, co do osiągnienia potrzeb naszych koniecznie potrzebujemy, a do czego dalszej opieki nie potrzebujemy. Jeżeli p. referent dla Sejmu samego to prawo windykuje, to niech oznajmi, że udziela się myto na podstawie uchwały Sejmu, ale nie na podstawie ustawy; wtedy będzie miał Sejm zawarowane prawo wyłącznego stanowienia od wypadku do wypadku i nie będzie potrzebował się odnosić do kogo innego, i nie będziemy narażeni, aby nam kto dyktował co nam potrzeba; uważam bowiem za rzecz właściwą, aby nie kto inny, jak tylko my sami na stosunki nasze uważali. (Brawo.)

Marszałek. Przystąpimy teraz do głosowania.

P. Gniewosz. Jako sprawozdawca mam głos ostatni. (Gwar; — Głosy: Tak, tak!)

Kwestya propinacyjna.

1.

Na posiedzeniu Sejmowem we Lwowie dnia 27° Marca 866 polecono Wydziałowi Krajowemu wyrobienie i przedłożenie na następującej kadencyi projektu do Ustawy,

O wykupnie propinacyi własność prywatną stanowiącej

Wydział Krajowy Sprawozdaniem z 27° Listopada 1866 r przedłożył Sejmowi pierwszy projekt a sprawozdaniem z 2° Czerwca 1868 r. drugi nieco zmieniony projekt „o wykupnie prawa propinacyi" Wszelako projekt ten, niepodający materialnych środków którymi by nabywca posiadaczom dzisiejszym mógł ich prywatną spłacić własność, nieodpowiadający przeto otrzymanemu poleceniu, nie dopomógł dotąd do uchwalenia wymaganej Ustawy.

Ankieta zwołana na podstawie Uchwały Sejmowej z r 1868 r — nie stanęła ze swoim Zdaniem po stronie projektu Wydz. Krajowego. A chociaż propozycye Ankiety, podają niejakie środki spłacenia indemnizacyi przez nabywce — to wszakże żądając ofiary częściowej ze strony uprawnionych, a wymagając prócz tego od Kraju, którego ludność w znacznej części wydołać nie może, istniejącym podatkom — różnorodnym dodatkom i innym ciężarom — rękojmiowe datki za sobą ciągnących — takie propozycye nie łatwo przez Reprezentacyę Kraju przyjętemi być mogą. —

Gdy wszakże prawo wyrobu i wyszynku spirytusowych napojów, przy weszłej w praktykę równości w używaniu wszelkich praw i w posiadaniu jednej tylko warstwy ziemskich właścicieli pozostać nie może, - nie załatwiona dotąd, tak wielkiej donioslosci kwestya, zajmować musi każdego, któremu interes publiczny nie jest obojętnym.

I

Sprawozdanie Wydziału Kraj: z 27° Listopada 86 wykazało, że w całej dawnej Polsce, prawo propinacyi wypływało z pełnego i nieograniczonego posiadania własności ziemskiej, więc w dobrach Szlacheckich należało do dziedzicznej Szlachty, w Królewszczyznach do Króla.

W krajach niemieckich propinacya należała wszędzie do regaliów koronnych, i tylko wskutek szczególnych nadań lennych przechodziła na Wazalów i podwazalów - a tem sposobem jako odnoga ustroju feudalnego - miała wraz z nim, charakter prawa publicznego.

W naszym zaś kraju, propinacya stanowiąca organiczną część własności ziemskiej, była prawem prywatnem, a Cesarskiemi patentami i rozporządzeniami rządu Austryackiego w Galicyi, jako własność prywatna uznana, stoi na równi z każdego innego rodzaju własnością prywatną -

Na takiej podstawie, połączone z posiadłościami ziemskiemi dochody propinacyjne, przynoszą krajowi rocznie kilkomilionową rentę - są w obecnej epoce jedynym niewysychającym źródłem kapitału obrotowego większych gospodarstw.

I z tego powodu dochody te, jako ważny czyn,,
nyk rolnej kraju produkcyi, tworzą znakomitą
część majątku krajowego.
Z tej bez wątpienia przyczyny było Gubernium
Galicyjskie wytrwale i skutecznie do r. 1839, stara,,
ło w obronie krajowego prawa propinacyjnego, -
wobec rozporządzeń władz centralnych, usiłu,,
jących podkopać to prawo - Sejm Krajowy U,,
chwałą z dnia 27° Lutego 866 r. stanął w obronie
prawa propinacyjnego przeciw wydawanym
przez rząd koncessyom, upoważniającym nie,,
uprawnionych, do szynkowania likierów i
wódek słodzonych - prawu propinacyjnemu
podlegającemu.
A ówczesne Niecentralistyczne Ministerium -
(: Belcredi) zarządzając zaniechanie wydawania
podobnych koncessyi, dało na nowo urzędowe
świadectwo uznania charakteru prywatnej
własności, przysługującego prawu propina,,
cyjnemu w Galicyi.

II

Mimo świeżego dowodu świadczącego za naturą
prywatną własności naszych propinacyi, zama,,
chy i pogróżki mniej lub więcej jawnie wymie,,
rzone przeciw prawu propinacyjnemu,
ze strony dawniejszych i obecnie u steru władzy
stojących centralistów tak groźny między po,,
siadaczy wielkich propinacyi rzuciły po,,
płoch, że z obawy postradania rozporządze,,
niami Władz centralnych - całkowitej pro,,
pinacyi - układano z tej strony projekta,

mogące nie wielkiej liczbie zamożnych, za-
bezpieczyć zmniejszone dochody -- gotujące
wszakże rolnej kraju produkcyi niewnik-
nioną klęskę, pozbawiając wielką liczbę
mniej lub wcale nie zamożnych większych
posiadłości, znacznej części funduszu obrotowego,
i niezbędnych do prowadzenia gospodarstwa
środków

We wszystkich projektach z powyższego mo-
tywu zrodzonych — widoczne są znamiona
obcego nacisku, uderzające sprzecznością za-
chodzącą między tytułem zapowiadającym
wykupno — a treścią co innego świadczącą. —
Gdzie bowiem właściciel od nabywcy nic za
swoją własność nie otrzymuje — prócz obietnicy
Indemnizacyi, jedynie z dochodów wywłaszczo-
nego pochodzących — tam zabór — a nie wy-
kupno ma miejsce.

Wypływający z nacisku Władz Centralnych
projekt „wykupna" jest w rzeczywistości pro-
jektem zupełnego zaboru propinacyi, w nie-
oznaczonym terminie przeprowadzić się
mającego — Przedewszystkiem żąda ten pro-
jekt od każdego z uprawnionych piątej części
czystego z propinacyi dochodu choćby ta piąta
była całym, i ostatnim zasobem właściciela
ziemskiego do prowadzenia gospodarstwa i utrzy-
mania nim rodziny niezbędnym — a pociesza
obietnicą indemnizacyi — dla której dotrzymania
żadnych być nie może rękojmi. —

Łopuszanka 27go Września 1889

Wielmożny i Mości Dobrodzieju!

W załączeniu mam zaszczyt przesłać mój memoriał o kwestji propinacyjnej Szanownemu WWPanu Dobrzańskiemu jako członkowi komisyi propinacyjnej największem obdarzonemu zaufania w Kraju,— gdy idzie o obronę dobrze zrozumianego interesu krajowego —
Memoriał niniejszy, będący niby Votum separatum do petycyi Ziemian Sanockich tymi dniami do Sejmu przesłanej zgadza się z nią wszakże, w dwóch przeważnych punktach —
Najprzód, że do załatwienia kwestji propinacyjnej - według projektów ~~[illegible]~~ - nazwanych „projektami wykupna" nie widzi dostatecznych powodów
A powtóre że załatwienie takiego

zadaje, niewątpliwą klęskę gospodarstwom naszym, kapitałów innych nie posiadającym przynieść by musiało —

Z wyrazem wysokiego poważania

Szanownego WW Pana Dobrodzieja

sługa najniższy

Edmund Krainski

Jeżeli bowiem dla propinacyi rzeczewiste grozi niebezpieczeństwo – mimo prawnego tytułu jej właścicielom przysługującego – to niebezpieczeństwo dla zmonopolizowanej na rzecz kraju i prawnego tytułu pozbawionej propinacyi, byłoby daleko groźniejsze – Nic, (zapewne – jeszcze przed złożeniem i spłaceniem obiecanej indemnizacyi –) przeszkodzić by nie zdołało ministrom teraźniejszym, lub ich więcej centralizującym i radykalnym następcom – wcielenia krajowego monopolu do dochodów państwowych, i dania temu przeznaczenia podobnego jakiemu uległy dobra krajowe sprzedawane dla pokrywania Przedlitawskiego deficytu.

I do tak centralizmowi pożądanego rezultatu dążyć się zdaje – nacisk ministerialny na rozwiązanie kwestyi propinacyjnej nagłący.

W żadnym wszelako konstytucyjnym, ani według stałych ustaw rządzonym państwie – przedmarcowa Austryja nie robi w tém względzie wyjątku, – nie spotykamy przykładu zaboru własności prywatnej bez wynagrodzenia wywłaszczonemu – z tej strony dla której wywłaszczenie nastąpiła.

Aż w opłakanej epoce ministerialnej samowoli, najwybitniejszy wzór zaboru, bez wynagrodzenia poszkodowanemu – znajdujemy w ministerialnym rozporządzeniu z dnia 22° Marca 1853 dla Galicyi przez Dra Bacha wydanym.

Dr Bach rozporządził tym aktem, – ekwiwa-
lentami serwitutowemi, będącemi na mocy
ces: patentu z 17° Kwietnia 1848. własnością
funduszu krajowego tj własnością krajową,
bo kraj powstający ubytek z innych zrodeł
zapełnić musiał.
Podobnie jak Minister Bach, kilkunastu
milijonową własność kraju zabrał – a rozpo-
rządzając nią w mniemanym interesie Pań-
stwa, indemnizacyi wywłaszczonemu Krajo-
wi nie dał – tak i projekt sprowadzony
naciskiem naśledników P. Ministra Bacha
zaborem kilkadziesiąt milionowej własności
prywatnej – bez wynagrodzenia dopomódz
by musiał potrzebom Przedlitawskiego centra-
lizmu.
Ale polityka pana Bacha – et consortes – przy-
kładem zaboru ~~innej własności~~, i dowodem
że bez ~~ciężkiej~~ pracy do posiadania dochodzić
można, – podkopując wiarę ludu naszego w nie-
tykalność własności – i potrzebę pracy, nie
mało rąk od pracy oderwała. –
A wnastępstwie tego ubytku rąk produkcya
rolna Kraju, – w epoce w której po przeprowa-
dzeniu zasady wolnej pracy podnieść się była
powinna – o 1/3. część spadła produkcya rolna
naszego Kraju.*
O tak smutnych następstwach centralistycznej

* Obacz Handbuch des galiz. Volksh. Unterrichtes für das Jahr 1855. i
wyciąg z tego zrodła wzięty, umieszczony w „Przeglądzie polskim
z roku 1867 miesiąc Luty – stro. 234.

polityki nie zdaje się podobnym aby Reprezentacya Kraju – przyjęciem projektu podobnego wykupu – dawała sama przykład zaboru prywatnej własności i pozbawiła gospodarstwo krajowe mniejszej lub większej części, niezbędnych dla produkcyi rolnej środków.

III.

Jeżeli w miejsce niemieckiego centralizmu uszanować chcemy tradycye swojskie – to zjednoczone z własnością ziemską od wieków prawo propinacyjne nie może przechodzić tylko na wspólną własność dworów z gromadami.–

Chociaż rząd Moskiewski, dla tradycyi i własności naszych, nie wiele względów dowodzi – wszelako mimo panującego tam przewrotu, propinacye na ~~gruntach dworskich~~ dworom – a na gruntach włościańskich gminom, w zabranych prowincyach pozostawił –

Pomysł wspólności propinacyjnej – dworu z gromadą – podjęty w sprawozdaniu Wydziału krajowego z 27/ii 1866 r. – usuniętym został, obawami na następnej str. sprawozdania wypowiedzianemi.

Najboleśniejszą z tych obaw, jest brak wiary, aby przy wspólnym posiadaniu – pożądaną między dworem a gromadą – zgodą – utrzymać się mogła –

Wszelako zabawy żeby wspólność posiadania propinacyi nie stała się powodem rozdwojenia między współposiadaczami – nadawanie spór wywołać mogącego przedmiotu, Komasacyi trzeciemu jest zapewne środkiem trudność usuwającym –

ale środkiem dla ogółu zbawiennym,- bez wątpienia być nie może.-

Myśl wspólności, w nabywaniu propinacyi przez dwór i gminy od dotychczasowych właścicieli prowadzićby mogła do rzeczywistego wykupna téj prywatnej własności,- jakiego żądała powołana na wstępie uchwała sejmowa - a to mniej więcej według niniejszego zarysu - przeprowadzić by się dało -

a. propinacya przechodzi, od terminu przez sejm oznaczonego - na wspólną własność dworu i gminy - aż do chwili ostatecznej regulacyi - w częściach równych -

b. Należąca do gminy połowa propinacyi obciążona zostaje indemnizacyą, ~~należącą na niej~~ przypadającą dotychczasowemu właścicielowi - w sumie wynoszącej 20razowy czysty dochód, według przecięcia lat ostatnich obliczony -

c. Póki ta indemnizacya w gotówce spłaconą nie będzie, dwór zostaje w użytkowym posiadaniu - w procencie od należącej mu indemnizacyi, bez zdawania rachunków z przypadłych mu tém sposobem dochodów.

d. Dla utworzenia funduszu indemnizacyi propinacyjnej - nałoży się od każdego wyszynkowanego garnca - dodatek gminny, w takim stosunku aby ten dodatek wynosił po wsiach 20 - a po miejscach targowych 30 procent od gminnej - a zatém po 10 do 15 procent od wspólnej propinacyi

e. Dodatek ten wypuszcza się w każdej gminie osobno-więcej dającemu na lat 3. - gdy takowy w kraju równocześnie zaprowadzonym będzie - Konsument wypłaty tego dodatku przeważnie powyżniętym potrącanie.

f. Dodatek gminny płaci się jak inne pośrednie podatki do kassy podatkowej powiatu na rachunek doty-czącej gminy - Opieka nad tem funduszem i fruk-tyfikacyą onego, należy do Wydziału powiatowego

g. Po uzbieraniu tem sposobem sumy indemnizacyjnej - opłaca się nią Właściciela dotychczasowego - przy zapezbieczeniu praw hypotekowanych - a gmina przychodzi do bezpośredniego pozytkowania do-chodów swojej propinacyi - wydzierżawiając ją, komu więcej dającemu

h. Gmina i prędzej przyjść może do użytkowania swo-jej propinacyi, gdy dopłaci brakującą część indemni-zacyi z innych własnych funduszów - Zadaniem Wydziału powiatowego jest czuwanie aby dochody te, tylko na cele publiczne - użytemi były - i tylko przez wydzierżawienie więcej dającemu eksploa-towanemi - być mogły -

i. Jeżeliby gmina - zwłaszcza w miejscach targowych - pragnęła nabyć część większą, niż połowa wspólnej propinacyi - to ma prawo aż do 3/4 części płacić dworow według tej samej skali i rachunku.

Układa się oto pod wpływem i pieczą Wydziału po-wiatowego lub jego delegata. ~~mającego [illegible]~~

Rozdział ~~owy~~ propinacyi, - w ten sposób aby propinacya na dwor-skich gruntach została, przy dworze - a na ~~[illegible]~~ gminnych przy gminie, jest rzeczą podobnego układu, i wymaga potwierdzenia Wydziału Krajowego

[illegible] 18 Wrzes. 1869 Edmund Krainski

Rewizowano dnia 18° Września 869

Edmund Krainski

z których jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, drugiego Wydział krajowy, trzeciego obierą dotychczasowi właściciele propinacji, czwartego zwierzchności gmin miejskich i wiejskich, zaś piątego wydział powiatowy.

§. 5.

Komisya krajowa złożoną będzie z 9 członków, z których sześciu obiera Sejm krajowy, jednego mianuje c. k. Rząd krajowy, jednego c. k. lwowski sąd krajowy wyższy, jednego zaś Wydział krajowy.

§. 6.

Fundusze do opłacenia kuponów i do umorzenia kapitału jak równie potrzebne do przeprowadzenia wykupna stanowić będą: Opłaty za konsense opłaty konsumcyjne od napojów stanowiących przedmiot propinacji, nareście fundusze, które Sejm krajowy na ten cel w czasie trwania wykupna przekaże.

§. 7.

Komisja krajowa zajmie się przeprowadzeniem tej operacji finansowej celem puszczenia w obieg obligacyi 5procentowych ze względu najspieszniejszej wypłaty wynagrodzenia.

§. 8.

Komisji powiatowej przysługuje prawo udzialania konsensów, żaś Komisji krajowej prawo podzielenia kraju na okręgi, celem wydzierżawienia opłaty konsumcyjnej w drodze publicznej licytacji.

Lwów 20 Października 1869.

Józef Tyszkowski.

Nakładem Józefa Tyszkowskiego. Z drukarni „Dz. lw.“ Dr. H. Jasieńskiego.

Zarys projektu do ustawy znoszącej prawo propinacji.

§. 1.

Propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom bądź pojedynczym, bądź zbiorowym lub gminom, ma być wykupione w drodze wywłaszczenia, za wynagrodzeniem, które właścicielom prawa tego w obligacjach 5procentowych w wysokości równającej się dwudziesturazowemu czystemu rocznemu dochodowi wypłacone być winno. (p. §. 3.)

§. 2.

Po wywłaszczeniu propinacyjnego prawa wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków, staje się to prawo przedmiotem wolnego przemysłu i zarobkowania.

§. 3.

Kapitał wynagrodzenia, który stanowi dwudziestorazowy czysty roczny dochód (p. §. 1.) będzie przeciętnie z ostatnich sześciu lat po r. 1869 przez komisję powiatową (p. §. 4.) a w razie rekursu... przez komisję krajową (p. §. 5.), na podstawie kontraktów dzierżawnych, lub wiarogodnych rachunków i na podstawie fasji do wymiaru podatku dochodowego od propinacji obliczony.

§. 4.

Obliczenie czystego dochodu z prawa wyrobu i wyszynku, tudzież wymierzenie wynagrodzenia za nie, uskuteczni w każdym powiecie wybrana do tego komisja powiatowa, złożona z 5 członków,

19 do l. 90.
5.

500 [illegible]

258

Sprawozdanie Komisyi Sejmowej w przedmiocie wykupna prawa propinacyi a zarazem uregulowania i zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku. —

Sprawa wykupna propinacyi od dawna już zwraca na siebie baczną uwagę całego Kraju; w ostatnich czasach stawiana na porządku dziennym każdej sesyi sejmowej, była ona przedmiotem wielu wniosków, rozpraw i narad obieranych kolejno Komisyi sejmowych, Wydziału krajowego a wreszcie Komisyi pozasejmowej, przeztworzonej uchwałą sejmu a staraniem Wydziału krajowego zebranej.

Bogactwo tym sposobem zgromadzonych materyałów bynajmniej nie ułatwiało zadania; przeciwnie sama obfitość wniosków, po części naszkicowanych tylko, a wcale nie rozwiniętych w kierunku praktycznego ich przeprowadzenia, stanowiła nie małą trudność już samym wyborem wniosku mającego służyć za podstawę obrad.

Wnioski wspomnionej Komisyi pozasejmowej zdawały nam się lepszemi od innych, a do ich przyjęcia za punkt wyjścia skłonił nas i ten wzgląd, że za niemi oświadczyła się przeważna większość obywateli z różnych okolic Kraju do tej Komisyi powołanych, którym wszystkie inne projekta już były znane. —

Wnioski jednak Komisyi pozasejmowej, ~~o przedłożenia~~ przez Wydział krajowy [przedłożone] ~~tytułem projektu do ustawy przysposobione~~, były raczej zestawieniem zasad i pojęć, niżeli projektem

mającym cechę niezbędną dla każdej ustawy wypełnienia i dokładności we wszystkich kierunkach. –

W przekonaniu o niezbędnej potrzebie stanowczego załatwienia sprawy propinacyjnej, komisya nasza starała się – pomimo krótkości czasu w jakim pracę swoją ukończyć musiała i rozlicznych trudności, z jakiemi miała do walczenia – utworzyć taki projekt do ustawy, któryby stanowił podstawę działania dodatniego i praktycznego dla urzeczywistnienia wykupna praw propinacyi, i któryby z jednej strony wymierzał słuszne wynagrodzenie dotychczasowym właścicielom tegoż prawa, a z drugiej strony nie narażał na niebezpieczeństwo funduszu krajowego, wynagrodzenie gwarantującego. –

Uwzględniając teraźniejszą wartość kapitałową prawa propinacyi, i tę okoliczność, że w chwili obecnej lokowanie kapitałów w wielu pewnych papierach przynosi około siedm od sta rocznie, uważała komisya zgodnie ze zdaniem komisyi porozumiewawczej, iż słusznym byłby kapitał wynagrodzenia, równający się tylko trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, wywłaszczyć się mającego, pod warunkiem jednak, że kapitał ten przynosić będzie siedm od sta, więc nie o wiele mniej od propinacyjnego czystego dochodu, i że będzie zaraz wypłacony w obligach przez kraj gwarantowanych, które w razie ich zrealizowania przyniosłyby mogły wywłaszczonemu kapitał, od imiennej wartości obligów ~~imiennej~~ nie wiele się różniący.

W przekonaniu że w ubogim kraju naszym nie można znaleźć innych funduszów

6)

Proszę mi dać do Korekty.
d. Korzyński

Dział II.

Ustawa

z dnia

dla królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zawierająca postanowienia o uregulowaniu wykonywania prawa propinacyi co do wyszynku gorących trunków.

o uregulowaniu propinacyjnego prawa wyszynku.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego rozporządzam, co następuje:

§. 1. 40

Z zastrzeżeniem postanowień zawartych w punkcie 43 przysłuża właścicielowi propinacyjnego prawa wyszynku (dotychczasowemu uprawnionemu, a po odebraniu wszrząd krajowy, administracyi funduszu propinacyjnego) wyłączne prawo podrobnej przedaży trunków propinacyjnych jako piwa, trunków miodowych, wódki i wszelkich trunków spirytusowych słodzonych lub niesłodzonych, niemniej prawo podrobnej przedaży, bez szczególowej rządowej koncesyi, wszelkich innych trunków gorących.

§. 2. 41

Szynkujący trunki propinacyjne na rachunek właściciela propinacyjnego prawa wyszynku lub jego prawonabywcy (do jego dzierżawcy lub posiadającego konsens) mają być uważani jako jego słudzy właściciela, a w razie wydzierżawienia lub wydania konsensu, jako słudzy dzierżawcy lub posiadającego konsens.

Stosunek służbowy między szynkującym, a właścicielem propinacyi, względnie dzierżawcą lub posiadającym konsens, lub jego prawonabywcą, podlega ogólnym przepisom o sługach, obowiązującym w kraju.

Szynkujący gorące trunki tak zwane propinacyjne, który twierdzi, że prawo wyszynku zadzierżawił, lub na to otrzymał konsens, winien udowodnić to twierdzenie pisemnym kontraktem lub konsensem, inaczej będzie uważany, jeżeli szynkuje z woli właściciela propinacyi, lub jego prawonabywcy jego dzierżawcy lub posiadającego konsens, za sługę, w przeciwnym zaś razie za utrzymującego szynk pokątny. Czas trwania dzierżawy lub konsensu może być udowodnionym tylko pisemnym kontraktem lub konsensem.

§. 3. 42

Posiadaczom gorzelni, browarów i miodosytni oraz fabrykantom spirytusów nie wolno przedawać swoich wyrobów inaczej, jak tylko hurtem (§. 5.). Fabrykom trunków słodzonych, to jest: araku, rumu, ponczowej esencyi, rosolisów i likierów, przyrządzonych w drodze chemicznej i w sposób fabryczny, wolno przedawać wyrób swój w własnych składach w butelkach zapieczętowanych, zawierających przynajmniej pół masy płynu.

Za szczególnem pozwoleniem c. k. urzędu powiatowego, wydanem w porozumieniu z wydziałem powiatowym, mogą handle korzenne, a na prowincyi także i handle towarów mięszanych przedawać w ten sam sposób wymienione wyżej trunki słodzone, równie jak piwa sprowadzane z zagranicy: ale, porter. Kramarzom pozwolenie to nie może być udzielane.

4

§. 44

Podobnej przedaży wymienionych w §. 4. trunków na kieliszki, lub w inny, jak tamże oznaczony sposób, pozwalać mogą c. k. urzędy powiatowe w porozumieniu z wydziałem powiatowym tylko traktyerniom, kawiarniom i cukierniom, a podobnej przedaży ale i porteru z zagranicy sprowadzonego, także handlom korzennym, a na prowincyi handlom mięszanym, jako zarobkowości dodatkowej, i tylko po ścisłem zbadaniu i wykazaniu rzeczywistej miejscowej potrzeby, i po przekonaniu się, że właściciel propinacyi, względnie dzierżawca lub posiadający konsens, nie zaspokaja tej potrzeby.

Wszystkie wydane dotąd pozwolenia na podobną przedaż gorących trunków, nie odpowiadające powyższemu postanowieniu ustają z upływem trzech miesięcy po ogłoszeniu niniejszej ustawy, a w razie sporu, czyli pozwolenie ustało lub nie, rozstrzyga c. k. urząd powiatowy po zasięgnięciu zdania wydziału powiatowego. Rekurs od tego rozstrzygnięcia, który winien być wniesiony w nieprzekraczalnym terminie 14 dni do urzędu powiatowego, rozstrzyga ostatecznie c. k. Namiestnictwo po zasięgnięciu zdania Wydziału krajowego.

§. 45

Do prowadzenia handlu hurtowego gorącemi trunkami nadaje pozwolenie c. k. urząd powiatowy w porozumieniu z wydziałem powiatowym; tylko właściciele gorzelni, browarów i fabryk nie potrzebują do hurtownej przedaży swego wyrobu żadnego pozwolenia. W handlu hurtowym przedawane mogą być trunki tylko w beczkach pod obręczami, zawierających przynajmniej jedno niższo-austryackie wiadro trunku.

§. 46

O udzieleniu zastrzeżonego w §§. 43 i 44 c. k. urzędom powiatowym pozwolenia, zawiadomi c. k. urząd powiatowy zawsze jednocześnie ~~Wydział krajowy i dzierżawcę lub posiadającego konsens~~ właściciela propinacyi jego prawo wykonującego i jego prawonabywcy.

~~Przeciw orzeczeniu c. k. urzędu powiatowego, czy to udzielającemu, czy odmawiającemu pozwolenia, przysłuża stronom prawo odwołania się do c. k. Namiestnictwa, które rozstrzyga ostatecznie. Rekurs powinien być wniesiony do c. k. urzędu powiatowego w nieprzekraczalnym terminie sześciu tygodni od dnia doręczenia orzeczenia, i ma moc wstrzymującą, jeżeli pozwolenia udzielono.~~

§. 47

Podobna przedaż gorących trunków słodzonych w zapieczętowanych butelkach półmasowych przez osoby, ustawą niniejszą do tego nieupoważnione, bez uzyskania szczególowego pozwolenia (§. 43) karaną ~~ma być~~ będzie grzywnami ~~stopniowanemi~~ od 50 do 200 złr. w. a; a jeżeli przekroczenia tego dopuścił się handel korzenny lub handel towarów mięszanych albo kramarz, utratą nadto przy trzeciem razie prawa dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 48

Podobna przedaż trunków słodzonych na kieliszki lub w butelkach niezapieczętowanych, albo chociażby w butelkach zapieczętowanych, w mniejszej ilości, jak pół masy, bez uzyskania wymaganego pozwolenia na tę przedaż (§. 44) ~~ma być~~ będzie karaną grzywnami od 50 do 200 złr. w. a. Nadto traci właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który miał pozwolenie do przedawania tych trunków w zapieczętowanych półmasowych butelkach, a fabrykant słodzonych trunków, w którego sklepie lub składzie popełnionoby to przekroczenie, przy trzecim razie prawo przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach; a w razie ponownego przekroczenia traci właściciel handlu korzennego lub handlu towarów mięszanych prawo dalszego utrzymywania ~~swego~~ handlu, a fabrykant słodzonych trunków, prawo dalszego utrzymywania ~~swej~~ fabryki.

Właściciel handlu korzennego lub towarów mięszanych, który nie miał pozwolenia do przedawania tych trunków w zapieczętowanych butelkach, tudzież kramarz, utracą przy trzeciem tego rodzaju przekroczeniu prawo dalszego utrzymywania prowadzonego handlu.

§. 9. 49

Każda podobna przedaż trunków propinacyjnych bez wyraźnego pozwolenia właściciela propinacyi, względnie dzierżawcy lub posiadającego konsens, jest szynkowaniem pokątnem bez względu, czy wzięto za trunek gotowe pieniądze lub inny przedmiot, mający jakąkolwiek wartość, lub czy dano trunek na borg, i czy go dano w własnym domu lub po za domem.

lub jego prawo nabywcy

§. 10. 50

jako przekroczenie

Szynkowanie pokątne ma być karane grzywnami od 50 do 200 zlr w. a. Właściciel handlu hurtowego gorącemi trunkami, tudzież upoważniony w moc tej ustawy do podobnej przedaży trunków słodzonych, bądźto w półmasowych zapieczętowanych butelkach, bądź na kieliszki, ulegną tej karze, jeżeli, czy to sami, czy też którykolwiek z ich domowników lub sług, dopuszczą się tego przekroczenia; a za trzeciem przekroczeniem utracą nadto prawo dalszego prowadzenia handlu lub zarobku.

Oprócz tego ulegnie w każdym razie cały przydybany zapas trunku wraz z naczyniami i przyrządami do szynkowania konfiskacie, na rzecz właściciela propinacyi, względnie dzierżawcy lub posiadającego konsens.

patrz § 52, 53

§. 11. 51

Za okoliczność szczególnie obciążającą przy przekroczeniu pokątnego szynkowania poczytane będzie przedawanie wódki na zimno farbowanej, zaprawionej lub osłodzonej, jakoby słodzonego trunku fabrycznego, przyrządzonego w drodze chemicznej. Tłumaczenie się, iż pobierano wódkę tę z upoważnionej fabryki gorących trunków nie może ani uniewinniać, ani zmniejszać winy.

W razie wątpliwości, czy przedany trunek jest rzeczywiście słodzonym trunkiem fabrycznym, lub tylko na zimno przyprawionym spirytusem albo wódką, zasięgnie orzekający c. k. urząd technicznego zdania znawcy na koszt strony, której twierdzenie okaże się fałszywem.

54

§. 15.

Wprowadzanie trunków propinacyjnych do okręgu propinacyjnego dozwolone jest tylko uprawnionym do szynkowania lub do handlu temi trunkami, niemniej na użytek własnego przedsiębiorstwa przemysłowego, gospodarstwa lub domu. Wprowadzanie tych trunków na użytek trzecich osób pod pozorem użytku własnego karano będzie utratą trunków, tym sposobem wprowadzonych, i grzywnami od 10 do 100 złr. w. a.

§. 16.

Określone w tej ustawie przekroczenia ulegają przedawnieniu, jeżeli od chwili popełnionego przekroczenia upłynęło sześć miesięcy, a w ciągu tego czasu nie pociągnięto obżałowanego do odpowiedzialności, lub nie przedsięwzięto przeciw niemu we względzie dochodzenia popełnionego przekroczenia żadnego urzędowego kroku, a w szczególności nie wystosowano do niego zawezwania.

§. 17.

W razie poszlak szynkowania pokątnego winien urząd powiatowy, lub zwierzchność miejscowa zarządzić rewizyę domową, wykonać się mającą według przepisów ustawy karnej dla przestępstw skarbowych.

~~Przy śledzeniach przekroczeń w tej ustawie skreślonych mogą być świadkowie zaprzysięgani.~~

§. 18.

Właścicielowi ~~propinacyi~~, ~~również jak dzierżawcy prawa wyszynku lub posiadającemu konsens~~, wolno utrzymywać dla skuteczniejszej obrony praw swoich zaprzysiężoną straż propinacyjną. ~~Wszakże strażnik, przez dzierżawcę lub posiadającego konsens ustanowiony, potrzebuje zatwierdzenia wydziału powiatowego.~~

Prawo zaprzysięgania straży propinacyjnej przysługa urzędowi powiatowemu. Przepisy rozporządzenia z dnia 30. stycznia 1860. (dz. u. p. nr. 28.) co do zaprzysięgania straży polowej mają być zastosowywane także do zaprzysięgania straży propinacyjnej.

Zaprzysięganie ma się odbywać podług [illegible]

§. 12.

Zasądzane według niniejszej ustawy grzywny przypadają w połowie donosicielowi, jeżeli nim nie był zaprzysiężony strażnik propinacyjny, w drugiej zaś połowie wpływają do kasy ~~gminnej tej miejscowości~~, w której popełniono przekroczenie. Jeżeli nie było donosiciela, wpływają grzywny całkowicie do kasy ~~gminnej~~.

W razie udowodnionej zupełnej niemożności zapłacenia grzywn, takowe będą zamieniane na odpowiedny areszt, licząc jeden dzień aresztu za 2 złr. w. a.

§. 13.

Dochodzenie i karanie wszystkich w ustawie tej określonych przekroczeń przysłuża dotyczącym urzędom powiatowym, a w drugiej i ostatniej instancyi Namiestnictwu.

Dochodzenie powinno nastąpić nie tylko na żądanie właściciela propinacyi, lecz także i na żądanie ~~dzierżawcy prawa wyszynku lub posiadającego konsens~~.

Orzeczenia co do przekroczeń powinny być doręczane zawsze i dotyczącemu właścicielowi propinacyi, ~~względnie dzierżawcy lub posiadającemu konsens~~, jako stronie interesowanej, której zarówno z obżałowanym przysłuża prawo rekursu tak co do orzeczenia o winie, jak i przeciw wymiarowi kary.

§. 14.

Posiadanie gorących trunków w większej ilości, jak wymagać może pokrycie potrzeby według osobistych stosunków, lub chwilowych okoliczności posiadacza, tudzież posiadanie naczyń lub przyrządu do wyszynku, nie stanowią wprawdzie same przez się dowodu popełnionego przekroczenia pokątnego szynkowania, są jednakże silnym dowodem podejrzenia; a obok którejkolwiek z tych okoliczności zeznanie jednego już tylko świadka wystarczy do całkowitego dowodu.

„Przysięgam, że będę strzegł powierzonego mnie nadzorowi propinacyjnego prawa wyszynku z jak największą pilnością i wiernością od wszelkiej szkody, że doniosę natychmiast o każdem nieprawnem ukróceniu tego prawa, że nie będę fałszywie nikogo ani oskarżał, ani podawał w podejrzenie, że jednakże o każdym, któryby w jakibądź sposób nieprawnie ukracał prawo wyszynku, doniosę sumiennie, bez żadnych osobistych względów, podług mego najlepszego przekonania, tak mi Boże dopomóż!".

Zaprzysiężona straż propinacyjna uważana będzie przy wykonywaniu swej służby jako straż publiczna, i używać ma wszystkich praw, przysługujących pod tym względem na mocy ustaw osobom urzędowym i publicznej straży cywilnej.

Obowiązki zaprzysiężonej straży propinacyjnej określa rota przysięgi.

Zeznanie zaprzysięgłego strażnika propinacyjnego, uczynione z powołaniem się na służbową przysięgę, o czynach lub okolicznościach, wchodzących w zakres jego obowiązkowej służby, stanowi prawny dowód według określeń §. 427. lit. *e*) ustawy o postępowaniu karnem z dnia 20. czerwca 1853.

§. ~~19.~~ ~~21~~ 60

Zwierzchności gminne mają, z obowiązku czuwania w gminie nad bezpieczeństwem mienia, przestrzegać zachowywania zawartych w tej ustawie postanowień, i udzielać właścicielowi propinacyi, a względnie ~~dzierżawcy lub posiadającemu konsens~~ prawonabywcy, w każdym razie skutecznej pomocy ku obronie ich praw.

§. ~~20.~~ ~~22~~ 61

~~Ustawa niniejsza nie narusza w niczem stosunków prywatnych, opartych na specyalnych tytułach prawnych.~~

Ustawy i przepisy odnoszące się do przedmiotów niniejszą ustawą objętych, o ile się z nią nie zgadzają, znoszą się.

~~Klauzula wykonania~~

62

Wykonanie tej ustawy polecam mojemu Ministerstwu.

1/.

Ustawa

z dnia . . . .

dla królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem księstwem Krakowskiem

zawierająca postanowienia o ~~wywłaszczeniu~~ (wykupnie) prawa propinacyi, tudzież o uregulowaniu i zabespieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mego królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

Dział pierwszy

O ~~wywłaszczeniu~~ (wykupnie) prawa propinacyi

I. Ogólne postanowienia

§. 1.

~~Prawo propinacyi t. j. wyłącznego prawa wyrobu trunków propinacyjnych i propinacyjne prawo wyszynku (§. 40.)~~

(Propinacyjne prawo wyłącznego wyrobu i wyszynku trunków)

przysługujące czy to właścicielom dóbr tabularnych, czy też innym osobom, bądź pojedynczym, bądź zbiorowym z wyjątkiem jednak gmin, ma być wykupione w drodze wywłaszczenia.

§. 2.

~~Wywłaszczone prawo wyrobu trunków propinacyjnych staje się przedmiotem wolnego przemysłu.~~

(Po wywłaszczeniu propinacyjnego prawa wyłącznego wyrobu trunków staje się ten wyrób przedmiotem wolnego przemysłu.)

§. 3.

Wywłaszczone propinacyjne prawo wyszynku będzie własnością funduszu propinacyjnego aż do zupełnej amortyzacyi obligów wywłaszczonym na wynagrodzenie tego prawa wydanych.

Gdyby dochód z tego prawa nie wystarczał do pokrycia potrzeb funduszu propinacyjnego i kraj przyczyniał się zaliczkami do pokrycia tych potrzeb ~~(§§. 28. 29. i 33.)~~, wtedy propinacyjne prawo wyszynku będzie tak długo własnością funduszu propinacyjnego, jak długo zaliczki takie ~~w przepisanem~~ nie będą zwrócone sposobem w §§. 28, 29 i 33 określonym.

§. 4.

Po upływie czasu w §. 3. oznaczonego ustaje propinacyjne prawo wyszynku jako takie i będzie przedmiotem przemysłu koncesyonowanego, na rzecz kraju opodatkowanego.

~~Kwoty według wykazu wyrachowanego mają przynosić 7 albo 5% rocznie i równać się w 1szym przypadku 13to razowemu, w 2im 16½ razowemu rocznemu dochodowi z ostatnich lat 6.~~

II

O wynagrodzeniu i odebraniu prawa propinacyi.

Komisye wymierzające wynagrodzenia.

Wydział oznaczy (liczbę komisyi okręgowych i ~~powiatowych i okręgi~~ przydzielić im się mające.

§. 5.

Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi, którzy podług §. 1. mają być wywłaszczeni, otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligacyach propinacyjnych, przynoszący siedm od sta rocznie i równający się trzynastokrotnemu czystemu dochodowi z propinacyjnego przez na wyszynku, obliczonemu z przeciągu lat ~~ośmiu~~ 12stu od 1874 do 1880 r. w [illegible]

§. 6.

Celem wymierzenia kapitału wynagrodzenia (§. 5) postanowione będą komisye ~~powiatowe~~ okręgowe ~~po jednej dla każdego powiatu~~ i jedna komisya krajowa we Lwowie.

§. 7.

Komisya ~~powiatowa~~ okręgowa złożona będzie z trzech członków, z których jednego mianuje c. k. rząd krajowy, drugiego jako zastępcę funduszu krajowego wybiera Wydział krajowy, trzeciego zaś wybierają ci, którzy są ~~w powiecie~~ w okręgu właścicielami prawa propinacyi wywłaszczeniu ulegającego.

Członkowie komisyi ~~powiatowej~~ okręgowej będą mieli zastępców, tym samym sposobem jak członkowie sami mianowanych. —

Komisya ~~powiatowa~~ okręgowa obiera przewodniczącego z grona swojego.

Uchwały zapadają w komisyi bezwzględną większością głosów.

Członkowie przez Wydział krajowy i przez posiadających prawo propinacyi obrani pobierać będą za czas urzędowania dyety po 3 złr. dziennie i wynagrodzenie kosztów podróży po 1 złr. od mili. —

§. 8.

Komisya krajowa złożona będzie z przewodniczącego w Wydziale krajowym, który będzie przewodniczącym komisyi i z sześciu członków, z których trzech obiera Sejm krajowy, jednego mianuje c. k. rząd krajowy, jednego c. k. lwowski Sąd krajowy wyższy, jednego zaś Wydział krajowy.

Członkowie komisyi będą mieli zastępców tym samym sposobem jak członkowie sami mianowanych.

Do powzięcia uchwał potrzebna jest obecność przewodniczącego i przynajmniej

czterych członków komisyi.
Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów.
Członkowie przez Sejm i Wydział krajowy obrani pobierać będą za czas urzędowania wynagrodzenie po 200 złt. na miesiąc.—

§. 9.

Wymiar wynagrodzenia.

Czysty dochód propinacyjnego prawa wyszynku wyśledzony będzie przez komisyę ~~powiatową~~ okręgową, która obliczy także kapitał wynagrodzenia. — (§. 5) —

Tak uprawnionemu do wynagrodzenia jak i zastępcy funduszu krajowego przez Wydział krajowy na członka komisyi ~~powiatowej~~ okręgowej mianowanemu, służy prawo wniesienia reklamacyi przeciw obliczonemu kapitałowi wynagrodzenia do komisyi krajowej.

Reklamacya ma być wniesiona ~~przez komisyę powiatową~~ na ręce komisyi okręgowej w nieprzekraczalnym terminie trzydziestodniowym, licząc od dnia doręczenia uprawnionemu ~~decyzyi~~ orzeczenia tej komisyi.

Komisya krajowa rozpoznając z urzędu orzeczenia komisyi ~~powiatowej~~ okręgowej, niemniej reklamacye, zarządza w razie potrzeby dochodzenia uzupełniające i ustanawia ostatecznie cyfrę kapitału wynagrodzenia.

§. 10.

Za podstawę do obliczenia czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przyjętą będzie przeciętna cyfra dochodu z lat sześciu od r. 1864 do r. 1869 włącznie, który służył do wymiaru podatku od tego prawa.—

Gdzie podatek dochodowy wymierzony był od dochodu z prawa wyszynku w połączeniu z innemi dochodami, jak np. z dochodem z młyna, cegielni, z zajazdu itp. komisya orzeknie na podstawie fasyi, lub gdyby fasye nie wykazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie dochodzeń szczegółowych, ile w dochodzie ogólnym mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

Gdzie przy wymierzeniu podatku dochodowego od dochodu z prawa propinacyjnego wyszynku nie uwzględniono i nie potrącono

czynszu za dodane do wykonywania wyszynku budynki, lub za dodane arendarzowi albo szynkarzowi pola lub pastwiska, albo wreszcie wartości jakichkolwiek innych dodatków, komisya orzeka na podstawie szczegółowych dochodzeń, o ile te dodatki są skompensowane wzajemnemi dodatkami i dogodnościami, które miał właściciel, a które nie były uwzględnione i dodane do dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku przy wymiarze podatku od tego prawa, a jeżeli zaś skompensowanemi nie są, orzeka komisya, ile z tego tytułu należy potrącić od przyjętego dla wymierzenia podatku czystego dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku. —

policzono

Wyjątkowo może komisya, gdy się przekona z dostatecznych dowodów, że dochód, który służył za podstawę do wymiaru podatku, z szczególnych się względów, cyfrę takowego zmienić. —

Od obliczonego tym sposobem dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku ma być potrącony podatek z dodatkiem krajowym i indemnizacyjnym od tego dochodu opłacany podług przeciętnej z lat 1864 do 1869 obliczony. —

Pozostający po odtrąceniu podatku dochód stanowi czysty dochód z propinacyjnego prawa wyszynku. —

§. 11.

Przyznany kapitał wynagrodzenia należy się uprawnionemu z procentem 5% od tego dnia liczyć się mającym, w którym własność propinacyjnego prawa wyszynku odebraną mu będzie (§. 20.). —

§. 12.

Sposób wypłaty.
Obligi propinacyjne.

Kapitał wynagrodzenia opłacony będzie obligami, noszącemi nazwę: „obligów propinacyjnych Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem księstwem Krakowskiem", wystawionemi na okaziciela, przynoszącemi siedm od sta rocznie, opatrzonemi w kupony półroczne z dołu płatne, i opiewającemi na 20, 100, 500, 1000, 5000 i 10000 złt. wal. austr.

Za kwotę mniejszą od 20 złr. otrzyma uprawniony oblig na 20 złr. i winien zwrócić resztę gotowemi pieniędzmi

3)

~~§. 13.~~

~~Reszta kapitału wynagrodzenia mniej, sza od 20 złr. wypłacaną będzie gotowemi pieniędzmi. –~~

§. 12.

Przywileje obligów propinacyjnych.

Obligom propinacyjnym służą wszystkie przywileje papierów rządowych.

W Królestwie Galicyi i Lodomeryi i w Wiel. Księstwie Krakowskiem mogą te obligi przyjmowane być na kaucye i służyć do lokowania kapitałów należących do sierot, do osób pod kuratelą zostających, do kas urzędności, nie mniej kapitałów kościelnych i innych funduszowych. –

§. 14.

Postępowanie przy wypłacie. –

Jeżeli prawo propinacyi jest przedmiotem ksiąg tabularnych (hypotecznych) lub połączone jest z posiadaniem przedmiotu w tych księgach zapisanego, – prawomocny wyrok o wysokości kapitału wynagrodzenia uznanym będzie przez Wydział krajowy równocześnie z zaznaczeniem odebrania propinacyjnego prawa wyszynku (§. 20) właściwemu sądowi dla uwidocznienia kapitału wynagrodzenia w dotyczącej księdze. –

Uwidocznienie to będzie miało ten skutek prawny, że w miejsce wygaszonego prawa propinacyi wejdzie ~~[illegible]~~ wymierzony zań kapitał wynagrodzenia. –

§. 15.

Przy przekazywaniu i wypłacie kapitału wynagrodzenia, będą przepisy ces. patentu z 8. listopada 1853. (Dz. ust. p. Nr. 237) analogicznie zastosowane. Pretensye na kapitał wynagrodzenia przekazane powinny być obliczone w wal. austr. według obowiązujących przepisów.

§. 16.

Wydział krajowy jako zarządzający funduszem propinacyjnym, wyznaczy zastępców tego funduszu do czynności w sądach przeprowadzić się mających i wypłaca kapitał wynagrodzenia. –

§. 17.

Certyfikaty tymczasowe, uprawniające do pobierania procentu

W przypadkach, w których potrzebnem jest przekazanie kapitału wynagrodzenia przez sąd, zatrzyma Wydział krajowy obligi wynagrodzenia w swoim depozycie na rzecz wywłaszczonego aż do prawomocnego orzeczenia sądowego, i wyda mu certyfikat tymczasowy, poświadczający wysokość przyznanego kapitału.–

Za tym certyfikatem pobierać będzie wywłaszczony półrocznie z dołu procent od kapitału wynagrodzenia, aż do dnia, od którego procent od obligów orzeczeniem sądowem przekazanym będzie osobom obligi te odebrać mającym.–

§. 18.

Wynagrodzenie nie ulega podatkowi

Przyznany kapitał wynagrodzenia i procent na mocy certyfikatu (§. 18.) pobierany, niemniej obligi propinacyjne i ich kupony są wolne od stempli i wszelkich podatków i dodatków.

§: 19

Gwarancya kraju

Kraj gwarantuje wypłatę kapitału wynagrodzenia i procentu od certyfikatów (§: 17) niemniej wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów.–

Odebranie propinacyjnego prawa ~~wyszynku na rzecz funduszu~~ propinacyjnego.

§. 20

Po ostatecznem zawyrokowaniu o wysokości kapitału wynagrodzenia może propinacyjne prawo wyszynku w każdym pojedyńczym przypadku odebranem być na własność funduszu propinacyjnego.

Najdalej w trzech latach po ostatecznem orzeczeniu o wysokości kapitału wynagrodzenia w całym kraju, powinno wywłaszczone prawo wyszynku propinacyjne odebranem być na własność rzeczonego funduszu.

Odebranie to uskutecznia Wydział krajowy i obejmie odebrane prawo imieniem funduszu propinacyjnego w swój zarząd.

Przy odebraniu propinacyjnego prawa wyszynku zarządzi Wydział krajowy wypłatę kapitału wynagrodzenia, a w przypadkach przewidzianych w §. 17 wydanie certyfikatu.

§. 21.

Równocześnie z odebraniem propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego ustaje wyłączne prawo wyrobu trunków propinacyjnych wywłaszczonemu służące (§. 2)

~~Szczegółowe postanowienie w razie dzierżawy.~~

§. 22.

~~Jeżeli propinacyjne prawo wyszynku bądź samo bądź z innemi przedmiotami jest wydzierżawione, a dzierżawa podług umowy dzierżawnej trwaćby miała dłużej niż do dnia odebrania propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego, winien dzierżawca ustąpić z tymże dniem z dzierżawy tego prawa i nie może ani on ani wydzierżawiający rościć z tąd sobie żadnych pretensyi do funduszu propinacyjnego.~~

~~Stosunki między wydzierżawiającym a dzierżawcą.~~

§. 23.

~~Gdyby propinacyjne prawo wyszynku wydzierżawione było samo lub tylko z przedmiotami do jego wykonania należącemi, albo odrębnego utrzymania przynoszącemi, wtedy kontrakt dzierżawny z dniem odebrania tego prawa na własność funduszu propinacyjnego uważany będzie za rozwiązany, a jeżeli między dzierżawcą a wydzierżawiającym nie istniała inna na ten przypadek umowa, zapłaci dzierżawca wydzierżawiającemu w miarę czasu trwania dzierżawy, czynsz dzierżawny aż do dnia rzeczonego przypadający.~~

~~Gdyby zaś propinacyjne prawo wyszynku wydzierżawione było z przedmiotami innemi, odrębny dochód przynoszącemi, wtedy dzierżawca, jeżeli między nim a wydzierżawiającym nie istniała inna na ten przypadek umowa, będzie miał prawo żądać naj-~~

dały w trzy miesiące po odebraniu propinacyj-
nego prawa wyszynku na rzecz funduszu
propinacyjnego — rozwiązania całego kontraktu
dzierżawnego, winien jednakże dotrzymać
dzierżawę aż do końca tego roku dzierżawnego,
w którym nastąpiło odebranie propinacyjnego
prawa wyszynku. Gdyby koniec tego roku
dzierżawnego upływał po za dzień odebrania
propinacyjnego prawa wyszynku lub gdyby
dzierżawca nie żądał, w terminie oznaczo-
nym rozwiązania kontraktu dzierżawnego,
należyć mu będzie od wydzierżawiającego
wynagrodzenie, równające się procentowi od
kapitału wynagrodzenia przyznanego
za odebrane przez niego propinacyjne
prawo wyszynku — przypadającemu za czas od
odebrania tego prawa do dnia ukończenia
dzierżawy. Jeżeli kapitał wynagrodzenia
nie jest ostatecznie oznaczony za propinacyjne
prawo wyszynku, przedmiotem umowy dzierża-
wy będące, wtedy komisye wynagrodzeniowe [illegible]
[illegible] (§. [illegible]) W razie żądania jednej ze
stron interesowanych, orzekną o wysokości
kapitału wynagrodzenia, przypadającego za
propinacyjne prawo wyszynku, które jest
przedmiotem tej dzierżawy.
Innych pretensyj z powodu odebrania propi-
nacyjnego prawa wyszynku nie mogą wza-
jemnie do siebie ani dzierżawca ani wydzier-
żawiający, chybaby między niemi inna
na ten przypadek zawarta umowa.

III Umorzenie i spłata obligów propinacyjnych

§. 24.

Umorzenie obligów propinacyjnych rozpocznie
się ~~najpóźniej~~ najpóźniej w dwa lata po odebraniu w całym
kraju ~~[illegible]~~ propinacyjnego prawa
wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego
(§. 21) i ma być ukończone najdalej do lat 35.
Umorzenie będzie się odbywało, podług załączone-
go planu umorzenia ~~[illegible]~~
~~[illegible] w 35 latach.~~
~~Kwota~~ podług planu ~~umorzyć~~ się mająca
ma być użytą w połowie na zakupno obligów
podług kursu, a [illegible] dla funduszu
propinacyjnego korzystniejszym się okaże, [illegible]

w połowie przez losowanie, w drugiej
połowie zaś przez kupno obligów
podług kursu lub przez losowanie
w miarę tego, jaki sposób pierwszy lub
~~Suma obligów podług planu~~
drugi sposób umorzenia okaże się
korzystniejszym dla funduszu propina(cyjnego).
~~Suma obligów~~
umarzana ~~będzie w połowie przez~~
Obligi umarzają się przez losowanie, ~~połowa sumy obligów~~
~~-ka~~

41)

266

§. 22.

<u>Postanowienia względem dzierżawy.</u>

Jeżeli prawo propinacyi jest wydzierżawione, a dzierżawa podług umowy dzierżawnej trwaćby miała dłużej niż do dnia odebrania prawa propinacyi /: §§. 20. i 21:/ winien dzierżawca ustąpić z tym dniem z dzierżawy tego prawa, i nie może ani on ani wydzierżawiający rościć ztąd sobie pretensye do funduszu propinacyjnego.—

§. 23.

<u>Stosunki między wydzierżawiającym a dzierżawcą.—</u>

~~Gdyby~~ Jeżeli propinacyjne prawo wyszynku wydzierżawione ~~było~~ jest samo lub tylko z przedmiotami do jego wykonania służącemi albo odrębnego dochodu nie przynoszącemi, ~~tedy~~ kontrakt dzierżawny z dniem odebrania tego prawa uważany będzie za rozwiązany, a dzierżawca zapłaci wydzierżawiającemu czynsz dzierżawny w miarę czasu dzierżawy aż do dnia rozwiązania kontraktu przypadający.—

Jeżeli zaś propinacyjne prawo wyszynku z innemi przedmiotami dochód przynoszącemi, lub też propinacyjne ~~wyłączne~~ prawo wyłącznego wyrobu trunków ~~propinacyjnych~~ bądź samo, bądź z innemi przedmiotami, jest wydzierżawione, ma dzierżawca najdalej w rok po ogłoszeniu niniejszej ustawy ~~i nie później, jak na trzy miesiące przed ukończeniem bieżącego półrocza~~

./.

oświadczyć, że od dzierżawy odstępuje. W razie takiego oświadczenia nastąpi rozwiązanie kontraktu dzierżawnego z końcem tego roku dzierżawnego, w którym oświadczenie było dane. Gdyby dzierżawca nie złożył takiego oświadczenia w terminie rzeczonym lub gdyby kontrakt dzierżawny zawarty był po dniu, w którym niniejsza ustawa stanie się obowiązującą, kontrakt dzierżawny zostaje w swej mocy, a dzierżawca za odebrane wyłącznego prawo wyrobu trunków (§. 21) nie otrzyma żadnego wynagrodzenia, za odebrane zaś propinacyjne prawo wyszynku otrzyma od wydzierżawiającego wynagrodzenie, które ma się równać procentowi od dotyczącego kapitału wynagrodzenia, przypadającemu za czas od dnia odebrania propinacyjnego prawa wyszynku do dnia ukończenia dzierżawy. Gdyby kapitał wynagrodzenia nie był oddzielnie obliczony za propinacyjne prawo wyszynku, które jest przedmiotem dzierżawy, komisya krajowa (§. 8) na żądanie jednego z interesowanych orzeknie ostatecznie o wysokości tego kapitału.

Innych pretensyi z powodu odebrania prawa propinacyi lub z powodu przewidzianego w tym §. rozwiązania kontraktu dzierżawnego nie ma-

gą wzajemnie do siebie rościć dzierżawca i wydzierżawiający. —

Postanowienia tego §. mają być zastosowane o tyle, o ile między dzierżawcą a wydzierżawiającym, ~~co do stosunków tym §. objętych~~ na przypadki tym § objęte, niema innej umowy. —

III. Umorzenie i spłata obligów propinacyjnych.

§. 24.

Umorzenie obligów propinacyjnych rozpocznie się najpóźniej w dwa lata po odebraniu w całym kraju wyłączonego propinacyjnego prawa wyszynku na rzecz funduszu propinacyjnego, i ma być ukończone najdalej w 35 latach.

Umorzenie będzie się odbywało podług załączonego planu w połowie przez losowanie, w drugiej połowie zaś przez zakupno podług kursu lub przez losowanie w miarę tego jak pierwszy lub drugi z tych sposobów umarzania okaże się korzystniejszym dla funduszu propinacyjnego.

Załącz: A.

Umorzenie obligów nad plan, może nastąpić w przypadkach, przewidzianych w §§. 31 i 33. —

5)

358

~~zaś tej próby wypłacone będzie na wykupno obligów przez losowanie.~~
~~Umorzenie obligów nad plan może nastąpić w przypadkach, przewidzianych w §§. 21 i 23.~~

§. 25.

Wypłata obligów wylosowanych nastąpi w 6 miesięcy po ich wylosowaniu, za zwrotem obligów wraz z kuponami do tego czasu nie zapadłemi; brakujące kupony niezapadłe potrącone będą od kapitału. —
Z dniem upłynienia terminu wypłaty obligów wylosowanych ustaje dalsze ich oprocentowanie. Kupony wylosowanych obligów będą wprawdzie i nadal wypłacane, jednak kwota wypłaconych takich kuponów potrącona zostanie od kapitału. —
Kupony zapadłe podlegają przedawnieniu po upływie sześciu lat, wylosowane zaś obligi po upływie 30 lat od dnia ich zapadłości. —

IV O funduszu propinacyjnym

§. 26.

Utworzenie funduszu.

Z wypłaszczonego prawa wyszynku propinacyjnego utworzony będzie krajowy fundusz propinacyjny królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego.
Dochody z tego prawa będą specyalnie przeznaczone na pokrycie potrzeb funduszu propinacyjnego, mianowicie: (i dodatkami) na administracyę, na podatki (§. 27), na wypłatę procentów potrącanych z mocy certyfikatów, (§. 17) na wypłatę kuponów od obligów propinacyjnych i umorzenie tych obligów, nakoniec na zwrócenie zaliczek, udzielanych z funduszów krajowych (§. §. 28, 29 i 33)

§. 27.

Podatki od dochodów z propinacyjnego prawa wyszynku.

Dochody z propinacyjnego prawa wyszynku który stanowi własność funduszu propinacyjnego, podlegają podatkom państwowym niemniej dodatkom krajowym i indemnizacyjnym, nie podlegają ~~jednak~~ zaś dodatkom powiatowym i gminnym.

§. 28.

Zaliczki z funduszów krajowych.

Potrzeby funduszu propinacyjnego (§. 26), o ile dochody tego funduszu na ich pokrycie nie wystarczają, pokryte będą zaliczkami z funduszów krajowych.
Zaliczki te będą krajowi zwrócone z funduszu propinacyjnego z procentami po sześć

/.

od sta rocznie liczyć się mającym, a gdyby na ten cel zaciągniona była pożyczka krajowa, zwróci fundusz propinacyjny tę pożyczkę z procentem od niej rzeczywiście opłaconym i z wszystkiemi kosztami, które z jej powodu wynikną.

§. 29.

Dyety i wynagrodzenia podróży członków komisyi okręgowych i komisyi krajowej (§§. 7 i 8) niemniej inne koszta, wypłacaniem i wypłatą kapitału wynagrodzenia ludziom właścicielom propinacyjnego prawa wyrzynku spowodowane, pokryte będą z funduszów krajowych, tytułem zaliczek, które mają być zwrócone sposobem w §. 28 określonym.

Fundusz rezerwowy.

§. 30.

Z nadwyżki dochodów funduszu propinacyjnego – pozostających po pokryciu corocznych potrzeb tego funduszu (§. 25) utworzony będzie fundusz rezerwowy, przeznaczony przedewszystkiem na pokrycie możliwych niedoborów funduszu propinacyjnego.

Fundusz rezerwowy ma być korzystnie używany, a dochód z tego użycia wejdzie do tegoż funduszu przychodowy.

Dochody funduszu rezerwowego nie podlegają podatkom ani dodatkom.

§. 31.

Gdyby fundusz rezerwowy przenosił sumę, potrzebną do pokrycia półrocznych potrzeb funduszu propinacyjnego, wtedy nadwyżka ta może, za uchwałą Sejmu krajowego, użytą być na wykupno obligów propinacyjnych podług kursu lub na ich wykupno w wartości imiennej przez losowanie nad plan umorzenia.

Obligi tym sposobem wykupione, zostaną umorzone.

§. 32.

Pozostałości funduszu rezerwowego, jakie się okażą po umorzeniu wszystkich obligów propinacyjnych i zaspokojeniu wszystkich potrzeb funduszu propinacyjnego, stają się własnością krajową. —

Wykupno obligów z innych funduszów krajowych.

§. 33.

Ustawą krajową mogą być przeznaczone

inne fundusze krajowe na wykupno obligów w obiegu zostających podług kursu lub przez losowanie ~~w wartości imiennej~~ nad plan umorzenia.

~~Gdyby wykupno w wartości imiennej tylko względem jednej części obligów propinacyjnych zostało rozciągnione, oznaczoną będzie część do spłacenia mająca przez losowanie.~~

Summy na takie wykupno z funduszów krajowych wydane uważane będą także jako zaliczki na rzecz funduszu propinacyjnego i zwrócone zostaną z tego funduszu w sposób w §. 28 określony.

V. Administracya

Władze administracyjne.

§. 34.

Wydział krajowy zawiaduje wszystkiemi czynnościami administracyjnemi do wykonania prawa propinacyi się odnoszącemi i zarządza funduszem propinacyjnym.

Wydział krajowy może pod własną odpowiedzialnością ustanowić osobną Dyrekcyę krajową do administracyi propinacyjnego prawa wyszynku.

Bliższe instrukcye do administracyi się odnoszące wydawać będzie Wydział krajowy.

Administracya funduszu propinacyjnego ma prawo żądać współdziałania od Wydziałów powiatowych i zwierzchności gminnych przy zarządzie propinacyjnego prawa wyszynku.

Wykonywanie propinacyjnego prawa wyszynku.

§. 35.

Administracya funduszu propinacyjnego może wykonywać propinacyjne prawo wyszynku na rachunek własny albo przez wydzierżawianie albo też przez czasowe konsensa propinacyjne (do propinacyjnego wyszynku trunków uprawniające) za opłatą roczną udzielane.

Konsensa takie nie podlegają opłatom na rzecz Skarbu państwa.

Szczegółowe uprawnienia administracyi

§. 36.

W razie gdyby dzierżawca propinacyjnego prawa wyszynku lub posiadający konsens propinacyjny dopuścił się czynu lub zaniedbania, pociągającego za sobą podług warunków ugody dzierżawnej lub konsensu utratę dzierżawy lub konsensu, służyć będą administracyi propinacyjnego prawa

./.

prawa wyszynku te same środki i ta sama procedura, jakie z mocy cesarskiego patentu z 31. grudnia 1800 służą administracyi dóbr skarbowych.

§. 37.

Wszystkie spory sądowe między administracyą propinacyjnego prawa wyszynku, będącego własnością funduszu propinacyjnego, a dzierżawcami tego prawa lub posiadającemi koncessye propinacyjne, wytaczane będą wyłącznie w Sądach lwowskich, a mianowicie w tym Sądzie lwowskim, do którego spór podług przedmiotu swojego należy.

VI. Postanowienia dodatkowe

Pomoc władz

§. 38.

Wszystkie Władze Rządowe i Sądowe, niemniej reprezentacye powiatowe i gminne, obowiązane są użyczyć pomocy organom powołanym do przeprowadzenia czynności wykupna i wywłaszczenia prawa propinacyi w myśl niniejszej ustawy wydanych.

Uwolnienie od stępli i opłat

§. 39.

Wywłaszczenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie, do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się, podania, protokoły, dokumenta, sądowe i pozasądowe, wpisy hipoteczne i inne czynności, wolne są od stempli, należytości bezpośrednich i opłat dotyczących.

Wpisy hipoteczne, orzeczenia i inne pisma lub czynności

§. 40.

~~Ustawy i przepisy, odnoszące się do przedmiotu niniejszej ustawy, o ile się z nią nie zgadzają, znoszą się.~~ —

Subalegat a) ~~w 35 latach~~

Plan umorzenia Obligów propinacyjnych

~~z oprocentowaniem rocznego po 7% w 35 latach~~

~~Kapitału 1000 Zł — 7%, dochód roczny 76 Zł 92 1/4 półroczny 38 46 / 38 46 1/4~~

Rok	Półrocze	Kapitał do umorzenia		1/4	Z raty półrocznej przypada na: Odsetki		1/4	umorzenie Kapitału zł.	c.	1/4	Razem zł.	c.	1/4
1	I	1000	.	.	35	.		3	46	.	38	46	
	II	996	54		34	88		3	58	1	38	46	1
2	I	992	95	3	34	75		3	71	.	38	46	
	II	989	24	3	34	62		3	84	1	38	46	1
3	I	985	40	2	34	49		3	97		38	46	
	II	981	43	2	34	35		4	11	1	38	46	1
4	I	977	32	1	34	21		4	25	.	38	46	
	II	973	7	1	34	6		4	40	1	38	46	1
5	I	968	67	.	33	90		4	56		38	46	
	II	964	11		33	74		4	72	1	38	46	1
6	I	959	38	3	33	58		4	88	.	38	46	
	II	954	50	3	33	41		5	5	1	38	46	1
7	I	949	45	2	33	23		5	23	.	38	46	
	II	944	22	2	33	5		5	41	1	38	46	1
8	I	938	31	1	32	86		5	60	.	38	46	
	II	933	21	1	32	66		5	80	1	38	46	1
9	I	927	41	.	32	46		6	.		38	46	
	II	921	41		32	25		6	21	1	38	46	1
10	I	915	19	3	32	3		6	43	.	38	46	
	II	908	76	3	31	81		6	65	1	38	46	1
11	I	902	11	2	31	57		6	89	.	38	46	
	II	895	22	2	31	33		7	13	1	38	46	1
12	I	888	9	1	31	8		7	36	.	38	46	
	II	880	73	1	30	82		7	64	1	38	46	1
13	I	873	9	-	30	56		7	90		38	46	
	II	865	19	.	30	28		8	18	1	38	46	1
14	I	857	.	3	30	..		8	46	.	38	46	
	II	848	54	3	29	70		8	76	1	38	46	1
15	I	839	78	2	29	39		9	7		38	46	
	II	830	71	2	29	7		9	39	1	38	46	1
16	I	821	32	1	28	74	-	9	72	.	38	46	
	II	811	60	1	28	41		10	5	1	38	46	1
17	I	801	55	.	28	5		10	41	.	38	46	
	II	791	14		27	69		10	77	1	38	46	1
18	I	[illegible]	36	3	27	31		11	15	.	38	46	

L. 176 z r. 1866. Tablice dwukolumnowe do wykazów buchhalteryjnych. Z drukarni zakładu nar. im. Ossolińskich. 1868.

								zł.	c.	½	zł.	c.	½
18	II	769	21	3	26	92		11	54	1	38	46	1
19	I	757	67	2	26	52		11	94	.	38	46	x
	II	745	73	2	26	10		12	36	1	38	46	1
20	I	733	37	1	25	67	.	12	79	.	38	46	x
	II	720	58	1	25	22		13	24	1	38	46	1
21	I	707	34	.	24	75		13	71	.	38	46	
	II	693	63	.	24	28		14	18	1	38	46	1
22	I	679	44	3	23	78		14	68		38	46	
	II	664	76	3	23	27		15	19	1	38	46	1
23	I	649	57	2	22	73		15	73	.	38	46	
	II	633	84	2	22	18		16	28	1	38	46	1
24	I	617	56	1	21	61		16	85	.	38	46	
	II	600	71	1	21	2		17	44	1	38	46	1
25	I	583	27	.	20	41		18	5		38	46	
	II	565	22	.	19	78		18	68	1	38	46	1
26	I	546	53	3	19	13		19	33	.	38	46	
	II	527	20	3	18	45		20	1	1	38	46	1
27	I	507	19	2	17	75		20	71	.	38	46	
	II	486	48	2	17	2		21	44	1	38	46	1
28	I	465	4	1	16	29		22	17		38	46	
	II	442	87	1	15	58		22	96	1	38	46	1
29	I	419	91	.	14	69		23	77	.	38	46	
	II	396	14	.	13	86		24	60	1	38	46	1
30	I	371	53	3	13	.	.	25	46		38	46	
	II	346	7	3	12	11		26	35	1	38	46	1
31	I	319	72	2	11	19		27	27		38	46	
	II	292	45	2	10	23		28	23	1	38	46	1
32	I	264	22	1	9	24		29	22		38	46	
	II	235	.	1	8	23		30	23	1	38	46	1
33	I	204	77	.	7	16		31	30		38	46	
	II	173	47		6	7		32	39	1	38	46	1
34	I	141	7	3	4	94	.	33	52		38	46	
	II	107	55	3	3	76		34	70		38	46	
35	I	72	85	3	2	55		35	91		38	46	
	II	36	94	3	1	29		36	94	3	38	23	3

8)

2/2

871

Uchwała

Sejm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem stawia wniosek:

1. aby kapitał wynagrodzenia ~~1) Uwolnienie~~ ~~kapitału wynagrodzenia~~ za wywłaszczone prawo propinacyi przyznanego i procenta od tego kapitału, niemniej obligacyi propinacyjnych za spłatę tego kapitału wydanych i kuponów od tych obligów, wolne były od ~~opłat~~ stempla podatków państwowych i stempli;

~~2) Uwolnienie od podatków państwowych~~ ~~2. aby od podatków państwowych wolne były~~

2. aby ~~stwowych~~ dochody funduszu rezerwowego, który ma być utworzony przy funduszu propinacyjnym, na spłatę wynagrodzenia za wywłaszczone prawo propinacyi przeznaczonym, ~~wolne~~ były od podatków państwowych;

~~3) Uwolnienie od opłat na rzecz~~

3. aby ~~skarbu państwa tych~~ konsensa propinacyjne, ~~od propinacyjnego~~ wyszynku trunków uprawniające, ~~które wydawane będą~~ przez administracyę funduszu propinacyjnego wydawane, wolne były od opłat państwowych;

4) Aby wywłaszczenie prawa propinacyi, niemniej wszelkie do przeprowadzenia tego wywłaszczenia, do wymiaru i wypłaty wynagrodzenia za to prawo odnoszące się, podania, protokoły, dokumenta, orzeczenia i inne pisma (lub czynności) sądowe i pozasądowe wolne były od stępli, należytości bezpośrednich i opłat depozytowych. —

Margin notes:

~~3/8~~

od ~~podatków państwowych~~

1 od

wpisy hipoteczne i ~~[illegible]~~

na płacenie procentów od obligów wspomnionych i na umorzenie tych obligów, projektuje Komisya, zgodnie z Komisyą pozasejmową, aby z wykupionego propinacyjnego prawa wyszynku utworzony był fundusz propinacyjny pod zarządem Wydziału krajowego pozostający, którego dochody na spłatę obligów i kuponów byłyby przeznaczone. –

Komisya nie widziała dostatecznych powodów, przemawiających za wykupieniem w chwili obecnej prawa propinacyi od gmin, które prawo to posiadają i dochodów z niego na potrzeby gminne używają. Dla ogółu jest to rzeczą obojętną, czy w tych gminach posiadać będzie prawo propinacyi gmina, czy też fundusz do spłacenia obligów propinacyjnych przeznaczony; może więc prawo propinacyi bez najmniejszej szkody dla ogółu pozostać tak długo przy tych gminach, jak długo propinacyjne prawo wyszynku w innych wszystkich gminach będzie w posiadaniu funduszu propinacyjnego. Tymczasem zebrane będą doświadczenia, które wskażą, o ile wykupno prawa propinacyi od gmin jest potrzebnem, o jakie w razie wykupna dane być może wynagrodzenie, lub jakim innym sposobem ubywający gminom dochód z prawa propinacyi może być zastąpionym.

Nadwyrężane częstokroć prawo wyszynku propinacyjne potrzebuje w ogóle zabezpieczenia i uregulowania w drodze ustawodawczej. Potrzeba ta będzie tem większą, gdy dochód z prawa rzeczonego będzie funduszem przeznaczonym na spłatę obligów propinacyjnych przez Kraj zagwarantowaną. W jednym projekcie do ustawy objęła Komisya postanowienia o wykupnie propinacyi i postanowienia do zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku się odnoszące, z obawy przed niebezpieczeństwem, jakieby przy oddzielnem postępowaniu (– t.j. przy uchwalaniu dwóch ustaw jak proponował Wydział Krajowy –) zagrażało funduszowi krajowemu w tym przypadku, gdyby ustawa o wykupnie propinacyi otrzymała Najwyższą sankcyę, a ustawa o jej zabezpieczeniu tej sankcyi nie uzyskała. –

Wysokiej

Przedkładając Izbie projekt do ustawy, Komisya nie sądzi potrzebnem motywować poszczególnie wszystkie zmiany i uzupełnienia, jakie do projektu przez Wydział Krajowy wniesionego wprowadzić uznała za konieczne. Dyskusya wyjaśni wątpliwości, jakie w tej mierze zachodzić by mogły.

Komisya nie tając sobie, że przy wykonaniu projektowanej Ustawy może okazać się potrzeba uzupełnić ją jeszcze osobnemi postanowieniami, sądzi jednak, że przyjęciem ustawy tej sprawa wykupna propinacyi uzyska istotną podstawę, i w tej myśli ~~Komisya projekt swój~~ /. ~~Wysokiej Izbie do uchwalenia poleca.~~ —

/. poleca Komisya wysokiej Izbie do uchwalenia:

1. Projekt do ustawy o wykupnie prawa propinacyi i o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku;
2. wniosek, ~~[illegible]~~ aby wynagrodzenie za propinacyę, jakoż wszelkie pisma i czynności do wykupna prawa propinacyi się odnoszące wolne były od podatków i wszelkich innych opłat państwowych.

Lwów dnia 17 października 1869.

~~Przewodniczący~~

~~Krzeczunowicz~~

~~Sprawozdawca:~~

Przewodniczący i sprawozdawca

Krzeczunowicz

-§ 5-

Dotychczasowi właściciele prawa propinacyi, który podług § 1 mają być wywłaszczeni, otrzymają tytułem wynagrodzenia kapitał w obligacyach propinacyjnych, który według wyboru wywłaszczonego ma ~~się równać~~ ~~albo~~ przynosić ~~sto~~ albo siedm albo pięć od sta rocznie i w pierwszym razie równać się trzynastorazowemu, w drugim zaś razie szesnaście i pół ~~razowej~~ razowemu czystemu dochodowi propinacyjnego prawa wyszynku, obliczonemu z przeciągu ostatnich lat sześciu.

§ 12

Akta w sprawie propinacyi

Do kancelaryi tow. gosp. dałem i kazałem złożyć w osobny fascykuł:

1. Projekt relacyi Kolchberga z 1856
2. Zbiór ustaw względem propinacyi
3. Kopye aktów, tu się znajdujące
4. Moje dalsze referaty w tej sprawie

Книга 31

Звіти, проекти законів і закони Крайового відділу у справі гімназій

1855 – 1875

Копії, чернетки авт., друки, відбитки.

м. пол., нім.

Tyszkowski od szynkarzy

myśli, że szynkarz, inni ~~wszystko~~, że ~~szynk~~

arendarz mniej zapłaci — gdzie nie gdzie

kasza administracyi podwyższone ~~[illegible]~~

tem bardziej, że już nie można się zrzekać —

kto więc zapłaci tę kasza? —

tracimy tytuł żądania jednego szynku —

tracimy tytuł żądania tych ubezpieczeń

prawa propinacyi przez 26 lat —

Akt nie może się zrzec, utrzymy [illegible] — [illegible]

[illegible] do [illegible]

Wszyscy zmuszeni [illegible] ile można wysoko, bo [illegible],

[illegible] — gdy opłata odgarna może w [illegible]

[illegible] od 20% —

Miasta jeśli je wystawiamy, nie można żądać

opłaty od szynkarzy —

[illegible]

[illegible]

[illegible] zasady.

Kilka lat zostaw i tak do

[illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible] — [illegible] —

[illegible]

[illegible]

[illegible] — za tych

[illegible] — [illegible]

Lager=Nr. 399. Amtsdruckf. Einlagsbogen. (F. L. D. Zahl 1175 ex 1865.) — Groß=Concept. M. Nr. 595 ex 1865.

278

SPRAWOZDANIE KOMITETU

TOWARZYSTWA GOSPODARSKIEGO GALICYJSKIEGO,

DO NAMIESTNICTWA LWOWSKIEGO,

W SPRAWIE PROPINACYI,

UŁOŻONE PRZEZ

KORNELA KRZECZUNOWICZA.

WE LWOWIE,

W DRUKARNI ZAKŁADU NARODOWEGO IM. OSSOLIŃSKICH.

1861.

Wysokie c. k. Namiestnictwo!

Wielką jest doniosłość prawa propinacyi w Galicyi; bo kilkomilionowy dochód z tego prawa, rozdzielony między miasta i właścicieli dóbr hypotecznych, służy pierwszym do pokrycia kosztów utrzymania magistratów i urządzeń miejskich, drugim zaś do opłaty ciężarów publicznych i do opędzenia wydatków gospodarskich.

Jako dowód ważności praw propinacyi dla miast w Galicyi posłuży załączony wykaz *) dochodu z propinacyi w niektórych miastach i stosunek tego dochodu do ogólnych tychże miast dochodów.

---

*) **WYKAZ**

stosunku dochodów z propinacyi do ogólnych dochodów w miastach niżej poszczególnionych.

NAZWA MIASTA	Dochody tych miast		Stosunek dochodu z prawa propinacyi do ogól. sumy dochodów	UWAGI.
	w ogóle	w szczególności z praw propinacyi		
	Złotych reńskich			
Lwów . . .	485231	190444	39 od sta	Dochód miasta Lwowa umieszczony tu jest w wal. austr. podług rachunków z r. 1860 urzędownie sprawdzonych.
Kołomyja . .	23638	14271	60 » »	
Brzozów . .	1531	912	60 » »	
Przemyśl . .	40084	24705	62 » »	
Dolina . . .	10052	6200	62 » »	
Mościska . .	5901	3715	65 » »	
Drohobycz . .	36410	23434	64 » »	
Gródek . . .	20640	13273	64 » »	Dochody innych miast tu przytoczonych wykazane są w monecie konwenc. z r. 1855, podług dat urzędowych, ogłoszonych w Gazecie Lwowskiej.
Brzeżany . .	15505	10241	67 » »	
Sambor . . .	29831	20923	70 » »	
Sanok . . .	6553	4699	72 » »	
Śniatyn . . .	25010	18462	74 » »	
Jaworów . .	13948	10688	77 » »	
Tarnopol . .	44016	35405	80 » »	
Bełz	5980	4812	80 » »	
Jarosław . .	23275	19460	84 » »	
Rohatyn . .	11203	9702	87 » »	
Lubaczów . .	3173	2700	88 » »	
Złoczów . .	15633	14110	91 » »	
Kałusz . . .	2633	2390	91 » »	

U większej części właścicieli dóbr tabularnych jest dochód z propinacyi jedynym w gospodarstwie obrotowym funduszem, z którego utratą lub umniejszeniem uiszczenie podatków i opędzenie wydatków gospodarskich stałoby się niemożliwem. Wielu właścicieli dóbr tabularnych — szczególnie zaś ci, którzy są odłużeni, jako też właściciele miasteczek i dóbr położonych w nieurodzajnych górach — straciliby, z utratą propinacyi, cały majątek.

Rachunki z dóbr rządowych mogą wysokiemu rządowi dać najlepsze objaśnienia, ileby z tych dóbr pozostało dochodu, gdyby im odjęto lub uszczuplono prawa propinacyi.

Także z rocznych rachunków miasta Lwowa można powziąć przekonanie, iż to miasto do swoich dóbr znaczne kwoty rocznie dopłacaćby musiało, gdyby w nich nie posiadało prawa propinacyi.

Dobitnego przykładu dostarczają nam dobra Zubrza, Sichów i Pasieki, będące własnością miasta Lwowa. Gdy w roku bieżącym przyszło te dobra w dalszą puszczać dzierżawę, ustanowił wydział miejski, dla zbadania stanu rzeczy, komisyą, do której powołany był jeden z członków podpisanego Komitetu. Przedłożone tej komisyi akta okazały, że w ostatnich dziewięciu latach czynsz roczny, za wydzierżawione w tych dobrach budynki i grunta razem z prawem propinacyi, wynosił 2100 złr., a i przy tym czynszu przedostatni dzierżawca nie był w stanie opłacać się i w r. 1857 od dzierżawy został usunięty. Podatki z wydzierżawionych w tych dobrach gruntów i budynków opłacało miasto; wynosiły one do r. 1852 złr. 1124, dziś zaś, z dodatkami i z ekwiwalentem, wynoszą 2120 złr., zatem o 20 złr. więcej niż czynsz dzierżawny, który dotąd pozostał niezmienny, gdyż nikt za te dobra więcej dać nie chciał. Prócz wspomnionych podatków ponosi miasto jeszcze ciężary patronatu, koszta na budowy dróg i inne ciężary publiczne i gminne, jako też koszta administracyjnego nadzoru. Jeżeli miasto te dobra dotąd zatrzymuje, czyni to w nadziei, iż stan rzeczy się zmieni, i że ciężar podatków zmniejszony zostanie. Gdyby jednak w tych dobrach odjęto miastu prawo propinacyi, przynoszące rocznie 1600 do 1800 złr. czystego dochodu, to miasto do tych dóbr dopłacaćby musiało około 1800 złr., a wtedy nieby innego miastu nie pozostało, jak prosić wysokiego rządu, aby dobra te

objął w administracyę własną i wszystkiemi z nich dochodami, w miejsce podatku, się kontentował.

Przy takich stosunkach jest rzeczą oczywistą, że podpisany Komitet musi uważać uszczuplenie praw propinacyi nie tylko jako pogwałcenie praw prywatnych, tylekrotnie ustawami uznanych i tranzakcyami z rąk do rąk przelewanych, lecz także jako prawdziwą klęskę dla gospodarstwa krajowego, której skutkiem byłoby: zniszczenie kilkadziesiąt milionowego majątku, który prawo propinacyi przedstawia; zubożenie miast i właścicieli dóbr hypotecznych; odjęcie znacznej liczbie tych właścicieli możności płacenia podatków i opędzania kosztów gospodarstwa; znaczne zmniejszenie produkcyi ziemi; zmniejszenie wartości hypotek i osłabienie a w wielu wypadkach zniszczenie praw hypotecznych wierzycieli; nakoniec także uszczuplenie sumy podatkowej; propinacya bowiem dziś dwukrotnie, często trzykrotnie jest opodatkowaną, gdy z niej płaci podatek dochodowy właściciel, dzierzawca dóbr i dzierzawca propinacyi.

Do osłabienia dochodów z prawa propinacyi a z czasem do zupełnego ich zniszczenia, musiałoby doprowadzić zawarte w przesłanej podpisanemu Komitetowi odezwie wys. c. k. Namiestnictwa z 30 październ. 1860 l. 44630 przypuszczenie, jakoby podlegająca prawu propinacyi wódka miała być odróżnioną od fabrycznych trunków spirytusowych (rosolisów, likworów, araku, rumu i ponczowej essencyi), i jakoby te trunki nie stanowiły przedmiotu prawa propinacyi, a przeto ich wyszynk mógł być dozwalany w obcem terytoryum propinacyjnem, osobom do propinacyi nieuprawnionym.

Przeciw takiemu w dotychczasowych ustawach n i e u z a s a d n i o n e m u przypuszczeniu, musi podpisany Komitet stanowczo się oświadczyć, tem bardziej, gdy znamiona wspomnionych trunków spirytusowych nie dadzą się oznaczyć w sposób taki, ażeby te trunki *łatwo* rozeznać można od wódki, cukrem lub olejkami i farbami w prosty a tani sposób zaprawionej; — gdy także jest rzeczą niepodobną rozciągnąć i utrzymywać w kilku tysiącach gmin skuteczną kontrolę, ażeby, pod pozorem sprzedaży lub wyszynku wspomnionych fabrycznych trunków, nie szynkowano wódki w sposób niefabryczny zaprawionej lub też nawet wódki prostej; — gdy nakoniec wszyscy, używający trunków spirytusowych, z czasem od

wódki prostej odwykać i coraz więcej używać będą smaczniejszych przyprawionych trunków, których fabrykacya, przy postępie industryi, stawać się będzie łatwiejszą i tańszą, tak, iż różnica ceny między temi trunkami a wódką do najmniejszych zejdzie proporcyj, a skutkiem tego być musi, że wyszynk tych trunków będzie bez porównania obszerniejszy niż wyszynk prostej wódki.

Zastanowić się także wypada: jakich korzyści można się spodziewać z wyjęcia słodzonych trunków spirytusowych zpod prawa propinacyi i z dozwolenia wyszynku tych trunków osobom do propinacyi nieuprawnionym?

Wyjęcie wspomnionych trunków zpod prawa propinacyi nie przyczyni się do pomnożenia fabryk tych trunków; bo takie fabryki w naszym kraju istniały i mnożyły się mimo tego, iż te trunki stanowiły przedmiot prawa propinacyi, — a rzeczone fabryki znajdowały i znajdują odbyt na swoje wyroby, gdyż kupują je sami uprawnieni do propinacyi i szynkarze przez nich ustanowieni, jako też wszyscy mieszkańcy kraju, którzy, mimo praw propinacyi, nie są ograniczeni w pobieraniu trunków zkąd im się podoba na swoją własną potrzeb.

Nadawanie prawa do szynkowania wspomnionych trunków nie może być nieograniczonem; gdyż mnożenie szynków *bez granic* już z samych względów na moralność nie powinno być dopuszczone; przy ograniczonej zaś liczbie szynków nie ma potrzeby dawania koncesyj na nie osobom do propinacyi nieuprawnionym: gdyż uprawnieni do propinacyi sami, dla własnego interesu, tworzą szynków tyle, ile ich wymagają stosunki odbytu i ile dozwalają przepisy policyjne.

Możeby kto chciał zarzucić, że dawanie koncesyj do szynkowania osobom do propinacyi nieuprawnionym, da możność wielu mieszkańcom znajdowania z tych szynków zarobku. Lecz dawać zarobek jednym na koszt praw, które służą innym, nie odpowiada zasadom sprawiedliwości, a nadto jeszcze zauważyć potrzeba, że i przy utrzymaniu praw propinacyi w całej ich objętości, znajdują z szynków zarobek dzierzawcy propinacyj i ich poddzierzawcy, jako też ustanowieni przez nich szynkarze których to osób liczba jest także znaczną i nie będzie w ogóle o wiele mniejszą, niżby była

liczba szynkarzy koncesyonowanych, w wypadku, gdyby koncesye do szynków dawane było osobom do propinacyi nieuprawnionym.

Spotkać nas może nakoniec zarzut, że dawanie koncesyj do szynkowania wspomnionych trunków osobom do propinacyi nieuprawnionym, zniesie dotychczasowy monopol i uczyni te trunki tańszemi, a więc stanie się korzystnem dla konsumentów. Lecz dzisiejszy monopol, służący uprawnionym do propinacyi, nie jest zbyt uciążliwym dla konsumentów, którzy, według ustaw, mogą pobierać trunki na własną potrzeb, gdzie im się podoba, a konkurencya kilku tysięcy osób do propinacyi w kraju uprawnionych, nie dopuszcza zbytniego wielkiego trunków propinacyjnych podrożenia. Zresztą zbytnia taniość trunków spirytusowych w kraju, w którym lud już i tak do zbytecznego używania tych trunków jest skłonny, nie może być uważana jako korzyść. Gdyby jednak w dostarczaniu tańszych trunków konsumentom chciano koniecznie upatrywać korzyść, to jednak ta korzyść, równie jak i wszelkie inne korzyści, jakieby upatrywano w wyjęciu słodzonych trunków spirytusowych zpod prawa propinacyi, nie są nigdy w stanie zrównoważyć opisanym powyżej klęskom, któreby z osłabienia praw propinacyi wynikły.

Rozbierając tę ważną dla propinacyi sprawę ze stanowiska *prawnego*, musimy najpierw postawić pytanie:

I.

Czy dozwalają dotychczasowe ustawy uważać fabryczne słodzone trunki spirytusowe jako nie będące przedmiotem prawa propinacyi?

Odwieczny, ustawami uświęcony zwyczaj za czasów rzeczypospolitej polskiej przyznawał niewątpliwie wyłączny wyrób i wyszynk piwa, trunków miodowych i wszystkich trunków, w których skład wchodzi wódka lub spirytus, właścicielom dóbr, jako też miastom, obdarzonym prawem propinacyi.

Stanowiąc w tej mierze przepisy, starało się ustawodawstwo austryackie utrzymywać dawne prawa i uznawało je jako prawa *rzeczowe prywatne*, o czem wysokie c. k. Namiestnictwo przekonać się może z licznych raportów władz administracyjnych i ze spra-

wozdań c. k. urzędu fiskalnego, które tę sprawę ze stanowiska prawnego rozbierały.

Ochrona rzeczowego prywatnego prawa propinacyi jest obowiązkiem władz równie jak ochrona wszelkich innych praw prywatnych.

Jak z jednej strony chroniło ustawodawstwo austryackie prawa propinacyi, tak z drugiej strony starało się nie dopuszczać, aby to prawo po za dawne ustawy i zwyczaje było rozciągane.

Jakoż w §. 58 patentu z 16 czerwca 1786 (koll. ustaw Pillerowska, str. 224) i w dekrecie nadwornym z 28 marca 1795 (koll. ust. Pill. str. 58) postanowiono, ażeby dominia nie rozszerzały swoich wyłącznych praw propinacyi na wyszynk wina i na sprzedaż drożdży i braby; bo te rzeczy nie były przedmiotem wspomnionych praw.

W owych czasach istniały już fabryczne słodzone trunki spirytusowe (rum, rosolis, likwor itd.), a gdyby ustawodawca miał był zamiar wyjąć je zpod prawa propinacyi, byłby to wyrzekł stanowczo, tak jak uczynił względem wina, drożdży i braby.

Lecz nie wyrzekł tego. Owszem znajdujemy wyraźne ślady, iż ustawodawstwo uznawało wspomnione trunki jako podlegające prawu propinacyi.

I tak np. w regulatywie dla miasta Drohobyczy z r. 1802 znajdujemy, że temu miastu przysłuża wyłączny wyrób i wyszynk wódki i innych *jej podobnych* trunków spirytusowych, jako to: rosolis, okowita, rum, arak itd. (Rozdział I. §. 1 i rozdział II. §§. 1 i 3 wspomnionej regulatywy w koll. ust. Pill. str. 47 i 48.)

Jeżeli gdzie okazywały się dążności do osłabienia prawa propinacyi, to te powściągnione zostały cesarskiem pismem gabinetowem z 28 listopada 1837, ogłoszonem w cyrkularzu gubernialnym z 20 stycznia 1839 (zbiór ustaw prowinc. str. 31), które to cesarskie pismo postanawia, aby we wszystkich prawa prowincyi dotyczących wypadkach, dopóki Najj. Pan sam w tej sprawie inaczej nie zawyrokuje, trzymano się *jedynie i najściślej* zwyczaju, zachowywanego dotąd w okręgu każdego dominium («nur an die bisher «im Bereiche des Dominiumsbezirkes Statt gehabte Gepflogenheit «auf das genaueste zu halten.»)

Dekret kancelaryi nadwornej z 31 maja 1839 (cyrk. gub. z 6 lipca 1839; zbiór ust. prow. str. 378) postanowił: że kupcy, upoważnieni do handlowania korzeniami lub towarami mieszanemi (gemischte Waarenhandlungen), w dozwolonej im sprzedaży słodzonych trunków spirytusowych, jako to: arak, rum, likwor, pończowa essencya itd., mają używać butelek *opieczętowanych*, zawierających w sobie *najmniej pół kwarty*, że więc tym kupcom wspomnionych trunków w mniejszych i nieopieczętowanych naczyniach sprzedawać nie wolno, a gdyby taki kupiec miał zamiar wspomnione trunki szynkować, to winien postarać się drogą *odpowiednią* o formalne *prawo* do szynkowania («im ordnungsmässigen Wege zu «erwirkenden Schank-*rechtes*»).

Ponieważ ten dekret kancelaryi nadwornej nie mógł w niczem uwłaczać wyżprzytoczonemu cesarskiemu pismu gabinetowemu z r. 1837, a w Galicyi, według odwiecznego zwyczaju, którego to pismo gabinetowe najściślej trzymać się każe, *wyłączny* wyszynk wszelkich trunków spirytusowych, zatem i rosolisów, likworów, rumu i t. d. służył uprawnionym do propinacyi, więc ani kupiec ani nikt inny nie może tych trunków w cudzym okręgu propinacyjnym szynkować, jeżeli nie nabędzie prawa do tego od osoby, która wyłączne prawo propinacyi posiada. Że ten dekret inaczej wykładany być nie może, wypływa już nawet z użytych w nim wyrażeń, które wskazują, że kupcowi, handlującemu korzeniami lub towarami mięszanemi, aby mógł szynkować, potrzebne jest pozyskanie formalnego *prawa* do szynkowania (zatem nie pojedyńczej urzędowej koncesyi), a prawa nikt inny dać nie może, jeno ten, który je sam posiada, lub ustawodawca.

Nawet drobna sprzedaż fabrycznych słodzonych trunków spirytusowych w butelkach opieczętowanych, gdy ona często *w wyszynk* się przeradza i nadweręża prawa propinacyi, nie może być dozwalana w cudzym okręgu propinacyjnym, bez przyzwolenia uprawnionej do propinacyi osoby, a wyjątki od tej reguły mogłyby być dopuszczone w *tych tylko* okręgach propinacyjnych, w których *udowodnionem będzie*, iż zwyczaj takiego dozwalania już przed wydaniem wyżej przytoczonego pisma gabinetowego z 28 listop. 1837 istniał: *powszechny* bowiem w Galicyi zwyczaj, którego ściśle za-

chowanie wspomnione pismo gabinetowe nakazuje, przemawia niewątpliwie za tem, iż nie tylko wyszynk, lecz także *drobna* sprzedaż wszelkich spirytusowych trunków była wyłącznem prawem osób do propinacyi uprawnionych; kto więc chce się opierać na zwyczaju wyjątkowym, powszechnej regule *przeciwnym*, udowodnić go powinien.

W tych zaś okręgach propinacyjnych, w których nie istniał zwyczaj udzielania koncesyi do *drobnej* sprzedaży fabrycznych słodzonych trunków spirytusowych osobom do propinacyi nieuprawnionym; sprzedaż tych trunków wspomnionym osobom tylko *en gros* (Grossverschleiss) dozwoloną, a więc dla tych osób ograniczoną byćby powinna tak, jak ograniczoną jest sprzedaż wódki, którą, podług najwyższego rozporządzenia z 25 grudnia 1845 (cyrk. gub z 14 listop. 1846 l. 60788. Zbiór ust prow. str. 262) sprzedawać wolno tylko w naczyniach pod obręczami, mieszczących w sobie najmniej jedno niższe austr. wiadro. Gdyby jednak takie ograniczenie wydawało się uciążliwem dla handlu wspomnionemi trunkami który zwykle odbywa się w paczkach, mieszczących w sobie najmniej 25 butelek opieczętowanych półkwartowych, — to możnaby dopuścić, żeby sprzedaż tych trunków dopiero wtedy uważaną była jako *drobna* (Kleinverschleiss), gdy obejmuje mniej niż 25 butelek czyli trzy garnce.

Że wszelkie słodzone trunki spirytusowe, równie jak wódka, są w Galicyi, według ustaw, *przedmiotem prawa propinacyi*, znajdujemy tego dowody także w przepisach późniejszych, po wydaniu cesarskiego pisma gabinetowego z 28 listop. 1837 ogłoszonych, a mianowicie: w dekrecie nadwornej kancelaryi z 6 grudnia 1841 i w rozporządzeniu gubernialnem z 17 maja 1842, które to rozporządzenia, dla zapobieżenia *bezprawnemu* wyszynkowi i *w celu zachowania od szkody uprawnionych do propinacyi miast i dominiow*, zakazują *nawet fabrykantom* rosolisów i likworów szynkowania tych trunków. Brzmienie tych rozporządzeń nie zostawia w tej mierze najmniejszej wątpliwości. (Obacz rozp. gub. z 17 stycznia i 17 maja 1842. Zbiór ust. prow. str. 12 i 268.)

Od wieków istniejące, ustawami uznane prawo propinacyi do

znawało także w najnowszych czasach należącej mu sprawiedliwie ochrony ze strony wysokiego rządu.

Gdy dekret Ministerstwa handlu z 12 listopada 1855, dozwalający wolnego handlu 30stopniową okowitą, bez ograniczenia go na naczynia wielkości jednego wiadra, dla całego państwa wydany został, powstały przedstawienia, iż dozwolenie takiego handlu sprzeciwia się prawom propinacyi, w Galicyi istniejącym. W skutek tych przedstawień ogłoszone zostało rozporządzenie minister. z 29 kwietnia 1856, które postanowiło, że wspomniony wyżej dekret minister. handlu nie ma być wykonany w Galicyi. (Obwieszcz. Namiest. z 19 grudnia 1855 i Dekret Prezyd. Namiestn. z 4 maja 1856. Zbiór ustaw krajowych z r. 1856, str. 5 i 47.)

Zaś w ustępie VIII patentu z 20 grudnia 1859, ogłaszającego nową o zarobkowaniu ustawę, postanowiono wyraźnie, iż, względnie istniejących w niektórych prowincyach praw propinacyi, pozostają *dotychczasowe* przepisy obowiązującemi.

Gdy zaś te dotychczasowe wyżprzytoczone przepisy i odwieczny zwyczaj, na którym one się opierają, wyraźnie przemawiają za tem, że wszelkie trunki spirytusowe są przedmiotem prawa propinacyi, zatem wyjmowanie niektórych trunków spirytusowych zpod tego prawa nastąpić nie może dopóty, dopóki w drodze ustawodawczej inaczej nie będzie postanowiono.

Podpisany Komitet prosi przeto, aby wys. c. k. Namiestnictwo, *w wykonaniu* obowiązujących dotąd ustaw, przyjęło i niższym urzędom poleciło zachowanie prawidła:

że wszystkie trunki spirytusowe, czy to słodzone czy nie słodzone i jakimkolwiekbądź sposobem wyrabiane, zatem także rum, rosolis, likwor i ponczowa essencya, są w Galicyi przedmiotem wyłącznego prawa propinacyi, — że przeto prawo do szynkowania lub do drobnej sprzedaży tych trunków w cudzym okręgu propinacyjnym, nie może być udzielane nikomu bez wyraźnego przyzwolenia tej osoby, której prawo propinacyi w tym okręgu przysługuje. *)

---

*) Gdyby władze miejscowe dozwalały komukolwiek wyszynku wspomnionych słodzonych lub niesłodzonych trunków, bez wiedzy lub wbrew woli

II.

Gdyby drobna sprzedaż fabrycznych słodzonych trunków spirytusowych (rumu, rosolisu, likworu i pończowej essencyi), *w pół kwartowych opieczętowanych butelkach*, dozwoloną być miała osobom do propinacyi nieuprawnionym w tych okręgach propinacyjnych, w których zwyczaj takiego dozwolania już przed r. 1857 istniał;— to na te wypadki potrzeba ustanowić pewne znamiona dla rozeznania wspomnionych trunków od innych trunków spirytusowych, których drobna sprzedaż pozostanie wyłącznie w ręku uprawnionej do propinacyi osoby.

Celem wynalezienia wspomnionych znamion ustanowił podpisany Komitet komisyę z rzeczoznawców, mianowicie: z Panów: Gustawa Wolffa profesora chemii, Felixa Strzeleckiego profesora fizyki, Rudolfa Günsberga asystenta chemii, Jana Chwaliboga posiadacza fabryki rektyfikacyi wódki, Tadeusza Hensla zawiadującego fabryką rosolisów i Witalisa Smochowskiego technika.

Po wysłuchaniu tej komisyi składa podpisany Komitet następujące zdanie swoje, odnośnie do pytań, zawartych w odezwie wys. c. k. Namiestnictwa z 30 października 1860, l. 44630:

Rum i arak nie należą do fabrycznych słodzonych trunków spirytusowych. Dawniej rumem lub arakiem nazywano tylko te spirytusy, które z cukrowej trzciny były wyrabiane i do takiego tylko rumu mogły się odnosić dawniejsze względem tego trunku wydane przepisy. Dziś i z innych materyałów wyrabiają rum, który, gdy dobrze fabrykowany, nie różni się od rumu z trzciny cukrowej. Minimum siły alkoholu w dobrym fabrycznym rumie jest 63° Trallesa. Wonią i smakiem różni się dobry fabryczny rum od tych pokątnie wyrabianych trunków, które nazwę rumu noszą na etykietach, a są tylko mocną rektyfikowaną, czasem nierektyfikowaną,

---

uprawnionych do propinacyi osób; radzimy tym ostatnim, ażeby, opierając się na powodach w tem pismie przytoczonych, udały się do władz wyższych: bo gdyby wkorzenił się zwyczaj przeciwny prawom propinacyi, trudniejby potem było wykorzenić go. *Przyp. refer.*

farbą zaprawioną wódką. Podpisany Komitet starać się jeszcze będzie zasięgnąć zdania rzeczoznawców względem innych znamion, które do rozróżnienia rumu od innych spirytusowych służyć mogą, a w razie, gdyby takie znamiona mogły być wynalezione, poda je do wiadomości wys. c. k. Namiestnictwa.

Pończowa esseneya wyrabia się z rumu, cukru i soku cytrynowego lub pomarańczowego.

W skład likworów i rosolisów, *fabrycznie* wyrabianych, wchodzą *oczyszczony* spirytus, *syrop* cukrowy i *eteryczne* olejki lub extrakty.

Podpisany Komitet zgadza się z udzielonem mu przez wys. c. k. Namiestnictwo zdaniem Izby Krakowskiej w tem, że likwory i pończowa esseneya zawierają w sobie 35 do 60 funtów cukru na jednem n. a. wiadrze, który to dodatek cukru czyni te trunki znacznie droższemi i ułatwia ich rozeznanie od innych trunków spirytusowych przez ich mocną słodycz i lepkość (Klebrigkeit).

Po odbytych próbach na rozmaitych gatunkach krajowych i zagranicznych rosolisów, i odwołując się do dzieła Ottona & Siemens (4te wydanie, str 361), postawiła wyżej wspomniona z rzeczoznawców złożona komisya prawidło: że minimum siły alkoholu w rosolisach fabrycznie wyrabianych jest 45° Tralessa przy 12 stopniu ciepła, a minimum cukru $11 \frac{1}{4}$ ℔ na jednem n. a. wiadrze, czyli 6 łutow cukru na jednej kwarcie rosolisu.

Taż komisya znalazła mylnem zdanie Izby handlowej Krakowskiej, jakoby siła alkoholu i ilość cukru w rosolisie mogła być rozpoznaną alkoholometrem i sacharometrem.

Jeden z członków komisyi p. Günsberg wynalazł instrument, który ma służyć do rozpoznania siły alkoholu w rosolisie. Opisanie tego instrumentu, jako też i nowego sposobu wykrycia ilości cukru w rosolisie podał pan Günsberg w pismie, które na jego żądanie wysokiemu c. k. Namiestnictwu przedkładamy. *)

---

*) Projekt ten umieszczony jest nizej na str. 16.

Komisya uznała wynalazek pana Günsberga dokładnym; o ile on jednak z łatwością t. j. bez pomocy ludzi fachowych może być zastosowanym, okaże praktyka.

Siła alkoholu i cukier nie stanowią jednakże wszystkich znamion fabrycznie wyrobionego rosolisu, a same rozpoznanie siły alkoholu i ilości cukru w rosolisie — jeżeli minimum siły alkoholu, według zdania komisyi, na 45° Trallesa a minimum cukru na 6 łutów w jednej kwarcie będzie przyjęte — nie doprowadzi do zamierzonego celu t. j. do należytej ochrony prawa propinacyi: — bo wspomniona siła alkoholu nie odróżni rosolisu od prostej wódki szynkowej, która zwykle także ma 45° Trallesa, a dodatek sześciu łutów cukru na jednej kwarcie nie przyczyni się do takiego podwyższenia ceny trunku, aby znaczna liczba konsumentów wolała pozostać przy używaniu mniej smacznej niesłodzonej wódki.

Do znamion rosolisów należą także, jak wyżej wspomnieliśmy, *oczyszczony* spirytus i *eteryczne* olejki lub extrakty. Znamiona te w rosolisie tylko przez ludzi fachowych poznane być mogą, a więc w danym wypadku, do ich sądu odnieść się potrzeba, w czem zajdą trudności: bo fachowi ludzie najczęściej nie będą się znajdować na miejscu sporu i daleko ich szukać wypadnie.

Gdy przymioty *wewnętrzne* fabrycznych słodzonych trunków spirytusowych (rumu, rosolisu, likworu, ponczowej essencyi), po części nie łatwo rozpoznać się dadzą, a ich rozpoznawanie, przy większych składach tych trunków, niemałym trudnościomby podlegało; — więc potrzeba żądać także oznak *zewnętrznych*, dla kontroli łatwych, a dowodzących fabrycznego wspomnionych trunków wyrobienia. Do takich oznak należą *etykiety*, jako też i *pieczątki na korkach*, któremi każda butelka opatrzoną być powinna w dowód pochodzenia trunku z fabryki krajowej.

Co do trunków zagranicznych, te są także zawsze pieczątkami i etykietami opatrzone i różnią się od krajowych szczególnie w tem, iż znacznie droższe mają ceny. Prócz tych oznak żądane być powinny, jako dowody zagranicznego trunków pochodzenia, bolety cłowe lub listy frachtowe i poświadczenia kupców, którzy takie trunki z zagranicy sprowadzają.

III.

Prócz przepisów ogólnych, które czuwanie nad wykonaniem ustaw i ochronę praw prywatnych władzom publicznym polecają, są jeszcze liczne przepisy specyalne, ku ochronie prawa propinacyi wydane.

I tak np. poleca rozporządzenie gubernialne z 17 maja 1842 l. 22617 (Zbiór ustaw prow. str. 268), okładać karami fabrykantów rosolisów i likworów za bezprawne, a prawu propinacyi szkodliwe szynkowanie trunków w ich fabrykach wyrobionych, a mianowicie: karą 50 złr. za pierwsze, karą 100 złr. za drugie, a utratą pozwolenia fabrykacyi rosolisu i likworu za trzecie przekroczenie.

W cesarskiej zaś rezolucyi z 28 stycznia 1832 (ogłoszenie gubern. z 29 marca 1832, l. 10732. Zbiór ustaw prowinc. str. 72) postanowiono, że jak z jednej strony każdemu wolno sprowadzać zkądkolwiek wszelkie trunki na własną potrzeb, tak z drugiej strony wszelki *nieprawny* wyszynk, jako czynność ustawom przeciwna, *karany* być powinien.

Lecz aby te i inne podobne przepisy, ku ochronie prawa propinacyi wydane, mogły dopiąć zamierzonego celu, potrzebną jest ściślejsza niż dotąd kontrola, celem odkrycia przekroczeń prawu propinacyi uwłaczających, i ostrzejsze wymierzenie kar za nie, — tem bardziej, gdy przekroczenia te z *trudnością* odkryć i dowieść się dają: bo służące każdemu prawo sprowadzania trunków propinacyjnych na własną potrzeb nastręcza łatwą i nęcącą sposobność do zyskownego *tajemnego* szynkowania lub do nieprawnej tajemnej drobnej sprzedaży trunków propinacyjnych.

Z tych to powodów prosi Komitet wysokiego c. k. Namiestnictwa o wydanie c. k. urzędom politycznym i władzom gminnym poleceń:

a) aby *najpilniej starały się* niedopuszczać i odkrywać nieprawne szynki lub nieprawną drobną sprzedaż trunków;

b) aby w razie powziętej wiadomości o podobnym nieprawnym czynie, śledztwo przez właściwy urząd *bez żadnej zwłoki* zostało przedsięwzięte;

c) aby w wypadku dowiedzionego nieprawnego wyszynku lub nieprawnej drobnej sprzedaży trunków propinacyjnych wymierzano *bezzwłocznie* kary od 50 do 100 złr. za pierwsze, od 100 do 400 złr. za powtórzone przekroczenia, a w wypadku niemożności płacenia kary pieniężnej, odpowiednie kary aresztu.

Z Komitetu Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego.

Lwów, dnia 17 czerwca 1861, l. 269.

Projekt

do zaprowadzenia nowego sposobu przy kontrolowaniu i oznaczaniu stopnia tęgości tudzież ilości cukru w rosolisach,

ku ochronie prawa propinacyjnego.

(Przełożył z niemieckiego S. Krawczykiewicz, członek Towarzystwa)

Na wniesione ostatnie zapytanie, t. j. «jak zachowywać się «mają władze urzędowe przy kontrolowaniu i przestrzeganiu wy«znaczonej granicy między płynami spirytusowemi fabrycznie wyra«bianemi a wódką na wyszynk propinacyjny idącą?» które to zapytanie tutejsze Towarzystwo gospodarskie od wys. c. k. rządu odebrawszy, do odpowiedzi na nie osobną wyznaczyło komisyę,— jako członek tejże komisyi, przedsięwziąłem w tym przedmiocie obszerne próby, i udało mi się wynaleść sposób wcale prosty, w wykonaniu łatwy i dość dokładny, do zaprowadzenia i utrzymywania takiej kontroli. Podając tutaj tak zasadę, na której ta nowa metoda opiera się, jak też i sposób wykonania jej, upraszam, aby prześw. Towarzystwo gospodarskie raczyło opis ten przedłożyć wys. c. k. rządowi krajowemu do osądzenia i wypróbowania, i zalecić mu tę metodę do urzędowego przyjęcia.

* * *

Zasadę tej nowej metody stanowi ten fakt, iż do roztworu gumy w pewnym stopniu koncentracyi, dodając spirytusu mocnego, guma zaczyna wydzielać się jako osad biały, lecz wydzielanie to ma miejsce dopiero w pewnym stopniu tęgości tego roztworu. Tak np. roztwór 4 łutów gumy w 500 centymetrach sześciennych wody, dopiero za dodaniem mu $18'_5$ centymetrów sześciennych spirytusu trzymającego 89' 5° Trallesa zaczyna się mącić; im zaś roztwór gumy bardziej jest skoncentrowany, albo też im spirytus jest tęższy, tem też mniej potrzeba dodawać spirytusu, aby guma wydzielać się zaczynała. Bytność zaś cukru w roztworze żadnego na to zjawisko nie ma wpływu.

Ażeby znajomości tej prawdy użyć do wykrycia ilości alkoholu w słodzonych trunkach znajdującego się, potrzeba:

1. Roztworu gumy w pewnym stopniu koncentracyi,
2. Spirytusu mocnego o pewnej liczbie stopni.

I tak: do 10 centymetrów sześciennych tego roztworu gumy dodaje się 10 centymetrów sześciennych wody, i do tej mieszaniny puszcza się małemi ilościami spirytusu tak długo, aż płyn mącić się zacznie, i zapisuje ilość spirytusu, jaka na ten cel wyszła. Gdy zaś do 10 centymetrów sześciennych tego samego roztworu gumowego dodamy zamiast wody 10 centymetrów sześciennych jakiego rosolisu na próbę wziętego, ujrzymy, iż za wpuszczeniem mniejszej ilości takiego samego spirytusu płyn mącić się zacznie. Otoż z tej różnicy między ilością spirytusu, jaka sprawiła męty w obu razach, to jest wtedy, gdy się wzięło roztwór gumy z wodą i wtedy, gdy roztwór ten był z rosolisem, z tej mówię różnicy obrachować się daje łatwo ilość alkoholu w rosolisie będącego.

Atoli, chociaż oznaczenie w ten sposób łatwem jest w pracowni chemicznej, nie przyda się ono do użytku praktycznego; dla tego też nie będę tutaj w żadne szczegóły zapuszczać się i pozwalam sobie co do tego zwrócić uwagę na moją rozprawę o tej metodzie, którą przeszlę wysokiej akademii umiejętności w Wiedniu.

Dla użytku praktycznego można wszakże, idąc za tą zasadą, zrobić narzędzie, za pomocą którego oznaczenie ilości alkoholu w słodzonych spirytusach, nie wiele będzie trudniejsze, jak zwyczajnym alkoholometrem.

Narzędzie to, któreby nazwać można alkoholometrem precypitacyjnym, stanowi rurka szklanna od spodu zlutowana a z wierzchu otwarta, 6 do 8 cali wysoka a jakie $1/2$ cala średnicy mająca. Po znak *a* (według narysu) mieści w sobie ta rurka dokładnie 10 centymetrów sześciennych i takąż samą ilość od *a* do drugiego znaku *b*; od tego zaś punktu idzie w górę podziałka, która wskazuje ilość alkoholu w rosolisie na próbę wziętym. Do użytku w naszem tu zadaniu, w którem najmniejszość tęgości alkoholowej ma wynosić 45° Trallesa, wystarczy zupełnie,

gdy podziałka rurki wskazywać będzie tylko od 60 do 45° Trallesa i to od pięciu do pięciu stopni. Jako płyny normalne należeć mają do tego narzędzia:

1. Roztwór gumy, a to 4 łuty gumy arabskiej w 500 centymetrach sześciennych wody, w cieple 12° R.;

2. Spirytus o 90° Trallesa.

Narzędzia tego używałoby się w następujący sposób:

Naprzód napełnić rurkę roztworem gumy po znak *a*, na to wpuścić rosolisu na próbę przeznaczonego po znak *b* (przyczem wszakże wszelkie płyny doprowadzone być mają wprzódy do ciepła 12° R.); zmieszać to ostrożnie z sobą i puszczać na to po trosze a w końcu kroplami owego spirytusu 90stopniowego kapką szklanną (Tropfglas); potrząsa się przytem rurką, a jak tylko w płynie pokażą się męty, poprzestać z wpuszczaniem spirytusu, a znaczek, po który płyn na podziałce rurki sięga, wskaże stopień tęgości czyli mocy rosolisu.

Już to zawsze przy robieniu próby tem narzędziem zachować trzeba pewne ostrożności, które wszakże nie są bynajmniej trudne. To też dobrze byłoby, aby przy każdem narzędziu była instrukcya, jak się z niem obchodzić.

Będąc w stanie oznaczyć powyższą metodą ilość alkoholu w rosolisie, bardzo już łatwo da się za pomocą zwyczajnego alkoholometru wykazać ilość cukru w tymże rosolisie będącego. Na ochronę prawa propinacyjnego przyjęła tu komisya tę zasadę: że wiadro rosolisu zawierać ma najmniej 11 funtów cukru, czyli, co prawie na jedno wychodzi: że w kwarcie rosolisu ma być 6 łutów cukru. Że zaś płyn z 6 łutów cukru rozpuszczonych w kwarcie wody ma przy cieple 12° R. według mego oznaczenia ciężar gatunkowy 1'0350, można więc, mając to wiadome, dojść łatwo rachunkiem stopni, jakie na zwyczajnym alkoholometrze okazywać muszą rosolisy rozmaitych stopni co do alkoholu, a trzymające 11 funtów cukru w wiadrze.

Aby to objaśnić przykładem, dajmy, iż za pomocą roztworu gumowego okazało się, iż rosolis trzyma alkoholu 50° Trallesa. Że zaś ciężar gatunkowy spirytusu trzymającego 50° Trallesa wynosi 0'9335, a więc różni się od ciężaru gatunkowego wody o

0'065 (1'0000 — 0'9335), o tę więc liczbę musi być mniejszą waga rosolisu od wagi płynu, będącego roztworem 6 łutów cukru w kwarcie wody; — tak tedy według powyższego oznaczenia rosolis 50stopniowy ważyć powinien 1'0350—0'0665 = 0'9685, który to ciężar gatunkowy odpowiada 25'5° Trallesa; zatem w 50stopniowym rosolisie, gdy tenże zawiera 11 funtów cukru w wiadrze, powinien alkoholometr zwyczajny okazywać 25'5° a nie więcej; jeśliby zaś mniej okazywał, znak to, iż ma w sobie większą ilość cukru.

We Lwowie, dnia 12 lutego 1861.

Rudolf Günsberg,

asystent pracowni chemicznej c. k. akademii technicznej.

(Odcisk z 28 tomu Rozpraw Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego.)

1875 287

Ustawa
o prawie propinacyi

z dnia 187 obowiązująca w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu krajowego Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam co następuje:

Dział I.
1. Ogólne postanowienia.

§. 1.

[Prawo propinacyi] ~~Własność prawa wyrobu i wyszynku gorących napojów,~~ służące ~~z tytułu prawa propinacyi~~ właścicielom dóbr tabularnych, lub innym osobom, bądź pojedynczym, bądź zbiorowym, ma być zniesione. (§. 2. 3. i 6)

§. 2.

Wyrób ~~gorących~~ napojów propinacyjnych staje się z ograniczeniami w niniejszej Ustawie postawionemi już od dnia wejścia jej w życie przedmiotem wolnego przemysłu.

§. 3.

[Propinacyjne prawo wyszynku i sprzedaży] ~~Wyłączne prawo wyszynku gorących napojów propinacyjnych~~ zostaje w posiadaniu właścicieli tego prawa [illegible insertion] ~~w całej jego~~ rozciągłości jeszcze przez lat 26, licząc od dnia, w którym kapitały wynagrodzenia uprawnionym w całym kraju prawomocnie przyznane zostaną. (§. 24.)

Po upływie tego 26 letniego peryodu, ustaje [to prawo raz] ~~raz~~ na zawsze. ~~wyłącznośc propinacyjnego prawa wyszynku.~~

[Marginal note, partly illegible: a jeżeli majętność stanowiąca jedno ciało hipoteczne, rozciąga się na więcej niż jedną gminę, jednego szynku w każdej (§42)]

Kto w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy będzie właścicielem majętności, stanowiącej odrębne ciało hipoteczne, z którem połączone jest prawo propinacyi, – albo w tymże dniu będzie właścicielem propinacyjnego prawa wyszynku w pewnej miejscowości, – ten, lub jego prawonabywca, pozostanie po upływie powyższego peryodu (26 lat) w prawie [rzeczowem] posiadania jednego szynku w obrębie tejże samej majętności lub miejscowości.

§. 4. (Osobny §)

Niniejsza ustawa nie narusza prawa propinacyi gminom miejskim, bądź wyłącznie, bądź wspólnie z innemi osobami, w obrębie miejskim służącego.

§. 5.

Opłaty, w niektórych miastach na rzecz gminy, pobierane z tytułu prawa propinacyi od wyrobu i wprowadzenia napojów gorących, od konsensów na wyszynki i za pozwolenie zakładania fabryk wyrabiających

gorące napoje, pozostają nie naruszone; lecz od czasu wejścia w życie niniejszej ustawy będą nadal pobierane jako opłaty konsumcyjne, lub jako opłaty za dozór policyjny.

§. 6.

~~Zabezpieczenie~~ Właściciele prawa ~~propinacyi otrzymają~~, jako ~~za zniesienie wyłączności prawa wyrobu i wyszynku napojów propinacyjnych otrzymają uprawnieni~~ tytułem wynagrodzenia kapitał w gotowych pieniądzach, równający się dziesięciorazowemu czystemu dochodowi rocznemu z propinacyjnego prawa wyszynku.

Jako czysty dochód roczny z prawa wyszynku ma być ~~uważany~~ przyjęty przeciętny dochodu ~~który~~ z tego prawa w ostatnich sześciu latach przed wejściem w życie ~~tej~~ ustawy przyjęty był do wymiaru podatku dochodowego z propinacyjnego prawa wyszynku, po odtrąceniu ~~rocznie~~ przeciętnej z tychże sześciu lat kwoty rocznego podatku z dodatkami państwowemi, krajowemi i indemnizacyjnemi.

§. 7.

Uprawniony ~~moga~~ może zrzec się wynagrodzenia ~~w całości~~ lub części. (§§ 10 i 13 i 14)

Zrzeczenie się takie nie narusza ~~prawa~~ prawa posiadania propinacyjnego prawa wyszynku przez peryod w §. 3. wskazany, ani też prawa do jednego szynku właścicielom propinacyi w tymże paragrafie zastrzeżonego.

Dział II.

O wynagrodzeniu

§. 8. (7)

Dla wymiaru wynagrodzenia za zniesienie ~~wyłączności~~ propinacyjnego prawa ~~wyszynku~~ ustanowiona będzie krajowa komisya we Lwowie i komisye miejscowe, które Komisya krajowa w miarę potrzeby.

§. 9.

Komisya ta składa się z c. k. Namiestnika, lub delegowanego przezeń zastępcy jako przewodniczącego, i sześciu członków; mianowicie: dwóch wyższych urzędników politycznej władzy krajowej, których ~~mianuje~~ oznacza Namiestnik, – dwóch delegatów Wydziału krajowego, – jednego radcy wyższego Sądu krajowego we Lwowie, którego ~~ma~~ oznacza Prezydent tegoż Sądu, – i jednego zastępcy uprawnionych, którego ~~mianuje~~ powołuje Namiestnik w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

Członkowie komisyi mają zastępców w ten sam sposób ~~mianowanych~~ powołanych.

Członkowie komisyi krajowej nie pobierają żadnego wynagrodzenia za czynności swoje w tej komisyi.

Komisyi krajowej przydani będą potrzebni urzędnicy konceptowi, rachunkowi i manipulacyjni. (trzeci dodaj §20)

§. ~~10.~~ 11

Po wejściu w życie ustawy niniejszej zawezwie c. k. Namiestnictwo ~~właścicieli prawa~~

§10
Komisya miejscowa składa się ~~z komisarza, którego~~ urzędnika polit. którego mianuje Namiestnik ~~z jego urzędu~~ i ~~przydany~~ danego mu pisarza zaprzysiężonego.

Komisya miejscowa ... (§ 8 rządowego projektu)

5

Gdzie przy wymierzaniu podatku dochodowego od dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku nie uwzględniono i nie potrącono czynszu za wykonywanie wyszynku, albo za dodane budynki dodane dzierżawcy lub szynkarzowi pola, pastwiska, lub też wartości jakichkolwiek innych dodatków, — ściągnie Komisya na podstawie szczegółowych dochodzeń, o ile dodatki te wyrównane (skompensowane) są wzajemnymi dodatkami, które dzierżawca lub szynkarz dawał właścicielowi, a które nie były doliczone do dochodu z propinacyjnego prawa wyszynku, przyjętego za podstawę do wymierzania podatku.

W celu oznaczenia wartości dochodów z propinacyjnego prawa wyszynku, zamianuje w razach potrzeby Namiestnik w porozumieniu z Wydziałem krajowym znawców, którzy zostaną zaprzysiężeni i będą obowiązani na wezwanie powiatowej władzy politycznej przedsiębrać oszacowanie wartości.

Znawcy ci pobierać będą dyety i wynagrodzenie kosztów podróży. Wysokość tych należytości oznaczy Komisya krajowa.

§. 19. (20)

Komisya krajowa wydaje wyroki indemnizacyjne osobno dla każdego majątku, odrębne ciało hipoteczne tworzącego, którego częścią składową jest prawo propinacyi; jeżeli zaś prawo propinacyi nie jest częścią składową takiego majątku, ~~przedmiotem księgi hipotecznych będącego~~ wyrok będzie wydany dla osoby uprawnionej.

§. 20. (21)

Do powzięcia uchwały w Komisyi krajowej potrzebną jest obecność przewodniczącego i wszystkich członków Komisyi lub ich zastępców. Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów. Przewodniczący nie głosuje; jednak w razie równości głosów staje się uchwałą to zdanie, do którego się przychyli przewodniczący.

Jeśli przy równości głosów różnica zdań zachodzi jedynie co do wysokości cyfry, przewodniczący może przyjąć cyfrę średnią.

§. 21. (22)

Przeciw wyrokom Komisyi krajowej służy prawo rekursu do Ministerstwa spraw wewnętrznych.

Do wniesienia rekursu ustanawia się nieprzekraczalny termin 30 dni, od dnia doręczenia wyroku indemnizacyjnego, nie licząc w tenże termin dni, które zajmie przesyłka rekursu pocztą.

Rekursa należy wnosić do Komisyi krajowej.

Koszta dochodzenia spowodowane rekursem, ponosi w razie odrzucenia tegoż strona, która wniosła rekurs.

§. 22. (22)

Komisya Krajowa udziela Wydziałowi Krajowemu z urzędu prawomocne wyroki indemnizacyjne.

§. 23. (23)

Spory prywatnoprawne, odnoszące się do prawa propinacyi, należą do drogi prawa.

Jeżeli co do prawa propinacyi zachodzą sprzeczne roszczenia kilku osób, rozprawa będzie przeprowadzaną z tym, który jest faktycznie w posiadaniu tego prawa. ~~W takim razie wyznaczony kapitał [illegible] będzie złożony do Sądu.~~

Gdyby oznaczenie kapitału wynagrodzenia okazało się zawisłem od decyzyi spornych kwestyi prawa prywatnego, Komisya Krajowa zawyrokuje według ostatniego faktycznego posiadania i wyznaczy termin przynajmniej 60 dni, w którym pozew dla rozstrzygnięcia sprawy spornej do właściwego Sądu wniesiony być winien, gdyż w razie niewniesienia pozwu w tym terminie, wyrok Komisyi stanie się prawomocnym.

W razie wydania wyroku sądowego, należy się zastosować do niego przy ostatecznem oznaczeniu kapitału wynagrodzenia.

§. 24. (25)

Dzień, w którym kapitały wynagrodzenia uprawnionym w całym kraju ostatecznie zostaną przyznane, poda Komisya Krajowa do powszechnej wiadomości.

Z dniem tego ogłoszenia rozpoczyna się peryod lat 26, w §. 3. ustanowiony.

Poszczególne, ostatecznie jeszcze nie załatwione sprawy o przyznanie wynagrodzenia, tudzież będące w toku spory sądowe, odnoszące się do prawa propinacyi, nie wstrzymują rozpoczęcia rzeczonego peryodu. ~~[illegible]~~

Dział III.

O funduszu ~~wynagrodzenia~~ [illegible]

§. 25.

Na spłacenie kapitałów wynagrodzenia, pokrycie wszystkich wydatków, połączonych z przeprowadzeniem czynności wymiaru wynagrodzenia, jakoteż kosztów zarządu, utworzony będzie propinacyjny fundusz ~~wynagrodzenia~~.

Fundusz ten powstaje:

a.) z opłat składanych przez właścicieli prawa propinacyi; [illegible]

b, z rocznych opłat od wszystkich gorących napojów,

jące prawa propinacyi

c.) z jednorazowych opłat od zakładania nowych gorzelń i browarów

d.) z grzywien nakładanych za przestępstwa w sprawach propinacyjnych.

§. 26. (27)

a.) Opłaty stałe, dane przez posiadaczy prawa na propinacyi.

Posiadacze propinacyjni wszyscy prawa propinacyi, za które ma być wypłacony Kapitał wynagrodzenia wynagrodzeniowy propinacyjny fundusz wynagrodzenia od Dnia upływu terminu edyktem pierwszym oznaczonego (§. 10.) aż do dnia w którym ogłoszono, iż Kapitały wynagrodzenia w całym kraju przyznane zostały (§. 24.), corocznie po jeden od sta od wymaganego przez nich lub z urzędu obliczonego Kapitału; na wstępnie od Dnia ogłoszenia (§. 24.) aż do Dnia, w którym Kapitał wynagrodzenia wypłacony im będzie, corocznie po dwa od sta od przyznanego im Kapitału.

Jeżeli oznaczenie Kapitału wynagrodzenia nie nastąpiło z powodu nieukończonego sporu (§. 23.), opłaca posiadacz prawa wszystkie propinacyjny po ogłoszeniu w §. 24 wzmiankowanem po dwa od sta od wymaganego Kapitału wynagrodzenia aż do Dnia przyznania tegoż, z zastrzeżeniem późniejszego wyrównania na przypadek, gdyby Kapitał przyznany był większy lub mniejszy od wymaganego.

Po wypłaceniu, lub przekazaniu do wypłaty (§. §. 40 i 41) Kapitału wynagrodzenia, opłacać będą posiadacze prawa propinacyi propinacyjny 7% od 100 od wypłaconego im Kapitału, dopóki wynagrodzenie w całym kraju spłaconem nie będzie, - jednakże nie dłużej jak do upłynięcia peryodu w §. 3. oznaczonego.

Wszystkie te wypłaty uiszczają obowiązani w półrocznych ratach z góry do Kasy podatkowej.

W półrocznych ratach z góry zawsze 1 stycz. i 1 lipca ... terminie z odsetkami zwłoki po 6 od 100

§. 27. (28)

Opłaty w §. 26 wymienione pobierane będą w ten sam sposób, jak podatki rządowe.

Celem przypisania i poboru takowych, udzieli Komisya Krajowa urzędom podatkowym wykaz tych opłat, sporządzony na podstawie wymaganego, lub uprawomocnionego przyznanego wynagrodzenia, z poszczególnieniem kwoty na każdego z obowiązanych przypadającej.

Wydział Krajowy zaś, jako władza zarządzająca propinacyjnym funduszem, udzielać będzie urzędom podatkowym wykazy uprawnionych, którym w skutek zaszeregowania kapitał wynagrodzenia został wypłaconym, lub do wypłaty przekazanym.

Rzeczone opłaty mają w razie egzekucyi lub konkursu wierzycieli takie same pierwszeństwo hypoteczne jak podatki rządowe.

Jeżeli prawo propinacyi nie jest częścią majątku, przedmiotem ksiąg hipotecznych będącego, jeśli [illegible] odłączone zostało, ciężą rzeczone opłaty na propinacyjnym prawie wyszynku, z pierwszeństwem przed wszystkiemi wierzycielami.

§. 28. (29

Właściciele prawa propinacyi, którzy zrzekli się wynagrodzenia (§. 7.), uwolnieni są od uiszczenia wszelkich opłat na rzecz propinacyjnego funduszu.

§. 29. (30

b.) Opłaty od wyszynku trunków.

Kto nie z tytułu prawa propinacyi [illegible] wykonuje wyszynk [illegible] rozolisów, likierów, ponczowych esencyi i t. p.) z innego tytułu, niżeli z prawa propinacyi, winien opłacać od tego wyszynku, na rzecz propinacyjnego funduszu, należytość roczną, w paragrafie następnym oznaczoną, bez różnicy, czy wyszynk jest wykonywany jako przemysłowość samoistna, czy jako akcesoryum innej przemysłowości.

§. 30. (30 i 31)

Należytość rzeczona ustanawia się: od wyszynku, w miejscowościach liczących nie więcej jak 1000 mieszkańców po 40 złr. w. a.; w miejscowościach z ludnością od 1000 do 5000 mieszkańców po 60 złr. w. a.; w miejscowościach z ludnością od 5000 do 12000 mieszkańców po 80 złr. w. a.; we wszystkich miejscowościach zaś z ludnością nad 12000 mieszkańców po 100 złr. w. a. rocznie.

Należytość tę winien obowiązany opłacać od 1. dnia tego miesiąca, który nastąpi po upływie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Po upływie peryodu w §. 3. oznaczonego, a w razie wcześniejszego spłacenia kapitału wynagrodzenia w całym kraju, z chwilą spłacenia onegoż, ustaje obowiązek płacenia tych należytości.

7.

§. 31. (32)

Władza polityczna powiatowa wymierza według postanowień §§. 29. i 30. rzeczone należytości, i zawiadamia o tem obowiązanych, * następnie udziela wykaz wszystkich należytości wymierzonych, w jednym egzemplarzu c. k. Urzędowi podatkowemu, w drugim Wydziałowi Krajowemu.

Przeciw wymiarowi należytości służy tak ~~koncesyonaryuszowi~~ szynkarzowi, jak Wydziałowi krajowemu, jako władzy zarządzającej funduszem propinacyjnym, ~~funduszem wynagrodzenia~~, prawo odwołania się do c. k. Namiestnictwa. Przeciw decyzyi Namiestnictwa służy prawo rekursu tylko temu, na czyją niekorzyść orzeczenie pierwsze zniesionem zostało.

Rekurs nie wstrzymuje wykonania orzeczeń. Gdyby władza przemysłowa udzieliła komu w myśl obowiązujących przepisów (§. 47) nową koncesyę na wyszynk w §. 29 wymienionych ~~gorących~~ napojów (§. 29.) winna zarazem wymierzyć od niej opłatę, ~~według postanowień paragrafu poprzedniego~~ i zawiadomić o tem Urząd podatkowy i Wydział Krajowy.

§. 32. (33)

Należytości powyższe uiszczane być mają do kasy Urzędu podatkowego na rzecz funduszu propinacyjnego w półrocznych ratach z góry, zawsze dnia 1. Stycznia i 1. Lipca każdego roku, w razie zaś uchybienia terminu z odsetkami zwłoki po 6% od 100. Jeżeli obowiązek opłaty tych należytości nie zaczyna się z dniem 1. Stycznia lub 1. Lipca, ~~każdego~~ uiści obowiązany pierwszą ratę tylko w takiej ilości, jaka stosunkowo wypadnie za czas od dnia obowiązku opłaty, do dnia 1. Stycznia, względnie 1. Lipca.

Zebrane należytości odsyłają c. k. Urzędy podatkowe do kasy krajowej funduszu propinacyjnego. ~~Funduszu wynagrodzenia~~.

Należytości te ściągane będą, w ten sam sposób jak podatki rządowe.

~~[illegible]~~ §. 33 (34)

c.) Opłaty od zakładania nowych gorzelni i browarów.

Kto w czasie od dnia wejścia w życie ustawy niniejszej aż do upływu peryodu w §. 3. określonego, będzie zakładał nową gorzelnię lub browar, — jeśli w ciągu ostatnich lat pięciu przed ogłoszeniem niniejszej ustawy nie pędził wcale gorzałki lub nie warzył piwa — winien zapłacić na rzecz propinacyjnego funduszu ~~funduszu wynagrodzenia~~ przed rozpoczęciem wyrobu wódki lub piwa jednorazową należytość ~~[illegible]~~. ~~Wysokość takiej jednorazowej opłaty wynosi~~ w kwocie ~~[illegible]~~ od każdego nowozałożonego browaru ~~[illegible]~~ ~~po 2000 zł w. a.~~ a od każdej nowo założonej gorzelni ~~[illegible]~~.

Od tej opłaty wolnym jest właściciel majętności, przedmiotem księg hipotecznych będącej, z którą w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy połączone jest prawo propinacyi, jeżeli zakłada gorzelnię lub browar ~~w tej [illegible]~~ a bądź w tej majętności

Właściciele prawa propinacyi, którzy w rzeczonych pięciu latach browar lub gorzelnię chcieliby z przerwami w ruchu utrzymywać, wolni są od opłaty powyższej należytości nawet w takim razie, jeśli te zakłady dla obfitszej produkcyi rozszerzają lub przeistaczają.

§. 34. (35)

Opłaty w §. 33 ustanowione należy wszczać bezpośrednio do kasy funduszu propinacyjnego. ~~[illegible]~~

Polityczne władze powiatowe obowiązane są zawiadamiać Wydział Krajowy o każdem na założenie gorzelni lub browaru wydanem pozwoleniu.

§. 35.

Zarząd funduszu. ~~Propinacyjnym~~ Funduszem propinacyjnym ~~(wynagrodzenia)~~ zarządza Wydział Krajowy.

Dział IV.

O spłacie wynagrodzenia.

§. 36. (3[illegible])

~~Z dniem~~ Po ukończeniu czynności przyznania kapitałów wynagrodzenia (§. 24.) rozpoczyna się spłacanie owych według planu umorzenia, który ma być ułożony ~~być ma~~ przez c.k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem Krajowym — a zatwierdzony przez Ministerstwo spraw wewnętrznych. Plan umorzenia powinien być tak ułożony, ażeby z opłat w [illegible] zabezpieczone było pokrycie kosztów (§42) i wszelkim niedoborom.

Spłacanie to następuje w ten sposób, że co pół roku odbywa się losowanie wyroków indemnizacyjnych stosownie do planu umorzenia.

Najdalej w przeciągu peryodu 26 letniego w §. 3. oznaczonego, musi być wynagrodzenie w całym kraju spłacone.

§. 37. (41)

Każdy kapitał wynagrodzenia, przyznany osobnym wyrokiem indemnizacyjnym, otrzyma los osobny; sporządzonych więc będzie tyle losów, ile wydano prawomocnych wyroków indemnizacyjnych.

Losy te będą złożone do urny i w niej przechowane pod kluczem i pieczęcią Wydziału Krajowego. ~~Klucz zostaje w przechowaniu Marszałka lub jego zastępcy w Wydziale Krajowym.~~

§. 38.

Wydział Krajowy, jako władza zarządzająca funduszem propinacyjnym ~~[illegible]~~ ogłosi zawsze kwotę kapitałów wynagrodzenia

według planu umorzenia z końcem czerwca lub z końcem grudnia do losowania przypadającą, i przeprowadzi w połowie czerwca, względnie w połowie grudnia, losowanie wyroków indemnizacyjnych.

Losowanie odbywa się publicznie w obec komisyi do losowania przez Wydział krajowy wyznaczonej, a losów będzie ciągnionych tyle, na ile wystarczy suma na to półrocze do spłacenia przeznaczona.

Jeżeli los na ostatku wyciągnięty przedstawia kapitał wynagrodzenia wyższy niż jest fundusz na spłatę onego po pokryciu wprzód wyciągniętych losów pozostały, ~~wylosowany~~ kapitał teraz spłacony będzie z końcem następującego półrocza; pozostała zaś niewypłacona reszta doliczy się do kwoty, która według planu umorzenia na najbliższe półrocze przypada.

§. ~~39~~ (42)

Wydział krajowy obwieszcza wylosowane kapitały wynagrodzenia i wypłaca takowe z końcem następującego po wylosowaniu półrocza, to jest z końcem grudnia tego samego roku, względnie z końcem czerwca roku następnego.

§. 40. (43

Jeżeli prawo propinacyi połączone jest z własnością majątku nieruchomego (będącego przedmiotem ksiąg hipotecznych), albo też stanowi odrębne ciało hipoteczne, spłata kapitału wynagrodzenia nastąpić może tylko z uwzględnieniem rzeczowego prawa osób trzecich.

Gdzie zachodzą prawa osób trzecich, kapitał wynagrodzenia złożony będzie do depozytu Instancyi realnej. Z dniem złożenia spłata jest dokonaną.

Jeżeli ~~zaś~~ uprawniony wyjedna sobie poprzód w Instancyi realnej prawomocną asygnacyę na wypłacenie kapitału wynagrodzenia, wypłata tegoż nastąpi do rąk uprawnionego. lub też prawomocna asygnacyę na wypłacenie tego [illegible]

Akt złożenia do depozytu sądowego kapitału wynagrodzenia, ma być z urzędu zanotowany w księgach hipotecznych przy dotyczącym majątku. Zanotowanie to ma ten skutek, że później nabyte prawa rzeczowe nie będą uwzględnione przy sądowej rozprawie o przekazanie kapitału wynagrodzenia.

~~Rozprawa sądowa względem przekazania kapitału wynagrodzenia~~

Przy ~~hipotecznem odwołaniu~~, przekazywaniu, wypłacaniu i odpisywaniu kapitału wynagrodzenia, zastosowują się analogicznie postanowienia patentu ces. z dn. 8. listopada 1853 L. 237 Dz. u. p. i rozporządzenia minist. z dnia 28. lipca 1859 L. 142 Dz. u. p. – Przy postępowaniu tem nie będzie zastosowane postanowienie §. 64 ces. pat. z 8. listopada 1853 L. 237 Dz. u. p.

~~Postępowanie sądowe względem przekazania kapitału wynagrodzenia rozpoczyna się dopiero po wylosowaniu tegoż kapitału.~~

§. 41.

~~Wszystkie inne wylosowane kapitały wynagrodzenia zostaną spłacone dopiero po upływie peryodu w §. 3 oznaczonego, jeżeli należycie, które~~

Gdyby prawo propinacyi nie było połączone z własnością majątku nieruchomego, będącego przedmiotem ksiąg hipotecznych, ~~i nie stanowiło odrębnego ciała hipotecznego~~ to wylosowany kapitał wynagrodzenia zostanie wypłacony dopiero po upływie peryodu w §. 3 oznaczonego, jeżeli należycie, które

od Aktorzyski aż do końca peryodu umorzenia, wyznaczane być mają, nie zostaną propinacyjnemu funduszowi ~~wynagrodzenia~~ z góry zapłacone lub zabezpieczone.

Dopóki jednak kapitał wynagrodzenia nie zostanie spłaconym, uprawniony opłacać będzie tylko po dwa od sta od przyznanego mu kapitału.

Dział V. § 42 (osobny arkusz)

O kosztach.

§. 42. 43

Koszta dochodzenia i wymiaru wynagrodzenia, o ile Aktorzy nie poniosą strony, (§. 16. i 21.) równie jak koszta Zarządu propinacyjnego ~~funduszu wynagrodzenia~~ funduszu, pokryte być mają z tegoż funduszu.

§. ~~43~~ 44

~~Jeżeli propinacyjny fundusz wynagrodzenia będzie potrzebował zaliczek pieniężnych do pokrycia wypłat na nim ciężących, udzieli mu takowych fundusz krajowy za opłatą procentu po 5 od sta pod warunkiem rychłego zwrotu.~~

~~Gdyby propinacyjny fundusz nie wystarczał do pokrycia wynagrodzenia nie był w stanie zwrócić wszystkich pobranych zaliczek do końca peryodu w §. 3. oznaczonego, niedobór wynikły poniesie fundusz krajowy.~~

~~Ustawa krajowa orzeknie czyli i jakie opłaty od wszystkich gorzelni napojów pobierane będą po upływie rzeczonego peryodu na rzecz funduszu krajowego, celem pokrycia rzeczonego niedoboru.~~

Gdyby fundusz propinacyjny z końcem peryodu [illegible] nie [illegible] wypłat [illegible], ustawa krajowa, jakie opłaty po upływie tego peryodu będą pobierane od wszystkich napojów na rzecz tegoż funduszu.

Pozostałość propinacyjnego funduszu wynagrodzenia, jaka okaże się po spłaceniu wynagrodzenia w całym kraju i pokryciu wszystkich wydatków, staje się własnością funduszu krajowego.

Dział VI.

Postanowienia ubezpieczające i karne.

§ 45 44 (37) osobny arkusz

Posiadaczom gorzelni, browarów i miodosytni ~~niemającym prawa propinacyi~~ niemającym osobom, trudniącym się wyrobem lub sprzedażą, tudzież handlarzom, - nie wolno sprzedawać wódki, spirytusu, piwa i trunków miodowych inaczej, jak tylko hurtownie w naczyniach pod obręczami zawierających przynajmniej pół hektolitra płynu.

§. 45. 46 (osobny arkusz)

Uprawnionym do sprzedaży rozolisów, likierów, ponczowej esencyi i tym podobnych słodzonych trunków spirytusowych, nie wolno ~~sprzedawać~~ wyszynkowywać ~~tychże~~ ~~sprzedaży i gat. trunków~~ w lokalach propinacyjnych tychże ~~pocztowe~~ inaczej, jak tylko we flaszkach opieczętowanych zawierających przynajmniej jedną litrę płynu.

§. 46. 47 (osobny arkusz)

Przez cały peryod, w którym propinacyjne prawo wyzyskiwane zostaje

~~§~~ ~~§ 4.~~

§ 4

Niniejsza ustawa nie narusza prawa propinacyi w następujących miastach: Biała, Bochnia, Drohobycz, ~~Bochnia~~ Gródek, Jarosław, Jaworów, Kołomyja, [illegible], Nowy Sącz, Przemyśl, [illegible], [illegible], [illegible], Sokal, Stanisławów, Stryj, Tarnopol, Tarnów, [illegible] i [illegible]zów.

Osobne ustawy orzekną o sposobie zniesienia prawa propinacyi w tych miastach

Biała § 49 8

Nb. Niniejszy dodatkowy [illegible] tylko Biała, Gródek, [illegible] [illegible] ([illegible]) [illegible] [illegible] propinacyi w celu [illegible]. [illegible]

	propinacya	dodatki	~~dodatki~~
Biała 6626	cała	żadne	~~żadne~~
		ma nie wiedzić jakie.	
Bochnia 7480	"	ma 21x garnc wódki, stadzone 3½ +	
Drohobycz 16.888	"	żadne	
Gródek 8.912	"	ma	
Jarosław 11.166	"	żadne -	
Jaworów 8.699	wódka i miód dwór piwo.	ma	
Kołomyja 17.679	cała		
Lwów			
Nowy Sącz 9.862	cała	ma	
~~Nowy Targ~~ Przemyśl 15.185	cała	ma	
Rzeszów 9.189	cała	ma	
Sambor 11.749 (kupione od skarbu)	cała	ma	
Śniatyn 10.688	cała	ma	
Sokal 5.724	cała	ma	
Stanisławów 14.499	"	"	
Stryj 9.988	"	"	
Tarnopol 20.087	"	"	
Tarnów 21.779	"	"	dwór około ½ dochodu z całego.
Wieliczka 6.127	"	ma	
Podgórze			
Złoczów 6.649	niedzyłe "	ma	
Żółkiew 6.064	nie ma		

§ 42

Po rozpoczęciu peryjodu w §. 24 ustanowionego ma być przy każdym majątku nieruchomym, będącym przedmiotem ksiąg hipotecznych, z którym połączone jest ~~przysługujące~~ prawo propinacyi, ~~z urzędu~~ w księgach hipotecznych z urzędu uwidocznione, że prawo propinacyi z upływem tego peryjodu ustaje i że właściciel tego majątku pozostanie nadal tylko przy prawie posiadania szynku, zastrzeżonem w § 3.

Jeżeli prawo propinacyi nie jest połączone z majątkiem nieruchomym, ~~będącym~~ stanowiącym przedmiot (???) ksiąg hipotecznych, winien właściciel tego prawa wskazać nieruchomość, z którą ~~to~~ ⌈ ~~prawo~~ ma być połączone.

⌈ zastrzeżone w § 3 prawo posiadania szynku

Do § 15 po alinei drugiej

Komisya Krajowa rozpoznaje zarzuty wniesione i orzeka czy (są takowe) uzasadnione.

Zarzut może być uznany za uzasadniony tylko wtedy, jeżeli zahipotekowane prawo nie jest ciężarem gruntowym a bezpieczeństwo tego prawa w myśl § 1374 ustawy cyw. jest przez zrzeczenie się wynagrodzenia zagrożone.

§ 16

Jeżeli zarzut choćby jednego wierzyciela hipotecznego wniesiony przeciw zrzeczeniu się wynagrodzenia uznany będzie w myśl § 15 za uzasadniony winna Komisya Krajowa wezwać wystawiającego do zgłoszenia się o wynagrodzenie w [illegible] czasie.

następne alinea z litografowanego.

do § 17 .. wyznaczone wynagrodzenia ~~w myśl § 6~~ w myśl § 5
na podstawie fasyi, do wymiaru
podatku przyjętej,
a w razie wątpliwości
czy dochód fasyonowany
zgadzał się z rzeczywistym,
także na podstawie
kontraktów dzierżawnych,
podatku dochodowego
i innych dokumentów; —
zarządza

4280
2700
[illegible]

[illegible]
840
[illegible]

25
[illegible]

§ 45

~~[illegible]~~ Producentom wódki i spirytusów [illegible] [illegible] lub innych propinacyjnych [illegible] wolno [illegible] tych trunków innemu, jak tylko [illegible] naczyniach pod zamknięciem, mieszczących przynajmniej pół butelki płynu.

§ 46

Osobom, które w obrębie propinacyjnym [illegible] sprzedaży [illegible] wódki i spirytusów [illegible] [illegible], nie wolno [illegible] sprzedawać tych napojów [illegible] trunków inaczej jak tylko w ~~[illegible]~~ flaszkach [illegible], zawierających ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ pół litra płynu.

§ 47

Wyszynk i sprzedaż ~~[illegible]~~ [illegible] (§ 45) wódki, spirytusów [illegible] lub słodzonych [illegible] w § 46 [illegible] ~~[illegible]~~ trunków [illegible] i innych napojów propinacyjnych, [illegible] w okręgu propinacyjnym wykonywane przez osoby [illegible] jak tylko przez te, które (lub jego dzierżawca) posiadacz propinacyjnego prawa [illegible] tego ustanowi.

Wyszynk i drobna sprzedaż, niezależnie w § 46 oznaczona sprzedaż napojów w tymże § wymienionych, może być osobom, nieposiadającym [illegible] propinacyjnego prawa wyszynku, dozwolana, w tych tylko okręgach ~~[illegible]~~ i o ile [illegible] propinacyjnych [illegible] [illegible] prawa [illegible]

(t.j. w miejscowości, w której istnieje propinacyjne prawo wyszynku)

/ z innego tytułu, niż z tytułu propinacyjnego prawa wyszynku.

$\frac{3\frac{1}{2}}{10}$ $2\frac{1}{3}$ $\frac{9}{10}$

Które nie wykonują szynku z tytułu prawa propinacyjnego lub nie [illegible] [illegible] [illegible]

1837 (zbiór [illegible] praw [illegible] z r. 1839 nr 23)

w Królestwie ~~[illegible]~~ [illegible]
konsumpcyjnego [illegible] wyszynku [illegible]
sprzedaży nie mogą być ~~[illegible]~~
(rozszerzone) [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible]
udzielane inaczej jak tylko
po ściągnięciu [illegible] [illegible] /
miejscowej, wyłącznie posiadacza
propinacyjnego prawa wyszynku
i porozumieniu się z nim [illegible]
prowadzenie [illegible] [illegible] miejscowej
~~[illegible]~~ [illegible] 81

Tymczasowo

13

na mocy tej ustawy (§. 3.) w posiadaniu uprawnionych do propinacyi, konsensa na wyszynk i na sprzedaż niehurtowną (§. 45.) wódki, piwa, i trunków miodowych, nie mogą być wcale udzielane w okręgach, w których uprawnionym służy wyłączne prawo wyszynku; konsensa zaś na wyszynk i drobniejszą niż w §. 46. oznaczoną sprzedaż słodzonych trunków spirytusowych — gdzie i o ile te konsensa w rzeczonych okręgach mogą być udzielane w myśl Najwyższego pisma gabinetowego z dnia 28. listopada 1837 (zbiór ustaw prawn: z r. 1839 №. 13.) — nie może udzielać władza przemysłowa inaczej, jak tylko po ścisłem zbadaniu potrzeby miejscowej, przesłuchaniu uprawnionego i przekonaniu się, że uprawniony nie zaspakaja tej potrzeby, tudzież po zasięgnięciu zdania Wydziału krajowego, jako władzy zarządzającej propinacyjnym funduszem wynagrodzenia.

§. 47.

Kto w warunkach §. 33. określonych rozpoczął wyrób wódki lub piwa, nie opłaciwszy poprzód przypadającej rocznego należytości na rzecz propinacyjnego funduszu umorzenia, staje się winnym przekroczenia i podpada karze podwójnej należytości.

§. 49.

Szynkowanie nieuprawnione, potkątne, tudzież przekroczenia przepisów zawartych w §. 45 i 46, lub innych przepisów w sprawach propinacyjnego prawa wyszynku, karane będą grzywnami od 10 do 200 złr. a w razie niemożności zapłaty aresztem od 2 do 40. dni, o ile niniejsza ustawa innych kar nie postanawia.

Orzeczenie karne (zarazem) postanowi konfiskatę trunków i sprzętów, służących do popełnienia przekroczenia.

Kto uznany został winnym przestępstwa, ma ponosić koszta dochodzenia i koszta wykonania kary.

§. 49. 50

Dochodzenie i karanie wszelkich przekroczeń w sprawach propinacyjnego prawa wyszynku należy do politycznej władzy powiatowej.

Orzeczenie co do tych przekroczeń powinno być doręczane stronom (obwinionym i poszkodowanym) i interesowanym, którym służy prawo rekursu, tak co do orzeczenia o winie, jak i przeciw wymiarowi kary.

§. 50. 51

W razie poszlak szynkowania potkątnego, winna polityczna władza powiatowa zarządzić rewizyę domową, wykonać się mającą według przepisów ustawy karnej dla przestępstw skarbowych.

Do poszlak takich należy w szczególności posiadanie gorących napojów

większej ilości, jaką wymagać może pokrycie potrzeby według sto-sunków posiadacza, tudzież posiadanie naczyń lub przyrządów do wyszynku.

§. ~~51~~. 52

Wszelkie grzywny, nakładane w sprawach propinacyjnych i przedmioty skonfiskowane (§. §. 47, 48) wpływają do funduszu propinacyjnego. ~~funduszu wynagrodzenia~~.

Dział VII.

Postanowienia dodatkowe.

§. ~~52~~. 55

Osobna instrukcya, którą wyda Ministerstwo spraw wewnętrznych, określi bliżej sposób postępowania Komisyi Krajowej.

Wydział Krajowy zaś wyda osobną instrukcyę do zarządu propinacyjnym funduszem i do spłaty wynagrodzenia.

§. 53.

Władze rządowe w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, winne udzielać wszelkiej pomocy do przeprowadzenia postanowień niniejszej ustawy.

§. 54.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie równocześnie z ustawą państwową o uwolnieniu aktów prawnych, podań i innych pism, odnoszących się do wynagrodzenia propinacyjnego od stempli i opłat skarbowych.

§. ~~55~~.

Wykonanie tej ustawy poruczam Moim Ministrom spraw wewnętrznych, skarbu i sprawiedliwości. —

1535
[illegible] [illegible] [illegible] w(55 45 do 52) [illegible] komisja
[illegible] przyjęła w
[illegible] [illegible]
52 [illegible]

uchwała I

~~edyktem~~ edyktem, ażeby uprawnionych, ~~iżby~~ w terminie sześciu miesięcy, licząc od dnia o-głoszenia edyktu w dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych, zgłosili się pismiennie do komisyi krajowej o wynagrodzenie (za zniesienie prawa propinacyi, albowiem ~~albo też wnieśli pisemne zrzeczenie się prawa do wynagrodzenia~~. niezgłaszający się będą uważani jakoby się zrzekli prawa do wynagrodzenia.

§. ~~11~~ 12. (13)

Jeżeli prawo propinacyi jest częścią nieruchomości, przedmiotem ksiąg hipotecznych będącej, albo ~~osobne~~ odrębne stanowi ciało hipoteczne, ~~wówczas~~ zgła-szający się właściciel winien w celu udowodnienia własności tej nieruchomości, lub prawa propinacyi, przyłączyć do pisma zgłoszenia, lub pisma zrzeczenia się wynagrodzenia, najnowszy wyciąg z ksiąg hipotecznych.

Zgłaszający się o wynagrodzenie uprawniony winien ~~zarazem~~ wykazać czysty dochód roczny ~~z propinacyjnego prawa wyszynku~~ w myśl postanowienia §. 6. tej ustawy i podać kwotę, ~~wynagrodzenia~~ której żąda.

Za każde ciało hipoteczne należy wnieść osobne zgłoszenie.

§. ~~12~~ 13 (14)

Jeżeli prawo propinacyi jest wspólną własnością kilku osób, zgłoszenie się o wynagrodzenie jednego ~~lub kilku~~ z właścicieli będzie uważane i dla innych ~~się obowiązuje innych współuprawnionych~~ właścicieli.

§. 13. (16)

Jeżeliby nie wszyscy uprawnieni do wynagrodzenia wnieśli w terminie §. 10. oznaczonym żądane oświadczenie, zawezwie ck. Namiestnictwo ponownie e-dyktem niezgłaszających się uprawnionych, iżby w terminie nieprzekraczalnym dni 90ciu, licząc od dnia ogłoszenia edyktu w Dzienniku ustaw i rozpo-rządzeń krajowych, zgłosili się o wynagrodzenie, albowiem niezgłaszający się uważani będą jakoby się zrzekli prawa do wynagrodzenia.

§. 14.

Jeżeli prawo propinacyi należy do majątku, zostającego pod pieczą wła-dzy publicznej (: fideikomisowej, substytucyjnej, ~~fundacyjnej~~ fundacyjnej, opiekuńczej, ~~lub~~ kuratelarnej, i t. p.) zrzeczenie się prawa do wynagrodzenia uważanem bę-dzie za dokonane tylko wtedy, gdy władza ~~pieczę mająca~~ nadzorcza na zrzeczenie się zezwoli.

§. 15. (17 i 18)

Po upływie terminu w §. ~~13~~ 11 oznaczonego, ogłosi krajowa komisya ~~w drugim edyktem~~ osobnym edyktem ~~imiennie~~ szczegółowo wszystkie ciała hipoteczne ~~majątki przedmiotem ksiąg hipotecznych będące~~, których właściciele zrzekli się, bądź wyraźnie, bądź milcząco (: §§ 10. 13. 14) wynagrodzenia, i zawezwie oraz wszystkich, którzyby z tytułu prawa ~~rzeczowego~~ zahipotekowanego czuli się pokrzywdzonymi tem zrzeczeniem, ażeby w nieprzekraczalnym terminie dni dziewięćdziesięciu, licząc od dnia

(ustaw i rozporz.) wniesli

ogłoszenia edyktu w Dziennika Krajowym, zarzuty swoje do Komisyi Krajowej, gdyż w razie przeciwnym milczenie ich uważane będzie za przystąpienie do zrzeczenia się uprawnionych. (Obacz arkusz osobny)

Komisya Krajowa jeżeli uzna, iż zarzut wniesiony jest nieuzasadniony, zwróci takowy wnoszącemu z wezwaniem poszukiwania pretensyi swoich na drodze prawa. Jeżeli tenże w przeciągu 30 dni nie wniesie pozwu do właściwego Sądu, traci prawo czynienia zarzutu przeciw zrzeczeniu się wynagrodzenia.

W sprawach takich mają być zastosowane analogicznie postanowienia Ustawy z 6. Lutego 1869 (: Dz. U. p. № 18.) a zarzut ma być uznany za nieuzasadniony, jeżeli bezpieczeństwo prawa rzeczowego w myśl §: 1374 p. u. c. nie jest naruszone.

(Jeżeli potel. kowane prawo jest ciężarem gruntowym lub jeżeli)

§. 16. (17 i 18)

Jeżeli zarzut choćby jednej tylko osoby, wniesiony w myśl §: 15. przeciw zrzeczeniu się wynagrodzenia okaże się uzasadnionym, winna Komisya Krajowa wezwać uprawnionego do zgłoszenia się o wynagrodzenie w terminie danym.

Jeżeli zaś uprawniony pomimo wezwania nie zgłosi się w tym terminie, zarządzi Komisya Krajowa (dochodzenie i) obliczenie i przyznanie wynagrodzenia w dotyczącym majątku z urzędu na koszt uprawnionego.

Tak samo postąpi Komisya w przypadkach w §. 14 wspomnianych, jeżeli w terminie przez nią oznaczonym nie zostanie wniesione ani zrzeczenie się prawa do wynagrodzenia, ani też zgłoszenie się o wynagrodzenie.

§. 17. (19)

Komisya Krajowa rozpoznaje wniesione przez uprawnionych zgłoszenia o wynagrodzenie, oblicza ~~stosownie do postanowień §. 6.~~ wysokość wynagrodzenia, ~~zarządza w razie potrzeby dochodzenia uzupełniające przez powiatową władzę polityczną~~, i wydaje ostateczny wyrok indemnizacyjny.

(W myśl §. 6 na podstawie fassyi, kontraktów dzierżawnych, nadatku dochodowego i innych dokumentów,)

§. 18. (19)

Jeżeli dochód z propinacyjnego prawa wyszynku połączony był z innemi dochodami, jak n. p. z dochodem z młyna, cegielni, zajazdu i t. p. orzeknie Komisya Krajowa na podstawie fassyi, ~~lub gdyby fassye nie okazywały każdego dochodu z osobna, na podstawie szczególnych dochodzeń~~, ile w ogólnej kwocie dochodów mieści się innych dochodów, a ile pozostaje jako dochód z propinacyjnego prawa wyszynku.

301

69

Alegat XLVIII.

Sprawozdanie

komisyi sejmowej w przedmiocie wykupna prawa propinacyi, a zarazem uregulowania i zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku.

Sprawa wykupna propinacyi od dawna już zwraca na siebie baczną uwagę całego kraju; w ostatnich czasach stawiana na porządku dziennym każdej sesyi sejmowej, była ona przedmiotem wielu wniosków, rozpraw i narad obieranych kolejno komisyj sejmowych, Wydziału krajowego, a wreszcie komisyi posejmowej, przeszłoroczną uchwałą Sejmu, a staraniem Wydziału krajowego zebranej.

Bogactwo tym sposobem zgromadzonych materyałów bynajmniej nie ułatwiało zadania, przeciwnie sama obfitość wniosków, po części naszkicowanych tylko, a wcale nie rozwiniętych w kierunku praktycznego ich przeprowadzenia, stanowiła nie małą trudność już samym wyborem wniosku mającego służyć za podstawę obrad.

Wnioski wspomnionej komisyi pozasejmowej zdawały nam się lepszemi od innych, a do ich przyjęcia za punkt wyjścia skłonił nas i ten wzgląd, że za niemi oświadczyła się przeważna większość obywateli z różnych okolic kraju do tej komisyi powołanych, którym wszystkie inne projekta już były znane.

Wnioski jednak komisyi pozasejmowej przez Wydział krajowy przedłożone były raczej zestawieniem zasad i pojęć, niżeli projektem, mającym cechę niezbędną dla każdej ustawy, wykończenia i dokładności we wszystkich kierunkach.

W przekonaniu o niezbędnej potrzebie stanowczego załatwienia sprawy propinacyjnej komisya nasza starała się, — pomimo krótkości czasu, w jakim pracę swoją ukończyć musiała i rozlicznych trudności, z jakiemi miała do walczenia — ułożyć taki projekt do ustawy, któryby stanowił podstawę działania dodatniego i praktycznego dla urzeczywistnienia wykupna prawa propinacyi, i któryby z jednej strony wymierzał słuszne wynagrodzenie dotychczasowym właścicielom tego prawa, a z drugiej strony nie narażał na niebezpieczeństwo funduszu krajowego, wynagrodzenie gwarantującego.

Uwzględniając teraźniejszą wartość kapitałową prawa propinacyi i tę okoliczność, że w chwili obecnej lokowanie kapitałów w wielu pewnych papierach przynosi około siedm od sta rocznie, mniemała komisya, zgodnie ze zdaniem komisyi pozasejmowej, iż słusznym byłby kapitał wynagrodzenia, równający się tylko trzynastorazowemu czystemu dochodowi z propinacyjnego prawa wyszynku, wywłaszczyć się mającego, pod warunkiem jednak, że kapitał ten przynosić będzie siedm od sta, więc nie o wiele mniej od propinacyjnego czystego dochodu, i że będzie zaraz wypłacony w obligach przez kraj gwarantowanych, które w razie ich zrealizowania przyniesćby mogły wywłaszczonemu kapitał, od imiennej wartości obligów nie wiele się różniący.

W przekonaniu, że w ubogim kraju naszym nie można znaleźć innych funduszów na płacenie procentów od obligów wspomnionych i na umorzenie tych obligów, projektuje komisya, zgodnie

z komisyą pozasejmową, aby z wykupionego propinacyjnego prawa wyszynku utworzony był fundusz propinacyjny, pod zarządem Wydziału krajowego zostający, którego dochody na spłatę obligów i kuponów byłyby przeznaczone.

Komisya nie widziała dostatecznych powodów, przemawiających za wykupieniem w chwili obecnej prawa propinacyi od gmin, które prawo to posiadają i dochodów z niego na potrzeby gminne używają. Dla ogółu jest to rzeczą obojętną, czy w tych gminach posiadać będzie prawo propinacyi gmina sama, czy też fundusz do spłacenia obligów propinacyjnych przeznaczony; może więc prawo propinacyi bez najmniejszej szkody dla ogółu pozostać tak długo przy tych gminach, jak długo propinacyjne prawo wyszynku w innych wszystkich gminach będzie w posiadaniu funduszu propinacyjnego. Tymczasem zebrane będą doświadczenia, które wskażą, o ile wykupno prawa propinacyi od gmin jest potrzebnem, i jakie w razie wykupna dane być może wynagrodzenie, lub jakim innym sposobem ubywający gminom dochód z prawa propinacyi może być zastąpionym.

Nadwerężane częstokroć prawo wyszynku propinacyjne potrzebuje w ogóle zabezpieczenia i uregulowania w drodze ustawodawczej. Potrzeba ta będzie tem większą, gdy dochód z prawa rzeczonego będzie funduszem przeznaczonym na spłatę obligów propinacyjnych, przez kraj zagwarantowaną. W jednym projekcie do ustawy objęła komisya postanowienia o wykupnie propinacyi i postanowienia do zabezpieczenia propinacyjnego prawa wyszynku się odnoszące, z obawy przed niebezpieczeństwem, jakieby przy odmiennem postępowaniu (tj. przy uchwalaniu dwóch ustaw, jak proponował Wydział krajowy) zagrażało funduszowi krajowemu w tym przypadku, gdyby ustawa o wykupnie propinacyi otrzymała najwyższą sankcyę, a ustawa o jej zabezpieczeniu tej sankcyi nie uzyskała.

Przedkładając Wysokiej Izbie projekt do ustawy, komisya nie sądzi potrzebnem motywować poszczególnie wszystkie zmiany i uzupełnienia, jakie do projektu, przez Wydział krajowy wniesionego, wprowadzić uznała za konieczne. Dyskusya wyświeci wątpliwości, jakie w tej mierze zachodzićby mogły.

Komisya nie tając sobie, że przy wykonaniu projektowanej ustawy może okazać się potrzeba uzupełnić ją jeszcze osobnemi postanowieniami, sądzi jednak, że przyjęciem ustawy tej sprawa wykupna propinacyi uzyska istotną podstawę, i w tej myśli poleca komisya Wysokiej Izbie do uchwalenia:

1. Projekt do ustawy o wykupnie prawa propinacyi i o uregulowaniu i zabezpieczeniu propinacyjnego prawa wyszynku;

2. wniosek, aby wynagrodzenie za propinacyę, jakoż wszelkie pisma i czynności, do wykupna prawa propinacyi się odnoszące, wolne były od podatków i wszelkich innych opłat państwowych.

Lwów, dnia 17. października 1869.

Przewodniczący i sprawozdawca:
Krzeczunowicz.